

**KERİM GURBANNEPESOV’UN
“TAYMAZ BABA” ADLI ESERİNİN
BAĞLAM SÖZLÜĞÜNÜN OLUŞTURULMASI**

Seda YÜCEER GÜZEL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nazmi ALAN

Ekim, 2020

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KERİM GURBANNEPESOV’UN “TAYMAZ BABA” ADLI
ESERİNİN BAĞLAM SÖZLÜĞÜNÜN OLUŞTURULMASI**

Hazırlayan
Seda YÜCEER GÜZEL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nazmi ALAN

AFYONKARAHİSAR 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kerim Gurbannepesov’un “Taymaz Baba” Adlı Eserinin Bağlam Sözlüğünün Oluşturulması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yaralandığım eserlerin kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/ 10 /2020

İmza

Seda YÜCEER GÜZEL

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

KERİM GURBANNEPSOV'UN "TAYMAZ BABA" ADLI ESERİNİN BAĞLAM SÖZLÜĞÜNÜN OLUŞTURULMASI

Seda YÜCEER GÜZEL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ve EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Ekim 2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nazmi ALAN

Dil, ait olduğu toplumun yaşadığı gelişim ve değişimden etkilenen bir olgudur. Bir dilin tarihsel süreci incelendiğinde, sahip olduğu sözcüklerin kullanım biçimi ve anlamlarının farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu süreci takip etmek ve o dilin kültürel varlığını korumak için çeşitli metodolojik çalışmalar geliştirilmekte ve sözlükler oluşturulmaktadır. Bağlamsal sözlükler ise sözcükleri kullanıldığı metindeki yerine ve kazandırdığı anlamlara göre değerlendiren çalışmalardan biridir. Bu hususta bir sözcüğün ait olduğu kültür ve edebiyat dünyası da önem kazanmakta ve bağlamsal sözlüklerde yer almaktadır.

Türkmen halk şairi Kerim Gurbannepesov'un "Taymaz Baba" adlı poemini ele alındığı bu tez çalışmasında; eserin içeriği, özellikleri ve söz varlığı incelenerek "Taymaz Baba" poemine ait bir bağlam sözlüğü oluşturulmaktadır. TEBDİZ (Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü) projesinin örnek alındığı bu sözlükte; eserde geçen sözcüklerin anlamları, bağlamları ve kullanım sıklıkları değerlendirilmiş ve şairin üslup özellikleri ortaya konulmuştur. Kerim Gurbannepesov'un hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve Türkmen edebiyatındaki yeri de bağlam sözlüğünün bir parçası olarak ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkmen Türkçesi, Kerim Gurbannepesov, Taymaz Baba, bağlam sözlüğü.

ABSTRACT

CREATING THE CONTEXT DICTIONARY OF KERIM GURBANNEPSOV'S WORK NAMED "TAYMAZ BABA"

Seda YÜCEER GÜZEL

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTION
DEPARTMENT OF CONTEMPORARY TURKISH DIALECTS AND
LITERATURES**

October 2020

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Nazmi ALAN

Language is a concept that is influenced by the improvement and change which are the society has experienced. In most places, words may not be used in their first sense. Sometimes words can gain new meanings according to the sentence. Many methodological studies are carried out today to understand the meanings of the words mentioned in the texts. One of them is contextual dictionary studies. In this regard, it is necessary to take into account the meaning of the words according to their place in the text and to reconcile with the meaning of the text.

One of these studies is carried out with TEBDİZ (Turkish Literature Contextual Directories and Functional Dictionary) system. In this system, the context vocabulary of Kerim Gurbannepesov's poem vocabulary named "Taymaz Baba" was created, and the frequency of the words mentioned in the work and how many different meanings were used were determined and they were revealed with the vocabulary witnesses of Kerim Gurbannepesov. Based on the vocabulary of the work, the stylistic features of the poet were also tried to be revealed. In addition, information about the life, literary personality and works of Kerim Gurnannepesov was given and the content of the work titled "Taymaz Baba" was also mentioned.

Keywords: Turkoman Language, Kerim Gurbannepesov, Taymaz Baba, context dictionary.

ÖN SÖZ

Kerim Gurbannepesov'un "Taymaz Baba" adlı eserinin bağlam sözlüğünün oluşturulduğu bu çalışma, Türkmen sözlükçülüğüne katkı sağlamanın yanı sıra eserin içeriğine ve şairin edebi yaklaşımına değinmesi açısından önem kazanmaktadır.

Tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, anlamlandırma aşamalarındaki materyal desteği ve karşılaştığım problemleri en iyi şekilde aşmamı sağlayan, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Nazmi ALAN'a teşekkürü borç bilirim. Bu süreçte maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen her daim yanımda olan aileme de teşekkür ederim.

Seda YÜCEER GÜZEL

2020, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KERİM GURBANNEPESOV

KERİM GURBANNEPESOV	9
1.1. HAYATI	11
1.2. ESERLERİ	12
1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	17
1.4. KERİM GURBANNEPESOV İLE İLGİLİ LİTERATÜR ÇALIŞMASI	22

İKİNCİ BÖLÜM

TAYMAZ BABA POEMİ

TAYMAZ BABA POEMİ.....	25
2.1. ESERİN ÖZETİ.....	25
2.2. ESERİN KURGUSAL ÖZELLİKLERİ	29
2.2.1. Olay Örgüsü	29
2.2.2. Bakış Açısı	32
2.2.3. Zaman	32
2.2.4. Mekân	33
2.2.5. Şahıs Kadrosu.....	33
2.3. ESERİN DİLİ.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN SÖZ VARLIĞI

ESERİN SÖZ VARLIĞI	38
3.1. ADLAR.....	38
3.1.1. Sözcük Yapısındaki Adlar (Basit Adlar)	38
3.1.1.1. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	38
3.1.1.2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	45
3.1.2. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar (Birleşik Adlar)	47
3.2. EYLEMLER.....	49
3.2.1. Sözcük Yapısındaki Eylemler (Basit Eylemler)	49
3.2.1.1. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	49

3.2.1.2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler.....	53
3.2.2. Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler (Birleşik Eylemler)	55
3.2.2.1. Tek anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler	55
3.2.2.2. Çok Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler.....	57
3.3. KALIP SÖZLER	58
3.3.1. Deyimler	58
3.3.1.1. Tek Anlamlı Deyimler	59
3.3.1.2. İki Anlamlı Deyimler	62
3.3.2. İlişki Sözleri	63
3.3.3. İkilemeler	64
3.3.4. Atasözleri	66
3.3.5. Dualar ve Beddualar	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

“TAYMAZ BABA” ADLI ESERİN BAĞLAM SÖZLÜĞÜ

“TAYMAZ BABA” ADLI ESERİN BAĞLAM SÖZLÜĞÜ	70
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	658
KAYNAKÇA.....	667
EKLER.....	670

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Yazım Farklılıkları Olan Sözcükler.....	35
Tablo 2. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	44
Tablo 3. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	46
Tablo 4. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar	48
Tablo 5. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	52
Tablo 6. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	54
Tablo 7. Tek Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler.....	56
Tablo 8. Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler	57
Tablo 9. Tek Anlamlı Deyimler.....	61
Tablo 10. İki Anlamlı Deyimler.....	62
Tablo 11. İlişki Sözcükleri	64
Tablo 12. Tek Anlamlı İkilemeler.....	65
Tablo 13. Atasözcükleri	67
Tablo 14. Dualar	68
Tablo 15. Beddualar	69
Tablo 16. İncelenen Öğeler.....	664

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	45
Şekil 2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	47
Şekil 3. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar	49
Şekil 4. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	53
Şekil 5. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	55
Şekil 6. Tek Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler	56
Şekil 7. Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler	58
Şekil 8. Tek Anlamlı Deyimler	62
Şekil 9. İki Anlamlı Deyimler	63
Şekil 10. İlişki Sözleri.....	64
Şekil 11. Tek Anlamlı İkilemeler	66
Şekil 12. Atasözleri.....	67
Şekil 13. Dualar	68
Şekil 14. Beddualar.....	69
Şekil 15. İncelenen Ögeler	665

KISALTMALAR DİZİNİ

C	: Cilt
s.	: Sayfa
S	: Sayı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEBDİZ	: Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli unsur dildir. Dil, insanlar arasında iletişim kurmaya yarayan sözcükler ve işaretlerdir. Dil de insanlar gibi gelişen ve değişen bir varlık olarak kabul edilir. Tarihsel süreçte toplumda yaşanan değişimlerden etkilenmiş ve etkilenmeye devam etmektedir. Toplumsal olaylar, kültürel etkileşimler, dil üzerinde yapılan çalışmalar, teknolojik gelişmeler ve benzeri birçok gelişme o toplumun kullandığı dil üzerine etki etmektedir. Dilde yaşanan bu değişimler şekil ve yazım kuralı üzerinde olabileceği gibi sözcüklerin anlamlarında da olmaktadır (Doğru, 2013: 1184).

Sözcük kelimesinin kökünü oluşturan “söz” kelimesi, Vardar’a göre (2002:180) dil yeteneğinin kişisel değerlerle birleşerek ortaya çıkmasıdır. Sarıyev (2013: 150), söz kavramının bir anadili paylaşan toplumların birlikte oluşturdukları milli ürünler olduğunu söylemektedir. Sözcük ise sesler ya da ses öbeklerinin oluşan ve bir anlama sahip olan söz birimleridir. Dilin çeşitli kurallarıyla bir araya gelir ve cümleleri oluşturur (Vardar, 2002: 181).

Sözlük; bir dildeki sözcüklerin ve söz öbeklerinin alfabetik sıraya göre dizilmesiyle oluşan, ana dilde veya başka bir dilde anlamlarını açıklayan ve köken, tür gibi özelliklerini anlatan eserdir. Eski dilde sözlük, kamus veya lügat olarak ifade edilir. Kısa sözlükler ise lügatçe veya sözlükçe olarak tanımlanmaktadır (Kahraman, 2016: 3290). Sözlük sözcüğünü söz kavramının devamı olarak ele alan Sarıyev (2013: 150), sözlüğü milli ürünleri saklayan bir hazine sandığı olarak ifade etmektedir.

Bir dile ait sözcüklerde değişen anlamlar, yazılış ve söyleniş biçimleri, kuralları ve o sözcüğün hangi dilden geldiği sözlükler üzerinden okunabilir (Akalm, 2010: 163). Sözcükler, zaman içerisinde yeni anlamlar edinebilir, anlamını yitirerek unutulabilir veya birçok anlamı bir arada tutabilir. Diğer yandan gelişen ve değişen toplum yapısıyla birlikte dile yeni sözcükler katılabilir. Her dilde birçok sözcük çok anlamlı olmakla birlikte; bilim ve teknik ile ilgili sözcüklerin tek anlama sahip olduğu görülmektedir (Aksan, 2007: 188). Sözlükler sayesinde bir sözcüğün eski ve yeni anlamları, bağlamı, kullanım yeri ve benzeri birçok özellik aynı anda öğrenilebilir.

Sözlük, yalnızca sözcüklerin anlamlarını ve özelliklerini öğrenmeye yarayan bir eser değildir. Zaman içerisinde değişen ve gelişen dilin belleğini oluşturmaktadır. Sözlükler sayesinde tarih boyunca elde edilen bilgi ve birikimler bir sonraki nesle

aktarılabılır (Akılın, 2010: 163). Sözlükler, bir milletin kültürünü yansıtan eserlere dönüşmüştür. Bir milletin zaman içerisinde yaşadığı sosyal ve kültürel değişimler dile ve sözcüklerin anlamlarına yansımaktadır. Sözlükler aracılığıyla toplanan ve aktarılan bu sözcükler, kültürel miras olarak kabul edilmektedir. Bu sayede insanlar, başka bir milletin dilini ve kültürünü anlamak veya kendini anlatabilmek için sözlüklere başvurmaktadır (İlhan, 2009: 535).

Tarih boyunca hem Doğu hem de Batı kültüründe çeşitli sözlük çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Tarihteki ilk sözlük çalışmasının Çin’de yapıldığı kabul edilmektedir ve Bawetshi tarafından MÖ 11. yüzyılda Çince olarak hazırlanan bu sözlükte 40.000 sözcük yazıya geçirilmiştir. MÖ 7. yüzyılda çivi yazısından alfabetik yazıya geçen Asurluların, eski sözcükleri bir araya toplayarak günümüzdeki sözlüklere benzer eserler oluşturdukları belirtilmektedir (Kahraman, 2016: 3291). Tarihteki en eski sözlük benzeri çalışmalardan biri de Akadlara aittir. Suriye’de bulunan Urra Hubullu adındaki tabletler, MÖ 2300 yıllarında Sümerce-Akadca olarak yazılmıştır. Burada sözcüklerin konularına göre sıralandığı görülmektedir. Anadolu’da yapılan kazılarda ise Sümerce terimlerin Akadca ve Hititçe anlamlarını gösteren listeler bulunmuştur (Akılın, 2010: 270- 271; Eminoğlu, 2011: 94). Roma döneminde Yunanca ve Latince sözlüklerin hazırlandığı görülmektedir. 11. yüzyılda Cevheri ve 14-15. yüzyıllarda Firuzabadi, Arapça sözlükler hazırlamışlardır. 1787 yılında Pallas; Rusya coğrafyası içinde yaşayan halkların dillerini araştırarak ilk defa çok dilli sözlüğü yayınlamıştır. 19. yüzyılda ise Almanya’da Grimm kardeşler ve Fransa’da Littré, günümüzde örnek olarak gösterilen sözlüklere imza atmışlardır (Bingöl, 2006: 201).

Türk dili ve kültüründe sözlük türündeki ilk eser Divanü Lugati’t Türk’tür. 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan bu sözlük, Arapça olarak hazırlanmıştır. Araplara Türkçe öğretmeyi amaçlayan Kaşgarlı Mahmut, Türk dili ve kültürü ile ilgili örnekler vermiştir. Bu sebeple Divanü Lugati’t Türk’ün ansiklopedik özelliklere sahip olduğu söylenebilir (Kahraman, 2016: 3292). Kaşgarlı Mahmut’tan sonra Türk coğrafyasında Türk, Arap ve İranlı yazarlar tarafından pek çok sözlük hazırlanmıştır. Kıpçakça, Çağatayca ve Osmanlı Türkçesiyle hazırlanan sözlüklerde, Türkçe ile Arapça ve Farsça karşılaştırılmıştır. Osmanlı döneminde Mütercim Asım, Ahmet Vefik Paşa ve Şemsettin Sami önemli sözlükçüler olarak sayılmaktadır. Cumhuriyet sonrası yapılan harf devrimiyle birlikte Türk dilini en iyi şekilde anlatacak bir sözlük ihtiyacı doğmuş ve Latin harfleriyle ilk Türkçe sözlük yayınlanmıştır. Hüseyin Kadri tarafından

hazırlanan sözlük ise Arap ve Latin harfleriyle yazılan Türkçe sözcüklerin yanı sıra diğer lehçelerdeki sözcükleri de içermektedir (Bingöl, 2006: 203-204; Eminoglu, 2011: 97-100).

Günümüzde sözlük yazımına leksikografi adı verilmektedir. Türkçede leksikografi için “sözlükçülük” veya “sözlükbilimi” ifadeleri kullanılmaktadır. Profesyonel bir çalışma alanına dönüşen leksikografi; akademik çalışmalarda kimi zaman ana bilim dalı olarak kabul edilirken, kimi zaman sanat olarak tarif edilmektedir. Anlamı konusunda çeşitli tartışmalar olsa da geçmişte bir sanat olan sözlük bilimi, günümüzde bilimsel özellikler kazanan bir mesleğe doğru dönüşmektedir (Boz, 2011: 10-13). Ülkemizde, son yıllarda sözlük bilimi üzerinde ulusal ve uluslararası çapta çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Kitap, makale gibi akademik yayınların yanı sıra üniversiteler bünyesinde kurulan araştırma merkezleri sayesinde, yapılan bu araştırmalar uygulama alanı bulmaktadır (Kahraman, 2016: 3289).

Gazi Üniversitesi tarafından 2014 yılında başlatılan “Türk Edebiyatın Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü (TEBDİZ)” projesi, Türk edebiyatı eserlerini kapsamlı bir şekilde ele alan sözlük çalışmasıdır. Bu projede sözlük çalışmalarını akademisyen ve öğrenciler gerçekleştirmektedir. Türk dilinde yazılmış bir eserdeki sözcükler, anlam ve bağlamları ile birlikte incelenmektedir. Bu sayede eserdeki kültürel öğeler, sanatçının üslubu, dilde yaşanan değişimler ve aynı sözcüklerin başka metinlerde nasıl kullanıldığı araştırılmaktadır. Akademik araştırmalarla elde edilen veriler, dijital ortama aktarılmakta ve transkripsiyon gibi farklı çalışmalarda kullanılmaktadır (Özer, 2018: 219-221). TEBDİZ projesi, geçmişten günümüze Türk edebiyatındaki eserleri bir araya toplamaktadır. Bu sayede dili, edebiyatı ve kültürünün zenginliği ortaya çıkarılmaktadır (Bahadıroğlu, 2017: 40).

“Kerim Gurbanpesov’un ‘Taymaz Baba’ Adlı Eserinin Bağlam Sözlüğünün Oluşturulması” adlı bu tez çalışmasında, Kerim Gurbanpesov’un 1988 baskılı “Düyn, Şu Gün” adlı eserinden esas alınan “Taymaz Baba” poemini söz varlığı incelenmektedir. TEBDİZ projesinden ilham alınarak yapılan bu çalışmada, “Taymaz Baba” poeminde yer alan sözcüklerin hangi anlam ve bağlamda kullanıldığı ele alınmakta ve “Taymaz Baba” poemini bağlam sözlüğü ortaya konulmaktadır.

Çalışmamız giriş bölümü ile birlikte dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar ve tanımlar yer

almıştır. Bu konularda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Birinci bölümde; Kerim Gurbannepesov'un hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve şair hakkında literatür çalışmasına yer verilmiştir. İkinci bölümde; "Taymaz Baba" poeminin konusu, özeti, kurgusal özellikleri ve dili hakkında bilgi verilmiştir. Eser hakkında açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde, eserin söz varlığı incelenmiş ve sayısal verilerle ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde ise bağlam sözlüğü alfabe sırasına göre verilmiştir. Değerlendirme, sonuç ve kaynakça bölümleriyle son bulan bu çalışmada; ekler bölümünde orijinal metinden örnekler yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı

Kerim Gurbannepesov'un "Taymaz Baba" adlı eserinin söz varlığı incelenerek bağlam sözlüğünün oluşturulması ve oradan hareketle Kerim Gurbannepesov'un söz varlığının tanıklarıyla ortaya konulması amaçlanmıştır. Söz varlığını oluşturan sözcüklerin bağlamsal anlamlarının ve kullanım sıklıklarının verilmesiyle yazarın üslubu hakkında veriler sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışmasında eserde yer alan sözcüklerin bağlama göre hangi anlamda kullanıldığı tespit edilerek, Kerim Gurbannepesov'un üslubu hakkında yapılacak daha kapsamlı bir çalışmaya katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türkmen Türkçesi sözlüğüne katkılar sunulacaktır.

Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada esas aldığımız "Taymaz Baba" adlı poem, 1988 yılında basılmış olan "Düyn Şu Gün" adlı eserde yer alan parçadır. Eserde geçen sözlüksel anlama sahip adlar, fiiller ve kalıp sözler (ikileme, deyim, atasözü, ilişki sözleri, dua ve beddualar) alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu sıralamaya sözlüksel anlama sahip olmayan zamir, edat, bağlaç ve bazı ünlemler dâhil edilmemiştir. Alfabetik olarak sıralanan sözcüklerin kullanıldığı cümleden hareketle bağlamsal anlamları tespit edilmiştir.

Tanımlar

Poem: Şiir şeklinde yazılan uzun hikâyelere poem (manzume) denir. Poemin hikâye ve romandan farkı ise kafiyeli bir şekilde yazılmasıdır.

Söz Varlığı: Güncel Türkçe Sözlük’e göre söz varlığı, bir dilde bulunan sözlerin tamamına verilen isimdir. Söz dağarcığı veya hazinesi olarak da adlandırılmaktadır.

Genel Sözlük: Bir dile ait olan ve yaygınlaşarak halk tarafından kabul gören sözcük, deyim ve diğer sözcükleri açıklayan sözlüktür. Türkçe Sözlük gibi geniş ölçekte bir sözlüğün yanı sıra deyimler sözlüğü, terimler sözlüğü ve benzeri özel bir alanı tanımlayan sözlükler de hazırlanabilir (Korkmaz, 1992: 68).

Bağlamsal Sözlük: Bir edebi esere ait söz varlıklarını ortaya koyan ve anlam farklılıklarına değinen sözlüktür (Boz, 2011: 91).

Bağlamlı Dizin: Sözcüklerin, bağlamıyla birlikte sunulduğu dizgilere verilen isimdir. Bağlamlı dizinler, sözcüklerin anlamlarının yanı sıra işlevlerine de değinerek araştırmacılara kolaylık sağlayan çalışmalardır (Vardar, 2002: 32).

Çok Anlamlılık: Güncel Türkçe Sözlük’e göre çok anlamlılık, bir sözcüğün birden fazla anlamı içermesi anlamına gelmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, öncelikle Kerim Gurbannepesov’un “Taymaz Baba” adlı poemini Kiril alfabesinden Latin alfabesine harf aktarımı yapılmıştır. Daha sonra bağlamsal sözlük oluştururken TEBDİZ¹ projesinden yararlanılmıştır. Eserin söz varlığını oluşturan sözcükler alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlandırılmıştır. Böylelikle metinde geçen ve birden çok anlama sahip olan sözcüklerin (ad, sıfat, zarf, eylem, deyim, atasözleri ve ilişki sözleri) anlam farklılıkları ortaya konulmuştur. Alfabetik olarak sıralanan sözcüklerin kullanıldığı cümleden hareketle bağlamsal anlamı tespit edilmiştir.

Bağlam sözlüklerinin amacı, genel sözlükler gibi söz varlığını oluşturan dil öğelerinin köken, tür ve benzeri özelliklerini ortaya koymak değildir. Model alınan bağlam sözlüklerinde olduğu gibi bu sözlükte de sözcüklerin metinde kullanıldığı biçimi tanık gösterilerek bağlam anlamı verilmiştir. Örneğin;

aç [a:ç]: 1. Fakir.

Ýitigsije aý görüdi / Otuz günläp **aç** gezyäniň (49/10)

2. Aç; tok karşıtı.

¹ Türk Edebiyatının Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü

Çöpjagazy nemläp geçýär / Tüsse bolsa ac garnyma (21/9)

Her sözcük, kaynak dili bağlamında incelenerek alfabetik sırayla verilmiştir. Sözlüksel anlamı olmayan dilbilgisel sözcüklere (edat, zamir, ünlem ve bağlaç) bu çalışmada yer verilmemiştir.

Bütün fiillerin sonuna, mastar anlamı vermesi için kısa çizgi (-) konulmuştur. Örneğin;

gaharlan-: Kızmak.

Ýa ýalandan gaharlanyp / Bilgeşlinden haýbat atar (6/7)

Çalışmada yer alan unsurların açıklamaları yapılırken büyük harf ile başlanmıştır.

gaçyk: Kaçık, soluk.

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/7)

Çalışmada, eserdeki sözcüklerin anlamlarıyla beraber tanık cümleler ve sayfa ile satır sayıları verilmiştir. Tanık cümleler madde başının altında; sayfa ile satır sayıları ise tanık cümlelerinin yanında, parantez içinde ve aralarına eğik çizgi (/) konularak verilmiştir. Söz konusu işaretin sol tarafı sayfa sayısını, sağ tarafı ise satır sayısını ifade etmektedir. Aşağıdaki örnekte parantez içindeki sayılardan “55” sayfa sayısını, “7” ise sayfadaki satır sayısını ifade etmektedir:

açgöz: Açgözlü.

Ömrün haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebib (55/7)

Pekiştirmeler ayrı madde başı olarak ele alınmamış, sözcük gövdesi ile birlikte alınmıştır. Örneğin;

dos dolu: Dopdolu.

Çağalardan dos doludy / Taýmazbegiň degre daşy (95/7)

Madde başı olarak aldığımız sözcüklere gelen ekler, yeni bir sözcük türetiliyorsa ayrı madde başı olarak alınmıştır. Yeni bir sözcük türetmiyorsa aynı madde başı altında yer verilmiştir:

açyl-: Aralanmak.

Gapy ýarpy acylanda / Gözüň düşdi gyz eline (21/22)

soňky: Son, sonuncu.

Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/6)

Madde başı olan sözcükler, başka sözcüklerle kullanılarak bir söz öbeği veya kalıp söz oluşturuyorsa alt madde başı olarak verilmiştir:

baş: 1. Baş, kafa.

Bir seretsem basyn goyup / Ot kerçelýän misden jama (10/35)

baş goş-: Birlikte iş yapmak.

Uzak ýola bas gosusyp / Gara saçly parowozyň (32/23)

Çok anlamlı sözcüklerde her anlam için ayrı madde başı açılmamış, sözcüğe ait anlamlar farklı numaralandırılmıştır:

adam: 1. Değerli, ahlâklı, fazîletli, güvenilir kimse.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/7)

2. İnsan.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/30)

Eserde aynı anlam ve işlevdeki bazı sözcüklerde yazım farklılıkları bulunmaktadır. Bu durum, konuşma dili veya ağız farklılıklarıyla açıklanabilir. Bu sözcüklerin arasına alternasyon işareti (~) getirilmiştir. Örnekleri aşağıdaki gibidir:

çäre~çärä: Çare.

Çäre ýokdy / Arzy halyň kim diňlesin (32/31)

Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/15)

Sözcükler, tek anlamlılar ve çok anlamlılar olmak üzere iki başlık altında incelenerek eserin söz varlığına ait sayısal veriler ortaya konulmuştur. Bu veriler çok olandan az olana doğru sıralanmıştır. Sözcüklerin kaç farklı anlamda kullanıldıkları ve sıklık sayıları belirtilmiştir. Sayısal veriler tablo ve şekille gösterilmiştir. Sözcüğün türüne ve kökenine yer verilmemiş, uzun ünlüler gösterilmiştir.

Eserde geçen sözcüklerin ve kalıp sözlerin anlamlandırılması yapılırken çok sayıda sözlük kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Güncel Türkçe Sözlük

- Kubbealtı Lugatı
- Türkmenge – Türkçe Sözlük
- Mahtumkulu Eserlerinin Deyimler Sözlüğü
- Türkmen Türkçesi – Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü
- Türkmen Dilinin Düşündürüşü Sözlüğü
- Türkmen Atasözleri

BİRİNCİ BÖLÜM

KERİM GURBANNEPESOV

Geniş bir coğrafyaya yayılmış Türk edebiyatı ve kültürü, farklı devletlerde yaşamaya devam etmektedir. Çağdaş Türk Dünyası, 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, birliğin içinde bulunan Türk toplulukları bağımsızlıklarını ilan ederek birer devlet kurmuşlardır. Benzer dili ve kültürleri paylaşan bu toplumlar; binlerce yıllık tarihi olan Türk kültürü öğeleri sayesinde yakınlaşmışlar ve günümüzdeki Türk edebiyatını oluşturmuşlardır (Çonoğlu, 2011: 334). Sovyetler Birliği'nin ardından bağımsızlığını kazanan devletlerden biri de Türkmenistan'dır. 27 Ekim 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir ve başkenti Aşkabat'tır. Hazar Denizi'ne kıyısı olan Türkmenistan; Kazakistan, Özbekistan, Afganistan ve İran ile komşudur (Kara, 2012: 17). Türkmen edebiyatına bakıldığında ise en az bin yıllık bir tarihi olan sayısız efsane, destan ve rivayet ile karşılaşmaktadır. Diğer taraftan yazılı edebiyatının daha yeni olduğu ve 17. yüzyıla dayandırıldığı görülmektedir (Asker, 2011: 4-5).

Asker'e göre (2011: 5-6) Türkmen edebiyatı iki farklı bağlamda incelenmektedir. Birincisi, Oğuz ve Türkmen ifadelerinin birbirinin yerine kullanılmasıyla ortaya çıkan edebiyattır. Oğuz boyundan olan Türk topluluklarının İslam'ı kabul etmesinin ardından, komşu toplumlar tarafından uzun yıllar Türkmen olarak adlandırılmışlardır. Bu sayede Oğuz ve Türkmen edebiyatı bir arada devam etmiştir. Dandanakan Savaşı'nda İran tarafından olan genç yaştaki Oğuz-Türkmen savaşıncısının 30 yıl sonra Malazgirt'te Bizans'a karşı savaşılmış olması Asker'in edebiyat eserleri üzerinden gösterdiği bir örnektir. Aynı zamanda, savaş için söylenen şarkılar da Oğuz-Türkmen dilindedir. Ona göre geçmişte Oğuz-Türkmen dilinde yazmış bütün yazarlar aynı zamanda Türkmen'dir.

Asker'in değindiği (2011: 6) ikinci bağlam ise Çağatay dilidir. Bayram Han ve Vefai gibi birçok Türkmen şairi, Özbek edebiyatının da temsilcisi sayılmaktadır. Etnik kökeni, bulunduğu coğrafya veya lehçesi farklı olan bir şair; kardeş bir halk tarafından beğenilip kabul ediliyorsa o toplumun edebiyatına dâhil edilebilir.

11. yüzyılda batıya göç ederek Anadolu'da yerleşik bir hayat kuran Oğuzların aksine Türkmenler, bulundukları coğrafyada göçebe yaşamını sürdürmüşlerdir. Bu sebeple Türkmenlerde yazılı edebiyatın gelişmesi geç tarihlerde başlamıştır. Türkmen

edebiyatı, 18. yüzyıla kadar sözlü kaynaklar üzerinden devam etmiştir. Bu tarihe kadar gelişen ve zenginleşen sözlü edebiyat kültürü, ilerleyen yüzyıllarda yazıya aktarılmış ve Türkmen edebiyatındaki değişimi başlatmıştır (Çonoğlu, 2011: 334-335).

Yıllar boyunca geleneklere bağlı olarak devam eden Türkmen edebiyatı, 19. ve 20. yüzyılda yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerle değişime uğramıştır. 19. yüzyılın sonlarında Rusya tarafından işgal edilen Türkmenistan'da siyasi ve toplumsal olayların edebiyata yansıdığı görülmektedir. Çarlık eleştirileri ve halkın mağduriyeti edebi eserlerde yer almıştır (Durdıyev ve Kara, 1997: 3). Diğer yandan vatanseverlik ve Türkmen milliyetçiliği edebiyata yansımıştır. Nurmhammet Andalıp, Devletmemmed Azadi, Memmedveli Kemine ve Molla Nefes, dönemin en önemli isimleridir. Bu dönemde kahramanlık ve mertlik hikâyeleri ön plandadır (Asker, 2011: 7).

1917 yılında Sovyet rejiminin hâkimiyet kurması ile birlikte Türkmen edebiyatında rejim taraftarı propagandalar görülmektedir. Sözlü edebiyat ve halk şiirinin yanı sıra çağdaş tarzdaki edebi eserler de bu dönemde kullanılmıştır (Sağlam ve Biray, 2018: 425). Yaşanan rejim değişikliği, Türkmen edebiyatı için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Rusça eserlerin Türkmen Türkçesine çevrilmesiyle, Türkmen halkı Rus edebiyatını daha yakından tanımıştır. Roman, tiyatro ve öykü gibi eserlerin ilk örnekleri bu dönemde görülmektedir (Çonoğlu, 2011: 339). İstilalar, rejim değişikliği ve peş peşe gelen iki dünya savaşı, edebiyat eserlerinde gerçekçi anlatımın hâkim olmasına neden olmuştur. Toprak reformu, siyasi olaylar, kadın hakları, ekonomik farklılıklar ve sınıf ayrımları eserlerde yer almıştır. Nesir tarzı eserler gelişme gösterse de özellikle propagandalarda tercih edilen şiir türü ön planda olmuştur (Durdıyev ve Kara, 1997: 4; Sağlam ve Biray, 2018: 426).

Birçok edebiyatçının savaşta kaybedildiği İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkmen edebiyatında barış ve huzur temaları konu edilmeye başlamıştır. Ekonomiye yeniden canlandırmaya çalışan hükümet, edebiyatı bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Yine de ideolojilerin dışına çıkmış sanatçıların olduğu görülmektedir. Berdinazar Hudaynazarov, Ata Govşudov, Berdi Kerbabayev ve Güseyin Muhtarov dönemin önemli edebiyatçıları olarak görülmektedir (Durdıyev ve Kara, 1997: 6; Çonoğlu, 2011: 341). Bu dönemdeki Türkmen edebiyatının en önemli şairlerinden biri ise Kerim Gurbannepesov'dur. 1950-1960 yıllarının etkin isimlerinden biri olan Gurbannepesov, Türkmen şiirinde kervanbaşı olarak kabul edilir ve Mahtumkulu Devlet ödülünü kazanmış bir halk şairidir. Türkmen dilini ustalıkla kullanan şair, milliyetçi bir

çizgi ile halk tarafından ilgi gören eserler ortaya çıkarmıştır. Döneminin toplumsal sorunlarını şiirlerine aktarmış ve siyasi görüşlerini cesurca ifade etmiştir (Sağlam ve Biray, 2018: 535).

Kerim Gurbannepesov, yaşadığı toplumun milli varlığını koruyarak günümüze kadar ulaştırmış ve Türkmen diline katkı sağlamış bir şairdir. Türkmen halkının duygu ve düşüncelerini yansıtan “Taymaz Baba” poemi, şairin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. 1960 yılında yayınlanan bu manzume ile Gurbannepesov, Türkmen edebiyatında ün kazanmıştır (Arıkan, 2008: 18).

1.1. HAYATI²

Kerim Gurbannepesov; 18 Ekim 1929 tarihinde, çiftçi bir ailenin ilk çocuğu olarak, Aşkabat ilinin Göktepe ilçesinin Yılgin köyünde doğmuştur.

Şairin babası Gurbannepes Ağa; yazı ve edebiyattan anlayan, güzel sözün kıymetini bilen ve kitapsever bir adamdır. Mahtumkulu, Kemine ve Zelili’nin bütün şiirlerini iyi bilmektedir ve kendisi de şiirler yazmıştır.

Babası ve amcasının halk şairi olmasından dolayı küçük yaşta şiir ile ilgilenmeye başlamış olan Gurbannepesov, eğitim hayatı devam ederken çocuk yaşta yazdığı şiirler ile çeşitli gazete ve dergilerde yer almıştır.

1942 yılında şairin babası vefat etmiştir. Ailesiyle birlikte, daha iyi geçineceklerini düşündükleri için Tejen’e göç etmiştir.

Kerim Gurbannepesov’un gençliği korkunç savaş yıllarına denk gelmiştir. Annesi ve kardeşleriyle birlikte çiftlikte çalışmış, toprak sürmüş, yer kazmış, ot kesmiş, orak biçmiş, harman yapmış ve işten fırsat buldukça kitap okumuş, şiir yazmıştır.

1944 yılında Kerim Gurbannepesov, Tejen’in bölge gazetesinde işe çağırılmıştır. Savaş bitene kadar burada çalışmıştır. Daha sonra, Tejen su göletini inşa eden işçilerin kurduğu “Tejen Gurluşığı” gazetesinde çalışmaya devam etmiştir.

² Şairin hayatı hakkındaki bilgiler Aydar, K. M. (Yapımcı). (9 Mart 2016). TRT Avaz Kerim Gurbannepes-Adriyatik’ten Çin’e Tarih Yazanlar. [Televizyon Programı]. Ankara: TRT ve Allakow, J., Sadykow, T. ve Mustakow, R. (2014). *Türkmen Edebiyatı*, Aşgabat: Türkmen döwlet neşirýat gullugy. Esas alınarak verilmiştir.

1951 yılında askerdeyken yazdığı ilk şiir kitabı olan “Gücümün Kaynağı” yayımlanmış ve Türkmen edebiyatında daha önce ele alınmamış bir konu olan “kalabalıklar içindeki yalnızlık” temasını işleyerek bu alanda bir ilk olmuştur.

Kerim Gurbannepesov, askerden döndükten sonra Türkmenistan devlet yayınlarının sanat edebiyat redaksiyonunda çalışmaya başlamıştır. Gurbannepesov burada; Çarı Aşırov ve Narman Cumayev gibi seçkin yazar ve şairlerin yanı sıra Anna Muhanov, Meret Sopiyeve ve Kakabay Bayrammuradov gibi üstat çevirmenler ile beraber çalışma imkânı bulmuştur. Yayıncılıkta çalışması genç şaire Berdi Kerbabayev, Ata Govşudov, Yakup Nasırlı ve Beki Seytekov gibi meşhur yazarlar ile yakın ilişkiler kurma ve onlardan çok şey öğrenme imkânı tanımıştır.

Gurbannepesov, Türkmenistan yazarlar birliğinin başkan yardımcılığı görevini yürütmüştür. Sabahları yazmakla meşgul olmuş, akşamları ise devlet üniversitesinde edebiyat eğitimi almıştır. Üniversitede öğrencilik yaparken Türkmen gençlerinin yaşayışlarını yakından izleyip onlar hakkındaki gözlemlerini “Taymaz Baba” manzumesinde yazmıştır. “Taymaz Baba” manzumesi ile gözde bir yazar haline gelen Gurbannepesov, 1970 senesinde Mahtumkulu ödülünü kazanmış ve ardından şiire ara vererek çeviriye başlamıştır. Kalan ömründe 250’den fazla kitabı Türkmenceye para almadan çevirmiş ve böylelikle halk kütüphanelerini dünya edebiyatı ile tanıştırmıştır. “Sovyet Edebiyatı” (şimdiki “Karakum”) ve “Tokmak” dergilerinin baş redaktörlüğünü yapmıştır. Mahtumkulu devlet ödülünün komitesinde başkanlık görevi yapmıştır. Türkmenistan SSC’nin Yüksek Meclis üyeliğine üç defa seçilmiştir. Türkmenistan ve SSCB’nin yazar kurultaylarında şiir üzerine konuşmalar yapmıştır. Edebiyat ve toplum hakkında makaleler yazarak yayınlamıştır. Kerim Gurbannepesov, 1 Eylül 1988 tarihinde vefat etmiştir.

1.2. ESERLERİ

Kerim Gurbannepesov’un basılan ilk eseri, “Gızıl Goşun” adlı şiiridir. 1939 yılında Göktepe’de bulunan “Kolhozcu Sesi” gazetesinde basılan bu şiirin ardından, diğer şiirleri de gazete ve dergilerde yer bulmuştur. “Mıdam Tayyar” ve “Yaş Kommunist” gazeteleri ile “Tokmak” dergisi, Gurbannepesov’un eserlerine yer vermiştir (Allakow vd., 2014: 36). 1951 yılında basılan “Güycümin Gözbaşı” (Gücümün Kaynağı) ise şairin ilk şiir kitabıdır. 1953 yılında yayımlanan “Soldat

Yüreği” (Asker Yüreği) eseri ile tanınmaya başladığı söylenebilir (Akpınar ve Ağca, 2012: 125).

Şair, yayımladığı bu şiir kitaplarında hayatın çeşitli yönlerini ele almaktadır. İlk kitabının ardından “Soldat Yüreği” adlı kitabında dünyaya dair meseleler şiirlerinde daha fazla yer kaplamaktadır. “Uzakdaki Dostuma”, “Surat”, “Yaşa Parahatlık, Yaşa” ve “Pagtaçı Gız” gibi şiirler hayata dair çeşitli konulara değinmektedir. “Koeyli Ene”, “Uoill-stritli Bankire” ve “Parizli Oglan” şiirlerinde ise Türkmenistan dışında, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Fransız işçilerin hayatlarını ele alan “Raymonda Den” şiiri, işçilerin savaş yanlılarına karşı başlattıkları dostluk hareketinden bahsetmektedir. Şairin eserlerine bakıldığında, yalnızca Türkmenistan’ın değil bütün insanlığın geleceği şiirlerdeki temel mesele olmuştur (Sarykow, 2008).

1958 yılına gelindiğinde şairin “Goşgular ve Poemalar” adlı şiir kitabı yayımlanır. Bu kitap, şairin olgunluk dönemi olarak kabul edilir ve Türkmen kültürüne ait öğelerin esere yansıdığı görülmektedir. Güçlü ve yetenekli kahramanlar, diğer şairlerde olduğu gibi Gurbannepesov’u da etkilemiştir (Sarykow, 2008). Gurbannepesov’un 1960 yılında yazdığı “Taymaz Baba” poemi, şair için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Türkmen halkının o yıllardaki yaşantısı, duyguları, düşünceleri ve durumu Taymaz Baba üzerinden anlatılmaktadır. Şairin sanatını en iyi şekilde ortaya koyduğu bu şiir, halk tarafından takdirle karşılanmıştır (Toz, 1999: 77-78). İki kitaptan oluşan bu manzume; Türkmen halkının başından geçen olaylar, yaşadığı zorluklar, özgürlük döneminde verdiği mücadeleler ve ekonomik durumu anlatılmaktadır. Türkmen halkının fakir durumu bu şiirde Kempir adlı karakter ile ortaya çıkarılmıştır. Klasik Türkmen edebiyatının hiciv şairi olan Kemine’nin sanatı ve “Görogli” destanında anlatılan kötü ve çirkin ihtiyar, Taymaz Baba poeminde birleşmiştir. “Taymaz Baba” poemi, Kerim Gurbannepesov’un o zamana kadar gelişen şair yeteneğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu şiir sayesinde Gurbannepesov, geniş kitleler tarafından tanınmıştır ve şiir, Türkmen edebiyatının önemli eserlerinden biri haline gelmiştir (Sarykow, 2008).

Kerim Gurbannepesov’un çocuklar için kaleme aldığı birçok eser de bulunmaktadır. “Ös Saçım, Ös”, “Maşgala ve Mekdep”, “Yalta ve Bagt”, “Gonurja”, “Atalar ve Çagalar” ve “Nazarjıgın Piljagazı” adlı eserlerini çocuklar için yazmıştır. Dostluk konusunu ele alan “Gonurja” çocuk şiiri örnek olarak gösterilebilir (Aşyrowa vd., 2010: 266).

Gonurja

Tüssesiz ot gözläp täsin adam,
Ahyry dünýäden otsuz geçenmiş.
Bir köstsüz dost gözläp, täsin adam,
Ahyry dünýäden dostsuz ötenmiş.

Tüssesiz ot gözläp, otsuz galmagyn,
Tüsseli de bolsa, otluja bolgun.
Bir köstsüz dost gözläp, dostsuz galmagyn,
Körtlüje de bolsa, dostluja bolgun (Aşyrowa vd., 2010: 266).

Kızılca

Dumansız ateş beklermiş, bir tuhaf adam,
Sonunda dünyadan ateşsiz gidermiş.
Kusursuz dost ararmış, bir garip adam,
Sonunda dünyadan dostsuz göçermiş.

Dumansız ateş bekleyip, ateşsiz kalmayın,
Dumanlı da olsa, ateşiniz olsun.
Kusursuz dost bekleyip, dostsuz kalmayın
Kusurlu da olsa dostunuz olsun.

1961 yılında yazılan “Ata ve Oğul” adlı poem, Gurbannepesov’un bir diğer önemli eseri olarak kabul edilmektedir. 1962 yılında 2. Dünya Savaşı’nı ve sonrasını ele alan “Acı Günler, Süyci Günler” adlı eseri yayımlanır. “Gumdan Tapılan Yürek” adlı eseri 1965 yılında, “Kırk” adlı eseri ise 1967 yılında çıkmıştır. Gurbannepesov, “Kırk” adlı eserinde kırk yaşına yaklaşmış olan hayatını ve geçmiş hatıralarını anlatmaktadır. Bu eser, yine okurları tarafından beğenilmiş bir eser olmuştur (Toz, 1999: 78). “Kırk” kitabında şair; kendi hayatı, bulunduğu dönemin durumu, şiir ve edebiyat hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Hayatla ilgili meseleler üzerine düşünmek, yaşanan olayları değerlendirmek ve fikrini açıkça söylemek Gurbannepesov’un şiirlerinde yer verdiği konulardır. Kitaba ismini veren “Kırk” şiiri, şairin kendisiyle ilgili düşüncelerini anlatması bakımından önemli bir eserdir. Şair, o yaşına kadar yaptığı sanatsal işleri

değerlendirmektedir. Şairliğine ilham veren konuları anlatarak vatanına duyduğu minneti belirtmektedir. Bu manzumede Gurbannepesov; hatıralarını, isteklerini, şairlik tutkusunu ve hayata dair düşüncelerini edebi bir dille ifade etmektedir (Sarykow, 2008).

1967 yılında Kerim Gurbannepesov’a Türkmen edebiyatı için yaptığı katkılardan dolayı Türkmen Sovyet Yukarı Başkanlık Divanı tarafından “Türkmen Halk Yazarı” unvanı verilmiştir. 1970 yılında, Türkmenistan’ın en büyük şairi olarak kabul edilen Mahtumkulu adına yapılan devlet töreninde, Kerim Gurbannepesov bu ödüle layık görmüştür (Toz, 1999: 78).

1950’li yıllardan ölümüne kadar geçen sürede şair, birçok şiir kitabı ve eser ortaya koymuştur. 1972 yılında “Ayal Bağşı”, 1973 yılında “Bahar Poeması”, 1975 yılında “Ömür” ve 1978 yılında “Toprak” adlı kitapları yayımlanmıştır. 1979 yılında 50 yaşına basan şair, aynı sene çıkarılan “Menzil” adlı kitabında “Kırk” ve “İnsan Bilen İnsan” şiirlerine yer vermiştir. 1980 yılında “Tomus Yazgıları” adındaki kitapta nesirleri yayımlanmıştır. 1981 yılında çıkarılan “Edebiyat ve Durmuş” kitabında Kerim Gurbannepesov, döneminin önemli şahsiyetleri hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. 1983 yılında “Yedi Yaprak” ve 1985 yılında “Dostluk Çemeni” kitapları basılmıştır (Toz, 1999: 78-79). 1995 yılında çıkarılan “Oylanma Bayrı” kitabında yer alan “Goşgularıma” şiiri önemli bir eser olarak görülmektedir. Bu şiirde Gurbannepesov, Türkmen devleti, dili ve kültürünün nesilden nesile aktarılması gerektiğini ve bu sayede kendi şiirinin yaşayacağını söylemiştir (Allakow vd., 2014: 38-39).

1986 yılına gelindiğinde şair, “Vepa” kitabını yayımlatmıştır. 1987 yılında basılan “Şahırın Gözü” kitabı, Gurbannepesov’un edebiyat ve hayat hakkındaki düşüncelerine yer veren düz yazılarını içermektedir. 1988 yılına ise “Düyn, Şu Gün” adlı kitabı basılmıştır ve Kerim Gurbannepesov, aynı yıl vefat etmiştir (Toz, 1999: 79).

Şaire ait toplam 27 adet kitap bulunmaktadır. Kerim Gurbannepesov’a ait bu eserler, manzum ve mensur olmak üzere iki farklı edebi şekle göre ayrılabilir (Toz, 1999: 191-192).

Manzum Eserler

Şiir Kitapları

Güycimin Gözbaşı (Gücümün Kaynağı – 1951)

Soldat Yüreği (Asker Yüreği – 1953)

Toprak (Toprak- 1978)

Poem Kitapları

Taymaz Baba (Taymaz Dede – 1960)

Ata ve Oğul (Baba ve Oğul – 1961)

Yedi Yaprak (Yedi Yaprak – 1983)

Şiir – Poem Karışımı Olan Eserler

Goşgular ve Poemalar (Şiirler ve Poemler – 1958)

Acı Günler, Süyci Günler (Acı Günler, Tatlı Günler – 1962; 1983)

Gumdan Tapılan Yürek (Kumda Bulunan Yürek – 1965)

Kırk (Kırk – 1967)

Ayal Bağşı (Kadın Ozan – 1972)

Bahar Poeması (Bahar Poemi – 1973)

Ömür (Ömür – 1975)

Menzil (Menzil – 1979)

Vepa (Vefa – 1986)

Düyn, Şu Gün (Dün, Bugün – 1988)

Tecrüme Şiir Kitabı

Dostluk Çemeni (Dostluk Buketi – 1985)

Çocuklar İçin Şiir Kitabı

Maşgala ve Mektep (Aile ve Okul – 1954)

Yalta ve Bağt (Tembellik ve Baht – 1955)

Yaşacak Dostlarıma (Gencecik Dostlarıma – 1956)

Gonurca (Gonurca – 1958)

Nazarcan'ın Pilcağızı (Nazarcan'ın Kürekçiği – 1959)

Atalar Bilen Çagalar (Babalar ile Çocuklar – 1973)

Ös, Saçım, Ös (Büyü, Saçım, Büyü – 1075)

Yaz Şemalı (İlkbahar Rüzgârı – 1977; 1982)

Mensur Eserler

Edebiyat ve Durmuş (Edebiyat ve Hayat – 1979)

Manzum – Mensur Karışımı Olan Eserler

Şahırın Gözi (Şairin Gözi – 1987)

Düyn, Şu Gün (Dün, Bugün – 1988)

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Kerim Gurbannepesov, Çağdaş Türkmen edebiyatının temsilcilerinden biri kabul edilmektedir. Edebi kişiliği ve eserleri ile birlikte Türk Dünyası edebiyatındaki en önemli isimlerden biri olmuştur. Geleceğin büyük şairi olacak Gurbannepesov, edebiyat ile küçük yaşlardan itibaren ilgilenmeye başlamıştır. Toz (1999: 74), Gurbannepesov’un erken yaşlarda başlayan şiir sevgisindeki etkenin yalnızca amcası ve babası olmadığını; ilk öğretmenlerinin de etkisinin olduğunu söylemektedir. Şair, çocukluğunu okulun kütüphanesinde bulunan Türkmen edebiyatına ait kitapları okuyarak geçirmiştir. Türkmenceye tercüme edilmiş “Baron Myunhauzen’in Sıyahatı”, “Tom Sovyer’in Başından Geçirenleri”, “Dombi ve Onun Oğlu”, “Geklberi Finnin Başından Geçirenleri”, “Gorkulı Tahran”, “93 yılı”, “Öli Janlar” ve “İşçinin Gara Günü” gibi kitapları ve Puşkin, Süleyman Stalski, Marşag, Nekrasov ve diğer büyük şairlerin şiirlerini okumuştur (Allakow vd., 2014: 35).

Gurbannepesov, şairlik yeteneği ile Türkmenistan şiirine yeni bir boyut kazandırmıştır. Yazdığı ilk uzun şiir olan “Gızıl Goşun”, Kolhozcu Sesi gazetesinin çocuklar için yaptığı yarışmada birinci olmuş ve gazetenin baş sayfasında yer almıştır. Döneminin önemli bir edebiyat dergisi olan “Tokmak”ta şairin çocuklar için yazdığı diğer şiirlere yer verilmiştir. Bu şiirlerde Gurbannepesov, çiçeklerle bezeli bir okul bahçesi ve o bahçedeki hayvanları inceleyerek anlatmıştır. 1951 yılında askerdeyken yazdığı “Gücümün Kaynağı” adlı şiir kitabında, o zamana kadar anlatılmamış bir konu olan “kalabalıklar içinde yalnızlık” temasını işlemiştir³.

³ Aydar, K. M. (Yapımcı). (9 Mart 2016). TRT Avaz Kerim Gurbannepes- Adriyatik’ten Çin’e Tarih Yazarlar. [Televizyon Programı]. Ankara: TRT

Kerim Gurbannepesov, askerden döndükten sonra devlet yayınlarının sanat ve edebiyat redaksiyonunda çalışmaya başlamıştır. Çarı Aşırov ve Narıman Jumayev gibi seçkin şair ve yazarların yanı sıra Anna Muhadov, Kakabay Bayrammıradov ve Meret Sopiyeve gibi önemli çevirmenlerle çalışmıştır. Bu yayıncılık çalışmaları sayesinde Ata Govşudov, Berdi Kerbabayev, Yakup Nasırlı ve Beki Seytakov gibi Türkmen edebiyatının önemli isimleriyle bir arada olma imkanına sahip olmuştur. Türkmen Devlet Üniversitesi Türkmen Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nde eğitimini tamamlayan şair, burada da dünya edebiyatındaki önemli isimleri okumuştur (Allakow vd., 2014: 36).

Kerim Gurbannepesov'un şiiri ve sanatı hakkında Kayum Cumayev'in yaptığı bir çalışmada, şairin sanatını etkileyen üç farklı kaynaktan bahsedilmektedir. Bu kaynaklardan birincisi Mahtumkulu, Puşkin ve Gorki'nin sanatıdır. Bu önemli isimleri ve edebiyatını en ince ayrıntısına kadar öğrenen Gurbannepesov, şiirlerinde ve kendi hayatında halkın içinden birisi olmayı benimsemiştir. Sanatını Sovyetler döneminde ortaya koyan şair; halk, vatan, emek, parti ve sevgi temalarını ön planda tutmuştur. Böylece Sovyet Türkmenistan'ında sanat temsilcilerinden biri olarak sayılmıştır. Gurbannepesov'un sanatını etkileyen ikinci kaynak, şairin saygı duyduğu Türkmen halkının ve Doğu edebiyatının zengin mirasıdır. Üçüncü kaynak ise kimilerini Türkmençeye çevirme fırsatı bulduğu dünya eserleridir (Toz, 1999: 85).

Şiirlerinde döneminin durumu ve halkın isteklerine yer vermiş olan Gurbannepesov, şiirlerinde hayata dair farklı temaları ele almıştır. Bu sayede şiiri zenginleşmiş ve kendi döneminde yer etmiştir. Şairin şiirlerinde yer verdiği temalar arasında vatan sevgisi, vatandaşlık, insan, emek, savaş ve barış, insaf, ahlak ve felsefi düşünceler yer almaktadır (Toz, 1999: 84).

Şiirlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Zähmet

Zähmet hakda kân setirler ýazypdym,
Zähmet menin durmuşdaky şygarym.
Zähmet hakda ýene bir söz aýtmasam
Hiç ýetmedi kararym.
Babamyň babasyn öldüren zähmet,
Babamyň özünem öldüren zähmet.
Müň gezek agladyp atam pahyry,

Ömründe bir gezek güldüren zähmet.

(Oýlanma Baýry s.3)

Emek

Emek hakkında çok satırlar yazdım,

Emek benim hayattaki sloganım.

Emek hakkında yeni bir söz söylemesem

Hiç yetmedi sabrım.

Babamın babasını öldüren emek,

Babamı öldüren emek.

Bin kere ağlatıp babam zavallıyı,

Ömründe bir kere güldüren emek.

Toprak

Zähmetkeş topragym, eziz topragym,

Waspyňy az edýäs heniz, topragym.

Biziň ýaly ýedi sagat işlemän,

Zähmet çekýäň gije-gündiz, topragym.

(Oýlanma Baýry s.5)

Toprak

Çalışkan, cefakâr toprağım aziz toprağım

Senin özelliklerini henüz az anlatıyoruz, toprağım

Bizim gibi yedi saat çalışmıyorsun,

Gece gündüz çalışırsın, toprağım.

Kerim Gurbannepesov bir kafiye ustası olmakla birlikte, ak şiir olarak adlandırılan kafiyesiz şiirler de yazmıştır. Şiirleri kafiyesiz olsa da coşkun ve melodili bir okunuşa sahiptir. Şaja Baturov'un ölümü üzerine yazdığı şiir, bu kafiyesiz ancak melodik şiirine örnek olarak gösterilebilir (Allakow vd., 2014: 40).

Men häzir kapyýa tapyp biljek däl,

Ýürek rahat gerek kapyýa üçin.

Men häzir bogazma dolan gaýgymy

Ýöne ak kagyza geçirip goýjak.

Beýle wagt kapyýa nämä ýaraýar?

Onsoňam, durmuşda Seniň özüň hem
Diňe bir kapyýa gözläp gezmediň,
Sen durmuşdan uly mazmun gözlediň. (Allakow vd., 2014: 41)

Ben şimdi kafiye bulup bilecek deňilim,
Yüreğin rahat olması lazım kafiye.
Ben şimdi boğazıma dolan derdimi
Ancak ak kâğıda geçirip koyacağım.
Böyle bir zamanda kafiye neye yarar?
Ondan sonra, hayatta senin kendin de
Yalnız bir kapıya bakıp gezmedin,
Sen hayatta büyük mazmun gözledin.

Gurbanpeshov'un şiirlerinde vatan kavramı hem Türkmenistan hem de Sovyetler Birliği'ni temsil etmektedir. Ancak şair, Türkmenistan topraklarına ruhu ile bağlıdır. Sovyetler Birliği'ni vatan olarak konu edindiği şiirleri oldukça azdır ve ideolojik şiirlerinde yer almaktadır. Şairin gözünde birlik, rejim dolayısıyla vatani ifade etmektedir ve sözde bir vatandır. Buna karşın Türkmen toprağını ve vatanını tek başına konu edindiği birçok şiiri bulunmaktadır. Türkmen toprağı, kültürü ve özelliklerine kıymet vermektedir. Şairin bu duyguları, "Vatan" adlı şiirinde görülebilmektedir (Toz, 1999: 124-125).

Mugallım yanına gelip pioner,
Diydi: -Mugallımım, bir soragım bar:
Nem üçin vatana diyyeris ene?
Şonın sebebini düşündürsene!
Mugallım eycecik çağa bakanda,
Acayip bir görnüş duydı ol onda.
Ol diydi: -Bu yerde ata-babamız,
Döredip, yaşapdır ene-mamamız.
Vatanımız iydiryer nanın duzını;
Söyyer gelceğini - oğul- gızını.
Gözin görecidek eziz saklayar,
Enedek hüvdilep, güldek ekleyer.
Durmuş coşup akyar derya misali,
Ol bizi övredyer halka vepalı.

Hossardıp ol bize misli bir ene!
Şon üçin söyyeris vatani ine! (Toz, 1999: 124-125).

Öğretmenin yanına gelip vatansever
Dedi – Öğretmenim bir sorum var:
Niçin vatana ana diyoruz?
Bunun sebebini anlatsana!
Öğretmen güzel çocuğa baktığında,
Acayip bir görünüş hissetti onda
O dedi: -Burada babamız- ecdadımız
Doğup, yaşamıştır anne- ninemiz
Vatanımız yedirir ekmeğini tuzunu,
Sever geleceğini – oğlunu kızını,
Gözünün gördüğü gibi kıymetlice korur,
Ana gibi ninni söyleyerek, gül gibi bakar.
Hayat coşup akar nehir misali,
O bize öğretir halka vefalı olmayı,
Koruyucudur o bize bir ana gibi!
Onun için severiz vatani işte!

1950-1960'lı yıllardan itibaren Türkmen şiirine öncülük eden Gurbannepesov, Türkmen edebiyatının önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Edebiyattaki yenilikçi düşünceler ile Türkmenistan'ın milli değerlerini şiirlerinde bir araya getirmiştir⁴. Şairin “Taymaz Baba” poemi ise kendi döneminde sevilen ve benimsenen bir şiir olmuştur. Aşağıdaki dizelerde de görüldüğü gibi doğru kafiyeler ve coşkulu bir dil ile akılda kalan bir eser ortaya koymuştur (Allakow vd., 2014: 48).

Dolaşsan da köy köy,
Taymaz gibi neşeli dede
Bulamazsın bulamazsın
Bir otursan yanından
Kolay kolay kalkamazsın.

⁴ *Türkmenistan Türk Edebiyatı 10.-11. Ciltler XIX. Asrın Sonu, XX. Asrın Başında Yaşamış Şairler.* <https://ekitap.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.01.2020).

Halk dilini başarı ile kullanmış olan Kerim Gurbannepesov, eserlerinde atasözü, deyim ve kalıplaşmış ifadelerin yanı sıra konuşma diline de yer vermiştir. Şiirlerinde sade ve yalın bir dil kullanmıştır. İç içe olduğu halkın hayatını anlatırken gerçek hayattan kesitler sunmuştur. “Taymaz Baba” şiirine ait aşağıdaki dizilerde şairin bu yaklaşımı görülmektedir:

Mutfak tarafında uzanıp yatar
Bir korkunç ihtiyar nine.

Bu bilgilerden anlaşılacağı gibi Kerim Gurbannepesov’un şiiri halka yönelik olmuştur. Kültüre ve milli değerlere verdiği önemin yanı sıra gündelik hayata dair anlatıları, şairin halk tarafından benimsenmesini sağlamıştır.

1.4. KERİM GURBANNEPESOV İLE İLGİLİ LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Bu kısımda, Türkmen şair Kerim Gurbannepesov ile ilgili bir literatür taraması yaptık. Bu konuda Türkiye’de yapılan çalışmaların bir hayli az olması dikkat çekmektedir. Elde edilen kaynaklar şunlardır:

Akpınar, Y. ve Ağca, F. (2012) Çağdaş Türk Edebiyatları – I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kerim Gurbannepesov’un hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Allakow, J., Sadykow, T. ve Mustakow. R. (2014) Türkmen Edebiyatı Aşgabat: Türkmen Döwlet Neşirýat Gullugy.

Bu kitap Türkmen edebiyatı hakkında bilgi veren ders kitabı niteliğindedir. Türkmen dili ve edebiyatı geniş bir şekilde ele alınıp incelenmiştir.

Kerim Gurbannepesov’un hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında da bilgi verilmiştir.

Arıkan, M. (2008). Kerim Gurbannepesow’un Ölümünün 20. Yılı Anısına: Hayat Hikayeleri ve Eserleri, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C. VIII, S.(1), s.17-29.

Bu makale, ölümünün 20. yıldönümünde kendi döneminin ‘Mahtumkulu’su olarak bilinen Kerim Gurbannepesov’un hayatı hakkında bilgi verip şiirlerinden bazılarını aktararak onu hatırlamayı amaçlamıştır.

Aşyrowa, D., Rejebow, D., Kyýasowa, G., Agaýew, A. ve Agyşowa, M. (2010). Çagalar Edebiýaty we Labyzly Okuw, Aşgabat: Ylym neşirýaty.

Bu kitapta Kerim Gurbannepesov hakkında bilgiler verilmiştir.

Aydar, K. M. (Yapımcı). (9 Mart 2016). TRT Avaz Kerim Gurbannepes-Adriyatik'ten Çin'e Tarih Yazarlar. [Televizyon Programı]. Ankara: TRT.

Bu belgeselde Kerim Gurbannepesov'un hayatı ve edebi kişiliğinden bahsedilmiştir. Şair hakkında yapılmış tek belgeseldir.

Kültüral, Z. (2010). Kerim Gurbannepesov'un Dövür Beyle Däldir Şiiri ve Sosyal Hayatta Yarış. Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, 2 (1), 131-140.

Bu yazıda Kerim Gurbannepesov'un hayatından bahsedilip eserlerine değinilmiştir.

Özbay, E. (2019) Türkistanda Parlayan Bir Yıldız Türkmenistan. İstanbul: Hiper Yayınları.

Bu kitap Kerim Gurbannepesov'un hayatından bahsetmiştir.

Sağlam, S. ve Biray, N. (2018). XX. Yüzyıl Türkmen Edebiyatı. Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatları El Kitabı (ss. 425-568). İstanbul: Kesit Yayınları.

Kerim Gurbannepesov hakkında bilgi verilmiştir.

Sarykow A, "XX Asr Türkmen Edebiýaty Dersinden Lektsiýa Teksti", Berdak Atyndaky Garagalpak Döwlet Üniversitesi, Nöküs, 2008

Bu kitapta yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserin dili Türkmen Türkçesi'dir ve yazar hakkında bilgiler daha kapsamlı ele alınmıştır.

Toz, H. (1999). Türkmen Şair Kerim Gurbannepesow -Hayatı Edebi Kişiliği ve Eserleri-. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Bu tezde Türkmen edebiyatı hakkında bilgiler verilmiş, Türkmen edebiyatı dönem dönem ele alınmıştır. Kerim Gurbannepesov hakkında yapılan en kapsamlı çalışma denilebilir.

Türkmenistan Türk Edebiyatı 10.-11. Ciltler XIX. Asrın Sonu, XX. Asrın Başında Yaşamış Şairler, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78527/xix-asrin-sonu-xx-asrin-basinda-yasamis-sairler.html> (22.01.2020)

Kerim Gurbannepesov'un Türkmen edebiyatındaki öneminden bahsedilmiş, şiirlerinden örnekler verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TAYMAZ BABA POEMİ

Şairin 1960 yılında “Taymaz Baba” adlı poemi basılmıştır. Bu poem şairin sanat ustalığını en iyi şekilde ortaya koyduğu eserdir. Türkmen edebiyatı açısından önemli bir yere sahiptir. Şair için dönüm noktası olmuştur. Şair, “Taymaz Baba” poemi ile ün kazanmıştır. “Taymaz Baba”, Lenin döneminden önceki dönemde yaşanan sıkıntıları, zorlukları temsil etmiştir.

Eser, Taymaz Baba’nın hayatı ve başından geçenler üzerine kurulur. Halkın Lenin döneminden önce çektiği sıkıntılar, ağır yaşam şartları anlatılır. Şeriat ve yerel kanunlardan kaçıp Ruslara sığınma başarılı bir şekilde temsil edilmiştir.

Türkmen halkının Ekim Devrimi’nden önceki hayatı ve yaşadıkları Sovyet Dönemi’nden sonra köyleri kolhozlaştırmak, fakirliğe son vermek, hürriyet, adalet, eşitlik gibi seslerin yükselmesi konusunda yazılan eser iki bölümden oluşur.

Eserde mizah unsurları da kullanılmıştır, bu duruma aşağıdaki satırlar örnek gösterilebilir.

“Ay tilkinin kafasına
Vurmasam ne olacak, deyip
“Kendi gömleğinin yakası da
Gırtlığını kesecek” deyip
Un öğütmeye gelenleri
Katıla katıla güldürdü” (s. 10)

Eserde konu, Taymaz Baba’nın ağzından anlatılır. Taymaz Baba, neşeli, iyiliksever, küçükle küçük olan, büyükle büyük olan, onlarla şakalaşan, halkını seven bir insandır. İşçilere ait karakteri Taymaz Baba’da görmek mümkündür.

Şairin “Taymaz Baba” eserini yazmasındaki amaç Sovyetler ile birlikte halkın refah düzeyinin yükseldiğini kanıtlamaktır. Devrim öncesi yaşanan mücadele ve olaylar Taymaz Baba tiplmesiyle ele alınır.

2.1. ESERİN ÖZETİ

Taymaz, saçlı sakalı ağarmış, zayıf, neşeli bir ihtiyardır. Özellikle yaz aylarında akşam çayı vaktinde küçük büyük herkes onun evinde toplanır. Taymaz, büyüklerle

büyük gibi çocuklarla çocuk gibi davranır. Herkesin yüreğini, gönlünü hoş tutmaya çalışır, herkese hizmet eder, kim aç ise ona yardım eder, ekmeğini aşını paylaşır. Onlara bir şeyler anlatır. Gece bitip tan attığında anlatmayı bırakır, yarına da biraz kalsın der.

İnsanlar toplanıp Taymaz Baba'ya giderler o da onlara çeşitli hikayeler anlatır. Taymaz Baba'nın söyledikleri küçük büyük herkesin dilindedir. Bir gün Taymaz Baba'nın 60. yaş gününü kutlamak için toplanırlar, o gün Taymaz için bayram günüdür. Taymaz Baba çocuk gibi sevinir herkese hediyeler dağıtır. Yine bir gün Taymaz ocağa çayı koyun der ve başlar bir hikâye anlatmaya. Bir demlik çay karşılığı başlar acı günlerin tarihinden anlatmaya.

Tilki Bey'in bir evi vardı. Tilki (tilki komünizm öncesi zenginleri temsil ediyor) göbekli, maşa kadar boyu olan, çaldıklarını getirip evinde saklayan biriydi. Çok malı olmasına rağmen cimri, üstü başı perişandı. “Bu tilkinin kafasına vurmasan ne olacak, kendi gömleğinin yakası da gırtlığını kesecek” diyen değirmenci Şemsiguli anlattıklarıyla insanları güldürürdü.

Bir gün kış zamanı bakarlar ki evin bir köşesinde korkunç bir ihtiyar yatmaktadır. Yerdeki örtüye sarınmış, saçları karışmış, bakınca korkulacak kadar çirkindir. Korka korka ona “kimsin?” diye sorar. Korkunç ihtiyar “tanımıyor musun sen beni” der. “Annen seni doğuracağı gün beni sana nişanladı” der. Kocakarıyla bir süre bunun olamayacağı konusunda mücadele eder, en sonunda onu kandırırsa gideceğini düşünerek burada kuru yerde yatma tepenin arkasında zengin evi var oraya git rahat edersin dese de kocakarı “ben nişanımı bırakıp gitmem” der. Bu sefer ona, genç olduğunu evlenmek istediğini ama onun gibi ihtiyar biriyle evlenmeyeceğini anlatır, kocakarı ona bu dünyada nasibinin olmadığını söyler, ta sabaha kadar böyle cebelleşirler. Taymaz uyandığında öğle olmuştur.

Taymaz, gençliğinde çobanın dul kızına âşık olmuştur. Kız yirmi yaşlarında, orta boylu, kara gözlüdür. Onun kocası Matdak çoban kuyuya düşüp ölmüştür. Üç yıldır kız da babasının evinde yaşamaktadır. Kız bir gün Taymaz'ı birinin düğününe çağırmaya gelir. Taymaz düğüne gider ve gözlerini kızıdan alamaz, utancından kıza duygularını açamaz. Kız Taymaz'ın ıslak dolağını görür ve birkaç gün sonra ona ekmek ve yeni dolak getirip o yokken evine bırakır. Taymaz buna çok mutlu olur. Düğün günü Taymaz düğüne gider, gözü o kızıdan başkasını görmez, gece boyu onu izler. Eve dönüp onun hayalleriyle yaşarken bir anda kapıda obabaşı Kemp'in kel tahsildarının sesini duyar.

Tehdit eder gibi ertesi sabah yeni evlenen Meydan ve Taymaz Baba'nın hazır olmalarını, eğer tam vaktinde hazır olmaz ve padişahın emrine karşı çıkarlarsa gözaltına alacaklarını söyler. Taymaz Baba bu duruma çok sinirlense de bir şey yapamaz. Ertesi sabah Meydan ve Taymaz Baba'yı trene bindirerek çalışmaya gönderirler. Köy halkı bu duruma çok üzülür. Taymaz bir zaman gelir bu fakirlik biter diye diye kendini teselli eder. Çok zulüm görürler. Ukrayna, Rusya demeden çok yerlerde onları çalıştırır. Bunları anlatırken Taymaz çok duygulanır. Meydan, tifüs hastalığına yakalanır, bir Rus generali sen numara yapıyorsun diye onu öldürür. Ardından bir süre sonra da Taymaz bacaklarından rahatsızlanarak eve döner.

Fakirlik bitecek, zenginler yok olacak, her şey düzelecek diye obada söylentiler dolaşmaya başlar. Lenin diye biri vardır, fakirler onun yanındadır, Türkmenler'i iyi görür. Zaman geçer, Lenin'le birlikte obalara bereket gelir, boş çuvalar dolup taşar, tarla süren öküzlerin yerine makinalar gelir, çalı-çırpı yerine odun-kömür gelir, halk hekimleri yerine gerçek doktorlar gelir. Evden bir türlü kovamadığı, anne babasının da ömür boyu uğraşıp kovamadığı çirkin ihtiyar kendi toparlanıp gider. O çirkin ihtiyar muhtaçlıktır, fakirliktir (Yani komünizmle fakirlik gider ülkeye bereket gelir).

Taymaz'ın hayatında çok iyi iki dostu vardır. Birisi işçi olan Yollı Goç, ikincisi at çobanı Çepbe Çarı. 26. Pars yılında reform, adalet ve eşitlik sesleri yükselmeye başlar. Taymaz'ın arkadaşı Yollı, Mamiş'in kız evlatlığı Oğulla'ya âşık olur. Oğulla Mamiş nineye hizmet eden adeta onun hizmetçisi gibi her işini gören evlatlığıdır.

Taymaz ve Yollı bir gün işe giderken dedikoducu ağzından hayırlı bir söz çıkmayan Tuvak kadına rastlar. Kadın Oğulla'yı evlendirdiklerini düğüne gittiğini söyler. Bunu duyan Yollı çok üzülür. Oğulla, Çalpı molların oğluyla istemediği halde nişanlıymış. Kızın analığı Mamiş, kız başkasına sevdalandı çabuk gelip alın diye Molla'ya haber yollamış. Bu haberi duyan Yollı ne yapacağını bilemez halde otururken yakın dostları Taymaz ve Çepbe onu teselliye çalışmışlar. Çepbe'nin yiğit birisi olduğunu Taymaz şu olayla anlatır: Genç bir annenin çocuğu boğmaca olunca gelecek doktoru bekler, o dönem fakirlere doktor falan yoktur. Oba tahsildarı gelip kadın ondan ilaç sorunca fakirlere ilaç mı olur yeşil tütünü yalat der, bunu duyan Çepbe o ilaçsa sen kel kafana sür o zaman diye tahsildara çok laf sayar ve bu yüzden üç yıl hapis yatar. Oturup üç arkadaş bir plan yaparlar ve gelin alayı gelip kızı alıp götürürken kızı kaçırlar. Hep beraber Aşkabat'ın yerlisi olan ve elinde ölen arkadaşı Boris'in babası Şaşa dayının evine sığınır. Şaşa dayı onları çok iyi karşılar, onlara sahip çıkar.

(Burada şeriat ve yerel kanunlardan kaçıp Ruslara sığınma temsili olarak anlatılıyor. Şaşa ve Boris Rus isimleri). Şaşa, onların tıraş olup eski elbiseler giyip şapka takmalarını sağlar ve hoş geldiniz işçi sınıfına diye karşılar. Oğulla ile Yollı'nın nikahlarını kıyıp orada evlendirir.

Bir yıl geçer, Şura yurdu onuncu yaşını kızıl bayraklarla kutlamaktadır. Fabrikalar açılmış, Yollu ve Çepbe pırıl pırıl işçi elbiseleriyle gelmişler, daha önce fakir diye aşağılanan Taymaz'a artık Rus dostları selam vermekte, sırtını okşamaktadır. Ona Taymaz arkadaş, Taymaz kardeş diye seslenmektedirler. Bu kutlama Lenin'in onlara gönderdiği hediyeği açmak içindir. Bir asker kurdeleyi kesip hediyeği açar.

Tavşan, balık, maymun, yılan yılları arka arkaya geçip giderler memleketlerinden yedi kez geri dönün diye haber gelir. İşçibaşı Sapar, değirmenci Şemsi onları geri dönmeleri için çağırır. Onlar, Şaşa dayı sen bugüne kadar bize sahip çıktın, Lenin aşımıza bal kattı, burada refah içerisindeyiz ama izin ver kalan ömrümüzü memleketimizde tamamlayalım derler. Memleketlerine dönerler.

Obaya varınca küçüğünden büyüğüne herkes onları görmeye gelir. Onlar gittikten sonra olanları anlatırlar. O sırada uzaktan duman çıkaran bir traktör gelir. Eski kafalılar bunun şeytan olduğunu söylerken kimileri tarlayı sürecektir işleri görecektir bu makinayı hayranlıkla karşılar. Traktörü Taymaz kullanır. Yollı obanın yeni başkanı, Çepbe obanın su görevlisi olmuştur. Çepbe, Ceren kıza âşık olmuştur. Yollı başkan olarak bir toplantı yapar. Lenin'in yolundan giderek sahip olduklarını Yollı halka tek tek anlatır. Ancak eski dönemde nemalanan bazıları ekin yığınlarını, çayhaneyi yakıp, Cürmen Ağa'nın kızını öldürmüşlerdir. Molla çıkarı için insanları kışkırtmaktadır. Bazıları okuldan çocuğunu alıp medreseye verir. Bu kışkırtma sadece sözde kalmaktan çıkıp fiiliyata da dökülmüştür. Birlik olunursa onların üstesinden gelineceğini halka anlatır.

Bir gün Oğulla'nın haykırışıyla uyanırlar, herkes toplanıp koşuşturur Yollı bayılmıştır. Tecrübeli büyükler onu kendine getirirler. Bu sırada Çepbe'nin ortada olmadığını görürler, evine baktıklarında Çepbe ölmüştür. Yollı'nın sobasını yakınca dumanın çekmediğini görürler, boruya bacaya birşeyler sıkıştırmıştır birileri. Çepbe'nin evine baktıklarında da aynı durumu görürler. Bu durum görevlilere haber verilir. Molla bunun sorumlusunun Taymaz olduğunu yayar. Bu söylentiye göre Taymaz arkadaşı Çepbe'yi öldürmüştür. Savcı gelir, birkaç gün sonra mahkeme kurulur. Övez Garı

aleyhte ifade verir, ancak Abat Gelin tüm olan biteni gerçekliğiyle anlatır. Çakan Molla'nın tüm kötü işleri yaptığı anlaşılır. Suçlular cezalandırılır, Taymaz temize çıkar.

Sonra obaya bereket gelir, değirmene gelen buğdaylar kat kat artar. Yıllar geçer Taymaz'ın üç oğlu, iki kızı olur. Yolli'nin Oğulla ile çocukları olur. İnsanlar eğitim alır, Lenin'in yolunda mutludurlar, ülkeye bereket gelir Taymaz traktörüyle ne kadar çalışsa da ürünlere yetişemez, tüm herkes el ele vererek yokluğu temsil eden ihtiyarı yok ederler.

2.2. ESERİN KURGUSAL ÖZELLİKLERİ

'Taymaz Baba' eserinin kurgusal özellikleri, olay örgüsü, bakış açısı, mekânı, zamanı ve şahıs kadrosu başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.1. Olay Örgüsü

Olay, herhangi bir sebep ile bir araya gelen veya birbiri ile ilgilenmek zorunda kalan en az iki kişinin karşılıklı ilişkisine ve ortaya çıkan duruma denir (Aktaş, 2003: 46). Olay, bir hikayedeki iki öge arasındaki iletişim ve etkileşimlerin bütününe ifade etmektedir. Olay, hareket barındıran bir kavramdır ve olayı oluşturan parçalardan biridir. Olay örgüsü ise olayların belirli bir mantık, edebi değer veya ölçüye göre sıralanmış biçimidir (Çetin, 2015: 189).

Tekin'e göre (2018: 71) bir hikayede olaylar kronolojik olarak anlatılabilir. Önce ve sonralık ilişkisi kurulabilir. Ancak olay örgüsü, olayların kronolojik olarak anlatılması değil, sebep ve sonuç ilişkisine göre sıralanmasıdır. İki olay arasındaki sebepler belirtilmelidir. Olay örgüsünde zaman kavramı bozulmamış olsa da olayın nedenlerinin gerisinde bırakılmaktadır. Böylelikle olay örgüsü, anlatıma özel olarak ve belirli bir amaca göre sıralanabilir.

"Taymaz Baba" adlı poemde de tam olarak bu durum söz konusudur. Lenin dönemi başlamasıyla ülkeye bereket gelmiştir. Ülkenin refah düzeyi yükselmiştir. Lenin Dönemi öncesi Türkmen halkının yaşadığı sıkıntılı günlerden bahsetmiştir. Bu hikâyede asıl konu Türkmen halkının Lenin dönemi öncesinde çektiği sıkıntılar ve Lenin dönemiyle bu sıkıntıların sona ermesidir. Taymaz Baba, hikâyenin asıl kahramanı. Saçı sakalı ağarmış, zayıf, neşeli bir ihtiyardır. Eserde, inkılap öncesi Türkmenistan'daki sosyal güçlerin birbirine karşı olan mücadeleleri ve olaylar, Taymaz Baba tiplmesiyle şekillendirilerek ele alınır ve bu olayların sıralanışı şöyledir:

- ↓ Taymaz Baba'nın 60. yaş gününü kutlamak için toplanırlar.
- ↓ O gün saç kesme töreni düzenlenir.
- ↓ Taymaz Baba acı günlerin tarihinden anlatmaya başlar.
- ↓ Bir gün Taymaz Baba rüyasında nişanlısı olduğunu iddaa eden bir ihtiyar görür.
- ↓ Taymaz gençliğinde çobanın dul kızına âşık olmuştur. Kızın kocası kuyuya düşüp ölmüştür.
- ↓ Kız, bir gün Taymaz'ı Meydan'ın düğününe çağırmaya gelir.
- ↓ Taymaz düğüne gider ve burada çobanın kızına âşık olur.
- ↓ Kız Taymaz'ın ıslak dolağını görür ve birkaç gün sonra ona ekmek ve yeni dolak getirir o yokken evine bırakır.
- ↓ Taymaz buna çok mutlu olur.
- ↓ Düğün günü Taymaz düğüne katılmaya gider, gözü o dul kadından başkasını görmez, gece boyu onu izler.
- ↓ Eve dönüp onun hayalleriyle yaşarken bir anda kapıda obabaşı Kemp'in kel tahsildarının sesini duyar. Tehdit eder gibi ertesi sabah yeni evlenen genç Meydan ve Taymaz Baba'nın hazır olmalarını, eğer tam vaktinde hazır olmaz ve padişahın emrine karşı çıkarlarsa gözaltına alacaklarını söyler.
- ↓ Ertesi sabah Padişahın emriyle Taymaz Baba ve düğünü olan genç Meydan'ı köyden başka şehire çalışmaya gönderirler.
- ↓ Meydan hastalanır.
- ↓ Rus generali Meydan'ın hastalığına inanmayıp Meydan'ı öldürür.
- ↓ Taymaz Baba da bacaklarından rahatsızlanarak evine döner.
- ↓ Fakirlik bitecek, zenginler yok olacak, her şey düzelecek diye obada söylentiler dolaşmaya başlar.
- ↓ Lenin diye biri vardır, fakirler onun yanındadır, Türkmenler'i iyi görür.
- ↓ Lenin dönemi başlamasıyla ülkeye bereket gelir.
- ↓ 26. Pars yılında reform, adalet, eşitlik sesleri yükselmeye başlar.

- ↓ Taymaz'ın arkadaşı Yollu Oğulla'ya âşık olur.
- ↓ Taymaz ve Yollu bir gün işe giderken dedikoducu ağzından hayırlı bir söz çıkmayan Tuvak kadına rastlarlar.
- ↓ Kadın Oğulla'yı evlendirdiklerini düğüne gittiğini söyler.
- ↓ Bunu duyan Yollu çok üzülür.
- ↓ Bu haberi duyan Yollu ne yapacağını bilemez halde otururken yakın dostları Taymaz ve Çepbe onu teselliye çalışırlar.
- ↓ Çepbe, hasta bir çocuğa yardım etmeyen oba tahsildarına karşı geldiği için üç yıl hapis yatar.
- ↓ Taymaz ve Yollu plan yapar ve gelin alayından Oğulla'yı kaçırlar.
- ↓ Boris'in babası Şaşa dayının evine sığınır.
- ↓ Şaşa dayı onları çok iyi karşılar, onlara sahip çıkar.
- ↓ Şaşa, onların tıraş olup eski elbiseler giyip şapka takmalarını sağlar ve hoş geldiniz işçi sınıfına diye karşılar.
- ↓ Oğulla ile Yollu'nun nikahlarını kıyıp orada evlendirir.
- ↓ Taymaz baba ve arkadaşı memleketlerine dönerler.
- ↓ Şura yurdunun onuncu yaşını kutlarlar.
- ↓ Fabrikalar açılır.
- ↓ Taymaz'ın arkadaşı Yollu, obanın yeni başkanı, Çepbe ise su görevlisi olur.
- ↓ Yollu'nun halka Lenin dönemini anlatmasıyla bu durumdan hoşlanmayan kişiler obada karışıklıklar çıkarır.
- ↓ Cürmen Ağa'nın kızını öldürürler.
- ↓ Molla ise insanları kışkırtır.
- ↓ Yollu soba dumanından bayılır, Çepbe ise ölür.
- ↓ Molla bu olayı Taymaz'ın üzerine atar.
- ↓ Mahkeme kurulur.
- ↓ Tüm kötülükleri Molla'nın yaptığı anlaşılır.

- ↓ Suçlular cezalandırılır.
- ↓ Taymaz Baba temize çıkar.
- ↓ Yıllar geçer, Taymaz Baba'nın üç oğlu, iki kızı olur.
- ↓ Oğulla ve Yollu'nun çocukları olur.
- ↓ Ülkeye bereket gelir.
- ↓ İnsanlar Lenin'in yolundan gider.

2.2.2. Bakış Açısı

Bakış açısı, anlatıma dayalı eserlerde geçen olayların ve bu olayların gerçekleştiği mekan, zaman ve şahıs kadrosunun kim tarafından algılandığı, görüldüğü ve kimden kime anlatıldığı sorularına cevap veren bir kavramdır (Aktaş, 2003: 78).

Kahraman anlatıcı, otobiyografi özelliği taşıyan bir bakış açısidir. Kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazılan metinlerde anlatıcı; kendi geçmişini, olayların yaşandığı dönemin halini ve dönemle ilgili duygu ve düşüncelerini anlatabilir. Bu sayede kahraman anlatıcı, bir metinde üç ayrı zaman dilimi oluşturabilir ve bu zaman dilimlerine ait özellikler metinde geçen olay üzerinde toplanabilir. Kahraman anlatıcı, çocukluk ve gençlik yıllarını, farklı bir insana aitmiş gibi aktarabilir (Aktaş, 2003: 94).

“Taymaz Baba” poeminde olaylar Taymaz Baba'nın ağzından anlatılır. Taymaz Baba gençlik yıllarını, o yıllarda geçirdiği sıkıntıları anlatır. “Taymaz Baba” adlı eserde “kahraman anlatıcının bakış açısı” kullanılmıştır.

2.2.3. Zaman

Bir eser, iki farklı zaman dilimi içerisinde ortaya çıkarılmaktadır. Birinci zaman dilimi yaratma süreci olarak, ikinci zaman dilimi ise yazma süreci olarak kabul edilebilir. Eseri oluşturan bu zaman dilimleri, okuyucu tarafından fark edilip anlaşılabilir (Aktaş, 2003: 107). Bu husus dikkate alındığında, söz konusu eserdeki olay zamanı 1917 Lenin dönemi ve akabindeki yıllara denk gelmesine rağmen anlatı zamanı ise 1960 yıllarıdır. Taymaz Baba gençlik olaylarını yaşlılığında anlatır. Vaka ile eserin anlatı zamanı arasında yaklaşık kırk üç yıllık bir fark vardır.

“Taymaz Baba” Sovyet Rusya dönemindeki Türkmen halkının duygu, düşünce ve içinde bulundukları durumu başarılı bir şekilde temsil etmiştir.

2.2.4. Mekân

Mekân, olaylar zincirinde belirtilen olayların gerçekleştiği yer, yurt, alan veya konuma verilen isimdir. (Aktaş, 2003: 128).

Eserde mekân, o dönem Sovyet Rusya toptakları içerisinde olan bir Türkmen köyüdür. Mekân zaman zaman Taymaz'ın evinde geçer Taymaz gelen misafirlerine kendi evinde hikâyeler anlatır ancak olayların büyük bir kısmı köyde zuhur etmiştir. Köyde yaşanan zorluklar ele alınmıştır. Mekân köy olsa da poemde bazı şehir ve ülke isimleri geçmektedir Taymaz ve Meydan, Ukrayna, Rusya, Orset, Aşkabat vs. ülkelere çalışmaya gönderilmiştir. Eserde mekân olarak Şaşa dayının evi de geçmektedir Taymaz ve arkadaşları Şaşa dayının evine sığınır. Eserde bir diğer mekân ise Şura yurdu olarak geçmektedir.

2.2.5. Şahıs Kadrosu

Şahıs kadrosu, olaylara canlılık kazandıran ve anlatım teknikleriyle ifade edilen kişi veya kişilerin toplamıdır. Bir eserdeki tasarlanmış dünyada kişi, yaşanan olayların ilgi odağını ve öznesini oluşturmaktadır. Söz konusu kişi ve kişiler sayesinde bu kurgulanmış dünyadaki diğer öğeler anlam kazanmaktadır (Tekin, 2018: 75).

Çetin'e (2015: 161) göre karakter, bir kişiyi diğerinden ayıran özelliği ifade etmektedir. Sosyal çevreden bağımsız olarak ele alınan karakter, yazarlar tarafından özenle anlatılan bir öğedir. Hikayede yer alan insanları bağımsız olarak ele alan yazarlar, bu insanların karakterini ve kişisel zenginliklerini sergilemektedirler.

Tekin'e (2018: 105) göre tip, sahip olduğu kimliği ile toplumda "temsil" özelliğine sahip olan kişidir. Tip, kendi dışında olan bir şeyi temsil etmektedir. Tip ve karakter birbirinden farklı kavramlardır. Tip, sosyal boyutuyla birbirine benzeyen kişileri temsil etmektedir. Açık bir biçimde var olan bir durum veya olay tip aracılığıyla yansıtılır. Bir eserde tip oluşturulurken kişi aracılığıyla sosyal bir olguya ulaşılır. Karakter ise bireysel ölçekte ele alınan kişidir. Toplumda benzer özelliklere sahip başka kişiler olsa bile bir karakterin kendine ait durumu, düşüncesi, sorunu ve beklentisi vardır. Karaktere ait bu özellikler, toplumsal düzeyde bir sorun olarak nitelendirilmeden ele alınır (Çetin, 2015: 162).

Tipler:

Taymaz Baba, eserin baş kahramanı, saçlı sakalı ağarmış, zayıf, neşeli bir ihtiyardır. Eserde, inkılap öncesi Türkmenistan'daki sosyal güçlerin birbirine karşı olan mücadeleleri ve olaylar, "Taymaz Baba" tiplmesiyle şekillendirilerek ele alınır.

Tilki Bey, (Tilki komünizm öncesi zenginleri temsil ediyor) göbekli, maşa kadar boyu olan, çaldıklarını getirip evinde saklayan biridir. Çok malı olmasına rağmen cimri, üstü başı perişandır.

Kempir, (Yaşlı kadın) Muhtaçlığı ve fakirliği temsil ediyor.

Yollu Koç, Taymaz Baba'nın arkadaşı. İşçi.

Çepbe Çarı, Taymaz Baba'nın arkadaşı. At sürüsü çobanı.

Boris, Taymaz'ın arkadaşı.

Şaşa, Taymaz'ın arkadaşı Boris'in babası.

Karakterler:

Oğulla, Yollu'nun âşık olduğu kız, Mamiş 'ın evlatlığı. Hizmetkar.

Şemsi, Değirmenci.

Sapar, İşçibaşı.

Gul Çoban, Taymaz'ın âşık olduğu kızın babası.

Matdak Çoban, Taymaz'ın âşık olduğu kızın ölen kocası. Sakin genç bir yiğittir.

Meydan, Yeni evlenen genç.

Övez Garri, Şahit.

Kemp, Obabaşı.

Ceren, Polat ustanın kızı.

Dekoratif unsur durumundaki kahramanlar: Bir olay içerisinde dikkat çekilmek istenen durumu anlatan ve o durumun niteliğini belli eden kişilere verilen isimdir. Bu kişiler, eserdeki bir olayda sahip oldukları bir işlev olmasa dahi olayın boyut kazanmasına yardımcı olur. Tiyatro ve sinema eserlerindeki figüran oyuncular olarak değerlendirilebilir (Aktaş, 2003: 142).

Eserdeki dekoratif unsur durumundaki kahramanlar: **Asman Ece, Tuvak teyze, Çolpı Molla, Mamiş Nine, Acapsoltan, Aynabat Jan, Jemal, Sarman, Asmangül, Oguldurdi, Bossan Ece, Cürmen Aga, Abat Gelin, Suhan Karı.**

2.3. ESERİN DİLİ

“Taymaz Baba” adlı eserde anlaşılır ve yalın bir dil kullanılmıştır. Şair halkın içinden biri olduğu için halkın anlayacağı bir dille, konuşma dili ile yazmıştır. Şair, kendine has bir dil kullanmıştır. Deyim ve atasözü, kalıplaşmış günlük ifadelerle çokça yer vermiştir. Örneğin;

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/30)

Melhem eýle / Mele gelniň ýüregine (60/10)

Eserde aynı anlam ve işlevdeki bazı sözcüklerde konuşma dili ve ağız özellikleri sebebiyle farklılıklar bulunmaktadır. Örnekleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Yazım Farklılıkları Olan Sözcükler

Yazım Farklılıkları Olan Sözcükler	Farklı Anlam Sayıları	Sıklık Sayıları
zad ~ zat	3	43
birden ~ bärden	1	34
depe ~ depä	3	24
kelle ~ kellä	1	22
beri ~ bəri	5	20
täze ~ täzä	2	18
mürze ~ mürzä	1	17
et- ~ ät-	1	14
düýe ~ düýä	1	12
ulu ~ uly	3	11
dogru ~ dogry	2	10
guýu ~ guýy	1	10
eje ~ ejä	2	9
ene ~ enä	1	9
kerpiç~ kerpij	1	9
myhman ~ myman	1	8
tüsse ~ tüssä	1	8
gözle- ~ gözlä-	3	7
hal ~ hāl	2	7
müjewur ~ müjewür	1	7
aňry ~ aňryk	2	6
döle ~ dölä	3	6
gyňaç~ gyňaj	1	6
keçe ~ keçä	1	6
kejebe ~ keжебä	1	6
kürte ~ kürtä	1	6

meñze- ~ meñzä-	1	6
märeke ~ märekä	1	6
ýokary ~ ýokaryk	2	6
biçäre ~ biçärä	1	5
gaýra ~ gaýrak	2	5
gizle-~ gizlä-	2	5
howlu ~ howly	1	5
kise ~ kisä	2	5
öňki ~ öňkü	1	5
sanaç ~ sanaj	1	5
şagyrdat-~ şakyrdat-	1	5
bende ~ bendä	1	4
çüýre- ~ çüýrä-	1	4
don- ~ doň-	2	4
äpişge ~ äpişgä	1	4
geple- ~ geplä-	1	4
gürle- ~ gürlä-	1	4
öýlän ~ öýleň	1	4
uç ~ uj	1	4
diňle- ~ diňlä-	2	3
dişle- ~ dişlä-	1	3
düzle- ~ düzlä-	1	3
elhenç ~ elhenj	1	3
garlawaç~ garlawaj	1	3
gowu~ gowy	1	3
göwre ~ göwrä	1	3
hile ~ hilä	2	3
kommunist ~ kamnist	1	3
köçe ~ köçä	1	3
küde ~ küdä	1	3
soku ~ soky	2	3
süýre- ~ süýrä-	1	3
şullu ~ şully	1	3
yjraýkom ~ yžraýkom	1	3
ýeňse ~ ýeňsä	2	3
bedew ~ bedewi	1	2
çäre~çärä	1	2
çözle- ~ çözlä-	1	2
ebşitle- ~ ebşitlä-	1	2
ätle- ~ ätlä-	2	2
guzu ~ guzy	1	2
güjeňle- ~ güjeňlä-	1	2
günorta ~ günortan	1	2
iber-~ ibär-	1	2
içege ~ içegä	1	2
işle-~ işlä-	1	2
ogru ~ ogry	1	2
pelle ~ pellä	1	2

towk ~ towuk	1	2
üssesine ~ üstesine	1	2
ýerli ~ ýerlik	1	2
zährimar ~ zährimor	1	2
görej ~ göreç	1	1

Eserin dili sade anlaşılır halk dili olmasına rağmen bazı yerlerde nadiren de olsa Rusça sözcükler geçmektedir:

kak delo: “nasılsın”

deduška: “dede”

horosayá: “iyi”

da: “evet”

Örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Aý **deduška** siz nireden / Brýanskiñ fabriginden (76/15)

Ogullany Asmangüli / **Horosayá** Da da diýip (81/9)

Ogullany Asmangüli / Horosayá **Da da** diýip (81/9)

Eserde bazı sözcüklerde konuşma dili kullanılmıştır: *bamy*, *doýanokdy*, *dürbä*, *gowallañ*, *kamnist*.

Hä ýenede arzyñ **bamy** / Ýylkylaryn guýa tarap (55/36)

Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan **doýanokdy** (22/28)

Edil **dürbä** bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllañ da (27/22)

Üç oltaňly çokaýymy / **Gowallañlap** geýip gitdim (46/22)

Iberýändir Ýene ibär / Jynazasyz **kamnistiñi** (102/31)

Eserde Kıpçak Türkçelerine ait unsurlar kullanılmıştır. Kıpçak Türkçesi’nde sözcük başında “y” türemesi görülür:

Meniñ ýaly ýetim **ýesir** / Ýerli boldy suwly boldy (38/19)

Eserin imlasına bakıldığında bazı sözcüklerin özel ad olmadığı hâlde cümle içinde baş harfinin büyük yazıldığı görülmektedir:

Men Taýmaz däl tuf ýüzüme / Mawlap **Dogry** diýýän ýaly (106/17)

Uly depe çägesow gum / Böwşäp ýatyr **Mazar** boşdy (108/18)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN SÖZ VARLIĞI

Bu çalışmada, sözcükler tür bakımından adlar ve eylemler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Edat, bağlaç, ünlem gibi dil bilgisel anlamlı sözcükler ele alınmamıştır.

3.1. ADLAR

Alan (2019: 13-39), ad sözcüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Evrendeki canlı veya cansız varlıkları, soyut veya somut kavramları, durumları, olayları ve olguları işaret eden / karşılayan sözcük türüne ad (isim) denir.”

Yine Alan’a (2019: 18) göre adlar; sözcük, söz öbeği ve tümce yapısında olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu çalışmada adlar, sözcük yapısında ve söz öbeği yapısında ele alınmıştır. Tespit edilen unsurlar ve sıklık sayıları çoktan aza olacak şekilde sıralanmıştır. Sıklık sayıları aynı olan unsurlar ise alfabetik olarak sıralanmıştır.

3.1.1. Sözcük Yapısındaki Adlar (Basit Adlar)

Sözcük yapısındaki adlar, tek anlamlı ve çok anlamlı olmak üzere iki başlık halinde incelenmiştir.

3.1.1.1. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Tek anlamlı sözcük yapısındaki adlar en fazla 47, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bu sözcüklerin sıklıklarından hareketle çoktan aza göre sıralanışı şöyledir: iki (47), ýyl (46), daýy (45), ýene (44), gelin (40), öý (39), oba (38), garyp (37), üç (37), birden ~ bärden (34), hakda (30), ýigit (23), ähli (22), kelle ~ kellä (22), molla (22), toý (22), kempir (21), arçyn (20), dolak (19), hawa (18), köne (18), onýança (18), aşyk (17), baş (17), mürze ~ mürzä (17), daýza (15), kolhoz (15), telpek (15), aga (14), dört (14), goşa (14), ışık (14), saç (14), ýetim (14), ýumruk (14), adagly (13), giñ (13), onsoñ (13), saçak (13), düýe ~ düýä (12), kilwan (12), arza (11), başlyk (11), beter (11), diñe (11), edil (11), gapdal (11), käte (11), sakgal (11), sygyr (11), dyz (10), goja (10), guýu ~ guýy (10), on (10), öl (10), pişik (10), ýañak (10), alty (9), asyl (9), belet (9), diş (9), ene~enä (9), gep (9), gözel (9), has (9), it (9), kel (9), kerpiç ~ kerpj (9), köp (9), kümüş (9), mün (9), ozal (9), öten (9), saýa (9), töwerek (9), ýoldaş (9), agşam (8), aşagy (8), barmak (8), baýdak (8), dañdan (8), eşek (8), garry (8), gije (8), gülki (8), kör

(8), myhman ~ myman (8), nan (8), pil (8), sekiz (8), tahýa (8), tam (8), tüsse ~ tüssä (8), bala (7), beýläk (7), çopan (7), derman (7), ertesi (7), gamçy (7), garyn (7), gaýtarma (7), harman (7), ilki (7), keteni (7), kömür (7), müjewur ~ müjewür (7), oraça (7), pälwan (7), posa (7), şaýat (7), tirsek (7), ýalan (7), ýañky (7), ýar (7), ýaşlyk (7), ýeke (7), ýeň (7), ad (6), aýna (6), baba (6), brigadir (6), bütün (6), çatma (6), çep (6), ädim (6), gezek (6), gum (6), gyňaç~ gyňaj (6), gys (6), han (6), huş (6), ilat (6), işçi (6), juwaz (6), kamys (6), keçe ~ keçä (6), kejebe ~ keжебä (6), keýp (6), kürte ~ kürtä (6), kyrk (6), mama (6), märeke ~ märekä (6), murt (6), nas (6), ojak (6), onlap (6), otuz (6), oýluk (6), ömür (6), papak (6), pej (6), sap (6), sud (6), tas (6), ýagly (6), ýarym (6), ýaşyl (6), ýaz (6), zawod (6), akja (5), alla (5), aman (5), atly (5), az (5), balak (5), beýleki (5), bälçik (5), biçäre ~ biçärä (5), bulut (5), çagyl (5), çişik (5), çow (5), çuwal (5), derrew (5), dodak (5), döş (5), düýş (5), egin (5), ekiz (5), eňek (5), eýýäm (5), goşar (5), goýun (5), gürrüň (5), howlu ~ howly (5), hyýal (5), köz (5), mele (5), mirap (5), nogul (5), oylan (5), öňki ~ öňkü (5), petir (5), sanaç ~ sanaj (5), sekretar (5), şeýtan (5), şowhun (5), şum (5), şura (5), taňry (5), tomus (5), turba (5), tüýs (5), ýagyrynny (5), ýel (5), ýerine (5), ýylky (5), zordan (5), akrap (4), altmyş (4), asman (4), aşak (4), bagyr (4), bende ~ bendä (4), boluş (4), çet (4), çäýnek (4), dag (4), damakgan (4), durman (4), düýn (4), eýwan (4), äpişge~ äpişgä (4), ätişgir (4), gykylyk (4), haraba (4), haýran (4), hekaýat (4), häli (4), hökür (4), kaka (4), kary (4), kendirik (4), köwüş (4), köýnek (4), kulak (4), magşuk (4), mazar (4), mazarlyk (4), misli (4), nur (4), onki (4), owaz (4), öwlyä (4), öýlän ~ öýleň (4), patyşa (4), paý (4), polat (4), pul (4), pyçak (4), reňk (4), sabyn (4), sowal (4), suwçy (4), syýa (4), şir (4), şirin (4), ters (4), torba (4), tüý (4), uç ~ uj (4), waka (4), ýabak (4), ýagşy (4), ýagys (4), ýandak (4), ýedi (4), ýurt (4), ýuwaş (4), ýüp (4), ýüpek (4), ýüzläp (4), ýylan (4), zal (4), agsak (3), al (3), arzuw (3), ast (3), aýlap (3), aýmança (3), bars (3), başçak (3), bilezik (3), birdenikä (3), birje (3), böwür (3), bugdaý (3), çañ (3), çayhana (3), çokaý (3), çöl (3), çörek (3), çyn (3), daýhan (3), der (3), deri (3), dert (3), däli (3), dogrudanam (3), don (3), döwür (3), duluk (3), duşman (3), düşek (3), ebedilik (3), elhenç ~ elhenj (3), elwan (3), eýmenç (3), äpet (3), galla (3), gapak (3), garaz (3), garlawaç~ garlawaj (3), garsak (3), geým (3), gowaça (3), gowu~ gowy (3), gökbogma (3), görk (3), göwre ~ göwrä (3), göwün (3), gözenek (3), guş (3), gyrmyzy (3), habar (3), halk (3), halta (3), haramhor (3), hatar (3), haýbat (3), hoş (3), ilkinji (3), iner (3), ini (3), ir (3), jahyl (3), jam (3), jennet (3), jigi (3), jogap (3), jowher (3), jynaza (3), kaz (3), käse (3), kommunist ~ kamnist (3), komsomol (3), köçe ~ köçä (3), köpün (3), küde ~ küdä (3), kükürt (3), kül (3), lal (3),

läbik (3), mahrum (3), mekdep (3), meñzeş (3), meşik (3), mähir (3), naçar (3), nahar (3), ojar (3), ökje (3), örküj (3), örän (3), palta (3), pos (3), possun (3), rast (3), raýkom (3), sakga (3), sakgaldaş (3), sallah (3), sapar (3), sary (3), simrug (3), soňky (3), sowgat (3), söýgi (3), süňk (3), syçan (3), şaý (3), şäher (3), şullu ~ şully (3), tamdyr (3), tazy (3), tebip (3), tetjal (3), towşan (3), toýnak (3), tula (3), tünek (3), ugar (3), uk (3), un (3), ussa (3), uýa (3), uz (3), wäşi (3), yjraýkom ~ yžraýkom (3), ys (3), ysy (3), yşk (3), ýag (3), ýandaklyk (3), ýap (3), ýassyk (3), ýaşmak (3), ýegen (3), ýolbars (3), ýorgan (3), ýumak (3), yüzük (3), zer (3), zulum (3), adamsy (2), agşamara (2), agtyk (2), agza (2), aklyk (2), akyl (2), ala (2), altyn (2), alyn (2), arkan (2), artel (2), artyk (2), atgaýtarym (2), atuw (2), aýa (2), aýylganç (2), azy (2), bahar (2), barly (2), başdaş (2), batrak (2), batyr (2), baýhatyn (2), baýry (2), baýyr (2), bede (2), bedew ~ bedewi (2), bela (2), belli (2), bereket (2), beýin (2), bil (2), bilek (2), boýun (2), böri (2), börük (2), böwet (2), bud (2), buýruk (2), bykyn (2), çabyt (2), çak (2), çapar (2), çar (2), çägä (2), çäkmen (2), çäre~çärä (2), çoyun (2), çöwşi (2), çüýşe (2), çyra (2), dal (2), dalbar (2), damar (2), daýaw (2), deduşka (2), degirmen (2), del (2), deňlik (2), deýýus (2), dänä (2), dileg (2), diwana (2), diwar (2), doga (2), dogtor (2), dokuz (2), doly (2), doňuz (2), dostluk (2), döw (2), duman (2), durluk (2), dükançy (2), dürli (2), dürs (2), elli (2), elýaglyk (2), erk (2), esli (2), esse (2), etek (2), eýe (2), eýer (2), eziz (2), ägirt (2), äýnek (2), fabrik (2), familiýa (2), gabak (2), gahar (2), galyp (2), gant (2), garak (2), gaýa (2), gaýyş (2), gaz (2), gazan (2), geçen (2), gepçi (2), gädik (2), gämi (2), gol (2), gorky (2), gör (2), göreş (2), görgüli (2), göwüs (2), gul (2), gurruk (2), gursak (2), gurun (2), guýruk (2), guzu ~ guzy (2), günä (2), günleç (2), güwä (2), güýç (2), gybat (2), gylç (2), gyr (2), gyrçuw (2), gyrkylyk (2), gysaç (2), gyşyk (2), gyzganlyk (2), haly (2), hasa (2), haý (2), haýat (2), haýwan (2), hepde (2), hezil (2), häki (2), häl (2), holtum (2), hossar (2), howa (2), howala (2), hun (2), hünürdi (2), içege ~ içegä (2), iniş (2), irräk (2), janhowul (2), jenan (2), jora (2), jöwen (2), jul (2), jylaw (2), kart (2), kelhan (2), keramat (2), kesek (2), kesewi (2), keywany (2), kolonna (2), kowgy (2), koý (2), kömek (2), körek (2), kösük (2), kündä (2), künjara (2), küpe (2), küren (2), kürt (2), küti (2), kyn (2), kyssa (2), kyýamat (2), läş (2), luw (2), mahal (2), mahmal (2), maý (2), mekejin (2), merhum (2), mermer (2), mesi (2), mätäç (2), mis (2), muzd (2), müşk (2), myžzyk (2), myrat (2), nagyş (2), nama (2), namys (2), nejis (2), nepýag (2), nol (2), ogru ~ ogry (2), okara (2), okuw (2), ortalyk (2), owal (2), öküz (2), ölüm (2), pagta (2), palçyk (2), parh (2), partýaçeýka (2), pelle ~ pellä (2), pena (2), per (2), perde (2), perizat (2), peşhorda (2), päl (2), pikir (2), pille (2), prokuror (2), pukara (2), put (2),

saglyk (2), sagry (2), sallançak (2), seçek (2), segsen (2), selme (2), soka (2), söbük (2), söwdagär (2), söweş (2), stol (2), sudýa (2), süri (2), synyp (2), sypat (2), syr (2), şadyýan (2), şatlyk (2), şaty (2), şemal (2), şolaň (2), şonça (2), şumçy (2), şyrdak (2), tabak (2), tamakin (2), tamam (2), tanap (2), tarsa (2), taryh (2), taýak (2), taýpy (2), tegelek (2), temen (2), temmäki (2), tesbi (2), tärim (2), til (2), tilki (2), toba (2), tokga (2), tokmak (2), toprak (2), towk ~ towuk (2), towza (2), töhmet (2), tör (2), tribuna (2), tut (2), tuty (2), tüňçä (2), tütün (2), tüýnük (2), ugur (2), utanj (2), uýluk (2), ümür (2), üssesine ~ üstesine (2), üzüm (2), watan (2), welsepit (2), wokzal (2), ykjam (2), ýadygärlik (2), ýagdaý (2), ýaglyk (2), ýalak (2), ýanlyk (2), ýanwar (2), ýarpy (2), ýary (2), ýas (2), ýasyn (2), ýelmik (2), ýerli ~ ýerlik (2), ýetmiş (2), ýigdekçe (2), ýowşan (2), ýowuz (2), ýumşak (2), ýurtdaş (2), ýüň (2), ýüplük (2), ýyldyz (2), ýylkyban (2), zährimar ~ zährimor (2), zömmek (2), açgöz (1), adamhor (1), agaç (1), agras (1), agyl (1), ahun (1), ahwal (1), ahyrkyja (1), ajal (1), ajdar (1), akbaý (1), aklawçy (1), alabazar (1), alada (1), alamat (1), alaň (1), alasarmyk (1), alaşa (1), albaşym (1), aldygyna (1), aldygyndan (1), almyt (1), anbar (1), ar (1), araba (1), arkaýyn (1), arman (1), arpa (1), art (1), arz (1), asal (1), assyryn (1), aş (1), aşa (1), atagzy (1), atbaşçy (1), atgulagy (1), atygypjyk (1), aw (1), awy (1), aýat (1), aýdym (1), aýdyşyk (1), aýy (1), azan (1), azar (1), babalyk (1), bada (1), bakja (1), bakys (1), balyk (1), barha (1), başagaý (1), başky (1), batly (1), baýrak (1), bedewli (1), bedire (1), begres (1), belent (1), bergi (1), berre (1), bet (1), beý (1), beýhuş (1), beýlesi (1), bigaýrat (1), bijaý (1), bijiň (1), bilgeşlik (1), bilgiç (1), bimyratlyk (1), bina (1), bireýýäm (1), bog (1), bogaz (1), bokurdak (1), bozuk (1), brat (1), bujak (1), bulamak (1), bulgur (1), burç (1), burma (1), but (1), bürgüt (1), büzmek (1), býuro (1), çakgy (1), çaklaň (1), çakylyk (1), çala (1), çalşyrgyj (1), çalymdaş (1), çanak (1), çañňalak (1), çarh (1), çaryk (1), çaykel (1), çayyr (1), çek (1), çekiç (1), çelpek (1), çemçe (1), çepbe (1), çepbesine (1), çägesöw (1), çigildem (1), çilimiň (1), çillä (1), çirkin (1), çola (1), çorşuk (1), çöllük (1), çör (1), çöwre (1), çür (1), çüý (1), çybşyldy (1), çygar (1), daban (1), dabaraly (1), damak (1), daň (1), dar (1), daragt (1), darbalak (1), daşary (1), daşyrak (1), dat (1), dawa (1), degerli (1), delil (1), demgaj (1), depelik (1), dessan (1), desse (1), dessine (1), däde (1), däri (1), dikrar (1), diň (1), direg (1), dirä (1), dogtorhana (1), dogumly (1), dokma (1), dordepel (1), dönük (1), dördünji (1), drug (1), durna (1), durşuna (1), duş (1), duzak (1), dükan (1), dükür (1), düldül (1), dün (1), dürbä (1), düşnükli (1), düwünçek (1), düýb (1), düýphaly (1), dynç (1), dyrnak (1), ebşit (1), eda (1), edermenlik (1), egme (1), ejelik (1), ekinçilik (1), elmydama (1), elti (1), emay (1),

42

kolhozçy (1), kowguçy (1), kök (1), köken (1), köl (1), kölge (1), kömekçi (1), köñül (1), körpe (1), körük (1), köşek (1), kurgun (1), kuwwat (1), küçen (1), külbikä (1), küle (1), kümüşçi (1), küşt (1), küý (1), küýzegula (1), kyrky (1), labyr (1), lampa (1), leb (1), leñkebut (1), leñneç (1), leñta (1), likbez (1), lom (1), lukma (1), lukman (1), magrup (1), maksat (1), manat (1), mandal (1), maňyz (1), maslahat (1), maslyk (1), maşryg (1), mata (1), matal (1), matam (1), maýsa (1), mazarystan (1), mazut (1), meleže (1), merdiwan (1), mert (1), mes (1), mesge (1), metjit (1), metr (1), meý (1), meýit (1), mähkam (1), mähnet (1), mähriban (1), mäkäm (1), mäşirik (1), mizemez (1), mojuk (1), mugjuzet (1), mugt (1), mukaddes (1), musallat (1), müçenek (1), müfti (1), müjerret (1), müşgil (1), mydam (1), mykraz (1), mylaýym (1), myssa (1), myssyk (1), mytgal (1), nabat (1), nadan (1), nagma (1), nakyl (1), namart (1), narpyz (1), naýza (1), nazy (1), nebit (1), nelzýa (1), neressä (1), nesihat (1), nesip (1), neuželi (1), näbelet (1), nägehan (1), nähak (1), närse (1), nüz (1), nygmat (1), nyşan (1), od (1), oglanlyk (1), ogryn (1), ok (1), olja (1), oltaň (1), onnaň (1), onyňa (1), oň (1), oňat (1), orak (1), oraza (1), ortara (1), orun (1), orununa (1), otag (1), otar (1), owlak (1), ownuk (1), owsar (1), owsun (1), oýnam (1), öňbarak (1), öňden (1), öňňin (1), öňürti (1), öri (1), örk (1), örme (1), öw (1), öweý (1), öwez (1), öwlyälik (1), öwsaýy (1), paçak (1), palas (1), parad (1), parça (1), parowoz (1), partiýa (1), partiýny (1), patarraky (1), pelte (1), penjek (1), perman (1), pert (1), perwana (1), pes (1), peşgeş (1), päki (1), pälelik (1), pidul (1), pilä (1), pişek (1), pişikçi (1), pişme (1), pol (1), porsy (1), pökgi (1), purgunçy (1), purgunkeş (1), pyntyk (1), pyşdyl (1), pyýala (1), raýon (1), reforma (1), remezançy (1), rysk (1), sabyr (1), sadaka (1), sag (1), sagat (1), sahylyk (1), sakçy (1), salkyn (1), salym (1), sammyk (1), sanawaj (1), sandyk (1), sandyrawklyk (1), sapan (1), sapança (1), saraý (1), sargyt (1), sawçy (1), saýgyç (1), saýlan (1), saz (1), şastliwçik (1), seda (1), sek (1), sekunt (1), semawar (1), senagat (1), sep (1), serdar (1), sere (1), sergezdan (1), serwi (1), seýalka (1), säher (1), sähet (1), silkme (1), sol (1), soňabaka (1), sopy (1), sorag (1), sotsializm (1), sowjak (1), sowuk (1), söhbet (1), söýe (1), supra (1), sussu (1), suwgurak (1), suwkädi (1), suwulgan (1), sübsä (1), sülçi (1), süňklek (1), süňnü (1), süpük (1), sütün (1), süýji (1), süýthor (1), syrat (1), syrça (1), syý (1), şa (1), şagalaň (1), şah (1), şamçyrag (1), şapak (1), şapbat (1), şehit (1), şek (1), şeker (1), şemdan (1), şenbe (1), şepe (1), şer (1), şerigat (1), şerraý (1), şetdaly (1), şor (1), şowlu (1), şübhe (1), şükür (1), şybyk (1), şypal (1), tabyň (1), tagma (1), tagsyr (1), tagta (1), takyk (1), talaban (1), tama (1), tap (1), tapawut (1), tapba (1), tapgyr (1), taryp (1), tasma (1), tawus (1), taýýar (1), tel (1), teşne (1), tez (1), tezek (1), täleý (1),

täret (1), tigr (1), tiken (1), tirek (1), tirkeşikli (1), tiz (1), toka (1), tokly (1), tomaşa (1), top (1), topaz (1), topuk (1), toşap (1), toz (1), töhmetçi (1), töñne (1), tötek (1), tranşey (1), tulum (1), tutaşdyrlyk (1), tutuş (1), tuz (1), tüm (1), tümen (1), tümme (1), tüñnür (1), tüýkülik (1), tüýlek (1), tyg (1), uçgur (1), uçma (1), ugar (1), uky (1), ulam (1), uru (1), uşlyb (1), utanjaňlyk (1), uzagrak (1), uzak (1), ülker (1), ülkä (1), üzeñni (1), üzük (1), wada (1), wagon (1), wagşy (1), wagyz (1), wakajyk (1), warsaky (1), wekil (1), wekillik (1), wepa (1), weset (1), wyždan (1), ygyş (1), yklym (1), ylaýta (1), ynanjaň (1), ynkylap (1), ynsan (1), yrak (1), yrswa (1), yssy (1), yzgar (1), ýab (1), ýaba (1), ýaban (1), ýadygär (1), ýaglak (1), ýagyr (1), ýakyn (1), ýalaň (1), ýalkym (1), ýalňyz (1), ýalyn (1), ýanawuç (1), ýañadandan (1), ýañja (1), ýarag (1), ýarak (1), ýaraşyk (1), ýaremezan (1), ýarty (1), ýaşdaş (1), ýaşyrakka (1), ýat (1), ýatak (1), ýaý (1), ýazyksyz (1), ýek (1), ýekedaban (1), ýektaý (1), ýelgin (1), ýelýyrtan (1), ýeňiş (1), ýeňsap (1), ýerinde (1), ýerzemin (1), ýesir (1), ýetik (1), ýetmekçil (1), ýezzit (1), ýigirmi (1), ýigirtlik (1), ýitigsi (1), ýitiräk (1), ýokarky (1), ýoňsuz (1), ýorgança (1), ýön (1), ýukarak (1), ýumurtga (1), ýuwha (1), ýük (1), ýükçü (1), ýülük (1), ýüzinlik (1), ýüzärlilik (1), ýygirt (1), ýyldyrym (1), ýyly (1), ýympyk (1), ýyrtlyk (1), zaly (1), zalymlık (1), zaman (1), zaryn (1), zemzen (1), zähmet (1), zulumet (1), zürük (1), zürýat (1), zynjyr (1), zyýada (1), zyýarat (1)

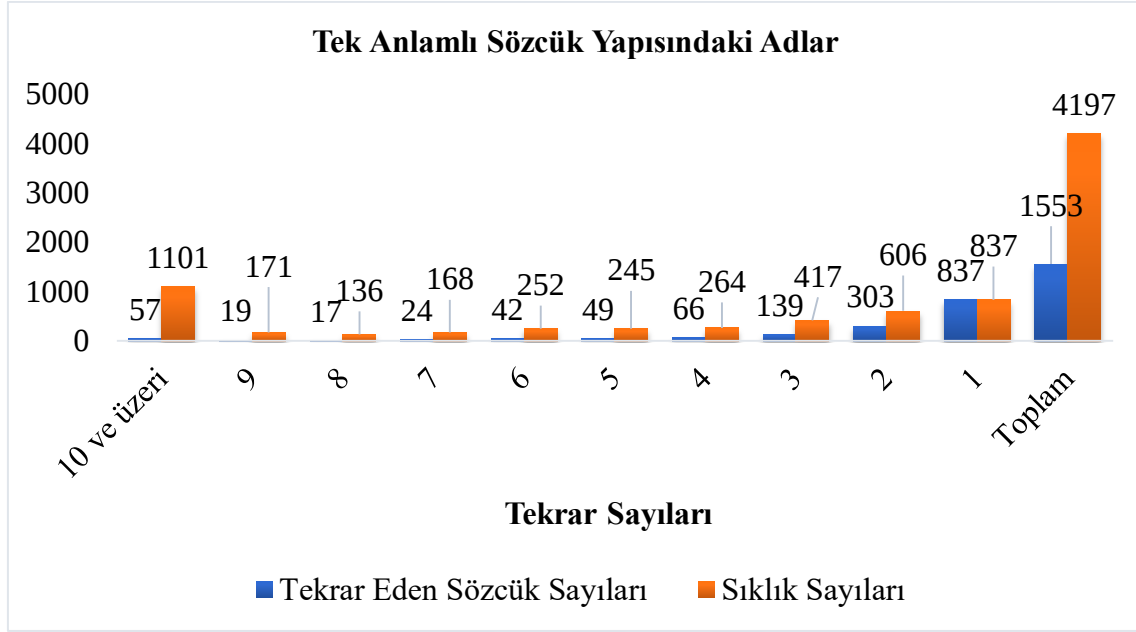
Aşağıdaki tabloda söz konusu eserdeki tek anlamlı sözcük yapısındaki adların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 2. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Tekrar Sayıları	Tekrar Eden Sözcük Sayıları	Sıklık Sayıları
10 ve üzeri	57	1101
9	19	171
8	17	136
7	24	168
6	42	252
5	49	245
4	66	264
3	139	417
2	303	606
1	837	837
Toplam	1553	4197

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki tek anlamlı sözcük yapısındaki adların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 1. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, tek anlamlı sözcük yapısındaki 1553 farklı ad, 4197 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta sözcüklerin kaç kere tekrarlandığını, mavi sütun tekrarlanan sözcüklerin sayılarını, turuncu sütun ise tekrarlanan sözcüklerin sıklık sayılarının toplamını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır. Dikkat çeken bir husus da tekrar sayıları azaldıkça sözcük sayıları ve sıklıkları iki istisna dışında artmıştır.

3.1.1.2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Sözcük yapısında olan çok anlamlı adlar en fazla 8, en az 2 farklı anlamda kullanılmıştır. Bunlar anlamlarından ve sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru şöyle sıralanmıştır:

Sekiz anlamlı sözcük yapısındaki ad: yer (82)

Yedi anlamlı sözcük yapısındaki adlar: gün (56), baş (33)

Altı anlamlı sözcük yapısındaki adlar: daş (35), yol (33), iç (16)

Beş anlamlı sözcük yapısındaki adlar: bir (176), yz (41), gara (22), beri ~ bəri (20), iş (13), orta (13), garşy (10)

Dört anlamlı sözcük yapısındaki adlar: el (49), ak (47), göz (36), ogul (34), yüz (23), agyz (20), dünyä (19), adam (9), çöp (8), hâzir (6), üst (6), boş (5)

Üç anlamlı sözcük yapısındaki adlar: bar (55), yok (43), zad ~ zat (43), dost (37), gök (29), yaş (26), depe ~ depä (24), jan (24), ses (22), wagt (19), gyzył (17),

ýürek (15), boý (13), gapy (13), haram (13), dil (11), ulu ~ uly (11), ara (9), arka (9), gaty (9), pyýada (9), duz (8), hak (8), gap (7), goltuk (7), döle ~ dölä (6), dem (5), gujak (5), bag (4), çal (4), deň (4), beýik (3)

İki anlamlı sözcük yapısındaki adlar: gyz (80), baý (32), ýan (32), indi (31), öň (30), söz (29), dul (27), aý (24), gerek (24), suw (22), çaga (19), heleý (19), täze ~ täzä (18), ata (16), çay (15), ot (15), tarap (15), aýak (14), soň (14), at (13), jaý (12), maňlaý (11), dogan (10), dogru ~ dogry (10), gaş (10), gulak (10), bagt (9), eje ~ ejä (9), kân (9), mal (9), san (9), taý (9), burun (8), gan (8), demir (7), ertir (7), hal ~ häl (7), ajy (6), aňry ~ aňryk (6), aýal (6), beg (6), il (6), uzyn (6), ýokary ~ ýokaryk (6), açyk (5), agyr (5), alkym (5), baýram (5), är (5), ganat (5), gaýra ~ gaýrak (5), kem (5), kiçi (5), kise ~ kisä (5), tohum (5), ýaka (5), aç (4), erteki (4), çigit (4), gulaç (4), laý (4), maýa (4), mülk (4), ýaňy (4), alma (3), deşik (3), dik (3), esgi (3), et (3), döwlet (3), gar (3), goňşy (3), goş (3), gül (3), hile ~ hilä (3), jar (3), nal (3), soku ~ soky (3), takyr (3), ýal (3), ýeňse ~ ýeňsä (3), bat (2), çyg (2), eşik (2), giç (2), golaý (2), gyzgyn (2), kagyz (2), külbe (2), mekan (2), monjuk (2), oýun (2), plan (2), surat (2), tolkun (2), ullakan (2), ykbal (2), ýaman (2), ýogyn (2)

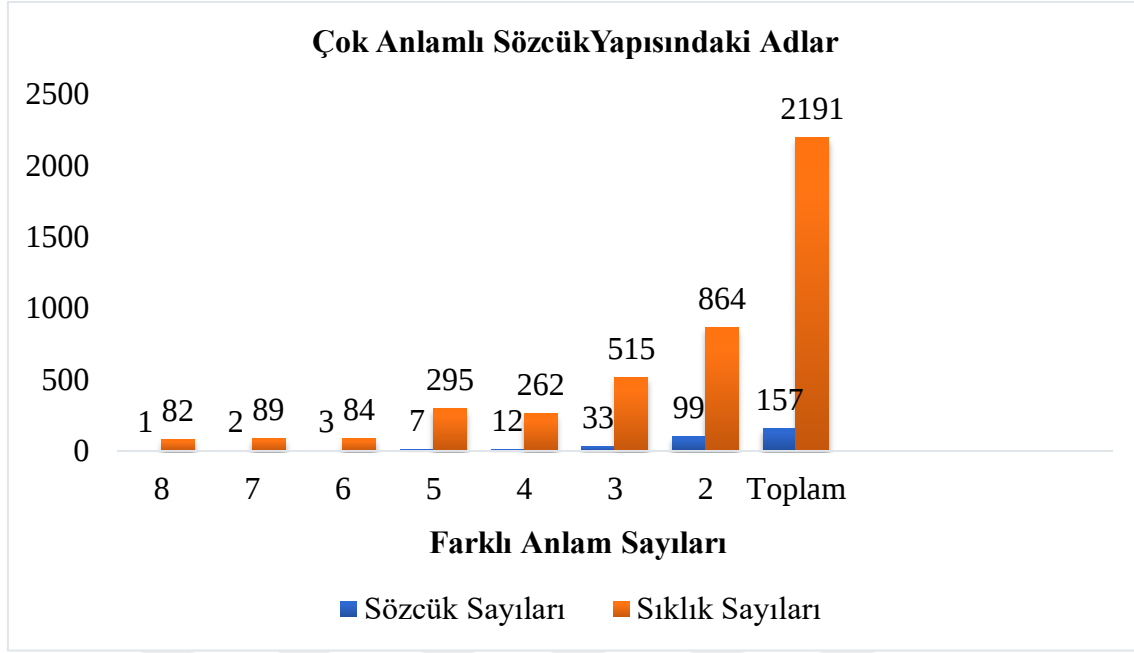
Aşağıdaki tabloda söz konusu eserdeki çok anlamlı sözcük yapısındaki adların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 3. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Farklı Anlam Sayıları	Sözcük Sayıları	Sıklık Sayıları
8	1	82
7	2	89
6	3	84
5	7	295
4	12	262
3	33	515
2	99	864
Toplam	157	2191

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki çok anlamlı sözcük yapısındaki adların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, çok anlamlı sözcük yapısındaki 157 farklı ad, 2191 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta adların kaç farklı anlamda kullanıldığını, mavi sütun farklı anlamda kaç tane ad olduğunu, turuncu sütun ise farklı anlamlara sahip adların sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır. Dikkat çeken bir husus da sözcük sayıları arttıkça sıklık sayıları da bir istisna dışında artmıştır.

3.1.2. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar (Birleşik Adlar)

Alan (2019: 13-39), söz öbeği yapısındaki adları şu şekilde tanımlamaktadır:

“Söz öbeği yapısındaki adlar (birleşik adlar); iki ya da daha fazla sözcüğün bir araya gelerek bir nesneyi ya da kavramı karşılamasıyla oluşan sözcüklerdir. Bu sözcüklerden bazıları gerçek anlamlarını koruyabildikleri gibi bazıları gerçek anlamının dışına çıkarlar. Söz öbeği yapısındaki adlar bitişik ya da ayrı olarak yazılabilirler.”

Eserdeki söz öbeği yapısındaki adlar da tek anlamlı ve çok anlamlı olarak incelenmiştir. Lakin metinde sadece tek anlamlı söz öbeği yapısındaki adlar tespit edilebilmiştir. Bunlar en fazla 18, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: bu gün (18), on baş (12), şu gün (11), ahyrsoňy (7), bir azajyk (5), gap böwür (5), Lenin ýoly (5), endam jan (4), gözýaş (4), günbatar (4), myş myş (4), üç ýüz (4), ýer üstü (4), barypýatan (3), dem salym (3), gara ýer (3), gelin gyz (3), gelnalyjy (3), aý wagty (2), älemgoşar (2), başuj (2), başýyllyk (2), biýrgün (2), çaý wagty (2), degre daş (2), dört tarap (2), günorta ~ günortan (2), jaý

wagty (2), kakow çayy (2), maý wagty (2), mundan aňry (2), otluçöp (2), suwluktorba (2), yzysüre (2), ýagşyzat (2), ýassynara (2), ýer asty (2), agşam üste (1), ahyrzaman (1), akbilek (1), ak sakgally (1), alyndiş (1), arçynsumak (1), arzy hal (1), başaşak (1), betbagt (1), demir ýoly (1), eloğlu (1), eneýab (1), entek wagt (1), eýýägaçan (1), gapykilmi (1), garagözelek (1), garagum (1), garahassa (1), gara tam (1), gara toprak (1), gökkürtä (1), gündogar (1), hiç haçan (1), hyşy wyşy (1), jaýgözi (1), kelam agyz (1), kerwenbaşy (1), kyrk mün (1), manadüşmez (1), nahar wagty (1), on alty (1), otuz sekiz (1), otuz ýedi (1), özbaşyna (1), pis açan (1), pişiksöýer (1), siňekdenem (1), şaý sep (1), tüýnükýüp (1), wagşyzat (1), ýatar wagty (1), ýelharaz (1), ýer ýüzü (1), ýüňdarak (1), ýüz mün (1), zygyr zygyr (1)

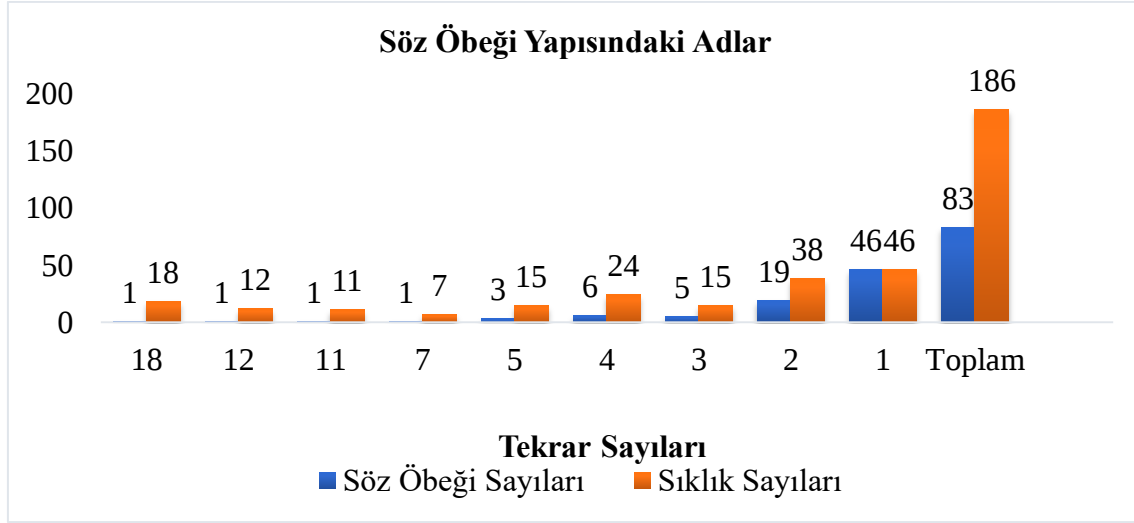
Aşağıda söz konusu eserdeki tek anlamlı söz öbeği yapısındaki adların sayısal verilerine yönelik tablo verilmiştir:

Tablo 4. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar

Tekrar Sayıları	Söz Öbeği Sayıları	Sıklık Sayıları
18	1	18
12	1	12
11	1	11
7	1	7
5	3	15
4	6	24
3	5	15
2	19	38
1	46	46
Toplam	83	186

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki tek anlamlı söz öbeği yapısındaki adların sayısal verileri gösterilmiştir:

Şekil 3. Söz Öbeği Yapısındaki Adlar

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, söz öbeği yapısındaki 83 farklı ad, 186 sıklıkta kullanılmıştır. Şeklin alt tarafında söz öbeği yapısındaki adların kaç kere tekrarlandığını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane söz öbeği olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.2. EYLEMLER

Korkmaz (1992: 61) eylemi; bir oluş, kılış veya durumu anlatan, olumlu ve olumsuz şekiller alabilen kelime olarak tanımlamaktadır. Eylemler, sözcük yapısındaki (basit) eylemler ve söz öbeği yapısındaki eylemler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

3.2.1. Sözcük Yapısındaki Eylemler (Basit Eylemler)

Sözlük yapısındaki eylemler tek anlamlılar ve çok anlamlılar olmak üzere sınıflandırılmıştır.

3.2.1.1. Tek Anamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Tek anlamlı sözcük yapısındaki eylemler en fazla 20, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: nāt- (20), otur- (17), diyiş- (16), et- ~ åt- (14), geý- (14), öl- (12), bor- (11), bök- (11), iy- (11), şeyt- (11), gaýt- (10), gez- (9), beýt- (7), dym- (7), gujakla- (7), öp- (7), üýş- (7), ylga- (7), ýasa- (7), düw- (6), eçil- (6), iç- (6), meñze- ~ meñzä- (6), sora- (6), sypaşdyr- (6), gara- (5), gys- (5), hoşlaş- (5), syp- (5), şagyrdat- ~ şakyrdat- (5), tana- (5), tapyl- (5), tur- (5), zyñ- (5), çüýre- ~ çüýrä- (4), dogul- (4), dolan- (4), dök- (4), duş- (4), dyza- (4), ek- (4), geple- ~ geplä- (4), gürlä- ~ gürlä- (4), gysmyljyra- (4), gyz-

(4), oka- (4), pyşyrdä- (4), söý- (4), topul- (4), uç- (4), üýr- (4), ýatla- (4), agdar- (3), aýryl- (3), bogul- (3), çakyşdyr- (3), çyda- (3), dirä- (3), dişle- ~ dişlä- (3), duruş- (3), düzle- ~ düzlä- (3), eşidil- (3), gar- (3), garşyla- (3), gaýtala- (3), geçil- (3), gork- (3), göreş- (3), gur- (3), gürleş- (3), haşla- (3), iýdir- (3), köýdür- (3), lowurdä- (3), mün- (3), okla- (3), oýan- (3), pytra- (3), sogur- (3), soja- (3), sok- (3), sök- (3), suwla- (3), süýre- ~ süýrä- (3), süz- (3), tik- (3), towla- (3), uwla- (3), wazla- (3), ýan- (3), ýandyr- (3), ýapyş- (3), ýylgyr- (3), ýit- (3), ýolla- (3), ýör- (3), ýuw- (3), ýüwür- (3), ýyg- (3), zowla- (3), agar- (2), ak- (2), aň- (2), aňşyr- (2), aýla- (2), aýna- (2), bahanala- (2), bakyş- (2), batyr- (2), bellä- (2), bitir- (2), boşat- (2), bul- (2), bulaýla- (2), бүрә- (2), çekin- (2), çeynä- (2), çözle- ~ çözlä- (2), çygla- (2), dagla- (2), darga- (2), dart- (2), degir- (2), derlä- (2), deş- (2), diglä- (2), dilä- (2), dogra- (2), doka- (2), duruz- (2), dümtün- (2), düşün- (2), düýr- (2), ebşitle- ~ ebşitlä- (2), eplä- (2), gap- (2), gapsa- (2), garanjakla- (2), garaş- (2), garaşdyr- (2), garga- (2), gaşa- (2), gat- (2), gata- (2), gaýdyr- (2), gaýyş- (2), ger- (2), gerin- (2), geýdir- (2), gezmele- (2), gijä- (2), gobsun- (2), gora- (2), goşul- (2), goşulyş- (2), görül- (2), guşa- (2), guwan- (2), guýul- (2), güjeňle- ~ güjeňlä- (2), gyna- (2), gyrk- (2), gyssa- (2), haýkyr- (2), hesipleş- (2), hoňkar- (2), horla- (2), howluk- (2), iber- ~ ibär- (2), istä- (2), işle- ~ işlä- (2), iýil- (2), kes- (2), kowala- (2), köý- (2), kükrä- (2), lowurda- (2), ora- (2), otar- (2), ota- (2), owkala- (2), oýka- (2), oýnaşdyr- (2), ökün- (2), öwür- (2), öýlen- (2), öýt- (2), posla- (2), pyz- (2), salla- (2), sana- (2), sandyra- (2), sandyrat- (2), sark- (2), sars- (2), serp- (2), siň- (2), sor- (2), sowa- (2), söýdür- (2), syçra- (2), syl- (2), synla- (2), syryk- (2), şanla- (2), şapbylda- (2), şowurdä- (2), takyrdä- (2), taýzart- (2), titrä- (2), tüsselä- (2), ukla- (2), ulan- (2), ut- (2), üsgür- (2), üşe- (2), yra- (2), ýalaşdyr- (2), ýalbar- (2), ýapyn- (2), ýaşyn- (2), ýatyr- (2), ýitir- (2), ýugur- (2), ýüz- (2), ýygna- (2), adaglan- (1), adamlä- (1), ag- (1), agardyl- (1), aýyk- (1), akla- (1), aldan- (1), aňňyr- (1), apar- (1), ardyňjyra- (1), asanlaş- (1), aslyş- (1), asyl- (1), aş- (1), awla- (1), aýdyş- (1), aýyplaş- (1), aýyr- (1), az- (1), azdyr- (1), bagla- (1), bagyşla- (1), basmarla- (1), basyr- (1), baýna- (1), bekle- (1), beril- (1), bälçire- (1), bälçireş- (1), bildir- (1), birigiş- (1), birik- (1), birleş- (1), biş- (1), bişirin- (1), bog- (1), boýla- (1), boýlaşdyr- (1), boz- (1), böl- (1), böwşä- (1), buk- (1), bukul- (1), bulaşdyr- (1), buldura- (1), bur- (1), burul- (1), buýsan- (1), бүdürä- (1), бүкүдикlä- (1), byzbydykla- (1), çagşa- (1), çagyry- (1), çalar- (1), çara- (1), çekeleş- (1), çekil- (1), çekişdir- (1), çenen- (1), çermä- (1), çeyneşdir- (1), çiş- (1), çit- (1), çöker- (1), çöplä- (1), çöw- (1), çözül- (1), çümşöldet- (1), çypdyr- (1), çyzga- (1), dakyn- (1), dala- (1), dam- (1), damdyr- (1), daňdyr- (1), dara-

(1), daraşdyr- (1), daryk- (1), daşa- (1), daşlaş- (1), dazla- (1), dazyrdat- (1), demlä- (1), dik- (1), dikanla- (1), dil- (1), diň- (1), diňdir- (1), diril- (1), dogumsyra- (1), dogur- (1), dol- (1), doldur- (1), döm- (1), döret- (1), döw- (1), döwüşdir- (1), döze- (1), duşuş- (1), duýdur- (1), duýul- (1), düble- (1), dünđer- (1), dünđeril- (1), düşür- (1), düwül- (1), düýrlen- (1), düzet- (1), düzleşdir- (1), dykyşdyr- (1), dyrmaş- (1), dyzaş- (1), egil- (1), eglen- (1), ekezen- (1), elewre- (1), elleş- (1), emlä- (1), emedeklä- (1), endire- (1), endiret- (1), engamla- (1), eň- (1), epil- (1), eplen- (1), ere- (1), eriş- (1), eset- (1), eýelä- (1), eýlä- (1), ezil- (1), ädimlä- (1), gaba- (1), gabyrdat- (1), gaharlan- (1), galkyn- (1), gaňryl- (1), gapdyr- (1), garra- (1), garyk- (1), gaşaşdyr- (1), gaşat- (1), gatbarla- (1), gatna- (1), gatyrgan- (1), gaýna- (1), gaýtalan- (1), gaz- (1), gazan- (1), gazaşdyr- (1), geçir- (1), gelişdiýr- (1), gemir- (1), geňirgen- (1), gepleş- (1), getirt- (1), geýindir- (1), geýiş- (1), gizlen- (1), golda- (1), gorgunlat- (1), gorkuz- (1), gorkýandy- (1), goşuş- (1), gowal- (1), gowsun- (1), gowur- (1), gowuş- (1), goýal- (1), goýul- (1), gönelt- (1), gönülä- (1), görkez- (1), görüş- (1), göwne- (1), göwre- (1), gundagla- (1), gurat- (1), guruş- (1), guşan- (1), gutar- (1), gutla- (1), gutul- (1), guzla- (1), güjeňle- (1), güjeňleş- (1), gülbüret- (1), gürrüňleş- (1), gütület- (1), gütürde- (1), güwlet- (1), güýzä- (1), gygyryş- (1), gyja- (1), gyjyrdat- (1), gyr- (1), gytratla- (1), gyssan- (1), gysymla- (1), gyýyl- (1), gyzar- (1), gyzdyr- (1), hakla- (1), hala- (1), hapala- (1), hasaplan- (1), haýallat- (1), haýbatlan- (1), haýkyryl- (1), haýýarsyra- (1), heňkir- (1), heňlä- (1), heşerleniş- (1), hiňlen- (1), hoş- (1), howla- (1), hozanakla- (1), hödürle- (1), hümrde- (1), hüňürde- (1), hüwdülä- (1), ide- (1), iglä- (1), irkiljirä- (1), işlet- (1), iýn- (1), jahyllaň- (1), jaýlaş- (1), jemle- (1), joş- (1), jygylda- (1), jykla- (1), jykryda- (1), jylawlan- (1), jyňkyt- (1), kakyl- (1), kakyş- (1), kelemenlä- (1), kemelt- (1), kerçel- (1), kesil- (1), keşdelen- (1), keýerjeklä- (1), kikirdeş- (1), kökenlen- (1), köker- (1), kökle- (1), könel- (1), köpel- (1), köpet- (1), köpre- (1), köw- (1), kükä- (1), kümşüldet- (1), kürtdür- (1), lowla- (1), lykyrdaş- (1), magta- (1), mawla- (1), mesirgä- (1), mälä- (1), mola- (1), mönsüre- (1), mündür- (1), münkürlen- (1), münze- (1), mynjyrat- (1), myrta- (1), myşyla- (1), nemlä- (1), ogarlan- (1), ogşa- (1), ogşaş- (1), oklan- (1), oňar- (1), oňuş- (1), oran- (1), ow- (1), owkalaş- (1), owşanakla- (1), oýnal- (1), öç- (1), öçül- (1), ögä- (1), öräý- (1), öws- (1), öýer- (1), öýkelän- (1), palla- (1), paş- (1), paýla- (1), paýlaşdyr- (1), paýra- (1), penalan- (1), penjele- (1), pessaýlat- (1), päle- (1), pikirilen- (1), porsa- (1), pürk- (1), pysyrydaş- (1), saçyl- (1), sag- (1), salga- (1), sallanjyra- (1), samyryda- (1), sanj- (1), sana- (1), sanaş- (1), sanaşdyr- (1), sapajakla- (1), saplan- (1), sara- (1), saral- (1), saraşdyr- (1), sarat- (1), sarnaşdyr- (1), sarsdyr- (1), saýlan- (1), seç-

(1), ser- (1), seril- (1), sermä- (1), seýislen- (1), silk- (1), silkinjirä- (1), sokul- (1), sowul- (1), sowur- (1), soý- (1), sön- (1), söýel- (1), sözle- (1), sugşur- (1), sus- (1), suwa- (1), suwlan- (1), südürle- (1), süm- (1), sümül- (1), süpür- (1), sürt- (1), sürün- (1), süý- (1), süzül- (1), syg- (1), sygyr- (1), sygyş- (1), syn- (1), syna- (1), synçga- (1), synlaşdyr- (1), sypala- (1), sypyr- (1), şakyrda- (1), şarkyllat- (1), şarpyldat- (1), şatlan- (1), şatyrda- (1), şeýtdir- (1), şokurdat- (1), şowla- (1), şuwla- (1), şybyrdat- (1), şykgylat- (1), takyrda- (1), tamamla- (1), tanal- (1), tanyş- (1), tapbyldat- (1), tapyrdat- (1), tarlat- (1), tasa- (1), taý- (1), taýdyr- (1), taýdyrt- (1), taýla- (1), tegele- (1), tirkä- (1), tizä- (1), togala- (1), togarlan- (1), tokgalan- (1), tovlan- (1), towlaşdyr- (1), towus- (1), toza- (1), tozanlat- (1), tozdur- (1), töwereklä- (1), turuz- (1), tutaklaş- (1), tutdur- (1), tutul- (1), tüwdüril- (1), tyňza- (1), tyrp- (1), tyrsylla- (1), ulal- (1), ulaldyl- (1), unut- (1), urun- (1), utul- (1), uýal- (1), uzal- (1), üflä- (1), ündä- (1), üt- (1), üwt- (1), üýşen- (1), üýtga- (1), üz- (1), yk- (1), ykla- (1), ymyzgan- (1), ynan- (1), ynja- (1), yñraljyra- (1), yr- (1), yrdymla- (1), yrsaraş- (1), yzla- (1), ýagla- (1), ýagtylan- (1), ýala- (1), ýalat- (1), ýaldyra- (1), ýalla- (1), ýalman- (1), ýalmaşdyr- (1), ýalpyldat- (1), ýanyl- (1), ýaňkalaş- (1), ýaňlandyr- (1), ýaplan- (1), ýapyl- (1), ýasal- (1), ýassan- (1), ýaş- (1), ýaşa- (1), ýaý- (1), ýazdyr- (1), ýazyl- (1), ýazyşdyr- (1), ýelmä- (1), ýelpel- (1), ýeñlet- (1), ýeñlä- (1), ýerleşdir- (1), ýigren- (1), ýogal- (1), ýokuşdyr- (1), ýöret- (1), ýörmeşdir- (1), ýum- (1), ýumrul- (1), ýuwul- (1), ýuwut- (1), ýüklä- (1), ýüzlen- (1), ýygnanyş- (1), ýyljyrakla- (1), zagyrdykla- (1), zoma- (1), zowzulda- (1), zyňyl- (1)

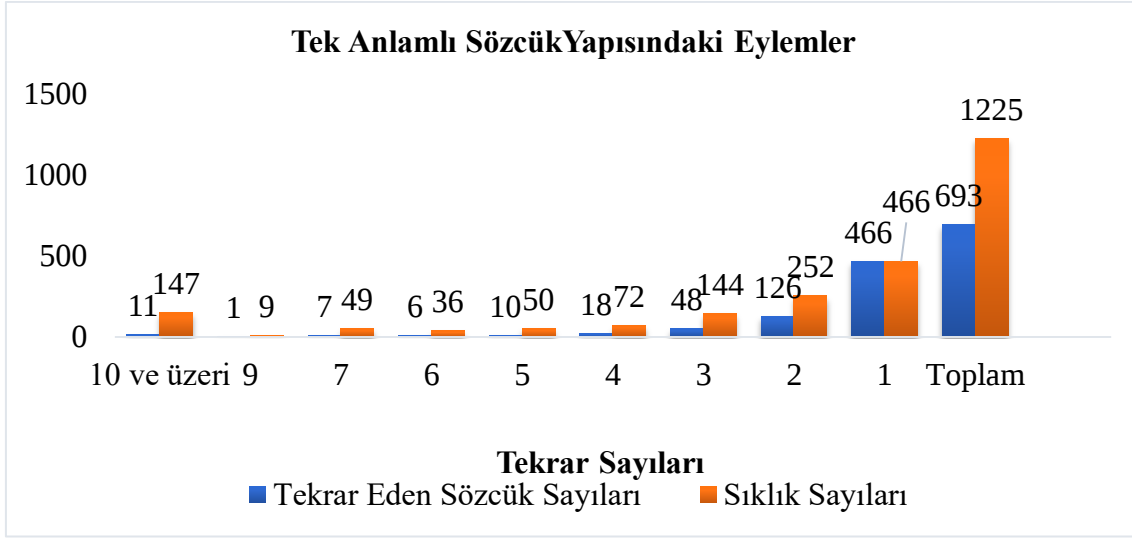
Aşağıda söz konusu eserdeki tek anlamlı sözcük yapısındaki eylemlerin sayısal verilerine yönelik tablo verilmiştir:

Tablo 5. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Tekrar Sayıları	Tekrar Eden Sözcük Sayıları	Sıklık Sayıları
10 ve üzeri	11	147
9	1	9
7	7	49
6	6	36
5	10	50
4	18	72
3	48	144
2	126	252
1	466	466
Toplam	693	1225

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki tek anlamlı sözcük yapısındaki eylemlerin sayısal verileri gösterilmiştir:

Şekil 4. Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde tek anlamlı sözcük yapısındaki 693 farklı eylem, 1225 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta eylemlerin kaç kere tekrarlandığını, mavi sütun tekrarlanan eylemlerin sayılarını, turuncu sütun ise tekrarlanan eylemlerin sıklık sayılarının toplamını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.2.1.2. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Çok anlamlı sözcük yapısındaki eylemler en fazla 14 en az 2 farklı anlamda kullanılmıştır. Bunların anlamlarından ve sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı aşağıdaki gibidir:

Öndört anlamlı sözcük yapısındaki basit eylem: bol- (77)

Önbir anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: gör- (49), goý- (34)

Dokuz anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: çyk- (36), bil- (15)

Sekiz anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: al- (33), çek- (20), gal- (13)

Yedi anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: diý- (330), ýet- (50), düş- (15), at- (14)

Altı anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: gel- (137), geç- (34), tut- (22), ber- (17), deg- (14), gaç- (12), sal- (9)

Beş anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: elt- (10), çykar- (9), oýna- (6)

Dört anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: bar- (73), ýat- (32), bak- (23), tap- (23), bas- (14), kak- (12), sat- (11), başla- (9), açyl- (6), çak- (6), syr- (6), doý- (4)

Üç anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: git- (55), gir- (22), dur- (19), yetiş- (16), dön- (12), getir- (11), dörä- (10), aç- (8), bit- (7), gözle- ~ gözlä- (7), çap- (6), in- (6), taşla- (6), ur- (6), ýykyl- (6), agla- (5), bat- (5), ýetir- (5), düz- (4), gop- (4), goş- (4), sakla- (4), art- (3), ýaz- (3)

İki anlamlı sözcük yapısındaki basit eylemler: aýt- (33), seret- (27), duý- (17), gül- (17), süýn- (13), dog- (11), eşit- (10), çal- (9), göter- (9), öt- (9), süýş- (9), dyk- (7), görün- (6), jaýla- (6), ýak- (6), aýlan- (5), dak- (5), äkit- (5), gizle- ~ gizlä- (5), guý- (5), oýnaklat- (5), ýap- (5), as- (4), don- ~ doň- (4), dykyl- (4), it- (4), kow- (4), uzat- (4), ýar- (4), ýyk- (4), ýyrt- (4), arla- (3), boşa- (3), daýan- (3), diňle- ~ diňlä- (3), göç- (3), göger- (3), gygyr- (3), ugra- (3), üzül- (3), ýatyş- (3), ýol- (3), ýörä- (3), atlan- (2), atyl- (2), bişir- (2), bula- (2), бүкүлүш- (2), çowla- (2), çöwür- (2), dürt- (2), dyn- (2), ätle- ~ ätlä- (2), gaňyr- (2), golaýla- (2), göm- (2), il- (2), oturt- (2), saklan- (2), sap- (2), seçil- (2), sow- (2), sümür- (2), sür- (2), sypa- (2), sypdyr- (2), tyrkyldat- (2), ýeň- (2), ýygyr- (2), zowlat- (2)

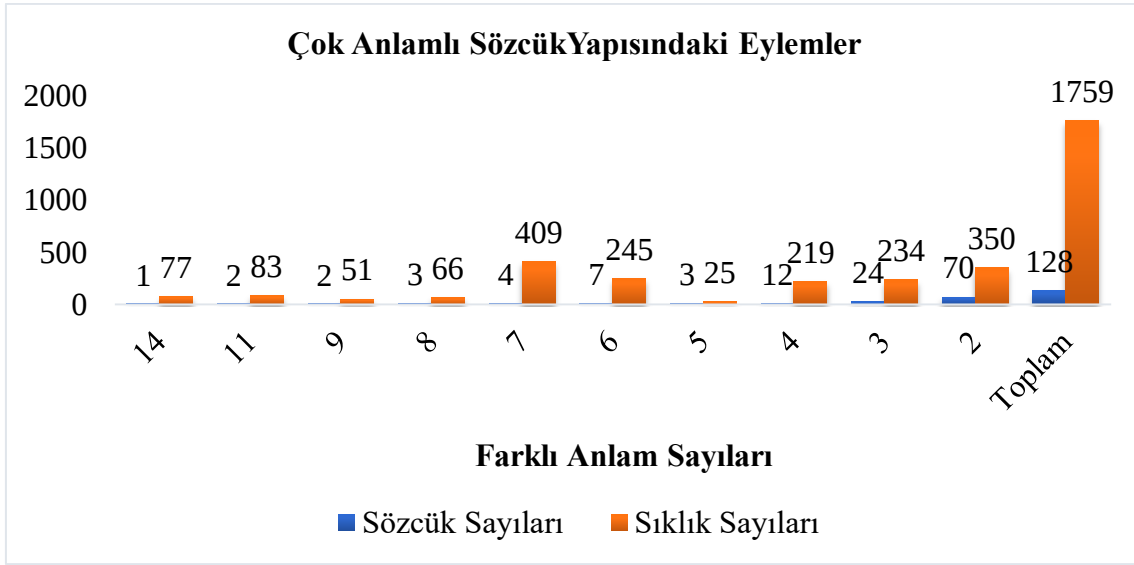
Aşağıda söz konusu eserdeki çok anlamlı sözcük yapısındaki eylemlerin sayısal verilerine yönelik tablo verilmiştir:

Tablo 6. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Farklı Anlam Sayıları	Sözcük Sayıları	Sıklık Sayıları
14	1	77
11	2	83
9	2	51
8	3	66
7	4	409
6	7	245
5	3	25
4	12	219
3	24	234
2	70	350
Toplam	128	1759

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki çok anlamlı sözcük yapısındaki eylemlerin sayısal verileri gösterilmiştir:

Şekil 5. Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, çok anlamlı sözcük yapısındaki 128 farklı eylem, 1759 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta eylemlerin kaç farklı anlamda kullanıldığını, mavi sütun farklı anlamda kaç tane eylem olduğunu, turuncu sütun ise farklı anlamlara sahip eylemlerin sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.2.2. Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler (Birleşik Eylemler)

Banguoğlu (1995: 314), söz öbeği yapısındaki eylemlere (birleşik eylemler) şöyle bir tanım getirmektedir:

“Salt kılış ve oluş bildiren etmek ve olmak fiilleri ve eylemek, yapmak, kılmak gibi anlamdaşları yalnız kullanışları dışında yardımcı fiil olarak birleşik isim tabanları ile belirsiz nesne kalıbında kaynaşarak birleşik fiiller meydana getirirler. Salt anlamda kılış ve oluş ifade ettiklerinden o isim tabanlarını fiilleştirmiş olurlar. İsimden (ad, sıfat, zarf) fiil yaparlar.”

Söz öbeği yapısındaki eylemler, tek anlamlılar ve çok anlamlılar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

3.2.2.1. Tek anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler

Tek anlamlı söz öbeği (birleşik eylem) yapısındaki eylemler en fazla 5, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: kürsöp gir- (5), kürsöp ur- (4), dowam et- (2), gijä gal- (2), kem et- (2), suw tut- (2), asan et- (1), az gal- (1), belli bol- (1), bągöl et- (1), bomba bol- (1), dymdyrs et- (1), dynçlyk bol- (1), entireklän bol- (1), ädip ät- (1), galp galp et- (1), garaşyk et- (1), gödek bol- (1), gürp tarp bol- (1), halas et- (1), halka bol- (1), hassa bol- (1), hor hor et-

(1), hyzmat et- (1), kuşay et- (1), maw maw et- (1), maýyl bol- (1), näzik bol- (1), sagat bol- (1), samsyklyk et- (1), saýlap seç- (1), sorag ber- (1), syrtmak sal- (1), şowhun et- (1), şowly bol- (1), şypşyp et- (1), şytyr şytyr et- (1), tamam bol- (1), tamam et- (1), tanamýandan bolup bar- (1), telek et- (1), öýke kine et- (1), weýran et- (1), ynam et- (1), ýantlap aýt- (1), ýer sür- (1), ýygnak et- (1), ýylan bol- (1)

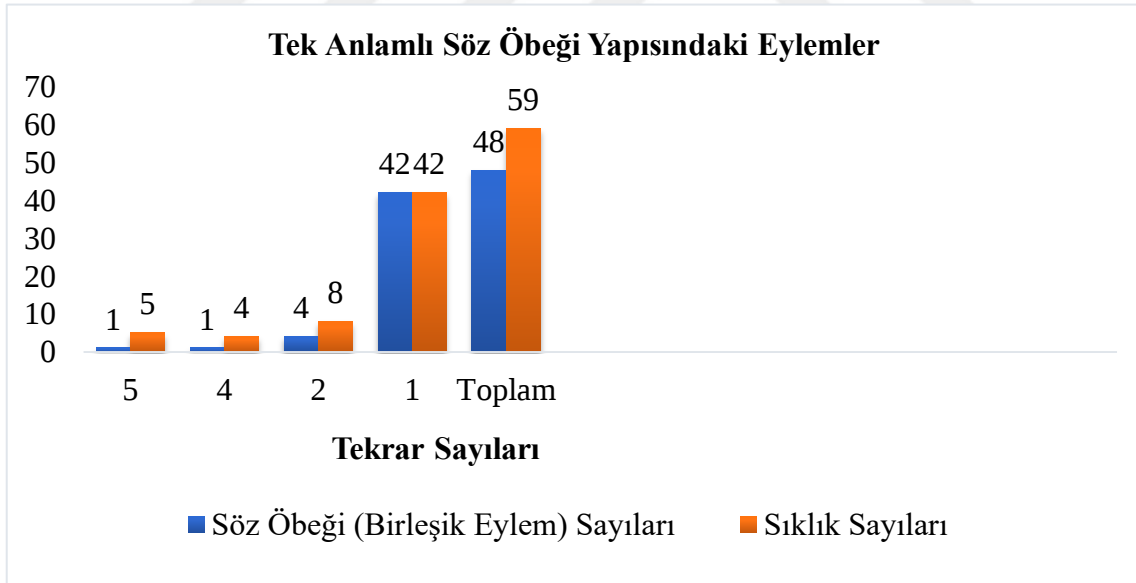
Söz konusu eserdeki tek anlamlı söz öbeği yapısındaki eylemlerin sayısal verilerine yönelik tablo şu şekilde verilmiştir:

Tablo 7. Tek Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler

Tekrar Sayıları	Söz Öbeği Yapısındaki Eylemlerin Sayıları	Sıklık Sayıları
5	1	5
4	1	4
2	4	8
1	42	42
Toplam	48	59

Söz konusu eserdeki tek anlamlı söz öbeği (birleşik eylem) yapısındaki eylemlerin sayısal verileri şu şekilde verilmiştir:

Şekil 6. Tek Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, söz öbeği (birleşik eylem) yapısındaki 48 farklı eylem, 59 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt taraf, söz öbeği yapısındaki eylemlerin kaç kere tekrarlandığını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane söz öbeği (birleşik eylem) olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.2.2.2. Çok Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylem

Çok anlamlı söz öbeği yapısındaki eylem sadece 2 farklı anlamda kullanılmıştır.

İki anlamlı söz öbeği yapısındaki eylem: myş myş et- (2)

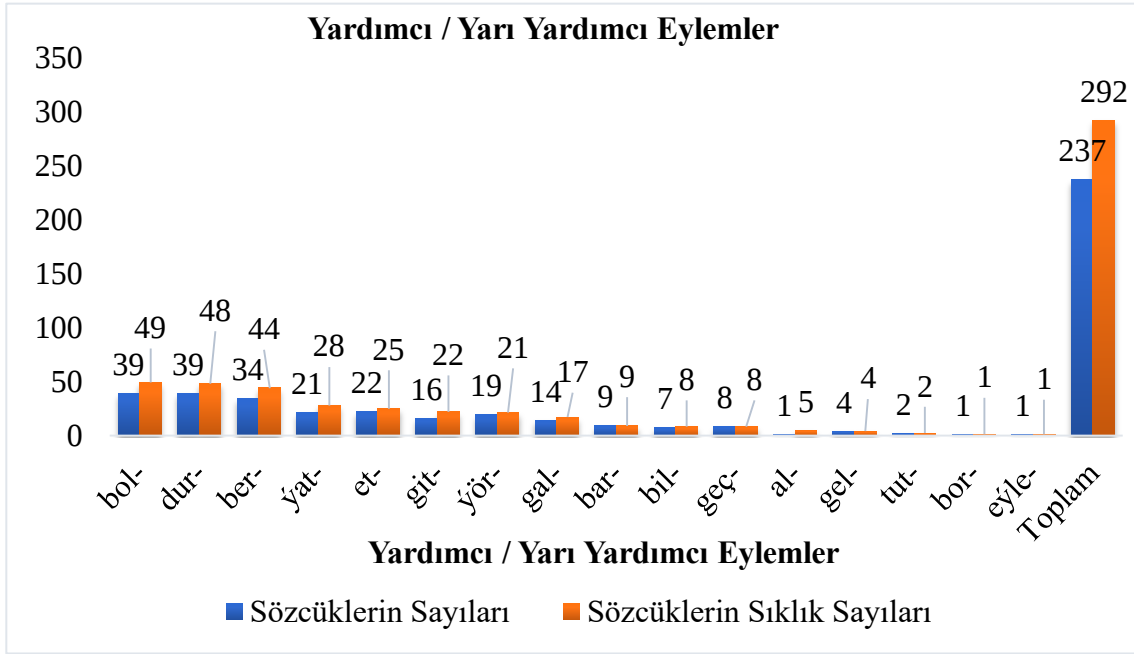
İncelediğimiz eserde yardımcı fiiller sözcüklere zaman anlamı katmakla birlikte bir hayli söz öbeği oluşturmuşlardır. Aşağıda da söz konusu eserdeki yardımcı eylemler ile onların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 8. Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler

Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler	Sözcüklerin Sayıları	Sözcüklerin Sıklık Sayıları
bol-	39	49
dur-	39	48
ber-	34	44
ýat-	21	28
et-	22	25
git-	16	22
ýör-	19	21
gal-	14	17
bar-	9	9
bil-	7	8
geç-	8	8
al-	1	5
gel-	4	4
tut-	2	2
bor-	1	1
eýle-	1	1
Toplam		
16	237	292

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki yardımcı eylemler ile onların sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 7. Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 16 yardımcı / yarı yardımcı eylem 237 farklı sözcük ile birlikte kullanılmıştır. Kullanılan yardımcı / yarı yardımcı eylemlerin sıklıkları toplamı ise 292’dir. Bunlar, sıklığı çoktan aza doğru sıralanmıştır. Sıklığı aynı olan ise alfabetik olarak sıralanmıştır. Şekilde mavi sütun yardımcı / yarı yardımcı eylemlerin kullanıldığı sözcüklerin sayılarını, turuncu sütun yardımcı / yarı yardımcı eylemlerin kullanıldığı sözcüklerin sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3. KALIP SÖZLER

Kalıplaşmayı Korkmaz (1992: 95)

“...herhangi bir kelimeye eklenen çekim veya yapım ekinin bilinen belirli görevi ile değil de eklendiği kelime ile beklendiğinden ayrı yeni bir anlam meydana getirecek şekilde birleşip kaynaşması olayı”⁵

olarak tanımlamaktadır. Bu eserde kalıp sözler; deyim, ilişki sözleri, ikilemeler, atasözleri, dua ve beddualar olmak üzere incelenmiştir.

3.3.1. Deyimler

Güncel Türkçe Sözlük’e göre deyim, gerçek anlamının dışında kullanılan, mecaz anlam ifade eden kalıplaşmış söz öbeğidir. Deyimler, tek anlamlı deyimler ve iki anlamlı deyimler olarak incelenmektedir.

⁵ Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s. 95.

3.3.1.1. Tek Anlamalı Deyimler

Tek anlamalı deyimler, en fazla 7, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: çöpdüýbi (7), gara gözli (5), garbap al- (5), gürrüň ber- (5), habar ber- (5), ses goş- (5), uzyn gije (5), çawuş çak- (4), el çarp- (4), gözi düş- (4), haýbat at- (4), ýary gije (4), arzuw et- (3), çen boldy (3), dost bol- (3), elin ser- (3), essi aýyl- (3), gara gün (3), gije gündiz (3), gözün çarhla- (3), haýran gal- (3), hezil et- (3), hyrçyny dişle- (3), jakjak gül- (3), nesip bol- (3), nika gyý- (3), orta çyk- (3), telpek goý- (3), uka bat- (3), uzynly gün (3), aklym al- (2), aldym berdim et- (2), bagra bas- (2), baş sal- (2), baş ýaýka- (2), burçak burçak derlä- (2), çapak çal- (2), daň at- (2), daş dek (2), delil tap- (2), dogry diý- (2), döş gaýşart- (2), dünýä in- (2), el ýetir- (2), gijäň ýary (2), gol bula- (2), göz aç- (2), göz astyndan bak- (2), göz aýla- (2), göz dik- (2), göze ýaş aýla- (2), göz gyp- (2), göz önümden geç- (2), gözü düş- (2), gözüni çek- (2), gözün süz- (2), gujak aç- (2), gulak sal- (2), habar gat- (2), iç çek- (2), ilden çyk- (2), jylawlary bur- (2), kelemesin öwür- (2), kelle ýaýka- (2), kömek ber- (2), maňlaýyňa ýazyl- (2), maý berme- (2), nas et- (2), nesip et- (2), orta at- (2), ömür boýy (2), rugsat ber (2), sesi ýat- (2), soňky demde (2), sowal ber- (2), yzyn üzmän (2), ýada düş- (2), ýada sal- (2), ýeňi ýoluk (2), ýok bol- (2), ýola düş- (2), ýüzi ak tam bol- (2), ýüz salla- (2), ýyldyrym dek süýn- (2), adyn tut- (1), ağaç etli (1), agyr deg- (1), agzyndan kak- (1), ah çek- (1), ah çekiş- (1), ahmal bol- (1), ah wah et- (1), ak (ýürek) bor- (1), akly hayran (bol-) (1), aldawyna git- (1), allaniçigsi bol- (1), aňk taňk bol- (1), aram tap- (1), arkan ýüzin gaýyş- (1), aşyňa awy gat- (1), aýagyna gaç (1), aýak goş- (1), aýan bol- (1), aýaz iý- (1), badak sal- (1), bagry gan (1), bagryn dağla- (1), bagryndan ok (bolup) geç- (1), bagry tütä- (1), bagtyn aç- (1), bagrylary baş (1), bakyýete göç- (1), bar bol- (1), başa düşen towky (1), baş çykar- (1), baş eg- (1), başyndan geçir- (1), belent tut- (1), bellisini et- (1), bes et- (1), bezeg ber- (1), bilin bük- (1), bilini ýer astyna ýaz- (1), bolar bolmaz (1), boýun bur- (1), bozýaz bol- (1), böwrün diňlä- (1), çarpaýyna göteril- (1), çäre tap- (1), çokga sakgal (1), çydam et- (1), çydam käsäm dol- (1), çzyk çek- (1), çzyk çyz- (1), daban azaby (1), dadyna ýet- (1), damagyny çal- (1), dar gursaklyk et- (1), dar yürek (1), dat et- (1), dawa sal- (1), dedesini ýandyr- (1), demi deme syganokdy (1), dilini tap- (1), dilin ýuwt- (1), dillerime badak at- (1), dil ýetir- (1), diri köý- (1), diri üt- (1), diri ýak- (1), diri ýit- (1), diriň diriň bök- (1), diş dyrnak (1), dişin dök- (1), doklad et- (1), duzak gur- (1), düşek et- (1), düşek sal- (1), düw düw et- (1), dyza çök- (1), egnin egne deňlä- (1), ejap et- (1), elden

ber- (1), elden ele geçir- (1), elden git- (1), el göter- (1), el gys- (1), eli agza ýet- (1), elinde (bol-) (1), elin ýetir- (1), elli bizar (1), emir gel- (1), endik et- (1), ertä çyk- (1), eti seňki süňki meňki (1), ezenegi agyp yat- (1), äjit mäjit (1), äňin aç- (1), äşgär kyl- (1), gabak galdyr- (1), gabaklaryn süz- (1), gaçyp at- (1), galam gaş (1), gamak ýaly (1), gamak ýaly ýeňil (1), ganat beklä- (1), ganat ber- (1), gan ber- (1), gan gus- (1), gan seç- (1), gan ysy gel- (1), gany gyz- (1), gapy gapy sök- (1), gapyl ýat- (1), garabagt (1), gara baş (1), gara görnüm (1), gara gys (1), gara ykbal (1), gara ýere dyk- (1), gara ýürek (1), gaty git- (1), gazap donun geý- (1), geçisakgal (1), gep at- (1), gemesatan (bol-) (1), gola düş- (1), gol guwşur- (1), goncuna gor guýulan dek bol- (1), gowy gör- (1), gök daş bol- (1), göre aýagyny at- (1), göreçleri gamaş- (1), göreş et- (1), göreş git- (1), göwne deg- (1), göwni ýuka (1), göwnü geç- (1), göwnün tapjak bol- (1), göwün solpudan çyk- (1), göwün ýyk- (1), göz astyndan synlap çyk- (1), gözdi deg- (1), göze kaklyş- (1), göz gezdir- (1), gözi bilen iý- (1), gözlerinde gan görün- (1), gözlerinde oky bol- (1), gözlerini alart- (1), gözleriniň kökün gyr- (1), göz owasyndan gan paýra- (1), gözün deş- (1), gözün gyrpman (1), gözün syk- (1), gözün köwlä- (1), göz üstünden ýassyk ber- (1), gözýaş dök- (1), gözýaş seç- (1), göz ýum- (1), gujak ger- (1), gulak etim iý- (1), gurban bol- (1), gurby gaç- (1), gury sat- (1), gussa goş- (1), guş ýaly (1), güm bol (1), gümra bol- (1), gürrüň ýaýrat- (1), gürüm jürüm (1), gykuw sal- (1), gyr tut bol- (1), gyýa gara- (1), gyzyt gyran gülüşdiýr- (1), habar al- (1), habar ýaý- (1), hakydama gel- (1), hallan at- (1), haly gaç- (1), haram iý- (1), hatyrjem bol- (1), haýbat ber- (1), haýpy gel- (1), haýran bol- (1), haýy gaç- (1), heläk et- (1), hemme bol- (1), hezil ber- (1), häsin ber- (1), höre köşe et- (1), hupbat çek- (1), huşum gursun (1), hydyr ýaly (1), hyn ber- (1), hyňk et- (1), iňňi ýan- (1), ikaýak (1), iki gözü açyp git- (1), iki gözü ýerne gel- (1), irikgä et- (1), irýa et- (1), it aýagyn iýen ýaly (1), jandan geç- (1), jan ýak- (1), jandan geç- (1), jogap gaýt- (1), jögülik et- (1), jylawlaryn çek- (1), kapyrlyga ber- (1), karam et- (1), kem ýakma- (1), kerwen tut- (1), kesmek bagla- (1), keşdiň çekmezlik (1), keşigini çek- (1), keýpden çyk- (1), keýpimi al- (1), köp gör- (1), kül külüne (1), lak ataýmak (1), lakluk at- (1), lebin lebe goý- (1), lerzan ur- (1), magadyna ýet- (1), maly dünýä sygman (1), mama dişä- (1), maňa galsa (1), mazam ber- (1), medet ber- (1), melhem eýle- (1), miras goý- (1), murt taba- (1), murtu towlu (1), myhman bol- (1), myrada ýet- (1), myrat ber- (1), namart ogly namart bol- (1), nazar al- (1), nâz çekdir- (1), nur ber- (1), nury didäm (1), oda biş- (1), oda düş- (1), oglan bol- (1), ot gorsa- (1), otlap at- (1), otly köýnek geý- (1), otuzkisi syn- (1), owkat et- (1), owsun at- (1), oýa bat- (1), oýun sal- (1), ökjeleri ýere degmän git- (1), öl suw et- (1), ömrümize ömür gel-

(1), örboýuna gal- (1), öz bitini özi iý- (1), özün ber- (1), özün bil- (1), özün dürsä- (1), özün tutabilmän (1), pakyrdyny ber- (1), peçan bol- (1), penje sal- (1), peýda bol- (1), pikir derýasyna bat- (1), pikir dörä- (1), pikir gel- (1), pisint etmän (1), plan çek- (1), pýanlyga sal- (1), rehnet gör- (1), rowaç al- (1), sabr eýle- (1), sabry ýet- (1), sabyr kâsesi dol- (1), saçym sübse elim kesew [bol-] (1), salam al- (1), sandan çyk- (1), sapak ber- (1), seresap bol- (1), seýran et- (1), soňky ýola ugrat- (1), söz gat- (1), süňňüni gemir- (1), sürme çek- (1) süýnüp sarkyp erä- (1), şaýat bol- (1), şyltak ýap- (1), taýak salym (1), taýly gezek (1), taýy bol- (1), topar tut- (1), toý et- (1), toý tutul- (1), töwellany al- (1), ujuz syp- (1), uka git- (1), üç wagtyňa (1), ümüş tamyşlyk (1), üpjün et- (1), üstün çyk- (1), wada ber- (1), wysal beslä- (1), yşgol et- (1), yşka köý- (1), yşk ody (1), yzyna ber- (1), yzyna dog- (1), yzyna düş- (1), yzyn bakman git- (1), ýalkym at- (1), ýan ber- (1), ýaş dök- (1), ýatdan bellä- (1), ýaz et- (1), ýelk ýasa- (1), ýere çal- (1), ýere göge sygmazlyk (1), ýesir düş- (1), ýetim gal- (1), ýok bor- (1), ýoldan çyk- (1), ýomak at- (1), ýüküni tut- (1), ýüregine bas- (1), ýüreginden geçir- (1), ýüregiň ere- (1), ýüregi suwlu (1), ýürejigüni bil- (1), ýürek et- (1), ýüzlerini görmä- (1), ýüzün tut- (1), ýyldyrym dek ylgap çyk- (1)

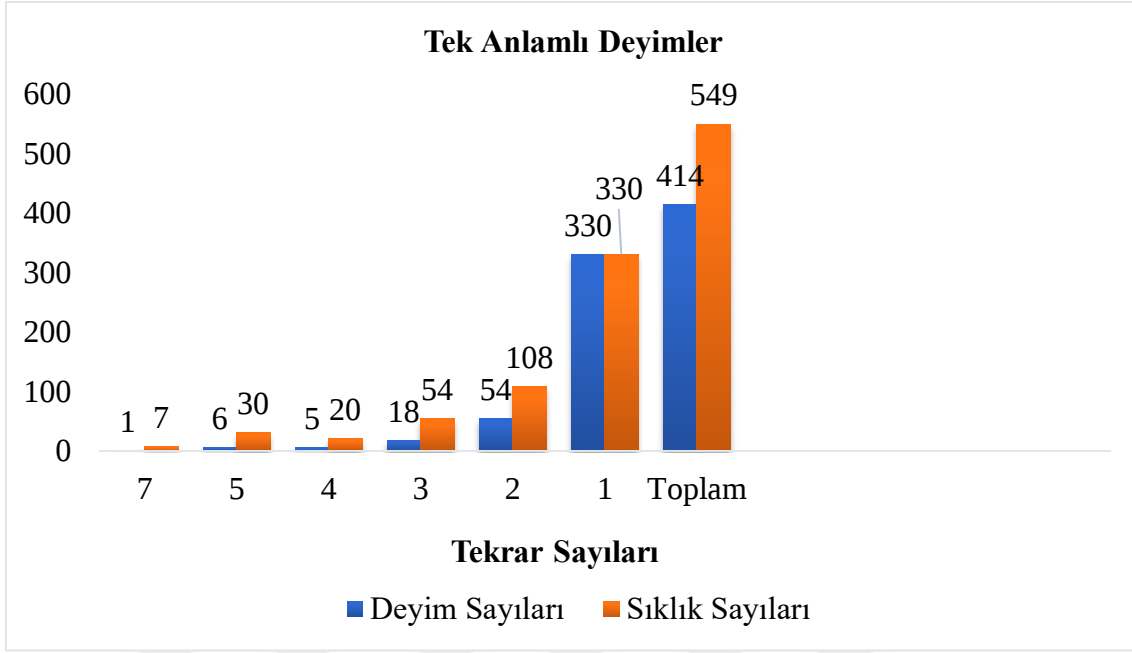
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki tek anlamlı deyimlerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 9. Tek Anlamlı Deyimler

Tekrar Sayıları	Deyim Sayıları	Sıklık Sayıları
7	1	7
5	6	30
4	5	20
3	18	54
2	54	108
1	330	330
Toplam	414	549

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki tek anlamlı deyimlerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 8. Tek Anlamalı Deyimler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 414 farklı deyim 549 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta deyimlerin tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane deyim olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3.1.2. İki Anlamalı Deyimler

İki anlamalı deyimler en fazla 3, en az 2 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: jan ber- (3), yerli yerden (3), agyz aç- (2), arka at- (2), ayak çek- (2), baş goş- (2), el yetmez (2), gara dag (2)

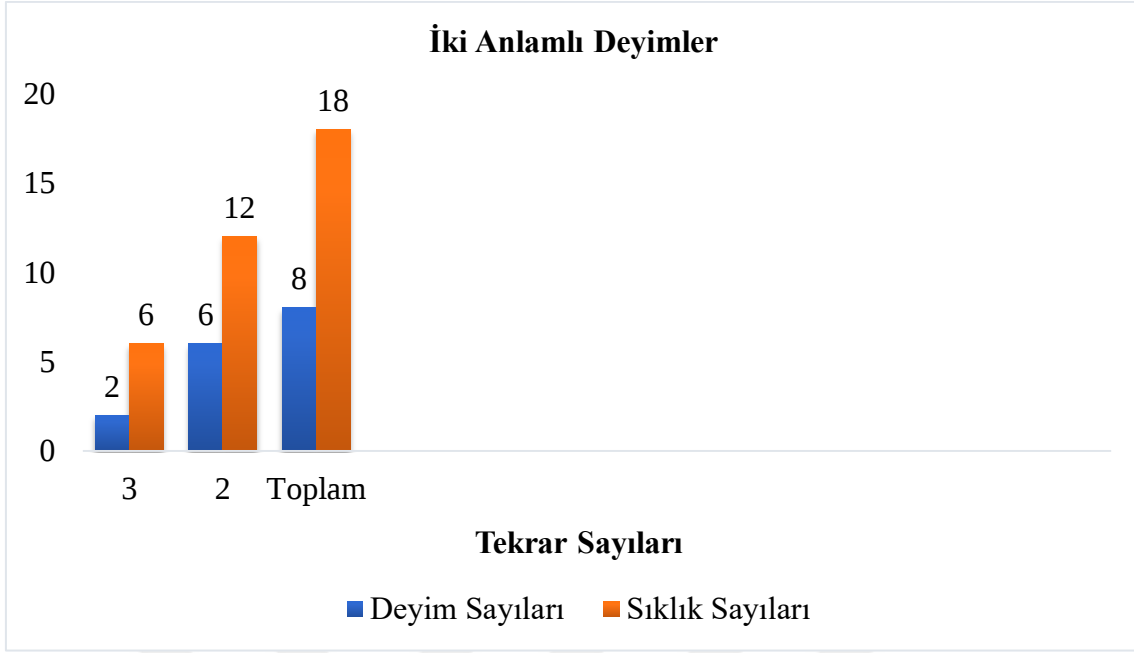
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki çok anlamalı deyimlerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 10. İki Anlamalı Deyimler

Tekrar Sayıları	Deyim Sayıları	Sıklık Sayıları
3	2	6
2	6	12
Toplam	8	18

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki çok anlamalı deyimlerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 9. İki Anlamlı Deyimler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 8 farklı deyim 18 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt taraf deyimlerin tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane deyim olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3.2. İlişki Sözleri

Aksan (2004: 34), ilişki sözlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Sözvarlığı içinde yer alan bu öğeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir.... İnsan ilişkilerinin başka başka durumlarında doğrudan doğruya Türkçeye özgü kalıp sözler kullanılmakta, bunlar Türk kültürünün birçok yönüne ışık tutmaktadır.”

Metinde geçen ilişki sözleri en fazla 8, en az 1 kere tekrarlanmıştır: Bunların sıklık sayılarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: salam (8), walla (4), walla kessin (3), hoş geldiniz (2), armaweri (1), berekella (1), düşümlisi bolsun (1), gutly bolsun (1), halyň niçik (1), haly teň (1), sag bol (1), sähediňiz haçan bolýar (1), wessalam söz tamam (1), ýoluň haýyr (1)

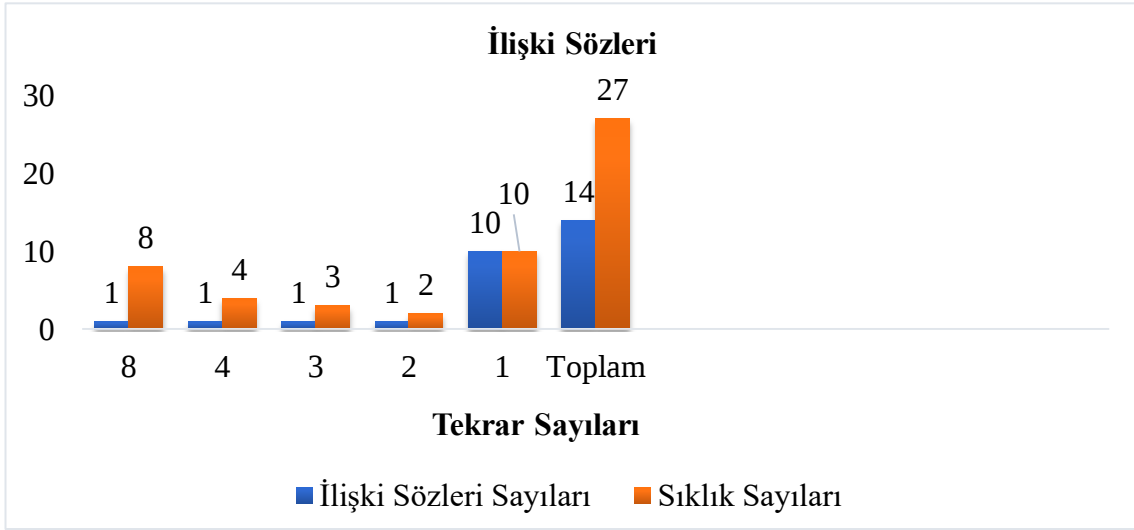
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki ilişki sözlerinin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 11. İlişki Sözleri

Tekrar Sayıları	İlişki Sözleri Sayıları	Sıklık Sayıları
8	1	8
4	1	4
3	1	3
2	1	2
1	10	10
Toplam	14	27

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki ilişki sözlerinin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 10. İlişki Sözleri

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 14 ilişki sözü 27 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt taraf, ilişki sözlerinin tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane ilişki söz olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3.3. İkilemeler

Korkmaz'a (1992: 82) göre ikileme; aynı, yakın ya da zıt anlamlı en az iki kelimenin yanyana gelerek oluşturduğu tek bir kelimeye verilen isimdir. Ard arda gelen bu sözcükler anlatımı güçlendirmektedir.

İkilemeler en fazla 13, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunların sıklıklarından hareketle çoktan aza doğru sıralanışı şöyledir: ýuwaş ýuwaş (13), hasyr husur (5), aylap aylap (4), galyň galyň (4), hatar hatar (4), hawa hawa (4), ýeke ýeke (4), alla taňrym (3), assa assa (3), golaý golaý (3), güle güle (3), günün günü (3), öwran öwran (3), yz yzyna (3), boýdan başa (2), emay emay (2), eýläk beýläk (2), garşy garşy (2), gatbar gatbar (2), gaýta gaýta (2), geçip geçmän (2), käte käte (2), tes tegelek (2), toba toba (2), topar

topar (2), üç dört (2), agsak togsak (1), aňsat aňsat (1), arta süýşe (1), az kem (1), barlag yzlag (1), bassyr ýussur (1), bări bări (1), bärık bärık (1), bir birine (1), bir zat bir zat (1), boldy boldy (1), böke böke (1), bölek bölek (1), burum burum (1), buşluk buşluk (1), çeke çeke (1), çemçe torbaň (1), çigiş çigiş (1), çöp çalama (1), çöşläberdi çöşläberdi (1), çürte çürte (1), çydaý çydaý (1), çylgam çylgam (1), deň duş (1), depe goly (1), döze döze (1), dükür dükür (1), düwnüp düwnüp (1), eç jän (1), emi ýomy (1), entek entek (1), erte birgün (1), eýle beýle (1), garaý garaý (1), garyp gasar (1), gaýym gaýym (1), gel gel (1), geze geze (1), golçur goçak (1), gopgun gowur (1), gyýçak gyýçak (1), hakgaý hakgaý (1), haýdaý haýdaý (1), hele hüle (1), häli häli (1), hyk çok (1), hyryn dykyn (1), ikän ýekän (1), il gün (1), ini boýy (1), iş daş (1), jygyly mygyly (1), karta karta (1), katra katra (1), käbir käbir (1), mytdyl mytdyl (1), oba oba (1), ogryn ogryn (1), onlap onlap (1), oýan buýan (1), örüp örüp (1), palta palta (1), pessay pessay (1), rastdyr rastdyr (1), reňbe reň (1), sagy soly (1), ses seza (1), sähet pähet (1), sojap sojap (1), süre süre (1), sürte sürte (1), syka syka (1), syrly syrly (1), şirin şirin (1), toýa toýa (1), uçuk uçuk (1), uly uly (1), üfleý üfleý (1), üst üstüne (1), üze üze (1), yns jyns (1), ýallap ýallap (1), ýama ýama (1), ýarpy ýalta (1), ýassyk ýassyk (1), ýeke täk (1), ýeke ýalňyz (1), ýetip ýetmän (1), ýetne ýütne (1), ýygyp ýygjan (1)

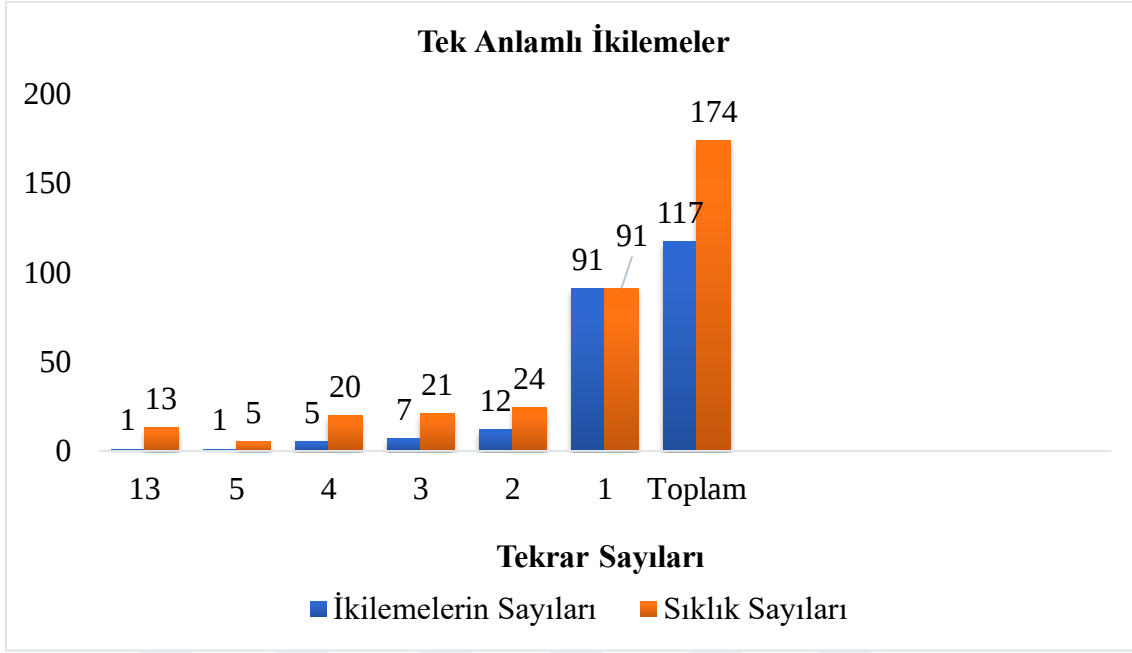
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki ikilemelerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 12. Tek Anlamalı İkilemeler

Tekrar Sayıları	İkilemelerin Sayıları	Sıklık Sayıları
13	1	13
5	1	5
4	5	20
3	7	21
2	12	24
1	91	91
Toplam	117	174

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki ikilemelerin tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 11. Tek Anlamlı İkilemeler

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 117 tek anlamlı ikileme 174 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta ikilemelerin tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane ikileme olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3.4. Atasözleri

Atasözü, Güncel Türkçe Sözlük'te uzun deneyim ve gözlemlere dayanarak söylenmiş, halk tarafından benimsenen ve öğüt niteliğinde olan sözler olarak tanımlanmaktadır.

Metinde geçen atasözleri şunlardır: adam başy daşdan gaty (1), ağaçlaryň deýýusyndan soky bolar adamlaryň deýýusyndan sopy bolar (1), at aýlanyp gazygyny taparmyşyn suw aýlanyp ýarygyny (1), birin tapan on isleýär köýnek tapan don isleýär (1), ätiýaç hem bagtyň ýary (1), garyp ölse gamhor ýokdur ýetim ölse hossar ýokdur (1), içi ýanan bendäniň hem gülküsi bor (1), ölmäweri eşejigim ýaz hem geler (1), ýetim agzy aşa ýetse burny ganar (1)

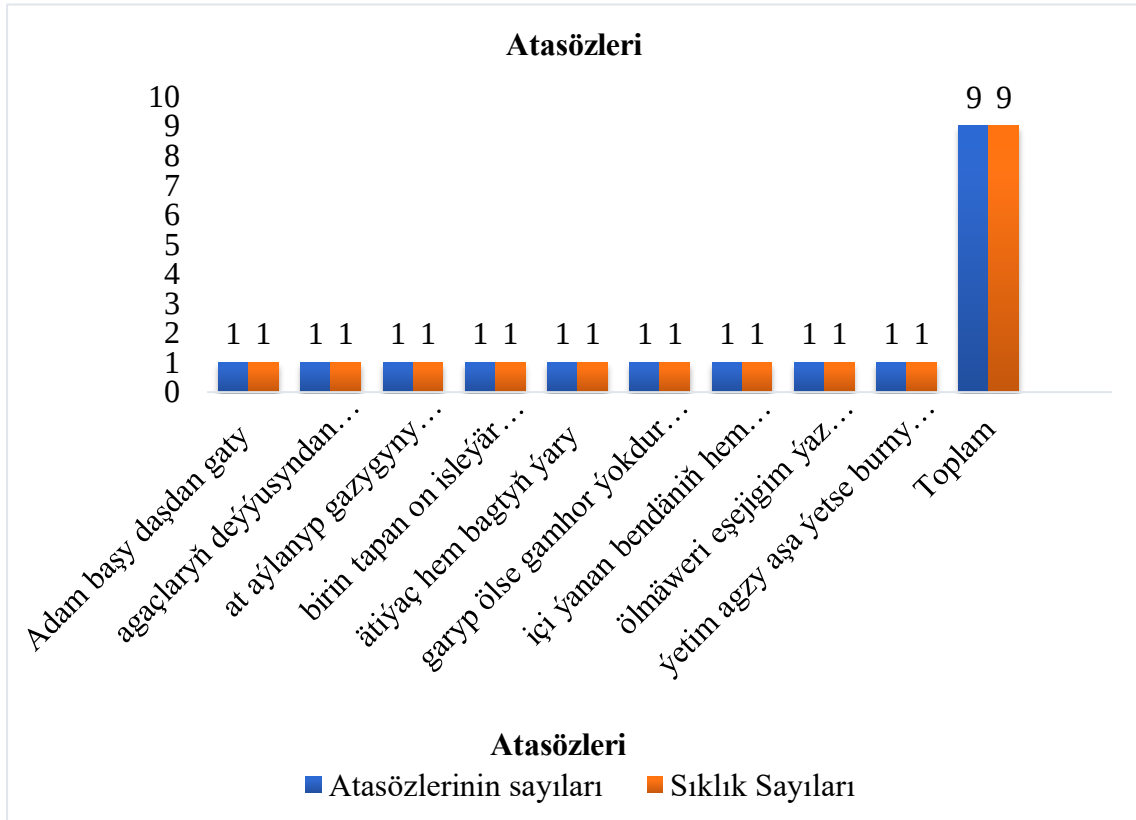
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki atasözlerine ait tablo verilmiştir.

Tablo 13. Atasözleri

Atasözleri	Atasözlerinin Sayıları	Sıklık Sayıları
Adam başy daşdan gaty	1	1
Agaçlaryň deýýusyndan soky bolar adamlaryň deýýusyndan sopy bolar	1	1
At aýlanyp gazygyny taparmyşyn suw aýlanyp ýarygyny	1	1
Birin tapan on isleýär köýnek tapan don isleýär	1	1
Ätiýaç hem bagtyň ýary	1	1
Garyp ölse gamhor ýokdur ýetim ölse hossar ýokdur	1	1
İçi ýanan bendäniň hem gülküsi bor	1	1
Ölmäweri eşejigim ýaz hem gelir	1	1
Ýetim agzy aşa ýetse burny ganar	1	1
Toplam	9	9

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserde atasözlerine ait veriler gösterilmiştir.

Şekil 12. Atasözleri

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde toplamda 9 farklı atasözü 9 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde mavi sütun atasözlerinin sayılarını, turuncu sütun sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

3.3.5. Dualar ve Beddualar

Kubbealtı Lugatı'nda yapılan tanıma göre dua ve beddua, insanların iyi niyetli ve kötü niyetli istekleri olarak ifade edilmektedir. Alkış ve kargış olarak da adlandırılmaktadır.

Dualar en fazla 2, en az 1 kere tekrarlanmıştır: ýatan ýeri ýagty bolsun (2), şükür et- (1), ýaşyň ýetsin ýüze (1)

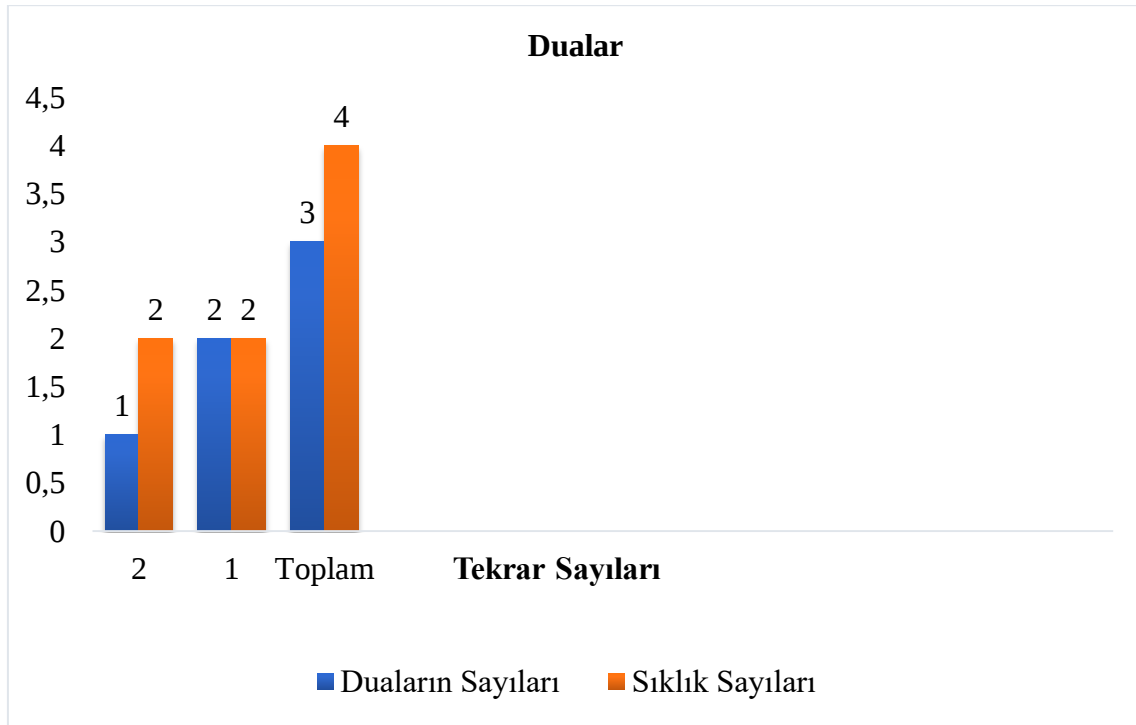
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki duaların tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 14. Dualar

Tekrar Sayıları	Duaların Sayıları	Sıklık Sayıları
2	1	2
1	2	2
Toplam	3	4

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki duaların tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 13. Dualar

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 3 dua 4 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta duaların tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane dua olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

Beddualar en fazla 2, en az 1 kere tekrarlanmıştır: nâlet oka- (2), dat gününe (1), garga- (1), yer çeken (1)

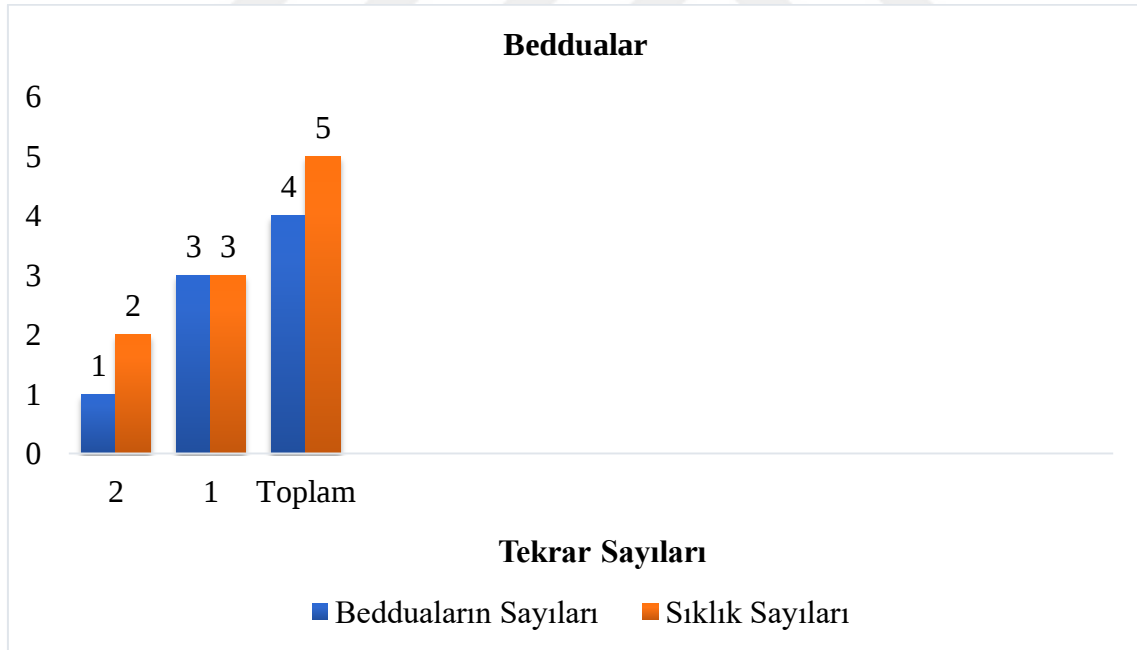
Aşağıda tabloda söz konusu eserdeki bedduaların tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Tablo 15. Beddualar

Tekrar Sayıları	Bedduaların Sayıları	Sıklık Sayıları
2	1	2
1	3	3
Toplam	4	5

Aşağıdaki şekilde söz konusu eserdeki bedduaların tekrar sayıları, sayıları ve sıklıkları verilmiştir:

Şekil 14. Beddualar

Yukarıdaki tablo ve şekil incelendiğinde, toplamda 4 beddua 5 sıklıkta kullanılmıştır. Şekilde alt tarafta bedduaların tekrar sayılarını, mavi sütun tekrarlanan sayıda kaç tane beddua olduğunu, turuncu sütun ise sıklık sayılarını ifade etmektedir. En sağda ise toplam değerler yer almaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

“TAYMAZ BABA” ADLI ESERİN BAĞLAM SÖZLÜĞÜ

aç [a:ç]: 1. Fakir.

Oýun salýaň aç başyma / Seniň ýaly pis açany (17/2)
Ýitigsije aý görüldi / Otuz günläp aç gezyňäniň (49/10)
Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyňäne (49/12)

2. Aç; tok karşıtı.

Çöpjagazy nemläp gezyär / Tüsse bolsa aç garnyma (21/9)

aç-: 1. Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak.

Açyp eýmenç holtumyny / Öňümüzde garaşýardy (61/17)
Täze dünýä açdy maňa / Ogulladyr Saşa daýym (121/6)

2. Aralamak.

Onki agzyn birden açyp / Aldym berdim edip barýar (16/11)
Gelin gelýär Gelin gelýär / Aç gapyňy Saşa dāde (67/14)
Otladylar Agajygy / Garlawaç dek agzyn açyp (86/11)
Gysym lady Ýollyň elin / Hasyr husur äňin açyp (97/22)
Elin çarpdy Asman baýym / Açmajagam bolsun diýip (99/5)

3. Sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak.

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyny (81/21)

açgöz: Açgözlü.

Ömrüň haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/7)

açyk: 1. Açılmış, kapalı olmayan.

Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/7)
Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/20)
Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/20)
Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/29)

2. Örtüsüz.

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalan başy açyk (97/8)

açyl-: 1. Sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak.

Hatar hatar onlap saçak / Onlap ýerden açylýp dur (7/34)

2. Başlatmak.

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylýp dur (7/38)

3. Aralanmak.

Gapy ýarpy açylanda / Gözüme düşdi gyz eline (21/22)

Emmä gapyň ýapylyşy / Açylardan gatyrakdy (99/27)

4. Açma işine konu olmak.

Bu gün Lenin atamyza / Ýadygärlik açylýardy (72/19)

Ýadygärlik açylýardy / Çep dulugyn mama dişän (73/10)

ad: Ad.

Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/6)

Namart ogly Namart bolsun / Seniň dostuň Çepbäň ady (63/15)

Hapalýarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenin edýärler (87/23)

Mürze çyzyk çyzyp otyr / Familiýasy ady diýip (104/19)

Çyort poberi Biz ä haýran / Indi seniň ol adyňy (118/25)

Öz ady hem Mätäçmama / Ony nirä süýräp barýaň (123/13)

adyn tut-: Dügünde küçük hediyeler vermek.

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/9)

adaglan-: Nişanlanmak.

Çöp düýbünde döräp doglan / Sen haýýara adaglanan (124/33)

adagly: Sözlü, nişanlı.

Seniň başdaş adaglyň men / Kän gepletme mundan aňry (13/32)

Sen nire adagly nire / Haýy gaçan kempir diýdim (13/34)

Seniň başdaş adaglyň men / Köp gepletme mundan aňry (14/19)

Men adaglyň diýip dursa / Ölermişni ýitermişni (14/33)

Adaglymy munda taşlap / Başga gapa gitmen diýdi (16/5)

Nuh döwründe dynan kempir / Men adaglyň diýen bolup (17/1)

Uzyn gije nagma diňläp / Öz adagly gyzym bile (17/31)

Ogulla gyz adaglymyş / Çolpy mollaň ogly bile (54/1)

Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütin oba (123/23)

Öňün başlap gaýşyp gelyär / Adaglymdan üstün çykyp (123/28)

Harabanyň ortasyndan / Adaglyma mekan belläp (124/11)

Erteki gün adaglyňdan / Öýke kine etme diýdim (124/18)

Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/20)

adam: 1. Değerli, ahlâklı, fazîletli, güvenilir kimse.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/7)

2. İnsan.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/30)

Adam bary janserekdi / Baş ýyl geçdi (37/29)

Keli ýolda ýatyr bile / Özün bilen adam üçin (61/24)

Ikisi de del adam däl / Barypýatan ýaşlyk dostum (84/12)

Wah adamlar indi munda / Tap niredeýe ýap nirede (91/3)

Üýşüp ýören har gulaklar / Adam baryn azdyryşyp (103/11)

3. Kişi.

Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/25)

4. Yetişkin.

Adam boýly sokusyny / Toba toba Taňrym diýip (51/15)

adam başy daşdan gaty: İnsanın başı taştan katıdır.

Könelerin aýdyşy dek / Adam başy daşdan gaty (38/8)

adamsy: İnsancıl.

Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem çapanok (8/22)

Has irräkdä Adamsynyň / Ýogalmaznyň öň ýanydy (45/16)

adamhor: Gaddar, cani.

Eý adamhor sen dälmidin / Baş alty gün geçip geçmän (115/4)

adamlar: Adımlamak.

Adamlaram yz yzyna / Geler otyr gelir otyr (5/15)

ag- [a:g-]: Batmak.

Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/19)

aga: Ağa.

Märekäniň ortasynda / Toýuň görki Taýmaz aga (8/4)

Maňa aga diýýänlere / Seresap bol diýseň nädýär (8/15)

Onda saňa aga diýmän / Indi çaga diýäýeris (8/17)

Gul aga da öýne myman / Gije gündiz goýundady (19/21)

Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulaň tutýan (27/2)

Sabry ýetmän galdy ýerden / Ýeri onsoň Taýmaz aga (41/18)

Otladylar Agajygy / Garlawaç dek agzyn açyp (86/10)

Jürmen agaň gyzy bolsa / Diri ýitdi üç aý bäri (86/32)

Bir belany getirdiler / Onam hanha ahun agaň (103/17)

Gara toprak çydam etsin / Ha ahaw diýdim Çakan aga (103/25)

Agajygyn agzyn dykyp / Ýüreginden otlap atan (113/15)

Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/27)

Döwlet agan Taýmazyna / Döwlet berdi Lenin ýoly (121/10)

Jaýlamaga Jaýlamaga / Bizem gitjek Taýmaz aga (123/16)

agaç: Ağaç.

Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik agaçlaryn (79/21)

agaç etli: Bir deri bir kemik, çöp gibi, çok zayıf.

Sakgal murty gar diýseň de / Agac etli hor diýseň de (4/10)

agaçlaryň deýýusyndan soky bolar adamlaryň deýýusyndan sopy

bolar: Ağaçların kötüsünden havan olur, insanların kötüsünden sofu olur.

Agacalaryň deýýusyndan soky bolar / Adamlaryň deýýusyndan / Sopy bolar diýipdirler (88/27)

agar-: Ağarmak.

Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/6)

Gök çay bilen agaran hem / Gelişmejek närse däl le (41/9)

agardyl-: Badana edilmek.

Başaçyklaň bagyr ýüzi / Agardylan tama döndi (111/28)

agdar-: Döndürmek.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/15)

Agdardy da küle gaçan / Gakylyk dek gözlerini (14/23)

Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçygyn (50/22)

agla-: 1. Üzülmek, üzüntü çekmek, kederlenmek.

Nälet okap aglap galdy / Ine şeýdip Meýdan bile (32/21)

2. Kederini dile getirmek, hâlinde şikâyet etmek.

Ýelmik gözläp aglap ýörkä / Harabadan tapylypmyş (44/27)

Geçirýärdik elden ele / Ähli aglap gezenmizi (82/3)

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/30)

3. Bir ölünün, kaybolan bir şeyin arkasından yas tutmak, yanmak.

Müjewürmiz aglap otyr / Öňlerinde uzyn süýnüp (108/31)

agras: Ciddi.

Gara läbik syrygýardy / Başlygmyzyň agras ýüzi (90/29)

agsak: Aksak, topal.

Maşat agsak söwdagäriň / Miras goýan aýalydy (45/5)

Onýança da akbaý agsak/ Gözenekden üýrüp gitdi (47/35)

Mamys dulaň agsak iti / Onýança da göterildi (50/12)

agsak togsak: Kör topal.

Agsak togsak çaykel kändi /Düşşlerinde jüýje görüp (121/28)

agşam: Akşam.

Bir gün agşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/17)

Ýetne ýütne toýlaryna / Diňe düýn däl bu agşam hem (27/5)

Bir gün agşam günbatardan / Kirişsizje ýaý görüldi (49/5)

Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňşy oba (53/32)

Gözleriniň kökün gyryp / Agşam ýene öýe baryp (73/31)

Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/34)

Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten agşam (87/26)

Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/10)

agşamara: Akşamüstü, akşamleyin.

Jahyl kimin keýpi sazdyr / Agşamara çay wagtynda (4/12)

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim agşamara (24/9)

agşam üste: Akşam üstü.

Ýygnanyşdyk agşam üste /Peji ýakdyk Hiç çekenok (100/26)

agtyk: Torun.

Agtyjagynyň depesinden / Nogul nabat seçilip dur (7/35)

Keminäniň agtyklaryn (74/6)

agyl: Dügüm, ilmik.

Agylsyzja kökensizje / Kökeripdi ýolly goçy(49/3)

agyr: 1. Bunaltıcı, sıkıntı verici, kasvetli.

Halym agyr / Gara günden gerşim ýagyr (12/24)

Oljajygmyz agyrjady / Ýüregimiz suwlujady (65/13)

Agyr derde çydaý çydaý /Ahyrsoňy ýan beripdi (65/23)

Ýeňläp gitdi agyr derdim / Onuň her bir bakýşyndan (107/21)

2. Ağır.

Tilki baýyň ýer çekeni /Agyr paltan aşagynda (26/28)

agyr deg-: Gönle çok tesir etmek, yüreğini delmek.

Meýdan üçin agyr degdi / Düýn öýlenen garyp ýigit (32/13)

agyr düş-: Çok etkilemek.

Ýöne weli geýindirmek / Agyr düşdi Ogullany (68/20)

agyz: 1. Ağız organı.

Agvzyvgña emzik sokup / Gundaglapjyk goýaýarys (8/19)
Onki agzyn birden açyp / Aldym berdim edip barýar (16/11)
Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp (16/26)
Hem agzyna hem burnuma / Sadakasyn emläp geçýär (21/10)
Bu sözleriň öz agzyndan / Çykanyna ökümen dek (23/19)
Iki agyz sowal bersem / Üçünjisin diýdirenok (31/21)
Taýmaz bolsa agzyň towlap / Murtjagazyn ýaglaberdi (38/17)
Agzyndaky ýaşyl ýaşmak / Durdugyça suwlanýardy (60/24)
Gamçy bile aýlap aýlap / Agzy kessir çaldym weli (64/10)
Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/21)
Çepbe agzyn eltdi weli / Şo durşuna donup galdy (81/2)
Otladylar Agajygy / Garlawaç dek agzyn açyp (86/11)
Nesihatý wagzy bile / Iki gulaç agzy bile (87/6)
Üsgürmäge ejap edip / Agzyn tutdy yzda biri (112/12)
Agajygyň agzyn dykyp / Ýüreginden otlap atan (113/15)
Ak ýolundan sowjak bolýan / Agzyndaky rysgyn alyp (121/25)
Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/31)

2. Uç.

Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/3)

3. İç kısım.

Söýgi üçin gerek günü / Ajalyň hut agzynda da (57/9)

4. Giriş.

Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/29)

agyz aç-: 1. Hayran kalmak.

Taýmaz babaň gürrüňine / Haýran galyp agzyn açyp (6/32)

2. Konuşmak

Ýapaýynmy ýaş başyma / Diýdim weli agzyn açyp (17/5)

agzyndan kak-: Birinin almak üzere olduğu şeyi ondan önce almak.

Çeýnäp duran nanymyzy / Agzymyzdan kakjak boldy (122/26)

agza: Üye.

Baş aý bári çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/21)

Agzalyga çekeňokmy / Ýa da olaň partiýada (105/32)

ah çek-: Ah çekmek.

Bu topragyň arkasynda / Ah çekip ýör näçe sallah (58/7)

ah çekiş-: Dua etmek.

Kellelerin ýaýkalaşyp / Ýasyn okap ah çekişip (37/14)

ah wah et-: Ah vah etmek.

Ýagyş deşen mazar ýaly / Ah wah edip gobsundy da (17/7)

ahmal bol-: İhtiyatlı davranmamak, uyanık olmak, düşünerek davranmamak.

Harmanmyzda görünýärler / Ahmal bolsak tozdurjaklar (86/5)

ahun: Molla, alim.

Bir belany getirdiler / Onam hanha ahun agaň (103/17)

ahwal: Hal, durum.

Bu nä myş myş bu nä ahwal / Jordan geçip gola düşdük (106/23)

ahyrkyja: Sonuncu.

Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/19)

ahyrsoňy: En sonunda.

Gyr tut bolup geçipdiler / Ahyrsoňy men zerarly (35/21)

Ahyrsoňy orta atdy / Gizläp duran sözlerini (46/5)
Agyr derde çydaý çydaý / Ahyrsoňy ýan beripdi (65/24)
Suw aýlanyp ahyrsoňy / Ýarygyny taparmyşyn (66/33)
At aýlanyp ahyrsoňy / Gazygyny taparmyşyn (67/1)
Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/6)
Ahyrsoňy billerini / Ýer astynda ýazypdyrlar (107/35)

ahyrzaman: Ahirzaman.

Kim diýerdi Dogry dogry / Baýlaň ahyrzamanydyr (36/30)

ajal: Ecel.

Söýgi üçin gerek güni / Ajalyň hut agzyna da (57/9)

ajdar: Ejder.

Ogullanyň Topugyny / Ýapyp duran ajdar saçy (49/2)

ajy: 1. Tatlı karşıtı.

Taýmaz baba ardyňjyrap / Bir ajy çay demläň diýdi (8/26)
Diýip ajy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/21)
Diýip goýan bolsa nätjek / Munuň ýaly ajy çayy (70/13)
Yza urýar ajy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/28)
Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/12)

2. Üzüntü verici, dokunaklı.

Ajy günleň taryhyndan / Assa assa başlaberdi (9/20)

ajyk-: Acıkmak.

Kim ajyksa elin yetir / Daň atdy la Taýmaz diýip (5/27)

ak [a:k]: 1. Ak, beyaz.

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gysyk geýip (9/1)
Ak sakgalyn daraşdyrды / Myhmanlary esli salym (9/2)
 Ýuwaşjadan ýelpedi de / Ak mytgaldan köýnegini (9/17)
Ak gaşlaryn oýnaklatdy / Sen nireden geldiň diýip (34/4)
 Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/13)
 Ynha şo gyz diýýänimä / Şu ak gyňaç pyýadadyr (40/26)
 Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/23)
 Ýetimleriň gözde ýaşı / Bu ak öýüň ähli zady (46/30)
 Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/18)
 Ýylgyrды da Ýolly Goça / Ak nogully okarany (50/21)
 Burum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/15)
 Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/21)
 Elindäki ak saplyny / Açbykyna boýlap çekdi (64/19)
Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/17)
 Arzuw eden Aýy diýdik / Ak ganatyn aşagynda (75/14)
 Aşgabadyn ak wokzaly / Günün günü baýram ýaly (76/3)
 Bakdym onuň ak gaşyna / Beletdirin o ýerleriň (76/19)
 Aşgabadyn ak wokzaly / Hoş geldiňiz saratowly (76/29)
 Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/7)
 Alyp geldi çañly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/25)
 Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/6)
 Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/7)
 Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja äýnegini (85/20)
 Köýnek tapan don isleýär / Tyrsyllaýan ak goşara (93/13)
 Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/32)
 Iki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/7)
 Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/18)
Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/12)
 Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/16)
 Diýişdik biz Ak atlysy / Raýkomyň sekretary (107/1)
 Aýmançaly ak esgili / Mazarlyga girip gitdik (107/27)
 Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/20)
Ak köpünli Çepbe ýatyr / Her ýumrugy palta ýaly (108/33)
 Pilleri de bara meňzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/14)

Bir obadan taparyn men /Ak telpekliň ellisini (111/18)
Hökman arçyn bolmalymy /Ak telpekli bolsa başy (111/20)
Sözledikçe şaýat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/22)
Ak ýolundan sowjak bolýan / Agzyndaky rysgyn alyp (121/24)

2. Dürüst.

Ak patyşa ýykyljakmyş /Baýlaň başy kakyljakmyş (10/5)
Ak patyşaň buýrugyna /Ýa özüňi daňdyrypjyk (31/25)
Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/24)

3. Temiz.

Ak goşardan tutsam nätjek /Başym goýup gök kürteli (30/20)
Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/15)
Göreçleri gamaşypdy / Ak alkymyň ýalkymyna (60/33)
Keteniniň iki ýeňin /Ak tirsege ýetiren gyz (92/14)
Ak ýüzlüje Äşejigi / Menem eltdim ýene de bir (120/24)

4. Sıkıntısız rahat.

Gelip düşdi alty myhman / Ak gujagyn açyp otыр (76/28)

akgaýma: Bembeyaz.

Bu akgaýma tahýajygy / Neneň görýän Taýmaz şepe (50/28)

ak sakgally: Yaşlı.

Ak sakgally daýym hakda /Hossarlaryň beýgi hakda (44/2)

ak (ýürek) bor-: Temiz kalpli, iyi niyetli, düsürst, namuslu olmak.

Gara ýürek ak bormy / Bu zalymlyk ýok bormy (47/9)

ak-: Sıvı bir madde bir yerden çıkmak.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de baryp ýanyp başlan (21/6)

Biri şetdaly kakyp duran /Ýanagyňa akyp duran (56/9)

akja: Göze güzel görünen.

Ýüreginiň örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/19)

Ýüreginiň örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/19)

Silkdi weli saçagyna / Akja nogluň arasyndan (50/25)

Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/19)

Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/20)

akla-: Temize çıkarmak, haklı çıkarmak.

Aklawçynyň derläýşine / Aklamaga söz tapmasaň (118/1)

aklawçy: Avukat.

Aklawçynyň derläýşine / Aklamaga söz tapmasaň (117/32)

aklyk: Güzellik.

Hyzmatynyň aklygyna / Gan gusýan da Ogullady (48/35)

Aklygymyň deregine / Ot uzatdyň men göwredim (112/7)

akrap: Akrep.

Akrap girdi külbejigme / Geleweri akrap diýip (20/16)

Akrap girdi külbejigme / Geleweri akrap diýip (20/17)

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/7)

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/25)

akyl: Akıl.

Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akylly gyz (94/21)

Öz ýerinde akyl huşy / Töweregne halka bolup (98/21)

akly hayran (bol-): Şaşırıp kalmak.

Seredemde akly hayran / Sen nireden gelen bolsaň (34/6)

aklym al-: Aklını çelmek, kendine bağlamak, aklını almak.

Özüüm duýman elim çarpdym / Aklym alan şol gaýtarma (28/3)

Gara ýere dykan ýeri / Aklym alan gaýtarmanyň (40/11)

al [a:l]: Al, kırmızı.

Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/27)

Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/11)

Al leňtany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/14)

al-: 1. Bir şeyi veya bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.

Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/16)

Özi bilen alyp gitdi / Ähli eden arzuwyny (33/21)

Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/17)

Alyp geldi çañly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/25)

Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/5)

Arzaňzy erte birgün / Ýene alyp gelmeseňiz (106/15)

Alyp gaçan Ogullamy / ŽPT äni tamam edip (120/32)

Alyp gelýär özi bilen / Ýandaklykdan ýandaklyga (123/35)

2. Evlenmek.

Öýe girdi eda bile / Şu sähetde gelin alýas (21/31)

Gelin alýas diýseňizle / Düşümlisi bolawersin (22/9)

Ogryn ogryn bakysýarlar / Berekella aldyň diýşip (27/27)

Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/20)

Kellesini gaşatmaga / Alýarmyşyn Ogullany (61/8)

3. Kazanmak, elde etmek.

Almytjygňy aldyň diýip / Ilden soňam elim çarpdym (29/35)

Bitdi şo ýyl hemme plan / Taýmazbegem baýrak aldy (120/3)

4. Satın almak.

Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/35)
Synlaşdyryp azylarny /Malyň ysyn alman ýatan (39/3)
Ýüpekleriň gowsun alyp / Jähegini çekýädi le (52/6)
Döläňizde tohum alan / Öz çöpdüýbi gyzyňa çal (56/16)
Obamyza geliň diýip /Ýer suwuňyz alyň diýip (75/2)
Ýer alypdyr kilwanymyz / Gürrüň berdi Şemsi kilwan (79/26)
Dükanmyzdan halwa alyp / Şapbyldaşyp iýşip durduk (81/31)

5. Almak, eliyle kavramak.

Menem üşýän Taýmaz diýip /Ýagyrnymdan jaýlap aldy (47/28)
Ýañagymyň her ýüzünden /Bir lukmany taýlap aldy (47/30)
Aşyp barýa pellesinden / O tahýany aljak bolsaň (51/26)
Goltugyna bir düwünçek / Köne geýim alyp geldi (68/6)
Alyň dostlar dyzap durmaň /Geregiňiz arza bolsun (106/8)
Ýolbars Ýolbars al gap diýip /Hümürdedi dördüň biri (110/3)
Eý zährimor sen dälmidin / Ätişgir ä alaymarsyň (115/37)
Ak ýolundan sowjak bolýan /Agzyndaky rysgyn alyp (121/25)

6. Almak, çekmek.

Şo haltaňy bärigem al / Diýenini duýman galdy (54/17)

7. Ele geçirmek

Guşap aldy daşymyzy /Geňirgenip synladylar (78/3)

8. Çekip çıkarmak.

Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/32)

aldym berdim et-: Acele etmek, iki ayağını bir pabuca sokmak.

Onki agzyn birden açyp /Aldym berdim edip barýar (16/12)

Oglaň bolma Taýmaz diýip /Aldym berdim edip barýar (47/32)

ala [a:la]: Ala, renkli.

Ala sygrym myş myş edip /Küdämizi yklap ýatyr (96/21)

Ala daňdan ýagyş diňip /Ýatyşanda şemal sesi (97/3)

alabahar: İlkbahar.

Gyzyl elwan degre daşy / Salam saňa alabahar (64/28)

alada: Zahmet.

Ýaýradypdy şeýle gürrüň / Ähli işin aladasyn (79/5)

alamat: İşaret.

Bu nämäniň alamaty / Sakgaldaş jan boljagyňdyr (103/4)

alaň: Bölge, alan.

Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/21)

alasarmyk: Karmaşık, belirsiz.

Şirin ukyň arasynda / Alasarmyk oýandym men (96/4)

alaşa: Zayıf ve çelimsiz at.

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/27)

albaşym: Aceleci.

Düýn geçemde Sarman dagy / Albaşymdy Suw tutýardy (110/32)

aldan- [a:ldan-]: Aldatmak.

Ynam edip ýör ekenik / Aldanypdyrs Ýaňy bildik (105/13)

aldawyna git-: Hilesine kanmak.

Indi bildik Haramhorlaň / Aldawyna gidipdiris (119/2)

aldygyna: Tüm gücüyle, var gücüyle.

Dullugynyň hözirini / Görýärdi ol aldygyna (45/12)

aldygynndan: Tüm gücüyle, var gücüyle.

Haýkrypdy aldygynndan /Ýaňy bolsa bir aýlykda (114/15)

alkym: 1. Ön, yakın.

Kimsiň diýip haýbat atyp /Alkymyna golaýlamda (11/19)

Ýuwaş ýuwaş gysmyljyrap /Kejebäniň alkymyna (60/31)

Geçdi gyzyň alkymyna /Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/33)

2. Çene.

Alkymyna dykyljyrap /Uçjak gaza meňzeýärdiň (40/23)

Göreçleri gamaşypdy /Ak alkymyň ýalkymyna (60/33)

alla: Allah.

Şeýle toýy Taýmaza da /Ýetirsin dä allan özi (22/32)

Allajany bu zatlary /Kim getirip biler diýip (24/26)

Beýle sowal berme ogul /Bu permany allan özi (102/29)

Üçinini hakdan sora /Waý allajan toba tagsyr (103/1)

Günäňizi alla ýapyp /Düzlediňiz zyňyzy (116/23)

allaniçigsi bol-: İrkilmek.

Haşlap gelgin irden diýip /Allaniçigsi boluşyp (116/12)

alla taňrym: Aman tanrım.

Bu nätdiň alla taňrym / Kesewiden uk bormy (47/7)

Alla taňrym Alla taňrym / Diýip köne goşgujygmy (47/11)

Alla taňrym Alla taňrym / Diýip köne goşgujygmy (47/11)

alma: 1. Elma.

Alma gülli alty çäýnek /Goýulanda hatar hatar (8/29)
Mele gelniň dyzларыna /Alma ýaly ýañakdaky (30/23)

2. Elma ağacı

Ýaz örküji maýyň başy /Alma erik agaçlaryn (79/21)

almyt: Para.

Almytjygňy aldyň diýip / Ilden soňam elim çarpdym (29/35)

altmyş: Altmış sayısı.

Taýmaz babaň altmyş ýaşyn /Gutlamaga üýşüp geldik (7/25)
Işikdäki salkyn saýa /Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/3)
Aýnap ýatan saýasynda /Altmyş ýaşan görgülini (80/13)
Altmyş öýli küren obaň /Gözenegin syrýp geçdi (82/26)

alty: Altı sayısı.

Alma gülli alty çäýnek /Goýulanda hatar hatar (8/29)
Eýdip beýdip /Altı aýy (33/26)
Tärimleri alty ýandan /Gysýar meni gysaç ýaly (46/35)
Ýegenjigin alyp girdi /Altı ganat ak öýüne (48/18)
Altı aýlyk ýolga elteý /Keramatym görgül indi (65/3)
Gelip düşdi alty myhman /Ak gujagyn açyp otyr (76/27)
Ýüplük ýaly saralypdyr / Şu gün bolsa alty aýlyk (87/36)
Altı sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/17)
Eý adamhor sen dälmidin / Baş alty gün geçip geçmän (115/5)

altyn: Altın.

Altyn kümüş kánleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/22)
Her haýsynyň kellejigne /Altyn telpek geýdirsen de (18/14)

alyn: Alın.

Öz alnymdan akýan derim /Bü de baryp ýanyp başlan (21/6)

Ýyldyrym dek süýnüp gitdik /Alnymyzda günün nury (64/22)

alyndiş: Öndiş.

Dili bile ýalmaşdyrды /Alyndişin gädigini (53/4)

aman: Sağ, esen.

Aman esen geçen ýaly / Wakalaryň irniginden (18/1)

Aman sypdym / Eneň ataň ikisi de (35/14)

Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe bargyn diýipdi ol (65/27)

Aman baryň janawarlar /Aman baryň jaýyňyza (67/3)

Aman baryň janawarlar /Aman baryň jaýyňyza (67/4)

anbar: Güzel kokulu bazı maddelerin ortak adı.

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/29)

aň-: Anlamak.

Ýada myhman geljegini / Aňdyňmy sen ozalyndan (67/18)

Ýatan ýeri ýagty bolmuş / Çepbe balam aňan eken (113/32)

aňk taňk bol-: Şaşkına dönmek.

Aňk taňk boldum Ýüzün tutup / Hor hor edip uklap ýatyr (11/4)

aňňyr-: Anırmak.

Tä eşekler aňňyrýança /Gujaklaşyp dyzým bile (17/28)

aňry ~ aňryk: 1. Geri, arka taraf.

Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/15)
Ol a depäň aňyrsymys / Işikdenem ötmen diýdi (16/7)
Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/19)
Aňryk geçdik Doňup galdyk / Garap Çepbäň mazaryna (108/15)

2. İleri.

Kyrkdan aňryk ätlese de / Entek entek hyýallydy (45/7)
Bir ädimem aňryk ötme / Bütün obaň ortalıgy (78/21)

aňsat aňsat: Kolay kolay.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat gopaýmarsyň (4/6)

aňşyr-: Anlamak.

Wah bizem ä aňşyrdyk la / Yžraýkom la diri ýakan (113/35)
Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/2)

apar-: Götürmek.

Hawa hawa şu gün öýläň / Aparýalar ärsek gyzy (53/18)

ar: Namus.

Şo deýýuslaň boýnundaky / Köýüp ýatan arymyzy (28/35)

ara: 1. Aralık, boşluk.

Barmaklaryň arasyndan / Assyrynja jyklap ýatyr (11/8)

2. İç.

Jahyllaryň arasyňa / Atam bilen ýaşdaş öýüň (27/30)
Ol gaýtarma goşuldy da / Gelin gyzlaň arasyňa (28/21)
Silkdi weli saçagyna / Akja nogluň arasyndan (50/25)
Iter eken ýürek seni / Ýylkylaryň arasyndan (57/11)
Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/32)

Köne jaryň läbigine / Gamyşlygyň arasynda (90/23)

3. İki olayı birbirinden ayıran zaman.

Çakyşdyrды Saşa daýy / Şowhun gülkiň arasynda (70/17)

Şirin ukyň arasynda / Alasarmyk oýandym men (96/3)

araba: Araba.

Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çalyр (72/34)

aram tap-: Huzur bulmak.

Dyzawergin ýene diýip / Güle güle aram tapdym (29/34)

arçyn: Oba başı.

Onýança da arçyn Kempin / Sygyr ýaly (29/7)

Gözi ýok dek kürsäp urdy / Arçyn Kempin kel mürzesi (31/2)

Guluň ogly Meýdan bile / Gögermeli arçynkyda (31/14)

Gara gözün çyglap galdy / Bütün oba arçyn Kempä (32/20)

Arçyn Kempin öýnün ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/21)

Aýlap aýlap ýykan ýeri / Arçyn Kempin baýrysyny (39/15)

Tüneginde bogul diýip / Arçyn Kempin heleýiniň (39/25)

Arçynmyzyň mürzejigin / Ine şeýdip çakypdy ol (56/18)

Wah Taýmaz jan hawa neme / Eşitdiňmi Arçyn aýtdy (102/11)

Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/17)

Salam / Hany arçyn (104/31)

Bäri gelin bäri bäri / Ylgap bardyk Arçyn bilen (108/30)

Baş pyýada dat edýärdi / Biri arçyn (109/10)

Haýran galdym Arçynymyz / Annamyrat Köre meñzeş (110/15)

Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/8)

Hökman arçyn bolmalymy / Ak telpekli bolsa başy (111/19)

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/29)

Diýerdi le Arçyn bile / Ýöne dälde molla Çakan (113/33)

Her haýsyňyz işleseňiz / Annamyrat arçyn ýaly (114/6)

Baş ýok asyl üç ýaşyndan /Ol arçyna özüm belet (114/10)

arçynsumak: Oba başı.

Arçynsumak sen dälmidin / Tamdyr ýaly içki tamda (115/26)

ardyňjyra-: Sallanmak.

Taýmaz baba ardyňjyrar / Bir aýy çay demläň diýdi (8/25)

arka: 1. Art, peş.

Eger ikin arkasyndan / Ýelmäýmeseň goşa noly (7/11)

Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleýden dynyp barýar (65/9)

2. Arkada olan.

Seýranjagaz etmekçimiň /Ýa eliňi arkajygña (31/30)

Şol oýluga arkasynda / Çyn dost üçin gerek bolsa (57/4)

Sen ýolly jan başyň çara / Arkaňdaky gyzyň bile (63/9)

Indiden soň elden bersek /Arkaňdaky perizady (63/13)

Onýança da arka ýüzden / Çepbän eli peýda bolup (64/13)

3. Alt.

Bu topragyň arkasynda / Ah çekip ýör näçe sallah (58/6)

4. Sırt.

Ogulla gyz dünýä diýseň / Gel arkama müngül indi (64/31)

arka at-: 1. Yok etmek.

Ine şýdip dulda ýatan /Utanjyny arka atan (14/30)

2. Geride bırakmak.

Arka atdym diýip ýörkäm / Byrýanskiň eteginde (33/27)

arkan: Geri, geriye.

Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/9)

Ýaşmagyny arkan atyp / Kürsöp girdi öz Abady (111/25)

arkan ýüzin gaýyş- : Çok sevinmek.

Üç kolhozyň ortasynda / Arkan ýüzin gaýşan bolup (84/27)

arkaýyn: Serbestçe, rahatça.

Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/8)

arla-: 1. Bağırmak.

Arlap gelýär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/2)

Göreninde arlap gelýän / STZ äniň syratyny (82/32)

2. Kişnemek.

Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/2)

arman: İstek, ukte.

Döredipdir şu Jereni / Görüp ölsem armanym ýok (79/9)

armaweri: Kolay gelsin!

Salam Taýmaz kurgunmysyň / Armaweri Nu kak delo (107/20)

arpa: Arpa.

Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/29)

art: Arka.

Ýaz ederin toý bile / Art aýagyn ýere diräp (50/9)

art-: 1. Dışarı taşmak.

Artyp ýatyr saçagymdan / Ökjelerem edil yöne (12/8)

2. Fazlalaşmak, çoğalmak.

Bir gyz bilen üç ýigitlik /Artdy bizde işçi synpy (69/6)

3. Temizlemek.

Her gijede näçe diýseň /Körek artmak biziň bile (95/10)

arta süýşe: Geride kalan.

Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/19)

artel: Dükkan.

Pälä nähak satan ýeri /Artelmiziň başlygynyň (39/31)

Onlap onlap artelleri / Suw boýuna düzüp geçdi (74/27)

artyk: Bundan böyle.

Bir gijelik baraýaýyn / Çekdirmäýin artyk näzi (46/18)

Çydam käsäm şu gün doldy /Mundan artyk gezebilmen (112/16)

arz: Dilek, rica.

Hä ýenede arzyň bamy /Ýylkylaryn guýa tarap (55/36)

arza: Dilekçe.

Kyrk müň arza gelenmişin / 25 müň arza derek (76/35)

Kyrk müň arza gelenmişin / 25 müň arza derek (76/36)

Arza berdi säher bile /Golumyzy bulap bulap (77/17)

Kürsöp girdi tutdy meni / Yzyna ber arzamyzy (105/5)

Dog yzyna arzamyzy / O nämäniň arzasymyş (105/6)

Dog yzyna arzamyzy / O nämäniň arzasymyş (105/7)

Mönsüreme Taýmaz Döwlet / Öz ýazdyran arzajygña (105/9)

Durmak üçin haky ýokmy / Diýip olar arza berip (105/35)

Alyň dostlar dyzap durmaň / Geregiňiz arza bolsun (106/9)

Arzaňyzy erte birgün / Ýene alyp gelmeseňiz (106/14)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/19)

arzuw: Arzu, istek.

Diýen şirin arzuw bile / Dölämiziň tūmmegine (26/11)

Özi bilen alyp gitdi / Ähli eden arzuwyny (33/22)

Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/16)

arzuw et-: Arzu etmek, istemek.

Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/7)

Özi bilen alyp gitdi / Ähli eden arzuwyny (33/22)

Arzuw eden Aýy diýdik / Ak ganatyň aşagynda (75/13)

arzy hal: Durum.

Çäre ýokdy / Arzy halyň kim diňlesin (32/32)

as-: 1. Bir şeyi aşagy sarkacak bir biçimde bir yere iştirip sarkıtmak.

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/28)

Ýuwup çorşuk geýmini de / Asyp berýän Ogullady (48/32)

2. İdam etmek.

Wah asuwam az la dogan / Maňa galsa oň geregi (117/8)

Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki dört süpügiň (117/16)

asal: Bal.

Asal goşdy çayymyza / Rugsat ber ogullarňa (75/9)

asan et-: Kolaylaştırmak.

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/32)

asanlaş-: Kolaylaşmak.

Garyp işi asanlaşyp / Baý gününüň kyn ýylydy (44/19)

aslyş-: Asılmak.

Aslyşdy da eňeginden / Pola gaçyp pytrap gitdi (113/25)

asman: Gökyüzü.

Eger Asman boljak bolsaň / Giňiräk bol asman ýaly (9/13)

Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/28)

Asmanymam gapdalymdan / Köçä ýalkym atyp barýar (71/15)

Älemgoşar giň asmanyň / Deň ýaryny tutup durdy (81/25)

assa assa: Yavaş yavaş.

Ajy günleň taryhyndan / Assa assa başlaberdi (9/21)

Assa assa tyrkyldadyp / Taýdyrtmadyň Taýmaz diýip (42/6)

Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/26)

assyryn: Gizlice.

Barmaklaryň arasyndan / Assyrynja jyklap ýatyr (11/9)

ast: Alt, aşagy.

Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/25)

Gabyrdadyp basdym weli / Bir seretsem astymdaky (90/25)

Şoň astyna düşen bolsa / Jeza bormy şondan beter (91/17)

asyl: Gerçek, esas.

Görsek asyl bireýýämden / Eçiljek zat eçilip dur (7/31)

Asyl görsem bu kempiri / Yraýardan irräk eken (15/34)

Bakyýete göçüpdiler / Asyl enem atamy da (35/23)

Asyl hälden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/10)

Asyl hälden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/11)

Jaýgözinde Hydyr ýaly /Ýetişýän dost asyl dostdur (77/4)
Indi asyl öňkiň ýaly /Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/8)
Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/25)
Bäs ýok asyl üç ýaşyndan /Ol arçyna özüm belet (114/9)

asyl-: Asılmak.

Gözleýärdim bir gözeli / Çowşi ýaly asyljyrap (27/17)

aş: Aş, yemek.

Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/2)

aşyňa awy gat-: Birinin rahatını kaçırmak, hayatını zehir etmek.

Gyzyňyza el ýetirýär /Awy gatyp aşyňyza (88/9)

aş- [a:ş-]: Geçmek.

Aşyp barýa pellesinden / O tahýany aljak bolsaň (51/25)

aşa: Çok, aşırı.

Geçiberme aşa beter /Otarsañam otar weli (103/28)

aşagy: Alt.

Gatap ýatan sübsämizden / Öl ýandagyň aşagyna (20/31)
Tilki baýyň ýer çekeni /Agyr paltan aşagynda (26/28)
Ýorganymyň aşagyna / Kürsöp urdy Mamys gelin (47/25)
Okarasy nogully gyz / Gabaklaryň aşagyndan (50/19)
Sary gaşlaň aşagyndan / Doganym dek bakýar olar (72/8)
Arzuw eden Aýy diýdik / Ak ganatyň aşagynda (75/14)
Aşagyndan lomy saldy / Kürsöp girdik (99/34)
Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/13)

aşak: Aşağı.

Başlık çyraň burmasyny /Aşak burdy Mamys gelin (47/24)
Depäimizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi dört ýuwulyp (53/9)
Ogulla da aşak bakyp / Ýeňi bilen ýüzün bukup (68/25)
Näme beýle aşak bakýaň / Bäräk seret Çakan molla (116/1)

aşyk: Aşık, sevdalı.

Ötüzkisi synan kempir / Aşyklykdan magşuklykdan (16/34)
Ýollyň gyza aşykdygyn / Bilenokdy bu şum heleý (53/15)
Diýip aýy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/22)
Taýmaz Çepbe Ýolly aşyk / Ýaşlygmyza ýüzlendik de (57/28)
Aşyk ýigit kejebeden / Başga zady görenokdy (60/28)
Diýen bolup aşyk ýigit / Ýyldyrym dek süýnüp barýar (65/5)
Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/5)
Aşyklara myrat bermek / Düşdi ykbal paýyňyza (67/5)
Aşyklara nika gyýdy / Papaklyja Taýmaz molla (69/11)
Aşyklary kerebadyň / Ortasyna iterdi de (69/27)
Aşyk Çepbäň ýüregine / Derman gelýär däri gelýär (80/28)
Aşyk oglan haly harap / Iki ýana gowsunýardy (92/17)
Geçenimi ýada salyp / Aşyklaryň söhbetinden (92/24)
Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/28)
Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/7)
Ýatlamyzda aşygyny / Saşa daýym ýüwrüp baryp (99/18)
Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/8)

at (I) : At, binek hayvanı.

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/19)
Atlarmyzy sakga durzup / Jylawlary burduk yza (63/18)
Atlarmyzy çarpaýyna / Göterildi düldül ýaly (63/34)
Ýetip ýetmän atdan düşüp / Sypyrdyk biz jullaryny (66/29)
Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çalyp (73/1)

Hüňürdedi molla Çakan / Demir atyn işi ýokdy (83/26)
Taýmaza da / Bir at ýetdi emtepeden (84/3)
Gutly bolsun polat atyn / Nesip etsin Taýmaz diýip (84/6)
Atdan düşüp biziň bile / Ýeke ýeke elleşdiler (107/9)
Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/20)
Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/2)
Barjak ýerne belet atym / Onýança da (124/4)

at (II) [a:t]: Ad, isim.

Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boris atly (65/20)

at aýlanyp gazygyny taparmyşyn suw aýlanyp ýarygyny:

At döner kazıgını teper, su döner yarıgını. Su yatagını bulur.

At aýlanyp ahyrsoňy / Gazygyny taparmyşyn (67/2)

Suw aýlanyp ahyrsoňy / Ýarygyny taparmyşyn (66/34)

at-: 1. Dışarıdan içeriye girmek.

Essim aýlyp soňky demde / Zordan atdym oraçama (10/34)

2. Brakmak.

Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/36)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/19)

3. Yapmak.

Bugdaý ekdim / Harman atdym (19/30)

4. Koymak.

Örküjine atyp geldi / Ýüpden boşan däli ýaly (20/14)

Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/34)

Gämi bilen çalymdaşdy / Labyryny atjak ýeri (59/24)

5. Fırlatmak.

Çagyl ýoluň ortasynda / Atdy itin atan ýaly (33/16)

Çagyl ýoluň ortasynda /Atdy itin atan ýaly (33/16)
Dik ýokaryk atanmyşyn / Näme Näme Dik ýokaryk (102/16)

6. İlerlemek.

Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atyp gelýän (55/21)
Goňşy obaň her taýyna /Bir aýagyn atyp durdy (81/28)

7. Örtmek.

Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/34)
Ýaşmagyny arkan atyp /Kürsöp girdi öz Abady (111/25)

ata: Baba.

Şondan bäri tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/18)
Jahyllaryň arasyna / Atam bilen ýaşdaş öýüň (27/31)
Aman sypdym / Eneň ataň ikisi de (35/15)
Bakyýete göçüpdiler /Asyl enem atamy da (35/23)
Atam bende / Her gepinde (43/7)
Ýa atam jan /Şehit atam (62/5)
Ýa atam jan / Şehit atam (62/6)
Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/22)
Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/17)
Ýaş kolhozlaň goltugyndan /Ata bolup götermäge (75/32)
Oglumy ýa atasymy / Kim ýeňerkä diýşen bolup (84/28)
Çydamady ýarym puta /Bir atadan ýeke Taýmaz (120/13)
Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/14)
Biri edil uýam ýaly /Beýlekisi atam ýaly (121/9)

2. Ata.

Bu gün Lenin atamyza / Ýadygärlik açylýardy (72/18)
Çar tarapa saçylýardy / Bu gün Lenin atamyza (73/9)

atagzy: Kerpeten.

Haram ýagly gapyrgasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/28)

atbaşçy: Gelin almaya giden atlı.

Pökgi ýaly gapan bolduk / Gijä galan atbaşçylar (57/23)

atgaýtarym: Hayli uzaklık.

Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilat bary (72/21)

Atgaýtarym süýşüp gelýär / Şir sypatly Saşa baba (123/25)

atgulary: Atkulağı çiçeği.

Reňbe reň atgulangyn / Dakdy onuň depesinden (82/20)

atlan-: 1. Atılmak.

Atlandym men bu nejisň / Tirsek boýly hökürine (34/20)

2. Yola çıkmak.

Sizem mundan atlandyňyz / Tapyrdadyp çagyl ýoly (116/21)

atly: Atlı.

Hozanaklap hyzmat edýär / Obaň atly perizady (46/26)

Ilki duşan gyr atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/10)

Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelýär (106/32)

Diýişdik biz Ak atlysy / Raýkomyň sekretary (107/1)

Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/11)

atuw: İdam.

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/7)

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/7)

atygypjyk: Nabız.

İyljek zat iýlenden soň / Ýüregñiziň atygypjyk (69/34)

atyl-: 1. Fırlatılmak, atılmak.

Atylpdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/4)

2. Ateş almak.

Kim ol Näme atylanmys / Wah Çepbe le Müjewürmiz (102/18)

aw [a:w]: Av.

Awa gitjek taza döndi / Emma häzir şol tazylar (85/35)

awla-: Avlamak.

Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/30)

awy: Zehir.

Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/2)

aý [a:y]: 1. Ay, yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre.

Şu Tilkiniň juwazyny / Ine bir gün gyş áýynda (10/22)

Kyrk çilläniň baş áýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/23)

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş áýynda (10/24)

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş áýynda (10/26)

Kendirikde maýa gatap / Saçaklaryň boş áýynda (10/28)

Eýdip beýdip / Alty áýy (33/26)

Alty áýlyk ýolga elteý / Keramatym görgül indi (65/3)

Arzuw eden Áýy diýdik / Ak ganatyň aşagynda (75/13)

Geçen günler áýlar hakda / Aşgabada yzymyzdan (79/28)

Ýuwdup barýar sesi bile / Baş áý geçdi (84/1)

Menem onuň kömekçisi / Tes tegelek üç áý bári (84/19)

Baş áý bári çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/20)

Jürmen agaň gyzy bolsa / Dirí ýitdi üç áý bári (86/33)

Ýüplük ýaly saralypdyr / Şu gün bolsa alty áýlyk (87/36)

Gyrkylygyn şakyrdadyp / Dübleyärdi ýanwar ayy (95/2)
Belli bolar Ay gün köp le / Aý Taýmazhan gijä galdyň (105/16)
Haýkrypdy aldygyndan / Ýaňy bolsa bir aylykda (114/16)

2. Ay, Dünya'nın uydusu.

Ayyň günün dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/33)
Ýitigsije ay görüňdi / Otuz günläp aç gezyňniň (49/9)
Kakaýmasak ýeke ýeke / Aýdan bize jennet ýokdur (49/22)
Kel kelläňe ýüzüňe çal / Biri ayy bakyp duran (56/7)
Gören ýaly täze ayy / Syldyk ony ýüzümize (66/15)
Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrgyzy Ay (101/13)
Ayy goýdy deregine / Sud hökmünden hoşal ilat (117/2)

aý wagty: Ay vakti.

Monjuk düzyň ay wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/1)
Üzümlere hurma paýlap / Murt oturdan ay wagtynda (7/20)

aýa [a:ýa]: Avuç içi.

Kesmek baglan ýagyrynysy / Aýamdan da kütüräkdä (10/2)
Hüwdüläli ayamyzda / Şeýdip boýun burup durkak (75/23)

aýak: 1. Ayak, uzuv.

Bir ayagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/31)
Garrygyzyn paçagyndan / Aýaklaram dyzdan beýläk (12/7)
Saýgyç ýaly ayaklaryn / Kendirigme tapbyldadyp (13/18)
Gotur düýň ayagyna / Aýak goşup aýlandym men (24/4)
Aýaklarym öl dolakly / Galp galp edip men biçäre (24/6)
Petiri de lakluk atdym / Aýagymda täze dolak (25/5)
Taýmaz baba gurşup giden / Aýaklaryn ýazyşdyrdy (41/8)
Ýaz ederin toý bile / Art ayagyn ýere diräp (50/9)
Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atyp gelýän (55/20)

Goňşy obaň her taýyna / Bir aýagyn atyp durdy (81/28)
Onýança da aýagyndan / Badak saldy bir merdiwan (97/1)
Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/8)
Aýagyna syrtmak salyp / Maşat jerçin güjüminden (117/14)

2. Bir takım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak.
Toý obasy heniz daşdy / Dört aýakly bu gämini (59/26)

aýagyna gaç-: Ayağına gelmek.

Irels gaçdy aýagyna / Çep uýlugym sandan çykdy (33/31)

aýak çek-: 1. Durmak, duraklamak.

Işigmizden ädip ätmän / Sakga aýak çekipdirin (24/11)

2. Beklemek.

Ezizlermiň başujunda / Aýak çekdim bir dem salym (108/2)

aýak goş-: Ayak uydurmak.

Gotur düýäň aýagyna / Aýak goşup aýlandym men (24/5)

aýal: 1. Hanım; eş.

Baýry aýaly / Myş myş edip zomap geldi (29/9)

Maşat agsak söwdagäriň / Miras goýan aýalydy (45/6)

Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň diýşi ýaly (55/12)

2. Kadın.

Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/33)

Ot gorsaýar dek ýatanok / Aýal saçly darbalaklaň (87/8)

Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/6)

aýan bol-: Belli olmak, ortaya çıkmak.

Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrlar aýan boldy (101/7)

aýat: Ayet.

Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/2)

aýaz iý-: Soğuk almak.

On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/32)

aýdym: Türkü.

Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/1)

aýdyş-: Söylemek.

Köneleriň aýdyşy dek / Adam başy daşdan gaty (38/7)

aýdyşyk: Türkü söyleyerek yapılan yarışma.

Baş perdeden zowladyp dur / Aýdyşykly kyssasyna (12/29)

aýla-: Döndürmek.

Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/2)

Ynha saňa gelin diýip / Sakgalyndan aýlap çekdi (64/18)

aýlan-: 1. Dolanmak.

Aýlansaň da oba oba / Taýmaz ýaly bälçik baba (4/1)

Juwazymyň dölesinde /Ýanyp bişip aýlandym men (24/3)

Gotur düýäň aýagyna /Aýak goşup aýlandym men (24/5)

Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/16)

2. Gitmek.

Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýaň ýigit diýip (35/4)

aýlap: Aylarca.

Haýhatly gys ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/11)
Dokuz aýlap ýatyp geldi /Gyrkylygnyň kyrkysynam (20/12)
Hezil berdi öýe çenli /Sekiz aýlap bile işläp (118/21)

aýlap aýlap: Döndüre döndüre, evire çevire.

Aýlap aýlap çaldy ýere /Dogumsyrap elin çyzgap (28/6)
Hüžžük saçyn aýlap aýlap /Goşaryma oradym da (34/22)
Aýlap aýlap ýykan ýeri /Arçyn Kempin baýrysyny (39/14)
Gamçy bile aýlap aýlap /Agzy kessir çaldym weli (64/9)

aýmança: Duvar, parmaklık, çit.

Aýmançalı ak esgili /Mazarlyga girip gitdik (107/27)
Elim agza ýetenden soň /Gurup gaýdan aýmançamyn (108/10)
Onlap sapar zyýarata /Baryp gaýdan aýmançamyn (108/12)

aýna: Ayna.

Gamçysyny şarpyldatdy /Aýna gonçly ädigine (31/6)
Akja jaýyň tüsseläp dur /Aýnaň açyk gapyň açyk (67/20)
Aýnaň ýanna baryňdajyk /Şu zatlary geýin diýdi (68/9)
Aýna bakyp özümüz hem /Tanamadyk özümüzizi (68/29)
Uraa aýna zawodyna / Profintern zawodyna (70/29)
Aýna degip pytrap gitdi /Bir çaganyň zyňaň gary (112/13)

aýna-: Nazlanmak.

Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/2)
Aýnap ýatan saýasynda /Altmyş ýaşan görgülini (80/12)

aýryl-: Bir yerden, bir kimseden uzaklaşmak.

Oguljygy aýrylypdyr / Kăbiriňiz nămüçindir (87/37)
Obamyndan saplanýança / Aýrylmady öňümüzden (122/10)
Aýrylsa da dulumyzdan / Ýolumyzda kăn göründi (122/15)

aýt: 1. Konuşmak.

Dymdyrs edip garaşdyrды /Aýtjak bolsan aýdyber dä (9/5)

Dymdyrs edip garaşdyrды /Aýtjak bolsan aýdyber dä (9/5)

2. Demek, söylemek.

Göwnüň ýykmaz çigit ýaly / Häsin berseň aýdar otyr (5/22)

Emma welin hiç zat aýtman / Tanamýandan bolup bardym (6/19)

Kiçi dilden aýtdygym däl / Ýaşyň ýetsin ýüze diýdi (7/1)

Aýtjak zadyn okajak dek /Dakyndy da äýnegini (9/18)

Aýtjak bolýan ähli gepim / Bu soraglaň yzyndady (22/19)

Ýüregimiň aýtjak zadyn / Öz ugruna goýanokdy (22/25)

Rast aýdýaň jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/5)

Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýaň ýigit diýip (35/5)

Hawa aýtsam o betbagt / Dul dälkä de dul ýalydy (45/13)

Bir batrakda görenmişin /Ýöne welin ile aýtman (53/30)

Gelnaljyňyz ertir öýläň / Gelsin diýip aýdypdyrlar (53/38)

Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrды gaşlaryny (54/9)

Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (54/35)

Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/27)

Aýdaýyn men öňi bile /Diýip Taýmaz özi duýman (55/2)

Üzeňnisi şakyrдady / Dogry aýdýaň weli gelin (61/30)

Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/1)

Ýagşyzada geregmiz ýok / Rast aýdýaň (88/15)

Rast aýdýaň / Wagşyzada geregmiz ýok (88/16)

Inim gyzýar diýen bolsa / Dürs aýdypdyr Ussaweli (91/10)

Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/1)

Gyzgynym bar diýýädiň le / Aýdyp otur Niçik tabyň (91/2)

Wah Taýmaz jan hawa neme / Eşitdiňmi Arçyn aýtdy (102/11)

Göz öňümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/35)

Giň zalynda sud gidýärdi /Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/8)

Şaýadyňyz Öwez Garry / Çypdyryp dur Ýalan aýdýa (109/20)

Hawa şaýat Öwez Garry /Aýdyberiň onsoň näme (109/30)

Şu oturan takyr kelläň / Özi aytsyn beýlesini (111/6)
Aýdyp duran ähli gepiň / Patarraky boýdan başa (111/11)
Eý ärjagaz sen dälmiđiň / Aýdaýynmy Aýtmaýynmy (113/20)
Eý ärjagaz sen dälmiđiň / Aýdaýynmy Aýtmaýynmy (113/20)

aýy: Ayı.

Garry ayyň tüyi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/32)

aýylganç: Korkunç.

Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/3)
Bir aýylganç gülki bilen / Yzyn üzmän jak jaklady (14/5)

aýyplaş-: Ayıplamak.

Bir azajyk ýukarakdyr / Aýyplaşma ýolly balam (70/3)

aýyr-: Kesmek.

Tas burulyp ýykylypdym / Uzyn gije ojar ayryp (26/30)

az [a:z]: Az.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/8)
Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/8)
Emma dogan öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/4)
Wah asuwam az la dogan / Maňa galsa oň geregi (117/8)
Tarlatsam da az ýalydy / Gowaçamyň gozalary (121/14)

az gal-: Az kalmak.

Polat ussaň gyzy gelýär / Utulmagna az galypdy (80/31)

az kem: Az çok.

Haýsy ýerden Kimden diýip / Ýene az kem garaşdyrdym (22/16)

az- [a:z-]: Çıkmak, ayrılmak.

Endam jany azar ýaly / Diýdi Ýigit hatyrjem bol (17/8)

azan: Ezan.

Azan sesi eşdilyänçä / Ýañkalaşyp çekeleşip (17/22)

azar: Ağrı.

Dik depäňden düňdermäkäm / Hyk çokuňy azaryňy (34/33)

azdyr-: Azdırmak.

Üýşüp ýören har gulaklar / Adam baryn azdyryşyp (103/11)

azy: Diş

Synlaşdyryp azylarny / Malyň ysın alman ýatan (39/2)

Azylaryn gazaşdyrды / Ogullarym şu gülkini (41/11)

baba: Yaşlı erkekler için isimlerden sonra getirilerek kullanılan unvan sözü.

Aýlansaň da oba oba / Taýmaz ýaly bälçik baba (4/2)

Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/25)

Birden baba tarsi turup / Gypdy bize gözlerini (7/3)

Böri bolup uwlasi da / Burkut baba dik depämden (25/29)

Kem etmesin dynçlyk bolsun / Lenin babaň tutan ýoly (41/14)

Atgaýtarym süýşüp gelýär / Şir sypatly Saşa baba (123/26)

babalyk: Yaşlılık.

Ol her kimde diňe birdir / Oglanlykdan babalyga (94/27)

bada: Bir an, bir ara.

Al leňtany gyrkan badä / Göýä birden ýeri ýaryp (73/14)

badak sal-: Çelme takmak.

Onýança da aýagymdan / Badak saldy bir merdiwan (97/2)

bag (I) [ba:g]: Kulp.

Diýip ykjam basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/15)

bag (II) [ba:g]: 1. Bağ, bahçe.

Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilat bary (72/20)

Goş ganat beklän özüm / Kerpiçleri bagä daşap (73/3)

2. Üzüm bağı.

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/29)

bagla-: Bağlamak.

Owkat eden günlerimiz / Gülberjigin baglaberdi (38/14)

bagt: 1. Kader, talih.

Ýöräp ýören merhumsyn sen / Seniň bagtyň o dünýäde (17/11)

Hä Meýdany öýerjekmi / Bagty bile gelewesin (22/12)

Bagtymyzyň zeri boldy / Ejem bendän gözýaş döküp (39/34)

Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/12)

Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/6)

Ortalykda gemesatan / Bagtsyz heleý men dälmidim (113/22)

2. Şans.

Il bagtyna rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/15)

Ömrümize ömür geldi / Ýöräp başlan bagtym ýaly (41/36)

Göýä ähli bagtsyzlygy / Pytrap gitdi yzy bile (113/27)

bagtyn aç-: Şansını artırmak.

Garyplaryň bagtyn açdy / Diýip doklad edip duran (85/7)

bagyr: Bağır, göğüs.

Wah menem bir göreşsedim / Döşleriňe bagrym oýkap (30/11)

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/33)

Gana gaçan bagyr ýaly / Wah hawa la Aýnabat jan (59/9)

Başaýyklaň bagyr ýüzi / Agardylan tama döndi (111/27)

bagra bas-: Bağına basmak, kucaklamak.

Tahýajygyn bagra basyp / Uka gitdi Goçuň ogly (50/34)

Gökbogmalı körpejigin / Bagra basyp uzynly gün (55/15)

bagry gan: Kan ağlayan, bağı yanan, zulüm gören.

Barlylaryň zulumyndan / Neressäniň bagry gandy (54/30)

bagry tütä-: Çok üzölmek, bağı yanan.

El çarpanma bagry tütäp / Süýşdi bäräk (30/1)

bagryn dağla-: Eziyet çekmek, yüreği yanan, derinden mahzun olmak.

Bagryn daglap daglap galdy / Uýasy da bulap elin (32/17)

bagryndan ok (bolup) geç-: Bağına delmek, ciğerine işlemek, çok dokunmak, fazlasıyla etkilemek, fena halde üzme.

Ok bagryndan geçensoň hem / Öýne tarap iki ätläp (33/17)

bagrylary baş: Bağı yaralı, hasret çeken, içi yanan, dertli.

Gözi ýaşly ýaş gözeller / Bagrylary baş gözeller (73/29)

bagyşla-: Bağışlamak.

Taýmaz dogan sen bagyşla / Biz samsyklyk edipdiris (118/34)

bahanala-: Bahane etmek.

Käte käte bahanalap / Gowasynam dartardym men (19/7)

Menden beter sabyrsyzdy / Bir zatjagaz bahanalap (92/32)

bahar: Yaz.

Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/27)

Gütürdeýär bahar gary / Topar tutup ýomak atyp (118/14)

bak-: 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek.

Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/23)

Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýän (15/10)

Edermenlik satyberdim / Bärini bak garry kempir (16/28)

Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/8)

Kel kelläňe ýüzüňe çal / Biri aýa bakyp duran (56/7)

Kakdym Ýollyň dolagyna / Berisine bakdy welin (59/36)

Ogulla da aşak bakyp / Ýeňi bilen ýüzün bukup (68/25)

Aýna bakyp özümüziz hem / Tanamadyk özümüzizi (68/29)

Şybygyndan bir sordy da / Yza bakdy Saşa daýy (89/2)

Kimsiň diýip jogap istäp / Ýokaryma bakyp durdum (96/10)

Uly ýola bakyp durdum / Bu wakany raýkoma (101/24)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/18)

Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/10)

Bäşisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/27)

Näme beýle aşak bakýaň / Bäräk seret Çakan molla (116/1)

2. Gözetmek, korumak.

Toý baýramyň hozanagy / Gelin gyzlar bakjaklaşyp (27/13)

3. Seyretmek.

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/22)

Gözün çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýiň (39/12)

Sary gaşlaň aşagyndan / Doganym dek bakýar olar (72/9)
Bir ýygyryp bakmadyň sen / Indi seniň galan ömrüň (75/19)
Bakdym onuň ak gaşyna / Beletdirin o ýerleriň (76/19)
Meniň gurjak tomaşama / Dört baş günden bakyň diýen (115/3)

4. Görmek, anlamak, idrak etmek.

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (28/1)

bakja: Bahçe.

Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/6)

bakyş: Bakış.

Ýeňläp gitdi agyr derdim / Onuň her bir bakyşyndan (107/22)

bakyş-: Bakışmak.

Ogryn ogryn bakyşýarlar / Berekella aldyň diýşip (27/26)
Diýişdiler gyz gelinler / Kereşmeli bakyşdylar (57/25)

bakyýete göç-: Ebediyete göçmek, ölmek.

Bakyýete göçüpdiler / Asyl enem atamy da (35/22)

bala [ba:la]: Evlat, çocuk.

Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzyň (39/17)
Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/3)
Bir azajyk ýukarakdyr / Aýyplaşma ýolly balam (70/3)
Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň balam diýip (75/16)
Iki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/8)
Ýollusynyň gursagyny / Emma weli balasynyň (98/16)
Ýatan ýeri ýagty bolmuş / Çepbe balam aňan eken (113/32)

balak: Pantolon.

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/18)
Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtlyk balagyma (48/6)
Äjit mäjit dar balaklar / Garry orsuň töweregne (103/8)
Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/31)
Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagymdan (123/4)

balyk: Balık.

Balyk ýaly sypyp gitdi / Töweringin garanjaklap (93/16)

bar (I) [ba:r]: 1. Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/7)
Tilki baýyň ýeke dikrar / Hütdük ýaly öýi bardy (9/25)
Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/16)
Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/18)
Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/19)
Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/20)
Altyn kümüş kânleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/22)
Altyn kümüş kânleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/23)
Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/25)
Saňa birje sowalym bar / Neneň görýän şu harmanda (16/29)
Öýlenäýmek hyýalym bar / A sen bolsaň boýdan başa (16/31)
Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/24)
Taýak salym ilersinde / Gul çopanlaň öýi bardy (18/26)
Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/28)
Çep ýaňakda hal deregne / Peşehordaň yzy bardy (18/30)
Taýmaz begiň şondan başga / Ýary baryn bilmedim men (19/28)
Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/31)
Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/25)
Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/26)
Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/1)

Bir dost bardyr duluňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/3)
 Iki sany dostum bardy / Birinjisi Ýolly Goçdy (43/11)
 Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/33)
 Gatnamaň bar diýýädim le / Düýbünüň bir çöpi baryn (51/19)
 O nä boluş Näme gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/21)
 Hä ýenede arzyň bamy / Ýylkylaryn guýa tarap (55/36)
 Bu dünýäniň goltugynda / Näçe näçe mugjuzet bar (58/9)
 Näçe näçe bimyratlyk / Ýene şonça müjerret bar (58/11)
 Wah o keli bu ýakada / Tanamaýan jandar barmy (59/2)
 Bir keselbent dostum bardy / Ýerligi hem aşgabatly (65/21)
 Aşgabatda kakam bardyr / Habar bergin diýipdi ol (65/29)
 Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/31)
 Ýigdimiz hem şonça bardyr / Çepbe häzir delil tapsa (79/14)
 Ýekdir ýarym gidýän de bar / Kapyrlyga berer ýaly (87/17)
 Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/20)
 Gyzgynym bar diýýädiň le / Aýdyp otur Niçik tabyň (91/1)
 Ýerden ses bar / Ondan ses ýok (91/29)
 Tamymyzyň depesinde / Çybşyldy bar Böküp turdum (96/8)
 Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/27)
 Çepbe barmy / Goňşy bolup şu gopguny (99/14)
 Pilleri de bara meňzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/13)
 Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/30)
 Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/1)

2. Sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz.

Hepbik ýaly gaty garny / Ätişgir dek boýy bardy (9/27)
 Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/12)

bar bol-: Var olmak.

Wah meşigi bar bolsun da / Bar keýpimi alyp gitdi (30/30)

bar (II) [ba:r]: Tüm, bütün.

Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/16)
 Wah meşigi bar bolsun da / Bar keýpimi alyp gitdi (30/31)

Burnun göge tutup gelýän / Narpyz baryn satyp gelýän (55/23)
Bar gazanan baýlygyny / Oýluk onuň düşegidi (56/34)
 Ogşaşjakmy Sona gelin / Gelin bary jak jak güle (59/16)
 Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/17)
Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/5)
 Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilat bary (72/21)
 Gök çayyrlı ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/12)
Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/24)

bar-: 1. Gitmek.

Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/16)
 Taýmaz babaň ol dostuma / Degjeginem bilip bardym (6/18)
 Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/26)
 Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/26)
 Rusetiň çöllüğinden / Tranşeyler gazyp barýar (6/28)
 Kä seretseň emedekläp / Kä seretseň ýüzüp barýar (6/30)
 Un üwtmäge baranlary / Gyzyl gyran gülüşdiýrdi (10/13)
Bar onyň a ýabakmyşyn / Paltajygňam getir diýdi (14/9)
 Onki agzyn birden açyp / Aldym berdim edip barýar (16/12)
 Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/13)
Baraweriň Taýmaz diýdi / Mylaýymja seda bile (21/32)
 Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/29)
 Birden dula ylgap baryp / Bir içimi çekipdirin (24/12)
 Emma şo gün toýa barmak / Nesibämde ýok ekeni (26/23)
 Butlaryna kakysýarlar / Menem baryp goşulyşdym (27/29)
 Söýesinden sypyp gelýär / Derrew baryp çöwşin ýandan (27/37)
 Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/14)
 Nirä barsak zulum hile / Taýmaz babaň gözlerine (33/3)
 Nirä barsak eşidýänmiz / Ynkylaply gürrüň bordy (36/23)
 Çekinmeseň bar golaýna / Diýip güldi Taýmaz baba (40/29)
 Bir gijelik baraýaýyn / Çekdirmäýin artyk näzi (46/17)
 Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/31)
 Oglan bolma Taýmaz diýip / Aldym berdim edip barýar (47/32)
 Her niçikdir erkek kişi / Erkem elden gidip barýar (47/34)

Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezýäne (49/11)
 Mamyşbibi geçip barýar / Sypaşdyryp başyndaky (51/13)
 Aşyp barýa pellesinden / O tahýany aljak bolsaň (51/25)
Baraýdygym damagyňdan / Soguraryn diljagazyň (52/10)
 Garyp öýleň ýokarsyndan / Günbatara süýnüp barýar (52/21)
 Tüssesi de ite meňzäp / Depämizden üýrüp barýar (52/23)
 Tuwak daýza nirä barýaň / Toýa barýan Toýa toýa (53/5)
 Tuwak daýza nirä barýaň / Toýa barýan Toýa toýa (53/6)
 Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/2)
 Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/18)
 Kejebede Ogulla gyz / Endam janyn büräp barýar (58/20)
 Diýen bolup aşyk ýigit / Ýyldyrym dek süýnüp barýar (65/6)
 Ýaşyl baýryň depesinden / Aşgabada inip barýar (65/8)
 Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleýden dynyp barýar (65/10)
 Ýer gyralap uçup barýas / Nazar alyp Aşgabady (65/17)
 Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe barqyn diýipdi ol (65/28)
 Aman baryň janawarlar / Aman baryň jaýyňyza (67/3)
 Aman baryň janawarlar / Aman baryň jaýyňyza (67/4)
 Aýnaň ýanna baryňdajyk / Şu zatlary geýiň diýdi (68/9)
 Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/12)
 Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/14)
 Asmanymam gapdalymdan / Köçä ýalkym atyp barýar (71/16)
 Kolonnamyz geçip barýar / Swobodaň ortasyndan (71/25)
 Gaýşartmasyn döşlerini / Goýberseler öpjek baryp (72/31)
 Gözleriniň kökün gyryp / Agşam ýene öýe baryp (73/31)
 Gürrüňleşip bir pişekli / Geçip barýar köçe bile (77/10)
 Düýe sagyp öýlerine / Girip barýan Bossan eje (83/6)
 Dogtorhana sorap barsak / Ýüzi ak tam bolup ýatyr (87/33)
 Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/16)
 Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/18)
 Ýatlamyzda aşygyny / Saşa daýym ýüwrüp baryp (99/19)
 Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmyzy Aý (101/12)
 Onlap sapar zyýarata / Baryp gaýdan aýmançamyň (108/12)
 Bäri geliň bäri bäri / Ylgap bardy Arçyn bilen (108/30)

Bizem barars bärden diýip / Müjewüre ýantlap aýdan (116/13)
 Dargap barýar ilat bary / Bizem barýas Ortamyzda (118/16)
 Dargap barýar ilat bary / Bizem barýas Ortamyzda (118/17)
 Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/31)
 Tirkäp barýan zadyň näme / Familiýasy Taýmazowa (123/11)
 Öz ady hem Mätäçmama / Ony nirä süýräp barýan (123/14)
 Ýaşyl depä çykyp barýan / Seýalkanyň deregine (123/21)
 Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütün oba (123/23)
 Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/2)
Barjak ýerme belet atym / Onýança da (124/4)
 Pillermizi ýalpyldadyp / Sojap bardyk ýerli ýerden (124/9)
 Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/17)

2. Akmak.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de baryp ýanyp başlan (21/7)

3. Ulaşmak.

Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/32)

4. Ulaşmak, artmak.

Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/15)

barha: Gittikçe.

Durdugyça garygýardy / Gaşlar barha birigýärdi (90/31)

barlag yzlag: Kontrol, araştırma.

Yjraýkoma ýetirmäge / Barlag yzlag ideg üçin (101/27)

barly: Zengin, varlıklı.

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/24)

Barlylaryň zulumyndan / Neressäniň bagry gandy (54/29)

barmak: Parmak.

Barmaklarnyň arasyndan /Assyrynja jyklyp ýatyr (11/8)
Içi suwly tüňçämi de / Şo barmana döküpdirin (24/15)
Ellerimi degiräýsem / Barmaqymdan çakjak ýaly (24/21)
Kösük ýaly barmaklary / Sypaşdyryp oýnaşdyryp (30/18)
Menem şondan geldim diýip / Kesewi dek barmaklaryn (34/9)
Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/3)
Kösük ýaly barmak bilen / Gaşajagy şu kelledir (61/33)
Barmagyny tas dürtüpdü / Çakan mollaň garagyna (116/7)

bars: Pars, kedigillerden olan kaplana benzeyen yırtıcı yabani hayvan.

Bars ýylydy / Ýolumyzyň dürs ýylydy (44/13)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/8)
Basyp barsyň söbüğine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/21)

barypýatan: Paha biçilmez, güzel mi güzel, çok iyi.

Barypýatan ýabany da / Üýşenenmi kän bildirmän (12/12)
Barypýatan är diýeýin / Eliňi bir batyr diýdi (14/11)
Ikisi de del adam däl / Barypýatan ýaşlyk dostum (84/13)

bas-: 1. Vücudun ağırlığını verecek şekilde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.

Bir aýagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/31)
Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/11)
Basyp barsyň söbüğine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/21)

2. Bir şeyin üzerine kuvvet uygulamak.

Garbap alyp öwran öwran / Maňlaýma basypdyryn (24/35)
O heleyiň halta ýaly / Emjeklerne göwsün basyp (29/26)
Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/30)

Peşehordaň yzlaryna / Ýaňy lehim basdym weli (30/25)
Basyberdim basyberdim / Sen han ogul bu käriňden (35/30)
Basyberdim basyberdim / Sen han ogul bu käriňden (35/30)
Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/21)
Külbikäni basar ýaly / Ön hatarda şir sypatly (85/13)
Gabyrdadyp basdym weli / Bir seretsem astymdaky (90/24)

3. Bir şeyin etkisinde kalyp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.
Matamlaryň in elhenji / Basdy şýdip üstümüzizi (100/17)

4. Bulamak.

Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/12)

basmarla-: Üstünlüğünü göstermek.

Sussumyzy basmarlaýan / Ganyň ysy gelýän söweş (61/15)

bassyr ýussur: Gizli kapaklı.

Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňşy oba (53/31)

basyr-: Örtmek.

Diýip ykjam basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/14)

baş: 1. Baş, kafa.

Ak patyşa ýykyljakmyş / Baýlaň başy kakyljakmyş (10/6)
Bir seretsem başyn goyup / Ot kerçelýän misden jama (10/35)
Başym gözüm aýlaşdyrды / Dolagymy syka syka (20/26)
Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/21)
Mamyşbibi geçip barýar / Sypaşdyryp başyndaky (51/14)
Gyzyň eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/12)
Egimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/34)
Asmanymyň başyndaky / Golçur goçak kürtesinden (71/27)

Papaklyja başymyzy / Onlap eller onlap ýerden (78/5)
Taýmaz başyn yrap galdy /Iki eli sabynly gyz (93/34)
Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalan başy açyk (97/8)
Başy zömmek telpeklisi / Raýonyň prokurory (107/3)
Hökman arçyn bolmalymy / Ak telpekli bolsa başy (111/20)
Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/33)

2. Başlangıç.

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/23)
Baş perdeden zowladyp dur / Aýdyşykly kyssasyna (12/28)
Salam saňa ýazyň başy (64/29)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/7)
Hekaýaty başlapdym men / 26- yň ýaz başyndan (74/20)
Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/18)
Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik agaçlaryn (79/20)

3. Kişinin kendi şahsı, zâtı.

Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/12)
Oýun salýaň aç başyma / Seniň ýaly pis açany (17/2)
Ýapaýynmy ýaş başyma / Diýdim weli agzyn açyp (17/4)
Sen ýolly jan başyň çara / Arkaňdaky gyzyň bile (63/8)
Çyzyk çekip daşyňyza / Günün günü başyňyza (88/11)

4. Başkan.

Kim diýerdi Kiriniski / Ýurt başyna geçenmişin (36/32)
Profintern zawodynyň / Baş işçisi men ahbetin (71/4)

5. En yüksek nokta.

Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/27)

6. Bir şeyin yakını veya çevresi.

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/16)
Eýläk beýläk göz aýladym / Çöp başyda görnenokdy (96/18)
Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/21)

7. Önde gelen.

Baş ay bəri çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/21)

baş düşen towky: Başa gelen bela, ürkütücü kaygı, derin sıkıntı.

Ebedilik diňdirmäkäm / Başa düşen haram towky (34/35)

baş çykar-: Altından kalkmak, üstesinden gelmek, başarmak.

Emma ähli hiläňizden / Şura sudy baş çykardy (116/30)

baş eg-: Direnmektan vazgeçip buyruk altına girmek, boyun eğmek.

Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/15)

baş goş-: 1. Bulunmak, var olmak.

Mün hyýala başym goşup / Batdym pikir derýasyna (23/33)

2. Birlikte iş yapmak.

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara saçly parowozyň (32/23)

baş sal-: Gelinin başlığını ya da duvağını çıkarıp başörtüsü bağlamak ve bu sebeple tören düzenlemek.

Ilat bary üýşen eken / Görsem maňa baş salynýan (27/7)

Köne tüýün düşürberdi / Baş salnanda Taýmazgulyň (39/11)

başyndan geçir-: Başından geçmek, daha önce aynı duruma uğramış olmak.

Şu haýwanlaň baş tapgyryn / Geçirendir öz başyndan (74/18)

baş ýaýka-: Başını iki yana sallamak, memnuniyetsizlik bildirmek, razı olmamak.

Başyn ýaýkap gidýädejik / Ýene özün tutabilmän (21/2)

Diýen süýji hyýallarda / Hyrçym dişläp başym ýaýkap (30/13)

başagaý: Aceleci.

Başagaýdy Asman pälwan / Asman dokap ýetişdigi (119/23)

başaşak: Baş aşagı.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/15)

başçak: Baş aşagı.

Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki dört süpügiň (117/16)

Suwluktorba başçak dykyp / STZ äme zynjyr dakyp (123/7)

Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/14)

başdaş: İlk, birinci.

Seniň başdaş adaglyň men / Kän gepletme mundan aňry (13/32)

Seniň başdaş adaglyň men / Köp gepletme mundan aňry (14/19)

başky: İlk.

Şeý diýdi de gaýtalady / Ýene başky sözlerini (14/22)

başla-: 1. Etkisini göstermek.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de baryp ýanyp başlan (21/7)

2. Gerçekleşmek.

Ömrümize ömür geldi / Ýöräp başlan bagtym ýaly (41/36)

Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal saçym (42/1)

Çağşap başlan köne dünýäň / Baýhatyny Mamışbibi (45/3)

3. Bir işe girişmek, harekete geçmek.

Ajy günleň taryhyndan / Assa assa başlaberdi (9/21)

Hekaýaty başlapdym men / yň ýaz başyndan (74/19)

4. Görünmek.

Iliň öňün başlap geldi / Daýzamyz hem yzy bile (97/17)

Öňlerini başlap gelen / Pillerini çaryklarny (115/22)

Öňün başlap gaýşyp gelýär / Adaglymdan üstün çykyp (123/27)

başlyk: Başkan.

Pälä nähak satan ýeri / Artelmiziň başlygynyň (39/31)

Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/11)

Ýolly dostum täze başlyk / Täze mirap Çepbe Çary (84/14)

Başlygymyz ýolly Goçdy / Tilki baýyň mülk ýerinde (85/9)

Kürsäp girdi yzy bile / Hem de diýdi Ýoldaş başlyk (90/7)

Gara läbik syrygýardy / Başlygymyzyň agras ýüzi (90/29)

Başlygymyz göz astyndan / Synlap çykdy brigadiri (90/32)

Ýoldaş başlyk o deýýusy / Gyssasaňam gyssa weli (91/7)

Ogullamyz ögäp otyr / İç işikde Ýolly başlyk (97/10)

Diýip hortap ellerini / Owkalady sud başlygy (109/28)

Gözlerini gyrpyldatdy / Sud başlygy Ýuwaş ş diýip (115/17)

başuj: Baş ucu.

Iki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/8)

Ezizlermiň başujunda / Aýak çekdim bir dem salym (108/1)

bat: 1. Bataklik.

Bir meleže taý bile / Taýy batqa batanda (50/5)

2. Hamle.

Eýermiziň gaşy bile / Badymyza durman geçdik (57/17)

bat-: 1. Bulaşmak.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/31)

Çemçe torbaň bir çetinde / Posa batyp igläp giden (26/16)

Orta çykdy batyp dere / Maýa ýaly bu gaýtarma (28/10)

2. Batmak, içine gömülmek.

Bir meleže taý bile / Taýy batga batanda (50/5)

3. Kaybolmak, yok olmak.

Batanyndan tä dogýança / Terse gitdiň leňneç ýaly (112/21)

batly: Güçlü, şiddetli.

Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajyk (37/18)

batrak: İşçi.

Bu zatlaryň magadyna / Biziň ýaly batraklara (37/26)

Bir batrakda görenmişin / Ýöne welin ile aýtman (53/29)

batyr: Yiğit.

Süzüberdi batyr heleý / Toba ile peçan bolduk (51/33)

Bäräk seret Sarman batyr / Gyzymyz hem gyzdyr weli (79/12)

batyr-: Bulaştırmak.

Barypýatan är diýeýin / Eliňi bir batyr diýdi (14/12)

Elimi bir batyрмаýyn / Diýen pikir gelip maňa (15/6)

baý: 1. Zengin.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şaýa sepe baý wagtynda (7/24)

Maly dünýä sygman durka / Iýýän çöpi selme baýdy (9/33)

Öz bitini özi iýýän / Tüýs ýerinden gelme baýdy (9/35)

Ak patyşa ýykyljakmyş / Baylaň başy kakyljakmyş (10/6)

Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/16)

O çişigiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/9)

Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaľjakmyş garyp haly (36/17)
Baý tohumy gonçlaryna / Gor guýlan dek boluberdi (36/21)
 Kim diýerdi Dogry dogry / Baýlaň ahyrzamanydyr (36/30)
 Gözüň çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýiň (39/13)
 Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpegiň ters ýylydy (44/15)
 Garyp işi asanlaşyp / Baý gününiň kyn ýylydy (44/20)
 Düşünmedi sözüme / Haram baýlaň kellesini (49/20)
Baýdan bize jennet ýokdur / Öläýsek de böke böke (49/23)
 Tilki baýlan ýüňün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/1)
 Bar gazanan baýlygyny / Oýluk onuň düşegidi (56/34)
 Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalaryna uwlap giden (79/30)
 Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/34)
Baý tohumy ýetişdigne / Kelemesin öwrüp ýördi (92/3)

2. Bey.

Tilki baýyň ýeke dikrar / Hütdük ýaly öýi bardy (9/24)
 Tilki baýyň ýer çekeni / Agyr paltaň aşagynda (26/27)
 Ini boýy oýnam sere / Tilki baýyň keýwanysyn (28/5)
 On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/30)
 Mamys baýyň gyzy diýip / Diwanady şo ýyllarda (44/23)
 Iki tokga kerpiç çaýa / Mamys baýa satan eken (44/36)
 Mamys baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/7)
 Ýanja gelen Tokmakdaky / Tilki baýyň suratyna (81/34)
 Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/28)
 Başlygymyz ýolly Goçdy / Tilki baýyň mülk ýerinde (85/10)
 Düzleşdirip Tilki baýyň / Ýurt ýerini haýatyny (91/34)
 Elin çarpdy Asman baýym / Açmajagam bolsun diýip (99/4)
 Nädäýdi kä diýip gelen / Mamys baýyň doganjygy (115/13)

baýdak: Bayrak.

Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzył baýdak (39/33)
 Öňündäki ogrusyna / Ketenisin baýdak ýaly (62/26)
 Lowurdaýan gyzył baýdak / Kaklyşanda gözümize (66/13)

Gyzyl baýdak gyzyl ýyldy / Garyplaryň hak hossary (66/17)
Diýip Çepbe özbaşyna / Baydak bilen gürleşýärdi (66/26)
Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/27)
Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/11)
Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/13)

baýhatyn: Baykuş.

Bayhatynlyk harabadan / Ýygnapdyr bu garabagty (44/31)
Çagşap başlan köne dünýäň / Bayhatyny Mamysbibi (45/4)

baýna-: Mutlu olmak.

Süýthor Tilki meni soýup / Baynadymy maldan doýup (125/2)

baýrak: Ödül.

Bitdi şo ýyl hemme plan / Taýmazbegem baýrak aldy (120/3)

baýram: 1. Sevinç, neşe

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/38)
Tigirlerne ses goşuşyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/26)
Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/15)
Aşgabadynyň ak wokzaly / Günüň günü baýram ýaly (76/4)

2. Özel olarak kutlanan gün.

Toý baýramyň hozanagy / Gelin gyzlar bakjaklaşyp (27/12)

baýry: Tecrübe.

Bayry aýaly / Myş myş edip zomap geldi (29/9)
Aýlap aýlap ýykan ýeri / Arçyn Kempini baýrysyny (39/15)

baýyr: Bayır.

Ýaşyl baýryň depesinden / Aşgabada inip barýar (65/7)
Kuşaý eden gök otlarmy / Hol baýyrda üýşürseňiz (72/1)

bede: Kuru ot.

Gürrüň bile gybat bile / Işi ýokdy bede bile (83/28)
Ýandyrdylar çayhanany / Sygyrlaryň bedesini (86/27)

bedew ~ bedewi: At.

Demir bedew inip gelýär / Palta palta polat naly (82/8)
Üç bedewi saýlap seçip / Guýy suwly meşgimizden (57/12)

bedewli: Atlı, ata binmiş, atla gelen.

Arlap gelýär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/3)

bedire: Kova, bakraç.

Köreklije bedireler / Yz yzyna boşap otyr (95/15)

beg: 1. Erkek isimlerinin sonuna eklenen saygı sözü.

Taýmaz beğin şondan başga / Ýary baryn bilmedim men (19/27)
Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz beğin şu oturan (40/15)
Taýmaz begem ýelk ýasaýdy / Tärimsizje uk öýüne (48/19)
Lowurdatdy gidiberdi / Taýmaz begem biz köýnegin (62/28)
Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/13)

2. İleri gelen nüfuzlu kimse.

Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/27)

begres: Çuha.

Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelýär (123/31)

bekle-: Kilitlemek.

Çigiş çigiş bekledim men / Taýmaz daýy STZ äňe (123/9)

bela: Bela.

Bir ses geldi işigimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/27)

Bir belany getirdiler / Onam hanha ahun agaň (103/16)

belent: Yüksek, yüce.

Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/27)

belent tut-: Yüksek tutmak.

Belent tutup howalamy / Kimsiň diýip haýbat bile (12/14)

belet: Aşına.

Kim ozaldan belet bolsa / İçin tutar (6/9)

Gujak açyp gülmejegme / Owalyndan belet ýaly (20/19)

Özümden de belediräk / Ýeke ýeke sanap otyr (34/16)

Taryhyna belet Taýmaz / Ol kerpiçleň palçygynyň (72/26)

Galypyna belet Taýmaz / Ýeri neneň keýerjekläp (72/28)

Bakdym onuň ak gaşyna / Beletdirin o ýerleriň (76/20)

Bizden beter özüň belet / Seniň sammyk warsakyňa (105/10)

Baş ýok asyl üç ýaşyndan / Ol arçyna özüm belet (114/10)

Barjak ýerme belet atym / Onýança da (124/4)

bellä-: Belirlemek.

Harabanyň ortasyndan / Adaglyma mekân belläp (124/11)

Külbelerde müňläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/29)

belli: Belli, bilinen.

Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/16)
Ölenden soň diriläýdi / Diýmejeğiň belli diýmän (122/4)

belli bol-: Belli olmak.

Belli bolar Aý gün köp le / Aý Taýmazhan gijä galdyň (105/16)

bellisini et-: Bir karara varmak.

Bellisini etdi Çepbe / Hyňk edäýseň telpegiňi (105/18)

bende ~ bendä: Fakir.

Bagtymyzyň zeri boldy / Ejem bendäň gözýaş döküp (40/1)

Kakam bendäň köwüş tikip / Iki şaýa gözün dikip (40/4)

Atam bende / Her gepinde (43/7)

Ynha ýatyr kábäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/30)

ber-: 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/22)

Sandyrawklyk peşgeşini / Berip garyp ellerime (22/24)

Içjek diýse suwuny da / Susup berýän Ogullady (48/30)

Onuň gözün gapsa gerek / Mamyşbibiň beren duzy (53/20)

Arza berdi säher bile / Golumyzy bulap bulap (77/17)

Käsesinden suw berýärdi / Hawa biziň bu mürzämiz (104/26)

Durmak üçin haky ýokmy / Diýip olar arza berip (105/35)

Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/17)

2. Bırakmak veya başılamak.

Haýsy ýerden berjek paýy / Diýip bizem üç dost bolup (49/13)

Katra katra ber diýseň de / Bereris biz ganymyzy (86/18)

Garagyna nur berýänler / Damaryna gan berýänler (122/8)

3. Doğurmak.

Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/4)
Sowgat berdi Asman pälwan / Pişmemisiň çelpekmesiň (120/6)

4. Devretmek.

Ogulla gyz wekilligi / Kime berýäň diýdim weli (69/14)

5. Yazdırmak.

Ors okuwna bermeň diýip / Gapy gapy söküp ýörmüş (87/11)

6. Sunmak, imkân saýlamak.

Döwlet agaň Taýmazyna / Döwlet berdi Lenin ýoly (121/11)

Döwlet berdi Lenin ýoly / STZ ämi gije gündiz (121/12)

berekella: Aferin.

Ogryn ogryn bakysýarlar / Berekella aldyň diýşip (27/27)

bereket: Bereket.

Keramatly simrug ýaly / Bereketden berekete (121/21)

Keramatly simrug ýaly / Bereketden berekete (121/21)

bergi: Borç.

Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/10)

beri ~ bäri: 1. Arka taraf.

Gyzyl horaz gygyrýança / Taýmaz bärik eset diýip (5/30)

Edermenlik satyberdim / Bäriňi bak garry kempir (16/28)

Kakdym Ýollyň dolagyna / Berisine bakdy welin (59/36)

Bärik seret Sarman batyr / Gyzymyz hem gyzydyr weli (79/12)

Näme beýle aşak bakýaň / Bärik seret Çakan molla (116/2)

2. -den bu yana.

Şondan bäri tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/17)
Diýip onuň tarypyny / Eşidýärdik on ýyl bäri (66/20)
Menem onuň kömekçisi / Tes tegelek üç aý bäri (84/19)
Baş aý bäri çep kisämdä / Agzalygmyň baş güwäsi (84/20)
Jürmen agañ gyzy bolsa / Diri ýitdi üç aý bäri (86/33)

3. Yakın.

El çarpanma bagry tütäp / Süýşdi bärik (30/2)
Şo haltaňy bärigem al / Diýenini duýman galdy (54/17)
Şäher ýaly uly jaýa / Bärik diýip gol bulady (80/1)
Gyzyl öwsüp biri gelýär / Bäri gelýär bäri gelýär (80/27)
Gyzyl öwsüp biri gelýär / Bäri gelýär bäri gelýär (80/27)
Örboýuna galdy biri / Wah doganlar bäri geliň (108/28)
Bäri geliň bäri bäri / Ylgap bardyk Arçyn bilen (108/29)
Bärik diýip / Owaz çykdy gara ýerden (124/6)

4. İleri

Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bäri (63/31)

5. Geri

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/23)

bäri bäri: Beri beri.

Bäri geliň bäri bäri / Ylgap bardyk Arçyn bilen (108/29)

bärik bärik: Beri beri.

Tes tegelek jylawyny / Bärik bärik öwürüp gelýär (82/15)

beril-: Verilmek.

Tüsse berlen Tilki bile / Hawa ol hem hesipleşdi (38/25)

berre: Kuzu.

Indi welin her naharna / Berre guzy iýdirseň de (18/12)

bes et-: Bitirmek.

Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/32)

bet: Kötü, fena.

Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/32)

betbagt: Talihsiz.

Hawa aýtsam o betbagt / Dul dälkä de dul ýalydy (45/13)

beter: Beter.

Öýkeläniň duýaýdygy / Degen bolar has da beter (6/6)

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gyşyk geýip (8/33)

Dar ýüregmi öňküden de / Beterräjik darykdyrды (12/33)

Beterräjik söýdi seni / Ýakma beýle (60/8)

Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/2)

Ýa tapylar ýa tapylmaz / Mundan beter hassaweli (91/12)

Şoň astyna düşen bolsa / Jeza bormy şondan beter (91/18)

Menden beter sabysyzdy / Bir zatjagaz bahanalap (92/31)

Geçiberme aş beter / Otarsañam otar weli (103/28)

Bizden beter özüň belet / Seniň sammyk warsakyňa (105/10)

Iň beterem gözün sykyp / Kim ylgardy yzyň bile (112/31)

beý: Bey.

Ak sakgally daýym hakda / Hossarlaryň beýgi hakda (44/3)

beýhuş: Sarhoş, aklını yitirmiş, kendinden geçmiş.

Kömür Ugar Näme näme / Düşünmedim beýhuş ýaly (97/30)

beýik: 1. Önemli.

Obalardan ýitirmäge / Beýik işi bitirmäge (75/30)

2. Yüksek.

Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/30)

3. Üstün niteliği olan.

Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/10)

beýin: Beyin.

Wah çal beýni ýigit diýip / Saçagymy gujaklady (14/3)

Özüň ýetiş diýen sözler / Gulagyndan beýnä ýetip (62/8)

beýleki: Başka, diğer.

Bir aýagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/32)

Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/11)

Beýlekisem purgunkeşi / Dükançyny purgunçyny (105/30)

Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki dört süpügiň (117/17)

Biri edil uýam ýaly / Beýlekisi atam ýaly (121/9)

beýlesi: Sonra, daha sonra.

Şu oturan takyr kelläň / Özi aýtsyn beýlesini (111/6)

beýläk: O tarafa.

Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/22)

Garrygyzyň paçagyndan / Aýaklaram dyzdan beýläk (12/7)

Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/13)

Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň iň kök wagtynda (79/6)

Gözjagazyn ýumdy weli / Ýene beýläk ogarlandym (95/34)

Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/34)

Beyläk çapyp / Gizlediňiz yzyňyzy (116/27)

beýt-: Böyle yapmak, öyle yapmak.

Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (13/1)

Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/3)

Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/14)

Näme beýdip öl dolagy / Dolanýaňyz Taýmaz diýdi (23/17)

Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/29)

Eljagazyň göter diýdi / Meni beýdip öldürýänçäň (35/33)

A gyz Şänik näme beýdip / Gorkuzýarsyň Ogullany (61/9)

bezeg ber-: Güzelleştirmek.

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/31)

bägül et-: Gül yapmak.

Biçareleň gözýaşyny / Bägül edip düýrýän öýüň (46/34)

bälçik: Neşeli.

Aýlansaň da oba oba / Taýmaz ýaly bälçik baba (4/2)

Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/4)

Diýip bälçik kilwanymyz / Gyjyrdatdy dişlerini (49/25)

Bälçiklik hem tapylýardy / Çokaýymyň burny bilen (59/33)

Toý wadasyn beren ýokdy / Jeren hakda Sarman bälçik (79/3)

bälçire-: Şaka yapmak, şakalaşmak.

Bälçirýärdim bolar bolmaz / Neuželi Taýmaz diýşip (72/4)

bälçireş-: Şakalaşmak.

Bälçireşip daýym bile / Jylawlary burup ýörüs (84/30)

bärräk: Yakın.

Heýjanelek yrdymlarym / Hakykatdan bärräk eken (16/2)

bäş: Beş sayısı.

İndi meniň galan ömrüm / Dört on bilen bäşjagazmy (7/10)

Adam bary janserekdi / Bäş ýyl geçdi (37/30)

Bäş otagly jaýy boldy (40/16)

Ýedi ýylda bäşje günem / Ökünmändi dullugyna (45/9)

Bäş örküjň küpesinden / Bütün dünýäň depesinden (72/22)

Şu haýwanlaň bäş tapgyryn / Geçirendir öz başyndan (74/17)

Ýuwdup barýar sesi bile / Bäş aý geçdi (84/1)

Bäş aý bäri çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/20)

Bäş pyýada dat edýärdi / Biri arçyn (109/9)

Dördünjisi Kürt müjewür / Bäşinjisi Suhan kary (109/16)

Bäş günäkär baş tarapdan / Gygyrýardy Ýoldaş sudýa (109/17)

Baş günäkär bäş tarapdan / Gygyrýardy Ýoldaş sudýa (109/17)

Bäş ýok asyl üç ýaşyndan / Ol arçyna özüm belet (114/9)

Eý adamhor sen dälmidin / Bäş alty gün geçip geçmän (115/5)

Bäşisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/27)

Eňegine diräp elin / Bäşisi de ýuwtly dilin (111/32)

Bäşýyllygy bäşe goýman / Dörtde etdin tamam diýip (119/5)

bäşlik: 1. Beş para, beş kuruş veya beş lira değerinde olan akçe.

Bäşlik çyraň burmasyny / Aşak burdy Mamys gelin (47/23)

2. İyi.

Halym bäşlik dine başlik / Diýýän ýaly Saşa daýym (67/24)

Halym başlik dine bäşlik / Diýýän ýaly Saşa daýym (67/24)

bäşýyllyk: Beş yıllık.

Bäşýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/1)

Bäşýylllygy bāşe goýman / Dörtde etdiň tamam diýip (119/5)

biçäre ~ biçärä: Çaresiz, biçare.

Aýaklarym öl dolakly / Galp galp edip men biçäre (24/7)

Dogrudanam şu biçäräň / Gorkýandyram ýalňyz özi (46/15)

Biçäreleň gözýaşyny / Bägül edip düýrýän öýüň (46/33)

Şonuň göwnün tapjak bolup / Biçäre gyz diş dyrnakdy (48/28)

Syldyk ony ýüzümize / Ýöne weli aý biçäre (49/18)

bigaýrat: Korkak.

Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/13)

bijaý: Çok.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/16)

bijiň: Maymun.

Ýylky koý bijiň takyk / It doňuz boldy tamam (74/9)

bil: Bel.

Bilindäki gaýyş çekiň / Tokasyny şakyrdatdy (13/20)

Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/33)

bilin bük-: Zulüm görmek, eziyet çekmek.

Kyrka ýetmän dişin döküp / Bilin büküp gara günde (107/32)

bilini ýer astyna ýaz-: Ölmek.

Ahyrsoňy billerini / Ýer astynda ýazypdyrlar (107/36)

bil-: 1. Tanımak.

Göwnüň biler diliň tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/9)

2. Ne olacağından haberli olmak.

Taýmaz babaň ol dostuma / Degjeginem bilip bardym (6/18)

3. Öyle olduğuna inanmak, sanmak, zannetmek.

Taýmaz begiň şondan başga / Ýary baryn bilmedim men (19/28)

Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/31)

4. Şaşırmak.

Entek wagt kän gerekdi / Kime ynanjagyn bilmän (37/28)

5. Bir işin ehli olmak, o işi yapmaya alışmış bulunmak.

Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilyän ýokdy (52/33)

6. Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

Ýollyň gyza aşykdygyn / Bilenokdy bu şum heleý (53/16)

Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/5)

Şondan ozal bilyän ýokdy / Her niçikdir oňuşjak la (102/4)

7. Hatırlamak.

Biler bolsaň şujagaz tam / Ine onsoň hemmä deňlik (78/23)

8. Tanımak.

Bilyänsiňiz obamyzyň / Şol suw ýykan brigadiri (109/13)

Indi bildik Haramhorlaň / Aldawyna gidipdiris (119/1)

9. Anlamak.

Ýüplermize dakyberdik / Ýagyň ysyn bilmän ýatan (39/5)

Asyl hälden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/10)

Ynam edip ýör ekenik / Aldanypdyrs Ýaňy bildik (105/13)

bildir-: Bildirmek, haber vermek, anlatmak.

Barypýatan ýabanyda / Üýşenenmi kän bildirmän (12/13)

bilek: Bilek

Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/6)
Bilek ýaly tasma kesip / Ýagyrnyndan gulagyndan (122/33)

bilezik: Bilezik.

Haýbat bilen güjeňledi / Bilezikli gollaryny (29/18)
Bilezikli gollaryny / Çermäp duran Mamyş gelin (45/21)
Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/2)

bilgeşlik: Bilgelik.

Ýa ýalandan gaharlanyp / Bilgeşlinden haýbat atar (6/8)

bilgiç: Bilgiç, akıllı, kahin.

Habar berse ýer üstünden / Bu gezekki bilgiçligi (102/7)

bimyratlyk: Muradına erememek.

Näçe näçe bimyratlyk / Ýene şonça müjerret bar (58/10)

bina: Bina.

Bina bolan mekdep zaly / Hyn berýärdi Boş ýer ýokdy (85/11)

bir: 1. Bir; sayı adı.

Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/16)
Taýmaz baba ardyňjyrap / Bir aýy çay demläň diýdi (8/26)
Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/28)
Bir aýagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/31)
Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/13)
Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/14)
Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/18)

Otluçöpden bir til ýolup / Synçgalady dişlerini (18/5)
 Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/28)
 Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/36)
Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/28)
 Çemçe torbaň bir çetinde / Posa batyp igläp giden (26/15)
 Gözleýärdim bir gözeli / Çöwşi ýaly asyljyrap (27/16)
 Asman eje öl suw etdi / Gyňajynyň bir çowuny (33/24)
 Mesilerin geýişdiler / Her kim bir söz tapan bordy (37/22)
Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz begiň şu oturan (40/14)
 Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykma Maşat (46/7)
Bir gijelik baraýaýyn / Çekdirmäýin artyk näzi (46/17)
 Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtyk balagyma (48/5)
Bir meleže taý bile / Taýy batga batanda (50/4)
 Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä haram ölmüş diýip (50/14)
 Pişijegim maw maw edip / Bir çemçejik diläp otyr (51/8)
Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana diýen bolup (52/4)
 Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (55/1)
 Her haýsyzmyz bir jam içip / Ýuwaş ýuwaş öpüşdik de (57/14)
 Bize diňe / Bir gyz gerek (58/3)
 Diýip ýolly gamçy bilen / Kakdy meniň bir buduma (60/17)
 Kejebeden ilip galdy / Keteniniň bir ýeňini (62/14)
Bir keselbent dostum bardy / Ýerligi hem aşgabatly (65/21)
Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/11)
 Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/5)
Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/5)
 Saşa daýy kamys tutyň / Bir çetini göterdi de (69/24)
Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/21)
 Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/12)
 Gürrünleşip bir pişekli / Geçip barýar köçe bile (77/9)
Bir ädimem aňryk ötme /Bütün obaň ortalagy (78/21)
 Goňşy obaň her taýyna /Bir aýagyn atyp durdy (81/28)
 Ýaşmagynyň bir çowuny / Dişledi de Ajapsoltan (83/13)
 Taýmaza da / Bir at ýetdi emtepeden (84/3)
 Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/17)

Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/27)
 Menden beter sabysyzdy / Bir zatjagaz bahanalap (92/32)
Bir çowuny çeyneşdirdi / Sabyn ýokly yüzügiň (93/24)
 Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/18)
 Düşek saldyk / Bir ýorgana girdik weli (95/24)
 Onýança da aýagymdan / Badak saldy bir merdiwan (97/2)
Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/19)
Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/20)
 Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/20)
 Ezizlermiň başujunda / Aýak çekdim bir dem salym (108/2)
Bir obadan taparyn men / Ak telpekiň ellisini (111/17)
 Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňañ gary (112/14)
 Alty sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/18)
 Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/1)
 Haýkyrypdy aldygyndan / Ýaňy bolsa bir aýlykda (114/16)
Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/10)
 Gepleşem ä kem ýakmady / Bir ýyllyzyk süýnüp gitdi (118/11)
Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/22)
Bir kagyzy epläp dykdy / Salyh bilen Atakişi (118/32)
Bir obany üpjün etjek / Telpegimiň gerdi ýokam (119/17)
Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/19)
 Çydamady ýarym puta / Bir atadan ýeke Taýmaz (120/13)
 Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam eltdi (120/23)
 Jynazanyň deregine / Bir namany zowlatdym men (124/27)
 Ýoldaşlarna bir zat bir zat / Pyşyrdady üçün biri (63/29)
 Südürledi üçün biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/2)
 Ol her kimde diňe birdir / Oglanlykdan babalyga (94/26)
 Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi dördün biri (110/4)

2. Herhangi bir varlığı belirsiz olarak belirten sıfat.

Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/3)
Bir gün agşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/17)
 Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/7)
 Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýdi (10/15)

Şu Tilkiniň juwazyny / Ine bir gün gyş aýynda (10/22)
 Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/3)
Bir aýylganç gülki bilen / Yzyn üzmän jak jaklady (14/5)
 Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşıňda (15/12)
 Onuň äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdaň ýaş ýigitdi (19/14)
 Oraçamdyr olaň öýi / Bir jaranyň boýundady (19/20)
 Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/17)
 Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/19)
 O çişigiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/9)
Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/22)
 Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/22)
Bir ses geldi işgimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/26)
 Diwana bir suw hödürlän / Gara gylly meşigňizden (30/28)
 Gyýylma ynjama sabr eýle köňlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
 (32/28)
 Sen jögülik edýän diýip / Bir patyşa generaly (33/14)
 Üze üze gelendirin / O bir dulda (36/6)
 Men bir dulda / Düýrlendik de küçen ýaly (36/7)
Bir tünede galyberdik / Pişik bilen syçan ýaly (36/9)
Bir patyşa döräpmişin / Ýigrenýäni mugt iýen (37/5)
 Aýyň günün dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/34)
 Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýiňi şeýtdirenden (39/22)
Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/1)
Bir dost bardyr duluňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/3)
 Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/29)
 Her elini bir işige / Germäp duran Mamyş gelin (45/23)
 Bu hezzetleň yzynda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/15)
 Ýanagymyň her ýüzünden / Bir lukmany taýlap aldy (47/30)
 Ogullamyz şu Mamyşa / Ýesir düşen bir gyrnakdy (48/26)
Bir gün agşam günbatardan / Kirişsizje ýaý göründi (49/5)
 Ýyrtyberdi ýakasyny / Bolasy bir zygyr zygyr (51/18)
 Gatnamaň bar diýýädim le / Düýbüniň bir çöpi baryn (51/20)
 Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/32)
Bir batrakda görenmişin / Ýöne welin ile aýtman (53/30)

Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrdy gaşlaryny (54/9)
Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň diýşi ýaly (55/12)
 Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atyp gelýän (55/21)
 Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (58/1)
 Her haýsysy bir zat diýip / Gabaýardy Ogullany (58/29)
 Wah häzirem bir pille le / Diýip döşi ýanlyk ýaly (61/25)
 Häzir şu da bir pilledir / Ýöne welin Ogullanyň (61/31)
 Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/5)
Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boris atly (65/19)
 Ýene de bir kuwwatyna / Ura ura towarişçi (70/27)
 Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/13)
 Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň iň kök wagtynda (79/6)
 Gaýşyp otыр Saşa daýym / Bir ýanynda Asýa lukman (85/16)
Bir ýanynda Asmanbaýym / Hawa Asman nirde bolsa (85/17)
Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja äýnegini (85/19)
 Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/7)
 Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/17)
 Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/5)
 Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/6)
Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/17)
Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/34)
 Metjidimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/15)
Bir belany getirdiler / Onam hanha ahun agaň (103/16)
 Ak ýüzlüje Äşejigi / Menem eltdim ýene de bir (120/25)

3. Bir; sıra sayı sıfatı.

İki sany dostum bardy / Birinjisi Ýolly Goçdy (43/12)

4. Bir; durum zarfı.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat gopaýmarsyň (4/5)
 Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/32)
Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/30)
Bir seretsem başyn goyup / Ot kerçelýän misden jama (10/35)
 Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/7)

Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/23)
 Gözlerini gözlerime / Bir dikanlap dikdi weli (11/25)
 Barypýatan är diýeýin / Eliňi bir batyr diýdi (14/12)
 Tutaklaşyp oturmaýyn / Ýalbarybam bir göreýin (15/5)
 Elimi bir batyrmaýyn / Diýen pikir gelip maňa (15/6)
 Diýdim weli gözün süzüp / Bir daýandy tirsegine (15/31)
 Hezil edip bir gerindim / Onsoň ýene kempir bile (16/23)
Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/34)
 Wah bir seredäýdä diýip / Ýürejigmi erederdim (19/5)
 Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/23)
 Hyrçym dişläp bir güldüm de / Gaşaşdyrdym gulagymy (21/16)
 Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/35)
 Birden dula ylgap baryp / Bir içimi çekipdirin (24/13)
 Garyplary toý günü bir / Horlamaýyn diýen ýaly (26/1)
 Ýatagynda çökerdim de / Her ädimden bir gaňrylyp (26/36)
 Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulan tutýan (27/3)
 Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/12)
 Gaýratyňy bir synaýyn / Çawuşyňy onnaň çak la (29/13)
 Wah menem bir göreşsedim / Döşleriňe bagrym oýkap (30/10)
 Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/7)
 Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (35/1)
 Ogullarym bir çen boldy / Ýatar wagtam golaýlaýar (38/1)
 Il bagtyňa rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/16)
Bir seretsek gapymyzdan / Ogullanyň ejeligi (51/11)
 Garbap aldy kellesinden / Bir seretsem haýýarsyrap (51/24)
Bir seretsek öňümüzden / Tozanladyp takyr ýoly (52/26)
Bir ýygyryp bakmadyň sen / Indi seniň galan ömrün (75/19)
 Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/25)
 Üzülýärdik gülki bile / Bir seretsek depämizden (82/5)
 Şybygyndan bir sordy da / Yza bakdy Saşa daýy (89/1)
 Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/17)
 Gabyrdadyp basdym weli / Bir seretsem astymdaky (90/25)
 Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýañakdan bir öpdä de (93/31)
Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/23)

Bir ýylgyrdy Saşa daýym / Ozal daýzam (99/6)

Tokgalanan gara keçe / Hyrçyny bir dişledi de (101/1)

Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelyär (106/31)

Kem ä dälidir Sibir guýy / Bir düşäýseň erňegine (117/23)

Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/16)

5. Aynı, benzer.

Garbap aldy goşumyzy / Hemmesiniň derdi birdi (78/8)

bir azajyk: Biraz.

Töweregmi garanjaklap / Bir azajyk münkürlendim (24/25)

Bir azajyk şatlanmasak / Halys diri ütdüler le (29/3)

Bir azajyk ymyzgandym / Eşekleriň owazyna (47/17)

Bir azajyk ýukarakdyr / Aýyplaşma ýolly balam (70/2)

Bir azajyk garaşaysaň / Bolmadymy zalym Ölüm (108/3)

bir birine: Bir birine.

İçegelem bir birine / Habar gatyp jugur jugur (12/26)

birin tapan on isleyär köýnek tapan don isleyär: Birini bulan onunu istiyor, gömlek bulan elbise istiyor.

Birin tapan on isleyär / Köýnek tapan don isleyär (93/12)

biýrgün: Bir gün.

Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/8)

Hä biýrgünmi diýen bolup / Ekezlendim gobsunjyrap (23/11)

bir zat bir zat: Birer birer.

Ýoldaşlarna bir zat bir zat / Pyşyrdady üçün biri (63/28)

birden ~ bärden: Birden, aniden.

Birden baba tarsa turup / Gypdy bize gözlerin (7/3)

Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (13/1)

Kempir birden galdyrdy da / Kyrk garyn dek gabagyny (13/8)
 Onki agzyn birden açyp / Aldym berdim edip barýar (16/11)
Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/29)
Birden ötäýtmesin diýip / Başga ýana sowdum gepi (23/3)
 Ýüzi birden ak tam bolup / Yzyn bakman çykdy gitdi (23/23)
Birden dula ylgap baryp / Bir içimi çekipdirin (24/12)
Birden biri Haýt dur diýip / Gapdalymdan çykjak ýaly (24/22)
 Dolanýaňyz diýen jenan / Birden gelip hakydama (24/31)
 Ýaş aýlanyp birden dymdy / Hawa ýaňky Meýdan bolsa (33/5)
Birden bokurdagym gijäp / Üsgürdim men yzyzyna (47/19)
Birden bize gözi düşüp / Haýallatdy ädimini (53/1)
 Ogullany çykarýalar / Göýä birden äpet gaýa (53/8)
 Bohow bohow birden ýöne / Gün gaýradan dogaýmasyn (56/22)
 Gelnalyjyň duşy bile / Ýene birden töwerekläp (57/19)
 Boşadýardy ähli ýelin / Bizem bärden gülen bolup (59/18)
 Pyçaklaryň güjeňleşip / Jylawlaryň çekdi birden (63/25)
Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/5)
 Elin sokup kisesine / Birden onuň gözi düşdi (70/7)
 Al leňtany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/15)
 Pyşyrdady Saşa daýy / Çepbe birden keçä dökdi (81/11)
 Eger şeýdip hemme bolup / Ýumrugmyzy düwsek birden (89/6)
 Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/12)
Birden inen / Üç ýüz ýumruk (89/23)
 Bu ilkinji posada gyz / Göýä birden sallançakdan (94/9)
 Böken ýaly hiňňillige / Göýä birden çagalykdan (94/11)
 Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/15)
 Buşluk buşluk Ogulla jan / Diýip birden özi duýman (99/3)
Birden biziň wäh diýlen dek / Çepbe düşdi ýadymyza (99/10)
 Gidipdiler öten gije / Birden meniň gözüm düşdi (101/31)
 Heşerlenşip gözün gyrpman / Dymdy birden ilat bary (112/10)
 Bizem barars bärden diýip / Müjewüre ýantlap aýdan (116/13)
 Saşa daýyň diýşi ýaly / Ýumrugmyzy düwdük birden (122/30)

birdenikä: Birdenbire.

Apyş gelin jykyrdady / Birdenikä ýolly goçuň (61/28)
Birdenikä suw guýlan dek / Märekäniň sesi ýatdy (89/27)
Arlap barýar polat atym / Birdenikä sakga durdy (124/3)

bireýýäm: Zaman.

Görsek asyl bireýýämden / Eçiljek zat eçilip dur (7/31)

birigiş-: Toplanmak.

Uly ýola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/29)

birik-: Birleşmek, çatılmak.

Durdugyça garygyýardy / Gaşlar barha birigyärdi (90/31)

birje: Sadece, bir.

Saňa birje sowalym bar / Neneň görýän şu harmanda (16/29)
Ýaz özüniň birje günün / Öňden gizläp goýan ýaly (25/35)
Duşuşagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/3)

birleş-: Birleşmek.

Al baýdagyň belent başy / Asman bilen birleşýärdi (66/28)

biş-: Pişmek.

Juwazymyň dölesinde / Ýanyp bişip aýlandym men (24/3)

bişir-: 1. Yakmak.

Ellerinde oýnaklatdy / Ot bişirýän tabagymy (13/11)

2. Pişirmek.

Nazy nygmat bişirberdi / Obamyz da ýuwaş ýuwaş (39/8)

bişirin-: Pişirmek.

Gyzdyrmajyk bişirindim / Iki gözüm ýerne geldi (16/21)

bit-: 1. Bitki, tüý, saç vb. şeyler çykyp yetişmek.

Pyşdyla tüý biter diýdi / Munuň ýaljak pyçaklara (35/34)

2. Sona ermek.

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/7)

Ilki duşan gyr atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/11)

Bitdi şo ýyl hemme plan / Taýmazbegem baýrak aldy (120/2)

Ýaňy biten donumyzy / Gyňajyna dakjak boldy (122/27)

3. Büyümek, yetişmek.

Sygyr ýaly molap galdy / Edil bile biten ýaly (62/20)

Goşa biten hoz ýalydy / Orta ýaşan Asmangülüm (121/16)

bitir-: Sona erdirmek.

Pälelikden gaýdyşynym / Wesetini bitiripdim (65/32)

Obalardan ýitirmäge / Beýik işi bitirmäge (75/30)

bog: Bağ.

Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/31)

bog-: Boğmak.

Menem bile dogulypdym / Seniň bogjak bolşuň ýaly (35/11)

bogaz: Boğaz.

Bogazymdaň jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/11)

bogul-: Boğulmak.

Önem ençe bogulypdym / Hemmesinden (35/12)

Tünegiñde bogul diýip / Arçyn Kempin heleýiniñ (39/24)

Ýollusynyñ sözlerine / Boglup gezdik lal hatarna (85/24)

bokurdak: Boğaz.

Birden bokurdagym gijäp / Üsgürdim men yzyzyna (47/19)

bol-: 1. Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu ve niteliği almak.

Göwnüñ biler diliñ tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/10)

Habaryňy alar otыр / Kiçi bolsaň kiçi ýaly (5/12)

Eger Asman boljak bolsaň / Giñiräk bol asman ýaly (9/12)

Eger Asman boljak bolsaň / Giñiräk bol asman ýaly (9/13)

Böri bolup uwlasa da / Burkut baba dik depämden (25/28)

Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/9)

Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/10)

Töweregimiz hatar hatar / Ýüñ çäkmenli gyrgy bolup (38/12)

Ýüreginiñ örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/18)

Obamyzyñ görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/20)

Bagtymyzyñ zeri boldy / Ejem bendän gözýaş döküp (39/34)

Çala göwnüñ ýuka bolsa / Dartjak seni jady ýaly (45/27)

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/1)

Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyäne (49/11)

Don Kihoty boldun diýip / Gezmeledim oýan buýan (96/33)

Küde boldy saçagymyz / Ekizleri goýduk welin (120/8)

2. Gerçekleşmek veya yapılmak.

Boljak zadam görýämişin / Soňabaka molla müfti (37/11)

Ýyrtýberdi ýakasyny / Bolasy bir zygyr zygyr (51/18)

Nädip ýetsin dört baş myman / Bölek bölek bolaymasak (78/14)

Bina bolan mekdep zaly / Hyñ berýärdi Boş ýer ýokdy (85/11)

Bu nämäniň alamaty / Sakgaldaş jan boljagyňdyr (103/5)

3. Ek fiilin geniş zamanı –dır (-dir) anlamında kullanılan bir söz.

Kim bolupsyň Tanaňokmy / Men şu obaň komsomoly (7/15)

Kim bolarsyň / Saňa diýýän (12/36)

Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/18)

Çepbe barmy / Goňşy bolup şu gopguny (99/15)

Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/25)

4. Olmak, bulunmak.

Çalşyrgyjy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/36)

Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/2)

Bir dost bardyr duluňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/4)

Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/6)

Şu gijelik bizde bolay / Men naçara garaşyk et (46/9)

Bu hezzetleň yzynda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/16)

Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/32)

Bolmaz eken gorky sende / Dostluk üçin Wepa üçin (57/6)

Haýsy ýerde jahyl bolsa / Görünýänje Taýmazyňyz (74/13)

Hawa hawa o sözüňe / Şekim bolmaz Rastdyr rastdyr (77/6)

Şadyýana gülýän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/3)

Itiň sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijäň ýary (110/6)

5. Uygun düşmek, yerinde görülmek.

Aý Tilkiniň kellesin ä / Kakmasañam boljak diýip (10/10)

Diýen pikir döräp mende / Bolýa daýza diýip gitdim (46/20)

Nas bolarmyş emi ýomy / Üç wagtyňa ýalat şony (55/34)

Köpetdag hem gerek bolmaz / Diýip menem ýarymtürki (72/2)

Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/31)

Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/31)

Elin çarpdy Asman baýym / Açmajagam bolsun diýip (99/5)

Bir azajyk garaşayşañ / Bolmadymy zalym Ölüm (108/4)

Indi sizden ýoldaş bolmaz / Satdyňyz siz ýoldaşlygy (109/25)

Ätişgiri gyzdysag a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/35)

6. Herhangi bir durumda bulunmak.

Öýlenäýmek hyýalyym bar / A sen bolsaň boýdan başa (16/32)
Eýeläp dur gözenegi / A men bolsam müň gözelden (27/15)
A men bolsam özüm duýman / Öň hatara dykylypdym (70/31)
Alyp geldi çañly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/26)
Alyp geldi çañly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/26)
Diýdi Ýene näçe bolsa / Gelibersin şeýle şeýtan (83/15)
Sarman ýaly pyýadanyň / Suwun ýykan özüň bolma (91/16)
A men bolsam ol günleriň / Hupbatyny çeken Taýmaz (92/19)

7. Bir durumdan başka bir duruma geçmek.

Yrsaraşan bolan bolup / Kellelerin ýaýkaşýarlar (18/15)
Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/20)
Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/20)
Ýaş kolhozlaň goltugyndan / Ata bolup götermäge (75/32)
Hökman arçyn bolmalymy / Ak telpekli bolsa başy (111/19)
Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolayşyňa (118/23)

8. Benzemek.

Şu gün ýaly bolayşady / Gara gyşyň hemme günü (26/7)

9. Geçmek, tamamlamak.

Güldi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/7)
Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/21)
Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/18)

10. Bir şey, birinin mülkiyetine geçmek.

Arçyn Kempin öýnün ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/22)
Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzył baýdak (39/32)
Bäş otagly jaýy boldy (40/16)
Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/17)

11. Bulanmak, kaplamak.

Endam jany suw bolsa da / Bizden oňa haraý ýokdy (60/26)

12. Bir olayla karşılaşmak, başına kötü kötü bir şey gelmek.
Çepbe Çepbe Oýansana / Oglum saňa näme boldy (99/31)

13. İstemek.

Alyň dostlar dyzap durmaň / Geregiňiz arza bolsun (106/9)

Ýöne weli ertirki gün / Şaýadyňyz mürze bolsun (106/11)

14. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak.

Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/11)

Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (120/34)

Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (121/1)

bolar bolmaz: Olur olmaz.

Bälçirýärdim bolar bolmaz / Neuželi Taýmaz diýşip (72/4)

boldy boldy: Oldu oldu.

Hä şolardyr boldy boldy / Huşum gursun huşum diýdim (110/33)

boluş: Oluş, durum.

Aýyň gününň dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/34)

O nä boluş Näme gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/21)

Öz bolşuma özüm gülüp / Diýdim Haý haý Taýmaz pälwan (96/29)

Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/31)

bomba bol-: Bomba olmak.

Ýumrugymyz bomba bolup / Ot çykarar gara ýerden (89/7)

bor-: Olmak.

Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/21)

Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/22)

Nirä barsak eşidýänmiz / Ynkylaply gürrüň bordy (36/24)
Bu nätdigiň alla taňrym / Kesewiden uk bormy (47/8)
Şondan ulam dileg bormy / Diýip Ýaşlyk güldi lahlah (58/4)
Gaşan wagtyň dyrnagyňa / Hyna bormuş keliň gany (61/12)
Şoň astyna düşen bolsa / Jeza bormy şondan beter (91/18)
Hiý eşitmän ýatmak bormy / Jeren gyz hem titräp gitdi (99/16)
Ýatyraýsak neneň borka / Ýa ýeriňe başga pişik (118/26)
Getiräýsek neneň borka / Onýança da yzymyzdan (118/28)
Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/21)

boş: 1. Yapılacak iş olmayan, işsiz.

Kendirikde maýa gatap / Saçaklaryň boş aýynda (10/28)

2. İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı.

Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçjygyn (50/22)

Uly depe çägesöw gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/18)

3. Tenhâ, hâli, kimsesiz.

Bina bolan mekdep zaly / Hyň berýärdi Boş ýer ýokdy (85/12)

4. Anlamsız.

Boş söz bilen ýallap ýallap / Süňňümüzizi ýakanlary (89/17)

boşa-: 1. Kurtulmak.

Örküjine atyp geldi / Ýüpden boşan dâli ýaly (20/15)

Tuwak gepçi ýetip gelýär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/29)

2. Boşalmak.

Köreklije bedireler / Yz yzyna boşap otyr (95/16)

boşat-: Boşaltmak.

Boşatjakdy çişik heleý / Öwsaýynyň bozukdygy (30/5)

Boşadýardy ähli ýelin / Bizem bärden gülen bolup (59/17)

boý: 1. Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık.

Hepbik ýaly gaty garny / Ätişgir dek *boýy* bardy (9/27)

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi *boýly* garyp ýara (17/17)

Orta *boýly* gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/27)

Aýu Jemal görensiň le / Garyş *boýly* şo kelhany (58/32)

Aýu Jemal görensiň le / Garyş *boýly* şo kelhany (61/6)

2. Kenar, kıyı.

Oraçamdyr olaň öýi / Bir jaranyň *boýundady* (19/20)

Onlap onlap artelleri / Suw *boýuna* düzüp geçdi (74/28)

Gök çaýyrlı ýap *boýuna* / Eşik baryn getiren gyz (92/11)

Ýandaklygyň içi bilen / Käriz *boýun* syryp gitdik (107/26)

3. Uzunluk.

Atlandym men bu nejisniň / Tirsek *boýly* hökürine (34/21)

Adam *boýly* sokusyny / Toba toba Taňrym diýip (51/15)

Daşly ýabyň *boýy* bile / Siňip gitdik Aşgabada (67/11)

Eneýabyň *boýy* bile / Igdelige ýetdim weli (90/14)

boýdan başa: Baştan başa.

Aýdyp duran ähli gepiň / Patarraky *boýdan başa* (111/12)

Öýlenäýmek hyýalym bar / A sen bolsaň *boýdan başa* (16/32)

boýla-: Saplamak.

Elindäki ak saplyny / Açbykyna *boýlap* çekdi (64/20)

boýlaşdyr-: Saplamak.

Suwly huma *boýlaşdyrды* / Gözlerime kül gapdyryp (20/24)

boýun: Boyun.

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygýrtlaryn (21/26)

Şo deýýuslaň boýnundaky / Köýüp ýatan arymyzy (28/34)

boýun bur-: Boyun bükme, el açmak, bir şey istemek, yalvarmak.

Hüwdüläli aýamyzda / Şeýdip boýun burup durkak (75/24)

boz-: Bozmak.

Hummur kazyň gorkany hiç / Tas bozupdy täretini (82/35)

bozuk: Kötü, ahlaksız.

Boşatjakdy çişik heleý / Öwsaýynyň bozukdygy (30/6)

bozýaz bol-: Kıpkırmızı kesilmek, yüzü kızarmak, utanmak.

Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/15)

bök-: Atlamak, sıçramak, hoplamak.

Gelenleriň elin gysyp / Böküp otyr misli çaga (8/6)

Ýüregim de yzy bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/26)

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/5)

Dört eplenlen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/27)

It aýagyn iýen ýaly / Byzbydyklap böküp ýörmüş (87/14)

Ýaňy dogan şapak ýaly / Çepbe mirap böküp turdy (88/23)

Böken ýaly hiňňillige / Göýä birden çagalykdan (94/10)

Tamymyzyň depesinde / Çybşyldy bar Böküp turdum (96/8)

Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/20)

Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/9)

Böküp mündi onlap çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/19)

böke böke: Seke seke.

Baýdan bize jennet ýokdur / Öläýsek de böke böke (49/24)

böl- [bö:l-]: Bölmek.

Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/15)

bölek bölek: Parça parça.

Nädip ýetsin dört baş myman / Bölek bölek bolaýmasak (78/14)

böri: Kurt.

Böri bolup uwlasa da / Burkut baba dik depämden (25/28)

Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/35)

börük: Takke.

Çaklaňyrak börüginde / Gyzyl egme ýaldyrap dur (22/5)

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/28)

böwet: Baraj, bent.

Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/16)

Taňryň güni köp le diýdi / Ýöne hanha böwediňi (93/29)

böwşä- : Kazmak.

Uly depe çägesöw gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/18)

böwür: Böğür, yan.

Daşyndaky gundagjygna / Böwürlerin oýkaşýarlar (18/18)

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/27)

Böwrün tutup kikirdeşýär / Suwkädi dek lykyrdaşýar (58/27)

böwrün diňlä-: Düşünceye dalmak.

Böwrün diňläp oýa batar / Şolar üçin örän hatar (6/13)

brat: Kardeş.

Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/13)

brigadir: Ustabaşı.

Brigadirmiz Sapar geldi / Oň daşyndan Şemsi kilwan (75/3)

Ekinçilik brigadiri / Eli pilli Sarman suwçy (90/4)

Brigadirmiz Ussaweli / Brigadiriň çäkmeninden (90/26)

Brigadirmiz Ussaweli / Brigadiriň çäkmeninden (90/27)

Başlygymyz göz astyndan / Synlap çykdy brigadiri (90/33)

Bilýänsiňiz obamyzyň / Şol suw ýykan brigadiri (109/14)

bud: Bacak.

Ynha gaýmak ynha mesge / Ynha bu da toklyň budy (46/28)

Diýip ýolly gamçy bilen / Kakdy meniň bir buduma (60/17)

bugdaý: Buğday.

Bugdaý ekdim / Harman atdym (19/29)

Ýumurtgajyk togaladyk / Ýerine de bugdaý ekip (38/32)

Sözledikçe şaýat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/22)

bu gün: Bugün.

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/37)

Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/16)

Bu gün seniň giň saýaňa / Garyp bile Senem gelyär (66/21)

Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/3)

Bu gün saňa sowuk ýokdur / Hezil edip gezmeledi (70/4)

Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/12)

Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/13)

Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/14)

Bu gün Lenin atamyza / Ýadygärlik açylýardy (72/18)

Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/7)
Çar tarapa saçylýardy / Bu gün Lenin atamyza (73/9)
Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/19)
Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/17)
Gidipdiler üç gün owal / Bu gün bolsa her haýsynyň (106/1)
Bu gün üç gün / Mekdebmiziň (109/5)
Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişiň syndy bu gün (125/5)
Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişiň syndy bu gün (125/6)
Gum depäňden indi bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/7)

bujak: Köşe.

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyňy (81/22)

buk-: Gizlemek.

Ogulla da aşak bakyp / Ýeňi bilen ýüzün bukup (68/26)

bukul-: Gizlenmek.

Çakanlaryň karylaryň / Mesisine bukuljyrap (122/22)

bul-: Bulmak.

Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulaň tutýan (27/3)

Tilkilerem tapyp bilmez / Bulaň tapan hilesini (111/4)

bula-: 1. Bulamak.

Bagryn daglap daglap galdy / Uýasy da bulap elin (32/18)

2. Karıştırmak.

Işikdäki ojagmyzda / Unly suwy bulap otyr (51/6)

bulamak: Bulamaç.

İçi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/9)

bulaşdyr-: Bulaştırmak.

Bulaşdyran piläňizden / Uç çykaryp özüňizi (116/31)

bulaýla-: Sallamak.

Kör düýämiň owsaryny / Depesinde bulaýlamda (11/21)

Ülkeremä Ýatyň diýip / Silkmesini bulaýlaýar (38/4)

buldura-: Işıldamak, parıldamak.

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/8)

bulgur: Bardak.

Ýarty bulgur kakow çayyn / Düwnüp düwnüp içipdim men (66/3)

bulut: Bulut.

Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/30)

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/3)

Göçüp gelyän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdı (99/28)

Goýalýardy ýanwar buldy / Saşa daýym çygar gapyň (99/32)

Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/11)

bur-: Çevirmek.

Bäşlik çyraň burmasyny / Aşak burdy Mamyş gelin (47/24)

burç: Biber.

Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegin iýen ýaly (21/13)

burçak burçak derlä-: Buram buram terlemek.

Asman eje çagyryança / Burçak burçak derlär otyr (5/34)
Burçak burçak derläpdirin / Pişik ýaly myrlapdyryn (96/1)

burma: Düşme.

Başlik çyraň burmasyny / Aşak burdy Mamys gelin (47/23)

burul-: Büzülmek.

Tas burulyp ýykylypdym / Uzyn gije ojar aýryp (26/29)

burum burum: Kırırım kırırım.

Burum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/14)

burun: 1. Burun, uzuv.

Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp (16/26)

Hem agzyna hem burnuma / Sadakasyn emläp geçýär (21/10)

Garnym garna / Burnum burna (41/24)

Garnym garna / Burnum burna (41/24)

Burnun göge tutup gelyän / Narpyz baryn satyp gelyän (55/22)

Guş burunly gyrçuw kişi / Lowurdadyp pyçagyny (64/1)

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/30)

2. Burun, uç.

Bälçiklik hem tapylýardy / Çokaýymyn burny bilen (59/34)

buşluk buşluk: Müjde müjde.

Buşluk buşluk Ogulla jan / Diýip birden özi duýman (99/2)

but [bu:t]: Kalça.

Butlaryna kakysýarlar / Menem baryp goşulyşdym (27/28)

buýruk: Buyruk, emir.

Ak patyşaň buýrugyna / Ýa özüňi daňdyrypjak (31/25)

Saradypjak gitmekçimiň / Buýrugmyza däl diýerçe (31/32)

buýsan-: Güvenmek.

Kellän bile gaýdyrars / Taýmazlygña buýsanmagyn (105/23)

büdürä-: Sürçmek.

Tribuna garaý garaý / Tas büdüräp ýykylypdym (70/34)

büküdiklä-: Eğilmek.

Büküdikläp dört pyýada / Öwlýälige girip gitdi (109/33)

büküliş-: 1. Bükülmek, eğilmek.

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek bükülişip (17/25)

2. Yaşlanmak.

Ýer üstünde rehnet görmän / Bükülişip gezipdirler (107/34)

bürä-: Örtmek.

Kejebede Ogulla gyz / Endam janyn büräp barýar (58/20)

Hüjrelige ýeten wagty / Kellesine possun büräp (87/30)

bürgüt: Kartal.

Çal sakgallyň ýeňsesinden / Bürgüt ýaly penje salyp (64/16)

bütün: Bütün.

Gara gözün çyglap galdy / Bütün oba arçyn Kempä (32/20)

Baş örküjiň küpesinden / Bütün dünýäň depesinden (72/23)
Bir ädimem aňryk ötme / Bütün obaň ortalygy (78/22)
Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/21)
Göýä diňe obam däl de / Bütün ölkäm dünýäm ýasdy (100/21)
Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütün oba (123/24)

büzmek: Kısık, kapalı.

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/29)

bykyn: Kalça.

Ýumrugymy daş dek düwläp / Saldym welin bykynyndan (32/4)
Aç bykynyn tutan ýeri / Meýdan bilen men ýetimi (39/28)

byzbydykla-: Çok tasalanmak.

It aýagyn iýen ýaly / Byzbydyklap böküp ýörmüş (87/14)

býuro: Büro.

Gijöýlänlär çykyşymdy / Komsomolyň býurosyndan (110/20)

çabyt: Kadınların üstlerine giydikleri ya da başlarına taktıkları bir tür ince giysi.

Egnindäki mallaý çabdyň / Tirsekleri süzülipdir (22/3)
Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelýär (123/31)

çaga [ça:ga]: 1. Çocuk.

Gelenleriň elin gysyp / Böküp otyr misli çaga (8/6)
Onda saňa aga diýmän / Indi çaga diýäýeris (8/18)
Durlugynyň deşiginden / Çagajyklar seredýärler (27/21)
Janlaryna ýakýan ýaly / Çagalardan pes oturman (27/25)
Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzyn (39/17)
Remezançy çagalara / Paýlaşdyryp ähli nogly (50/32)

Näme diýse etmelidi / Gökboğmalı çagaň bolsa (55/9)
Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyn ýşky bilen (56/14)
Ýetim galdy çagajygy / Hunumyzy köýdürmeris (86/12)
Ýüzlerini görmän diýip / Çagaňyzy ölseñizem (87/10)
Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/19)
Böken ýaly hiňňillige / Göýä birden çagalykdan (94/11)
Çagalardan dos doludy / Taýmazbegiň degre daşy (95/7)
Diýip obaň çagalary / Töweregmi guşap otyr (95/13)
Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňaň gary (112/14)
Çagalarymyň hatyryna / Dymyp gezdim Men günäli (112/23)
Diňe seniň manadüşmez / Çagajyklaň ýaş dökerdi (112/34)
Böküp mündi onlap çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/19)

2. Yavru.

Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň Balam diýip (75/15)

çagşa-: Eskimek.

Çagşap başlan köne dünýäň / Baýhatyny Mamşbibi (45/3)

çagyl: Çakıl.

Ukraina Orset diýmän / Çagyl ýolmy otly ýoly (32/36)
Çagyl ýoluň ortasynda / Atdy itin atan ýaly (33/15)
Mazarlygyň çep ýüzünden / Şybyrdadyp çagyl ýoly (110/22)
Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/1)
Sizem mundan atlandyňyz / Tapyrdadyp çagyl ýoly (116/22)

çagyr- [ça:gyr-]: Çağırmaq.

Asman eje çagyryança / Burçak burçak derlär otyr (5/33)

çak: Durum, hal, vaziyet.

Oňardyň ow wallakessin / Herki zadyň çaky ýagşy (103/27)

Çakymyzdan galarak la / Bizä walla telpek goýduk (117/28)

çak-: 1. Batmak.

Ellerimi degiräýsem / Barmagyndan çakjak ýaly (24/21)

2. İğnesini sokmak.

Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpysyny (40/8)

Zährimar dek çakanlary / Çylgam çylgam gaýa dönen (89/19)

3. İğnelemek.

Arçynmyzyň mürzejigin / Ine şeýdip çakypdy ol (56/19)

4. Bir şeyi başka bir şeyin yüzeyine sürtüp yakmak.

Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/9)

Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/26)

çakgy: Çakı.

Edil çakgyň çüýi ýaly / Eliniň her jaýrygynda (11/34)

çaklaň: Kısa.

Çaklaňyrak börüğünde / Gyzyl egme ýaldyrap dur (22/5)

çakylyk: Davet.

Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/35)

çakyşdyr-: Tokuşturmak.

Ýandak bilen çakyşdyrdym / Emma welin myžžyk ýandak (20/36)

Diýip bizem goja bile / Çakyşdyrdyk ýüzje gram (69/20)

Çakyşdyrды Saşa daýy / Şowhun gülkiň arasynda (70/16)

çal (I) [ça:l]: Deve sütünden yapılan ekşi tatlı bir içki.

Çanagynda düýe çaly / Saçagynda ýagly petir (5/25)

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/32)

çal (II) [ça:l]: Sarhoş.

Wah çal beýni ýigit diýip / Saçagymy gujaklady (14/3)

çal (III) [ça:l]: Seyrek.

Çal sakgallyň ýeňsesinden / Bürgüt ýaly penje salyp (64/15)

çal-: 1. Sürmek, sıvamak.

Kel kelläňe ýüzüňe çal / Biri aýa bakyp duran (56/6)

Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/10)

Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/11)

Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/11)

Epilmeýän dyzyňa çal / Eger saňa çöp düýbünde (56/12)

Döläňizde tohum alan / Öz çöpdüýbi gyzyňa çal (56/17)

Diýdi Derrew sabyn çalyň / Sakgalňyza saçyňyza (68/13)

2. Vurmak.

Gamçy bile aýlap aýlap / Agzy kessir çaldym weli (64/10)

Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çalyp (73/1)

çala: Az.

Çala göwnüň ýuka bolsa / Dartjak seni jady ýaly (45/27)

çalar-: Kararmak.

Çalaryardy gara daňdan / Gözüň açdy Gözüň açdy (98/35)

çalşyrgyj: Yedek giysi, çamaşır.

Çalışyrgyýy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/36)

çalymdaş: Benzer.

Gämi bilen çalymdaşdy / Labyryny atjak ýeri (59/23)

çanak: Çanak.

Çanagynda düýe çaly / Saçagynda ýagly petir (5/25)

çaň: Toz.

Tilki baýlaň ýüňün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/2)

Alyp geldi çaňly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/25)

Alyp geldi çaňly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/26)

çaňňalak: İçinden pamuğu alınmış koza kabuğu.

Çaňňalaklar dişläp galýar / Dolagmyzdan dyzymyzdan (106/25)

çap-: 1. Aramak.

Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem çapanok (8/22)

2. Koşmak.

Yzymyza çapan bolduk / Telpegmizi göge oklap (57/20)

Ýylky ýyly çapyp geldi / Moskwanyň gujagyndan (75/25)

Gije geçen ýeriňizden / Eýläk çapyp (116/26)

Beýläk çapyp / Gizlediňiz yzyňyzy (116/27)

3. Kesmek.

Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/37)

çapak çal-: El çırpamak, alkışlamak.

Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýiňi şeýtdirenden (39/22)

Ýaşa işçi synpy diýip / Saşa daýy çalýar çapak (69/2)

çapar: Haberci.

Çapar ýollap hasyr husur / Ogullany tiziräjik (53/33)

Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/34)

çar: Dört (Türkmencede tarap / yan sözcükleri ile birlikte kullanılır).

Çar tarapa saçylýardy / Bu gün Lenin atamyza (73/8)

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzäň mülk ýerinden (79/24)

çara-: Kurtarmak.

Sen ýolly jan başyň çara / Arkaňdaky gyzyň bile (63/8)

çarh: İplik eñiren ya da saran makina.

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/1)

çarpaýyna göteril-: Şaha kalkmak.

Atlarymyz çarpaýyna / Göterildi düldül ýaly (63/34)

çaryk: Çarık.

Öňlerini başlap gelen / Pillerini çaryklarny (115/23)

çatma: Ev

Ejeň seni şu çatmada / Doguranja güni diýdi (13/28)

Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşyňda (15/12)

Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşyňda (15/12)

Sen iň gowsy şolara git / Nämä gerek garyp çatma (15/27)

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek бүкүлишип (17/24)

Görüpmedi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçmaň (25/11)

çawuş çak-: Fısıldamak.

Onuň çakan çawuşyny / Eşitdim men ýeke ýeke (28/26)
Gaýratyňy bir synaýyn / Çawuşyňy onnaň çak la (29/14)
Çawuş çakdym gulagyna / Hol gök düýäň üstündäki (59/37)
Ýollusyna çawuş çakyp / Kakow çayyn süzüp otyr (68/27)

çay: 1. Çay, bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen içecek.

Semawarda gaýnan çayy / Özi demlär özi getir (5/23)
Taýmaz baba ardynjyrap / Bir aýy çay demläň diýdi (8/26)
Taýmaz baba sowan çayyn / Jyňkytdy da jürnüginden (17/36)
Gök çay bilen agaran hem / Gelişmejek närse däl le (41/1)
Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz diýip duran (49/7)
Diýip goýan bolsa nätjek / Munuň ýaly aýy çayy (70/13)
Asal goşdy çayymyza / Rugsat ber ogullarňa (75/9)
Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/16)
Doly çäýnek gyzgyn çayy / Papagyny çykardy da (81/12)
Çay kölüni ýapdy Çepbe / Gürrüňiniň uşlybyny (81/14)
Pagtamyzy dulda serip / Gök çay süzdük (95/22)
Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/25)
Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/5)

çay wagty: Çay vakti.

Jahyl kimin keýpi sazdyr / Ağşamara çay wagtynda (4/12)
Bir gün ağşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/17)

çay (II) [ça: ý]: Ev.

Iki tokga kerpiç çay / Mamyş baýa satan eken (44/35)
Gözýaş seçen Ogullamyz / Iki tokga kerpiç çay (120/29)

çayhana: Çayhane.

Bizem şonda çayhananyň / Eýwanynda üýşüp durduk (81/29)

Ýandyrdylar çayhanany / Sygyrlaryň bedesini (86/26)
Çayhananyň kömürinden / Baş on çuwal dykyň diýen (114/31)

çaykel: Akbaba.

Agsak togsak çaykel kändi / Düşlerinde jüýje görüp (121/28)

çayyr: Çayır.

Gök çayyrlı ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/11)

çek: Elbisenin eteğine veya yakasına konan parça, çekinin ucundaki demir halka.

Bilindäki gaýyş çekiň / Tokasyny şakyrdatdy (13/20)

çek-: 1. Asılıp çekmek.

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/2)

Ynha saňa gelin diýip / Sakgalyndan aýlap çekdi (64/18)

Ýorgançadan çykyp otыр / Gulagymdan çekip otыр (95/28)

Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/14)

2. Süslemek.

Ýüpekleriň gowsun alyp / Jähegini çekýädi le (52/7)

3. İçine çekmek.

Sakgal saçym ütselerem / Menä çekmen diýýän Ýolly (54/16)

Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/22)

Ýygnanyşdyk agşam üste / Peji ýakdyk Hiç çekenok (100/27)

4. Geri çekmek.

Elindäki ak saplyny / Açbykyna boýlap çekdi (64/20)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/23)

Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/11)

Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/11)

5. Dayanmak, tahammül etmek.

Meniň çeken hupbatlarmy / Şu gökkürtä ýetjek bolup (71/35)

6. Kapatmak.

Çekdi Çepbän işigini / Daýzam çekdi (99/20)

Çekdi Çepbän işigini / Daýzam çekdi (99/21)

Asman çekdi / Jeren çekdi hemme çekdi (99/22)

Asman çekdi / Jeren çekdi hemme çekdi (99/23)

Asman çekdi / Jeren çekdi hemme çekdi (99/23)

7. Katılmak.

Agzalyga çekenokmy / Ýa da olaň partiýada (105/32)

8. Bir yerden başka bir yere sürüklemek.

Kaprylaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/34)

çeke çeke: Çeke çeke.

Öl durlugy iki ýana / Emaý emayı çeke çeke (28/25)

çekeleş-: Çekişmek, tartışmak.

Azan sesi eşdilýänçä / Ýañkalaşyp çekeleşip (17/23)

çekiç: Çekiç.

Onuň mähnet ýumruklary / Ýekedaban çekiç ýaly (88/33)

çekil-: Çekilmek.

Gyz çekildi yza garşy / Birin tapan on isleýär (93/10)

çekin-: Çekinmek.

Sowalynyň jogabyna / Durmaga da çekinen dek (23/22)
Çekinmeseň bar golaýna / Diýip güldi Taýmaz baba (40/29)

çekişdir-: Çekiştirmek.

Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/30)

çelpek: Yufkanın kızartılmasıyla yapılan yemek.

Sowgat berdi Asman pälwan / Pişmemisiň çelpekmişiň (120/7)

çemçe: Kaşık.

Pişijegim maw maw edip / Bir çemçejik diläp otyr (51/8)

çemçe torbaň: Heybe.

Çemçe torbaň bir çetinde / Posa batyp igläp giden (26/15)

çen boldy: Yeter, kafi.

Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/32)

Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (35/1)

Ogullarym bir çen boldy / Ýatar wagtam golaýlaýar (38/1)

çenen-: Nişan almak.

Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/7)

çep: İki

Çep ýanakda hal deregne / Peşehordaň yzy bardy (18/29)

Irels gaçdy aýagyma / Çep uýlugym sandan çykdy (33/32)

Ýadygärlik açylýardy / Çep dulugyn mama dişän (73/11)

Baş aý bäre çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/20)

Mazarlygyň çep ýüzünden / Şybyrdadyp çagyl ýoly (110/21)

Çep gulakly kepjejigmi / Gujagynda ýatyrđym da (124/22)

çep ädikden bir barmagyn gazanjykda goý-: Savaşta parmağını kaybetmek.

Çep ädikden bir barmagyn / Gazanjykda goýan daýym (71/7)

çepbe: Bir şeyin ters tarafı.

Çepbeligne çöwrüp gelyär / Eýerinde Saşa daýym (82/12)

çermä-: Sıvamak.

Bilezikli gollaryny / *Çermäp* duran Mamysş gelin (45/22)

çet: Kenar, köşe.

Çemçe torbaň bir *çetinde* / Posa batyp igläp giden (26/15)

Gapykilmiň bir ýan *çeti* / Ýitä haram ölmüş diýip (50/14)

Saşa daýy kamys tutyň / Bir *çetini* gösterdi de (69/24)

Jöwenligiň bir *çetinden* / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/27)

çeyneşdir-: Isırmak

Bir çowuny *çeyneşdirdi* / Sabyn ýokly ýüzügiň (93/24)

çeynä-: Çiğnemek.

Galyň galyň mes heleýler / *Çeynäp* barýar Ogullany (60/35)

Çeynäp duran nanymyzy / Agzymyzdan kakjak boldy (122/25)

çägesow: Kumlu.

Uly depe *çägesow* gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/17)

çägä: Kum.

Müçenegme mykrazyma / Öl *çägäni* sürte sürte (26/18)

Öl *çägäni* sowrup gelyär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/10)

çäkmen: Deve ipinden dokunup yapılan astarsız giysi.

Töweregmiz hatar hatar / Ýüň çäkmenli gyrgy bolup (38/12)

Brigadirmiz Ussaweli / Brigadiriň çäkmeninden (90/27)

çäre~çärä: Çare.

Çäre ýokdy / Arzy halyň kim diňlesin (32/31)

Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/15)

çäre tap-: Çıkış yolunu bulmak.

Diýdik Belki çäre tapar / Gara dag dek gama garşy (54/25)

çäýnek: Çaydanlık.

Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/27)

Alma gülli alty çäýnek / Goýulanda hatar hatar (8/29)

Diýip ykjam basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/15)

Doly çäýnek gyzgyn çäýy / Papagyny çykardy da (81/12)

çigildem: Lale.

Çigildemden ýüküm tutup / Şirin uka batypdyryn (17/32)

çigiş çigiş: Düğüm düğüm.

Çigiş çigiş bekledim men / Taýmaz daýy STZ äne (123/9)

çigit: 1. Yiğit.

Göwnüň ýykmaz çigit ýaly / Häsin bersen aýdar otyr (5/21)

2. Tohum, çekirdek.

Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwap suwap (25/32)

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňläň porsy çigit (54/20)

Gögermeýär çüýrän çigit / Hawa Abat daýzamyzam (118/4)

çilimiň: Sigara.

Çilimiňi taşla diýip / Gulak etim iýýän Ýolly (54/13)

çillä: Kış, kara kış.

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/23)

çirkin: Canhıraş, tiz, keskin, kaba.

Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/6)

çiş- [çi:ş-]: Şişmek.

Gözlerimi çowlap gitdi / Ýumruk ýaly çişen gözler (62/4)

çişik [çi:şik]: Şiş, şişman.

O çişiğiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/8)

Maýalykdan dönüp nere / Bu çişigem ýuwaş ýuwaş (28/13)

Şolaň çişik heleýinden / Üzülipjik delil bile (29/1)

Boşatjakdy çişik heleý / Öwsaýynyň bozukdygy (30/5)

Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/34)

çit-: Dügümleyerek dokumak.

Ol gölleri çityän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/24)

çokaý: Ayakkabı.

Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/21)

Bälçiklik hem tapylýardy / Çokaýymyň burny bilen (59/34)

Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/13)

çokga sakgal: Keçi sakal, sadece çenede bırakılan sakal.

Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/8)

çola: Issız.

Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/11)

çopan: Çoban.

Taýak salym ilersinde / Gul çopanlaň öýi bardy (18/26)

Onuň äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdaň ýaş ýigitdi (19/13)

Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/2)

Elimizi wagty bile / Goýbermedi Çepbe çopan (56/27)

Oturmaga gürleşmäge / Maý bermedi Çepbe çopan (56/29)

Garagörnüm gündogarda / Tüsseläp dur çopan goşy (64/26)

Çopan gelip habar berse / Wah wahsyrap için çeken (113/3)

çorşuk: Kirli.

Ýuwup çorşuk geýmini de / Asyp berýän Ogullady (48/31)

çow: Bir şeyin uç kısmı.

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/15)

Murtlarynyň çowlaryna / Gaýta gaýta ganat berip (31/9)

Asman eje öl suw etdi / Gyňajynyň bir çowuny (33/24)

Ýaşmagynyň bir çowuny / Dişledi de Ajapsoltan (83/13)

Bir çowuny çeyneşdirdi / Sabyn ýokly yüzüginin (93/24)

çowla-: 1. Sivirtmek.

Taýmaz baba murtun towlap / Iki ujun biz dek çowlap (8/32)

2. Yakmak.

Gözlerimi çowlap gitdi / Ýumruk ýaly çişen gözler (62/3)

çoýun: Dökme demir.

Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoyun peje (67/33)

Çoyun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/5)

çöker-: Zor duruma düşürmek, zayıflatmak.

Ýatagynda çökerdim de / Her ädimden bir gaňrylyp (26/35)

çöl: Çöl.

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/28)

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/28)

Zakaspiniň çöllerinde / Üç ýyl ädik geýen daýym (71/5)

çöllük: Çöl.

Rusetiň çöllüğinden / Tranşeyler gazyp barýar (6/27)

çöp: 1. Faydasız veya pis olduğu için atılan ufak tefek artık şeyler, süpürntü.

Maly dünýä sygman durka / Iýýän çöpi selme baýdy (9/33)

Çöpjagazy nemläp geçýär / Tüsse bolsa aç garnyma (21/8)

Gatnamaň bar diýýädim le / Düýbüniň bir çöpi baryn (51/20)

2. Saman parçası veya bu incelikte meyve sapı, dal veya tahta parçası.

Sähediňiz haçan bolýar / Elindäki ýowşan çöpi (23/6)

3. Çöplerin atıldığı yer.

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/28)

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/28)

Eýläk beýläk göz aýladym / Çöp başy da görnenokdy (96/18)

4. Kötülük.

Bu hezzetleň yzynda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/16)

çöp çalama: Çöp.

Tuwak gepçiň tamdyr suwun / Çöp çalama garyp geçdi (82/31)

çöpdüýbi: Annesiyle babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk.

Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/35)

Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/36)

Pürkenmişin gök nasyny / Çöp düýbünde döränleriň (55/33)

Epilmeýän dyzyňa çal / Eger saňa çöp düýbünde (56/13)

Döläňizde tohum alan / Öz çöp düýbi gyzyňa çal (56/17)

Çöp düýbünde doglan diýip / Haýkyrylýan Taýmaz bezzat (72/10)

Çöp düýbünde döräp doglan / Sen haýýara adaglanan (124/32)

çöplä-: Toplamak, yığmak.

Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasýan da Ogullady (48/33)

çör: Koyun tezeği.

Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/19)

çörek: Ekmek.

Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/7)

Emma welin çörek diläp / Kişä elin sermedik gyz (29/23)

Heleýniziň çöregine / Gyrmzy gün öýne girip (116/35)

çösläberdi çösläberdi: Çözmek.

Ýaşlygynyň ýumagyny / Çösläberdi çösläberdi (9/23)

çöw-: Ayak ile sert vurmak.

On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/13)

çöwre: Ters yüz.

Çöwreligne geýip gelen / Ýolly bile Çepbejigiň (115/10)

çöwşi: İp.

Gözleýärdim bir gözeli / Çöwşi ýaly asyljyrap (27/17)

Söýesinden sypyp gelýär / Derrew baryp çöwşiň ýandan (27/37)

çöwür-: 1. Bir şeyi çevrelemek.

Çepbeligne çöwürüp gelýär / Eýerinde Saşa daýym (82/12)

2. Bir dilden diğeri bir dile aktarmak, tercüme etmek.

Taýmaz bolsa ýetişdigne / Olaň ýerin çöwürüp ýördi (92/6)

çözle- ~ çözlä-: Çözmek.

Çözleýärdi Abat gelin / Zalyň içi ýagtylanýar (114/19)

Ters yzyny çözläp ýören / Taýmaz bile öz yzyny (114/27)

çözül-: Çözülme., açılmak.

Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/31)

çuwal: Çuval.

Gözüm göze meňzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/26)

Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/21)

Gykylygy iki çuwal / Ýetim agzy aşa ýetse (106/2)

Çaýhananyň kömürinden / Baş on çuwal dykyň diýen (114/32)

Çuwal dolup ýetişýärdi / Baharjygмам dokmamzyň (119/25)

çümşüldet-: Vücuduna diken batmış gibi olmak, kramp girmek, sancımak.

Demir tiken geýen ýaly / Endam janym çümşüldetdi (14/28)

çür: Bir şeyin en yukarısı.

Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/21)

çürte çürte: Yolmak.

Kümüş ýaly gülbüretdim / Sakgalymy çürte çürte (26/20)

çüý: Çivi.

Edil çakgyň çüýi ýaly / Eliniň her jaýrygynda (11/34)

çüýre- ~ çüýrä-: Çürümek.

Ýapyşsam da niresine / Çüýräp giden gamyşyndan (27/33)

Köne köwşün şarkylladyp / Çüýräp giden hasasyny (42/5)

Ilki posañ degen ýeri / Çüýremezmiş (94/33)

Gögermeýär çüýrän çigit / Hawa Abat daýzamyzam (118/4)

çüýşe: Şişe.

Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/6)

Mekejiniň ýagyndanmys / Çüýşesiniň syýasy hem (103/21)

çybşyldy: Hafif ayak sesi.

Tamymyzyň depesinde / Çybşyldy bar Böküp turdum (96/8)

çyda-: Dayanmak.

Çydap bilmän içegämiň / Dükür dükür dükürine (34/18)

Abat daýza çydap bilmän / Lowlap durran ýüregine (116/5)

Çydamady ýarym puta / Bir atadan ýeke Taýmaz (120/12)

çydam et-: Tahammül etmek, dayanmak.

Gara toprak çydam etsin / Ha ahaw diýdim Çakan aga (103/24)

çydam käsäm dol-: Sabrı taşmak, sabrı son noktasına gelmek.

Çydam käsäm şu gün doldy / Mundan artyk gezebilmen (112/15)

çydaý çydaý: Tahammül etmek.

Agyr derde çydaý çydaý / Ahyrsoňy ýan beripdi (65/23)

çyg [çy:g]: 1. Çiğ.

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/8)

2. Yaş.

Çyg wagona oklandym men / Menä indi menle weli (32/11)

çygar: Kurumamış, yaş, ıslak.

Goýalýardy ýanwar buldy / Saşa daýym çygar gapyň (99/33)

çygla-: Bunalmak.

Gara gözün çyglap galdy / Bütün oba arçyn Kempä (32/19)

Kepmijikler tilkijikler / Kirpijegin çyglaberdi (38/16)

çyk-: 1. Sesini yükseltmek.

Bu sözleriň öz agzyndan / Çykanyna ökünen dek (23/20)

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/22)

Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/6)

Siňekdenem dem çykady / Taýmaz bile Saşa daýyň (118/8)

Bärik diýip / Owaz çykdy gara ýerden (124/7)

2. İçeriden dışarıya varmak, gitmek.

Ýüzi birden ak tam bolup / Yzyn bakman çykdy gitdi (23/24)

Birisine dönen ýaly / Bir iç girip bir daş çykdy (25/13)
 Bir ses geldi işimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/27)
 Dogan ýaly ýoldaşymdy / Öýlerinden çykanda da (33/8)
 Sen çykjakmy / Çykjak dälmi (34/26)
 Sen çykjakmy / Çykjak dälmi (34/27)
 Owşanaklap öýden çykdy / Bu nägehan dulumyzy (42/8)
 Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/3)
 Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/16)
 Üç ýetimiň ýañagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/27)
 Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/14)
 Ýüwrüp öýden çykdy daýym / Çepbelere kürsöp girip (101/2)
 Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/11)
 Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/20)
 Gijöýlänler çykşymdy / Komsomolyň býurosýndan (110/19)
 Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/14)
 Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/4)

3. Ortaya çıkmak, belirmek.

Birden biri Haýt dur diýip / Gapdalymdan çykjak ýaly (24/23)
 Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/32)
 Heläk eden senmi diýip / Kellesiniň çykan ýerne (35/25)
 Gadem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/17)
Çykdy günüň ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/16)
 Ýorgançadan çykyp otыр / Gulagymdan çekip otыр (95/27)
 Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/12)
 Ýaşyl depä çykyp barýan / Seýalkanyň dereğine (123/21)

4. Yrtilmak.

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/18)

5. Çıkmak, bulunduğu yerden ayrılmak.

Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/21)

6. Uzakmak.

Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar diýdi goja (68/18)

7. Bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak.

Sarman suwçyn Ogulbagty / Likbez okuwyndan çykyp (87/28)

8. Bir şeyin yukarısına doğru yürümek.

Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/7)

9. Niteliği sonradan anlaşılmak.

Prokurordan kem çykmady / Hawa la gyz şo geplände (118/6)

çykar-: 1. Ortaya çıkarmak.

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi ikindinler (26/33)

Bulaşdyran piläňizden / Uç çykaryp özüňizi (116/32)

2. Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak.

Çykaralyň haý bile / Nesip bolsa şu gyşy (50/6)

Daş çykardyk Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/10)

Gurçuk ýaly daş çykardy / Elleriňiz ýetmez indi (116/33)

3. Evlendirmek.

Ogullany çykarýalar / Göýä birden äpet gaýa (53/7)

Çykarýarlar / Süýşdük oňa golaý golaý (53/13)

4. Giysi, ayakkabı vb. ni vücuttan ayırmak, soymak.

Doly çäýnek gyzgyn çäýy / Papagyny çykardy da (81/13)

5. Saçmak, çıkarmak.

Ýumrugymyz bomba bolup / Ot çykarar gara ýerden (89/8)

çylgam çylgam: Şerit şerit.

Zährimar dek çakanlary / Çylgam çylgam gaýa dönen (89/20)

çyn: Gerçek, doğru.

Çynyň bilen gulak salsaň / Gürlär otыр gürlär otыр (5/35)

Şol oýlугyň arkasynda / Çyn dost üçin gerek bolsa (57/5)

Ol a häli öwlyä gitdi / Öwlyä gitdi Hä çynmyşmy (104/33)

çypdyr-: Yalan söylemek.

Şaýadyňyz Öwez Garry / Çypdyryp dur Ýalan aýdýa (109/20)

çyra: Lamba.

Tutaşdyrlyk dykyşdyrdym / Gara çyran peltesinden (20/33)

Başlik çyran burmasyny / Aşak burdy Mamyş gelin (47/23)

çyzga-: Sıvamak.

Aýlap aýlap çaldy ýere / Dogumsyrap elin çyzgap (28/7)

çzyk çek-: Çizmek.

Çzyk çekip daşyňyza / Günün günü başyňyza (88/10)

çzyk çyz- : Yazı yazmak.

Mürze çzyk çyzyp otыр / Familiýasy ady diýip (104/18)

daban [da:ban]: Taban.

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürläp (12/10)

daban azaby: Alın teri, alın teriyle kazanılmış ücret.

Dabanmyzyň azabyňy / Eşek ýaly sümürşip ýör (28/30)

dabaraly: Tantanalı.

Tuwak şumçy gutardy da / Dabaraly sözlerini (54/8)

dag [da:g]: Dağ.

Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajk (37/18)

Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/18)

Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/29)

Düşdüm oda bişdim oda / Eý sen dagyň tez jereni (93/21)

dagla-: Büyük üzüntü vermek.

Daglap geçdi dulugymy / Uzyn gije tüssä tutup (20/20)

Ýülügimi daglap gitdi / Ýolly gyzy gujaklady (62/9)

dak-: 1. Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştmek, geçirmek.

Ýüplermize dakyberdik / Ýagyň ysyn bilmän ýatan (39/4)

Reňbe reň atgulagyn / Dakdy onuň depesinden (82/21)

Ýaňy biten donumyzy / Gyňajyna dakjak boldy (122/28)

Suwluktorba başçak dykyp / STZ äme zynjyr dakyp (123/8)

2. Bir kimseyi yanında götürmek.

Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütün oba (123/23)

dakyn-: Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştmek, geçirmek.

Áýtjak zadyn okajak dek / Dakyndy da äýnegini (9/19)

dal: Dal.

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek бүкүлишип (17/25)

Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/25)

dala-: Isırmak.

Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/32)

dalbar: Gölgelek, çardak.

Keýpiniň tüýs jaý wagtynda / Ylaýta da giň dalbara (4/14)

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/1)

damak: Boğaz, gırtlak.

Baraýdygym damagyňdan / Soguraryn diljagazyň (52/10)

damagyny çal-: Boğazını kesmek, boğazından keserek öldürmek, boğazlamak.

Öz köýnegniň ýakasy da / Damagyny çaljak diýip (10/12)

damakgan: Boğazı kesilen hayvanın kanı.

Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/10)

Şonuň damakganyndanmyş / Ýeri nädip şu zatlara (103/22)

Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/33)

Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (104/1)

damar: Damar.

Meniň bolsa halym gaçyp / Onki damar onki ýerden (16/10)

Garagyna nur berýänler / Damaryna gan berýänler (122/8)

dam-: Damlamak.

Şypşyp edip damyp durdy (91/33)

damdyr-: Damlatmak.

Dodagyna suw damdyrdym / Akbilegiň ýalagyndan (123/1)

daň: Tan, tan zamanı.

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/31)

daň at-: Tan yeri ağarmak şafak sökmek.

Kim aýksa elin ýetir / Daň atdy la Taýmaz diýip (5/28)

Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/20)

daňdan: Sabah.

Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/15)

Diýdi Ertir daňdan bile / Ümüş tamyş garaňkyda (31/11)

Diýdi Ertir ikiňiz de / Daňdan pälä ugramaly (31/18)

Daňdan bile / Meýdan bile (32/9)

Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/3)

Çalarýardy gara daňdan / Gözün açdy Gözün açdy (98/35)

Ertesidi / Daňdan bile (101/19)

Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşiň ýaly (116/19)

daňdyr-: Bağlamak.

Ak patyşan buýrugyna / Ýa özüni daňdyrypýyk (31/26)

dar [da:r]: Dar.

Äjit mäjit dar balaklar / Garry orsuň töweregne (103/8)

dar gursaklyk et- Sabırsız, çabucak öfkelenen, olur olmaz yere kızan.

Dargursaklyk etme Ýaşlyk / Hemmesine kömek (58/14)

dar ýürek: Çabuk sıkılan.

Dar ýüregmi öňküden de / Beterräjik darykdyrды (12/32)

dara-: Taramak.

Tilki baýlaň ýüňün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/1)

daragt: Ağaç.

Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/15)

daraşdyr-: Taramak.

Ak sakgalyn daraşdyrdy / Myhmanlary esli salym (9/2)

darbalak: Dar pantolon.

Ot gorsaýar dek ýatanok / Aýal saçly darbalaklaň (87/8)

darga-: Herkes bir yana gitmek.

Topar topar dargap gitdi / Pidullary ýedi kesip (117/4)

Dargap barýar ilet bary / Bizem barýas Ortamyzda (118/16)

dart-: Çekmek, germek.

Käte käte bahanalap / Gowasynam dartardym men (19/8)

Çala göwnüň ýuka bolsa / Dartjak seni jady ýaly (45/28)

daryk-: Rahatı huzuru kaçmak.

Dar ýüregmi öňküden de / Beterräjik darykdyrdy (12/33)

daş (I): Uzak.

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş aýynda (10/26)

Toý obasy heniz daşdy / Dört aýakly bu gämini (59/25)

daş (II) [da:ş]: Taş.

Daşa sorag beren ýaly / Hele hüle haýbatlary (12/18)
 Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn güňleş sesi bilen (13/24)
 Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/29)
Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzyň (39/16)
Daşly ýabyň boýy bile / Siňip gitdik Aşgabada (67/11)
 Mermer sekiň daşlaryny / Ol kerpiçleş galypyny (72/32)
 Ýatýan ýeri daş gözeller / Her kim indi özi üçin (73/32)
 Guşap aldy daşymyzy / Geňirgenip synladylar (78/3)
 Çyzyk çekip daşyňyza / Günün günü başyňyza (88/10)
 Ýolly daýyň ýanyndaky / Hol durana zyň şu daşy (91/26)
 Diýip onuň ellerine / Daş tutdurýar Çepbe wäşi (91/28)
 Galanlary gözün köwläp / Deregine daş dykardy (112/36)
 Kapyrlaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/34)

daş dek: Çok sağlam.

Ýumrugymy daş dek düwläp / Saldym welin bykynyndan (32/3)
 Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/19)

3. Dış.

Daşyndaky gündagjygna / Böwürlerin oýkaşýarlar (18/17)
 Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/36)
 Hawa hawa Mamys daýza / Daşymyza ganymatdyr (45/36)
 Ikisi de daş ýerden däl / Ikisi de özümüzden (71/19)
 Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/21)
 Brigadirmiz Sapar geldi / Oň daşyndan Şemsi kilwan (75/4)
 Guşanypdyr jaýyň daşy / Karta karta gowaçasyn (79/22)
 Miraplygyň daşyndan da / Partýaçeýkaň sekretary (84/16)
 Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/29)
Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/7)
 Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/1)
Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/20)
Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagymdan (123/3)

4. Dışarı

Birisine dönen ýaly / Bir iç girip bir daş çykdy (25/13)

Daş çykardy Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/10)

Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/14)

Gurçuk ýaly daş çykardy / Elleriňiz ýetmez indi (116/33)

5. Karşı taraf.

Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/12)

6. Etraf, yer.

Ýylgyryp dur halk Serdary / Ol daşlaryň her nagşynyň (72/25)

Her kesegne her daşyna / O ýerleriň şatysyny (76/21)

daşa-: Taşımak.

Goş ganat beklän özüm / Kerpiçleri бага daşap (73/3)

daşary: Dışarı.

Ýarym sekunt geçip geçmän / Ýolly eýýäm daşardady (97/28)

daşlaş-: Uzaklaşmak.

Daşlaşaryn diýip ýörkäm / Sallahlygym bilenjik de (19/33)

daşyrak: Uzak yer.

Hany şundan goşuň süýre / Daşyrakda heňkir diýdim (13/37)

dat: Bağırma, çığlık, feryat, imdat.

Daş çykardy Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/10)

dadyna ýet-: Destek vermek, kurtarmak, sahip çıkmak.

Onsoň daýym / Ýetdi biziň dadymyza (99/9)

dat et-: Ah çekmek, inlemek, ağlamak.

Baş pyýada dat edýärdi / Biri arçyn (109/9)

dat günüňe: Lanet olsun!

Şo gelensoň dat günüňe / Dat günüňe hökür mama (17/20)

Şo gelensoň dat günüňe / Dat günüňe hökür mama (17/21)

dawa: Kavga.

Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp

dawa sal-: Deva bulmak, çare bulmak.

Näme etseň et Ýöne weli / Hassalygna dawa salma (91/14)

daýan-: 1. Yaslanmak.

Diýdim weli gözün süzüp / Bir daýandy tirsegine (15/31)

Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/6)

2. Tahammül etmeye gücü yetmek, metanetli olmak.

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy häli häli (33/12)

daýaw: Çevik.

Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/7)

Itidi weli daýaw kilwan / Düýphalynyň ortasyna (78/27)

daýhan: Çiftçi.

Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/9)

Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/4)

Dyzaşyp dur iki kişi / Özleri hem garyp daýhan (105/27)

daýy: Yaşlı erkeklere söylenen bir seslenme sözü.

Ak sakgally daýym hakda / Hossarlaryň beýgi hakda (44/2)

Saša daýyň garşysynda / Ýüzüm sallap oturypdym (65/33)
 Halym başlik dine başlik / Diýýän ýaly Saša daýym (67/25)
 Diýdi daýym Öpmek nelzýa / Bu ýañaklar Ýolla gerek (67/30)
 Ýaşa işçi synpy diýip / Saša daýy çalýar çapak (69/2)
 Saša daýyň tarapyna / Uzalaýdy gyzyň eli (69/15)
 Saša daýy kamys tutyň / Bir çetini göterdi de (69/23)
 Çakyşdyrды Saša daýy / Şowhun gülkiň arasynda (70/16)
 Zakaspiniň çöllerinde / Üç ýyl ädik geýen daýym (71/6)
 Çep ädikden bir barmagyn / Gazanjykda goýan daýym (71/8)
 Bu zawodyň iň ilkinji / Kerpijini goýan daýym (71/10)
 Gol guwşurdyk daýymyza / Diýdik Lenin hökümeti (75/7)
 Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/11)
 Lenin ýoly kolhozyna / Diýip daýym partýaçeýka (77/16)
 Toşap bile ýag garýardy / Seredýardi daýymyza (80/21)
 Bizniňkidir daýy diýip / O gözeliň şu yklymda (80/34)
 Bolabilmez taýy diýip / Daýysynyň gulagyna (81/1)
 Saša daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/4)
 Pyşyrdady Saša daýy / Çepbe birden keça dökdi (81/10)
 Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan horoşdygyn (81/17)
 Çepbeligne çöwrüp gelyär / Eýerinde Saša daýym (82/13)
 Bälçireşip daýym bile / Jylawlary burup ýörüs (84/30)
 Gaşşyp otyr Saša daýym / Bir ýanynda Asýa lukman (85/15)
 Jebis eltip gözlerine / Gulak salýar Saša daýym (85/22)
 Şybygyndan bir sordy da / Yza bakdy Saša daýy (89/2)
 Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/10)
 Ýolly daýyň ýanyndaky / Hol durana zyň şu daşy (91/25)
 Äpişgämi takyrdadyp / Sygyrýardy Haýdar daýy (95/4)
 Senä edil Saša daýyň / Ýelharaza gylyç salýan (96/31)
 Ýüregine basdy Asman / Saša daýym gykylyga (97/16)
Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/33)
 Bir ýylgyrды Saša daýym / Ozal daýzam (99/6)
 Onsoň daýym / Ýetdi biziň dadymyza (99/8)
 Ýatlamyzda aşygyny / Saša daýym ýüwrüp baryp (99/19)
 Goýalýardy ýanwar buldy / Saša daýym çygar gapyň (99/33)

Ýüwrüp öýden çykdy daýym / Çepbelere kürsöp girip (101/2)
 Turbalary sökdi daýym / Bü de şeýle Dykylpdyr (101/4)
 Sülçi gaýry getirmäge / Daýym bilen kilwanymyz (101/29)
 Çepki daýym ol hem kilwan / Beý o kimkä ýene biri (107/5)
 Saşa daýym önürtiläp / Kakdy meni dyzy bile (113/29)
 Siňekdenem dem çykady / Taýmaz bile Saşa daýyn (118/9)
 Pişikçimiz mürze Meňli / Saşa daýym oňa degip (118/19)
 Täze dünýä açdy maňa / Ogulladyr Saşa daýym (121/7)
 Saşa daýyn diýşi ýaly / Ýumrugmyzy düwdük birden (122/29)
 Çigiş çigiş bekledim men / Taýmaz daýy STZ äne (123/10)

daýza: Teyze.

Hawa hawa Mamyş daýza / Daşymyza ganymatdyr (45/35)
 Diýen pikir döräp mende / Bolýa daýza diýip gitdim (46/20)
Daýza a diýen oylan sesi / Depe saçym düýrüp gitdi (48/1)
Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janym (48/11)
 Tuwak daýza nirä barýaň / Toýa barýan Toýa toýa (53/5)
 Iliň önün başlap geldi / Daýzamyz hem yzy bile (97/18)
 Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/20)
 Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/31)
 Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/5)
 Käte gysyp tirsegini / Owkalaýar Asýa daýzam (98/14)
 Bir ýylgyrdy Saşa daýym / Ozal daýzam (99/7)
 Çekdi Çepbäň işigini / Daýzam çekdi (99/21)
 Abat daýzaň ýañagyndan / Goşa monjuk titräp gitdi (113 / 23)
 Abat daýza çydap bilmän / Lowlap durran ýüregine (116/5)
 Gögermeýär çüýrän çigit / Hawa Abat daýzamyzam (118/5)

dazla-: Koşmak.

Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/18)

dazyrdat-: Fırlatmak.

Öl dolagy dazyrdatdym / Täzejesin dolandym da (25/2)

deduşka: Dede.

Aý deduşka siz nireden / Brýanskiň fabriginden (76/15)

Görendirin deduşka jan / Şol etekde jan beripdi (76/23)

däde: Dede.

Gelin gelýär Gelin gelýär / Aç gapyňy Saşa däde (67/14)

dedesini ýandyr-: İşini bitirmek, canını cehenneme yollamak, perişan etmek.

Ýandyrsalar bizem olaň / Ýandyrdyk la dedesini (86/29)

deg-: 1. İçine işleyip duygulandırmak veya üzme, tesir etmek

Öýkeläniň duýaýdygy / Degen bolar has da beter (6/6)

2. Şaka etmek

Taýmaz babaň ol dostuma / Degjeginem bilip bardym (6/18)

Pişikçimiz mürze Meňli / Saşa daýym oňa degip (118/19)

3. Sanmak.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/8)

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/10)

4. Sataşmak

In gowusy maňa degme / Degseň erbet kempirdirin (14/13)

In gowusy maňa degme / Degseň erbet kempirdirin (14/14)

5. Dokunmak, temas etmek.

Gyzyň egni degdi weli / Jygylady köne gapy (23/1)

Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/34)

Ilki posañ degen ýeri / Çüýremezmiş (94/32)

Ýapa degýän matal otar / Götersenem göter weli (103/30)

Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňañ gary (112/13)

6. Çarpmak, sürtünmek.

Taýmaz bolsa lohloh gülüp / Eýýäm degýär Galkan goja (40/20)

Menem urdum gezligimi / Süňke degip tyrpyp gitdi (64/8)

degerli: Değerli.

Özi guýup özi ýasap / Degerlisin saýlan ýaly (6/2)

degir-: Dokunmak.

Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/17)

Ellerimi degiräýsem / Barmagymdan çakjak ýaly (24/20)

degirmen: Değirmen.

Degirmeniň güňleç sesin / Öz demine sorup geçdi (82/24)

Obamyzdan günün günü / Degirmene gelýän galla (119/12)

degre daş: Etraf, dört yan, dört taraf, her taraf.

Gyzyl elwan degre daşy / Salam saňa alabahar (64/27)

Çagalardan dos doludy / Taýmazbegiň degre daşy (95/8)

del: Yabancı.

Aşgabadýň köçeleri / Durşy bilen del myhmanly (76/11)

Ikisi de del adam däl / Barypýatan ýaşlyk dostum (84/12)

delil: Kanıt, delil.

Şolaň çişik heleýinden / Üzülipjik delil bile (29/2)

delil tap-: Bir bahane veya sebep bulmak.

Kellesine geýip gitdi / Munuň ýaly delil tapsam (50/1)

Ýigdimiz hem şonça bardyr / Çepbe häzir delil tapsa (79/15)

dem: 1. Nefes.

Degirmeniň güňleç sesin / Öz demine sorup geçdi (82/25)

Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/3)

Ýeke demde gürrüň berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/23)

2. Zaman.

Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/19)

3. Ses.

Siňekdenem dem çykady / Taýmaz bile Saşa daýyň (118/8)

demi deme syganokdy: Nefes nefese kalma, soluğu tıkanacak gibi olma.

Syganokdy demi deme / Neme hawa Çepbän ýeri (102/12)

dem salym: Çok kısa, dar vakit.

Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/28)

Ezizlermiň başujunda / Aýak çekdim bir dem salym (108/2)

Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/7)

demgaj: Delik.

Yza urýar aýy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/29)

demir: 1. Demir.

Ýogsa da şu demir ýabak / Işsiz ýatyr mende diýdim (13/38)

Demir tiken geýen ýaly / Endam janym çümşüldetdi (14/27)

Içi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/29)

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/33)

2. Bu mäden gibi sert, katı, dayanıklı, kuvvetli.

Demir bedew inip gelýär / Palta palta polat naly (82/8)

Hüňürdedi molla Çakan / Demir atyň işi ýokdy (83/26)

Giň maňlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/35)

demir ýoly: Demiryolu.

Näçe işçi äkitdikä / Şuralaryň demir ýoly (76/34)

demlä-: Demlemek.

Semawarda gaýnan çayy / Özi demlä özi getir (5/24)

Taýmaz baba ardyňjyrap / Bir aý çay demläň diýdi (8/26)

deň: 1. Yaşıt.

Deň sanaşar güler otyr / ýürejiňni biler otyr (5/13)

2. Nitelik yönünden eşit.

Ýetýär enäň deňesine / Gökboğmanyň dermanyny (55/26)

3. Arka.

Arlap gelýär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/2)

Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/12)

deň duş: Eş dost.

Üýşüp otyr deň duşy / Emma weli jan inimiň (98/23)

deňlik: Eşitlik.

Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kän ýylydy (44/17)

Biler bolsaň şujagaz tam / Ine onsoň hemmä deňlik (78/24)

depe ~ depä: 1. Baş.

Agtyjagnyň depesinden / Nogul nabat seçilip dur (7/35)
Böri bolup uwlasa da / Burkut baba dik depämden (25/29)
Dik depänden düňdermäkäm / Hyk çokuňy azaryňy (34/32)
Depämizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi dört ýuwulyp (53/9)
Depesinde şowurdatdy / Kümüş gamçyň seçegini (64/3)

2. En üst.

Kör düýämiň owsaryny / Depesinde bulaýlamda (11/21)
Daýzaa diýen oglan sesy / Depe saçym düýrüp gitdi (48/2)
Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/12)
Reňbe reň atgulagyn / Dakdy onuň depesinden (82/21)
Tamymyzyň depesinde / Çybşyldy bar Böküp turdum (96/7)

3. Tepe.

Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/15)
Ol a depäň aňyrsymyş / Işikdenem ötmen diýdi (16/7)
Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzył baýdak (39/33)
Tüssesi de ite meňzäp / Depämizden üýrüp barýar (52/23)
Orta ýolda duruzmaga / Gelnalyjyň depesinde (59/28)
Ýaşyl baýryň depesinden / Aşgabada inip barýar (65/7)
Inip gelýäs Aşgabadyň / Gök gyrtyçly depesinden (66/10)
Baş örküjiň küpesinden / Bütün dünýäň depesinden (72/23)
Üzülýärdik gülki bile / Bir seretsek depämizden (82/5)
Menem indim obamyza / Şol inişden şol depeden (84/5)
Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäň depesinden (89/22)
Uly depe çägesow gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/17)
Ýaşyl depä çykyp barýan / Seýalkanyň deregine (123/21)
Gum depänden indi bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/7)

depe goly: Dere tepe.

Ýañlandyrdy depe goly / Ýetimleri obasyna (77/23)

depelik: Şapkanın tepesindeki kumaş parçası.

Her ýan döşi gapak ýaly / Telpegininiň depeliqi (88/21)

der: Ter.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de baryp ýanyp başlan (21/6)

Emaý bilen ýeňim eltip / Maňlaýymda dörän dere (23/10)

Orta çykdy batyp dere / Maýa ýaly bu gaýtarma (28/10)

deri: Deri.

Derin syrды ýeňi bile / Ogullarym o döwürde (55/4)

Ýañja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrды (90/11)

Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/35)

derlä-: Terlemek.

Aklawçynyň derläýşine / Aklamaga söz tapmasaň (117/32)

Derläbirsiniň ýagşy ýigit / Wah şeýle dä mün ýuwsaňam (118/2)

derman: İlaç.

Ýetýär enän deňesine / Gökbogmanyň dermanyny (55/27)

Atylypdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/5)

Aşyk Çepbän ýüregine / Derman gelýär däri gelýär (80/29)

Howlusynda oturdylar / Onuň ähli dermanlary (103/19)

Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (103/34)

Mekejinden derman ýasýan / Düne döräp geçen dälđir (104/2)

Emma weli / Towk pohundan derman ýasap (104/5)

derrew: Hemen.

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/25)

Söýesinden sypyp gelýär / Derrew baryp çöwşiniň ýandan (27/37)

Kepbän güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/31)

Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/11)

Diýdi Derrew sabyn çalyň / Sakgalňyza saçyňyza (68/13)

dert: Dert.

Agyr derde çydaý çydaý / Ahyrsoňy ýan beripdi (65/23)

Garbap aldy goşumyzy / Hemmesiniň derdi birdi (78/8)

Ýeňläp gitdi agyr derdim / Onuň her bir bakyşyndan (107/21)

dessan: Destan.

Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/18)

desse: Deste.

Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/14)

dessine: Hemen, derhal, çabucak.

Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/34)

deş-: Deşmek, delmek.

Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/33)

Ýagyş deşen mazar ýaly / Ah wah edip gobsundy da (17/6)

deşik: 1. Delik.

Durlugynyň deşiginden / Çagajyklar seredýärler (27/20)

2. Ev.

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (27/38)

Bir ses geldi işgimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/27)

deýýus: Kötü.

Şo deýýuslaň boýnundaky / Köýüp ýatan arymyzy (28/34)

Ýoldaş başlyk o deýýusy / Gyssasaňam gyssa weli (91/7)

däli: Deli.

Örküjine atyp geldi / Ýüpdän boşan däli ýaly (20/15)

Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/27)

Ogul mährin görkezmediň / Samyrdadym däli ýaly (108/6)

dänä: Buğday.

Dänämiziň sakçysyny / Öw saklaýan harmanynda (86/8)

Dänämiziň harmanynda / Ýarygije gapyl ýatan (113/13)

däri: İlaç.

Aşyk Çepbäň ýüregine / Derman gelýär däri gelýär (80/29)

diglä-: İrkilmek.

Ganym gyzyp / Inim digläp (32/2)

Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/3)

dik: 1. Dik.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/15)

2. Doğru, düz.

Dik ýokaryk atanmyşyn / Näme Näme Dik ýokaryk (102/16)

Dik ýokaryk atanmyşyn / Näme Näme Dik ýokaryk (102/17)

dik-: Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek.

Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/3)

dikanla-: Tam karşıdan bakmak.

Gözlerini gözlerime / Bir dikanlap dikdi weli (11/25)

dikrar: Güvenç.

Tilki baýyň ýeke dikrar / Hütçük ýaly öýi bardy (9/24)

dil: 1. Lisan.

Kiçi dilden aýtdygym däl / Ýaşyň ýetsin ýüze diýdi (7/1)

Şytyr şytyr edýädejik / Guşuň dili ýaljak ýalyn (21/1)

dilini tap-: Düşüncesini anlamaya çalışmak, niyetini öğrenmek istemek.

Göwnüň biler diliň tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/9)

dilin ýuwt-: Susmak.

Eňegine diräp elin / Bäsisi de ýuwtly dilin (111/32)

dillerime badak at-: Dili dönmemek, niyetini açıkça ortaya koyamamak, amacını iyi anlatamamak.

Emma ganym utanjaňlyk / Badak atyp dillerime (22/22)

dil ýetir-: Dil uzatmak, iftira etmek, karalamak.

Şol şumlary söýýärsiňiz / Ýagşyzada dil ýetirmek (88/3)

2. Gönül.

Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/6)

3. Dil, tat alma organı.

Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/8)

Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janym (48/11)

Baraýdygym damagyňdan / Soguraryn diljagazyň (52/11)

Dili bile ýalmaşdyrды / Alyndişň gädigini (53/3)

Ýaman işdir diýýärsiňiz / Olar bolsa diňe dil däl (88/5)

Bu zatlardan habarsyzdy / Çepbe suwçyň dili gijäp (92/30)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/23)

On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/17)

dil-: Yapmak.

Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/13)

dileg: Dilek.

Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (58/1)

Şondan ulam dileg bormy / Diýip Ýaşlyk güldi lahlah (58/4)

dilä-: İstemek.

Emma welin çörek diläp / Kişä elin sermedik gyz (29/23)

Pişijegim maw maw edip / Bir çemçejik diläp otyr (51/8)

diň: Kule.

Mermer diňiň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/18)

diň-: Dinmek.

Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/3)

diňdir-: Dindirmek.

Ebedilik diňdirmäkäm / Başa düşen haram towky (34/34)

diňe: Sadece.

Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/8)

Ýetne ýütne toýlaryna / Diňe düýn däl bu agşam hem (27/5)

Bize diňe / Bir gyz gerek (58/2)

Halym başlik diňe başlik / Diýýän ýaly Saşa daýym (67/24)

Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/32)

Ýaman işdir diýýärsiňiz / Olar bolsa diňe dil däl (88/5)

Ol her kimde diňe birdir / Oglanlykdan babalyga (94/26)

Göýä diňe obam däl de / Bütün ülkäm dünýäm ýasdy (100/20)

Diňe o däl şu pişigem / Şaýat bolar hak sözüme (106/12)
Diňe seniň manadüşmez / Çagajyklaň ýaş dökerdi (112/33)
Diňe ogul gyzymyz däl / Sapak berýär özüme (121/2)

diňle- ~ **diňlä-**: 1. İşitmek için kulak vermek.

Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/28)
Uzyn gije nagma diňläp / Öz adagly gyzym bile (17/30)

2. Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak.
Çäre ýokdy /Arzy halyň kim diňlesin (32/32)

direg: Destek.

Diýdik Bizi golda Ýaşlyk / Senden özge diregmiz ýok (57/31)

dirä: Diri.

Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganyň ölä ganyň (115/25)

diri köý-: Canını yakmak, acı çektirmek, eziyet etmek.

Ýada salyp / Diri köýüp (47/14)

diri üt-: Canını yakmak, acı çektirmek, eziyet etmek.

Bir azajyk şatlanmasak / Halys diri ütdüler le (29/4)

diri ýak-: Canını yakmak, kan kusturmak, sıkıntı çektirmek, eziyet etmek, acı çektirmek.

Wah bizem ä aňşyrdyk la / Yžraýkom la diri ýakan (113/36)

diri ýit-: Ölmek.

Jürmen agaň gyzy bolsa / Diri ýitdi üç aý bəri (86/33)

dirä-: Dayamak.

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/33)

Ýaz ederin toý bile / Art aýagyn ýere diräp (50/9)

Eňegine diräp elin / Bäşisi de ýuwtdy dilin (111/31)

diril-: Dirilmek.

Ölenden soň diriläýdi / Diýmejegini belli diýmän (122/3)

diriň diriň bök-: Sevinç, üzüntü gibi çeşitli sebeplerle hızlı hızlı zıplamak yerinde duramamak.

Diýip Ýolly diriň diriň / Towsuberdi tüýnükýüpe (50/30)

Eç žen ýanda ýatma diýip / Diriň diriň böküp otyr (95/30)

diş [di:ş]: Diş.

Otluçöpden bir til ýolup / Synçgalady dişlerini (18/6)

Wah bu dişler diş wagtynda / Künjarady gemirýäni (18/7)

Wah bu dişler diş wagtynda / Künjarady gemirýäni (18/7)

Dört tarapdan şuwlasa da / Uzyn gije dişin gyjap (25/27)

Nas reňkli dişleriniň / Hoňkartdy da gädigini (31/3)

Diýip bälçik kilwanymyz / Gyjyrdatdy dişlerini (49/26)

Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/7)

Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/31)

Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişin syndy bu gün (125/6)

diş dyrnak: Dişini tırnağına takmak, var gücüyle çalışmak, büyük sıkıntılara katlanmak, çok eziyet çekmek.

Şonuň göwnün tapjak bolup / Biçäre gyz diş dyrnakdy (48/28)

dişin dök-: Çok sıkıntı vermek, eziyet etmek, zor durumda bırakmak.

Kyrka ýetmän dişin döküp / Bilin büküp gara günde (107/31)

dişle- ~ dişlä-: Isırmak.

Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/8)
Ýaşmagynyň bir çowuny / Dişledi de Ajapsoltan (83/14)
Çaňňalaklar dişläp galýar / Dolagmyzdan dyzymyzdan (106/25)

diwana: Divane, deli.

Diwana bir suw hödürläň / Gara gylly meşigňizden (30/28)
Mamys baýyň gyzy diýip / Diwanady şo ýyllarda (44/24)

diwar: Duvar.

Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/21)
Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/34)

diý-: 1. Ummak.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/7)
Kim diýerdi Bu gowgalar / Kyýamatyň nyşanydyr (36/27)
Kim diýerdi Dogry dogry / Baýlaň ahyrzamanydyr (36/29)
Kim diýerdi Kiriniski / Ýurt başyna geçenmişin (36/31)
Kim diýerdi Ola eýýäm / Kellesine gyňaç orap (37/1)
Inlisinäkä gaçanmyşyn / Kim diýerdi Leylin diýen (37/4)
Gözleýäni garypmyşyn / Kim diýerdi Türkmenleri (37/8)
Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/10)
Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/33)
Diýdik Belki çäre tapar / Gara dag dek gama garşy (54/25)

2. Demek, söylemek.

Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli hor diýseň de (4/9)
Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli hor diýseň de (4/10)
Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/17)
Kim aýksa elin ýetir / Daň atdy la Taýmaz diýip (5/28)
Gyzyl horaz gygyrýança / Taýmaz bäräk eset diýip (5/30)
Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/32)
Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/3)

Men ä walla Taýmaz baba / Telpek goýdum size diýdi (6/36)
 Kiçi dilden aýtdygym däl / Ýaşyň ýetsin ýüze diýdi (7/2)
 Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/9)
 Maňa aga diýýänlere / Seresap bol diýseň nädýär (8/16)
Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem çapanok (8/21)
 Taýmaz baba ardynjyrap / Bir aýy çay demläň diýdi (8/26)
 Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/28)
 Tüýs irikgä edýän diýip / Asman eje ýüplügin (9/6)
Diýip ykjam basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/14)
 Aý Tilkiniň kellesin ä / Kakmasañam boljak diýip (10/10)
 Öz köýnegniň ýakasy da / Damagyny çaljak diýip (10/12)
 Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/15)
Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/12)
 Kimsiň diýip haýbat atyp / Alkymyna golaýlamda (11/18)
 Belent tutup howalamy / Kimsiň diýip haýbat bile (12/15)
 Kim bolarsyň / Saňa diýýän (12/37)
 Maňlaýyma tabak bilen / Geýdirjeg oz bu ýa diýip (13/13)
 Tanaňokmy meni diýdi / Sypdymaryn seni diýdi (13/26)
 Tanaňokmy meni diýdi / Sypdymaryn seni diýdi (13/27)
 Ejeň seni şu çatmada / Doguranja günü diýdi (13/29)
 Sen nire adagly nire / Haýy gaçan kempir diýdim (13/35)
 Hany şundan goşuň süýre / Daşyrakda heňkir diýdim (13/37)
 Ýogsa da şu demir ýabak / Işsiz ýatyr mende diýdim (13/39)
 Ýüregiňden geçirerin / Gop dulumdan gende diýdim (14/2)
 Wah çal beýni ýigit diýip / Saçagymy gujaklady (14/3)
 Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/8)
 Bar onyň a ýabakmyşyn / Paltajygňam getir diýdi (14/10)
 Barypýatan är diýeýin / Eliňi bir batyr diýdi (14/12)
 Şeý diýdi de gaýtalady / Ýene başky sözlerini (14/21)
 Men adaglyň diýip dursa / Ölermiň ýitermiň (14/33)
Diýdim weli gözün süzüp / Bir daýandy tirsegine (15/30)
 Heýjanelek yrdym diýip / Tas kakypdym gursagyma (15/32)
 Gözlerini alartdy da / Yrswa işi etmen diýdi (16/4)
 Adaglymy munda taşlap / Başga gapa gitmen diýdi (16/6)

Ol a depäň aňyrsymyş / Işikdenem ötmen diýdi (16/8)
 Künjarany sogurdym da / Saňa da müň şükür diýip (16/16)
 Ýapaýynmy ýaş başyma / Diýdim weli agzyn açyp (17/5)
 Endam jany azar ýaly / Diýdi Ýigit hatyrjem bol (17/9)
 Nuh döwründe dynan kempir / Men adaglyň diýen bolup (17/1)
 Wah bir seredäýdä diýip / Ýürejigmi erederdim (19/5)
 Ýaşy bolsa diýen wagty / Ýigiminiň keyindedi (19/23)
 Daşlaşaryn diýip ýörkäm / Sallahlygym bilenjik de (19/33)
 Hoşlaşaryn diýip ýörkäm / Galladana elli bizar (20/2)
 Akrap girdi külbejigme / Geleweri akrap diýip (20/17)
 Ýitip gidýär gürüm jürüm / İçin ýansyn diýýän ýaly (21/5)
 Içi ýanan bendäniň hem / Gülküsi bor diýen ýaly (21/15)
 Geliň geliň / Giriň diýip (21/25)
 Baraweriň Taýmaz diýdi / Mylaýymja seda bile (21/32)
 Gelin alýas diýseňiz le / Düşümlisi bolawersin (22/9)
 Haýsy ýerden Kimden diýip / Ýene az-kem garaşdyrdym (22/15)
 Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan doýanokdy (22/27)
Diýenimi özüm duýman / Göz astyndan bakdym gyza (22/33)
 Birden ötäýtmesin diýip / Başga ýana sowdum gepi (23/3)
 Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/8)
 Hä biýrgünmi diýen bolup / Ekezlendim gobsunjrap (23/11)
 Näme beýdip öl dolagy / Dolanýaňyz Taýmaz diýdi (23/18)
 Ýüregim de yzy bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/26)
 Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/29)
 Birden biri Haýt dur diýip / Gapdalymdan çykjak ýaly (24/22)
 Allajanyň bu zatlary / Kim getirip biler diýip (24/27)
 Dolanýaňyz diýen jenan / Birden gelip hakydama (24/30)
 Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/21)
 Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/22)
 Garyplary toý günü bir / Horlamaýyn diýen ýaly (26/2)
 Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/25)
 Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/26)
 Rast aýdýaň jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/5)
Diýip gyzyň goltugyndan / Geçirdi de ellerini (29/15)

Dyzawergin ýene diýip / Güle güle aram tapdym (29/33)
 Almytjygňy aldyň diýip / Ilden soňam elim çarpdym (29/35)
Diýdi Ertir daňdan bile / Ümüň tamyş garaňkyda (31/11)
Diýdi Ertir ikiniz de / Daňdan pälä ugramaly (31/17)
 Iki agyz sowal bersem / Üçünjisin diýdirenok (31/22)
 Saradypjyk gitmekçimiň / Buýrugmyza däl diýerçe (31/32)
 Kimmişin sen oňlan diýdi / Köp görlendir seniň ýaljak (31/33)
 Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/36)
Diýip zaryn hiňlendik de / Ugraberdik (32/29)
 Ukraina Orset diýmän / Çagyl ýolmy otly ýoly (32/35)
 Sen jögülik edýän diýip / Bir patyşa generaly (33/13)
 Arka atdym diýip ýörkäm / Byrýanskiň eteginde (33/27)
 Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (34/1)
 Yňraljyrap habar gatdy / Meňem gelip durşum diýip (34/3)
 Ak gaşlaryň oýnaklatdy / Sen nireden geldiň diýip (34/5)
 Menem şondan geldim diýip / Kesewi dek barmaklaryň (34/8)
 Nirde näme diýen bolsam / Nirde näme geýen bolsam (34/14)
 Haram ganly hökür diýdim / Etim ganym eredi le (34/28)
 Ede ede şükür diýdim / Nepýaglyja tüňňürimi (34/30)
 Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (34/36)
 Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýan ýigit diýip (35/4)
 Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýan ýigit diýip (35/5)
 Onyňa däl diýip bilmen / Ynsan dünýä inen günü (35/8)
 Heläk eden senmi diýip / Kellesiniň çykan ýerne (35/24)
 Eljagazyň göter diýdi / Meni beýdip öldürýänçän (35/32)
 Pyşdyla tüý biter diýdi / Munuň ýaljak pyçaklara (35/34)
 Eý musallat kim sen diýip / Penjeledim sakgalymy (36/11)
 Ölmäweri eşejigim / Ýaz hem geler diýen ýaly (36/16)
Diýen myşmyş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/19)
 Ülkeremä Ýatyň diýip / Silkmesini bulaýlaýar (38/3)
 Goýunlary guzularny / Haýsy ýaşyrakka diýip (39/1)
 Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýini şeýtdirenden (39/22)
 Tüneginde bogul diýip / Arçyn Kempin heleýiniň (39/24)
 Häli gyzpyz diýilende / Ýaman öňe münzeýärdiň (40/21)

Ynha şo gyz *diýýänimä* / Şu ak gyňaç pyýadadyr (40/25)
 Çekinmeseň bar golaýna / *Diýip* güldi Taýmaz baba (40/30)
Diýip Taýmaz Galkan gojaň / Tirsegine kakdy weli (41/3)
 Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp *diýip* (41/32)
 Assa assa tyrkyldadyp / Taýdyrtmadyň Taýmaz *diýip* (42/7)
 Oňardyňow Taýmaz *diýip* / Oýnaklatdy gözlerini (46/3)
 Diýen pikir döräp mende / Bolýa daýza *diýip* gitdim (46/20)
 Alla taňrym Alla taňrym / *Diýip* köne goşgujygmy (47/12)
 Bu hezzetleň yzynda bir / Çöp bolmasa ýagşy *diýip* (47/16)
 Üşýän bolma Taýmaz *diýip* / Tarsa turdy Mamys gelin (47/21)
 Menem üşýän Taýmaz *diýip* / Ýagyrnymdan jaýlap aldy (47/27)
 Oglan bolma Taýmaz *diýip* / Aldym berdim edip barýar (47/31)
 Daýzaa *diýen* oglan sesi / Depe saçym düýrüp gitdi (48/1)
 İçjek *diýse* suwuny da / Susup berýän Ogullady (48/29)
 Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz *diýip* duran (49/8)
 Haýsy ýerden berjek paýy / *Diýip* bizem üç dost bolup (49/14)
 Ýaş aýladyk gözümize / Hakgaý hakgaý aý jan *diýip* (49/16)
Diýip bälçik kilwanymyz / Gyjyrdatdy dişlerini (49/25)
 Siz oturyň häzir gelýän / *Diýip* Ýolly sanaçjygyn (49/34)
 Sypdyrmaryn *diýip* gitdi / Oraza geldi haý bile (50/2)
 Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä haram ölmüş *diýip* (50/15)
Diýip Ýolly diriň diriň / Towsuberdi tüýnükýüpe (50/30)
 Adam boýly sokusyny / Toba toba Taňrym *diýip* (51/16)
 Gatnamaň bar *diýýädim* le / Düýbünüň bir çöpi baryn (51/19)
 Men görgüli duýýadym la / *Diýip* ýollyň tahýasyny (51/22)
 Oturtmakam tüňçä derek / Gyňajyňy gönelt *diýip* (51/30)
 Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana *diýen* bolup (52/5)
 Ýygnaň *diýip* gaýdypdyrlar / Sähet diýmän pähet diýmän (53/35)
 Ýygnaň diýip gaýdypdyrlar / Sähet *diýmän* pähet diýmän (53/36)
 Ýygnaň diýip gaýdypdyrlar / Sähet diýmän pähet *diýmän* (53/36)
 Gelnaljyňyz ertir öýlän / Gelsin *diýip* aýdypdyrlar (53/38)
 Görmejegim mollaň ogly / *Diýýärmisin* haram tula (54/4)
 Çilimiňi taşla *diýip* / Gulak etim iýýän Ýolly (54/13)
 Sakgal saçym ütselerem / Menä çekmen *diýýän* Ýolly (54/16)

Şo haltaňy bärigem al / *Diýenini* duýman galdy (54/18)
Diýip aýy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/21)
 Aýdaýyn men öňi bile / *Diýip* Taýmaz özi duýman (55/3)
 Näme *diýse* etmelidi / Gökbogmalı çagaň bolsa (55/8)
 Ilki duşan gyr atlynyň / *Diýen* sözi bitmelidi (55/11)
 Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň *diýşi* ýaly (55/13)
Diýdik Bizi golda Ýaşlyk / Senden özge diregmiz ýok (57/30)
 Şondan ulam dileg bormy / *Diýip* Ýaşlyk güldi lahlah (58/5)
 Her haýsysy bir zat *diýip* / Gabaýardy Ogullany (58/29)
Diýip ýolly gamçy bilen / Kakdy meniň bir buduma (60/16)
 Wah häzirem bir pille le / *Diýip* döşi ýanlyk ýaly (61/26)
Diýip ýolly gamçy bile / Şyrdagyna jaýlap urdy (61/35)
 Özüň ýetiş *diýen* sözler / Gulagyndan beýnä ýetip (62/7)
 Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin *diýip* (62/16)
 Hemmejesi özümüzden / Çepbe pälwan Tutuň *diýip* (62/32)
 Sypmarsyňyz öňümüzden / *Diýen* bolup gykuw salyp (63/1)
 Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim *diýip* gelýär (63/7)
 Nesip bolsa hä *diýmäkäň* / Ýeter dostlaň yzyň bile (63/10)
 Ýetdim ýetdim ýetdim *diýip* / Ýygryp gelýän pyýadalar (63/20)
 Ynha saňa gelin *diýip* / Sakgalyndan aýlap çekdi (64/17)
 Ogulla gyz dünýä *diýseň* / Gel arkama müngül indi (64/30)
Diýen bolup aşyk ýigit / Ýyldyrym dek süýnüp barýar (65/5)
 Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe bargyn *diýipdi* ol (65/28)
 Aşgabatda kakam bardyr / Habar bergin *diýipdi* ol (65/30)
Diýip onuň tarypyny / Eşidýärdik on ýyl bäri (66/19)
Diýip Çepbe özbaşyna / Baýdak bilen gürleşýärdi (66/25)
 Halym başlik diňe başlik / *Diýýän* ýaly Saşa daýym (67/25)
Diýdi daýym Öpmek nelzýa / Bu ýañaklar Ýolla gerek (67/30)
 Ätiýaç hem bagtyň ýary / *Diýipdirler* diýdi goja (68/2)
 Ätiýaç hem bagtyň ýary / Diýipdirler *diýdi* goja (68/2)
 Ogullarym häzirlikçe / Gülkiňizi goýuň *diýdi* (68/8)
 Aýnaň ýanna baryňdajyk / Şu zatlary geýiň *diýdi* (68/10)
Diýdi Derrew sabyn çalyň / Sakgalňyza saçyňyza (68/13)
 Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar *diýdi* goja (68/18)

Ýaşa işçi synpy diýip / Saşa daýy çalyar çapak (69/1)
 Ogulla gyz wekilligi / Kime berýän diýdim weli (69/14)
Diýip bizem goja bile / Çakyşdyrdyk ýüzje gram (69/19)
 Irkiljiräp oturmaň da / Giriň kamys tama diýdi (69/30)
 Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/32)
 Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/32)
 Durandygy duýlandan soň / Indikiňiz näme diýdi (69/36)
 Giriň kamys tama diýdi / Ýöne weli ýorganymyz (69/37)
Diýip goýan bolsa nätjek / Munuň ýaly aýy çäýy (70/12)
 Irýa edip bolmaz diýip / Deň ýarynam meňkä guýup (70/14)
 Köpetdag hem gerek bolmaz / Diýip menem ýarymtürki (72/3)
 Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/6)
 Ulanmaly öz elini / Diýýän ýaly Lenin nury (74/1)
 Kim göreşe gelsin diýip / Sürünýänje Taýmazyňyz (74/15)
 Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/1)
 Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/2)
 Gol guşurdyk daýymyza / Diýdik Lenin hökümeti (75/8)
 Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/11)
 Arzuw eden Aýy diýdik / Ak ganatyň aşagynda (75/13)
 Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/28)
 Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/1)
Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/7)
 Lenin ýoly kolhozyna / Diýip daýym partýaçeýka (77/16)
 Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/21)
 Wessalam söz tamam / Diýip meniň ýagyrynymdan (78/26)
 Şäher ýaly uly jaýa / Bärlik diýip gol bulady (80/1)
 Biziňkidir daýy diýip / O gözeliň şu yklymda (80/34)
 Bolabilmez taýy diýip / Daýysynyň gulagyna (80/36)
 Ogullany Asmangüli / Horoşaýa Da da diýip (81/9)
 Giň gujakly älemgoşar / Ýoluň haýyr diýýän ýaly (82/19)
 Eý waý şeýtan gelýär diýip / Sygyr döle kürsöp urdy (83/3)
Diýdi A gyz Oguldurdy / Şeýtan küje heýjan küje (83/7)
Diýdi Ýene näçe bolsa / Gelibersin şeýle şeýtan (83/15)
Diýip köne tesbisini / Ýetişdigine sanaşdyryp (83/23)

Gutly bolsun polat atyň / Nesip etsin Taýmaz diýip (84/7)
 Indi asyl öňkiň ýaly / Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/9)
Diýilýänden oba göçdi / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/5)
 Garyplaryň bagtyn açdy / Diýip doklad edip duran (85/8)
 Katra katra ber diýseň de / Bereris biz ganymyzy (86/18)
Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/20)
 Tamamyz hem şoldur diýip / Ýolly sözün dowam etdi (86/22)
Diýip Ýollyň sözlerine / Söz sugşurdy kimdir biri (86/30)
 Ýüzlerini görmän diýip / Çagaňzy ölseňizem (87/9)
 Ors okuwna bermän diýip / Gapy gapy söküp ýörmüş (87/11)
 Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/20)
 Hapalýarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenin edýärler (87/24)
Diýen sesleň gaýtgyňnyndan / Äpişgeler lerzan urdy (88/18)
 Agaçlaryň deýýusyndan / Soky bolar diýipdirler (88/25)
 Adamlaryň deýýusyndan / Sopy bolar diýipdirler (88/27)
 Şo Garsagy özüň oňar / Diýsediniňiz kelam agyz (88/29)
Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/9)
 Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/31)
 Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/33)
 Hä girmezmiň haramzada / Diýip onuň ýeňsesinden (90/1)
 Kürsöp girdi yzy bile / Hem de diýdi Ýoldaş başlyk (90/7)
 Gyzgynym bar diýýädiň le / Aýdyp otur Niçik tabyň (91/1)
 Inim gyzýar diýen bolsa / Dürs aýdypdyr Ussaweli (91/9)
Diýip onuň ellerine / Daş tutdurýar Çepbe wäşi (91/27)
 Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/6)
 Uzadanda gyza garşy / Aýu oylan nädýäň diýip (93/9)
 Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/19)
 Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/27)
 Taňryň günü köp le diýdi / Ýöne hanha böwediňi (93/28)
 Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýañakdan bir öpdi de (93/30)
 Her gijede näçe diýseň / Körek artmak biziň bile (95/9)
 Her gijede näçe diýsek / Gürrüň bermek siziň bile (95/11)
Diýip obaň çagalary / Töweregmi guşap otyr (95/13)
 Eç jän ýanda ýatma diýip / Diriň diriň böküp otyr (95/29)

Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/31)
 Kimsiň diýip jogap istäp / Ýokaryma bakyp durdum (96/9)
 Nädäýerkäň ýez zit diýip / Saldym weli piliň sapyn (96/25)
 Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/27)
 Öz bolşuma özüm gülüp / Diýdim Haý haý Taýmaz pälwan (96/30)
 Don Kihoty bolduň diýip / Gezmeledim oýan buýan (96/33)
 Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/5)
 Ogulla jan Ogulla jan / Diýip onuň manlaýyny (97/14)
 Ýetiň diýip pyşyrdady / Iki eli goşardady (97/25)
 Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/33)
 Buşluk buşluk Ogulla jan / Diýip birden özi duýman (99/3)
 Elin çarpdy Asman baýym / Açmajagam bolsun diýip (99/5)
 Birden biziň wäh diýlen dek / Çepbe düşdi ýadymyza (99/10)
 Ýatlamasaň kyýamaty / Ýolly diýdi Çepbe diýdi (103/7)
 Ýatlamasaň kyýamaty / Ýolly diýdi Çepbe diýdi (103/7)
 Gara toprak çydam etsin / Ha ahaw diýdim Çakan aga (103/25)
 Haý äteňet sen diýdi de / Molla Çakan dymyp gitdi (104/8)
 Mürze çyzyk çyzyp otyr / Familiýasy ady diýip (104/19)
 Durmak üçin haky yokmy / Diýip olar arza berip (105/35)
 Burny ganar diýen ýaly / Öz duzlarna haýbat atyp (106/4)
 Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/8)
Diýip hortap ellerini / Owkalady sud başlygy (109/27)
 Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi dördüň biri (110/3)
 Hä şolardyr boldy boldy / Huşum gursun huşum diýdim (110/34)
 Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/16)
Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/9)
Diýerdi le Arçyn bile / Ýöne dälde molla Çakan (113/33)
Diýip biziň üstümüz / Tas gömüpdi gyllygyndan (114/13)
 Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/26)
 Çayhananyň kömürinden / Baş on çuwal dykyň diýen (114/32)
 Kapyrlaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/34)
 Garry orsuň Ýollyň Çepbäň / Gapylarna döküň diýen (115/1)
 Meniň gurjak tomaşama / Dört baş günden bakyň diýen (115/3)
 Ýarygije ýüwrüp gelen / T Taýmaz p piliň sapy diýip (115/7)

Nädäýdi kä diýip gelen / Mamyş baýyň doganjygy (115/12)
 Suhan kary sen dälmidin / Suhan kary Töhmet diýip (115/15)
 Gözlerini gyrpyldatdy / Sud başlygy Ýuwaş ş diýip (115/17)
 Kellesini goýup ýatan / İşlerimiz ä paşdy diýip (115/31)
 Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/32)
 Ätişgiri gyzdyrsag a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/35)
 Wyždanyny poha satan / Diýip duran men dälmidim (115/39)
 Jynazasyz Çepbän meýdi / Zyňylypdyr görden diýip (116/10)
 Haşlap gelgin irden diýip / Allaniçigsi boluşyp (116/11)
 Bizem barars bärden diýip / Müjewüre ýantlap aýdan (116/13)
 Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/3)
 Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/4)
 Bäşýyllygy bāşe goýman / Dörtde etdin tamam diýip (119/6)
 Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/20)
 Süňki meňki diýmedim men / Oň mähriniň öz mährimden (120/20)
 Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmän (122/1)
 Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmän (122/2)
 Ölenden soň diriläýdi / Diýmejegin belli diýmän (122/4)
 Ölenden soň diriläýdi / Diýmejegin belli diýmän (122/4)
 Saşa daýyň diýşi ýaly / Ýumrugmyzy düwdük birden (122/29)
 Bärlik diýip / Owaz çykdy gara ýerden (124/6)
 Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/16)
 Erteki gün adaglyňdan / Öýke kine etme diýdim (124/19)

3. Okumak.

Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/18)

4. Herhangi bir kaniya, yargıya varmak.

Ertekileň döwlüsimi / Döwsüzimi näme diýseň (5/20)

Ýaman işdir diýýärsiňiz / Olar bolsa diňe dil däl (88/4)

Näme diýer gören eşden / Bu zatlaryň gönezlige (51/35)

5. Ad vermek.

Maňa aga diýýänlere / Seresap bol diýseň nädýär (8/15)

Onda saňa aga diýmän / Indi çağa diýäýeris (8/17)
Onda saňa aga diýmän / Indi çağa diýäýeris (8/18)
Barypýatan är diýeyin / Eliňi bir batyr diýdi (14/11)
Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janyň (48/11)
Seretsene haram tulaň / Jigim diýýän guljagazyn (52/9)
Çöp düýbünde doglan diýip / Haýkyrylýan Taýmaz bezzat (72/10)
Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň balam diýip (75/16)
Metjidimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/15)
Ondan soňam şundan beýläk / Ýoldaş diýmän Ýurtdaş diýiň (109/24)
Ondan soňam şundan beýläk / Ýoldaş diýmän Ýurtdaş diýiň (109/24)
Maňa ilden çykan diýip / Özi ilden çykan molla (116/3)

6. Düşünmek.

Mamys baýyň gyzy diýip / Diwanady şo ýyllarda (44/23)

7. Sanmak

Göýä diýrsiň kulaklaryň / Tüýnüklerin sandyratdy (89/25)

diýiş-: Demek, söylemek.

Eçil şu gün Taýmaz baba / Eçil şu gün diýsip geldik (7/30)
Diýişdirip gaýta gaýta / Ýetişdigme sarnaşdyrdym (22/13)
Ogryn ogryn bakyşýarlar / Berekella aldyň diýsip (27/27)
Iki gazan duşdy diýsip / Pakyrdyny beriberdi (28/18)
Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajyk (37/17)
Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelyär tetjal diýsip (37/20)
Diýişdiler gyz gelinler / Kereşmeli bakyşdylar (57/24)
Jan gerekmi pyçak diýsip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/26)
Kellän gerek kellän diýsip / Üçüsi de eňdi bäre (63/30)
Käbir käbir rus dostlam / Şaşatlywçık Taýmaz diýsip (71/32)
Bälçirýärdim bolar bolmaz / Neuželi Taýmaz diýsip (72/5)
Tüýs özi dä diýsip durduk / Garyp dosty Tokmagmyzy (81/35)
Oglumy ýa atasymy / Kim ýeňerkä diýsen bolup (84/29)
Diýişdik biz Ak atlysy / Raýkomyň sekretary (107/1)

Onsoň ýaňky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/31)
Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşin ýaly (116/20)

dodak [do:dak]: Dudak.

Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/6)
Gowka ýaly dodaklaryn / Öwran öwran şapbyldadyp (13/16)
Kendirigmi ýalaşdyryp / Dodaklaryn kümşüldetdi (14/26)
Dodaklaryn ýalaşdyryp / Pallady da uly uly (31/15)
Dodagyna suw damdyrdym / Akbilegiň ýalagyndan (123/1)

dog-: 1. Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.

Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/31)
Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/5)
Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajyk (37/17)
Aýyň günün dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/33)
Bohow bohow birden ýöne / Gün gaýradan dogaymasyn (56/23)
Ýaňy dogan şapak ýaly / Çepbe mirap böküp turdy (88/22)
Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/19)
Batanyndan tä dogýança / Terse gitdiň leňneç ýaly (112/21)

2. Dünyaya gelmek.

Ýürekde de yşkyň ody / Taýmaz ýetim dogup döräp (25/9)
Taýmaz ýetim dogup döräp / Görüpmidi beýle gadyr (45/31)
Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/12)

doga: Dua.

Çakan molla ilgözüne / Indi doga duz satanok (87/2)
Emma dogaň öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/3)

dogan: 1. Kardeş.

Mal deregne ulanýarlar / Doganmyzy ärimizi (28/33)

Dogan ýaly ýoldaşymdy / Öýlerinden çykanda da (33/7)
Sary gaşlaň aşagyndan / Doganym dek bakýar olar (72/9)
Nädäýdi kä diýip gelen / Mamys baýyň doganjygy (115/13)

2. Bir seslenme sözü.

Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe bargyn diýipdi ol (65/27)
Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/5)
Örboýuna galdy biri / Wah doganlar bári geliň (108/28)
Wah asuwam az la dogan / Maňa galsa oň geregi (117/8)
Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/10)
Taýmaz dogan sen bagyşla / Biz samsyklyk edipdiris (118/34)

dogra-: Doğramak.

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/6)
Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/11)

dogru ~ dogry: 1. Doğru, dürüst.

Dogrusyny dogry diýjek / Kürtdürenmi duýman galdym (11/26)
Yzyn üzmän suwlasa da / Meniň üçin dogrujasy (25/31)
Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýaň ýigit diýip (35/5)
Kim diýerdi Dogry dogry / Baýlaň ahyrzamanydyr (36/29)
Kim diýerdi Dogry dogry / Baýlaň ahyrzamanydyr (36/29)
Üzeňnisi şakyrday / Dogry aýdýaň weli gelin (61/30)
Ýalandygnyň dogrudygnyň / Kesgidini bize goýuň (109/21)
Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/36)

2. Düz.

Ähli ýollaň dogrusyna / Emaý emaý gysmyljyrap (62/23)
Jylawmyzy dogry tutup / Pisint etmän başga zady (65/15)

dogry diý-: Doğru söylemek.

Dogrusyny dogry diýjek / Kürtdürenmi duýman galdym (11/26)

Men Taýmaz däl tüf ýüzüme / Mawlap Dogry diýýän ýaly
(106/17)

dogrudanam: Gerçekten.

Dogrudanam şu biçäräň / Gorkýandyräm ýalňyz özi (46/15)

Dogrudanam jaýlan ýerňiz / Şu mazarmy (108/21)

Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/1)

dogtor: Doktor.

Moskwadan emir geldi / Tebip ýerne dogtor döräp (41/34)

Metjdimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/15)

dogtorhana: Doktor muayenehanesi.

Dogtorhana sorap barsak / Ýüzi ak tam bolup ýatyr (87/33)

dogul-: Doğmak.

Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/36)

Menem bile dogulypdym / Seniň bogjak bolşuň ýaly (35/10)

Çöp düýbünde doglan diýip / Haýkyrylýan Taýmaz bezzat (72/10)

Çöp düýbünde döräp doglan / Sen haýýara adaglanan (124/32)

dogumly: Yürekli, cesur.

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/31)

dogumsyra-: Yiğitlik taslamak.

Aýlap aýlap çaldy ýere / Dogumsyrap elin çyzgap (28/7)

dogur-: Doğurmak, dünyaya getirmek.

Ejeň seni şu çatmada / Doguranja günü diýdi (13/29)

doka-: Dokumak.

Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/22)

Başagaýdy Asman pälwan / Asman dokap ýetişdigi (119/24)

doklad et-: Rapor vermek.

Garyplaryň bagtyn açdy / Diýip doklad edip duran (85/8)

dokma: Dokuma.

Çuwal dolup ýetişýärdi / Baharjygмам dokmamazyň (119/26)

dokuz: Dokuz sayısı.

Haýhatly gys ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/11)

Dokuz aýlap ýatyp geldi / Gyrkylygnyň kyrkysynam (20/12)

dol- [do:l-]: Dolmak.

Çuwal dolup ýetişýärdi / Baharjygмам dokmamazyň (119/25)

dolak: Dolak, ayak sargısı.

Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/22)

Başym gözüm aýlaşdyrды / Dolagymy syka syka (20/27)

Dolanmaga oturberdim / Häki myžžyk dolagymy (21/19)

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygırtlaryn (21/27)

Onýança da göz astyndan / Dolagyma ogryn garap (23/14)

Näme beýdip öl dolagy / Dolanýaňyz Taýmaz diýdi (23/17)

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/31)

Aýaklarym öl dolakly / Galp galp edip men biçäre (24/6)

Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/19)

Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/29)

Topulanmy özüm duýman / Dolagy da petiri de (24/33)

Öl dolagy dazyrdatdym / Täzejesin dolandym da (25/2)
 Petiri de lakluk atdym / Aýagymda täze dolak (25/5)
 Sypaşdyryp dolagymy / Temen bilen ýörmeşdirip (25/16)
 Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/23)
Dolagyma garşy garşy / Ökjelerim ýere degmän (26/37)
 Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/13)
 Kakdym Ýollyň dolagyna / Berisine bakdy welin (59/35)
 Çañňalaklar dişläp galýar / Dolagmyzdan dyzymyzdan (106/26)

dolan-: Sarmak.

Dolanmaga oturberdim / Häki myžžyk dolagymy (21/18)
 Näme beýdip öl dolagy / Dolanýaňyz Taýmaz diýdi (23/18)
Dolanýaňyz diýen jenan / Birden gelip hakydama (24/30)
 Öl dolagy dazyrdatdym / Täzejesin dolandym da (25/3)

doldur-: Doldurmak.

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/28)

doly: Dolu.

Doly çäýnek gyzgyn çäýy / Papagyny çykardy da (81/12)
 Nebit bile ýörýämişin / Içi doly gyzyl otmuş (83/12)

don [do:n]: Elbise.

Altyn kümüş känleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/23)
Donumyzy telpegmizi / Ýerzemine salyp geldi (68/3)
 Ýaňy biten donumyzy / Gyňajyna dakjak boldy (122/27)

don- ~ doň-: 1. Donmak, üşümek.

Sagat bolup sanda däldik / Hassa bolup donda däldik (85/28)

2. Donup kalmak, hareketsiz kalmak.

Çepbe agzyn eltdi weli / Şo durşuna doňup galdy (81/3)
Ýüz gözümüz tütün ýaly / Doňup galdyk sütün ýaly (100/15)
Aňryk geçdik Doňup galdyk / Garap Çepbäň mazaryna (108/15)

doňuz: Domuz.

Ýylky koý bijň takyk / It doňuz boldy tamam (74/10)
Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/33)

dordepel: Alnı akıtmalı doru at.

Dordepeliň sagrysyna / Ogulla gyz düşüberdi (62/21)

dos dolu: Dopdolu.

Çagalardan dos doludy / Taýmazbegiň degre daşy (95/7)

dost: 1. İyi geçinen, aralarında iyi ilişki bulunan.

Ýañky dostum ýüzün sallap / Nämüçindir dymdy ilki (6/23)
Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/16)
Taýmaz babaň ol dostuma / Degjeginem bilip bardym (6/17)
Iki sany dostum bardy / Birinjisi Ýolly Goçdy (43/11)
Ýolly dostum yşka köýüp / Perwanady şo ýyllarda (44/21)
Şol oýlugaň arkasynda / Çyn dost üçin gerek bolsa (57/5)
Nesip bolsa hä diýmäkäň / Ýeter dostlaň yzyň bile (63/11)
Namart ogly Namart bolsun / Senin dostuň Çepbäň ady (63/15)
Bir keselbent dostum bardy / Ýerligi hem aşgabatly (65/21)
Ýeriň suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/24)
Iki dostum Boris Meýdan / Onýança da Barnauldan (76/25)
Jaýgözinde Hydyr ýaly / Ýetişýän dost asyl dostdur (77/4)
Jaýgözinde Hydyr ýaly / Ýetişýän dost asyl dostdur (77/4)
Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/10)
Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/11)
Ikisi de del adam däl / Barypýatan ýaşlyk dostum (84/13)

Ýolly dostum täze başlyk / Täze mirap Çepbe Çary (84/14)
Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeýdip (98/25)
Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeýdip (98/26)
Soňky ýola ugratdyk biz / Gapak döşli dostumyzy (100/19)
Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/25)
Gabaklaryn süzüp otyr / Mürze dostum pişikleri (104/23)

2. Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı.

Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/1)
Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/2)
Bir dost bardyr dulaňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/3)
Bir dost bardyr dulaňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/4)
Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/6)
Dosty üçin jandan geçjek / Namys üçin ganyn seçjek (54/33)
Käbir käbir rus dostlam / Şaşatliwçik Taýmaz diýşip (71/31)
Tüýs özi dä diýşip durduk / Garyp dosty Tokmagmyzy (82/1)
Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/24)
Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/24)
Alyň dostlar dyzap durmaň / Gereginiz arza bolsun (106/8)
Saňa dostlar maňa duşman / Maňa ýatlar saňa dostdur (112/3)
Saňa dostlar maňa duşman / Maňa ýatlar saňa dostdur (112/4)

3. Bir şeye aşırı ilgi duyan, koruyan kimse.

Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/5)
Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbän ýanna guma garşy (54/23)

dost bol-: Dost olmak.

Haýsy ýerden berjek paýy / Diýip bizem üç dost bolup (49/14)
Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/6)
Zordan geçen Ogullamy / Üç dost bolup kejebeden (120/31)

dostluk: Dostluk.

Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (43/17)

Bolmaz eken gorky sende / Dostluk üçin Wepa üçin (57/7)

dowam et- Devam etmek.

Tamamyz hem şoldur diýip / Ýolly sözün dowam etdi (86/23)

Ýene şeýdip dowam eder (109/4)

doý-: 1. Duymak.

Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan doýanokdy (22/28)

2. İsteği kalmayıncaya kadar yemek, açlığı kalmamak.

Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/6)

3. Bıkmak, usanmak.

Tilki baýlaň ýüňün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/2)

4. Yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak.

Süýthor Tilki meni soýup / Baýnadymy maldan doýup (125/2)

dök-: Dökmek.

İçi suwly tünçämi de / Şo barmana döküpdirin (24/15)

Pyşyrdady Saşa daýy / Çepbe birden keçä dökdi (81/11)

Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/2)

Garry orsuň Ýollyň Çepbäň / Gapylarna döküň diýen (115/1)

döle ~ dölä: 1. Genellikle kışın yiyecek saklamak için kazılan kuyu.

Juwazymyň dölesinde / Ýanyp bişip aýlandym men (24/2)

2. Çukur.

Diýen şirin arzuw bile / Dölämiziň tūmmegine (26/12)

Döläňizde tohum alan / Öz çöpdüýbi gyzyňa çal (56/16)

3. Ahır.

Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/4)

Eý waý şeýtan gelýär diýip / Sygyr dölä kürsäp urdy (83/4)

Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganym ölä ganym (115/24)

döm-: Kabarmaya başlamak.

Dömüp gelyän pyntyklaryn / Göroglynyň Pyragynyň (74/4)

dön- [dö:n-]: 1. Yönelmek.

Birisine dönen ýaly / Bir iç girip bir daş çykdy (25/12)

2. Durumdan duruma geçmek, deňişmek, benzemek.

Maýalykdan dönüp nere / Bu çişigem ýuwaş ýuwaş (28/12)

Dört serilen esgä döndi / Ogullany (53/11)

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/23)

Goşdy bizi il hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/32)

Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/33)

Awa gitjek taza döndi / Emma häzir şol tazylar (85/35)

Zährimar dek çakanlary / Çylgam çylgam gaýa dönen (89/20)

Gara kömre dönüp ýatyr / Her zatdyrki Ogullanyň (98/19)

Başaçyklaň bagyr ýüzi / Agardylan tama döndi (111/28)

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/30)

3. Yönetilmek, düzene konulmak.

Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişiň syndy bu gün (125/5)

dönük: Hain, dönek.

Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan dört dönügiň (115/21)

döret-: Yaratmak.

Döredipdir şu Jereni / Görüp ölsem armanym ýok (79/8)

dörä-: 1. Oluşmak, meydana gelmek.

Emaý bilen ýeňim eltip / Maňlaýymda *dörän* dere (23/10)

Duşman üçin gorky heder / Dünýä *döräp* şeýledi ol (109/3)

2. Dünyaya gelmek.

Ýürekde de yşkyň ody / Taýmaz ýetim dogup *döräp* (25/9)

Bir patyşa *döräpmişin* / Ýigrenýäni mugt iýen (37/5)

Taýmaz ýetim dogup *döräp* / Görüpmidi beýle gadyr (45/31)

Pürkenmişin gök nasyny / Çöp düýbünde *döränleriň* (55/33)

Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyň yşky bilen (56/14)

Mekejinden derman ýasýan / Düne *döräp* geçen dälidir (104/3)

Çöp düýbünde *döräp* doglan / Sen haýýara adaglanan (124/32)

3. Ortaya çıkmak.

Moskwadan emir geldi / Tebip ýerne dogtor *döräp* (41/34)

dört [dö:rt]: Dört sayısı.

İndi meniň galan ömrüm / *Dört* on bilen başjagazmy (7/10)

Giň dalbaryň *dört* törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/1)

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/26)

Depämizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi *dört* ýuwulyp (53/10)

Dört serilen esgä döndi / Ogullany (53/11)

Toý obasy heniz daşdy / *Dört* aýakly bu gämini (59/26)

Bu gün bize *dört* balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/3)

Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/1)

Dördünjisi Kürt müjewür / Başınjisi Suhan kary (109/15)

Büküdikläp *dört* pyýada / Öwlýälige girip gitdi (109/33)

Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi *dördün* biri (110/4)

Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan *dört* dönügiň (115/21)

Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki *dört* süpügiň (117/17)

Bäşýyllygy başe goýman / Dörtde etdiň tamam diýip (119/6)

dört tarap: Her yan, bütün, çevre.

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur
(8/2)

Dört tarapdan şuwlasa da / Uzyn gije dişin gyjap (25/26)

döş [dö:ş]: Döş.

Wah menem bir göreşsedim / Döşleriňe bagrym oýkap (30/11)

Silkinjiräp şagyrdatdy / Zer kümüşli döşlerini (54/12)

Wah häzirem bir pille le / Diýip döşi ýanlyk ýaly (61/26)

Her ýan döşi gapak ýaly / Telpeginiň depeligi (88/20)

Soňky ýola ugratdyk biz / Gapak döşli dostumyzy (100/19)

döş gaýşart-: Gayret etmek.

Onýança da ýolly geldi / Gaýşardypjyk döşlerini (49/28)

Gaýşartmasyn döşlerini / Goýberseler öpjek baryp (72/30)

döw: Dev.

Ertekileň döwlüsimi / Döwsüzimi näme diýseň (5/19)

Ertekileň döwlüsimi / Döwsüzimi näme diýseň (5/20)

döw-: Kırnak.

Ganatlaryn döwjek bolýan / Janhowulna pysyrdaşýan (121/26)

döwlet: 1. Mutluluk.

Döwlet agaň Taýmazyna / Döwlet berdi Lenin ýoly (121/11)

Döwlet berdi Lenin ýoly / STZ ämi gije gündiz (121/12)

2. Talih

Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişin syndy bu gün (125/5)

döwür: Devir, çağ.

Nuh döwründe dynan kempir / Men adaglyň diýen bolup (16/35)

Menem näme murty taban / Ýigdekçedim şo döwürde (18/22)

Derin syrды ýeňi bile / Ogullarym o döwürde (55/5)

döwüşdir-: Kírmak.

Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/7)

döze-: Dayanmak, tahammül etmek.

On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/18)

döze döze: Tahammül ede ede.

Döze döze gelendirin / Magrupdan maşryga çenli (36/1)

drug: Arkadaş.

Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/12)

dul: 1. Köşe, kenar.

Garbap aldym dulda duran / Poslap giden ýabagymy (13/14)

Ýüregiňden geçirerin / Gop dulumdan gende diýdim (14/2)

Ine şeýdip dulda ýatan / Utanjyny arka atan (14/29)

Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/8)

Janyň gynap bu ýaşyňda / Gaty duly saklap ýatma (15/29)

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek бүкүлишип (17/24)

Birden dula ylgap baryp / Bir içimi çekipdirin (24/12)

Gap böwürе süre süre / Dulda duran dünđerilgi (28/15)

Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/29)

Meni duldan kowjak bolup / Kä ýalbaryp kä gygyryp (35/16)

Üze üze gelendirin / O bir dulda (36/6)

Men bir dulda / Düýrlendik de küçen ýaly (36/7)
Owşanaklap öýden çykdy / Bu nägehan dulumyzy (42/9)
Bir dost bardyr duluňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/3)
Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/11)
Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/4)
Onsoň ine ogullarym / Tutulyja takyr dulda (69/10)
Pagtamyzy dulda serip / Gök çay süzdük (95/21)
Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/13)
Aýrylsa da dulumyzdan / Ýolumyzda kän görüldi (122/15)

2. Dul, eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek.

Mamys duluň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/4)
Indi eýýäm nije ýylyň / Dul hatyny Mamysbibi (45/2)
Ýedi ýylda başje günem / Ökünmändi dullugyna (45/10)
Dullugynyň hözirini / Görýärdi ol aldygyna (45/11)
Hawa aýtsam o betbagt / Dul dälkä de dul ýalydy (45/14)
Hawa aýtsam o betbagt / Dul dälkä de dul ýalydy (45/14)
Mamys duluň agsak iti / Onýança da göterildi (50/12)

duluk: Yanak.

Men ýalyny gizläýmeli / Duluklary ýasalan dek (12/5)
Daglap geçdi dulugymy / Uzyn gije tüssä tutup (20/20)
Ýadygärlik açylýardy / Çep dulugyn mama dişän (73/11)

duman: Duman.

Bäşýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/2)
Göz önümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/34)

dur-: 1. Bulunmak, olmak.

Garbap aldym dulda duran / Poslap giden ýabagymy (13/14)
Gap böwürä süre süre / Dulda duran dünderilgi (28/15)
Ýolly daýyň ýanyndaky / Hol durana zyň şu daşy (91/26)

Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/13)
Durmak üçin haky ýokmy / Diýip olar arza berip (105/34)

2. Beklemek

Sowalynyň jogabyna / Durmaqa da çekinen dek (23/22)
Agzyndaky ýaşyl ýaşmak / Durdugyça suwlanýardy (60/25)
Durdugyça garygýardy / Gaşlar barha birigýärdi (90/30)
Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/20)

3. Hareketsiz kalmak.

Ýüregim de yzy bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/26)
Ýüregim de yzy bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/26)
Birden biri Haýt dur diýip / Gapdalymdan çykjak ýaly (24/22)
Durandygy duýlandan soň / Indikiňiz näme diýdi (69/35)
Durup durup durup geçýär / Şu isçastýä ýetjek bolup (71/33)
Durup durup durup geçýär / Şu isçastýä ýetjek bolup (71/33)
Durup durup durup geçýär / Şu isçastýä ýetjek bolup (71/33)
Goňşy obaň her taýyna / Bir aýagyn atyp durdy (81/28)
Märeleden hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/34)
Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/3)

durluk: Keçe örtüsü.

Durlugynyň deşiginden / Çagajyklar seredýärler (27/20)
Öl durlugy iki ýana / Emaý emay çeke çeke (28/24)

durman: Ara vermeden, sürekli.

Mamyş baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/8)
Eýermiziň gaşy bile / Badymyza durman geçdik (57/17)
Häzir munuň gyradusy / Segsindenä durman öter (91/20)
Tuwak şumçyň gykylygy / Durman ýetýär yzymyzdan (106/28)

durna: Turna.

Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/37)

durşuna: Tümüyle, baştan aşagy.

Çepbe agzyn eltdi weli / Şo durşuna doňup galdy (81/3)

duruş-: Durmak.

Yñraljyrap habar gatdy / Meňem gelip durşum diýip (34/3)

Ýöne weli içimizä / Durşy bile jazsyz otdur (46/2)

Aşgabadyň köçeleri / Durşy bilen del myhmanly (76/12)

duruz-: Durdurmak.

Orta ýolda duruzmaga / Gelnalyjyň depesinde (59/27)

Atlarmyzy sakga durzup / Jylawlary burduk yza (63/18)

duş [du:ş]: Yakın, civar.

Gelnalyjyň duşy bile / Ýene birden töwerekläp (57/18)

duş-: Karşılaşmak, rastgelmek.

Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/8)

Iki gazan duşdy diýşip / Pakyrdyny beriberdi (28/18)

Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/12)

Ilki duşan gyr atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/10)

duşman: Düşman.

Öňi bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/9)

Duşman üçin gorky heder / Dünýä döräp şeýledi ol (109/2)

Saňa dostlar maňa duşman / Maňa ýatlar saňa dostdur (112/3)

duşuş-: Rastlamak.

Duşuşsagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/2)

duw ak: Bembeyaz.

Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/12)

duý-: 1. Sezmek, fark etmek, hissetmek.

Öýkeläniň duýaýdygy / Degen bolar has da beter (6/5)
Dogrusyny dogry diýjek / Kürtdürenmi duýman galdym (11/27)
Topulanmy özüm duýman / Dolagy da petiri de (24/32)
Gönüläýdim toýa garşy / Ýetenimi duýman galdym (27/1)
Özüm duýman elim çarpdym / Aklym alan şol gaýtarma (28/2)
Men görgüli duýýadym la / Diýip ýollyň tahýasyny (51/21)
Şo haltaňy bärigem al / Diýenini duýman galdy (54/18)
Aýdaýyn men öňi bile / Diýip Taýmaz özi duýman (55/3)
A men bolsam özüm duýman / Öň hatara dykylypdym (70/31)
Özi duýman mynjyratdy / Elindäki kükürt gabyn (90/36)
Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/6)
Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/7)
Buşluk buşluk Ogulla jan / Diýip birden özi duýman (99/3)
Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/22)
Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam eltdi (120/22)

2. İşitmek.

Diýenimi özüm duýman / Göz astyndan bakdym gyza (22/33)
Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/19)

duýdur-: Hissetmek.

Gidenden soň / Duýdurmanjyk (19/10)

duýul-: Duymak, hissetmek

Durandygy duýlandan soň / Indikiňiz näme diýdi (69/35)

duz [du:z]: 1. Yiyecek.

Onuň gözün gapsa gerek / Mamyşbibiň beren duzy (53/20)
Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/5)
Çakan molla ilgözüne / Indi dogra duz satanok (87/2)
Burny ganar diýen ýaly / Öz duzlarna haýbat atyp (106/5)
Hoşlaşardyň torbaňdaky / Haram iýýän duzuň bile (112/30)

2. Anlamlı.

Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/24)

3. Tuz baharatı.

Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/10)
Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/12)

duzak: Tuzak.

Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/36)

duzak gur-: Tuzak kurmak.

Ýöne welin ol simruga / Duzak gurmak indi kyndy (121/33)

düble-: Kabarmak.

Gyrkylygyn şakyrdadyp / Dübleýärdi ýanwar aýy (95/2)

dükan: Dükkan.

Dükanmyzdan halwa alyp / Şapbyldaşyp iýşip durduk (81/31)

dükançy: Bakkal.

Salyh bilen Atakişi / Biri obaň dükançysy (105/29)
Beýlekisem purgunkeşi / Dükançyny purguncyny (105/31)

dükür: Tıkırtı.

Çydap bilmän içegämiñ / Dükür dükür dükürine (34/19)

dükür dükür: Tıkır tıkır.

Çydap bilmän içegämiñ / Dükür dükür dükürine (34/19)

düldül: Hz. Ali'nin atı.

Atlarymyz çarpaýyna / Göterildi düldül ýaly (63/35)

dümtün-: Uzun zaman çalışmak, çabalamak.

Haram saçy kesilmişden / Gije gündiz dümtünjiräp (52/3)

Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/10)

dün: Geçmiş zaman.

Mekejinden derman ýasýan / Düne döräp geçen däldir (104/3)

dünýä: 1. Dünya, alem.

Ýöräp ýören merhumsyñ sen / Seniñ bagtyñ o dünýäde (17/11)

Bu dünýäden mahrumsyñ sen / Mahrummydyr (17/12)

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi boýly garyp ýara (17/16)

Çağsap başlan köne dünýäñ / Baýhatyny Mamyşbibi (45/3)

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Mañzy heñlän porsy çigit (54/19)

Bu dünýäniñ goltugynda / Näçe näçe mugjuzet bar (58/8)

Ogulla gyz dünýä diýseñ / Gel arkama müngül indi (64/30)

Baş örküjiñ küpesinden / Bütün dünýäñ depesinden (72/23)

Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäñ (74/3)

Esgi dünýäñ deregine / Polat dünýä gurup ýörüs (84/32)

Esgi dünýäñ deregine / Polat dünýä gurup ýörüs (84/33)

Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäñ depesinden (89/22)

Duşman üçin gorky heder / Dünýä döräp şeýledi ol (109/3)

Täze dünýä açdy maña / Ogulladyr Saşa daýym (121/6)

Polat ussaň gyzy bilen / Dünyäň yşkyn dünýäň müşkün (123/34)

Polat ussaň gyzy bilen / Dünýäň yşkyn dünýäň müşkün (123/34)

2. Duygu, düşünce ve hayal alemi.

Uzynly gün nälet okap / Mätäçligiň dünýäsine (24/1)

3. Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü.

Çoýun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/6)

4. İnsanlar.

Göýä diňe obam däl de / Bütün ülkäm dünýäm ýasdy (100/21)

dünýä in-: Dünyaya gelmek, doğmak.

Dünýä täze inen ýaly / Iki ýana zowzuldadym (25/14)

Onyňa däl diýip bilmen / Ynsan dünýä inen günü (35/9)

düňder-: Devirmek.

Dik depäňden düňdermäkäm / Hyk çokuňy azaryňy (34/32)

düňderil-: Devirmek, yıkmak, altüst etmek.

Gap böwürä süre süre / Dulda duran düňderilgi (28/15)

dürbä: Dürbün.

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/22)

dürli: Türlü, çeşitli.

Dürli hyýal pikir bile / Galyberdim hökür bile (17/26)

İki adam bar ýerinde / İki dürli pikir bardy (36/26)

dürs: Doğru.

Bars ýylydy / Ýolumyzyň dürs ýylydy (44/14)

Inim gyzýar diýen bolsa / Dürs aýdypdyr Ussaweli (91/10)

dürt-: 1. Dokundurma, iteleme.

Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oragyny ýere dürtüp (93/33)

2. Sokmak.

Barmagyny tas dürtüpdü / Çakan mollaň garagyna (116/7)

düş-: 1. Gelmek

Düşdüň garyp oraçama / Lalmysyň sen (13/2)

Gelip düşdi alty myhman / Ak gujagyn açyp otыр (76/27)

Südürledi üçün biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/3)

2. Dökülmek.

Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal saçym (42/1)

3. Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/27)

Dordepeliň sagrysyna / Ogulla gyz düşüberdi (62/22)

Zordan gaçyp gutulanmyş / Kelemenläp düşenmişin (102/21)

Syçrap düşdi ýektaýyna / Ýola düşdüm Kürsäp urdum (104/14)

Kem ä dälür Sibir guýy / Bir düşäýseň ernegine (117/23)

4. İnmek.

Ýetip ýetmän atdan düşüp / Sypyrdyk biz jullaryny (66/29)

Atdan düşüp biziň bile / Ýeke ýeke elleşdiler (107/9)

Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/20)

5. Yakışık almak.

Aşyklara myrat bermek / Düşdi ykbal paýyňyza (67/6)

6. Eksilmek.

Şoň astyna düşen bolsa / Jeza bormy şondan beter (91/17)

7. Bir bölüşme sonunda payına ayrılmak.

Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/16)

düşek: Döşek.

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/21)

Bar gazanan baýlygyny / Oýluk onuň düşegidi (56/35)

Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/33)

düşek et-: Döşek yapmak.

Kendirigmi düşek edip / Saçagymam ýapynypdyr (11/10)

düşek sal-: Döşek sermek, yatmak için yatak hazırlamak.

Düşek saldyk / Bir ýorgana girdik weli (95/23)

düşnükli: Açık, sarıh, vazıh.

Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/11)

düşümlisi bolsun: Hayırlı uğurlu olsun, yerine yakışsın; gelin alındığında veya yeni bir yere göçüldüğünde söylenen söz.

Gelin alýas diýseňizle / Düşümlisi bolawersin (22/10)

düşün-: Anlamak, kavramak.

Düşünmedi sözüme / Haram baýlaň kellesini (49/19)

Kömür Ugar Näme näme / Düşünmedim beýhuş ýaly (97/30)

düşür-: Düşürmek.

Köne tüýün düşürberdi / Baş salnanda Taýmazgulyň (39/10)

düw-: Sıkmak.

Eger şeýdip hemme bolup / Ýumrugmyzy düwsek birden (89/6)

Ýumruklaryn düwdi gaýym / Nas ederiş Garsaklary (89/13)

Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/19)

Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/10)

Erşin ýolup ýetişýärdi / Biz ä düwüp ýetişýärdik (119/28)

Saşa daýyň diýşi ýaly / Ýumrugmyzy düwdük birden (122/30)

düw düw et-: Üstüne çullanmak.

Gaty mojuk taýdyrars / Ine şeýdip düw düw edip (105/25)

düwnüp düwnüp: Sözü aňzında kalmak, boğazında kalmak.

Ýarty bulgur kakow çayn / Düwnüp düwnüp içipdim men (66/4)

düwül-: Sıkmak.

Ýumrugymy daş dek düwläp / Saldym welin bykynyndan (32/3)

düwünçek: Bohça.

Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/5)

düýb: Dip.

Gatnamaň bar diýýädim le / Düýbüniň bir çöpi baryn (51/20)

düýe ~ düýä: Deve.

Çanagynda düýe çaly / Saçagynda ýagly petir (5/25)

Ýeke ýalňyz hemsyrdaşym / Kör düýäm idebilmän (10/30)

Kör düýämiň owsaryny / Depesinde bulaýlamda (11/20)

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürledip (12/10)

Kör düýämiň gapdalyndan / Gözüme çarhlap serederdim (19/3)

Gotur düýäň aýagyna / Aýak goşup aýlandym men (24/4)

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi ikindinler (26/34)

Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/17)
Çawuş çakdym gulagyna / Hol gök düýäň üstündäki (60/1)
Düýe sagyp öýlerine / Girip barýan Bossan eje (83/5)
Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/12)
Sözledikçe şaýat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/22)

düýn: Dün.

Ýetne ýütne toýlaryna / Diňe düýn däl bu agşam hem (27/5)
Meýdan üçin agyr degdi / Düýn öýlenen garyp ýigit (32/14)
Onuň tiken tahýasyny / Mamýşbibi düýnüň özi (53/28)
Düýn geçemde Sarman dagy / Albaşymdy Suw tutýardy (110/31)

düýphaly: Evin misafir köşesine serilen büyük halı.

Itidi weli daýaw kilwan / Düýphalynyň ortasyna (78/28)

düýr-: Toplamak.

Biçäreleň gözýaşyny / Bägül edip düýrýän öýüň (46/34)
Daýzaa diýen oylan sesy / Depe saçym düýrüp gitdi (48/2)

düýrlen-: Dürülmek.

Men bir dulda / Düýrlendik de küçen ýaly (36/8)

düýş: Düş, rüya.

Beýle kümüş manatlary / Düýşünde de görmedik gyz (29/22)
Şirin şirin düýşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/16)
Düýşümme sen Huşummy sen / Ýada gara ykbalymmy (36/13)
Düýşümme huşummyka / Gözdil beri degäýmesin (56/24)
Agsak togsak çaykel kändi / Düýşlerinde jüýje görüp (121/29)

düz-: 1. Bazı nesneleri iplik, tel vb. ne geçirmek.

Monjuk düzýän aý wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/1)

2. Düzenlemek, hazırlamak.

Pukaranyň gözýaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/26)

3. Sıralamak.

Onlap onlap artelleri / Suw boýuna düzüp geçdi (74/28)

Bir zat bir zat düzüp otыр / Stolunda gara pişik (104/20)

düzet-: Düzeltmek.

Özüüm görmän düzedemde / Gara gözli şol gaýtarma (21/28)

düzle- ~ düzlä-: Düzeltmek.

On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/30)

Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/25)

Günäñizi alla ýapyp / Düzlediniz zzyňzyzy (116/24)

düzleşdir-: Düzeltmek.

Düzleşdirip Tilki baýyň / Ýurt ýerini haýatyny (91/34)

dyk-: 1. Tıkmak.

Küýzegula dykyberdik / Şeýdip garyp ojagy da (39/6)

Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzyň (39/16)

Galanlary gözün köwläp / Dereginde daş dykardy (112/36)

Çaýhananyň kömürinden / Baş on çuwal dykyň diýen (114/32)

Bir kagyzy epläp dykdy / Salyh bilen Atakişi (118/32)

Suwluktorba başçak dykyp / STZ äme zynjyr dakyp (123/7)

2. Tıkamak.

Agajygyň agzyn dykyp / Ýüreginden otlap atan (113/15)

dykyl-: 1. Tıkıştırılmak.

Alkymyma dykyljyrap / Uçjak gaza meñzeýärdiň (40/23)

A men bolsam özüm duýman / Öň hatara dykylpdyr (70/32)

Annamyrat ýalylaryň / Goltugyna dykyljyrap (122/20)

2. Tıkanmak.

Turbalary sökdi daýym / Bü de şeýle Dykylpdyr (101/5)

dykyşdyr-: Tıkıştırmak.

Tutaşdyrlyk dykyşdyrdym / Gara çyraň peltesinden (20/32)

dym-: Susmak.

Ýañky dostum ýüzün sallap / Nämüçindir dymdy ilki (6/24)

Ýaş aýlanyp birden dymdy / Hawa ýañky Meýdan bolsa (33/5)

Ussaweli dymyp durdy / Jogap ýerne gara läbik (91/31)

Märeleden hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/34)

Haý äteňet sen diýdi de / Molla Çakan dymyp gitdi (104/9)

Heşerlenşip gözün gyrypman / Dymdy birden ilat bary (112/10)

Çagalarymyň hatyryna / Dymyp gezdim Men günäli (112/24)

dymdyrs et-: Susmak.

Dymdyrs edip garaşdyrды / Aýtjak bolsaň aýdyber dä (9/4)

dyn-[dy:n-] 1. Rahatlamak.

Nuh döwründe dynan kempir / Men adaglyň diýen bolup (16/35)

2. Kurtulmak.

Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleýden dynyp barýar (65/10)

dynç: Tatil.

Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/15)

dynçlyk bol-: Rahat olmak.

Kem etmesin dynçlyk bolsun / Lenin babaň tutan ýoly (41/13)

dyrmaş-: Tırmanmak.

Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/21)

dyrnak: Tırnak.

Gaşan wagtyň dyrnagyňa / Hyna bormuş keliň gany (61/11)

dyz [dy:z]: Diz.

Garrygyzyň paçagyndan / Aýaklaram dyzdan beýläk (12/7)

Tä eşekler aňnyrýança / Gujaklaşyp dyzym bile (17/29)

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/18)

Mele gelniň dyzlaryna / Alma ýaly ýañakdaky (30/22)

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/27)

Epilmeýän dyzyňa çal / Eger saňa çöp düýbünde (56/12)

Çañňalaklar dişläp galýar / Dolagmyzdan dyzymyzdan (106/26)

Edil özi / Sandyrady meniň dyzym (108/24)

Sandy rady mürzäň dyzy / Onýança da gyzganlykdan (108/25)

Saşa daýym öňürtiläp / Kakdy meni dyzy bile (113/30)

dyza çök-: Diz çökmek.

Oturdy da dyza çöküp / Süýnüp ýatan ellerini (98/9)

dyza-: Atılmak, yüklenmek.

Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/7)

Tutan ýerim gopup gelýär / Işigi de dyzaberseň (27/35)

Dyzawergin ýene diýip / Güle güle aram tapdym (29/33)

Alyň dostlar dyzap durmaň / Geregiňiz arza bolsun (106/8)

dyzaş-: Atılmak, yüklenmek.

Dyzaşyp dur iki kişi / Özleri hem garyp daýhan (105/26)

ebedilik: Ebedilik.

Meni seniň maňlaýyňa / *Ebedilik* ýazdy taňry (13/31)

Meni seniň maňlaýyňa / *Ebedilik* ýazdy taňry (14/18)

Ebedilik diňdirmäkäm / Başa düşen haram towky (34/34)

ebşit: Ek yeri.

Zürrük öýüň eşiginden / Üzüginiň *ebşidinden* (27/19)

ebşitle- ~ ebşitlä-: Kavramak, eliyle tutmak.

Ýa *ebşitläp* ýakasyndan / Tutarmysyň (14/35)

Ebşitledi wäşi kilwan / O zatlara haýran bolup (78/17)

eç jän: Küf.

Eç jän ýanda ýatma diýip / Dirin dirin böküp otyr (95/29)

eçil-: Cömertlik yapmak.

Eçil şu gün Taýmaz baba / Eçil şu gün diýşip geldik (7/29)

Eçil şu gün Taýmaz baba / *Eçil* şu gün diýşip geldik (7/30)

Görsek asyl bireýýämden / *Eçiljek* zat eçilip dur (7/32)

Görsek asyl bireýýämden / Eçiljek zat *eçilip* dur (7/32)

Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da *eçilipdir* (79/19)

Eçilmädi kesir Jeren / Ýöne weli bu posanyň (94/4)

eda: Naz.

Öýe girdi *eda* bile / Şu sähetde gelin alyas (21/30)

edermenlik: Kahramanlık.

Edermenlik satyberdim / Bärini bak garry kempir (16/27)

edil: Tıpatıp, aynen, tıpkı.

Edil çakgyň çüýi ýaly / Eliniň her jaýrygynda (11/34)

Edil towuk guzlaýmaly / Gözüniň her hanasynda (12/2)

Artyp ýatyr saçagyndan / Ökjelerem edil ýöne (12/9)

Köpüräjik gören ýaly / Edil eşegiň gulagna (12/21)

Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/27)

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/22)

Sygyr ýaly molap galdy / Edil bile biten ýaly (62/20)

Kowan bolýar yzymyzdan / Edil göge uçaňyz da (62/34)

Senä edil Saşa daýyň / Ýelharaza gylyç salýan (96/31)

Edil özi / Sandyrady meniň dyzym (108/23)

Biri edil uýam ýaly / Beýlekisi atam ýaly (121/8)

egil-: Eğilmek.

Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/25)

egin: Sırt.

Egnindäki mallaý çabdyň / Tirsekleri süzülipdir (22/3)

Gyzyň egni degdi weli / Jygylady köne gapy (23/1)

Egnimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/33)

Asman bolsa Döwletjigmi / Meň egnime mündürýärdi (91/24)

Towsan ýaly kämillige / Eginlerne mazam berip (94/13)

egnin egne deňlä-: Sırt sırta vermek.

Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelýär (123/32)

eglen-: Geciktirmek.

Gurumyny kakyp durdum / Bular näme köp eglendi (101/23)

egme: Kadınların elbiselerine yaktıkları bir tür süs.

Çaklaňyrak börüginde / Gyzył egme ýaldyrap dur (22/6)

ejap et-: Hicap duymak, utanmak, çekinmek.

Üsgürmäge ejap edip / Agzyn tutdy yzda biri (112/11)

eje ~ ejä: 1. Yaşlı kadınlara hürmet için söylenen hitap sözü.

Asman eje çagyryança / Burçak burçak derlär otyr (5/33)

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/10)

Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem çapanok (8/21)

Tüýs irikgä edýän diýip / Asman eje ýüplüginini (9/7)

Asman eje öl suw etdi / Gyňajynyň bir çowuny (33/23)

Oturanlar guwanç bilen / Seretdiler Asman ejä (40/18)

Düýe sagyp öýlerine / Girip barýan Bossan eje (83/6)

2. Çocuğu olan kadın, ana.

Ejeň seni şu çatmada / Doguranja günü diýdi (13/28)

Bagtymyzyň zeri boldy / Ejem bendän gözýaş döküp (40/1)

ejelik: Analık, üvey anne.

Bir seretsek gapymyzdan / Ogullanyň ejeligi (51/12)

ek-: Toprağa tohum atmak veya gömmek.

Bugdaý ekdim / Harman atdym (19/29)

Ýumurtgajyk togaladyk / Ýerine de bugdaý ekip (38/32)

Gatap ýatan ýerimizi / Özi sürjek özi ekjek (83/18)

Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/3)

ekezlen-: Cesaretlenmek.

Hä biýrgünmi diýen bolup / Ekezlendim gobsunjyrap (23/12)

ekinçilik: Ekincilik, çiftçilik.

Ekinçilik brigadiri / Eli pilli Sarman suwçy (90/4)

ekiz: İkiz.

Ertesi gün ýolly bile / Işe gitdik ekiz ýaly (52/25)

Çykdy günün ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/16)

Uzagrakdan seredeňde / Ekiz ýaly meňzeşdiler (107/8)

On baş metr gyzył elwan / Üstesine ekiz ogul (120/5)

Küde boldy saçagymyz / Ekizleri goýduk welin (120/9)

el: 1. El; uzuv.

Ähli sözleň palçygyny / Öz eline eýlän ýaly (5/38)

Edil çakgyň çüýi ýaly / Eliniň her jaýrygynda (12/1)

Ellerinde oýnaklatdy / Ot bişirýän tabagymy (13/10)

Barypýatan är diýeýin / Elini bir batyr diýdi (14/12)

Elimi bir batyrmaýyn / Diýen pikir gelip maňa (15/6)

Gapy ýarpy açylanda / Gözüme düşdi gyz eline (21/23)

Sandyrawklyk peşgeşini / Berip garyp ellerime (22/24)

Sähediňiz haçan bolýar / Elindäki ýowşan çöpi (23/6)

Ellerimi degiräýsem / Barmagymdan çakjak ýaly (24/20)

Ýüregime gysypdyryn / Ellerimiň tersi bilen (25/1)

Aýlap aýlap çaldy ýere / Dogumsyrap elin çyzgap (28/7)

Diýip gyzyň goltugyndan / Geçirdi de ellerini (29/16)

Seýranjagaz etmekçimiň / Ýa elini arkajygña (31/30)

Bagryn daglap daglap galdy / Uýasy da bulap elin (32/18)

Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/15)

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/32)

Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/6)

Endik eden eli bile / Otluçöpüň tili bile (41/9)

Her elini bir işige / Germäp duran Mamys gelin (45/23)

Sorapmyşyn garyp ene / Ellerinde oýnakladyp (55/29)

Elimizi wagty bile / Goýbermedi Çepbe çopan (56/26)
 Gyzyň eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/11)
 Bogazymdan jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/12)
 Onýança da arka ýüzden / Çepbäň eli peýda bolup (64/14)
Elindäki ak saplyny / Açbykyna boýlap çekdi (64/19)
 Saşa daýyň tarapyna / Uzalaýdy gyzyň eli (69/16)
Elin sokup kisesine / Birden onuň gözi düşdi (70/6)
 Ulanmaly öz elini / Diýýän ýaly Lenin nury (73/34)
 Howlap ýatan saýasynda / Keljesiniň elin oýnap (80/11)
 Saşa daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/4)
 Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/37)
 Ekinçilik brigadiri / Eli pilli Sarman suwçy (90/5)
 Özi duýman mynjyratdy / Elindäki kükürt gabyn (90/37)
 Diýip onuň ellerine / Daş tutdurýar Çepbe wäşi (91/27)
 Ýuwaş ýuwaş eli ýetdi / Ýeteni hem şoldy weli (93/14)
 Taýmaz başyn yrap galdy / Iki eli sabynly gyz (93/35)
Elindäki sabynyny / Gahar bilen orandy ol (94/18)
 Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/14)
 Gysymlady Ýollyň elin / Hasyr husur äňin açyp (97/21)
 Ýetiň diýip pyşyrdady / Iki eli goşardady (97/26)
 Oturdy da dyza çöküp / Süýnüp ýatan ellerini (98/10)
 Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/8)
 Diýip hortap ellerini / Owkalady sud başlygy (109/27)
 Zyňdy ýene hasyr husur / Görüp galdym ellerinde (110/12)
 Eňegine diräp elin / Bäşisi de ýuwtdy dilin (111/31)

2. Kucak.

Byrýanskiň jeňňelinde / Öz elimde jan beripdi (65/26)

3. İnsan.

Ol gölleri çitýän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/24)

4. Yabancı.

Gara şaýa satýan eller / Göz önümden geçdi meniň (73/26)

Papaklyja başymyzy / Onlap eller onlap ýerden (78/6)

el çarp-: El çırmak.

Özüüm duýman elim çarpdym / Aklym alan şol gaýtarma (28/2)

Almytjygňy aldyň diýip / Ilden soňam elim çarpdym (29/36)

El çarpanma bagry tütäp / Süýşdi bärlik (30/1)

Elin çarpdy Asman baýym / Açmajagam bolsun diýip (99/4)

elden ber-: Elinden kaçırmak.

Indiden soň elden bersek / Arkaňdaky perizady (63/12)

elden ele geçir-: Elden ele dolaştırmak.

Geçirýärdik elden ele / Ähli aglap gezenmizi (82/2)

elden git-: Elinden kaçırmak, kaybetmek.

Her niçikdir erkek kişi / Erkem elden gidip barýar (47/34)

el göter-: Terk etmek, bırakmak, uzaklaşmak.

Eljagazyň göter diýdi / Meni beýdip öldürýänçäň (35/32)

el gys-: El sıkışmak, tokalaşmak.

Gelenleriň elin gysyp / Böküp otyr misli çaga (8/5)

eli agza ýet-: Bolca paraya kavuşmak, zenginleşmek, eli genişlemek.

Elim agza ýetenden soň / Gurup gaýdan aýmançamyň (108/9)

elinde (bol-): Egemenliği altında, yetkisinde olmak.

Indi gel gel Ogulla da / Şu şerraýyň elindedi (48/22)

elin ser-: El açmak, dilenmek.

Emma welin çörek diläp / Kişä elin sermedik gyz (29/24)

Huşlarynda elin serip / Olar şondan tamakindi (121/30)

Ýygan malyn maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/4)

elin ýetir-: Yardım etmek.

Kim ajykxa elin ýetir / Daň atdy la Taýmaz diýip (5/27)

el ýetmez: 1. Çok pahalı, çok değerli, eşi benzeri olmayan.

Gurçuk ýaly daş çykardy / Elleriňiz ýetmez indi (116/34)

2. İşi başından aşkın olma, çok işi olma, bir iş için imkân bulamama.

Eliň ýetmez ömürboýy / Hawa öz ä şeyleräkdir (117/24)

el ýetir-: El uzatmak, göz koymak.

Özüňize el ýetirýär / Gelniňize uýaňyza (88/6)

Gyzyňyza el ýetirýär / Awy gatyp aşyňyza (88/8)

elewre-: Koşuşmak, koşuşup durmak.

Saçym sübse elim kesew / On baş ýyllap elewredim (112/6)

elhenç ~ elhenj: Korkunç.

Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (12/38)

Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (33/37)

Matamlaryň iň elhenji / Basdy şeýdip üstümüzizi (100/16)

elleş-: El sıkışmak.

Atdan düşüp biziň bile / Ýeke ýeke elleşdiler (107/10)

elli: Elli sayısı.

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/30)

Bir obadan taparyn men / Ak telpekliň ellisini (111/18)

elli bizar: Bıkmak, usanmak.

Hoşlaşaryn diýip ýörkäm / Galladana elli bizar (20/3)

elmydama: Daima, sürekli, her zaman.

Her göremde lak ataýmak / *Elmydama* küýümdedi (19/26)

eloglu: Eloğlu.

Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/17)

elt-: 1. Yanına yaklaştırmak.

Emaý bilen ýeňim *eltip* / Maňlaýymda dörän dere (23/9)

Çepbe agzyn *eltdi* weli / Şo durşuna donup galdy (81/2)

2. İletmek, götürmek.

Kaýdan gelgip kaýga *elteý* / Göz görmeýen jaýga *elteý* (65/1)

Kaýdan gelgip kaýga *elteý* / Göz görmeýen jaýga *elteý* (65/2)

Alty aýlyk ýolga *elteý* / Keramatym görgül indi (65/3)

Sotsializme iki ýylda / *Elter* bizi kolhoz ýoly (114/8)

3. Takmak.

Jebis *eltip* gözlerine / Gulak salýar Saşa daýym (85/21)

4. Bir kişiyi bir yere yanında götürmek.

Molla *eltdim* Döwlet jany / Öňki ýaly Eti seňki (120/18)

5. Ulaştırmak.

Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam *eltdi* (120/23)

Ak ýüzlüje Äşejiği / Menem *eltdim* ýene de bir (120/25)

elti: Elti.

Gelin bary mäläp galdy / *Elti* boljak tulum heleý (62/18)

elwan: Renk.

Gyzyl elwan degre daşy / Salam saňa alabahar (64/27)

Gyzyl elwan kolonnalar / Geçip durdy (70/23)

On baş metr gyzyl elwan / Üstesine ekiz ogul (120/4)

elýaglyk: Mendil.

Maňlaýraga geýen bolup / Nagyşlyja elýaglygynyň (93/3)

Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/7)

emaý: Yavaşça.

Emaý bilen ýeňim eltip / Maňlaýymda dörän dere (23/9)

emaý emaý: Yavaş yavaş.

Öl durlugy iki ýana / Emaý emaý çeke çeke (28/25)

Ähli ýollaň dogrusyna / Emaý emaý gysmyljyrap (62/24)

emedeklä-: Emeklemek.

Kä seretseň emedekläp / Kä seretseň ýüzüp barýar (6/29)

emgek: Acı, ıstırap, azap.

Ýarpy ýalta ýeňlederdi / Men ýalaklaň emgegini (26/10)

emi ýomy: İlacı milacı.

Nas bolarmyş emi ýomy / Üç wagtyňa ýalat şony (55/34)

emir gel-: Emir almak.

Moskwadan emir geldi / Tebip ýerne dogtor döräp (41/33)

emjek: Göğüs.

O heleýiň halta ýaly / Emjeklerne göwsün basyp (29/26)

emlä-: Para vermek.

Hem agzyma hem burnuma / Sadakasyn emläp geçýär (21/11)

emtepe: MTP; makine, traktör parkı.

Taýmaza da / Bir at ýetdi emtepeden (84/3)

emzik: Emzik.

Agyzjygña emzik sokup / Gundaglapjyk goýaýarys (8/19)

ençe: Bir kaç kez.

Önem ençe bogulypdym / Hemmesinden (35/12)

endam jan: Beden.

Demir tiken geýen ýaly / Endam janym çümşüldetdi (14/28)

Endam jany azar ýaly / Diýdi Ýigit hatyrjem bol (17/8)

Kejebede Ogulla gyz / Endam janyn büräp barýar (58/20)

Endam jany suw bolsa da / Bizden oňa haraý ýokdy (60/26)

endik et-: Alışmak.

Endik eden eli bile / Otluçöpüň tili bile (41/9)

endire-: Zangır zangır titremek.

Märekäniň şowhunyndan / Äpişgeler endirýärdi (91/22)

endiret-: Zangır zangır titremek.

Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/4)

ene~enä: Anne

Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/13)

Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýäň (15/11)

Aman sypdym / Eneň ataň ikisi de (35/15)

Bakyýete göçüpdiler / Asyl enem atamy da (35/23)

Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/5)

Ýetýär enäň deňesine / Gökbogmanyň dermanyny (55/26)

Sorapmyşyn garyp ene / Ellerinde oýnakladyp (55/28)

Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyna (55/31)

Ynha ýatyr käbäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/29)

eneýab: Anne at.

Eneýabyň boýy bile / Igdelige ýetdim weli (90/14)

engamla-: Hediye etmek.

Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/5)

entek entek: Biraz biraz.

Kyrkdan aňryk ätlese de / Entek entek hyýallydy (45/8)

entek wagt: Şuan, şimdi.

Entek wagt kän gerekdi / Kime ynanjagyn bilmän (37/27)

entireklän bol-: Sallanmaya başlamak.

Pýanlyga salan bolup / Entireklän bolan bolup (69/26)

eň-: Atılmak, saldırmak.

Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bari (63/31)

eňek: Çene.

Taýpy ýaly eňejigmi / Taýzardypjyk işe gitdim (26/21)
Eňegmizi taýpy ýaly / Taýzardypjyk goýdy goja (68/15)
Eňegimiz käşir ýaly / Sakgalymyz ýerde ýatyr (68/23)
Eňegine diräp elin / Bäşisi de ýuwtdy dilin (111/31)
Aslyşdy da eňeginden / Pola gaçyp pytrap gitdi (113/25)

epil-: Bükülmek.

Epilmeyän dyzyňa çal / Eger saňa çöp düýbünde (56/12)

eplen-: Katlamak.

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/26)

eplä-: Bir şeyi kıvrırmak, bükmek, katlamak.

Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/12)
Bir kagyzy epläp dykdy / Salyh bilen Atakişi (118/32)

erbet: Yaramaz, kötü, fena.

İň gowusy maňa degme / Degseň erbet kempirdirin (14/14)

ere-: Erimek.

Haram ganly hökür diýdim / Etim gany eredi le (34/29)

erik: Erik ağacı.

Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik agaçlaryn (79/21)

eriş-: Takılmak, sataşmak.

Erşin ýolup ýetişýärdi / Biz ä düwüp ýetişýärdik (119/27)

erk: İrade.

Her niçikdir erkek kişi / Erkem elden gidip barýar (47/34)

O naçaryň ähli erki / Şu haramhor gelindedi (48/23)

erkek: Erkek.

Her niçikdir erkek kişi / Erkem elden gidip barýar (47/33)

erňek: Bir şeyin kenarı.

Ýanyndaky eýmenç sokyň / Erňeginden ýapyşdy da (13/23)

Kem ä dälđir Sibir guýy / Bir düşäýseň erňegine (117/23)

erte: Yarın.

Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/16)

erte birgün: Yarın birgün.

Arzaňyzy erte birgün / Ýene alyp gelmeseňiz (106/14)

ertä çyk-: Yarına çıkmak, yaşamak.

Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/13)

erteki: 1. Masal.

Ertekileň döwlüsimi / Döwsüzimi näme diýseň (5/19)

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/17)

Gözlerime gyz ýalydy / Ertekileň gahrymany (121/19)

2. Ertesi.

Erteki gün adaglyňdan / Öýke kine etme diýdim (124/18)

ertesi: Ertesi.

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/32)

Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzäň (39/27)

Ertesi gün ýolly bile / Işe gitdik ekiz ýaly (52/24)

Ertesidi / Daňdan bile (101/18)

Annamyrat sen dälmiđiň / Ertesi gün ýygnak edip (113/6)

Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/24)

Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijäň ýary (115/19)

ertir: 1. Yarin.

Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/31)

Diýdi Ertir daňdan bile / Ümüş tamyş garaňkyda (31/11)

Diýdi Ertir ikiniz de / Daňdan pälä ugramaly (31/17)

Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/13)

Gelnaljyňyz ertir öýlän / Gelsin diýip aýdypdyrlar (53/37)

Ertir onuň haram läşin / Gurtlukölden taparsyňyz (88/30)

2. Gelecek, ilerideki zaman.

Ertir üçin plan çeken / Annamyrat sen dälmiđiň (113/11)

ertirki: Yarınki.

Ýöne weli ertirki gün / Şaýadyňyz mürze bolsun (106/10)

esen: Esen; sağ.

Aman esen geçen ýaly / Wakalaryň ırniginden (18/1)

eset-: Göz kulak olmak, gözetmek, bakmak.

Gyzyl horaz gygyryança / Taýmaz bärık eset diýip (5/30)

esgi: 1. Eski.

Esgi dünýäň deregine / Polat dünýä gurup ýörüs (84/32)

2. Paçavra, çaput.

Dört serilen esgä döndi / Ogullanyy (53/11)

Aýmançaly ak esgili / Mazarlyga girip gitdik (107/27)

esli: Pek çok.

Ak sakgalyn daraşdyrды / Myhmanlary esli salym (9/3)

Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/13)

esse: Pay, hisse.

Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/15)

Kömek berip ýetişýärdi / Kolhozymda esse ýarym (120/1)

essi aýyl-: Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

Essim aýlyp soňky demde / Zordan atdym oraçama (10/33)

Essi aýlyp / Teňdi haly (33/9)

Essiň aýlyp ýykylar sen / Gözüň mähkam ýumgul indi (64/33)

eşek: Eşek.

Köpüräjik gören ýaly / Edil eşegiň gulagna (12/21)

Tä eşekler aňnyrýança / Gujaklaşyp dyzym bile (17/28)

Dabanmyzyň azabyny / Eşek ýaly sümürşip ýör (28/31)

Işletdiler eşek ýaly / Kowladylar ilden ile (33/1)

Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelýär tetjal diýşip (37/19)

On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/32)

Bir azajyk ymyzgandym / Eşekleriň owazyna (47/18)

Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/7)

eşidil-: İşitmek, duymak.

Azan sesi eşdilýänçä / Ýañkalaşyp çekeleşip (17/22)

Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelýär tetjal diýşip (37/19)

Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/18)

eşik: 1. Kapı.

Zürrük öýüň eşiginden / Üzüginiň ebşidinden (27/18)

2. Giysi.

Gök çayyrly ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/12)

eşit-: 1. İşitmek.

Onuň çakan çawuşyny / Eşitdim men ýeke ýeke (28/27)

Nirä barsak eşidyänmiz / Ynkylaply gürrüň bordy (36/23)

Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülýän ýokdy (52/30)

Tasap gelyän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (102/1)

Hiý eşitmän ýatmak bormy / Jeren gyz hem titräp gitdi (99/16)

2. Haber almak.

Ýollyň söýýän gyzy hakda / Eşdilerdi şeýle myşmyş (44/26)

Näme diýer gören eşden / Bu zatlaryň gönezligi (51/35)

Diýip onuň tarypyny / Eşidyärdik on ýyl bäri (66/20)

Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten aňsam (87/26)

Wah Taýmaz jan hawa neme / Eşitdiňmi Arçyn aýtdy (102/11)

et: 1. İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.

Haram ganly hökür diýdim / Etim ganym eredi le (34/29)

Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/11)

eti seňki süňki meňki: Eti senin kemiği benim.

Öňki ýaly Eti seňki / Süňki meňki diýmedim men (120/20)

2. Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi.

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/10)

et- ~ ät-: Etmek, yapmak.

Bir aýagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/32)
Gözlerini alartdy da / Yrswa işi etmen diýdi (16/4)
Içi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/10)
Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/10)
Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/13)
Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňşy oba (53/31)
Näme diýse etmelidi / Gökbogmaly çagaň bolsa (55/8)
Hapalýarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenin edýärler (87/24)
Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten aňsam (87/25)
Näme etseň et Ýöne weli / Hassalygna dawa salma (91/13)
Näme etseň et Ýöne weli / Hassalygna dawa salma (91/13)
Metjidimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/14)
Hä sen seniň yzy näme / Senn jagazyň etmeli sä (104/11)
Bäsýyllygy başe goýman / Dörtde etdiň tamam diýip (119/6)

etek: Kenar.

Arka atdym diýip ýörkäm / Byrýanskiň eteginde (33/28)
Görendirin deduşka jan / Şol etekde jan beripdi (76/24)

eýe: Sahip.

Saçagmyzy tegeledik / Eýesine gargap ýören (38/34)
Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/19)

eýelä-: Sahiplenmek.

Eýeläp dur gözenegi / A men bolsam mün gözelden (27/14)

eýer: Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.

Eýermiziň gaşy bile / Badymyza durman geçdik (57/16)
Çepbeligne çöwürüp gelýär / Eýerinde Saşa daýym (82/13)

eýgilik: İyilik.

Habar berdi ýer astyndan / Hä Tuwak han eýgilikmi (102/9)

eýle beýle: Şöyle böyle.

Eýle beýle biýjek bolsam / Geplemäge maý berenok (31/19)

eýlä-: Yapmak.

Ähli sözleň palçygyny / Öz elinde eýläň ýaly (5/38)

eýläk: Şuraya, buraya.

Gije geçen ýeriňizden / Eýläk çapyp (116/26)

eýläk beýläk: Öyle böyle, tahmin ettiğin gibi.

Eýläk beýläk göz aýladym / Çöp başyda görnenokdy (96/17)

Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/30)

eýmenç: İlginç.

Ýanyndaky eýmenç sokyň / Erňeginden ýapyşdy da (13/22)

Gülđi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/6)

Açyp eýmenç holtumyny / Öňümüzde garaşýardy (61/17)

eýwan: Balkon.

Bizem şonda çayhananyň / Eýwanynda üşşüp durduk (81/30)

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/7)

Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/1)

Märeleden hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/34)

eýýägaçan: Erkeğe kaçan.

On başıne ýetip ýetmäh / Eýýägaçan mesirgänmiş (53/24)

eýýäm: Bundan böyle, çoktan beri.

Kim diýerdi Ola eýýäm / Kellesine gyňaç orap (37/1)
Taýmaz bolsa lohloh gülüp / Eýýäm degýär Galkan goja (40/20)
Indi eýýäm niye ýylyň / Dul hatyny Mamysbibi (45/1)
Ýarym sekunt geçip geçmän / Ýolly eýýäm daşardady (97/28)
Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/37)

ezenek: Yaka.

Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/16)

ezenegi agyp yat-: Sıkıntı içinde yaşamak, fakir düşmek.

Agyp yatyr ezenegi / Märekäniň ýaraşygy (27/10)

ezil-: Islamak.

Göwşülräk gyrmaköwşi / Ýagyş suwna ezilipdir (21/35)

eziz: Sevgide üstün tutulan, muazzez.

Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/22)
Ezizlermiň başujunda / Aýak çekdim bir dem salym (108/1)

ädik: Çizme.

Gamçysyny şarpyldatdy / Aýna gonçly ädigine (31/6)

ädik geý-: Savaşmak.

Zakaspiniň çölllerinde / Üç ýyl ädik geýen daýym (71/6)

ädim: Adım.

Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/36)
Ýatagynda çökerdim de / Her ädimden bir gaňrylyp (26/36)
Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal saçym (41/37)

Birden bize gözi düşüp / Haýallatdy ädimini (53/2)
Bir ädimem aňryk ötmе / Bütün obañ ortalygy (78/21)
Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/13)

ädimlän-: Adım atmak, adımlamak.

Gapymyzdan ädimlände / Otuz ýedi ýeňiş ýyly (119/7)

ädip ät-: Adım atmak, yürümek için bir ayağını öne doğru uzatıp yere basmak.

İşgimizden ädip ätmän / Sakga ayak çekipdirin (24/10)

ägirt: Çok büyük, çok fazla, muazzam.

Ägirt ýarym halkasyna / Ýerleşdirip sagy soly (82/16)
Geçdi gyzyň alkymyna / Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/34)

ähli: Bütün.

Ähli sözleň palçygyny / Öz elinde eýlän ýaly (5/37)
Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/7)
Çalşyrgyjy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/37)
Aýtjak bolýan ähli gepim / Bu soraglaň yzyndady (22/19)
Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/29)
Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/32)
Özi bilen alyp gitdi / Ähli eden arzuwyny (33/22)
Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaljakmyş garyp haly (36/17)
Ýetimleriň gözde ýaşı / Bu ak öýüň ähli zady (46/30)
O naçaryň ähli erki / Şu haramhor gelinedi (48/23)
Remezançy çagalara / Paýlaşdyryp ähli nogly (50/33)
Boşadýardy ähli ýelin / Bizem bärden gülen bolup (59/17)
Ähli ýollaň dogrusyna / Emaý emayı gysmyljyrap (62/23)
Ýaýradypdy şeýle gürrüň / Ähli işin aladasyn (79/5)
Çykdy göwün solpusyndan / Guýdy ähli guýjagyny (81/24)
Geçirýärdik elden ele / Ähli aglap gezenmizi (82/3)

Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrlar aýan boldy (101/7)
Howlusynda oturdylar / Onuň ähli dermanlary (103/19)
Aýdyp duran ähli gepiň / Patarraky boýdan başa (111/11)
Göýä ähli bagtsyzlygy / Pytrap gitdi yzy bile (113/27)
Emma ähli hiläňizden / Şura sudy baş çykardy (116/29)
Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyndan (119/14)

äjit mäjit: Çalyp çarparak yaşayan, hilekar, sahtekar, vurguncu.

Äjit mäjit dar balaklar / Garry orsuň töweregne (103/8)

äkit-: 1. Götürmek.

Belki şony äkideris / Ogullanyň deregine (60/12)
Näçe işçi äkitdikä / Şuralaryň demir ýoly (76/33)
Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýañakdan bir öpdi de (93/30)
Äkidýärdi kolhoz ýoly / Emma weli ol simrugy (121/22)

2. Zamanın ilerlemesi.

Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/18)

älemgoşar: Gökkuşağı.

Älemgoşar giň asmanyň / Deň ýaryny tutup durdy (81/25)
Giň gujakly älemgoşar / Ýoluň haýyr diýýän ýaly (82/18)

äňin aç-: Konuşmak.

Gysymlady Ýollyň elin / Hasyr husur äňin açyp (97/22)

äpet: Çok büyük.

Ogullany çykarýalar / Göýä birden äpet gaýa (53/8)
Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/22)
Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/4)

äpişge~ äpişgä: Pencere.

Äpişgeleñ perdesini / Ýyrtyp barýar şowhun gülki (69/7)
Diýen sesleñ gaýtgynyndan / Äpişgeler lerzan urdy (88/19)
Märekäniñ şowhunyndan / Äpişgeler endirýärdi (91/22)
Äpişgämi takyrdadyp / Sygyrýardy Haýdar daýy (95/3)

är: 1. Mert.

Barypýatan är diýeýin / Eliñi bir batyr diýdi (14/11)
Mal deregne ulanýarlar / Doganmyzy ärimizi (28/33)
Giñ mañlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/36)
Eý ärjaqaz sen dälmidin / Aýdaýynmy Aýtmaýynmy (113/19)

2. Erkek eş, koca.

Onuñ äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdañ ýaş ýigitdi (19/13)

ärsek: Azgyn.

Hawa hawa şu gün öýläñ / Aparýalar ärsek gyzy (53/18)

äşgär kyl-: Ortaya çikarmak.

Özüñ gora Özüñ gora / Çakan molla äşgär kylyn (103/3)

äteñet: Çirkin.

Haý äteñet sen diýdi de / Molla Çakan dymyp gitdi (104/8)

ätişgir: Maşa.

Hepbik ýaly gaty garny / Ätişgir dek boýy bardy (9/27)
Ätişgirim oýnap otыр / Nirde näme iýen bolsam (34/12)
Ätişgiri gyzdysag a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/34)
Eý zährimor sen dälmidin / Ätişgir ä alaýmarsyñ (115/37)

ätiyaç hem bagtyň ýary: İhtiyaç da bahtın dostu.

Ätiyaç hem bagtyň ýary / Diýipdirler diýdi goja (68/1)

ätle- ~ ätlä-: 1. Atlamak, adım atmak.

Ok bagryndan geçensoň hem / Öýne tarap iki *ätläp* (33/18)

2. Geçmek, bitmek.

Kyrkdan aňryk *ätlese* de / Entek entek hyýallydy (45/7)

äýnek: Gözlük.

Aýtjak zadyn okajak dek / Dakyndy da *äýnegini* (9/19)

Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja *äýnegini* (85/20)

fabrik: Fabrika.

25 mün işçi gerek / Zawodlardan *fabriklerden* (75/34)

Aý deduşka siz nireden / Brýanskiň *fabriginden* (76/16)

familiýa: Soyadı.

Mürze çzyk çyzyp otyr / *Familiýasy* ady diýip (104/19)

Tirkäp barýan zadyň näme / *Familiýasy* Taýmazowa (123/12)

ferma: Çiftlik.

Otladylar *fermamyzyň* / Otuz sekiz küdesini (86/24)

gab: Kap.

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally *gaba* (40/32)

gaba-: Kuşatmak.

Her haýsysy bir zat diýip / *Gabayardy* Ogullany (58/30)

gabak [ga:bak]: Göz kapağı.

Okarasy nogully gyz / Gabaklaryň aşagyndan (50/19)

Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/18)

gabak galdyr-: Bakmak, bakışını bir şey üzerine çevirmek.

Kempir birden galdyrdy da / Kyrk garyn dek gabaqyny (13/9)

gabaklaryn süz- : Gözkapakları hafifçe kapanmaya başlamak

Gabaklaryn süziüp otyr / Mürze dostum pişikleri (104/22)

gabarak: Daha büyük.

Kemelderden gabarakdy (25/34)

gabat: Karşı.

Getiripjik gabadyna / Ogullarym ýetmek üçin (37/23)

gabsa: Kanat.

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/28)

gabyr: Mezar.

On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/12)

gabyrdat-: Art arda basmak.

Gabyrdadyp basdym weli / Bir seretsem astymdaky (90/24)

gaç-: 1. Benzemek.

Agdardy da küle gaçan / Gakylyk dek gözlerini (14/23)

2. Düşmek.

Kyrk gulaçlyk guýa gaçyp / Iki gözün açyp gitdi (19/15)
Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akyly gyz (94/20)
Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/34)
Aslyşdy da eňeginden / Pola gaçyp pytrap gitdi (113/26)

3. Kaçmak.

İnlisiňkä gaçanmysyn / Kim diýerdi Leylin diýen (37/3)
Ýeňi ýoluk biri bilen / Gaçjak bolup ýörenmişin (53/26)
Zordan gaçyp gutulanmyş / Kelemenläp düşenmişin (102/20)
Alyp gaçan Ogullamyş / ŽPT äni tamam edip (120/32)

4. Bulanmak.

Gana gaçan bagyr ýaly / Wah hawa la Aýnabat jan (59/9)

5. Kaybolmak.

Bäşýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/2)

6. Değmek.

Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/5)

gaçyp at-: Bir şýyden korkup eve veya benzer bir yere sığınmak, kendini zor atmak.

Seň penaňa gaçyp atdyk / Şerigatyň gazabyndan (67/15)

gaçyk: Kaçık, soluk.

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/7)

gadyr: Kadir.

Taýmaz ýetim dogup döräp / Görüpmidi beýle gadyr (45/32)

gahar: Nefret, öfke.

Öň hem ýetik gaharymy / Öz üstüne syrykdurdy (12/34)

Elindäki sabynyny / Gahar bilen orandy ol (94/19)

gaharlan-: Kızmak.

Ýa ýalandan gaharlanyp / Bilgeşlinden haýbat atar (6/7)

gahryman: Kahraman.

Gözlerime gyz ýalydy / Ertekileň gahrymany (121/19)

gakylyk: Balgam.

Agdardy da küle gaçan / Gakylyk dek gözlerini (14/24)

gal-: 1. Arta kalmak.

İndi meniň galan ömrüm / Dört on bilen başjagazmy (7/9)

Üstündäki seçekleri / Biri galman üzülipdir (22/2)

Ýüzinligne ýazlyp gitdi / Zat galmady kakynyndan (32/6)

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/7)

Bir ýygyryp bakmadyň sen / Indi seniň galan ömrüň (75/20)

2. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.

Dürli hyýal pikir bile / Galyberdim hökür bile (17/27)

3. Oylanmak, vakit geçirmek.

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/34)

4. Konaklamak.

Bir tünekde galyberdik / Pişik bilen syçan ýaly (36/9)

5. Ara vermek.

Sabry ýetmän galdy ýerden / Ýeri onsoň Taýmaz aga (41/17)

Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/8)

6. Yaşamak.

Galanlary gözün köwläp / Dereginä daş dykardy (112/35)

7. Yapmamak.

Çakymyzdan galarak la / Bizä walla telpäk goýduk (117/28)

8. Var olmak.

Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/15)

gala: Kale.

Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykma Maşat (46/8)

galam: Kalem.

Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijän ýary (115/18)

galam gaş: İnce kaş.

Bir dost bardyr duluňdaky / Galam gaşyň dosty bolar (43/4)

galandar: Kalender.

Günmüşin sen / Sergezdanmyň Galandarmyň (13/5)

galkyn-: Kalkınmak.

Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/32)

galla: Tahıl.

Hoşlaşaryn diýip ýörkäm / Galladana elli bizar (20/3)

Obamyzdan günün günü / Degirmene gelýän galla (119/12)

Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyzdan (119/14)

galp galp et-: Tir tir titremek, üşümek.

Aýaklarym öl dolakly / Galp galp edip men biçäre (24/7)

galpak: Küçük çocukların saçları kesildikten sonra başlarında arta kalan saç.

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/37)

galtaman: Çapulcu, yağmacı, eşkiya.

Alty sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/17)

galyň: Şişman.

Galyň heleý uz ýaşynyp / Süýnüp sarkyp eräp barýar (58/21)

galyň galyň: Koca koca.

Galyň galyň haramhorlar / Süňňümüzizi gemirşip ýör (28/28)

Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpegininiň ters ýylydy (44/15)

Galyň galyň mes heleýler / Çeýnäp barýar Ogullany (60/34)

Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/34)

galyp: Kalıp.

Galypyna belet Taýmaz / Ýeri neneň keýerjekläp (72/28)

Mermer sekiň daşlaryny / Ol kerpiçleň galypyny (72/33)

gam: Dert, gam.

Diýdik Belki çäre tapar / Gara dag dek gama garşy (54/26)

gamak ýaly: Bembeyaz ve pürüzsüz.

Biri Çepbe biri Ýolly / Gamak ýaly ökjeleri (71/22)

gamak ýaly ýeňil: Kuş gibi hafif.

Gamak ýaly ýeňil gopar / Goýaý ýöne goýaý ýöne (5/7)

gamçy: Kamçı.

Gamçysyny şarpyldatdy / Aýna gonçly ädigine (31/5)
Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyna (55/30)
Diýip ýolly gamçy bilen / Kakdy meniň bir buduma (60/16)
Diýip ýolly gamçy bile / Şyrdagyna jaýlap urdy (61/35)
Depesinde şowurdatdy / Kümüş gamçyň seçegini (64/4)
Gamçy bile aýlap aýlap / Agzy kessir çaldym weli (64/9)
Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çalyp (73/1)

gamyş: Evin dışını çevrelemek için kamıştan örülen malzeme.

Ýapyşsam da niresine / Çüýräp giden gamyşyndan (27/33)

gamyşlyk: Kamışlık, sazlık.

Köne jaryň läbigine / Gamyşlygyň arasynda (90/23)

gan [ga:n]: 1. Kan.

Haram ganly hökür diýdim / Etim ganym eredi le (34/28)
Haram ganly hökür diýdim / Etim ganym eredi le (34/29)
Gana gaçan bagyr ýaly / Wah hawa la Aýnabat jan (59/9)
Gaşan wagtyň dyrnagyňa / Hyna bormuş keliň gany (61/12)
Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganym ölä ganym (115/25)
Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganym ölä ganym (115/25)
Garagyna nur berýänler / Damaryna gan berýänler (122/8)

2. Kırmızı renkli, kan gibi kırmızılıkta olan.

Gan reňkli gyrgyzy Gün / Ganly zülpün ýaýyp çykdy (99/24)

gan ber-: Kendini feda etmek.

Katra katra ber diýseň de / Bereris biz ganymyzy (86/19)

gan gus-: Eziyet çekmek, sıkıntı çekmek.

Hyzmatynyň aklygyna / Gan gusýan da Ogullady (48/36)

ganly zülüpün ýaýyp çyk-: Güneşin doğması.

Gan reňkli gyrgyzy Gün / Ganly zülüpün ýaýyp çykdy (99/25)

gan seç-: Kan dökmek.

Dosty üçin jandan geçjek / Namys üçin ganyn seçjek (54/34)

gan ysy gel-: Kan dökülmesine yol açmak, topluca ölüme sebep olmak.

Sussumyzy basmarlaýan / Ganyň ysy gelyän söweş (61/16)

ganat: 1. Oda.

Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/18)

Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/18)

2. Kanat.

Arzuw eden Aýy diýdik / Ak ganatyň aşagynda (75/14)

Ganatlaryn döwjek bolýan / Janhowulna pysyrdaşýan (121/26)

Kolhozçylar ganatlydy / Tamakinler pyýadady (121/34)

ganat beklä-: Sevinçten uçmak, sevincinden ağız kulaklarına gelmek, ayakları yere değmemek, çok mutlu olmak.

Goş ganat beklän özüm / Kerpiçleri бага daşap (73/2)

ganat ber-: Sevindirmek, mutlu etmek, memnun etmek.

Murtlarynyň çowlaryna / Gaýta gaýta ganat berip (31/10)

gany gyz-: Öfkelenmek.

Ganym gyzyp / Inim digläp (32/1)

gant: Şeker.

Ganda görä suwgurakmy / Hä iýiber Galkan molla (40/33)

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/31)

ganym: Acımasız.

Emma ganym utanjaňlyk / Badak atyp dillerime (22/21)

ganymat: Kötü olmama, iyi.

Hawa hawa Mamyş daýza / Daşymyza ganymatdyr (45/36)

gaňryl-: Kanrılmak, eğilmek, bükülmek.

Ýatagynda çökerdim de / Her ädimden bir gaňrylyp (26/36)

gaňyr-: 1. Eğmek, bükmek.

Kellesini yza gaňryp / Görejine Garadym da (34/24)

2. Sökmek, çıkarmak.

Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/32)

gap [ga:p]: 1. Gelir, geçim, kısmet sağlayan yer, kaynak veya imkân.

Adaglymy munda taşlap / Başga gapa gitmen diýdi (16/6)

Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýaň ýigit diýip (35/4)

2. Dışarı.

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygyrtlaryn (21/26)

Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/11)

3. Kap.

Özi duýman mynjyratdy / Elindäki kükürt gabyn (90/37)

Üç ýüz göwräň garşysynda / Sokulara gap nirede (91/6)

Towzasyna gap tapmady / Kilwanymyz Şemsiguly (119/9)

gap-: Kapmak, tutmak.

Pökgi ýaly gapan bolduk / Gijä galan atbaşçylar (57/22)
Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi dördün biri (110/3)

gapak: Çatı, kapak.

Her ýan döşi gapak ýaly / Telpeginiň depeligi (88/20)
Soňky ýola ugratdyk biz / Gapak döşli dostumyzy (100/19)
Yza urýar ajy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/29)

gap böwür: Evin mutfak tarafi.

Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/2)
Gele gelmän gap böwürde / Topulmasy nämedenkä (11/16)
Hawa onsoň ýaňky kempir / Süýnüp ýatyr gap böwürde (18/20)
Gap böwürde süre süre / Dulda duran dünđerilgi (28/14)
Külbelerde münläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/29)

gapdal: Yan, taraf.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat gopaýmarsyň (4/5)
Kör düýämiň gapdalyndan / Gözüň çarhlap serederdim (19/3)
Birden biri Haýt dur diýip / Gapdalyndan çykjak ýaly (24/23)
Asmanymam gapdalyndan / Köçä ýalkym atyp barýar (71/15)
Gapdalynda Çepbe mirap / Jöwenlige suw tutýardy (92/7)
Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/17)
Çoýun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/5)
Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/32)
Ynha ýatyr käbäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/30)
Bizem gitjek jaýlaşmaga / Gapdalyma owlak ýaly (123/18)
Böküp mündi onlap çağa / Gök kartalaň gapdalyndan (123/20)

gapdyr-: Saçmak.

Suwly huma boýlaşdyrdy / Gözlerime kül gapdyryp (20/25)

gapsa-: Kapamak, kapsamak.

Onuň gözün gapsa gerek / Mamyşbibiň beren duzy (53/19)

Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/6)

gapy: 1. Kapı.

Gapy ýarpy açylanda / Gözüň düşdi gyz eline (21/22)

Gyzyň egni degdi weli / Jygyldady köne gapy (23/2)

Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/20)

Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/29)

Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/28)

Emmä gapyň ýapylyşy / Açylardan gatyraşdy (99/26)

Goýalyardy ýanwar buldy / Saşa daýym çygar gapyň (99/33)

2. Gelir, geçim, kısmet saýlayan yer, kaynak veya imkân.

Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/31)

3. Ev.

Bir seretsek gapymyzdan / Ogullanyň ejeligi (51/11)

Ulaldylan kölgesi dek / Gapydaky ýarak itiň (52/19)

Gelin gelýär Gelin gelýär / Aç gapyňy Saşa dāde (67/14)

Garry orsuň Ýollyň Çepbāň / Gapylarna dökün diýen (115/1)

Gapymyzdan ädimlānde / Otuz ýedi ýeňiş ýyly (119/7)

gapy gapy sök- : Kapı kapı gezmek, aylak aylak gezmek.

Ors okuwna bermeň diýip / Gapy gapy söküp ýörmüş (87/12)

gapykilmi: Kapı kilimi, paspas.

Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitā haram ölmüş diýip (50/14)

gapyl ýat-: Gafil, cahil.

Dānāmiziň harmanynda / Ýarygije gapyl ýatan (113/14)

gapyrğa: Kaburga.

Haram ýagly gapyrğasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/27)

gar [ga:r]: 1. Beyaz.

Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli hor diýseň de (4/9)

2. Kar.

Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňañ gary (112/14)

Gütürdeýär bahar gary / Topar tutup ýomak atyp (118/14)

gar-: Karıştırmak, karmak.

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/10)

Toşap bile ýag garyardy / Seredýärdi daýymyza (80/20)

Tuwak gepçiň tamdyr suwun / Çöp çalama garyp geçdi (82/31)

gara: 1. Siyah renk.

Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn günleç sesi bilen (13/24)

Tutaşdyrlyk dykyşdyrdym / Gara çyraň peltesinden (20/33)

Diwana bir suw hödürläň / Gara gylly meşigñizden (30/29)

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara saçly parowozyň (32/24)

Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/17)

Gara läbik syrygýardy / Başlygmyzyň agras ýüzi (90/28)

Ussaweli dymyp durdy / Jogap ýerne gara läbik (91/32)

Gara saçlaň tolkunyna / Özün dürsäp telpejigin (92/35)

Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/6)

Gara kömre dönüp ýatyr / Her zatdyrki Ogullanyň (98/19)

Göçüp gelyän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdí (99/28)

Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/34)

Tokgalanan gara keçe / Hyrçyny bir dişledi de (100/36)

Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/11)

Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/21)

Senem haýran menem haýran / Gözün süzüp gara pişik (105/1)

2. Sıkıntılı.

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/30)

Çalarýardy gara daňdan / Gözün açdy Gözün açdy (98/35)

3. Kötü.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňläň porsy çigit (54/19)

Gara şaýa satýan eller / Göz öňümden geçdi meniň (73/26)

4. Esmer.

Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/15)

5. Soğuk, şiddetli.

Gara ýele gaýdyrars / Gaty gitseň içindäki (105/20)

garabagt: Kara baht, kara yazı.

Baýhatynlyk harabadan / Ýygnapdyr bu garabagty (44/32)

gara baş: Tek başına, yapayalnız.

Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/6)

gara dag: 1. Çok büyük.

Diýdik Belki çäre tapar / Gara dag dek gama garşy (54/26)

2. Çok güçlü, yiğit.

Gara dag dek süýnüp ýatyr / Waý ýetişň ilim günüm (97/11)

gara görnüm: Göz alabildiğine.

Garagörnüm gündogarda / Tüsseläp dur çopan goşy (64/26)

garagözelek: Kara gözlü.

Saşa daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/5)

gara gözli: Güzel gözlü, kara gözlü.

Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/27)

Özüň görmän düzedemde / Gara gözli şol gaýtarma (21/29)

Gara gözün çyglap galdy / Bütün oba arçyn Kempä (32/19)

Gara gözli Jeren ýokdy / Çepbesine üç ýyl ozal (78/35)

Gara gözli köşejigi / Harabada ýelmik gözläp (120/26)

garagum: Karakum çölü.

Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/23)

gara gün: Kara gün, kötü gün, sıkıntılı zaman.

Halym agyr / Gara günden gerşim ýagyr (12/25)

Gara günün keşgin çekip / Hallan atyp öten ýeri (40/2)

Kyrka ýetmän dişin döküp / Bilin büküp gara günde (107/32)

gara gys: Kara kış, kışın en şiddetli zamanı.

Şu gün ýaly bolaýsady / Gara gysyň hemme günü (26/8)

garahassa: Tifüs hastalığı.

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy häli häli (33/11)

gara tam: Hapishane.

Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/20)

gara toprak: Kara toprak.

Gara toprak çydam etsin / Ha ahaw diýdim Çakan aga (103/24)

gara ykbal: Kara talih.

Düşümme sen Huşumme sen / Ýada gara ykbalymme (36/14)

gara ýer: Kara toprak.

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/32)

Ýumrugymyz bomba bolup / Ot çykarar gara ýerden (89/8)

Bärik diýip / Owaz çykdy gara ýerden (124/7)

gara ýere dyk-: Toprak olmak, ölmek.

Gara ýere dykan ýeri / Aklym alan gaýtarmanyň (40/10)

gara ýürek: Kötü kalpli, kötü niyetli, niyeti bozuk.

Gara ýürek ak bormy / Bu zalymlyk ýok bormy (47/9)

gara-: Bakmak.

Onýança da göz astyndan / Dolagyma ogryn garap (23/14)

Kellesini yza gaňryp / Görejine Garadym da (34/25)

Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/12)

Syrly syrly garap galdy / Şoňa çenli Çepbe bile (93/36)

Aňryk geçdik Doňup galdyk / Garap Çepbäň mazaryna (108/16)

garay garay: Baka baka.

Tribuna garay garay / Tas бүдүрәп ýykylypdym (70/33)

garak: Göz, gözler.

Barmagyny tas dürtüpdü / Çakan mollaň garagyna (116/8)

Garagyna nur berýänler / Damaryna gan berýänler (122/7)

garalawjy: Savcı, suçlayıcı.

Garalawjyň gürläýşine / Hawa menem telpek goýdum (117/30)

garanjakla-: Bakınmak.

Töweregmi garanjaklap / Bir azajyk münkürlendim (24/24)

Balyk ýaly sypyp gitdi / Töweregini garanjaklap (93/17)

garaňky: Karanlık.

Diýdi Ertir daňdan bile / Ümüş tamyş garaňkyda (31/12)

garapäle: Kara baht.

Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýäň (15/10)

garaş- Bir şeyi beklemek.

Açyp eýmenç holtumyny / Öňümüzde garaşýardy (61/18)

Bir azajyk garaşýsaň / Bolmadymy zalym Ölüm (108/3)

garaşdyr- Bekletmek.

Dymdyrs edip garaşdyrды / Aýtjak bolsaň aýdyber dä (9/4)

Haýsy ýerden Kimden diýip / Ýene az-kem garaşdyrdym (22/16)

garaşyk et- Dikkat etmek.

Şu gijelik bizde bolaý / Men naçara garaşyk et (46/10)

garaz: Kısacası.

Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/15)

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürledip (12/11)

Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/32)

garbap al- Kavramak, tutmak.

Garbap aldym dulda duran / Poslap giden ýabagymy (13/14)

Garbap alyp öwran öwran / Maňlaýyma basypdyryn (24/34)

Garbap aldy kellesinden / Bir seretsem haýýarsyrap (51/23)

Garbap aldy goşumyzy / Hemmesiniň derdi birdi (78/7)

Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/35)

gardaş: Kardeş.

On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/5)

garga-: Lanet etmek, beddua etmek.

Saçagmyzy tegeledik / Eýesine gargap ýören (38/34)

Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim diýip gelýär (63/6)

garlawaç~ garlawaj: Kırlangıç.

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/16)

Iki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/25)

Otladylar Agajygy / Garlawaç dek agzyn açyp (86/11)

garra-: Yaşlanmak.

Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/27)

garry: Yaşlı.

Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/3)

Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/32)

Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/3)

Edermenlik satyberdim / Bäreňi bak garry kempir (16/28)

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyny (81/21)

Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/18)

Äjit mäjit dar balaklar / Garry orsuň töweregne (103/9)

Garry orsuň Ýollyň Çepbäň / Gapylarna dökün diýen (114/35)

garrygyz: Kabuğu kalın kavun türü.

Garrygyzyň paçagyndan / Aýaklaram dyzdan beýläk (12/6)

garsak: Çölde yaşayan kısa ayaklı, kıymetli derili tilki yavrusuna benzeyen küçük hayvan.

Topulypdyr sopy Garsak / Geçen gije Çepbe bile (87/31)

Şo Garsagy özüň oňar / Diýsediňiz kelam agyz (88/28)

Ýumruklaryn düwdi gaýym / Nas ederis Garsaklary (89/14)

garşy: 1. Yüzünü döndürmüş olarak, yönelmiş olarak, doğru.

Gönüläýdim toýa garşy / Ýetenimi duýman galdym (26/39)

Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbäň ýanna guma garşy (54/24)

Uzadanda gyza garşy / Aýu oylan nädýän diýip (93/8)

Gyz çekildi yza garşy / Birin tapan on isleýär (93/10)

2. Başkaldırma, karşı olma, itiraz etme.

Hä senjagaz / Garşymyň sen (31/24)

3. Karşılık olarak, mukabil.

Diýdik Belki çäre tapar / Gara dag dek gama garşy (54/26)

4. Ön, kat, huzur.

Saşa daýyň garşysynda / Ýüzüm sallap oturypdym (65/33)

Ogullarym garşyňyzda / Gerinýänje Taýmazyňyz (74/11)

5. Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.

Üç yüz göwräň garşysynda / Sokulara gap nirede (91/5)

Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelýär (106/31)

garşy garşy: Sürekli, defalarca.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/7)

Dolagyma garşy garşy / Ökjelerim ýere degmän (26/37)

garşyla-: Karşılama.

Garşylady täze ykbal (77/27)

Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/10)

Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/11)

garyk-: Karışmak.

Durdugyça garygyardy / Gaşlar barha birigýärdi (90/30)

garyn: Karın, insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

Hepbik ýaly gaty garyn / Ätişgir dek boýy bardy (9/26)

Kempir birden galdyrdy da / Kyrk garyn dek gabagyny (13/9)

Çöpjagazy nemläp geçýär / Tüsse bolsa aç garynma (21/9)

Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/7)

Garnym garna / Burnum burna (41/23)

Garnym garna / Burnum burna (41/23)

Garynjygy tyňzaberdi / Goş öküziň dereğine (41/27)

garyp: Fakir, garip.

Düşdün garyp oraçama / Lalmysyň sen (13/2)

Sawçymysyň Gedaýmysyň / Ýa garyba howandarmyň (13/7)

Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşynda (15/12)

Sen iň gowsy şolara git / Nämä gerek garyp çatma (15/27)

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi boýly garyp ýara (17/17)

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek бүкүлишип (17/24)

Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/32)

Sandyrawklyk peşgeşini / Berip garyp ellerime (22/24)

Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan doýanokdy (22/28)

Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/30)

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim agşamara (24/8)

Görüpmedi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçmaň (25/11)

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/19)

Garyplary toý günü bir / Horlamaýyn diýen ýaly (26/1)

Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/6)

Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/9)

Meýdan üçin agyr degdi / Düýn öýlenen garyp ýigit (32/14)

Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaljakmyş garyp haly (36/18)

Gözleýäni garypmysyn / Kim diýerdi Türkmenleri (37/7)
Garyp işi şowly boldy / Hakjagazym hesipleşdim (38/23)
 Küýzegula dykyberdik / Şeýdip garyp ojagy da (39/7)
 Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/32)
Garyp işi asanlaşyp / Baý gününüň kyn ýylydy (44/19)
 Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/31)
Garyp öýleň ýokarsyndan / Günbatara süňüp barýar (52/20)
 Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/27)
 Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň diýşi ýaly (55/12)
 Sorapmysyn garyp ene / Ellerinde oýnakladyp (55/28)
 Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyňa (55/31)
 Gyzył baýdak gyzył ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/18)
 Bu gün seniň giň saýaňa / Garyp bile Senem gelýär (66/22)
 Gynap ýatan saýasynda / Garyplaryň gylyç bile (80/15)
 Seredýärdi garyp bary / Iki gözi goşa tamda (80/22)
 Tüýs özi dä diýşip durduk / Garyp dosty Tokmagmyzy (82/1)
Garyplaryň bagtyn açdy / Diýip doklad edip duran (85/7)
 Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/24)
 Dyzaşyp dur iki kişi / Özleri hem garyp daýhan (105/27)

garyp gasar: Fakir fukara.

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş aýynda (10/25)

garyp ölse gamhor ýokdur ýetim ölse hossar ýokdur: Garip ölse
 üzüleni yoktur, yetim ölse akrabası yoktur.

Garyp ölse gamhor ýokdur / Ýetim ölse hossar ýokdur (85/4)

garyplyk: Yoksulluk, fakirlik.

Gyýylma ynjama sabr eýle köňlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
 (32/28)

garyş: Karış.

Aýu Jemal görensiň le / Garyş boýly şo kelhany (58/32)

gaş (I) [ga:ş]: Kaş.

Kirpiklerin oýnakladyp / Sypalady gaşlaryny (18/4)

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/16)

Ak gaşlaryn oýnaklatdy / Sen nireden geldiň diýip (34/4)

Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrды gaşlaryny (54/10)

Gaşlaryny sypaşdyryp / Iki ýana towlanýardy (60/22)

Sary gaşlaň aşagyndan / Doganym dek bakýar olar (72/8)

Bakdym onuň ak gaşyna / Beletdirin o ýerleriň (76/19)

Durdugyça garygýardy / Gaşlar barha birigýärdi (90/31)

Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/26)

gaş (II) [ga:ş]: Semer üzerindeki kakmalar.

Eýermiziň gaşy bile / Badymyza durman geçdik (57/16)

gaşa-: Kaşmak.

Gaşan wagtyň dyrnagyna / Hyna bormuş keliň gany (61/11)

Kösük ýaly barmak bilen / Gaşajagy şu kelledir (61/34)

gaşaşdyr-: Kaşmak.

Hyrçym dişläp bir güldüm de / Gaşaşdyrdym gulagymy (21/17)

gaşat-: Kaşitmak.

Kellesini gaşatmaga / Alýarmyşyn Ogullany (61/7)

gat-: Katmak.

Kendirikde maýa gatap / Saçaklaryň boş aýynda (10/27)

Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/20)

gata-: Sertleşmek.

Gatap ýatan sübsämizden / Öl ýandagyň aşagyna (20/30)

Gatap ýatan ýerimizi / Özi sürjek özi ekjek (83/17)

gatbar gatbar: Çok katlı, yığın yığın.

Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/25)

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/2)

gatbarla-: Birbirinin üzerine koymak, kat kat yığmak, katmer haline getirmek.

Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/2)

gatna-: Bir yere gitmek.

Gatnamaň bar diýýädim le / Düýbüniň bir çöpi baryn (51/19)

gaty: 1. Katı, sert.

Hepbik ýaly gaty garny / Ätişgir dek boýy bardy (9/26)

Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/14)

Janyň gynap bu ýaşynda / Gaty duly saklap ýatma (15/29)

Ýer gaty da ýol yrakdy / Görülmedik mekan goýman (32/33)

Ojakdaky gaty töňňe / Ýuwaş ýuwaş öçüp barýar (51/9)

2. Çok.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/16)

Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/32)

Gaty mojuk taýdyrars / Ine şýdip düw düw edip (105/24)

3. Kuvvetli.

Emmä gapyň ýapylyşy / Açylardan gatyarakdy (99/27)

gaty git-: Haddini aşmak.

Gara ýele gaýdyrars / Gaty gitseň içindäki (105/21)

gatyrgan-: Kızmak, sinirlenmek.

Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akyly gyz (94/21)

gaýa: Kaya.

Ogullary çykarýalar / Göýä birden äpet gaýa (53/8)

Zährimar dek çakanlary / Çylgam çylgam gaýa dönen (89/20)

gaýdyr-: Uçurmak.

Gara ýele gaýdyrars / Gaty gitseň içindäki (105/20)

Kellän bile gaýdyrars / Taýmazlygña buýsanmagyn (105/22)

gaýdyşyn: Dönüşte, dönerken.

Pälelikden gaýdyşynym / Wesetini bitiripdim (65/31)

gaýgy: Kaygı.

Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (44/1)

gaýmak: Kaymak.

Ynha gaýmak ynha mesge / Ynha bu da toklyň budy (46/27)

gaýna-: Kaynamak.

Semawarda gaýnan çayy / Özi demlär özi getir (5/23)

gaýra ~ gaýrak: 1. Kuzeydoğu.

Bohow bohow birden ýöne / Gün gaýradan dogaymasyn (56/23)

Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/25)

Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oragyny ýere dürtüp (93/32)

2. Geri, geriye.

Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/18)

Ýene biri gelip ýetdi / Mazarlygyň gaýrasyndan (110/18)

gaýrat: Güç.

Gaýratyňy bir synaýyn / Çawuşyňy onnaň çak la (29/13)

gaýry: Başka, farklı.

Sülçi gaýry getirmäge / Daýym bilen kilwanymyz (101/28)

gaýt-: Dönmek.

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim agşamara (24/9)

Iki uçly dagy dälde / Ýassynara gaýdamda da (30/8)

Ogullamy görüp gaýtjak / Neneň görýän Şemsi kilwan (49/31)

Ýygnaň diýip gaýdypdyrlar / Sähet diýmän pähet diýmän (53/35)

Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe bargyn diýipdi ol (65/27)

Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/9)

Elim agza ýetenden soň / Gurup gaýdan aýmançamyň (108/10)

Onlap sapar zyýarata / Baryp gaýdan aýmançamyň (108/12)

Welsepitli gelýärdim men / Öňbaraga gaýdan ýaly (110/24)

Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/20)

gaýta gaýta: Peşi peşine, bir çok defa, ardı ardına.

Diýişdirip gaýta gaýta / Ýetişdigme sarnaşdyrdym (22/13)

Murtlarynyň çowlaryna / Gaýta gaýta ganat berip (31/10)

gaýtala-: Tekrarlamak.

Gaýtaladym sowalymy / Soraýamyň soramýamyň (12/16)

Şeý diýdi de gaýtalady / Ýene başky sözlerini (14/21)

Şu sözleri gaýtalarydy / Şol üçünji gürpe girýän (43/9)

gaýtalan-: Tekrarlanmak

Ýeke täkdir ilki posa / Ol hiç haçan gaýtalanmaz (94/25)

gaýtarma: Dul, eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek.

Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/28)

Özüň görmän düzedemde / Gara gözli şol gaýtarma (21/29)

Özüň duýman elim çarpdym / Aklym alan şol gaýtarma (28/3)

Orta çykdy batyp dere / Maýa ýaly bu gaýtarma (28/11)

Ol gaýtarma goşuldy da / Gelin gyzlaň arasyna (28/20)

Gözün çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýin (39/13)

Gara ýere dykan ýeri / Aklym alan gaýtarmanyň (40/11)

gaýtgyn: Şiddet.

Diýen sesleň gaýtgynyndan / Äpişgeler lerzan urdy (88/18)

gaýym: Sıkı.

Ýumruklaryň düwdi gaýym / Nas ederiş Garsaklary (89/13)

gaýym gaýym: Sağlam sağlam.

Üç ýetimiň ýañagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/27)

gaýyş-: Eğilmek.

Gaýşyp otyr Saşa daýym / Bir ýanynda Asýa lukman (85/15)

Öňün başlap gaýşyp gelýär / Adaglymdan üstün çykyp (123/27)

gaýyş: Kemer.

Bilindäki gaýyş çekiň / Tokasyny şakyrdatdy (13/20)

Ýanyndaky gaýyş bile / Jylawlanan goňur itdi (107/13)

gaz: Kaz.

Alkymyma dykyljyrap / Uçjak gaza meñzeýärdiň (40/24)

Çepbäh guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/33)

gaz-: Kazmak.

Rusetiň çöllüğinden / Tranşeyler gazyp barýar (6/28)

gazel: Gazel.

Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/18)

gazan: Kazan.

Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/16)

Iki gazan duşdy diýşip / Pakyrdyny beriberdi (28/18)

gazan-: Kazanmak.

Bar gazanan baýlygyny / Oýluk onuň düşegidi (56/34)

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

Seň penaňa gaçyp atdyk / Şerigatyň gazabyndan (67/16)

gazap donun geý-: Çok sinirlenmek.

Gazap donun geýip gelýär / Ykjam düşüp yzmyza (63/4)

gazaşdyr-: Temizlemek.

Azylaryn gazaşdyrdy / Ogullarym şu gülkini (41/11)

geç-: 1. Yaşamak.

Aman esen geçen ýaly / Wakalaryň irniginden (18/1)

Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/28)

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/3)
Gyr tut bolup geçipdiler / Ahyrsoňy men zerarly (35/20)
Geçsin biziň obamyzda / Göz üstünden ýassyk berip (75/21)
Mekejinden derman ýasýan / Düne döräp geçen däldir (104/3)
Kekejinden syýa ýasýan / Senden öňe geçen däldir (104/7)

2. Geçmek, geçerek gitmek.

Juwazymyň işiginden / Sallanjyrap geçen wagty (18/34)
Mamyşbibi geçip barýar / Sypaşdyryp başyndaky (51/13)
Kolonnamyz geçip barýar / Swobodaň ortasyndan (71/25)
Durup durup durup geçýär / Şu isçastýä ýetjek bolup (71/33)
Onlap onlap artelleri / Suw boýuna düzüp geçdi (74/28)
Gürrünleşip bir pişekli / Geçip barýar köçe bile (77/10)
Düýn geçemde Sarman dagy / Albaşymdy Suw tutýardy (110/31)
Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/25)
Gije geçen ýerinizden / Eýläk çapyp (116/25)

3. Yönetmek.

Kim diýerdi Kiriniski / Ýurt başyna geçenmişin (36/32)

4. Zaman aşmak, geride bırakmak.

Adam bary janserekdi / Baş ýyl geçdi (37/30)
On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/31)
Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/21)
Basyp barsyň söbügine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/22)
Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/26)
Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/32)
Geçen günler aýlar hakda / Aşgabada yzymyzdan (79/28)
Ýuwdup barýar sesi bile / Baş aý geçdi (84/1)
Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam eltdi (120/23)

5. Bir yerden başka bir yere geçmek.

Eýermiziň gaşy bile / Badymyza durman geçdik (57/17)
Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/12)

Geçdi gyzyň alkymyna / Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/33)

Geçiberme aşa beter / Otarsañam otar weli (103/28)

Aňryk geçdik Doňup galdyk / Garap Çepbäh mazaryna (108/15)

Zordan geçen Ogullamyz / Üç dost bolup kejebeden (120/30)

6. Yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek

Gyzyl elwan kolonnalar / Geçip durdy (70/24)

Geçip durdy / Ura ura a senagatyň (70/25)

geçip geçmän: Geçip geçmeden.

Ýarym sekunt geçip geçmän / Ýolly eýýäm daşardady (97/27)

Eý adamhor sen dälmidin / Baş alty gün geçip geçmän (115/5)

geçen: Geçmiş

Topulypdyr sopy Garsak / Geçen gije Çepbe bile (87/32)

Geçenimi ýada salyp / Aşyklaryň söhbetinden (92/23)

geçi: Keçi.

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/20)

geçisakgal: Keçi sakalı; köse sakalı, seyrek sakal.

Bogazymdan jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/12)

geçil-: Bir yerden başka bir yere geçmek.

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/2)

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/2)

Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/17)

geçir-: Geçirmek.

Diýip gyzyň goltugyndan / Geçirdi de ellerini (29/16)

gedaý: Yoksul.

Sawçymysyň Gedaýmysyň / Ýa garyba howandarmyň (13/6)

gedem: Gururlu.

Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/16)

gel-: 1. Ulaşmak, varmak.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geläý topar topar (5/4)

Adamlaram yz yzyna / Geler otyr geler otyr (5/16)

Adamlaram yz yzyna / Geler otyr geler otyr (5/16)

Taýmaz babaň altmyş ýaşyn / Gutlamaga üýşüp geldik (7/26)

Saraý ýaly howlusyna / Kerwen tutup süýşüp geldik (7/28)

Eçil şu gün Taýmaz baba / Eçil şu gün diýşip geldik (7/30)

Gelenleriň elin gysyp / Böküp otyr misli çaga (8/5)

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/23)

Öz bitini özi iýýän / Tüýs ýerinden gelme baýdy (9/35)

Gele gelmän gap böwürä / Topulmasy nämedenkä (11/16)

Gele gelmän gap böwürä / Topulmasy nämedenkä (11/16)

Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelyär (11/33)

Şo gelensoň dat gününe / Dat gününe hökür mama (17/20)

Örküjine atyp geldi / Ýüpden boşan däli ýaly (20/14)

Akrap girdi külbejiğe / Geleweri akrap diýip (20/17)

Hä Meýdany öýerjekmi / Bagty bile gelewersin (22/12)

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim agşamara (24/9)

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/25)

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/26)

Söýesinden sypyp gelyär / Derrew baryp çöwşiň ýandan (27/36)

Ýene geldim oraçama / Salamymy ilki alan (33/35)

Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (34/1)

Yňraljyrap habar gatdy / Meňem gelip durşum diýip (34/3)

Ak gaşlaryn oýnaklatdy / Sen nireden geldiň diýip (34/5)

Seredemde akly haýran / Sen nireden gelen bolsaň (34/7)
 Menem şondan geldim diýip / Kesewi dek barmaklaryň (34/8)
 Haýsy ýerden gelen bolsaň / Güm bol gelen watanyňa (35/2)
 Haýsy ýerden gelen bolsaň / Güm bol gelen watanyňa (35/3)
 Döze döze gelendirin / Magrupdan maşryga çenli (36/1)
 Geze geze gelendirin / Sen ýaljaklaň kellesini (36/3)
 Üze üze gelendirin / O bir dulda (36/5)
 Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelyär tetjal diýşip (37/20)
 Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelyän wagty (44/30)
 Oraçama süýnüp sarkyp / Mamyş geldi ýassynara (45/18)
 Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/14)
Geleweri geleweri / Nury didäm ýegen janym (48/9)
 Geleweri geleweri / Nury didäm ýegen janym (48/9)
 Onýança da ýolly geldi / Gaýşardypjyk döşlerini (49/27)
 Siz oturyň häzir gelyän / Diýip Ýolly sanaçjygyn (49/33)
 Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçjygyn (50/23)
 Tuwak gepçi ýetip gelyär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/28)
 Gelnaljyňyz ertir öýlän / Gelsin diýip aýdypdyrlar (53/38)
 Saklanmyşyn uly ýoly / Günbatardan ýetip gelyän (55/17)
 Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atyp gelyän (55/21)
 Burnun göge tutup gelyän / Narpyz baryň satyp gelyän (55/22)
 Burnun göge tutup gelyän / Narpyz baryň satyp gelyän (55/23)
 Arlap gelyär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/2)
 Gazap donun geýip gelyär / Ykjam düşüp yzmyza (63/4)
 Gargap ogul gyzmyza / Ýetdim ýetdim diýip gelyär (63/7)
 Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygryp gelyän pyýadalar (63/21)
 Gynlaryndan jöwherlerin / Sogrup gelyän pyýadalar (63/23)
 Ogulla gyz dünýä diýseň / Gel arkama müngül indi (64/31)
 Kaýdan gelip kaýga elteý / Göz görmeýen jaýga elteý (65/1)
 Inip gelyäs Aşgabadýň / Gök gyrtyçly depesinden (66/9)
 Bu gün seniň giň saýaňa / Garyp bile Senem gelyär (66/22)
 Ýeňiýoluk Taýmaz bilen / Pena istäp menem gelyän (66/24)
 Gelin gelyär Gelin gelyär / Aç gapyňy Saşa däde (67/13)
 Gelin gelyär Gelin gelyär / Aç gapyňy Saşa däde (67/13)

Ýada myhman geljegini / Aňdyňmy sen ozalyndan (67/17)
 Donumyzy telpegmizi / Ýerzemine salyp geldi (68/4)
 Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/6)
 Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/11)
 Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelyär yzymyzdan (71/18)
 Kim göreşse gelsin diýip / Sürünýänje Taýmazyňyz (74/15)
 Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/34)
 Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/1)
 Brigadirmiz Sapar geldi / Oň daşyndan Şemsi kilwan (75/3)
 Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/5)
 Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/27)
Gelip düşdi alty myhman / Ak gujagyn açyp otyr (76/27)
 Kyrk mün arza gelenmişin / 25 mün arza derek (76/35)
 Hoşlaşdyk biz şäher bile / Ýene geliň ogullarym (77/20)
 Alyp geldi çañly ak ýol / Çañly bolsa bolubersin (77/25)
 Wazlap gitdi Taýmaz pälwan / Görüşmäge gelyänlerini (78/30)
 Giýew hakda gürrün berdi / Gelyän myman sygyşmady (79/35)
 Gyzyň öwsüp biri gelyär / Bäre gelyär bäre gelyär (80/26)
 Gyzyň öwsüp biri gelyär / Bäre gelyär bäre gelyär (80/27)
 Gyzyň öwsüp biri gelyär / Bäre gelyär bäre gelyär (80/27)
 Aşyk Çepbän ýüregine / Derman gelyär däre gelyär (80/29)
 Aşyk Çepbän ýüregine / Derman gelyär däre gelyär (80/29)
 Polat ussaň gyzy gelyär / Utulmagna az galypdy (80/30)
 Kartlarynyň tuzy gelyär / Görer bolsaň ho gelyän gyz (80/32)
 Kartlarynyň tuzy gelyär / Görer bolsaň ho gelyän gyz (80/33)
 Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/7)
 Ýanja gelen Tokmakdaky / Tilki baýyň suratyna (81/33)
 Ýaşyl tüsse süýnüp gelyär / Top oýnalýan ak inişden (82/6)
 Demir bedew inip gelyär / Palta palta polat naly (82/8)
 Öl çägäni sowrup gelyär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/10)
 Çepbeligne çöwürüp gelyär / Eýerinde Saşa daýym (82/12)
 Tes tegelek jylawyny / Bäräk bäräk öwürüp gelyär (82/15)
 Göreninde arlap gelyän / STZ äniň syratyny (82/32)
 Eý waý şeytan gelyär diýip / Sygyr döle kürsöp urdy (83/3)

Ola indi kündäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmys (83/10)
 Diýdi Ýene näçe bolsa / Gelibersin şeýle şeytan (83/16)
 Iliň öňün başlap geldi / Daýzamyz hem yzy bile (97/17)
 Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/19)
 Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/20)
 Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/4)
 Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/5)
 Göçüp gelyän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdä (99/28)
 Tasap gelyän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (101/32)
 Arzaňyzy erte birgün / Ýene alyp gelmeseňiz (106/15)
 Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelyär (106/32)
 Örboýuna galdy biri / Wah doganlar bäri geliň (108/28)
 Bäri geliň bäri bäri / Ylgap bardyk Arçyn bilen (108/29)
 Ýene biri gelip ýetdi / Mazarlygyň gaýrasyndan (110/17)
 Welsepitli gelyärdim men / Öňbaraga gaýdan ýaly (110/23)
 Çopan gelip habar berse / Wah wahsyrap için çeken (113/3)
 Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/10)
 Ýarygije ýüwrüp gelen / T Taýmaz p piliň sapy diýip (115/6)
 Kelemesin öwrüp gelen / Tirek ysly güpbüsini (115/8)
 Çöwreligne geýip gelen / Ýolly bile Çepbejigiň (115/10)
 Nädäýdi kä diýip gelen / Mamyş baýyň doganjygy (115/12)
 Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan dört dönügiň (115/20)
 Öňlerini başlap gelen / Pillerini çaryklarny (115/22)
 Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganyň ölä ganyň (115/24)
 Haşlap gelgin irden diýip / Allaniçigsi boluşyp (116/11)
 Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşiň ýaly (116/20)
 Obamyzdan günüň günü / Degirmene gelyän galla (119/12)
 Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmäň (122/2)
 Atgaýtarym süýşüp gelyär / Şir sypatly Saşa baba (123/25)
 Öňün başlap gaýşyp gelyär / Adaglymdan üstün çykyp (123/27)
 Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelyär (123/32)
 Alyp gelyär özi bilen / Ýandaklykdan ýandaklyga (123/35)

2. Beklenilen bir zamana ulaşmak.

Haýhatly gys ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/10)
Dokuz aýlap ýatyp geldi / Gyrkylygnyň kyrkysynam (20/12)
Gyýylma ynjama sabr eýle könlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/28)
Sypdyrmaryn diýip gitdi / Oaza geldi haý bile (50/3)
Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/29)
Ýylky ýyly çapyp geldi / Moskwanyň gujagyndan (75/25)

3. Buyurmak, davet etmek.

Geliň geliň / Giriň diýip (21/24)
Geliň geliň / Giriň diýip (21/24)

4. İşitmek.

Bir ses geldi işgimizden / Bela çyksyn deşgizden (30/26)

5. Ortaya çıkmak.

Içi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/29)
Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/31)
Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/31)

6. Görünmek.

Uly ýola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelyär (106/30)

gel gel: Gelgelelim.

Indi gel gel Ogulla da / Şu şerraýyň elindedi (48/21)

gelin: Gelin, yeni evlenen kız.

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/9)
Öýe girdi eda bile / Şu sähetde gelin alýas (21/31)
Gelin alýas diýseňizle / Düşümlisi bolawersin (22/9)
Mele gelniň dyzlaryna / Alma ýaly ýañakdaky (30/22)
Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/16)
Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/20)

Bilezikli gollaryny / Çermäp duran Mamysş gelin (45/22)
 Her elini bir işige / Germäp duran Mamysş gelin (45/25)
 Käte käte zerli göwsün / Sermäp duran Mamysş gelin (45/26)
 Üşýän bolma Taýmaz diýip / Tarsa turdy Mamysş gelin (47/22)
 Başlik çyraň burmasyny / Aşak burdy Mamysş gelin (47/24)
 Ýorganymyň aşagyna / Kürsäp urdy Mamysş gelin (47/26)
 O naçaryň ähli erki / Şu haramhor gelindedi (48/24)
 Tilki baýlaň ýünün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/2)
 Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/4)
 Diýişdiler gyz gelinler / Kereşmeli bakyşdylar (57/24)
 Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/26)
 Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/23)
 Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/24)
 Pukaranyň gözýaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/26)
 Ogşaşjakmy Sona gelin / Gelin bary jak jak güle (59/15)
 Ogşaşjakmy Sona gelin / Gelin bary jak jak güle (59/16)
 Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/2)
 On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/4)
 Melhem eýle / Mele gelniň ýüregine (60/11)
 Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/19)
 Keşdelenen ýeňsapyly / Gyzyly mahmal geýen gelin (60/21)
 Apyş gelin jykrydady / Birdenikä ýolly goçuň (61/27)
 Üzeňnisi şakrydady / Dogry aýdýaň weli gelin (61/30)
 Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/16)
Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/17)
 Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/26)
 Ynha saňa gelin diýip / Sakgalyndan aýlap çekdi (64/18)
Gelin gelýär Gelin gelýär / Aç gapyňy Saşa däde (67/13)
 Gelin gelýär Gelin gelýär / Aç gapyňy Saşa däde (67/13)
 Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäň (74/2)
 Özüňize el ýetirýär / Gelniňize uýaňyza (88/7)
 Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/34)
 Çözleýärdi Abat gelin / Zalyň içi ýagtylanýar (114/19)
 Sözledikçe şaýat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/21)

gelinbaý: Gelin kız.

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädýär (8/13)

gelin gyz: Gelin kız, gençkadınlar ve kızlar.

Toý baýramyň hozanagy / Gelin gyzlar bakjaklaşyp (27/13)

Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/17)

Ol gaýtarma goşuldy da / Gelin gyzlaň arasyna (28/21)

gelişdiýr-: Çoğaltmak.

Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/16)

gelişmejek: Yabancı.

Gök çay bilen agaran hem / Gelişmejek närse däl le (41/2)

gelnalyjy: Düğün alayı, gelin almaya giden insan grubu.

Gelnalyjyň ertir öylän / Gelsin diýip aýdypdyrlar (53/37)

Gelnalyjyň duşy bile / Ýene birden töwerekläp (57/18)

Orta ýolda duruzmaga / Gelnalyjyň depesinde (59/28)

gemir-: Kemirmek.

Wah bu dişler diş wagtynda / Künjarady gemirýäni (18/8)

gende: Yaramaz, kötü, fena.

Ýüregiňden geçirerin / Gop dulumdan gende diýdim (14/2)

general: General.

Sen jögülik edýäň diýip / Bir patyşa generaly (33/14)

geň: Garip, şaşırtıcı.

Mazarystan Ýarygije / Bu nä waka Bu nä geň syr (110/8)

geňirgen-: Birine, bir şeye şaşyrmak.

Guşap aldy daşymyzy / Geňirgenip synladylar (78/4)

gep: Söz.

Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/31)

Aýtjak bolýan ähli gepim / Bu soraglaň yzyndady (22/19)

Birden ötäýtmesin diýip / Başga ýana sowdum gepi (23/4)

Atam bende / Her gepinde (43/8)

Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/32)

O nä boluş Nämе gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/21)

O nä boluş Nämе gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/22)

Aýdyp duran ähli gepiň / Patarraky boýdan başa (111/11)

Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/16)

gep at-: Sohbet etmek.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/7)

gepçi: Dedikoducu.

Tuwak gepçi ýetip gelýär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/28)

Tuwak gepçiň tamdyr suwun / Çöp çalama garyp geçdi (82/30)

geple- ~ geplä-: Konuşmak.

Seniň başdaş adaglyň men / Kän gepletme mundan aňry (13/33)

Seniň başdaş adaglyň men / Köp gepletme mundan aňry (14/20)

Eýle beýle biýjek bolsam / Geplemäge maý berenok (31/20)

Prokurordan kem çykmany / Hawa la gyz şo geplände (118/7)

gepleş-: Anlaşmak.

Gepleşem ä kem ýakmany / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/10)

ger-: Gergin veya düz bir şeyle örtmek veya önünü kapamak.

Her elini bir işige / Germäp duran Mamys gelin (45/24)

İşige de taýak germäp / Zagyrdyklap ýatsam nätjek (48/15)

gerek: 1. Gerek, lazım.

Ertire de gep gerekdir / Bir çen boldy bes et diýip (5/31)

Sen iň gowsy şolara git / Nämä gerek garyp çatma (15/27)

Entek wagt kän gerekdi / Kime ynanjagyn bilmän (37/27)

Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/33)

Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyň yşky bilen (56/14)

Şol oýlugaň arkasynda / Çyn dost üçin gerek bolsa (57/5)

Söýgi üçin gerek günü / Ajalyň hut agzyna da (57/8)

Bize diňe / Bir gyz gerek (58/3)

Gerek (58/16)

Jan gerekmi pyçak diýşip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/26)

Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bäre (63/30)

Diýdi daýym Öpmek nelzýa / Bu ýañaklar Ýolla gerek (67/31)

Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar diýdi goja (68/17)

Köpetdag hem gerek bolmaz / Diýip menem ýarymtürki (72/2)

25 müň işçi gerek / Zawodlardan fabriklerden (75/33)

Iýdirmeris nanymyzy / Kolhoz üçin gerek bolsa (86/17)

Ýagşyzada geregmiz ýok / Rast aýdýaň (88/14)

Rast aýdýaň / Wagşyzada geregmiz ýok (88/17)

Alyň dostlar dyzap durmaň / Geregiňiz arza bolsun (106/9)

Wah asuwam az la dogan / Maňa galsa oň geregi (117/9)

2. Mümkün, ihtimal.

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/27)

Onuň gözün gapsa gerek / Mamysbibiň beren duzy (53/19)

Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/6)

Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/2)

geri: Geri kalan.

Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/13)

gerin-: Gerinmek.

Hezil edip bir gerindim / Onsoň ýene kempir bile (16/23)

Ogullarym garşyňyzda / Gerinýänje Taýmazyňyz (74/12)

geriş: Sirt.

Halym agyr / Gara günden gersim ýagyr (12/25)

germesatan (bol-): Bir işi yapmak için telaşla sağa sola koşmak.

Ortalykda germesatan / Bagtsyz heleý men dälmidim (113/21)

getir-: 1. Gelmesini sağlamak.

Semawarda gaýnan çayy / Özi demlär özi getir (5/24)

Bar onyň a ýabakmyşyn / Paltajygňam getir diýdi (14/10)

Nesip bolsa şu harmanda / Getirerin oraçama (17/19)

Allajanyň bu zatlary / Kim getirip biler diýip (24/27)

Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/35)

Gök çayyrlı ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/12)

Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/34)

Sülçi gaýry getirmäge / Daýym bilen kilwanymyz (101/28)

Getiräýsek neneň borka / Onýança da yzymyzdan (118/28)

2. İleri sürmek.

Getiripjik gabadyna / Ogullarym ýetmek üçin (37/23)

3. Sebep olmak, ortaya çıkarmak.

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/12)

getirt-: Sebep olmak.

Bir belany getirdiler / Onam hanha ahun agaň (103/16)

geý- Giymek.

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädyär (8/14)

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gysyk geýip (9/1)

Demir tiken geýen ýaly / Endam janym çümşüldetdi (14/27)

Nirde näme diýen bolsam / Nirde näme geýen bolsam (34/15)

Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/22)

Kellesine geýip gitdi / Munuň ýaly delil tapsam (49/35)

Keşdelenen ýeňsaply / Gyzyň mahmal geýen gelin (60/21)

Aýnaň ýanna baryňdajyk / Şu zatlary geýiň diýdi (68/10)

Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/11)

Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/35)

Maňlaýraga geýen bolup / Nagyslyja elýaglygnyň (93/2)

Çöwreligne geýip gelen / Ýolly bile Çepbejigiň (115/10)

Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/28)

Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelýär (123/31)

geýdir- Giydirmek.

Maňlaýyma tabak bilen / Geýdirjeg oz bu ýa diýip (13/13)

Her haýsynyň kellejigne / Altyn telpek geýdirseň de (18/14)

geým: Elbise.

Çalşyrgyzy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/37)

Ýuwup çorşuk geýmini de / Asyp berýän Ogullady (48/31)

Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/6)

geýindir- Giydirmek.

Ýöne weli geýindirmek / Agyr düşdi Ogullany (68/19)

geýiş-: Giymek.

Mesilerin geýişdiler / Her kim bir söz tapan bordy (37/21)

gez-: Yaşamak.

Ýitigsije aý göründi / Otuz günläp aç gezyäniň (49/10)

Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyäne (49/12)

Geçirýärdik elden ele / Ähli aglap gezenmizi (82/3)

Ýollusynyň sözlerine / Boglup gezdik lal hatarna (85/24)

Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/25)

Ýer üstünde rehnet görmän / Bükülişip gezipdirler (107/34)

Çydam käsäm şu gün doldy / Mundan artyk gezebilmen (112/16)

Çagalarymyň hatyryna / Dymyp gezdin Men günäli (112/24)

Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/31)

geze geze: Gezerek, geze geze.

Geze geze gelendirin / Sen ýaljaklaň kellesini (36/3)

gezek: Defa, sefer.

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/6)

Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/34)

Habar berse ýer üstünden / Bu gezekki bilgiçliği (102/7)

Ilki gezek tanyşamda / Sekretardy komsomola (107/17)

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/6)

Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/4)

gezlilik: Bıçak.

Menem urdum gezigimi / Süňke degip tyrypyp gitdi (64/7)

gezmele-: Gezinmek.

Bu gün saňa sowuk ýokdur / Hezil edip gezmeledi (70/5)

Don Kihoty bolduň diýip / Gezmeledim oýan buýan (96/34)

gädik: Çatlak.

Nas reňkli dişleriniň / Hoňkartdy da gädigini (31/4)

Dili bile ýalmaşdyrды / Alyndişin gädigini (53/4)

gämi: Gemi.

Gämi bilen çalymdaşdy / Labyryny atjak ýeri (59/23)

Toý obasy heniz daşdy / Dört aýakly bu gämini (59/26)

gäz: Kir, pislik.

Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/6)

giç: 1. Sonra.

Ozalu giç / Ogullam hiç (11/28)

2. Geç.

Oglum Çepbäm Nätdiň bizi / Emma indi giçdi sowal (100/13)

gije [gi:je]: Gece.

Şu gijelik bizde bolaý / Men naçara garaşyk et (46/9)

Bir gijelik baraýaýyn / Çekdirmäýin artyk näzi (46/17)

Topulypdyr sopy Garsak / Geçen gije Çepbe bile (87/32)

Her gijede näçe diýseň / Körek artmak biziň bile (95/9)

Her gijede näçe diýsek / Gürrüň bermek siziň bile (95/11)

Gidipdiler öten gije / Birden meniň gözüm düşdi (101/30)

Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/13)

Gije geçen ýerinizden / Eýläk çapyp (116/25)

gije gündiz: Yirmidört saat gece gündüz, daima, sürekli.

Gul aga da öýne myman / Gije gündiz goýundady (19/22)

Haram saçy kesilmişden / Gije gündiz dümtünjiräp (52/3)

Döwlet berdi Lenin ýoly / STZ ämi gije gündiz (121/13)

gijesine: Geceleyin.

Gijesine peji ýanap / Şaýyn ýakan sen dälmidin (116/17)

gijän ýary: Gece yarısı.

Itin sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijän ýary (110/6)

Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijän ýary (115/19)

gijä-: Kaşınmak, yanmak.

Birden bokurdagym gijäp / Üsgürdim men yzyzyna (47/19)

Bu zatlardan habarsyzdy / Çepbe suwçyň dili gijäp (92/30)

gijä gal-: Geç kalmak.

Pökki ýaly gapan bolduk / Gijä galan atbaşçylar (57/23)

Belli bolar Aý gün köp le / Aý Taýmazhan gijä galdyň (105/17)

gijöýlän: Akşamın ilk saatleri.

Gijöýlänler çykyşymdy / Komsomolyň býürosyndan (110/19)

giň [gi:ň]: Geniş.

Keypiniň tüýs jaý wagtynda / Ylaýta da giň dalbara (4/14)

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/1)

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/24)

Eger Asman boljak bolsaň / Giňiräk bol asman ýaly (9/13)

Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boris atly (65/20)

Bu gün seniň giň saýaňa / Garyp bile Senem gelýär (66/21)

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/21)

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyny (81/21)

Älemgoşar giň asmanyň / Deň ýaryny tutup durdy (81/25)

Gin gujakly älemgoşar / Ýoluň haýyr diýýän ýaly (82/18)
Taşlaýjakmy gin jahany / Ýany dälmi soňky demde (98/27)
Gin maňlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/35)
Gin zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/7)

gir-: 1. Dışarıdan içeriye girmek.

Akrap girdi külbejigme / Geleweri akrap diýip (20/16)
Geliň geliň / Giriň diýip (21/25)
Öýe girdi eda bile / Şu sähetde gelin alyas (21/30)
Birisine dönen ýaly / Bir iç giriş bir daş çykdy (25/13)
Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä giriş gitdi (48/4)
Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/17)
Borum borum gök tüsseli / Ak öýüne giriş gitdi (52/15)
A gyz heýem soň gujagna / Ýürek edip giriş bormy (59/4)
Irkiljiräp oturmaň da / Giriň kamys tama diýdi (69/30)
Giriň kamys tama diýdi / Ýöne weli ýorganymyz (69/37)
Düýe sagyp öýlerine / Giriş barýan Bossan eje (83/6)
Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/31)
Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/32)
Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/33)
Gir diýýärin / Ýok girmerin (89/34)
Hä girmezmiň haramzada / Diýip onuň ýeňsesinden (89/35)
Aýmançaly ak esgili / Mazarlyga giriş gitdik (107/28)
Büküdikläp dört pyýada / Öwlýälige giriş gitdi (109/34)
Heleýniziň çöregine / Gyrmzy gün öýne giriş (117/1)

2. Katılmak.

Şu sözleri gaýtalardy / Şol üçünji gürpe giryän (43/10)

3. Sıgmak.

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/18)
Düşek saldyk / Bir ýorgana girdik weli (95/24)

git-: 1. Bir yere doğru yönelmek.

Sen in gowsy şolara git / Nämä gerek garyp çatma (15/26)
Adaglymy munda taşlap / Başga gapa gitmen diýdi (16/6)
Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/13)
Gidenden soň / Duýdurmanjyk (19/9)
Başyn ýaýkap gidýädejik / Ýene özün tutabilmän (21/2)
Taýpy ýaly eňjigmi / Taýzardypjyk işe gitdim (26/22)
Wah meşigi bar bolsun da / Bar keýpimi alyp gitdi (30/31)
Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/33)
Irden iýjek tötegmä de / Sanajyna salyp gitdi (30/35)
Saradypjyk gitmekçimiň / Buýrugmyza däl diýerçe (31/31)
Özi bilen alyp gitdi / Ähli eden arzuwyny (33/21)
Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykma Maşat (46/8)
Diýen pikir döräp mende / Bolýa daýza diýip gitdim (46/20)
Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/22)
Onýança da akbaý agsak / Gözenekden üyrüp gitdi (47/36)
Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/4)
Kellesine geýip gitdi / Munuň ýaly delil tapsam (49/35)
Sypdyrmaryn diýip gitdi / Oraza geldi haý bile (50/2)
Hühürdisin pessaýladyp / Obaň için syryp gitdi (52/13)
Borum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/15)
Ertesi gün ýolly bile / İşe gitdik ekiz ýaly (52/25)
Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/16)
Ýyldyrym dek süýnüp gitdik / Alnymyzda günün nury (64/22)
Daşly ýabyň boýy bile / Siňip gitdik Aşgabada (67/12)
Wazlap gitdi Taýmaz pälwan / Görüşmäge gelýänleriň (78/29)
Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/16)
Awa gitjek taza döndi / Emma häzir şol tazylar (85/35)
Ýekdir ýarym gidýän de bar / Kapyrlyga berer ýaly (87/17)
Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/35)
Balyk ýaly sypyp gitdi / Töweregin garanjaklap (93/16)
Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/32)
Märeleden hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/34)

Gidipdiler öten gije / Birden meniñ gözüm düşdi (101/30)
 Haý äteñet sen diýdi de / Molla Çakan dymyp gitdi (104/9)
 Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/12)
 Ol a häli öwlyä gitdi / Öwlyä gitdi Hä çynmyşmy (104/32)
 Ol a häli öwlyä gitdi / Öwlyä gitdi Hä çynmyşmy (104/33)
 Göz önümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/35)
Gidipdiler üç gün owal / Bu gün bolsa her haýsynyň (105/36)
 Ýandaklygyň içi bilen / Käriz boýun syryp gitdik (107/26)
 Aýmançaly ak esgili / Mazarlyga girip gitdik (107/28)
 Büküdikläp dört pyýada / Öwlyälige girip gitdi (109/34)
 Müjewüriň ýolbarsy hem / Yzlaryndan üýrüp gitdi (110/2)
 Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/26)
 Başisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/28)
 Batanyndan tä dogýança / Terse gitdiň leñneç ýaly (112/22)
 Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/24)
 Gepleşem ä kem ýakmady / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/11)
 Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/12)
 Jaýlamaga Jaýlamaga / Bizem gitjek Taýmaz aga (123/16)
 Bizem gitjek jaýlaşmaga / Gapdalyma owlak ýaly (123/17)
 Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/16)
 Ýygan malyn maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/4)

2. Konuşulmak.

Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/19)

3. İcra etmek; yapmak yürütmek.

Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/7)

giýew: Damat.

Giýew hakda gürrüň berdi / Gelyän myman sygyşmady (79/34)

gizle- ~ gizlä-: 1. Korumak amacıyla saklamak.

Men ýalyny gizläýmeli / Duluklary ýasalan dek (12/4)
Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/23)

2. Başkasından gizli tutmak.

Ýaz özüniň birje günün / Öňden gizläp goýan ýaly (25/36)
Ahyrsoňy orta atdy / Gizläp duran sözlerini (46/6)
Beýläk çapyp / Gizlediňiz yzyňyzy (116/28)

gizlen-: Gizlenmek.

Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/5)

gobsun-: Kalkmak.

Ýagyş deşen mazar ýaly / Ah wah edip gobsundy da (17/7)
Hä biýrgünmi diýen bolup / Ekezlendim gobsunjyrap (23/12)

goja: İhtiyar, yaşlı.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/8)
Taýmaz bolsa lohloh gülüp / Eýýäm degýär Galkan goja (40/20)
Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/31)
Diýip Taýmaz Galkan gojaň / Tirsegine kakdy weli (41/3)
Bogazyndan jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/12)
Ätiýaç hem bagtyň ýary / Diýipdirler diýdi goja (68/2)
Eňegmizi taýpy ýaly / Taýzardypjyk goýdy goja (68/16)
Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar diýdi goja (68/18)
Diýip bizem goja bile / Çakyşdyrdyk ýüzje gram (69/19)
Diýip daýaw ak eşekli / Çokga sakgal goja bile (77/8)

gol: İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

Haýbat bilen güjeňledi / Bilezikli gollaryny (29/18)
Bilezikli gollaryny / Çermäp duran Mamys gelin (45/21)

gola düş-: Eline düşmek, yakalanmak.

Bu nä myş myş bu nä ahwal / Jordan geçip gola düşdük (106/24)

gol bula-: El sallamak.

Arza berdi säher bile / Golumyzy bulap bulap (77/18)

Şäher ýaly uly jaýa / Bäräk diýip gol bulady (80/1)

gol guwşur-: El bağlayarak bir şeye rıza göstermek.

Gol guwşurdyk daýymyza / Diýdik Lenin hökümeti (75/7)

golaý: 1. Arada az zaman bulunan.

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/31)

2. Arada az mesafe olan.

Çekinmeseň bar golaýna / Diýip güldi Taýmaz baba (40/29)

golaý golaý: Arada az mesafe olan.

Golaý golaý / Gözlerinde oky bolsa (30/3)

Süýşdüm weli golaý golaý / Tahýajygy oklady da (51/31)

Çykarýarlar / Süýşdük oňa golaý golaý (53/14)

golaýla-: 1. Aradaki mesafenin azalması.

Kimsiň diýip haýbat atyp / Alkymyna golaýlamda (11/19)

2. Aradaki zamanın azalması.

Ogullarym bir çen boldy / Ýatar wagtam golaýlaýar (38/2)

golçur goçak: Süs.

Asmanymyň başyndaky / Golçur goçak kürtesinden (71/28)

golda-: Desteklemek.

Diýdik Bizi golda Ýaşlyk / Senden özge diregmiz ýok (57/30)

goltuk: 1. Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.

Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/14)

Diýip gyzyň goltugyndan / Geçirdi de ellerini (29/15)

Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/5)

Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/17)

Annamyrat ýalylaryň / Goltugyna dykyljyrap (122/20)

2. İç, alt.

Bu dünýäniň goltugynda / Näçe näçe mugjuzet bar (58/8)

3. Yüksek mevki, makam.

Ýaş kolhozlaň goltugyndan / Ata bolup götermäge (75/31)

gom: Şiddetli rüzgar, fırtına.

Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/22)

gonamçylyk: Mezarlık.

Niredesiň gonamçylyk / Mürze bile ýola düşdük (106/21)

gonç: Konç, çizme.

Gamçysyny şarpyldatdy / Aýna gonçly ädigine (31/6)

goncuna gor guýulan dek bol-: Yüreğine ateş almak, huzuru kaçmak.

Baý tohumy gonçlaryna / Gor guýlan dek boluberdi (36/21)

goňşy: 1. Bitişik veya çok yakın olan.

Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňşy oba (53/32)

Goňşy obaň her taýyna / Bir aýagyn atyp durdy (81/27)

2. Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad.

Çepbe barmy / Goňşy bolup şu gopguny (99/15)

goňur: Açık kestane rengi, esmer.

Ýanyndaky gaýyş bile / Jylawlanan goňur itdi (107/14)

gop-: 1. Kalkmak.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat gopaymarsyň (4/6)

Gamak ýaly ýeňil gopar / Goýaý ýöne goýaý ýöne (5/7)

2. Gitmek.

Ýüregiňden geçirerin / Gop dulumdan gende diýdim (14/2)

3. Ayrılmak, koparılmak.

Tutan ýerim gopup gelýär / Işigi de dyzaberseň (27/34)

gopgun: Gürültü.

Çepbe barmy / Goňşy bolup şu gopguny (99/15)

gopgun gowur: Gürültü patırtı.

Gopgun gowur ýatyşýança / Penalanyp oturmakdy (66/7)

gora-: Savunmak.

Özüň gora Özüň gora / Çakan molla äşgär kylyň (103/2)

Özüň gora Özüň gora / Çakan molla äşgär kylyň (103/2)

gorgunlat-: Korkunçlaştırmak.

İki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/25)

gork-: Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/30)

Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/12)

Hummur kazyň gorkany hiç / Tas bozupdy täretini (82/34)

gorkuz-: Kaygılanmak.

A gyz Şänik näme beýdip / Gorkuzýarsyň Ogullany (61/10)

gorky: Kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara.

Bolmaz eken gorky sende / Dostluk üçin Wepa üçin (57/6)

Duşman üçin gorky heder / Dünýä döräp şeýledi ol (109/2)

gorkýandyр-: Korkutmak.

Dogrudanam şu biçäräň / Gorkýandyram ýalňyz özi (46/16)

goş: 1. Eşya, mal.

Garynjygy tyňzaberdi / Goş öküziň deregine (41/28)

Garbap aldy goşumyzy / Hemmesiniň derdi birdi (78/7)

2. Kamp.

Garagörnüm gündogarda / Tüsseläp dur çopan goşy (64/26)

goş-: 1. Koşmak.

Hany şundan goşuň süýre / Daşyrakda heňkir diýdim (13/36)

2. Katmak.

Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/18)

Asal goşdy çayymyza / Rugsat ber ogullarňa (75/9)

3. Yarıştırmak.

Goşdy bizi il hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/31)

goşa: Çift.

Eger ikiň arkasyndan / Ýelmäýmeseň goşa noly (7/12)
Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/38)
Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/15)
Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/15)
Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/16)
Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/16)
Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çaly (73/1)
Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/20)
Işikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/3)
Seredýärdi garyp bary / Iki gözi goşa tamda (80/23)
Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/9)
Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/10)
Abat daýzaň ýañagyndan / Goşa monjuk titräp gitdi (113/24)
Goşa biten hoz ýalydy / Orta ýaşan Asmangülüm (121/16)

goşar: Bilek.

Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/20)
Hüžžük saçyn aýlap aýlap / Goşaryma oradym da (34/23)
Köýnek tapan don isleýär / Tyrsyllaýan ak goşara (93/13)
Ýetiň diýip pyşyrdady / Iki eli goşardady (97/26)
Çepbe Çepbe / Ýapyşamda goşaryna (100/3)

goşawuç: Avuç.

Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/10)

goşgujy: Şair.

Alla taňrym Alla taňrym / Diýip köne goşgujygmy (47/12)

goşul-: Katılmak, dahil olmak.

Ol gaýtarma goşuldy da / Gelin gyzlaň arasyna (28/20)

Goşulýardy şagalaňa / Kejebeli gyzyň maýa (59/19)

goşulyş-: Katılmak, dahil olmak.

Butlaryna kakyşýarlar / Menem baryp goşulyşdym (27/29)

Goşulyşdy posa sesi (70/20)

goşuş-: Katmak.

Tigirlerne ses goşuşyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/25)

gotur: Uyuz.

Gotur düýäň aýagyna / Aýak goşup aýlandym men (24/4)

gowa: Kova.

Käte käte bahanalap / Gowasynam dartardym men (19/8)

gowaça: Pamuk.

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/21)

Guşanypdyr jaýyň daşy / Karta karta gowaçasyn (79/23)

Tarlatsam da az ýalydy / Gowaçamyň gozalary (121/15)

gowal-: Geçmek.

Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaljakmyş garyp haly (36/18)

gowallaň: Çorapsız.

Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/22)

gowga: Gürültü, bağırıtı.

Kim diýerdi Bu gowgalar / Kyýamatyň nyşanydyr (36/27)

gowka: Tüyü alınmış deri.

Gowka ýaly dodaklaryn / Öwran öwran şapbyldadyp (13/16)

gowsun-: Sallanmak.

Aşyk oğlan haly harap / Iki ýana gowsunyardy (92/18)

gowu ~ gowy: İyi.

İň gowusy maňa degme / Degseň erbet kempirdirin (14/13)

Sen iň gowsy şolara git / Nämä gerek garyp çatma (15/26)

Ýüpekleriň gowsun alyp / Jähegini çekýädi le (52/6)

gowy gör-: Sevmek, beğenmek, hoşlanmak.

Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/24)

gowur-: Sıkma.

Haram ýagly gapyrgasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/28)

gowuş-: Kavuşmak.

Ýeriň suwuň maly mülkün / Hak dostuna gowşan ýyly (74/24)

goý-: 1. Koymak, bırakmak.

Gamak ýaly ýeňil gopar / Goýaý ýöne goýaý ýöne (5/8)

Gamak ýaly ýeňil gopar / Goýaý ýöne goýaý ýöne (5/8)

Agyzjygña emzik sokup / Gundaglapjyk goýaýarys (8/20)

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/28)

Ýüregimiň aýtjak zadyn / Öz ugruna goýanokdy (22/26)
 Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/21)
 Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/22)
 Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/5)
 Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/4)
 Elimizi wagty bile / Goybermedi Çepbe çopan (56/27)
 Kelçikligiň gözün deşip / Goýar ýerde goýmaýardy (61/4)
 Kelçikligiň gözün deşip / Goýar ýerde goýmaýardy (61/4)
 Ogullanyň içmän goýan / Gyzyly meýli käsesine (70/8)
 Diýip goýan bolsa nätjek / Munuň ýaly aýy çayy (70/12)
 Şeýderdejik pyzar goýbär / O nämüçin O nähili (102/32)
 Aýy goýdy deregine / Sud hökmünden hoşal ilat (117/2)
 Aýy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/12)
 Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki dört süpügiň (117/16)

2. Yaslamak.

Bir seretsem başyn goýup / Ot kerçelýän misden jama (10/35)
 Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/21)
 Kellesini goýup ýatan / İşlrmiz ä paşdy diýip (115/30)

3. Mecaz anlamda bırakmak.

Ýer gaty da ýol uzakdy / Görülmedik mekan goýman (32/34)
 Ýalandygnyň dogrudygnyň / Kesgidini bize goýuň (109/22)
 Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/15)

4. Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek.

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/29)

5. Değdirmek.

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/26)

6. Katmak.

Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoyun peje (67/32)

7. Bırakmak, vazgeçmek.

Ogullarym häzirlikçe / Gülkiñizi goýuň diýdi (68/8)

8. Yerleştmek, eliyle koymak.

Bu zawodyň iň ilkinji / Kerpişini goýan daýym (71/10)

Örüp örüp goýan özüm / Ynha ýoldaş injinarlar (73/4)

Küde boldy saçagymyz / Ekizleri goýduk welin (120/9)

9. İzin vermek.

Gaýşartmasyn döşlerini / Goyberseler öpjek baryp (72/31)

10. Çıkarmak.

Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oragyny ýere dürtüp (93/32)

11. Vermek, bırakmak.

Ýygan malyn maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/3)

goýal-: Koyulaşmak, yoğunlaşmak.

Goýalyardy ýanwar buldy / Saşa daýym çygar gapyň (99/32)

goýul-: Koyulmak.

Alma gülli alty çäýnek / Goýulanda hatar hatar (8/30)

goýun: Koyun.

Gul aga da öýne myman / Gije gündiz goýundady (19/22)

Öz mizemez mülki bile / Segsen süri goýun bile (38/28)

Goýunlary guzulary / Haýsy ýaşyrakka diýip (38/35)

Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/35)

Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/24)

goza: Koza.

Tarlatsam da az ýalydy / Gowaçamyň gozalary (121/15)

göbek [gö:bek]: Göbek.

Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegin iýen ýaly (21/13)

göç-: 1. Kaybolmak.

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe güni (26/3)

Göçüp gelýän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdí (99/28)

2. Göçmek, taşınmak.

Diýilýänden oba göçdi / Kolhozmyz Lenin ýoly (85/5)

gödeklik: Kabalık, sertlik.

Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/6)

gödek bol-: Kaba olmak.

Mukaddesdir ýaňky posa / Gödek bolsun nâzik bolsun (94/23)

göger-: 1. Hazır olmak.

Guluň ogly Meýdan bile / Gögermeli arçynkyda (31/14)

2. Yeşermek.

Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/13)

Gögermeýär çüýrän çigit / Hawa Abat daýzamyzam (118/4)

gök (I) [gö:k]: 1. Yeşil.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şaýa sepe baý wagtynda (7/23)

Gök çay bilen agaran hem / Gelişmejek nârese däl le (41/1)

Pürkenmişin gök nasyny / Çöp düýbünde döränleriň (55/32)

Inip gelýäs Aşgabadýň / Gök gyrtyçly depesinden (66/10)

Kuşaý eden gök otlarmy / Hol baýyrdä üýşürseñiz (71/37)
Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/29)
Gök çaýyrlý ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/11)
Pagtamyzy dulda serip / Gök çaý süzdük (95/22)
Böküp mündi onlap çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/20)

2. Mavi.

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädýär (8/14)
Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/21)
Gök mandala jalbarynyň / Uçguryňa haýbat berip (31/7)
Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/16)
Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/17)
Burum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/14)
Çawuş çakdym gulagyna / Hol gök düýän üstündäki (60/1)
Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/2)
Gyzyň eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/12)
Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/13)
Turbalaryn söküşdirdik / İn ýokarky gök turbadan (100/33)
Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/12)
Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/33)
Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijäň ýary (115/18)

gök (II) [gö:k]: Gök, gökyüzü.

Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/22)
Burnun göge tutup gelyän / Narpyz baryn satyp gelyän (55/22)
Yzymyza çapan bolduk / Telpegmizi göge oklap (57/21)
Kowan bolýar yzymyzdan / Edil göge uçaňyz da (62/34)
Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/15)
Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/9)

gök daş bol-: Fazla üşümek veya ağlamak gibi sebeplerden dolayı yüzünün rengi değişmek, yüzü morarmak.

Güle güle gök daş bolduk / Döwletjigim oguljygym (95/25)

gömgök: Yemyeşil.

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/23)

gökbogma: Boğmaca.

Näme diýse etmelidi / Gökbogmaly çagaň bolsa (55/9)

Gökbogmaly körpejigin / Bagra basyp uzynly gün (55/14)

Ýetýär enäň deňesine / Gökbogmanyň dermanyňny (55/27)

gökje: Güzel.

Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/26)

gökkürtä: Yeşil elbise.

Meniň çeken hupbatlarmy / Şu gökkürtä ýetjek bolup (71/36)

göl: Halının orta bezeği.

Ol gölleri çitýän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/24)

göm-: 1. Yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek.

Gömmäge de jaý ýetmedi / Hatar hatar urularyň (20/6)

2. Batırmak.

Diýip biziň üstümüzizi / Tas gömüpdi gyllygyndan (114/14)

gömülgen: Kuma gömülen kızılımtarak renkte zehirsiz yılan.

Ýer astyndan ýer üstünden / Gömülgen dek sokuljyrap (122/24)

gönelt-: Düzeltmek.

Oturtmakam tünçä derek / Gyňajyňy gönelt diýip (51/30)

gönezlik: Maya.

Näme diýer gören eşden / Bu zatlaryň gönezligi (52/1)

gönülä-: Doğru gitmek.

Gönüläýdim toýa garşy / Ýetenimi duýman galdym (26/39)

gör: Mezar.

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/34)

Jynazasyz Çepbän meýdi / Zyňylypdyr görden diýip (116/10)

göre aýagyny at-: Bir ayağı çukurda olmak, yaşayacak çok az zamanı kalmış olmak, ölme vakti yaklaşmak, çok yaşlanmış olmak.

Aýaklaryn göre atan / Leňkebut dek gury satan (14/31)

gör-: 1. Görmek, anlamak.

Görýäňizmi bu ýigidiň / Tapan bolýan sözlerini (7/5)

Alty aýlyk ýolga elteý / Keramatym görgül indi (65/4)

2. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

Görsek asyl bireýýämden / Eçiljek zat eçilip dur (7/31)

Tutaklaşyp oturmaýyn / Ýalbarybam bir göreýin (15/5)

Asyl görsem bu kempiri / Yraýardan irräk eken (15/34)

Saňa birje sowalym bar / Neneň görüäň şu harmanda (16/30)

Içi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/10)

Her göremde lak ataýmak / Elmydama küýümdedi (19/25)

Özü görmän düzedemde / Gara gözli şol gaýtarma (21/28)

Ilat bary üýşen eken / Görsem maňa baş salynýan (27/7)

Şirin şirin düşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/16)

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/34)

Bu akgaýma tahýajygy / Neneň görüäň Taýmaz şepe (50/29)

Näme diýer gören eşden / Bu zatlaryň gönezligi (51/35)

Bir batrakda görenmişin / Ýöne welin ile aýtman (53/29)
 Aýu Jemal görensiň le / Garyş boýly şo kelhany (58/31)
 Ony hakyt öňňin gördüm / Myşylap ýör sygyr ýaly (59/5)
 Aýu Jemal görensiň le / Garyş boýly şo kelhany (61/5)
 Kaýdan gelgip kaýga elteý / Göz görmeýen jaýga elteý (65/2)
Gören ýaly täze aýy / Syllyk ony ýüzümize (66/15)
 Kartlarynyň tuzy gelyär / Görer bolsaň ho gelyän gyz (80/33)
Göreninde arlap gelyän / STZ äniň syratyny (82/32)
 Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/7)
Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten agşam (87/25)
Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/3)
 Sapajygyn süýen bolup / Şu ýaglygam haçan görseň (93/5)
 Beýle gözýaş reňkli gözýaş / Görmändim men şondan ozal (100/7)
 Märeleden jygyly mygyl / Gözüň bilen görüp durkaň (102/27)
 Sekretary mundan öňem / Görüpdim men baş on ýola (107/16)
 Zyňdy ýene hasyr husur / Görüp galdym ellerinde (110/12)
 Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/14)
 Agsak togsak çäýkel kändi / Düşýlerinde jüýje görüp (121/29)

3. Maruz kalmak.

Görüpmidi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçmaň (25/10)
Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/9)
 Taýmaz ýetim dogup döräp / Görüpmidi beýle gadyr (45/32)
Görendirin deduşka jan / Şol etekde jan beripdi (76/23)
 Beýle zady haçan gördi / Walla kessin hemmäňize (78/11)

4. Bir şeye erişmek.

Beýle kümüş manatlary / Düşýünde de görmedik gyz (29/22)

5. Bir şey hakkında yargıya varmak.

Hasam oňat göryämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/9)

6. Anlamak, kavramak, sezmek.

Boljak zadam göryämişin / Soňabaka molla müfti (37/11)

7. Yaşamak.

Dullugynyň hözirini / Görýärdi ol aldygyna (45/12)

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/27)

8. Ziyaret etmek.

Ogullamy görüp gaýtjak / Neneň görýäň Şemsi kilwan (49/31)

Ogullamy görüp gaýtjak / Neneň görüň Şemsi kilwan (49/32)

Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/21)

Döredipdir şu Jereni / Görüp ölsem armanym ýok (79/9)

9. İstemek.

Görmejegim mollaň ogly / Diýýärmüşin haram tula (54/3)

10. Çok değer vermek.

Aşyk ýigit kejebeden / Başga zady görenokdy (60/29)

11. Tanık olmak.

Şoňa özün söýdüreni / Söýdüreni görjek bolsaň (79/11)

göreş ~ göreç: Gözbebeği.

Kellesini yza gaňryp / Göreşine Garadym da (34/25)

göreçleri gamaş-: Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak.

Göreçleri gamaşypdy / Ak alkymyň ýalkymyna (60/32)

göreş: Savaş.

Göreş gidýär / Göreş göreş (101/17)

Göreş gidýär / Göreş göreş (101/17)

göreş-: Savaşmak, mücadele etmek, çaba göstermek.

Wah menem bir göreşsedim / Döşleriňe bagrym oýkap (30/10)

Ýüreklerimiz ol holtuma / Özün bermän göreşýärdi (61/20)

Kim göreşe gelsin diýip / Sürünýänje Taýmazyňyz (74/15)

göreş et-: Savaşmak.

Göreş edýär uly ömür / Beýle ömrüň maslygy da (108/37)

göreş git-: Savaşmak.

Göreş gidýär / Göreş göreş (101/16)

görgi: Acı, ızdırap.

Görenimiz görgi bolup / Edenimiz bergi bolup (38/9)

görgüli: Zavallı.

Men görgüli duýýadym la / Diýip ýollyň tahýasyny (51/21)

Aýnap ýatan saýasynda / Altmyş ýaşan görgülini (80/13)

görk: Güzellik, görkem.

Märekäniň ortasynda / Toýuň görki Taýmaz aga (8/4)

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/30)

Obamyzyň görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/20)

görkez-: Göstermek, ortaya koymak.

Ogul mährin görkezmediň / Samyrdadym däli ýaly (108/5)

görül-: Görülmek.

Kimmişin sen oğlan diýdi / Köp görlendir seniň ýaljak (31/34)

Ýer gaty da ýol uzakdy / Görülmedik mekan goýman (32/34)

görün-: 1. Görünmek.

Bir gün ağşam günbatardan / Kirişsizje ýaý görüñdi (49/6)
Haýsy ýerde jahyl bolsa / Görüñýänje Taýmazyňyz (74/14)
Harmanmyzda görüñýärler / Ahmal bolsak tozdujyklar (86/4)
Eýläk beýläk göz aýladym / Çöp başyda görmekdy (96/18)
Aýrylsa da dulumyzdan / Ýolumyzda kän görüñdi (122/16)

2. Görünmek, belirmek.

Ýitigsije aý görüñdi / Otuz günläp aç gezyňiň (49/9)

görüş-: Görüşmek.

Wazlap gitdi Taýmaz pälwan / Görüşmäge gelyänleriň (78/30)

göter-: 1. Kaldırmak.

Mamys dulaň agsak iti / Onýança da göterildi (50/13)
Saşa daýy kamys tutyň / Bir çetini göterdi de (69/24)
Ýaş kolhozlaň goltugyndan / Ata bolup götermäge (75/32)
Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/10)
Ýapa degýän matal otar / Göterseňem göter weli (103/31)
Ýapa degýän matal otar / Göterseňem göter weli (103/31)
Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/32)
Hoňkarylyp ýatanmyşyn / Öwlýä ony götermänmiş (102/15)

2. Gelmek, varmak.

Gyzyp duran onki toýnak / Göterildi yza tarap (67/8)

göwne-: Razy olmak.

Ýöne weli Ogulla gyz / Göwnemedi etdi karam (69/22)

göwre ~ göwrä: Beden, gövde; insan.

Üç yüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/11)
Üç yüz göwräň garşysynda / Sokulara gap niredede (91/5)

Geçdi gyzyň alkymyna / Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/34)

göwre-: Yanmak.

Aklygymyň deregine / Ot uzatdyň men göwredim (112/8)

göwşül: Eskimiş, yıpranmış.

Göwşüliräk gyrmaköwşi / Ýagyş suwna ezilipdir (21/34)

göwün: Gönül, kalp.

Göwnüň biler diliň tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/9)

Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/30)

Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/23)

göwne deg-: Gücendirmek, incitmek.

Göwnüm geçer ýigit senden / Meň göwnüme deger ýaly (7/14)

göwni ýuka: İnsaflı, merhametli.

Çala göwnüň ýuka bolsa / Dartjak seni jady ýaly (45/27)

göwnü geç-: Hayal kırıklığına uğramak.

Göwnüm geçer ýigit senden / Meň göwnüme deger ýaly (7/13)

göwnün tapjak bol-: Gönülünü avlamak, razı etmek, ikna etmek.

Şonuň göwnün tapjak bolup / Biçäre gyz diş dyrnakdy (48/27)

göwün solpudan çyk-: Amacına ulaşmak, istediğini elde etmek.

Çykdy göwün solpusyndan / Guýdy ähli guýjagyny (81/23)

göwün ýyk-: Gönül yıkmak, kalp kırmak.

Göwnüň ýykmaz çigit ýaly / Häsin berseň aýdar otyr (5/21)

göwüs: Göğüs.

O heleýiň halta ýaly / Emjeklerne göwsün basyp (29/26)
Käte käte zerli göwsün / Sermäp duran Mamys gelin (45/25)

göz: 1. Görme organı.

Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/7)
Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/33)
Gözlerini gözlerime / Bir dikanlap dikdi weli (11/24)
Agdardy da küle gaçan / Gakylyk dek gözlerini (14/24)
Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/31)
Suwly huma boýlaşdyrды / Gözlerime kül gapdyryp (20/25)
Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegin iýen ýaly (21/12)
Gözi ýok dek kürsäp urdy / Arçyn Kempiň kel mürzesi (31/1)
Nirä barsak zulum hile / Taýmaz babaň gözlerine (33/4)
Gözüm göze meňzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/25)
Gözüm göze meňzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/25)
Oňardyňow Taýmaz diýip / Oýnaklatdy gözlerini (46/4)
Ýetimleriň gözde ýaşı / Bu ak öýüň ähli zady (46/29)
Onuň gözün gapsa gerek / Mamysbibiň beren duzy (53/19)
Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/6)
Iki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/24)
Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/10)
Wah kelle de kelle weli / Gözleri hem gyzaryp dur (59/8)
Iki gözem şullumysyn / Şuly bile nämişiňiz (59/11)
Gözlerimi çowlap gitdi / Ýumruk ýaly çişen gözler (62/3)
Gözlerimi çowlap gitdi / Ýumruk ýaly çişen gözler (62/4)
Kaýdan gelgip kaýga elteý / Göz görmeýen jaýga elteý (65/2)
Şum habary zordan aýdyp / Gözde yaşym seçipdim men (66/2)
Gözi yaşly ýaş gözeller / Bagyrlary baş gözeller (73/28)
Şonuň ýaly şeytan tapsak / Gözümize sürme çekjek (83/20)
Jebis eltip gözlerine / Gulak salýar Saşa daýym (85/21)
Gözjagazyn ýumdy weli / Ýene beýläk ogarlandym (95/33)
Ýüz gözümüz tütün ýaly / Doňup galdyk sütün ýaly (100/14)
Märekenen jygyly mygyly / Gözüň bilen görüp durkaň (102/27)

Göz öňümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/34)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/18)

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/29)

2. Bakış.

Toýlaryna guwansam da / Gözüm gyzyň özündedi (22/18)

Gözlerime gyz ýalydy / Ertekileň gahrymany (121/18)

3. Kümes.

Edil towuk guzlaýmaly / Gözüniň her hanasynda (12/3)

4. Oda.

Seredýärdi garyp bary / Iki gözi goşa tamda (80/23)

göz aç-: Uyanık olmak, uyanmak.

Çalarýardy gara daňdan / Gözün açdy Gözün açdy (99/1)

Çalarýardy gara daňdan / Gözün açdy Gözün açdy (99/1)

göz astyndan bak-: Göz altından bakmak, gizlice bakmak.

Diýenimi özüm duýman / Göz astyndan bakdym gyza (22/34)

Onýança da göz astyndan / Dolagyma ogryn garap (23/13)

göz astyndan synlap çyk-: Göz altından bakmak.

Başlygymyz göz astyndan / Synlap çykdy brigadiri (90/33)

göz aýla-: Etrafına bakınmak, göz gezdirmek.

Başym gözüm aýlaşdyrdy / Dolagymy syka syka (20/26)

Eýläk beýläk göz aýladym / Çöp başyda görnenokdy (96/17)

göz dik-: Gözlerini bir noktada yoğunlaştırmak bir yere dikkatle bakmak.

Gözlerini gözlerime / Bir dikanlap dikdi weli (11/25)

Kakam bendäň köwüş tikip / Iki şaýa gözün dikip (40/5)

gözdil deg-: Nazar değmek.

Düýşümmikä huşummyka / Gözdil beri degäýmesin (56/25)

göze kaklyş-: Göze görünmek, göze takılmak.

Lowurdaýan gyzyly baýdak / Kaklyşanda gözümize (66/14)

göze ýaş aýla-: Sevinçten veya üzüntüden gözleri yaşla dolmak, gözleri yaşarmak.

Ýaş aýladyk gözümize / Hakgaý hakgaý aý jan diýip (49/15)

Ýaş aýlanyp birden dymdy / Hawa ýaňky Meýdan bolsa (33/5)

göz gezdir-: Etrafa bakınmak.

Ygyş taýdan ýaplanjyrap / Göz gezdirdim juwazyma (26/14)

göz gyp-: Göz kırmak.

Birden baba tarsi turup / Gypdy bize gözlerini (7/4)

Gözlerini gyrpyldatdy / Sud başlygy Ýuwaş ş diýip (115/16)

gözi bilen iý-: Çok istekle bakmak.

Gözi bilen iýdi seni / Megerem ol Ogulladan (60/6)

gözi düş-: Uzun süre bakmak.

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/31)

Birden bize gözi düşüp / Haýallatdy ädimini (53/1)

Elin sokup kisesine / Birden onuň gözi düşdi (70/7)

Gidipdiler öten gije / Birden meniň gözüm düşdi (101/31)

gözlerinde gan görün-: Gözleri kanlanmak.

Kisesinde posly hanjar / Gözlerinde gan görüdi (122/18)

gözlerinde oky bol-: Birine karşı nefret duygusuyla dolu olma.

Golaý golaý / Gözlerinde oky bolsa (30/4)

gözlerini alart-: Gözlerini bölertmek.

Gözlerini alartdy da / Yrswa işi etmen diýdi (16/3)

gözleriniň kökün gyr-: Göz nuru dökmek, göz emeği harcamak.

Gözleriniň kökün gyryp / Agşam ýene öýe baryp (73/30)

göz owasyndan gan paýra- Gözleri kan çanağına dönmek, çokça ağlamak.

Gözlerimiň owasyndan / Gan paýrady ýaş ornuna (100/4)

göz öňümden geç-: Önceden yaşanan bir olay zihninde canlanmak, önceden görülen şey bir bir hatırlanmak.

Syrça haly guşagyna / Göz öňümden geçdi meniň (73/23)

Gara şaýa satýan eller / Göz öňümden geçdi meniň (73/27)

gözü düş-: Uzun süre bakmak.

Gapy ýarpy açylanda / Gözüm düşdi gyz eline (21/23)

Pilleri de bara meňzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/14)

gözün çarhla-: Gözünü bölertmek.

Kör düýämiň gapdalyndan / Gözüm çarhlap serederdim (19/4)

Gözün çarhlap çarhlap galdy (30/9)

Gözün çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýin (39/12)

gözün deş-: İleri gitmek, haddini aşmak, çığırından çıkmak.

Kelçikligiň gözün deşip / Goýar ýerde goýmaýardy (61/3)

gözün gyrypman: Duraksamadan, hiç düşünmeden.

Heşerlenşip gözün gyrypman / Dymdy birden ilat bary (112/9)

gözünü çek-: Gözünü oymak, ciğerini sökmek, bir kimseyi büyük zararlara uğratmak, gerekli cezayı vermek, cezalandırmak.

Taýmazdan öň orta çykan / Kulaklaryň gözün çekers (113/8)

Bir goşawuç duz la dogan / Etin dograp gözün çekip (117/11)

gözün süz-: Uyuklamak.

Diýdim weli gözün süzüp / Bir daýandy tirsegine (15/30)

Senem haýran menem haýran / Gözün süzüp gara pişik (105/1)

gözün syk-: Göz yaşı dökmek, ağlamak.

İň betere gözün sykyp / Kim ylgardy yzyň bile (112/31)

gözüň köwlä-: Gözünü oymak, ciğerini sökmek, bir kimseyi büyük zararlara uğratmak, gerekli cezayı vermek, cezalandırmak.

Galanlary gözüň köwläp / Deregine daş dykardy (112/35)

göz üstünden ýassyk ber-: Baş üstünde tutmak, çok değer vermek.

Geçsin biziň obamyzda / Göz üstünden ýassyk berip (75/22)

göz ýum- Hayata gözlerini yummak, ölmek.

Essiň aýlyp ýykylar sen / Gözüň mähkam ýumgul indi (64/33)

gözel: Güzel.

Eýeläp dur gözenegi / A men bolsam müň gözelden (27/15)

Gözleýärdim bir gözeli / Çöwşi ýaly asyljyrap (27/16)

Gözi ýaşly ýaş gözeller / Bagyrlary baş gözeller (73/28)

Gözi ýaşly ýaş gözeller / Bagyrlary baş gözeller (73/29)

Ýatýan ýeri daş gözeller / Her kim indi özi üçin (73/32)

Biziňkidir daýy diýip / O gözeliň şu yklymda (80/35)

Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/28)

Toýmuz haçan Ýa da wada / Magşuk gözel ýelýyrtannyň (93/23)

Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/9)

gözenek: Kafes.

Eýeläp dur gözenegi / A men bolsam müň gözelden (27/14)

Onýança da akbaý agsak / Gözenekden üýrüp gitdi (47/36)

Altmyş öýli küren obaň / Gözenegin syryp geçdi (82/27)

gözle- ~ gözlä-: 1. Seyretmek.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/22)

Gözlem ýeňsä gidip baryar / Goltugymdan bir kesemen (16/13)

Gözleýärdim bir gözeli / Çöwşi ýaly asyljyrap (27/16)

2. Beklemek.

Gözleýäni garypmyşyn / Kim diýerdi Türkmenleri (37/7)

Ýelmik gözläp aglap ýörkä / Harabadan tapylypmyş (44/27)

Gara gözli köşejigi / Harabada ýelmik gözläp (120/27)

3. Aramak.

Öz özüni gözläp ýören / Annamyrat sen dälmidin (114/29)

gözleg: Araştırma.

Siz kommunist Emma weli / Gözlegiňiz gybat töhmet (114/12)

gözyaş: Gözyaşı.

Biçäreleň gözyaşyny / Bägül edip düýrýän öýüň (46/33)

Pukaranyň gözyaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/25)

Beýle gözyaş reňkli gözyaş / Görmändim men şondan ozal (100/6)

Beýle gözyaş reňkli gözyaş / Görmändim men şondan ozal (100/6)

gözyaş dök-: Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Bagtymyzyň zeri boldy / Ejem bendän gözyaş döküp (40/1)

gözyaş seç-: Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Gözyaş seçen Ogullamyz / Iki tokga kerpiç çaya (120/28)

gram: Gram.

Diýip bizem goja bile / Çakyşdyrdyk ýüzje gram (69/20)

guba: Açık kestane rengi.

Çepbän guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/33)

guda: Dünür.

Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalarna uwlap giden (79/31)

gudok: Siren.

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/22)

gudrat: Kudret, güç, kuvvet.

Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/7)

guduz: Kuduz, uyuz.

Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/32)

gujak: 1. Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm.

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/27)

Çep gulakly kepjejigmi / Gujagynda ýatydym da (124/23)

2. Ortam.

A gyz heýem şon gujagna / Ýürek edip girip bormy (59/3)

Ýylky ýyly çapyp geldi / Moskwanyň gujagyndan (75/26)

3. Açık kollarla göğüs arasına sığabilen miktarda olan.

Giň gujakly älemgoşar / Ýoluň haýyr diýýän ýaly (82/18)

gujak aç-: Güler yüzle karşılamak, koruyup kollamak.

Gujak açyp gülmejegme / Owalyndan belet ýaly (20/18)

Gelip düşdi alty myhman / Ak gujagyn açyp otыр (76/28)

gujak ger-: Kucak açmak, koruyup kollamak.

Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň balam diýip (75/16)

gujakla-: Kucaklamak.

Wah çal beýni ýigit diýip / Saçagymy gujaklady (14/4)

Tä eşekler aňnyrança / Gujaklaşyp dyzym bile (17/29)

Ýülügimi daglap gitdi / Ýolly gyzy gujaklady (62/10)

Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäň (74/2)

Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäň (74/3)

Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/7)

Gujaklady turbasyndan / Öpdi onuň küpesinden (82/22)

gul: Kul.

Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýini şeýtdirenden (39/22)

Seretsene haram tulaň / Jigim diýýän guljaqazyn (52/9)

gulaç: 1. Kulaç; ölçü birimi.

Kyrk gulaçlyk guýa gaçyp / Iki gözün açyp gitdi (19/15)

Nesihaty wagzy bile / Iki gulaç agzy bile (87/6)

On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/12)

2. Kumaş.

Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/22)

gulak: 1. Kulak.

Köpüräjik gören ýaly / Edil eşegiň gulagna (12/21)

Hyrçym dişläp bir güldüm de / Gaşaşdyrdym gulagymy (21/17)

Mamış baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/8)

Çawuş çakdym gulagyna / Hol gök düýäň üstündäki (59/37)

Özüň ýetiş diýen sözler / Gulagymdan beýnä ýetip (62/8)
Bolabilmez taýy diýip / Daýysynyň gulagyna (81/1)
Ýorgançadan çykyp otыр / Gulagymdan çekip otыр (95/28)
Üýşüp ýören har gulaklar / Adam baryn azdyryşyp (103/10)
Bilek ýaly tasma kesip / Ýagyrynnydan gulagyndan (122/34)

2. Kulp

Çep gulakly kepjejigmi / Gujagymda ýatyrdym da (124/22)

gulak etim iý-: Başının etini yemek, çok konuşmak, çok söylemek.

Çilimiňi taşla diýip / Gulak etim iýýän Ýolly (54/14)

gulak sal-: Kulak vermek, dinlemek.

Çynyň bilen gulak salsaň / Gürlär otыр gürlär otыр (5/35)

Jebis eltip gözlerine / Gulak salýar Saşa daýym (85/22)

gulluk: Görev.

Tüwdürlipdi gullugyndan / Hakykatyň ýumagyny (114/17)

gum: Kum.

Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/14)

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/10)

Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbän ýanna guma garşy (54/24)

Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/34)

Uly depe çägesöw gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/17)

Gum depäňden indi bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/7)

gundag: Kundak.

Daşyndaky gundagjygna / Böwürlerin oýkaşýarlar (18/17)

gundagla-: Kundaklamak.

Agyzjygña emzik sokup / Gundaglapjyk goýaýarys (8/20)

gunduz: Kunduz.

Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/23)

gupba: Genç kızların başlığına işlenmiş saçaklı kubbe şeklindeki süs.

Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/6)

gur-: Düzenlemek, kurmak, yapmak.

Esgi dünýäň dereğine / Polat dünýä gurup ýörüs (84/33)

Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/15)

Elim agza ýetenden soň / Gurup gaýdan aýmaňamyň (108/10)

gurat- [gu:rat-]: Kurutmak.

Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/22)

gurban bol-: Kurban olmak, bir kişi veya bir şey için kendini feda etmek.

Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janym (48/12)

gurby gaç-: Neşesi kaçmak.

İçin tutup güle güle / Ýañky ýigdiň gurby gaçyp (6/34)

gurçuk: Kurt.

Gurçuk ýaly daş çykardy / Elleriňiz ýetmez indi (116/33)

gurgun: İyi.

Hä Taýmaz jan gurgunjamyň / Işdaş hemme saglykmydyr (45/33)

gurjak: Kukla.

Meniň gurjak tomaşama / Dört baş günden bakyň diýen (115/2)

gurruk: Kullanılmayan kuyu, susuz kuyu.

Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/2)

Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/36)

gursak: Göğüs.

Heýjanelek yrdym diýip / Tas kakypdym gursaqyma (15/33)

Ýollusynyň gursagyny / Emma weli balasynyň (98/15)

guruş-: Uyuşmak.

Taýmaz baba gurşup giden / Aýaklaryn ýazyşdyrды (41/7)

gurt: Kurt.

Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/29)

gurum: Kurum; bacada biriken tortu.

Göçüp gelyän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdі (99/29)

Gurumyny kakyp durdum / Bular näme köp eglendi (101/22)

gury sat-: Boşa çalışmak.

Aýaklaryn göre atan / Leňkebut dek gury satan (14/32)

gussa goş-: Kederlenmek.

Bu kempirem gussa goşup / O kyssalaň üssesine (12/30)

guş: Kuş.

Şytyr şytyr edýädejik / Guşuň dili ýaljak ýalyn (21/1)

Guş burunly gyrçuw kişi / Lowurdadyp pyçagyny (64/1)
Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň Balam diýip (75/15)

guş ýaly: Çabuk, hızlı.

Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/32)

guşa-: Bir şeyi çevrelemek.

Guşap aldy daşymyzy / Geňirgenip synladylar (78/3)

Diýip obaň çagalary / Töweregmi guşap otyr (95/14)

guşak: Kuşak, kemer.

Syrça haly guşagyna / Göz önümden geçdi meniň (73/22)

guşan-: Kuşanmak.

Guşanypdyr jaýyň daşy / Karta karta gowaçasyn (79/22)

guşluk: Kuşluk vakti.

Uly ýola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/30)

gutar-: Bitirmek, sona erdirmek.

Tuwak şumçy gutardy da / Dabaraýy sözlerini (54/7)

gutla-: Kutlamak.

Taýmaz babaň altmyş ýaşyn / Gutlamaga üýşüp geldik (7/26)

gutly bolsun: Kutlu olsun.

Gutly bolsun polat atyň / Nesip etsin Taýmaz diýip (84/6)

gutul-: Kurtulmak.

Zordan gaçyp gutulanmys / Kelemenläp düşenmişin (102/20)

guwan-: Gurur duymak.

Toýlaryna guwansam da / Gözüme gyzyň özündedi (22/17)

Ýeri nädip uralara / Guwanmasyn Taýmaz ýetim (71/2)

guwanç: Kıvanç.

Oturanlar guwanç bilen / Seretdiler Asman ejä (40/17)

guý-: 1. Dökmek.

Özi guýup özi ýasap / Degerlisin saýlan ýaly (6/1)

Irýa edip bolmaz diýip / Deň ýarynam meňkä guýup (70/15)

Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/5)

2. Koymak.

Çykdy göwün solpusyndan / Guýdy ähli guýjagyny (81/24)

Çykdy göwün solpusyndan / Guýdy ähli guýjagyny (81/24)

guýruk: Kuyruk.

Alaşanyň guýrugyna / Çölden çöle çöpden çöpe (31/27)

Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmyzy Aý (101/12)

guýu ~ guýy: Kuyu.

Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/2)

Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/16)

Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/24)

Kyrk gulaçlyk guýa gaçyp / Iki gözün açyp gitdi (19/15)

Hä ýenede arzyň bamy / Ýylkylaryn guýa tarap (56/1)

Üç bedewi saýlap seçip / Guýy suwly meşigmizden (57/13)

Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/36)

Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/2)

Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/21)

Kem ä dälđir Sibir guýy / Bir düşäýseň erňegine (117/22)

guýul-: Koyulmak.

Birdenikä suw guýlan dek / Märekäniň sesi ýatdy (89/27)

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/30)

guzla-: Yumurtlamak.

Edil towuk guzlaýmaly / Gözüniň her hanasynda (12/2)

guzu ~ guzy: Kuzu.

Indi welin her naharna / Berre guzy ýýdirseň de (18/12)

Goýunlary guzulary / Haýsy ýaşyrakka diýip (38/35)

güjeňle- ~ güjeňlä-: Sataşmak, takılmak, kızdırmak.

Haýbat bilen güjeňledi / Bilezikli gollaryny (29/17)

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzäň mülk ýerinden (79/24)

güjeňleş-: Sataşmak, takılmak, kızdırmak.

Pyçaklaryn güjeňleşip / Jylawlaryn çekdi birden (63/24)

güjüm: Bir tür ağaç.

Aýagyna syrtmak salyp / Maşat jerçin güjüminden (117/15)

gül: 1. Nakış, desen.

Alma güllü alty çäýnek / Goýulanda hatar hatar (8/29)

2. Gül.

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/8)

Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpysyny (40/9)

gül-: 1. Gülmek.

Deň sanaşar güler otyr / ýürejiği biler otyr (5/13)
Güler ýatar / Ikän ýekän näbeletler (6/11)
Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýän (15/10)
Hyrçym dişläp bir güldüm de / Gaşaşdyrdym gulagymy (21/16)
Gujak açyp gülmejegme / Owalyndan belet ýaly (20/18)
Rast aýdýaň jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/6)
Güldi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/6)
Taýmaz bolsa lohloh gülüp / Eýýäm degýär Galkan goja (40/19)
Çekinmeseň bar golaýna / Diýip güldi Taýmaz baba (40/30)
Şondan ulam dileg bormy / Diýip Ýaşlyk güldi lahlah (58/5)
Boşadýardy ähli ýelin / Bizem bärden gülen bolup (59/18)
Ýagyrnyma kakýar olar / Gülüp keýpden çykýar olar (72/7)
Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/29)
Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/31)
Öz bolşuma özüm gülüp / Diýdim Haý haý Taýmaz pälwan (96/29)

2. Mutlu olmak.

Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülyän ýokdy (52/31)
Şadyýana gülyän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/2)

güle güle: Güle güle, gülerek.

İçin tutup güle güle / Ýaňky ýigdiň gurby gaçyp (6/33)
Dyzawergin ýene diýip / Güle güle aram tapdym (29/34)
Güle güle gök daş bolduk / Döwletjigim oguljygym (95/25)

gülber: Eşya.

Owkat eden günlerimiz / Gülberjigin baglaberdi (38/14)

gülbüret-: Parlatmak.

Kümüş ýaly gülbüretdim / Sakgalymy çürte çürte (26/19)

gülki: Gülme, gülüş.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/22)
Bir aýylganç gülki bilen / Yzyn üzmän jak jaklady (14/5)
Azylaryn gazaşdyrды / Ogullarym şu güлкиni (41/12)
Ogullarym häzirlilikçe / Gülkiňizi goýuň diýdi (68/8)
Äpişgeleň perdesini / Ýyrtyp barýar şowhun gülki (69/8)
Çakyşdyrды Saşa daýy / Şowhun gülkiň arasynda (70/17)
Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/18)
Üzülýärdik gülki bile / Bir seretsek depämizden (82/4)

güm bol: Kaybolmak, defolmak.

Haýsy ýerden gelen bolsaň / Güm bol gelen watanyňa (35/3)

gümra bol-: Bütün dikkatini bir işe vermek.

Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/17)

gün: 1. Zaman, sıra.

Dynç günümdi Taýmazlara / Bir dostumy alyp bardym (6/15)
Ejeň seni şu çatmada / Doguranja güni diýdi (13/29)
Onyňa däl diýip bilmen / Ynsan dünýä inen güni (35/9)
Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/26)
Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/31)

2.Yirmidört saatlik zaman dilimi.

Bir gün agşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/17)
Şu Tilkiniň juwazyny / Ine bir gün gyş aýynda (10/22)
Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/34)
Ýaz özünüň birje günüň / Öňden gizläp goýan ýaly (25/35)
Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe güni (26/4)
Şu gün ýaly bolaýsady / Gara gyşyň hemme güni (26/8)

Emma şo gün toýa barmak / Nesibämde ýok ekeni (26/23)
 Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/32)
 Owkat eden günlerimiz / Gülberjigin baglaberdi (38/13)
 Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzän (39/27)
 Ýedi ýylda başje günem / Ökünmändi dullugyna (45/9)
 Bir gün agşam günbatardan / Kirişsizje ýaý göründi (49/5)
 Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz diýip duran (49/7)
 Ýitigsije aý göründi / Otuz günläp aç gezyň (49/10)
 Ertesi gün ýolly bile / Işe gitdik ekiz ýaly (52/24)
 Söýgi üçin gerek güni / Ajalyň hut agzyna da (57/8)
 Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň in kök wagtynda (79/6)
 Geçen günler aýlar hakda / Aşgabada yzmyzdan (79/28)
 Taňryň güni köp le diýdi / Ýöne hanha böwediňi (93/28)
 Belli bolar Aý gün köp le / Aý Taýmazhan gijä galdyň (105/16)
 Gidipdiler üç gün owal / Bu gün bolsa her haýsynyň (105/36)
 Ýöne weli ertirki gün / Şaýadyňyz mürze bolsun (106/10)
 Bu gün üç gün / Mekdebmiziň (109/5)
 Annamyrat senden ýana / İçim otdur günüm ýasdyr (112/2)
 Annamyrat sen dälmidin / Ertesi gün ýygnak edip (113/6)
 Garagumda gizläp ýören / Ertesi gün goýna gidip (114/24)
 Meniň gurjak tomaşama / Dört baş günden bakyň diýen (115/3)
 Eý adamhor sen dälmidin / Baş alty gün geçip geçmän (115/5)
 Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijäň ýary (115/19)
 Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/16)
 Erteki gün adaglyňdan / Öýke kine etme diýdim (124/18)

3. Tarih.

Ajy günleň taryhyndan / Assa assa başlaberdi (9/20)
 A men bolsam ol günleriň / Hupbatyny çeken Taýmaz (92/19)

4. Güneş.

Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/31)
Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/5)
Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajyk (37/17)

Aýyň günüň dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/33)
Bohow bohow birden ýöne / Gün gaýradan dogaýmasyn (56/23)
On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/33)
Ýyldyrym dek süýnüp gitdik / Alnymyzda günüň nury (64/22)
Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/20)
Towlap ýatan saýasynda / Heleýiniň gün ýaşarna (80/9)
Gan reňkli gyrmyzy Gün / Ganly zülpün ýaýyp çykdy (99/24)
Uly ýola birigşdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/30)
Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/19)
Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/19)
Heleýniziň çöregine / Gyrmyzy gün öýne girip (117/1)

5. Devir, çağ.

Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/32)
Garyp işi asanlaşyp / Baý gününiň kyn ýylydy (44/20)

6. Bayram niteliğinde özel gün.

Garyplary toý güni bir / Horlamaýyn diýen ýaly (26/1)

7. İçinde bulunulan zaman.

Çykdy günüň ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/16)

günüň güni: Günden güne.

Aşgabadyň ak wokzaly / Günüň güni baýram ýaly (76/4)
Çyzyk çekip daşyňyza / Günüň güni başyňyza (88/11)
Obamyzdan günüň güni / Degirmene gelýän galla (119/11)

günbatar: Batı yönü, doğunun karşı.

Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/16)
Bir gün ağşam günbatardan / Kirişsizje ýaý göründi (49/5)
Garyp öyleň yokarsyndan / Günbatara süýnüp barýar (52/21)
Saklanmyşyn uly ýoly / Günbatardan ýetip gelýän (55/17)

gündizine: Gündüzleyin.

Haram Çakan sen dälmiđň / Gündizine tesbi sanap (116/16)

gündogar: Doğu yönü, batının karşı yönü.

Garagörnüm gündogarda / Tüsseläp dur çopan goşy (64/25)

güneş: Güneş.

Kepbäň güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/30)

günä: Günah.

Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/27)

Günäňizi alla ýapyp / Düzlediňiz zzyňzyzy (116/23)

günäkär: Günahkar.

Bäş günäkär bäş tarapdan / Gygyrýardy Ýoldaş sudýa (109/17)

günäli: Günahkar, suçlu.

Çagalarmyň hatyryna / Dymyp gezdim Men günäli (112/24)

günorta ~ günortan: Öğle.

Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/34)

Süýr günortan nahar wagty / Sygrym üçin ot ýygýardym (92/25)

güň: Sağır, dilsiz.

Güňmüsiň sen / Sergezdanmyň Galandarmyň (13/4)

güňleç: Bas ses.

Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn güňleç sesi bilen (13/25)

Degirmeniň güňleç sesin / Öz demine sorup geçdi (82/24)

güpbi: Elbise.

Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrlar aýan boldy (101/6)

güpbü: Cübbe.

Kelemesin öwrüp gelen / Tirek ysly güpbüsini (115/9)

gürle- ~ gürlä-: Konuşmak.

Çynyň bilen gulak salsaň / Gürlär otyr gürlär otyr (5/36)

Çynyň bilen gulak salsaň / Gürlär otyr gürlär otyr (5/36)

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürledip (12/11)

Garalawjyň gürläýşine / Hawa menem telpek goýdum (117/30)

gürleş-: Biriyle konuşmak, sohbet etmek.

Oturмага gürleşmäge / Maý bermedi Çepbe çopan (56/28)

Diýip Çepbe özbaşyna / Baýdak bilen gürleşýärdi (66/26)

Gürleş ynha özi bile / Şu ikaýak tilkijigi (90/8)

gürp: Bölüm.

Şu sözleri gaýtalardy / Şol üçünji gürpe girýän (43/10)

gürp tarp bol-: Gürültü olmak.

Onýança da gürp tarp boldy / Ýyldyrym dek ylgap çykdy
(96/11)

gürrüň: Konuşma, sohbet.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/22)

Taýmaz babaň gürrüňine / Haýran galyp agzyn açyp (6/31)

Nirä barsak eşidýänmiz / Ynkylaply gürrüň bordy (36/24)

Çaý kölüni ýapdy Çepbe / Gürrüňiniň uslybyny (81/15)

Gürrüñ bile gybat bile / Işi ýokdy bede bile (83/27)

gürrüñ ber-: Bir konu hakkında birini bilgilendirmek, haber vermek, haberdar etmek

Ýer alypdyr kilwanymyz / Gürrüñ berdi Şemsi kilwan (79/27)

Öweý hakda gürrüñ berdi / Yzymyzdan kowlap giden (79/32)

Giýew hakda gürrüñ berdi / Gelýän myman sygyşmady (79/34)

Her gijede näçe diýsek / Gürrüñ bermek siziň bile (95/12)

Ýeke demde gürrüñ berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/23)

gürrüñ ýaýrat-: Söylenti yaymak.

Ýaýradypdy şeýle gürrüñ / Ähli işin aladasyn (79/4)

gürrüñleş-: Konuşmak.

Gürrüñleşip bir pişekli / Geçip baryar köçe bile (77/9)

gürüm jürüm: Kaybolmak.

Ýitip gidýär gürüm jürüm / Için ýansyn diýýän ýaly (21/4)

gütület-: Paldır küldür düşmek.

Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/30)

gütürde-: Kütürdemek.

Gütürdeýär bahar gary / Topar tutup ýomak atyp (118/14)

güwlet-: Gürültü yapmak.

Kisämdäki sapaňamdan / Üç dört oky güwletdim men (124/25)

güwä: Kefil.

Baş aý bäri çep kisämde / Agzalygmyň baş güwäsi (84/21)

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/22)

güýç: Güç, kuvvet.

Güýçjagazy häli hälem / Seňkidenä zyýadadyr (40/27)

Güýçleriniň ýetdiginden / Oýnap barýar Ogullany (60/36)

güýçli: Güçlü.

Atylypdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/5)

güýzä-: Güze dönmek, güze benzemek.

Ýuwaş ýuwaş güýzäberdi / Ine onsoň häki kempir (42/2)

gybat: Dedikodu.

Gürrün bile gybat bile / Işi ýokdy bede bile (83/27)

Siz kommunist Emma weli / Gözlegiňiz gybat töhmet (114/12)

gygyr- [gy:gyr-]: 1. Ötmek.

Gyzyl horaz gygyryança / Taýmaz bäräk eset diýip (5/29)

2. Bağlamak.

Meni duldan kowjak bolup / Kä ýalbaryp kä gygyryp (35/17)

Baş günäkär baş tarapdan / Gygyryardy Ýoldaş sudýa (109/18)

gygyrys-: Bağryşmak.

Ýerli ýerden gygyrysdyk / Hany Çepbe (99/12)

gyja-: Gıcırdatmak.

Dört tarapdan şuwlasa da / Uzyn gije dişin gyjap (25/27)

gyjyrdat-: Gıcırdatmak.

Diýip bälçik kilwanymyz / Gyjyrdatdy dişlerini (49/26)

gykuw sal-: Gürültü yapmak.

Sypmarsyňyz önümizden / Diýen bolup gykuw salyp (63/1)

gykylyk: Bağırtı, gürültü.

Käte ýoluň pesi bile / Hüňürdini gykylygy (83/32)

Ýüregine basdy Asman / Saşa daýym gykylyga (97/16)

Gykylygy iki çuwal / Ýetim agzy aşa ýetse (106/2)

Tuwak şumçyň gykylygy / Durman ýetýär yzymyzdan (106/27)

gyl: Kıl.

Diwana bir suw hödürlän / Gara gylly meşgňizden (30/29)

gyllyk: Salya.

Diýip biziň üstümüzizi / Tas gömüpdi gyllygyndan (114/14)

gylyç: Kılıç.

Gynap ýatan saýasynda / Garyplaryň gylyç bile (80/15)

Senä edil Saşa daýyň / Ýelharaza gylyç salýan (96/32)

gyn: Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı.

Gynlaryndan jöwherlerin / Sogrup gelýän pyýadalar (63/22)

gyna-: Canını yakmak, ızdırap çektirmek.

Janyň gynap bu ýaşynda / Gaty duly saklap ýatma (15/28)

Gynap ýatan saýasynda / Garyplaryň gylyç bile (80/14)

gyňaç ~ gyňaj: Evli kadınların taktığı baş örtüsü.

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/15)

Asman eje öl suw etdi / *Gyňajynyň* bir çowuny (33/24)

Kim diýerdi Ola eýýäm / Kellesine *gyňaç* orap (37/2)

Ynha şo gyz diýýänimä / Şu ak *gyňaç* pyýadadyr (40/26)

Oturtmakam tünçä derek / *Gyňajyňy* gönelt diýip (51/30)

Ýaňy biten donumyzy / *Gyňajyna* dakjak boldy (122/28)

gyr: Gri, boz.

Ilki duşan *gyr* atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/10)

Tanamadyk *gyr* atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/11)

gyr-: Kesmek.

Olam *gyryp* ýetişýärdi / Ýene kowup ýetişýärdik (119/29)

gyradus: Derece.

Häzir munuň *gyradusy* / Segsendenä durman öter (91/19)

gyratla-: Denk getirmek.

Ýer *gyratlap* uçup barýas / Nazar alyp Aşgabady (65/17)

gyrçuw: Kısa.

Guş burunly *gyrçuw* kişi / Lowurdadyp pyçagyny (64/1)

Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilet bary (72/20)

gyrgy: Yırtıcı kuş türü.

Töweregimiz hatar hatar / Ýüň çäkmenli *gyrgy* bolup (38/12)

gyrk-: Kesmek.

Al lentany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/14)
Gurruk guýa atypdyrlar / Saçyn gyrkyp elin çapyp (86/37)

gyrkylyk: Kırpma makası.

Dokuz aýlap ýatyp geldi / Gyrkylygynyň kyrkysynam (20/13)
Gyrkylygyn şakyrdadyp / Dübleýärdi ýanwar aýy (95/1)

gyrmaköwüş: Ayakkabı.

Göwşülräk gyrmaköwüş / Ýagyş suwna ezilipdir (21/34)

gyrmyzy: Kızıl.

Gan reňkli gyrmyzy Gün / Ganly zülpün ýaýyp çykdy (99/24)
Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmyzy Aý (101/13)
Heleýniziň çöregine / Gyrmyzy gün öýne girip (117/1)

gyrnak: Hizmetkar.

Ogullamyz şu Mamyşa / Ýesir düşen bir gyrnakdy (48/26)

gyr tut bol-: Zıtlaşmak, ters düşmek.

Gyr tut bolup geçipdiler / Ahyr soňy men zearly (35/20)

gyrtyç: Çimen.

Inip gelýäs Aşgabadynyň / Gök gyrtyçly depesinden (66/10)

gys-: Sıkıştırmak.

Ýüregime gysypdyryn / Ellerimiň tersi bilen (24/36)
Haram ýagly gapyrgasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/28)
Gysaç ýaly gysyberdim / Jöwherimi ýuwaş ýuwaş (35/28)
Tärimleri alty ýandan / Gysýar meni gysaç ýaly (46/36)
Käte gysyp tirsegini / Owkalaýar Asýa daýzam (98/13)

gysaç: Kerpeten.

Gysaç ýaly gysyberdim / Jöwherimi ýuwaş ýuwaş (35/28)

Tärimleri alty ýandan / Gysýar meni gysaç ýaly (46/36)

gysmyljyra-: Sokulmak.

Ýuwaş ýuwaş gysmyljyrap / Kejebäniň alkymyna (60/30)

Bizem jakjak gülen bolup / Gysmyljyryas ýuwaş ýuwaş (61/14)

Ähli ýollaň dogrusyna / Emaý emaý gysmyljyrap (62/24)

Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/18)

gyssa-: Sıkıştırmak, acele ettirmek.

Ýoldaş başlyk o deýýusy / Gyssasaňam gyssa weli (91/8)

Ýoldaş başlyk o deýýusy / Gyssasaňam gyssa weli (91/8)

gyssan-: Acele etmek.

Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/20)

gysymla-: Avuçlamak, tutmak.

Gysymlady Ýollyň elin / Hasyr husur äňin açyp (97/21)

gysyr: Boş.

Gözüm göze meňzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/26)

gyş: Kış mevsimi.

Şu Tilkiniň juwazyny / Ine bir gün gyş aýynda (10/22)

Haýhatly gyş ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/10)

Onýança da sönen ojak / Tozap gitdi gyş ýeline (21/21)

Çykaralyň haý bile / Nesip bolsa şu gyşy (50/7)

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/23)

Çoýun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/6)

gyşyk: Eğri.

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gyşyk geýip (9/1)

Topaz gyşyk söwdagäriň / Keýwanysy Oguldurdy (83/1)

gyýa gara-: Gizlice bakmak, gözünün ucuyla bakmak.

Çepbesine gyýa garap / Tawus ýaly owsunýardy (92/15)

gyýçak gyýçak: Sivri sivri.

Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäň depesinden (89/21)

gyýyl-: Kederlenmek, üzülmek.

Gyýylma ynjama sabr eýle könlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/27)

gyz [gy:z]: 1. Kız.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şaýa sepe baý wagtynda (7/23)

Gapy ýarpy açylanda / Gözüme düşdi gyz eline (21/23)

Toýlaryna guwansam da / Gözüme gyzyň özündedi (22/18)

Diýenimi özüm duýman / Göz astyndan bakdym gyza (22/34)

Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/36)

Gyzyň egni degdi weli / Jygyldady köne gapy (23/1)

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/19)

Rast aýdýaň jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/6)

Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/11)

Diýip gyzyň goltugyndan / Geçirdi de ellerini (29/15)

Beýle kümüş manatlary / Düşünde de görmedik gyz (29/22)

Emma welin çörek diläp / Kişä elin sermedik gyz (29/24)

Häli gyz pyz diýilende / Ýaman öňe münzeýärdiň (40/21)

Ynha şo gyz diýýänimä / Şu ak gýnaç pyýadadyr (40/25)

Ýollyň söýýän gyzy hakda / Eşdilerdi şeýle myşmyş (44/25)

Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/33)
 Şonuň göwnün tapjak bolup / Biçäre gyz diş dyrnakdy (48/28)
 Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/16)
 Okarasy nogully gyz / Gabaklarnyň aşagyndan (50/18)
 Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçygyn (50/22)
 Ýollyň gyza aşykdygyn / Bilenokdy bu şum heleý (53/15)
 Hawa hawa şu gün öýlän / Aparýalar ärsek gyzy (53/18)
 Ogulla gyz adaglymyş / Çolpy mollaň ogly bile (54/1)
 Diýişdiler gyz gelinler / Kereşmeli bakyşdylar (57/24)
 Bize diňe / Bir gyz gerek (58/3)
 Kejebede Ogulla gyz / Endam janyn büräp barýar (58/19)
 Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/23)
 A gyz heýem şon gujagna / Ýürek edip girip bormy (59/3)
 A gyz Şänik näme beýdip / Gorkuzýarsyň Ogullany (61/9)
 Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/1)
 Ýülügimi daglap gitdi / Ýolly gyzy gujaklady (62/10)
Gyzyn eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/11)
 Dordepeliň sagrysyna / Ogulla gyz düşüberdi (62/22)
 Sen ýolly jan başyň çara / Arkaňdaky gyzyn bile (63/9)
 Ketenili Ogulla gyz / Meňäp barýar gyzyl köze (63/16)
 Ogulla gyz dünýä diýseň / Gel arkama müngül indi (64/30)
 Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleýden dynyp barýar (65/9)
 Taýmaz süýşdi Çepbä tarap / Ýolly süýşdi gyza tarap (67/10)
 Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/5)
 Ogulla gyz wekilligi / Kime berýän diýdim weli (69/13)
 Saşa daýyň tarapyna / Uzalaýdy gyzyn eli (69/16)
 Ýöne weli Ogulla gyz / Göwnemedi etdi karam (69/21)
 Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäň (74/2)
 Bäräk seret Sarman batyr / Gyzymyz hem gyzdyr weli (79/13)
 Bäräk seret Sarman batyr / Gyzymyz hem gyzdyr weli (79/13)
 Kartlarynyň tuzy gelýär / Görer bolsaň ho gelýän gyz (80/33)
 Saşa daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/5)
 Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/6)
 Diýdi A gyz Oguldurdy / Şeýtan küje heýjan küje (83/7)

Gyzyňyza el ýetirýär / Awy gatyp aşyňyza (88/8)
 Laýly pilin ýuwan bolup / Jeren gyza söz gatýardy (92/10)
 Gök çayyrlý ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/12)
 Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/14)
 Geçdi gyzyň alkymyna / Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/33)
 Uzadanda gyza garşy / Aýu oylan nädýäň diýip (93/8)
Gyz çekildi yza garşy / Birin tapan on isleýär (93/10)
 Taýmaz başyn yrap galdy / Iki eli sabynly gyz (93/35)
 Gödekligin duýsa da gyz / Başga da bir gudrat duýdy (94/6)
 Bu ilkinji posada gyz / Göýä birden sallançakdan (94/8)
 Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/14)
 Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/16)
 Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akyly gyz (94/21)
 Hiý eşitmän ýatmak bormy / Jeren gyz hem titräp gitdi (99/17)
 Prokurordan kem çykmady / Hawa la gyz şo geplände (118/7)
 Gözlerime gyz ýalydy / Ertekileň gahrymany (121/18)

2. Kız evlat.

Uzyn gije nagma diňläp / Öz adagly gyzym bile (17/31)
 Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/28)
 Mamys dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/4)
 Mamys baýyň gyzy diýip / Diwanady şo ýyllarda (44/23)
 Döläňizde tohum alan / Öz çöpdüýbi gyzyňa çal (56/17)
 Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim diýip gelýär (63/6)
 Çepbän guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/34)
 Polat ussaň gyzy gelýär / Utulmagna az galypdy (80/30)
 Jürmen agaň gyzy bolsa / Diri ýitdi üç aý bäre (86/32)
 Oglumyza gyzymyza / Nesip etdi Watanymyz (98/31)
 Hawa senem hoşlaşardyň / Ogluň bile gyzyň bile (112/28)
 Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/16)
 Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (121/1)
 Diňe ogul gyzymyz däl / Sapak berýär özümize (121/2)
 Polat ussaň gyzy bilen / Dünýäň yşkyn dünýäň müşkün (123/33)

gyz-: Kızmak.

Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/26)

Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/26)

Gyzyp duran onki toýnak / Göterildi yza tarap (67/7)

Inim gyzy'ar diýen bolsa / Dürs aýdypdyr Ussaweli (91/9)

gyzar-: Kızarmak.

Wah kelle de kelle weli / Gözleri hem gyzaryp dur (59/8)

gyzdyr-: Isıtmak.

Ätişgiri gyzdyrsaq a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/34)

gyzdyrmajyk: Yemek.

Gyzdyrmajyk bişirindim / Iki gözüm ýerne geldi (16/21)

gyzganlyk: Gızgan bitkisinin yetiştigi yer.

Sandyrady mürzäň dyzy / Onýança da gyzganlykdan (108/26)

Başisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/28)

gyzgyn: 1. Sıcak.

Doly çäýnek gyzgyn çäýy / Papagyny çykardy da (81/12)

2. Ateş, yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od.

Gyzgynym bar diýýädiň le / Aýdyp otur Niçik tabyň (91/1)

gyzyl: 1. Kızıl, kırmızı renk.

Gyzyl horaz gygyrýança / Taýmaz bärlik eset diýip (5/29)

Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzyl baýdak (39/33)

Goşulýardyň şagalaňa / Kejebeli gyzyl maýa (59/20)

Keşdelenen ýeňsaply / Gyzyl mahmal geýen gelin (60/21)

Ketenili Ogulla gyz / Meňzäp barýar gyzyl köze (63/17)
Gyzyl elwan degre daşy / Salam saňa alabahar (64/27)
Lowurdaýan gyzyl baýdak / Kaklyşanda gözümize (66/13)
Gyzyl baýdak gyzyl ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/17)
Gyzyl baýdak gyzyl ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/17)
Ogullanyň içmän goýan / Gyzyl meýli käsesine (70/9)
Gyzyl elwan kolonnalar / Geçip durdy (70/23)
Gyzyl öwsüp biri gelýär / Bäre gelýär bäre gelýär (80/26)
Nebit bile ýörýämişin / Içi doly gyzyl otmuş (83/12)
Neneň onsoň Asmanymy / Magtamasyn gyzyl tagta (95/20)
On baş metr gyzyl elwan / Üstesine ekiz ogul (120/4)

2. Altın.

Çaklaňyrak börüginde / Gyzyl egme ýaldyrap dur (22/6)

3. Değerli, kıymetli.

Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/19)

gyzyl gyran gülüşdiýr-: Kahkaha ile gülmesine sebep olmak.

Un üwtmäge baranlary / Gyzyl gyran gülüşdiýrdi (10/14)

habar: Haber.

Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/1)

Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/27)

Bu zatlardan habarsyzdy / Çepbe suwçyň dili gijäp (92/29)

habar al- : Birinin ya da bir şeyin durumunu öğrenmek için bir yere gidip bilgi almak, bilgi edinmek.

Habaryňy alar otyr / Kiçi bolsaň kiçi ýaly (5/11)

habar ber-: Bilgi vermek, bilgilendirmek.

Aşgabatda kakam bardyr / Habar bergin diýipdi ol (65/30)

Habar berse ýer üstünden / Bu gezekki bilgiçligi (102/6)

Habar berdi ýer astyndan / Hä Tuwak han eýgilikmi (102/8)

Çopan gelip habar berse / Wah wahsyrap için çeken (113/3)

Yžraýkoma habar berip / Çepbe bile ujuz sypdyk (114/3)

habar gat-: Söz açmak, sohbeta başlamak.

İçegelem bir birine / Habar gatyp jugur jugur (12/27)

Yñraljyrap habar gatdy / Meñem gelip durşum diýip (34/2)

habar ýaý-: Haber yaymak.

Diýen habar ýaýran ýyly / Kilwanymyz Şemsiguly (10/7)

hak: 1. Pay.

Garyp işi şowly boldy / Hakjagazym hesipleşdim (38/24)

Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/16)

2. Gerçek.

Gyzyl baýdak gyzyl ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/18)

Ýeriň suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/24)

Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeýdip (98/25)

Hak myrada ýetenimiz / Ýany dälmi özümize (98/29)

Diňe o däl şu pişigem / Şaýat bolar hak sözüme (106/13)

3. Uygunluk, doğruluk.

Durmak üçin haky ýokmy / Diýip olar arza berip (105/34)

hakda: Hakkında.

Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/28)

Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/30)

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/32)

Ak sakgally daýym hakda / Hossarlaryň beýgi hakda (44/2)

Mamys dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/4)

Mamys dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/5)

Mamyş dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/5)
 Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/7)
 Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/8)
 Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/8)
 Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/9)
 Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/9)
 Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/10)
 Kim unudar özi hakda (44/12)
 On ýaşyndan ýylkybandy / Hekaýatym şolar hakda (43/16)
 Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (43/17)
 Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (43/17)
 Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (44/1)
 Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (44/1)
 Ak sakgally daýym hakda / Hossarlaryň beýgi hakda (44/3)
 Ýollyň söýýän gyzy hakda / Eşdilerdi şeýle myşmyş (44/25)
 Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (55/1)
 Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/18)
 Toý wadasyn beren ýokdy / Jeren hakda Sarman bälçik (79/3)
 Geçen günler aýlar hakda / Aşgabada yzymyzdan (79/28)
 Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalarna uwlap giden (79/30)
 Öweý hakda gürrüň berdi / Yzymyzdan kowlap giden (79/32)
 Giýew hakda gürrüň berdi / Gelýän myman sygyşmady (79/34)
 Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/1)
 Üçinini hakdan sora / Waý allajan toba tagsyr (102/34)

hakgaý hakgaý: Doğru doğru.

Ýaş aýladyk gözümize / Hakgaý hakgaý aý jan diýip (49/16)

hakla-: Yerine getirmek, gerçekleştirmek.

Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/17)

hakydama gel-: Hatırlamak.

Dolanýaňyz diýen jenan / Birden gelip hakydama (24/31)

hakykat: Hakikat.

Tüwdürlipdi gullugyndan / Hakykatyň ýumagyny (114/18)

hakykatdan: Gerçekten.

Heýjanelek yrdymlarym / Hakykatdan bäräk eken (16/2)

hakyt: Gerçekten.

Ony hakyt öňňin gördüm / Mysylap ýör sygyr ýaly (59/5)

hal ~ hāl: 1. Durum, hal.

Halym agyr / Gara günden gerşim ýagyr (12/24)

Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaljakmyş garyp haly (36/18)

Güýçjagazy häli hälem / Seňkidenä zyýadadyr (40/27)

Halym başlik diňe başlik / Diýýän ýaly Saşa daýym (67/24)

Asyl hälden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/10)

Aşyk oglan haly harap / Iki ýana gowsunýardy (92/17)

2. İnsanın vücudunda oluşan siyah renkli ben.

Çep ýañakda hal deregne / Peşehordaň yzy bardy (18/29)

haly gaç-: Neşesi kaçmak.

Meniň bolsa halym gaçyp / Onki damar onki ýerden (16/9)

haly teň: Durumu kötü.

Essi aýlyp / Teňdi haly (33/10)

halyň niçik: Nasılsın.

Halyň niçik (67/23)

hala-: Çok sevmek, çok beğenmek.

Ýene birin tapaýarys / Halamasaň bu şaýady (111/24)

halas et-: Kurtarmak.

Şolar bizi halas etdi / Zulmyetiň körüginde (76/13)

halk: Halk.

Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/4)

Ýylgyryp dur halk Serdary / Ol daşlaryň her nagşynyň (72/24)

Halkyň dosty garyp dosty / Dostlar bolup Ýollularda (100/24)

halka: Halka.

Ägirt ýarym halkasyňa / Ýerleşdirip sagy soly (82/16)

halka bol-: Halka şeklinde toplanmak.

Öz ýerinde akyl huşy / Töweregne halka bolup (98/22)

hallan at-: Öte beri sallanmak, yalpalamak.

Gara günün keşgin çekip / Hallan atyp öten ýeri (40/3)

halta: Torba.

O heleýiň halta ýaly / Emjeklerne göwsün basyp (29/25)

Şo haltany bärigem al / Diýenini duýman galdy (54/17)

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/18)

halwa: Helva.

Dükanmyzdan halwa alyp / Şapbyldaşyp iýşip durduk (81/31)

haly: Halı.

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/2)
Syrça haly guşagyna / Göz önümden geçdi meniň (73/22)

halys: Bütünüyle, tamamıyla.

Bir azajyk şatlanmasak / Halys diri ütdüler le (29/4)

ham: Deri.

Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/13)

hammam: Hamam.

Metjdimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/14)

hamyr: Hamur.

Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasýan da Ogullady (48/33)

han: Han.

Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/7)
Basyberdim basyberdim / Sen han ogul bu käriňden (35/31)
Habar berdi ýer astyndan / Hä Tuwak han eýgilikmi (102/9)
Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/9)
Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/20)
Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/21)

hana: Çukur.

Edil towuk guzlaýmaly / Gözüniň her hanasynda (12/3)

hanjar: Hançer.

Kisesinde posly hanjar / Gözlerinde gan görüňdi (122/17)

hapala-: Kirletmek, pisletmek.

Hapalyarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenini edýärler (87/23)

har: Aşağı,değersiz.

Üýşüp ýören *har* gulaklar / Adam baryn azdyrysyp (103/10)

haraba: Harabe.

Ýelmik gözläp aglap ýörkä / *Harabadan* tapylypmyş (44/28)

Baýhatynlyk *harabadan* / Ýygnapdyr bu garabagty (44/31)

Gara gözli köşejigi / *Harabada* ýelmik gözläp (120/27)

Harabanyň ortasyndan / Adaglyma mekan belläp (124/10)

haram: 1. Yasak.

Ýygyp ýygjan *haram* maly / Ýere-göge syganokdy (9/28)

Şu gün içmek *haram* bolsa / Has köpelsin şeýle haram (69/17)

Şu gün içmek haram bolsa / Has köpelsin şeýle *haram* (69/18)

2. Pis.

Haram ýagly gapyrgasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/27)

Haram ganly hökür diýdim / Etim ganyym eredi le (34/28)

Ebedilik diňdirmäkäm / Başa düşen *haram* towky (34/35)

Haram saçy kesilmişden / Gije gündiz dümtünjiräp (52/2)

Ertir onuň *haram* läşin / Gurtlukölden taparsyňyz (88/30)

3. Ahlaksız, pis.

Düşünmedi sözüme / *Haram* baýlaň kellesini (49/20)

Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä *haram* ölmüş diýip (50/15)

Seretsene *haram* tulaň / Jigim diýýän guljagazyn (52/8)

Görmejegim mollaň ogly / Diýýärmüşin *haram* tula (54/4)

Haram Çakan sen dälmiň / Gündizine tesbi sanap (116/15)

haram iý-: Haram yemek, başkasının hakkını yemek.

Hoşlaşardyň torbaňdaky / Haram iýýän duzuň bile (112/30)

haramhor: Haram yiyen, haram şeylerden çekinmeyen.

Galyň galyň haramhorlar / Süňňümüzü gemirşip ýör (28/28)

O naçaryň ähli erki / Şu haramhor gelinedi (48/24)

Indi bildik Haramhorlaň / Aldawyna gidipdiris (119/1)

haramzada: Haramzade, namussuz, alçak.

Hä girmezmiň haramzada / Diýip onuň ýeňsesinden (89/35)

harap: Harap, perişan.

Aşyk oğlan haly harap / Iki ýana gowsunýardy (92/17)

haraý: Yardım.

Endam jany suw bolsa da / Bizden oňa haraý ýokdy (60/27)

harman: Harman.

Saňa birje sowalym bar / Neneň görýäň şu harmanda (16/30)

Nesip bolsa şu harmanda / Getirerin oraçama (17/18)

Bugdaý ekdim / Harman atdym (19/30)

Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/32)

Harmanmyzda görüňärler / Ahmal bolsak tozdujaklar (86/4)

Dänämiziň sakçysyny / Öw saklaýan harmanynda (86/9)

Dänämiziň harmanynda / Ýarygije gapyl ýatan (113/13)

harplyk: Alfabe kitabı.

Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/17)

has: Çok, pek, gayet.

Öýkeläniň duýaýdygy / Degen bolar has da beter (6/6)
Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gyşyk geýip (8/33)
Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/9)
Has irräkdä Adamsynyň / Ýogalmaznyň öň ýanydy (45/15)
Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/2)
Şu gün içmek haram bolsa / Has köpelsin şeýle haram (69/18)
Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/19)
Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmyzy Aý (101/13)
Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/36)

hasa: Gaz bezi, sargı bezi.

Köne köwşün şarkylladyp / Çüýräp giden hasasyny (42/5)
Iki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/7)

hasaplan-: Hesaplamak.

Hasaplandyk nol hatarna / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/29)

hassa: Hasta.

Ýa tapylar ýa tapylmaz / Mundan beter hassa weli (91/12)

hassa bol-: Hasta olmak.

Sagat bolup sanda dældik / Hassa bolup donda dældik (85/28)

hassalyk: Hastalık.

Näme etseň et Ýöne weli / Hassalygna dawa salma (91/14)

hasyr husur: Aceleyle.

Çapar ýollap hasyr husur / Ogullany tiziräjik (53/33)
Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoyun peje (67/32)
Gysymlady Ýollyň elin / Hasyr husur äňin açyp (97/22)
Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/35)

Zyňdy ýene hasyr husur / Görüp galdym ellerinde (110/11)

haşla-: Sık sık solumak.

Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/30)

Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan dört dönügiň (115/20)

Haşlap gelgin irden diýip / Allaniçigsi boluşyp (116/11)

hatar: Sıra.

Böwrün diňläp oýa batar / Şolar üçin örän hatar (6/14)

A men bolsam özüm duýman / Öň hatara dykylypdym (70/32)

Külbikäni basar ýaly / Öň hatarda şir sypatly (85/14)

hatar hatar: Sıra sıra.

Hatar hatar onlap saçak / Onlap ýerden açylyp dur (7/33)

Alma gülli alty çäýnek / Goýulanda hatar hatar (8/30)

Gömmäge de jaý ýetmedi / Hatar hatar urularyn (20/7)

Töweregmiz hatar hatar / Ýüň çäkmenli gyrgy bolup (38/11)

hatyn: Hanım, eş.

Indi eýýäm niye ýylyň / Dul hatyny Mamyşbibi (45/2)

hatyr: Hatır.

Çagalarymyň hatyryna / Dymyp gezdim Men günäli (112/23)

hatyrjem bol-: Sakin olmak, endişelenmemek.

Endam jany azar ýaly / Diýdi Ýigit hatyrjem bol (17/9)

hawa: Evet.

Hawa onsoň ýañky kempir / Süýnüp ýatyr gap böwürde (18/19)

Ýaş aýlanyp birden dymdy / Hawa ýañky Meýdan bolsa (33/6)

Tüsse berlen Tilki bile / Hawa ol hem hesipleşdi (38/26)
Näme habar o kempirden / Hawa onsoň ýuwaş ýuwaş (41/20)
Hawa aýtsam o betbagt / Dul dälkä de dul ýalydy (45/13)
Gana gaçan bagyr ýaly / Wah hawa la Aýnabat jan (59/10)
Bir ýanynda Asmanbaýym / Hawa Asman nirde bolsa (85/18)
Tasap gelyän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (102/1)
Wah Taýmaz jan hawa neme / Eşitdiňmi Arçyn aýtdy (102/10)
Syganokdy demi deme / Neme hawa Çepbän ýeri (102/13)
Käsesinden suw berýärdi / Hawa biziň bu mürzämiz (104/27)
Hawa şaýat Öwez Garry / Aýdyberin onsoň näme (109/29)
Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/25)
Hawa senem hoşlaşardyň / Ogluň bile gyzyň bile (112/27)
Elin ýetmez ömürboýy / Hawa öz ä şeýleräkdir (117/25)
Garalawjyň gürläýşine / Hawa menem telpek goýdum (117/31)
Gögermeýär çüýrän çigit / Hawa Abat daýzamyzam (118/5)
Prokurordan kem çykmady / Hawa la gyz şo geplände (118/7)

hawa hawa: Evet evet.

Hawa hawa Mamyş daýza / Daşymyza ganymatdyr (45/35)
Hawa hawa şu gün öýlän / Aparýalar ärsek gyzy (53/17)
Brýanskiň / Hawa hawa (76/18)
Hawa hawa o sözüňe / Şekim bolmaz Rastdyr rastdyr (77/5)

haý: Güç.

Sypdyrmayn diýip gitdi / Oza geldi haý bile (50/3)
Çykaralyň haý bile / Nesip bolsa şu gyşy (50/6)

haýallat-: Yavaşlatmak.

Birden bize gözi düşüp / Haýallatdy ädimini (53/2)

haýat: Avlu.

Düzleşdirip Tilki baýyň / Ýurt ýerini haýatyny (91/35)

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/30)

haýbat: Tehdit.

Belent tutup howalamy / Kimsiň diýip haýbat bile (12/15)

Daşa sorag beren ýaly / Hele hüle haýbatlary (12/19)

Haýbat bilen güjeňledi / Bilezikli gollaryny (29/17)

haýbat at-: Gözdağı vermek, tehdit etmek.

Ýa ýalandan gaharlanyp / Bilgeşlinden haýbat atar (6/8)

Kimsiň diýip haýbat atyp / Alkymyna golaýlamda (11/18)

Burny ganar diýen ýaly / Öz duzlarna haýbat atyp (106/5)

Kolhozlarna haýbat atyp / Kükräp durlar iner ýaly (106/6)

haýbat ber-: Tehdit etmek.

Gök mandala jalbarynyň / Uçguryna haýbat berip (31/8)

haýbatlan-: Heybetlenmek.

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gyşyk geýip (8/33)

haýdaý haýdaý: Acele acele.

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/32)

haýhat: Gürültü.

Haýhatly gys ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/10)

haýkyr-: Haykırmak.

Jan gerekmi pyçak diýşip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/27)

Haýkyrypdy aldygyndan / Ýaňy bolsa bir aýlykda (114/15)

haýkyryl-: Seslenilmek.

Çöp düýbünde doglan diýip / Haýkyrylýan Taýmaz bezzat (72/11)

haýpy gel-: Yüreği sızlamak, derin bir acıma duygusuyla üzülmek, çok acımak.

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/32)

haýran: Şaşkın.

Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/15)

Senem haýran menem haýran / Gözün süzüp gara pişik (104/36)

Senem haýran menem haýran / Gözün süzüp gara pişik (104/36)

Çýort poberi Biz ä haýran / Indi seniň ol adyňy (118/24)

haýran bol-: Hayran olmak, çok beğenmek.

Ebşitledi wäşi kilwan / O zatlara haýran bolup (78/18)

haýran gal-: Hayran kalmak, büyülenmek, şaşmak, şaşırmak.

Taýmaz babaň gürrüňine / Haýran galyp agzyn açyp (6/32)

Haýran galdym Bu ne waka / Mamyş nire Taýmaz nire (45/19)

Haýran galdym Arçynymyz / Annamyrat Köre meňzeş (110/15)

haýwan: Hayvan.

Şu haýwanlaň baş tapgyryn / Geçirendir öz başyndan (74/17)

Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/24)

haýy gaç-: Güçten düşmek, gücü azalmak.

Sen nire adagly nire / Haýy gaçan kempir diýdim (13/35)

haýyp: Boş yere.

Ömrüň haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebib (55/6)

haýýar: Yaygaracı, gürültücü.

Çöp düýbünde döräp doglan / Sen haýýara adaglanan (124/33)

haýýarsyra-: Gürültü yapmak.

Garbap aldy kellesinden / Bir seretsem haýýarsyrap (51/24)

heder: Heder.

Duşman üçin gorky heder / Dünýä döräp şeýledi ol (109/2)

hekaýa: Hikaye.

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/6)

hekaýat: Olay, hadise.

Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/28)

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/6)

On ýaşyndan ýylkybandy / Hekaýatym şolar hakda (43/16)

Hekaýaty başlapdym men / 26 yň ýaz başyndan (74/19)

hele hüle: Küçücük.

Daşa sorag beren ýaly / Hele hüle haýbatlary (12/19)

heleý: 1. Kadın.

O çişigiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/9)

Şolaň çişik heleýinden / Üzülipjik delil bile (29/1)

O heleýiň halta ýaly / Emjeklerne göwsün basyp (29/25)

Boşatjakdy çişik heleý / Öwsaýynyň bozukdygy (30/5)

Gözün çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýin (39/13)

Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýiňi şeýtdirenden (39/23)

Süzüberdi batyr heleý / Toba ile peçan bolduk (51/33)

Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülýän ýokdy (52/30)

Ýollyň gyza aşykdygyn / Bilenokdy bu şum heleý (53/16)
Galyň heleý uz ýaşynyp / Süňnüp sarkyp eräp barýar (58/21)
Galyň galyň mes heleýler / Çeýnäp barýar Ogullany (60/34)
Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/1)
Gara heleý bölüp galdy / Gelin gitdi gelin diýip (62/15)
Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/18)
Ortalykda gemesatan / Bagtsyz heleý men dälmidim (113/22)
Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/32)

2. Hanım eş.

Tüneginde bogul diýip / Arçyn Kempin heleýiniň (39/25)
Towlap ýatan saýasynda / Heleýiniň gün ýaşarna (80/9)
Heleýniziň çöregine / Gyrmyzy gün öýne girip (116/35)

heläk et-: Öldürmek.

Heläk eden senmi diýip / Kellesiniň çykan ýerne (35/24)

hemme bol-: Birlik olmak.

Eger şeýdip hemme bolup / Ýumrugmyzy düwsek birden (89/5)

hemsyrdaş: Sırdaş.

Ýeke ýalňyz hemsyrdaşym / Kör düýämem idebilmän (10/29)

heňkir-: Hıçkıra hıçkıra ağlamak.

Hany şundan goşuň süýre / Daşyrakda heňkir diýdim (13/37)

heňlän-: Küflenmek.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňlän porsy çigit (54/20)

hepbik: Kuş kapanı.

Hepbik ýaly gaty garny / Ätişgir dek boýy bardy (9/26)

hepde: Hafta.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geläý topar topar (5/3)

Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykma Maşat (46/7)

hesipleş-: Hesaplaşmak.

Garyp işi şowly boldy / Hakjagazym hesipleşdim (38/24)

Tüsse berlen Tilki bile / Hawa ol hem hesipleşdi (38/26)

heşerlenş-: Hayretle bakmak.

Heşerlenşip gözün gyrpman / Dymdy birden ilat bary (112/9)

heýjan: Heycan.

Diýdi A gyz Oguldurdy / Şeýtan küje heýjan küje (83/8)

hezil: Komik, latifeli, hoş.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/21)

Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/8)

hezil ber-: Neşelendirmek.

Hezil berdi öýe çenli / Sekiz aýlap bile işläp (118/20)

hezil et-: Neşelenmek.

Hezil edip bir gerindim / Onsoň ýene kempir bile (16/23)

Şirin şirin düşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/17)

Bu gün saňa sowuk ýokdur / Hezil edip gezmeledi (70/5)

hezzet: Hürmet.

Bu hezzetleň yzynda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/15)

häki: Önceki, evvelki.

Dolanmaga oturberdim / *Häki* myžžyk dolagymy (21/19)

Ýuwaş ýuwaş güýzäberdi / Ine onsoň *häki* kempir (42/3)

häli: Şimdi.

Howlugardan ir le *häli* / Sabyr käsäň mydam doly (9/10)

Häli gyzpyz diýilende / Ýaman öňe münzeýärdiň (40/21)

Güýçjagazy *häli* hälem / Seňkidenä zyýadadyr (40/27)

Ol a *häli* öwlýä gitdi / Öwlýä gitdi Hä çynmyşmy (104/32)

häli häli: Hal, durum.

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy *häli häli* (33/12)

häsin ber-: Tasdiklemek.

Göwnüň ýykmaz çigit ýaly / *Häsin berseň* aýdar otyr (5/22)

häzir: 1. Biraz sonra, yakında.

Siz oturyň *häzir* gelýän / Diýip Ýolly sanaçjygyn (49/33)

2. Bundan böyle, artık.

Wah *häzirem* bir pille le / Diýip döşi ýanlyk ýaly (61/25)

Häzir munuň gyradusy / Segsedenä durman öter (91/19)

3. Buna göre, bu duruma göre.

Häzir şu da bir pilledir / Ýöne welin Ogullanyň (61/31)

4. Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

Ýigdimiz hem şonça bardyr / Çepbe *häzir* delil tapsa (79/15)

Awa gitjek taza döndi / Emma *häzir* şol tazylar (86/1)

häzirlik: Hazırlık.

Ogullarym häzirlikçe / Gülkiñizi goýuň diýdi (68/7)

hiç haçan: Hiçbir zaman.

Ýeke tākdir ilki posa / Ol hiç haçan gaýtalanmaz (94/25)

hile ~ hilä: 1. Hile.

Nirä barsak zulum hile / Taýmaz babaň gözlerine (33/3)

Emma ähli hiläñizden / Şura sudy baş çykardy (116/29)

2. Pay, hisse, hak.

Tilkilerem tapyp bilmez / Bulaň tapan hilesini (111/4)

hiñlen-: Şarkı, türkü mırıldanmak.

Diýip zaryn hiñlendik de / Ugraberdik (32/29)

hiññillik: Salıncak.

Böken ýaly hiññillige / Göýä birden çagalykdan (94/10)

hiýle: Ciddi.

Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrdy gaşlaryny (54/9)

hokga: Oyulan yer, deşik.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdı (10/3)

holtum: Torba.

Açyp eýmenç holtumyny / Öñümüzde garaşýardy (61/17)

Ýüreklerimiz ol holtuma / Özün bermän göreşýärdi (61/19)

hoňkar-: Delinmek, oyulmak.

Nas reňkli dişleriniň / *Hoňkartdy* da gädigini (31/4)

Hoňkarylyp ýatanmyşyn / Öwlýä ony götermänmiş (102/14)

hor: Zayıf.

Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli *hor* diýseň de (4/10)

hor hor et-: Horlamak.

Aňk taňk boldum Ýüzün tutup / *Hor hor edip* uklap ýatyr (11/5)

horaz: Horoz.

Gyzyl *horaz* gygyrýança / Taýmaz bäräk eset diýip (5/29)

horjun: Heybe.

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/18)

horla-: Eziyet etmek.

Bu çatma bir garyp çatma / Janyň *horlap* bu ýaşynda (15/13)

Garyplary toý günü bir / *Horlamayyn* diýen ýaly (26/2)

horoş-: İyi olmak.

Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan *horoşdygyn* (81/17)

horoşaýa: İyi.

Ogullany Asmangüli / *Horoşaýa* Da da diýip (81/9)

hortap: Zayıf, çelimsiz.

Diýip *hortap* ellerini / Owkalady sud başlygy (109/27)

hossar: Akraba.

Ak sakgally daýym hakda / Hossarlaryň beýgi hakda (44/3)

Gyzyl baýdak gyzyl ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/18)

hoş: Güzel.

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/24)

Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülýän ýokdy (52/30)

Tasap gelýän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (102/1)

hoş geldiňiz: Hoş geldiniz.

Aşgabadýň ak wokzaly / Hoş geldiňiz saratowly (76/30)

Hoş geldiňiz moskwaly / Ýene näçe kolhozlara (76/31)

hoşal: Memnun.

Aýy goýdy deregine / Sud hökmünden hoşal ilat (117/3)

hoşlaş-: Veda etmek.

Hoşlaşaryn diýip ýörkäm / Galladana elli bizar (20/2)

Hoşlaşdyk biz şäher bile / Ýene geliň ogullarym (77/19)

Ýogsa dagy öten tomus / Hoşlaşjakdym özüň bile (112/26)

Hawa senem hoşlaşardyň / Ogluň bile gyzyň bile (112/27)

Hoşlaşardyň torbaňdaky / Haram iýýän duzuň bile (112/29)

howa: Hava.

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/23)

Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/37)

howala: Ateş.

Belent tutup howalamy / Kimsiň diýip haýbat bile (12/14)

Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/12)

howandar: Yakın akraba.

Sawçymysyň Gedaýmysyň / Ýa garyba howandarmyň (13/7)

howla-: Endişelenmek.

Howlap ýatan saýasynda / Keljesiniň elin oýnap (80/10)

howlu ~ howly: Avlu.

Saraý ýaly howlusyna / Kerwen tutup süýşüp geldik (7/27)

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/24)

Jarymdan da paý ýetmedi / Tilkiň weli howlusynda (20/5)

Arçyn Kempiniň öýnüş ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/22)

Howlusynda oturdylar / Onuň ähli dermanlary (103/18)

howluk-: Acele etmek.

Mäşirigne saraşdyrdy / Asman pälwan howlukmawer (9/9)

Howlugardan ir le häli / Sabyr käsän mydam dolý (9/10)

hoz: Ceviz.

Goşa biten hoz ýalydy / Orta ýaşan Asmangülüm (121/16)

hozanak: Kara yeşil kanatlı, benekli bir böcek türü.

Toý baýramyň hozanagy / Gelin gyzlar bakjaklaşyp (27/12)

hozanakla-: Dört dönmek.

Hozanaklap hyzmat edýär / Obaň atly perizady (46/25)

hödürlä-: İkram etmek.

Diwana bir suw hödürlän / Gara gylly meşigñizden (30/28)

hökman: Zorunlu, mecbur.

Hökman arçyn bolmalymy / Ak telpekli bolsa başy (111/19)

höküm: Hüküm.

Aýy goýdy deregine / Sud *hökmünden* hoşal ilat (117/3)

hökümet: Hükümet.

Gol guwşurdyk daýymyza / Diýdik Lenin *hökümeti* (75/8)

hökür: Boynu iki omzunun içine gidip gelen.

Şo gelensoň dat günüňe / Dat günüňe *hökür* mama (17/21)

Dürli hyýal pikir bile / Galyberdim *hökür* bile (17/27)

Atlandym men bu nejisniň / Tirsek boýly *hökürine* (34/21)

Haram ganly *hökür* diýdim / Etim ganyym eredi le (34/28)

höre köşe et-: Nasihatte bulunarak sakinleştirmek.

Höre köşe etdik weli / Ol hem aldy töwellany (68/21)

hözir: Memnuniyet, hoşnutluk.

Dullugynyň *hözirini* / Görýärdi ol aldygyna (45/11)

hudaý: Allah.

Beýläk taşlap *hudaý* bir gün / Keýpiniň iň kök wagtynda (79/6)

hum: Dış sırlı veya sırsız testi, kap.

Suwly *huma* boýlaşdyrды / Gözlerime kül gapdyryp (20/24)

hun: Öldürülen adamın kanına karşılık alınan intikam.

Ýetim galdy çagajygy / Hunumyzy köýdürmeris (86/13)

Köýdürmeris hunumyzy / Nanymyzy ýýdirmeris (86/14)

hupbat: Azap.

Meniň çeken hupbatlarmy / Şu gökkürtä ýetjek bolup (71/35)

hupbat çek-: Acı çekmek, ıstırap çekmek.

A men bolsam ol günleriň / Hupbatyny çeken Taýmaz (92/20)

hurma: Hurma.

Üzümlere hurma paýlap / Murt oturdan aý wagtynda (7/19)

huş: Akıl.

Düýşümmi sen Huşumy sen / Ýada gara ykbalymmy (36/13)

Düýşümmikä huşummyka / Gözdil beri degäýmesin (56/24)

Öz ýerinde akyl huşy / Töweregne halka bolup (98/21)

Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeýdip (98/25)

Hä şolardyr boldy boldy / Huşum gursun huşum diýdim (110/34)

Huşlarynda elin serip / Olar şondan tamakindi (121/30)

huşum gursun: Aklım kurusun.

Hä şolardyr boldy boldy / Huşum gursun huşum diýdim (110/34)

hüjrelik: Medrese.

Hüjreliğe ýeten wagty / Kellesine possun бүрәп (87/29)

hüjrä: Medrese öğrencilerinin ders gördükleri ve yaşadıkları tepesi kubbe görünüşlü yer, hücre.

Obamyzy weýran etdi / Hüjrämizi yşgol edip (103/13)

hüžžük: Dağınık.

Hüžžük saçyn aýlap aýlap / Goşaryma oradym da (34/22)

hümürde-: Fısıldamak.

Ýolbars Ýolbars al gap diýip / *Hümürdedi* dördüň biri (110/4)

hüňürde-: Homurdamak.

Hüňürdedi molla Çakan / Demir atyň işi ýokdy (83/25)

hüňürdi: Homurtu.

Hüňürdisin pessaýladyp / Obaň için syryp gitdi (52/12)

Käte ýoluň pesi bile / *Hüňürdini* gykylygy (83/32)

hütdük: Alçak, küçük, karanlık yer, ev.

Tilki baýyň ýeke dikrar / *Hütdük* ýaly öýi bardy (9/25)

hüwdülä-: Ninni söylemek.

Hüwdüläli aýamyzda / Şeýdip boyun burup durkak (75/23)

hydyr ýaly: Birinin en sıkışık zamanında, beklemediği biri, yardımına yetişmek anlamındaki Hızır gibi (imdadına veya yardımına) yetişmek deyiminde geçen bir söz.

Jaýgözinde *Hydyr ýaly* / Ýetişýän dost asyl dostdur (77/3)

hyk çok: İnilti, oflama, sızlanma.

Dik depäňden düňdermäkäm / *Hyk çokuňy* azaryňy (34/33)

hyn ber-: Çok toplanmak, kalabalık olmak.

Bina bolan mekdep zaly / *Hyň berýärdi* Boş ýer ýokdy (85/12)

hyna: Kına.

Gaşan wagtyň dyrnagýňa / Hyna bormuş keliň gany (61/12)

hyňk et-: Biri ya da bir şey hakkında konuşmak, haber vermek.

Bellisini etdi Çepbe / Hyňk edäýseň telpegiňi (105/19)

hyrçyny dişle-: Canı sıkılmak, için için öfkelenmek.

Hyrçym dişläp bir güldüm de / Gaşaşdyrdym gulagymy (21/16)

Diýen süýji hyýallarda / Hyrçym dişläp başym ýaýkap (30/13)

Tokgalanan gara keçe / Hyrçyny bir dişledi de (101/1)

hyryn dykyn: Tıklım tıklım, dopdolu.

Märekenen hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/33)

hyşy wyşy: Söylenti, rivayet.

Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/18)

hyýal: Hayal.

Öýlenäýmek hyýalym bar / A sen bolsaň boýdan başa (16/31)

Dürli hyýal pikir bile / Galyberdim hökür bile (17/26)

Müň hyýala başym goşup / Batdym pikir derýasyna (23/33)

Diýen süýji hyýallarda / Hyrçym dişläp başym ýaýkap (30/12)

Kyrkdan aňryk ätlese de / Entek entek hyýallydy (45/8)

hyzmat: Hizmet.

Hyzmatynyň aklygyna / Gan gusýan da Ogullady (48/35)

hyzmat et: Hizmet etmek.

Hozanaklap hyzmat edýär / Obaň atly perizady (46/25)

iber~ ibär-: Göndermek.

Iberýändir Ýene ibär / Jynazasyz kamnistiňi (102/30)

Iberýändir Ýene *ibär* / Jynazasyz kamnistiňi (102/30)

iç: 1. Karın.

Kim ozaldan belet bolsa / *Için* tutar (6/10)

Için tutup güle güle / Ýañky ýigdiň gurby gaçyp (6/33)

2. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı.

Içi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/9)

Içi suwly tüňçämi de / Şo barmana döküpdirin (24/14)

Birisine dönen ýaly / Bir *iç* girip bir daş çykdy (25/13)

Içi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/29)

Hünürdisin pessaýladyp / Obaň *için* syryp gitdi (52/13)

Ýandaklygyň *içi* bilen / Käriz boýun syryp gitdik (107/25)

Çözleýärdi Abat gelin / Zalyň *içi* ýagtylanýar (114/20)

3. Gönül, kalp, yürek, vicdan.

Ýöne weli *içimizä* / Durşy bile jazsyz otdur (46/1)

Nebit bile ýörýämişin / *Içi* doly gyzyl otmuş (83/12)

Annamyrat senden ýana / *Içim* otdur günüm ýasdyr (112/2)

4. Oyuk şeylerin boşluğu.

Öten aňşam gum *içinden* / Getirdiler läşin tapyp (86/34)

On baş gulaç gabyr köwüp / *Içine* de mäkäm çöwüp (124/13)

5. Somut kavramlarda iki veya ikiden çok şeyde merkeze daha yakın olan.

Ogullamyz ögäp otyr / *Iç* işikde Ýolly başlyk (97/10)

6. Ten ile dış giysiler arası.

Gara ýele gaýdyrars / Gaty gitseň içindäki (105/21)

iç-: İçmek.

Içjek diýse suwuny da / Susup berýän Ogullady (48/29)

Her haýsyzmyz bir jam içip / Ýuwaş ýuwaş öpüşdik de (57/14)

Ýarty bulgur kakow çayyn / Düwnüp düwnüp içipdim men (66/4)

Şu gün içmek haram bolsa / Has köpelsin şeýle haram (69/17)

Ogullanyň içmän goýan / Gyzyly meýli käsesine (70/8)

Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/25)

iç çek-: Üzüntüsünü derin bir soluk alış ile göstermek. İç çekmek.

Birden dula ylgap baryp / Bir içimi çekipdirin (24/13)

Çopan gelip habar berse / Wah wahsyrap için çeken (113/4)

içiň ýan-: Bir şeyden pişmanlık duyarak sinirlenip durmak, yaptığı bir hareket veya söylediği bir söze pişman olup çok üzülme.

Ýitip gidýär gürüm jürüm / Içiň ýansyn diýýän ýaly (21/5)

içi ýanan bendäniň hem gülküsi bor: İç yananın da güleceği zaman var.

Içi ýanan bendäniň hem / Gülküsi bor diýen ýaly (21/15)

içege ~ içegä: Bağırsak.

Içegelem bir birine / Habar gatyp jugur jugur (12/26)

Çydap bilmän içegämiň / Dükür dükür dükürine (34/18)

içki: İçeri.

Arçynsumak sen dälmidin / Tamdyr ýaly içki tamda (115/27)

ide-: Aramak.

Ýeke ýalňyz hemsyrdaşym / Kör düýämem idebilmän (10/30)

ideg: Soruşturma, araştırma.

Yjraýkoma ýetirmäge / Barlag yzlag ideg üçin (101/27)

igdelik: İgde ağacı.

Eneýabyň boýy bile / Igdelige ýetdim weli (90/15)

iglä-: Eskimek.

Çemçe torbaň bir çetinde / Posa batyp igläp giden (26/16)

ikän ýekän: Bir iki.

Güler ýatar / Ikän ýekän näbeletler (6/12)

iki: İki sayı.

Eger ikiň arkasyndan / Ýelmäýmeseň goşa noly (7/11)

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/21)

Taýmaz baba murtun towlap / Iki ujun biz dek çowlap (8/32)

Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/33)

Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/31)

Dünýä täze inen ýaly / Iki ýana zowzuldady (25/15)

Iki gazan duşdy diýşip / Pakyrdyny beriberdi (28/18)

Öl durlugy iki ýana / Emaý emayı çeke çeke (28/24)

Iki uçly dagy dälde / Ýassynara gaydamda da (30/7)

Diýdi Ertir ikiňiz de / Daňdan pälä ugramaly (31/17)

Iki agyz sowal bersem / Üçünjisin diýdirenok (31/21)

Ok bagryndan geçensoň hem / Öýne tarap iki ätläp (33/18)

Aman sypdym / Eneň ataň ikisi de (35/15)

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/27)

Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/25)

Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/26)

Kakam bendän köwüş tikip / İki şaýa gözün dikip (40/5)
İki sany dostum bardy / Birinjisi Ýolly Goçdy (43/11)
 Özüm ýaly talabandy / İkinjisi Çepbe Çary (43/14)
İki tokga kerpiç çaýa / Mamyş baýa satan eken (44/35)
 Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atıp gelýän (55/20)
İki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/24)
İki gözem şullumyşyn / Şuly bile nämişiniz (59/11)
 Gaşlaryny sypaşdyryp / İki ýana tovlanýardy (60/23)
 Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/1)
 Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/17)
Ikisi de daş ýerden däl / Ikisi de özümüzden (71/19)
 Ikisi de daş ýerden däl / Ikisi de özümüzden (71/20)
Ikisi de şol zawodyň / Iner ýaly yükçüleri (71/23)
 Siz nireli ýagşy ýigit / Ikimizem astrahanly (76/10)
İki dostum Boris Meýdan / Onýança da Barnauldan (76/25)
 Seredýärdi garyp bary / İki gözi goşa tamda (80/23)
Ikisi de del adam däl / Baryp ýatan ýaşlyk dostum (84/12)
 Nesihaty wagzy bile / İki gulaç agzy bile (87/6)
 Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/13)
 Aşyk oylan haly harap / İki ýana gowsunýardy (92/18)
 Taýmaz başyn yrap galdy / İki eli sabynly gyz (93/35)
 Ýetiň diýip pyşyrdady / İki eli goşardady (97/26)
 Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/4)
İki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/7)
 Synlap otyr mürzämizi / Onýança da iki kişi (105/3)
 Dyzaşyp dur iki kişi / Özleri hem garyp daýhan (105/26)
 Gykylygy iki çuwal / Ýetim agzy aşa ýetse (106/2)
 Sotsializme iki ýylda / Elter bizi kolhoz ýoly (114/7)
 Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/30)
Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/16)
 Gözýaş seçen Ogullamy / İki tokga kerpiç çaýa (120/29)

ikaýak: İnsan.

Gürleş ynha özi bile / Şu ikaýak tilkijigi (90/9)

İki gözü açyp git-: Ölmek.

Kyrk gulaçlyk guýa gaçyp / *İki gözün açyp gitdi* (19/16)

İki gözü ýerne gel-: Kendine gelmek.

Gyzdyrmajyk bişirindim / *İki gözüm ýerne geldi* (16/22)

ikindin: İkindiyle akşam arasındaki zaman.

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi *ikindinler* (26/34)

il [i:l]: 1. Memleket.

İşletdiler eşek ýaly / Kowladylar *ilden* ile (33/2)

İşletdiler eşek ýaly / Kowladylar ilden *ile* (33/2)

Il bagtyna rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/15)

Goşdy bizi *il* hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/31)

2. Yabancı.

Süzüberdi batyr heleý / Toba *ile* peçan bolduk (51/34)

Bir batrakda görenmişin / Ýöne welin *ile* aýtman (53/30)

ilden çyk-: Halkın hoşlanmadığı şeyleri yapmak, taşkınlıkta ileri gitmek, yoldan çıkmak.

Maňa *ilden çykan* diýip / Özi ilden çykan molla (116/3)

Maňa ilden çykan diýip / Özi *ilden çykan* molla (116/4)

il gün: İnsanlar, halk.

Gara dag dek süýnüp ýatyr / Waý ýetişiň *ilim günüm* (97/12)

il- [i:l]: 1. Yapışmak.

Sary sygryň bir ýan şahy / *İldi* ýyrtyk balagyma (48/6)

2. Düşmek.

Kejebeden ilip galdy / Keteniniň bir ýeňini (62/13)

ilat: Halk.

Ilat bary üýşen eken / Görsem maňa baş salynýan (27/6)

Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilat bary (72/21)

Salam obam / Ilat bary (78/2)

Heşerlenşip gözün gyrpman / Dymdy birden ilat bary (112/10)

Aýy goýdy deregine / Sud hökmünden hoşal ilat (117/3)

Dargap barýar ilat bary / Bizem barýas Ortamyzda (118/16)

ileri: İleri.

Taýak salym ilersinde / Gul çopanlaň öýi bardy (18/25)

ilgözüne: Göz göre göre, açık, aşık, alenen.

Çakan molla ilgözüne / Indi dogra duz satanok (87/1)

ilki: Önce, ilk önce, ilkin.

Ýañky dostum ýüzün sallap / Nämüçindir dymdy ilki (6/24)

Ýene geldim oraçama / Salamymy ilki alan (33/36)

Ilki duşan gyr atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/10)

Ýeke tãkdir ilki posa / Ol hiç haçan gaýtalanmaz (94/24)

Ilki posañ degen ýeri / Çüýremezmiş (94/32)

Ýatan ýeriň ýagty bolsun / Obaň ilki kommunisti (100/23)

Ilki gezek tanyşamda / Sekretardy komsomola (107/17)

ilkinji: İlk, birinci, başlangıç.

Bu zawodyň in ilkinji / Kerpijini goýan daýym (71/9)

Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/30)

Bu ilkinji posada gyz / Göýä birden sallançakdan (94/8)

iman: İman.

İtgyzganlyk köne ýaba / *Imansyzmys* Partiýnymyş (102/23)

in: Vücut, beden.

Ganym gyzyp / *Inim* digläp (32/2)

in-: 1. Dağ, tepe vb. yüksek bir yerden gelmek.

Ýaşyl baýryň depesinden / Aşgabada *inip* barýar (65/8)

Inip gelýäs Aşgabadyň / Gök gyrtyçly depesinden (66/9)

Demir bedew *inip* gelýär / Palta palta polat naly (82/8)

Menem *indim* obamyza / Şol inişden şol depeden (84/4)

2. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.

Birden *inen* / Üç yüz yumruk (89/23)

3. Dökülmek.

Gum depäňden *indi* bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/7)

inçemik: Zayıf.

Rast aýdýaň jora diýip / *Inçemik* gyz myssa güldi (29/6)

indi: 1. Artık, bundan böyle, bu duruma göre.

Indi meniň galan ömrüm / Dört on bilen başjagazmy (7/9)

Onda saňa aga diýmän / *Indi* çaga diýäýeris (8/18)

Indiden soň elden bersek / Arkaňdaky perizady (63/12)

Bir ýygyryp bakmadyň sen / *Indi* seniň galan ömrüň (75/20)

Indi sizden ýoldaş bolmaz / Satdyňyz siz ýoldaşlygy (109/25)

2. Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

Indi welin her naharna / Berre guzy iýdirseň de (18/11)

Çyg wagona oklandym meň / Menä *indi* menle weli (32/12)

Indi eýýäm nije ýylyň / Dul hatyny Mamysbibi (45/1)
Indi gel gel Ogulla da / Şu şerraýyň elindedi (48/21)
 Ogulla gyz dünýä diýseň / Gel arkama müngül indi (64/31)
 Essiň aýlyp ýykylar sen / Gözüň mähkam ýumgul indi (64/33)
 Alty aýlyk ýolga elteý / Keramatym görgül indi (65/4)
 Ynha indi kowguçylar / Yzlabersin yzymyzy (68/31)
Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/12)
 Indi bu gün Taýmaz drug / Indi bu gün Taýmaz brat (72/13)
 Ýatýan ýeri daş gözeller / Her kim indi özi üçin (73/33)
 Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/12)
 Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/17)
 Ola indi kündäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmys (83/9)
Indi asyl öňkiň ýaly / Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/8)
 Çakan molla ilgözüne / Indi dogra duz satanok (87/2)
 Nas ediris Çakanlary / Besdir indi ýüzläp ýyllap (89/16)
 Wah adamlar indi munda / Tap niredäýe ýap niredä (91/3)
 Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/19)
 Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeýdip (98/26)
 Oglum Çepbäm Nätdiň bizi / Emma indi giçdi sowal (100/13)
 Gurçuk ýaly daş çykardy / Elleriňiz ýetmez indi (116/34)
 Çýort poberi Biz ä haýran / Indi seniň ol adyňy (118/25)
Indi bildik Haramhorlaň / Aldawyna gidipdiris (119/1)
Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/14)
 Ýöne welin ol simruga / Duzak gurmak indi kyndy (121/33)

indiki: Gelecek, önümüzdeki, sonraki.

Durandygy duýlandan soň / Indikiňiz näme diýdi (69/36)

iner: Çok güçlü bir deve türü.

Suwamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/9)
 Ikisi de şol zawodyň / Iner ýaly yükçüleri (71/24)
 Kolhozlarna haýbat atyp / Kükräp durlar iner ýaly (106/7)

ini: Küçük kardeş.

Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/3)

Inim gyzýar diýen bolsa / Dürs aýdypdyr Ussaweli (91/9)

Üýşüp otyr deň duşy / Emma weli jan inimiň (98/24)

ini boýy: Boy pos.

Ini boýy oýnam sere / Tilki baýyň keýwanysyn (28/4)

iniş: Yamaç.

Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/7)

Menem indim obamyza / Şol inişden şol depeden (84/5)

injinar: Mühendis.

Örüp örüp goýan özüm / Ynha ýoldaş injinarlar (73/5)

intizar: Dört gözle beklemek.

Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/32)

iňlis: İngiliz.

Iňlisiňkä gaçanmyşyn / Kim diýerdi Leylin diýen (37/3)

ir [i:r]: Erken.

Howlugardan ir le häli / Sabyr käsäň mydam doly (9/10)

Irden iýjek tötegmi de / Sanajyna salyp gitdi (30/34)

Haşlap gelgin irden diýip / Allaniçigsi boluşyp (116/11)

irels: Hastalık.

Irels gaçdy aýagyma / Çep uýlugym sandan çykdy (33/31)

irikgä et-: Bunaltmak.

Tüys irikgä edýäň diýip / Asman eje ýüplüginini (9/6)

irkiljirä-: Hafifçe uyuklamak.

Irkiljiräp oturmaň da / Giriň kamys tama diýdi (69/29)

irnik: Güç; karışık.

Aman esen geçen ýaly / Wakalaryň irnikinden (18/2)

irräk: Erken.

Asyl görsem bu kempiri / Yraýardan irräk eken (15/35)

Has irräkdi Adamsynyň / Ýogalmaznyň ön ýanydy (45/15)

irýa et-: Ziyan etmek.

Irýa edip bolmaz diýip / Deň ýarynam meňkä guýup (70/14)

isçastýä: Şans.

Durup durup durup geçýär / Şu isçastýä ýetjek bolup (71/34)

istä-: İstemek.

Ýeňiýoluk Taýmaz bilen / Pena istäp menem gelýän (66/24)

Kimsiň diýip jogap istäp / Ýokaryma bakyp durdum (96/9)

iş [i:ş]: 1. Yapılan şey, davranış.

Gözlerini alartdy da / Yrswa işi etmen diýdi (16/4)

Garyp işi şowly boldy / Hakjagazym hesipleşdim (38/23)

Garyp işi asanlaşyp / Baý gününüň kyn ýylydy (44/19)

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/31)

İşlerimiz şowlujady / Murtlarymyz towlujady (65/11)

Ýaman işdir diýýärsiňiz / Olar bolsa diňe dil däl (88/4)

2. Geçim saqlamak için herhangi bir alanda yapılan çalışma, meslek.

Taýpy ýaly eňejigmi / Taýzardypjyk işe gitdim (26/22)

Ertesi gün ýolly bile / İşe gitdik ekiz ýaly (52/25)

3. Sorun, konu, mesele.

Obalardan ýitirmäge / Beýik işi bitirmäge (75/30)

Kellesini goýup ýatan / İşlerimiz ä paşdy diýip (115/31)

4. Bir deňer yaratan emek.

Ýaýradypdy şeýle gürrüň / Ähli işin aladasyn (79/5)

5. Yarar, çikar.

Hünürdedi molla Çakan / Demir atyň işi ýokdy (83/26)

Gürrüň bile gybat bile / İşi ýokdy bedde bile (83/28)

işçi: İşçi.

Ýaşa işçi synpy diýip / Saşa daýy çalyar çapak (69/1)

Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/6)

Profintern zawodynyň / Baş işçisi men ahbetin (71/4)

25 mün işçi gerek / Zawodlardan fabriklerden (75/33)

Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/35)

Näçe işçi äkitdikä / Şuralaryň demir ýoly (76/33)

iş daş: İç dış.

Hä Taýmaz jan gurgunjamyň / İş daş hemme saglykmydyr
(45/34)

işik [i:şik]: Kapı.

Ol a depän aňyrsymyş / İşikdenem ötmen diýdi (16/8)

Juwazymyň işiginden / Sallanjyrap geçen wagty (18/33)
İşigmizden ädip ätmän / Sakga ayak çekipdirin (24/10)
Tutan ýerim gopup gelýär / İşigi de dyzaberseň (27/35)
Bir ses geldi işigmizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/26)
Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/36)
Her elini bir işige / Germäp duran Mamys gelin (45/23)
İşige de taýak germäp / Zagyrдыklyp ýatsam nätjek (48/15)
İşikdäki ojagmyzda / Unly suwy bulap otыр (51/5)
Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/20)
İşikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/2)
Ogullamyz ögäp otыр / İç işikde Ýolly başlyk (97/10)
Çekdi Çepbän işigini / Daýzam çekdi (99/20)
Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/20)

işle- ~ **işlä-**: Çalışmak.

Her haýsyňyz işleseňiz / Annamyrat arçyn ýaly (114/5)
Hezil berdi öýe çenli / Sekiz aýlap bile işläp (118/21)

işlet-: Çalıştırmak.

İşletdiler eşek ýaly / Kowladylar ilden ile (33/1)

işsiz: İşsiz.

Ýogsa da şu demir ýabak / İşsiz ýatыр mende diýdim (13/39)

it: Köpek.

Çagyl ýoluň ortasynda / Atды itin atan ýaly (33/16)
Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/32)
Mamys duluň agsak iti / Onýança da göterildi (50/12)
Ulaldylan kölgesi dek / Gapydaky ýarak itiň (52/19)
Tüssesi de ite meňzäp / Depämizden üýrүp barýar (52/22)
Ýylky koý bijiň takyk / It doňuz boldy tamam (74/10)

Ýanyndaky gaýyş bile / Jylawlanan goňur itdi (107/14)
Itiň sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijäň ýary (110/5)
Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/30)

it aýagyn iýen ýaly: Aylak aylak gezen, başboş, işsiz güçsüz, avare.
It aýagyn iýen ýaly / Byzbydyklap böküp ýörmüş (87/13)

it-: 1. İtmek.

Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/2)
Aşyklary kerebadyň / Ortasyňa iterdi de (69/28)
Iti weli daýaw kilwan / Düýphalynyň ortasyňa (78/27)

2. Sürüklemek, sevk etmek.

Iter eken ýürek seni / Ýylkylaryň arasyndan (57/10)

itgyzgan: Yapraklarynyň ucu sivri dikenli, haywanın yemediği sert saplı ot.

Itgyzganlyk köne ýaba / Imansyzmyş Partiýnımyş (102/22)

iý-: Yemek.

Maly dünýä sygman durka / Iýýän çöpi selme baýdy (9/33)
Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegen iýen ýaly (21/13)
Irden iýjek tötegmi de / Sanajyna salyp gitdi (30/34)
Ätişgirim oýnap otyr / Nirde näme iýen bolsam (34/13)
Bir patyşa döräpmişin / Ýigrenýäni mugt iýen (37/6)
Ganda görä suwgurakmy / Hä iýiber Galkan molla (40/34)
Köwüşleriň kümüş naly / Kim nan tapmaz iýmäge (47/4)
Dükanmyzdan halwa alyp / Şapbyldaşyp iýşip durduk (81/32)
Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/26)
Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/33)
Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyzdan (119/14)

iýdir-: Yedirmek.

Indi welin her naharna / Berre guzy iýdirseň de (18/12)
Köýdürmeris hunumyzy / Nanymyzy iýdirmeris (86/15)
Iýdirmeris nanymyzy / Kolhoz üçin gerek bolsa (86/16)

iýil-: Yemek, Tüketmek.

Iýiljek zat iýlenden soň / Ýüregñiziň atygypjyk (69/33)
Iýiljek zat iýlenden soň / Ýüregñiziň atygypjyk (69/33)

iýn-: İnmek.

Depämizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi dört ýuwulyp (53/9)

iýul: Temmuz.

Monjuk düzýän aý wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/2)

iýun: Haziran.

Monjuk düzýän aý wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/2)

jady: Cadı.

Çala göwnüň ýuka bolsa / Dartjak seni jady ýaly (45/28)

jahan: Cihan, dünya.

Taşlaýjakmy giň jahany / Ýany dälmi soňky demde (98/27)

jahyl: Genç insan, delikanlı.

Jahyl kimin keýpi sazdyr / Agşamara çay wagtynda (4/11)
Jahyllaryň arasyna / Atam bilen ýaşdaş öýüň (27/30)
Haýsy ýerde jahyl bolsa / Görünýänje Taýmazyňyz (74/13)

jahyllaň-: Gençleşmek.

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/23)

jakjak gül-: Kahkaha atmak.

Bir aýylganç gülki bilen / Yzyn üzmän jak jaklady (14/6)

Ogşaşjakmy Sona gelin / Gelin bary jak jak güle (59/16)

Bizem jakjak gülen bolup / Gysmyljyryas ýuwaş ýuwaş (61/13)

jalbar: Şalvar.

Gök mandala jalbarynyň / Uçguryna haýbat berip (31/7)

jam: Tas.

Bir seretsem başyn goyup / Ot kerçelýän misden jama (11/1)

Her haýsyzmyz bir jam içip / Ýuwaş ýuwaş öpüşdik de (57/14)

Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/30)

jan: 1. Sevgili, aziz.

Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýän (15/11)

Geleweri geleweri / Nury didäm ýegen janym (48/10)

Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana diýen bolup (52/5)

Ýa atam jan / Şehit atam (62/5)

Üýşüp otyr deň duşy / Emma weli jan inimiň (98/24)

2. Can, ruh.

Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşıňda (15/13)

Janyň gynap bu ýaşıňda / Gaty duly saklap ýatma (15/28)

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/30)

Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/12)

Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janym (48/12)

Jan gerekmi pyçak diýşip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/26)

3. Can, kişi.

Hä Taýmaz jan gurgunjamyň / Işdaş hemme saglykmydyr (45/33)
 Ýaş aýladyk gözümize / Hakgaý hakgaý aý jan diýip (49/16)
 Gana gaçan bagyr ýaly / Wah hawa la Aýnabat jan (59/10)
 Sen ýolly jan başyň çara / Arkaňdaky gyzyň bile (63/8)
 Görendirin deduşka jan / Şol etekde jan beripdi (76/23)
 Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan hoşşdygyn (81/17)
 Ogulla jan Ogulla jan / Diýip onuň manlaýyny (97/13)
 Ogulla jan Ogulla jan / Diýip onuň manlaýyny (97/13)
 Buşluk buşluk Ogulla jan / Diýip birden özi duýman (99/2)
 Wah Taýmaz jan hawa neme / Eşitdiňmi Arçyn aýtdy (102/10)
 Bu nämäniň alamaty / Sakgaldaş jan boljagyňdyr (103/5)
 Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/21)
 Molla eltdim Döwlet jany / Öňki ýaly Eti seňki (120/18)

jan ber-: 1. Can vermek, vefat etmek.

Byrýanskiň jeňnelinde / Öz elimde jan beripdi (65/26)
 Görendirin deduşka jan / Şol etekde jan beripdi (76/24)

2. Canlandırmak.

O kempiriň ýüregine / Ýañadandan jan berýänler (122/6)

jandan geç-: Canından geçmek, canını feda etmek.

Dosty üçin jandan geçjek / Namys üçin ganyn seçjek (54/33)

jan ýak-: Canını yakmak.

Janlaryna ýakýan ýaly / Çagalardan pes oturman (27/24)

janawar: Canavar.

Aman baryň janawarlar / Aman baryň jaýyňyza (67/3)

jandar: İnsan.

Wah o keli bu ýakada / Tanamaýan jandar barmy (59/2)

janhowul: Can çekişme.

Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/2)

Ganatlaryn döwjek bolýan / Janhowulna pysyrdaşýan (121/27)

janly: Canlı.

Içi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/29)

janserek: Şaşkın, sersem.

Adam bary janserekdi / Bäş ýyl geçdi (37/29)

jar: 1. Döwülmeden kalan başakla karışık buğday tanesi.

Jary baryn bilmedim men / Şu harmanda garyp günden (19/31)

Jarymdan da paý ýetmedi / Tilkiň weli howlusynda (20/4)

2. Dere, nehir yatağı.

Köne jaryň läbigine / Gamyslygyň arasynda (90/22)

jardan geç-: Deryadan geçmek.

Bu nä myş myş bu nä ahwal / Jardan geçip gola düşdük (106/24)

jaran: İnce, küçük kanal.

Oraçamdyr olaň öýi / Bir jaranyň boýundady (19/20)

jaý: 1.Yer.

Gömmäge de jaý ýetmedi / Hatar hatar urularyn (20/6)

2. Ev.

Bäş otagly jaýy boldy (40/16)

Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezýäne (49/11)

Kaýdan gelgip kaýga elteý / Göz görmeýen jaýga elteý (65/2)
Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/11)
Aman baryň janawarlar / Aman baryň jaýyňyza (67/4)
Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/19)
Guşanypdyr jaýyň daşy / Karta karta gowaçasyn (79/22)
Şäher ýaly uly jaýa / Bärlik diýip gol bulady (79/36)
Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/34)
Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/4)
Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/16)

jaý wagty: Tam vakti.

Keýpiniň tüýs jaý wagtynda / Ylaýta da giň dalbara (4/13)
Bir gün agşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/18)

jaýgözi: Yeryüzü.

Jaýgözinde Hydyr ýaly / Ýetişýän dost asyl dostdur (77/3)

jaýla-: 1. Yerli yerinde koymak, düzgünce koymak, yerleşirmek.

Menem üşýän Taýmaz diýip / Ýagyrnymdan jaýlap aldy (47/28)
Diýip ýolly gamçy bile / Şyrdagyna jaýlap urdy (61/36)
Bogazymdan jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/11)

2. Gömmek, defn etmek.

Dogrudanam jaýlan ýerňiz / Şu mazarmy (108/21)
Jaýlamaga Jaýlamaga / Bizem gitjek Taýmaz aga (123/15)
Jaýlamaga Jaýlamaga / Bizem gitjek Taýmaz aga (123/15)

jaýlaş-: Yerleşmek.

Bizem gitjek jaýlaşmaga / Gapdalyma owlak ýaly (123/17)

jaýryk: Çatlak, yarık.

Edil çakgyň çüýi ýaly / Eliniň her jaýrygynda (12/1)

jazsyz: Sessiz.

Ýöne weli içimizä / Durşy bile jazsyz otdur (46/2)

jebis: Sağlam, sıkı.

Jebis eltip gözlerine / Gulak salýar Saşa daýym (85/21)

jemle- Belli bir sonuca ulaşmak, sonuç çıkarmak.

Oýluk onuň possunydy / Maslahaty jemledik biz (57/3)

jenan: Sevgili.

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/32)

Dolanýaňyz diýen jenan / Birden gelip hakydama (24/30)

jennet: Cennet.

Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyäne (49/11)

Kakaýmasak ýeke ýeke / Aýdan bize jennet ýokdur (49/22)

Baýdan bize jennet ýokdur / Öläýsek de böke böke (49/23)

jeňňel: Orman.

Byrýanskiň jeňňelinde / Öz elimde jan beripdi (65/25)

jerçi: Küçük tüccar, dükkan sahibi.

Aýagyna syrtmak salyp / Maşat jerçiň güjüminden (117/15)

jeren: Ceylan.

Düşdüm oda bişdim oda / Eý sen dagyň tez jereni (93/21)

jeza: Ceza.

Şoň astyna düşen bolsa / Jeza bormy şondan beter (91/18)

jähek: Kenar.

Ýüpekleriň gowsun alyp / Jähegini çekýädi le (52/7)

jigi: Küçük kardeş.

Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykma Maşat (46/7)

Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana diýen bolup (52/5)

Seretsene haram tulaň / Jigim diýýän guljagazyn (52/9)

jogap: Cevap.

Sowalynyň jogabyna / Durmaga da çekinen dek (23/21)

Ussaweli dymyp durdy / Jogap ýerne gara läbik (91/32)

Kimsiň diýip jogap istäp / Ýokaryma bakyp durdum (96/9)

jogap gaýt-: Yanıt vermek.

Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (12/38)

jora: Kadın arkadaş, kız arkadaş.

Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/23)

Rast aýdýaň jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/5)

joş-: Çıkmak.

Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz begiň şu oturan (40/14)

joýa: Su kanalının çok olduğu yer.

Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/23)

jögülik et-: Hilekarlık etmek, kurnazlık etmek, kurnazca davranmak.

Sen jögülik edýäň diýip / Bir patyşa generaly (33/13)

jöwen: Cöven; bir bitki türü.

Gapdalymda Çepbe mirap / Jöwenlige suw tutýardy (92/8)

Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/27)

jöwher: Cevher.

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/26)

Gysaç ýaly gysyberdim / Jöwherimi ýuwaş ýuwaş (35/29)

Gynlaryndan jöwherlerin / Sogrup gelýän pyýadalar (63/22)

juda: Çok.

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş aýynda (10/26)

jul: Kıldan ya da yünden kabaca dokunmuş hayvan örtüsü.

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/19)

Ýetip ýetmän atdan düşüp / Sypyrdyk biz jullaryny (66/30)

juwan: Genç.

Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/27)

juwanlyk: Gençlik.

Juwanlykdan mamalyga / Könelmejek ýadygärdir (94/28)

juwaz: Yayık.

Şu Tilkiniň juwazyny / Ine bir gün gys aýynda (10/21)

Juwazymyň ön ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/23)

Juwazymyň işiginden / Sallanjyrap geçen wagty (18/33)

Juwazymyň dölesinde / Ýanyp bişip aýlandym men (24/2)

Ygys taýdan ýaplanjyrap / Göz gezdirdim juwazyma (26/14)

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi ikindinler (26/33)

juwazçy: Yayıkçı.

Şol juwazçy ýetim oğlan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/34)

jübüjig: Küçük cep.

Jübüjigä pullumyşyn / Wah sen onuň puly bile (59/13)

jürnük: Demlik.

Taýmaz baba sowan çayyn / Jyňkytdy da jürnüginden (17/37)

jüýje: Cıvcıv.

Agsak togsak çaykel kändi / Düşlerinde jüýje görüp (121/29)

jygyl-da-: Gıcırdamak.

Gyzyň egni degdi weli / Jygyl-dady köne gapy (23/2)

jygyl mygyl: Tıklım tıklım.

Märeleden jygyl mygyl / Gözüň bilen görüp durkaň (102/26)

jykla-: Gizlice bakmak.

Barmaklarnyň arasyndan / Assyrynja jyklap ýatyr (11/9)

jykyrda-: Kıkırdamak.

Apyş gelin jykyr-dady / Birdenikä ýolly goçuň (61/27)

jylaw: Dizgin.

Jylawmyzy dogry tutup / Pisint etmän başga zady (65/15)

Tes tegelek jylawyny / Bäräk bäräk öwrüp gelýär (82/14)

jylawlary bur-: Dizginleri çekmek.

Atlarmyzy sakga durzup / Jylawlary burduk yza (63/19)

Bälçireşip daýym bile / Jylawlary burup ýörüs (84/31)

jylawlaryn çek-: Duraklamak, durmak.

Pyçaklaryn güjeňleşip / Jylawlaryn çekdi birden (63/25)

jylawlan-: Dizginlemek.

Ýanyndaky gaýyş bile / Jylawlanan goňur itdi (107/14)

jynaza: Cenaze.

Iberýändir Ýene ibär / Jynazasyz kamnistiňi (102/31)

Jynazasyz Çepbän meýdi / Zyňylypdyr görden diýip (116/9)

Jynazanyň deregine / Bir namany zowlatdym men (124/26)

jyňkyt-: Bir nefeste dikmek.

Taýmaz baba sowan çayyn / Jyňkytdy da jürnüginden (17/37)

kagyz: 1. Gün; yirmi dört saatlik zaman dilimi.

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/17)

2. Kağıt.

Bir kagyz epläp dykdy / Salyh bilen Atakişi (118/32)

kak: Kelek.

Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/33)

kak-: 1. Uçurmak, kakmak.

Aý Tilkiniň kellesin ä / Kakmasañam boljak diýip (10/10)
Kakaymasak ýeke ýeke / Aýdan bize jennet ýokdur (49/21)

2. Değmek.

Heýjanelek yrdym diýip / Tas kakypdym gursagyma (15/33)

3. Vurmak, kakmak.

Diýip Taýmaz Galkan gojaň / Tirsegine kakdy weli (41/4)
Kakdym Ýollyň dolagyna / Berisine bakdy welin (59/35)
Diýip ýolly gamçy bilen / Kakdy meniň bir buduma (60/17)
Ýagyrynyma kakýar olar / Gülüp keýpden çykýar olar (72/6)
Saşa daýym öňürtiläp / Kakdy meni dyzy bile (113/30)
Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/21)

4. Silkmek.

Diýip aýy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/22)
Biri şetdaly kakyp duran / Ýañagyňa akyp duran (56/8)
Gurumyny kakyp durdum / Bular näme köp eglendi (101/22)

kaka: Baba.

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/25)
Kakam bendäň köwüş tikip / Iki şaýa gözün dikip (40/4)
Aşgabatda kakam bardyr / Habar bergin diýipdi ol (65/29)
Ynha ýatyr käbäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/30)

kak delo: Nasılsın.

Salam Taýmaz kurgunmysyň / Armaweri Nu kak delo (107/20)

kakow çayy: Kakao çayı.

Ýarty bulgur kakow çayyn / Düwnüp düwnüp içipdim men (66/3)
Ýollusyna çawuş çakyp / Kakow çayyn süzüp otyr (68/28)

kakyl-: Vurulmak.

Ak patyşa ýykyljakmyş / Baýlaň başy kakyljakmyş (10/6)

kakyn: Nöbet, isteri.

Ýüzinligne ýazlyp gitdi / Zat galmady kakynyndan (32/6)

kakyş-: Vurmak.

Butlaryna kakyşýarlar / Menem baryp goşulyşdym (27/28)

kalendar: Takvim.

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/17)

kamys: İnce beyaz kumaş.

Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/18)

Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/13)

Saşa daýy kamys tutyň / Bir çetini göterdi de (69/23)

Irkiljiräp oturmaň da / Giriň kamys tama diýdi (69/30)

Giriň kamys tama diýdi / Ýöne weli ýorganymyz (69/37)

Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/19)

kapyr: Acımasız.

Kapyrlaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/33)

kapyrlyga ber-: Acımasız olmak.

Ýekdir ýarym gidýän de bar / Kapyrlyga berer ýaly (87/18)

karam et-: Hilekarlık yapmak.

Ýöne weli Ogulla gyz / Göwnemedi etdi karam (69/22)

kart: Kağıt, kart.

Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/24)

Kartlarynyň tuzy gelýär / Görer bolsaň ho gelýän gyz (80/32)

karta: Tarla.

Böküp mündi onlap çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/20)

karta karta: Tarla tarla.

Guşanypdyr jaýyň daşy / Karta karta gowaçasyn (79/23)

kary: Hafız.

Dördünjisi Kürt müjewür / Başinjisi Suhan kary (109/16)

Suhan kary sen dälmidin / Suhan kary Töhmet diýip (115/14)

Suhan kary sen dälmidin / Suhan kary Töhmet diýip (115/15)

Çakanlaryň karylaryň / Mesisine bukuljyrap (122/21)

katra katra: Damla damla.

Katra katra ber diýseň de / Bereris biz ganymyzy (86/18)

kaz: Kaz.

Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyň yşky bilen (56/15)

Hummur kazyň gorkany hiç / Tas bozupdy täretini (82/34)

Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/33)

keçe ~ keçä: Keçe.

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/29)

Pyşyrdady Saşa daýy / Çepbe birden keçä dökdi (81/11)

Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/34)

Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/1)

Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/18)

Tokgalanan gara keçe / Hyrçyny bir dişledi de (100/36)

kejebe ~ keжебä: Gelin çadırı.

Kejebede Ogulla gyz / Endam janyn бүрәп барýар (58/19)

Goşulýardyк şagalaňa / Kejebeli gyzyl maýa (59/20)

Aşyk ýigit kejebeden / Başga zady görenokdy (60/28)

Ýuwaş ýuwaş gysmyljyrap / Kejebäniň alkymyna (60/31)

Kejebeden ilip galdy / Keteniniň bir ýeňini (62/13)

Zordan geçen Ogullamyз / Üç dost bolup kejebeden (120/31)

kekej: İbik; horoz, hindi ve benzeri hayvanların tepesindeki kırmızı renkli, etli ve tırtıllı deri uzantısı.

Kekejinden syýa ýasýan / Senden öňe geçen däldir (104/6)

kel: Kel.

Gözi ýok dek kürsäp urdy / Arçyn Kempin kel mürzesi (31/2)

Ýüzün ýyrtyп ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzän (39/27)

Kel kelläňe ýüzüne çal / Biri aýa bakyp duran (56/6)

Wah o keli bu ýakada / Tanamaýan jandar barmy (59/1)

Gaşan wagtyň dyrnagyňa / Hyna bormuş keliň gany (61/12)

Keli ýolda ýatyr bile / Özün bilen adam üçin (61/23)

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzän mülk yerinden (79/25)

Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzän (80/5)

Howlap ýatan saýasynda / Keljesiniň elin oýnap (80/11)

kelam agyz: Konuşarak.

Şo Garsagy özüň oňar / Diýsediniz kelam agyz (88/29)

kelçiklik: Ciddiyetsizlik.

Kelçikligiň gözün deşip / Goýar ýerde goýmaýardy (61/3)

kelemenlä-: Paldır küldür düşmek.

Zordan gaçyp gutulanmyş / Kelemenläp düşenmişin (102/21)

kelemesin öwür-: Kelime-i şahadet getirmek.

Baý tohumy ýetişdigne / Kelemesin öwürüp ýördi (92/4)

Kelemesin öwürüp gelen / Tirek ysly güpbüsini (115/8)

kelhan: Kel han.

Aýu Jemal görensin le / Garyş boýly şo kelhany (58/32)

Aýu Jemal görensin le / Garyş boýly şo kelhany (61/6)

kelle ~ kellä: Kelle, kafa.

Aý Tilkiniň kellesin ä / Kakmasañam boljak diýip (10/9)

Her haýsynyň kellejigne / Altyn telpek geýdirseň de (18/13)

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (27/38)

Kellesini yza gaňryp / Görejine Garadym da (34/24)

Kä kellämi owjak bolup / Ömür boýy meniň bilen (35/18)

Heläk eden senmi diýip / Kellesiniň çykan ýerne (35/25)

Geze geze gelendirin / Sen ýaljaklaň kellesini (36/4)

Kim diýerdi Ola eýýäm / Kellesine gyňaç orap (37/2)

Düşünmedi sözüme / Haram baýlaň kellesini (49/20)

Kellesine geýip gitdi / Munuň ýaly delil tapsam (49/35)

Garbap aldy kellesinden / Bir seretsem haýýarsyrap (51/23)

Kel kelläne ýüzüne çal / Biri aýa bakyp duran (56/6)

Wah kelle de kelle weli / Gözleri hem gyzaryp dur (59/7)

Wah kelle de kelle weli / Gözleri hem gyzaryp dur (59/7)

Kellesini gaşatmaga / Alýarmyşyn Ogullany (61/7)

Kösük ýaly barmak bilen / Gaşajagy şu kelledir (61/34)

Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bäre (63/30)

Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bäre (63/30)

Hüjrelige ýeten wagty / Kellesine possun büräp (87/30)

Kellän bile gaýdyrars / Taýmazlygña buýsanmagyn (105/22)

Şu oturan takyr kellän / Özi aýtsyn beýlesini (111/5)
Kellesini goýup ýatan / İşlrmiz ä paşdy diýip (115/30)

kelle ýaýka-: Üzüntüsünü veya memnuniyetsizliğini kafa sallayarak
ortaya koymak, kabul etmemek, memnun kalmamak.

Yrsaraşan bolan bolup / Kellelerin ýaýkaşýarlar (18/16)

Kellelerin ýaýkalaşyp / Ýasyn okap ah çekişip (37/13)

kem: 1. Kusur.

Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem çapanok (8/22)

2. Kötü.

Öwlyäkessin meň üçinä / Kem şeker däl ýaremezan (49/30)

Ätişgiri gyzdyrsag a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/35)

Kem ä däldir Sibir guýy / Bir düşäýseň erňegine (117/22)

Prokurordan kem çykmary / Hawa la gyz şo geplände (118/6)

kem et-: Kötülük yapmak.

Kem etmesin dynçlyk bolsun / Lenin babaň tutan ýoly (41/13)

Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/2)

kem ýakma-: Kötü sonuçlanmama.

Gepleşem ä kem ýakmary / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/10)

kemelt-: Azaltmak.

Kemelderden gabarakdy (25/34)

keminä: Fakir.

Keminäniň agtyklaryn (74/6)

kempir: Yaşlı kadın.

Bu kempirem gussa goşup / O kyssalaň üssesine (12/30)
Kempir birden galdyrdy da / Kyrk garyn dek gabagyny (13/8)
 Sen nire adagly nire / Haýy gaçan kempir diýdim (13/35)
 In gowusy maňa degme / Degseň erbet kempirdirin (14/14)
 Gurruk guýa itermisiň / Beýdip garry kempir bilen (15/3)
 Asyl görsem bu kempiri / Yraýardan irräk eken (15/34)
 Hezil edip bir gerindim / Onsoň ýene kempir bile (16/24)
 Edermenlik satyberdim / Bäriňi bak garry kempir (16/28)
 Otuzkisi synan kempir / Aşyklykdan magşuklykdan (16/33)
 Nuh döwründe dynan kempir / Men adaglyň diýen bolup (16/35)
 Hawa onsoň ýaňky kempir / Süýnüp ýatyr gap böwürde (18/19)
 Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/7)
 Näme habar o kempirden / Hawa onsoň ýuwaş ýuwaş (41/19)
 Ýuwaş ýuwaş güýzäberdi / Ine onsoň häki kempir (42/3)
 Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmäň (122/2)
 O kempiriň ýüregine / Ýañadandan jan berýänler (122/5)
 Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/32)
 Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/31)
 Şol juwazçy ýetim oylan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/35)
 Ýygan malyn maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/4)
 Gum depäňden indi bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/8)

kendir: Kendir, kenevir.

Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/5)

kendirik: Hamur parçalamak, un sermek için evde dokunmuş kumaş, muşamba.

Kendirikde maýa gatap / Saçaklaryň boş aýynda (10/27)
Kendirigmi düşek edip / Saçagymam ýapynypdyr (11/10)
 Saýgyç ýaly aýaklaryn / Kendirigme tapbyldadyp (13/19)
Kendirigmi ýalaşdyryp / Dodaklaryn kümşüldetdi (14/25)

kepbä: Küçük kerpiç ev.

Kepbäh güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/30)

kepje: Kürek.

Çep gulakly kepjejigmi / Gujagymda ýatyrdym da (124/22)

keramat: Keramet.

Alty aýlyk ýolga elteý / Keramatym görgül indi (65/4)

Keramatly simrug ýaly / Bereketden berekete (121/20)

kerçel-: Dilimlemek.

Bir seretsem başyn goýup / Ot kerçelýän misden jama (11/1)

kerebat: Oturmak için yapılmış yatak.

Aşyklary kerebadyn / Ortasyna iterdi de (69/27)

keren: Sefer, kere.

Duşuşagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/2)

kereşmeli: Nazlı.

Diýişdiler gyz gelinler / Kereşmeli bakyşdylar (57/25)

kerpiç~ kerpij: Tuğla.

İki tokga kerpiç çaýa / Mamş baýa satan eken (44/35)

Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/11)

Bu zawodyň iň ilkinji / Kerpijini goýan daýym (71/10)

Taryhyna belet Taýmaz / Ol kerpiçleň palçygynyň (72/27)

Mermer sekiň daşlaryny / Ol kerpiçleň galypyny (72/33)

Goş ganat beklän özüm / Kerpiçleri бага daşap (73/3)

Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/6)

Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/7)

Gözýaş seçen Ogullamyž / Iki tokga kerpiç çäýä (120/29)

kerwenbaşy: Kervan başkanı.

Bu şaýadyň şaýat däl de / Töhmetçiňem kerwenbaşy (111/22)

kerwen tut-: Toplanmak.

Saraý ýaly howlusyna / Kerwen tutup süýşüp geldik (7/28)

kes-: Kesmek.

Topar topar dargap gitdi / Pidullary ýedi kesip (117/5)

Bilek ýaly tasma kesip / Ýagyrnyndan gulagyndan (122/33)

kesek: Kuru kil, toprak parçası.

Her kesegne her daşyna / O ýerleriň şatysyny (76/21)

Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/5)

keselbent: Hastalıklı.

Bir keselbent dostum bardy / Ýerligi hem aşgabatly (65/21)

kesemen: Ekmek.

Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/14)

kesewi: Maşa.

Menem şondan geldim diýip / Kesewi dek barmaklaryn (34/9)

Bu nätdiğiň alla taňrym / Kesewiden uk bormy (47/8)

kesgit: Belli bir netice, karar.

Ýalandygnyň dogrudygnyň / Kesgidini bize goýuň (109/22)

kesil-: Kesilmek.

Haram saçy kesilmişden / Gije gündiz dümtünjiräp (52/2)

kesir: İnatçı.

Eçilmändi kesir Jeren / Ýöne weli bu posanyň (94/4)

kesmek bagla-: Kabuk bağlamak.

Kesmek baglan ýagyrnysy / Aýamdan da kütüräkdä (10/1)

keşdelen-: Bir şeyi işlemek.

Keşdelenen ýeňsapyly / Gyzy mahmal geýen gelin (60/20)

keşdiň çekmezlik: Midesi almama, içi almama, midesi kabul etmeme, hastalık veya tiksiniş gibi sebeplerden dolayı bir şeyi yiyememe.

Keşdiň çekip ýatyp bormy / Kelim kelim ketir bile (61/21)

keşigini çek-: Birinin ya da bir evin bütün işlerini görmek, hizmetini görmek, hizmetinde bulunmak.

Gara günün keşgin çekip / Hallan atyp öten ýeri (40/2)

keteni: Kadın elbisesi kumaşı.

Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary ýoly (45/30)

Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/26)

Kejebeden ilip galdy / Keteniniň bir ýeňini (62/14)

Öňündäki ogrusyna / Ketenisin baýdak ýaly (62/26)

Ketenili Ogulla gyz / Meňzäp barýar gyzy köze (63/16)

Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/13)

Lebin lebe goýan ýarym / Köz keteniň ýokarsyndan (123/30)

keýerjeklä-: Kuşkulanmak.

Galypyna belet Taýmaz / Ýeri nenen keýerjekläp (72/29)

keýinde: Civar.

Ýaşy bolsa diýen wagty / Ýigriminiň keýindedi (19/24)

keýp: Keyif.

Jahyl kimin keýpi sazdyr / Agşamara çay wagtynda (4/11)

Keýpiniň tüýs jaý wagtynda / Ylaýta da giň dalbara (4/13)

Bir gün agşam çay wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/18)

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/24)

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş aýynda (10/26)

Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň iň kök wagtynda (79/7)

keýpden çyk-: Keyiflenmek.

Ýagyrnyma kakýar olar / Gülüp keýpden çykýar olar (72/7)

keýpimi al-: Keyfini kaçırmak.

Wah meşigi bar bolsun da / Bar keýpimi alyp gitdi (30/31)

keýwany: Hanım, eş.

Ini boýy oýnam sere / Tilki baýyň keýwanysyn (28/5)

Topaz gyşyk söwdagäriň / Keýwanysy Oguldurdy (83/2)

käbäm: Canım ciğerim manasında söylenen söz.

Ynha ýatyr käbäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/29)

käbir käbir: Kimi, diğeri.

Käbir käbir rus dostlam / Şaştliwçık Taýmaz diýşip (71/31)

kämillik: Mükemmellik, erginlik, olgunluk.

Towsan ýaly kämillige / Eginlerne mazam berip (94/12)

kän: 1. Çok.

Barypýatan ýabanyda / Üýşenenmi kän bildirmän (12/13)

Seniň başdaş adaglyň men / Kän gepletme mundan aňry (13/33)

Entek wagt kän gerekdi / Kime ynanjagyn bilmän (37/27)

Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kän ýylydy (44/18)

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/27)

O nä boluş Näme gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/22)

Agsak togsak çaykel kändi / Düşşlerinde jüýje görüp (121/28)

Aýrylsa da dulumyzdan / Ýolumyzda kän göründi (122/16)

2. Ocak, maden ocağı.

Altyn kümüş känleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/22)

käri: İhtiyar.

Basyberdim basyberdim / Sen han ogul bu käriňden (35/31)

käriz: Su kuyusu.

Ýandaklygyň içi bilen / Käriz boýun syryp gitdik (107/26)

käse: Fincan.

Ogullanyň içmän goýan / Gyzyl meýli käsesine (70/9)

Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/18)

Käsesinden suw berýärdi / Hawa biziň bu mürzämiz (104/26)

käşir: Havuç.

Eňegimiz käşir ýaly / Sakgalymyz ýerde ýatyr (68/23)

käte: Bazen.

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/10)
Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/30)
Käte ýoluň pesi bile / Hünürdini gykylygy (83/31)
Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/12)
Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/12)
Käte gysyp tirsegini / Owkalaýar Asýa daýzam (98/13)
Bar haýwandan gowy görýärdi / Käte asyl öz çay içýän (104/25)
Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/11)
Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/12)
Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/13)
Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/14)

käte käte: Zaman zaman, bazen.

Käte käte bahanalap / Gowasynam dartardym men (19/7)
Käte käte zerli göwsün / Sermäp duran Mamys gelin (45/25)

kiçi: 1. Yaşı daha az olan.

Ulumyň sen / Kiçimiň sen (5/6)
Habaryňy alar otyr / Kiçi bolsaň kiçi ýaly (5/12)
Habaryňy alar otyr / Kiçi bolsaň kiçi ýaly (5/12)
Kiçi dilden aýtdygym däl / Ýaşyň ýetsin yüze diýdi (7/1)

2. Boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı.

Asýa daýzam alyp geldi / Bir kiçijik çüýşe bilen (98/6)

kikirdeş-: Kikirdemek.

Böwrün tutup kikirdeşýär / Suwkädi dek lykyrdaşýar (58/27)

kilwan: Değirmenci.

Diýen habar ýaýran ýyly / Kilwanymyz Şemsiguly (10/8)
Diýip bälçik kilwanymyz / Gyjyrdatdy dişlerini (49/25)

Ogullamy görüp gaýtjak / Neneň görýäň Şemsi kilwan (49/32)
Brigadirmiz Sapar geldi / Oň daşyndan Şemsi kilwan (75/4)
Ebsitledi wäşi kilwan / O zatlara haýran bolup (78/17)
Itidi weli daýaw kilwan / Düýphalynyň ortasyna (78/27)
Ýer alypdyr kilwanymyz / Gürrüň berdi Şemsi kilwan (79/26)
Ýer alypdyr kilwanymyz / Gürrüň berdi Şemsi kilwan (79/27)
Sülçi gaýry getirmäge / Daýym bilen kilwanymyz (101/29)
Çepki daýym ol hem kilwan / Beý o kimkä ýene biri (107/5)
Towzasyna gap tapmady / Kilwanymyz Şemsiguly (119/10)
Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/21)

kir: Leke, pislik.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdí (10/3)

kiriş: Ok atılan yayın iki ucu arasındaki esnek bağ.

Bir gün agşam günbatardan / Kirişsizje ýaý görüñdi (49/6)

kirpi: Kirpi.

Kepmijikler tilkijikler / Kirpijegin çyglaberdi (38/16)

kirpik: Kirpik.

Kirpiklerin oýnakladyp / Sypalady gaşlaryny (18/3)

kise ~ kisä: 1. Cep

Elin sokup kisesine / Birden onuň gözi düşdi (70/6)

Baş aý bärei çep kisämdä / Agzalygmyň baş güwäsi (84/20)

Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/31)

Kisämdäki sapaňçamdan / Üç dört oky güwletdim men (124/24)

2. Torba.

Kisesinde posly hanjar / Gözlerinde gan görüñdi (122/17)

kişi: Kişi.

Her niçikdir erkek kişi / Erkem elden gidip barýar (47/33)
Guş burunly gyrçuw kişi / Lowurdadyp pyçagyny (64/1)
Synlap otyr mürzämizi / Onýança da iki kişi (105/3)
Dyzaşyp dur iki kişi / Özleri hem garyp daýhan (105/26)
Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/30)

kolhoz: Sovyetlerde devletleştirilmiş topraklar ve bunları işleten kurumlar.

Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/9)
Ýaş kolhozlaň goltugyndan / Ata bolup götermäge (75/31)
Hoş geldiňiz moskwaly / Ýene näçe kolhozlara (76/32)
Ýazyň meni ýollaň meni / Taýmazlaryň kolhozyna (77/14)
Lenin ýoly kolhozyna / Diýip daýym partýaçeýka (77/15)
Üç kolhozyň ortasynda / Arkan ýüzin gaýşan bolup (84/26)
Diýilýänden oba göçdi / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/6)
Hasaplandyk nol hatarna / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/30)
Iýdirmeris nanymyzy / Kolhoz üçin gerek bolsa (86/17)
Hapalýarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenin edýärler (87/23)
Kolhoz hakda aýdym aýdyp / Kem etmedim aýatyny (92/1)
Kolhozlarna haýbat atyp / Kükräp durlar iner ýaly (106/6)
Sotsializme iki ýylda / Elter bizi kolhoz ýoly (114/8)
Kömek berip ýetişýärdi / Kolhozymda esse ýarym (120/1)
Äkidýärdi kolhoz ýoly / Emma weli ol simrugy (121/22)

kolhozçy: Kolhozcu.

Kolhozçylar ganatlydy / Tamakinler pyýadady (121/34)

kolonna: Kafiye.

Gyzyl elwan kolonnalar / Geçip durdy (70/23)
Kolonnamyz geçip barýar / Swobodaň ortasyndan (71/25)

kommunist ~ kamnist: Komünist.

Ýatan ýeriň ýagty bolsun / Obaň ilki kommunisti (100/23)

Iberýändir Ýene ibär / Jynazasyz kamnistiňi (102/31)

Siz kommunist Emma weli / Gözlegiňiz gybat töhmet (114/11)

komsomol: Komünist partinin gençlik örgütü ve o örgütün üyesi.

Kim bolupsyň Tanaňokmy / Men şu obaň komsomoly (7/16)

Ilki gezek tanyşamda / Sekretardy komsomola (107/18)

Gijöýlänler çykyşymdy / Komsomolyň býurosýndan (110/20)

kow-: 1. Kovmak.

Meni duldan kowjak bolup / Kä ýalbaryp kä gygyryp (35/16)

2. Kovalamak.

Kowan bolýar yzymyzdan / Edil göge uçaňyz da (62/33)

Öweý hakda gürrüň berdi / Yzymyzdan kowlap giden (79/33)

Olam gyryp ýetişýärdi / Ýene kowup ýetişýärdik (119/30)

kowala-: Kovalamak.

Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan doýanokdy (22/27)

Işletdiler eşek ýaly / Kowladylar ilden ile (33/2)

kowguçy: Kovalayan kişi.

Ynha indi kowguçylar / Yzlabersin yzymyzy (68/31)

kowgy: Kovalama, izleme.

Şowurdatdy gidiberdi / Ogrymyzam kowgymyzam (62/30)

Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalarna uwap giden (79/30)

koý: Koyun.

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/20)

Ýylky koý bijniň takyk / It doňuz boldy tamam (74/9)

köçe ~ köä: Sokak.

Asmanymam gapdalymdan / Köä ýalkym atyp barýar (71/16)

Aşgabadyn köçeleri / Durşy bilen del myhmanly (76/11)

Gürrüňleşip bir pişekli / Geçip barýar köçe bile (77/10)

kök: Güzel, hoş.

Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň in kök wagtynda (79/7)

köken: İp, urgan.

Agylsyzja kökensizje / Kökeripdi ýolly goçy (49/3)

kökenlen-: Bağlanmak.

Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/3)

köker-: İple direğe bağlamak.

Agylsyzja kökensizje / Kökeripdi ýolly goçy (49/4)

kökle-: Dikmek.

Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/6)

köl [kö:l]: Göl.

Çaý kölüni ýapdy Çepbe / Gürrüňiniň uşlybyny (81/14)

kölge: Gölge.

Ulaldylan kölgesi dek / Gapydaky ýarak itiň (52/18)

kömek: Yardım.

Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (57/32)

Dargursaklyk etme Ýaşlyk / Hemmesine kömek (58/15)

kömek ber-: Yardım etmek.

Ýeri olaň haýsysyna / Bereýin men onça kömek (58/13)

Kömek berip ýetişýärdi / Kolhozymda esse ýarym (119/33)

kömekçi: Yardımcı, destekçi.

Menem onuň kömekçisi / Tes tegelek üç aý bäre (84/18)

kömür: Kömür.

Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/31)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/24)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/24)

Kömür Ugar Näme näme / Düşünmedim beýhuş ýaly (97/29)

Gara kömre dönüp ýatyr / Her zatdyrki Ogullanyň (98/19)

Çaýhananyň kömürinden / Baş on çuwal dykyň diýen (114/31)

Kaprylaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/34)

köne: Eski.

Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp (16/25)

Gyzyň egni degdi weli / Jygyldady köne gapy (23/2)

Köneleriň aýdyşy dek / Adam başy daşdan gaty (38/7)

Köne tüýün düşürberdi / Baş salnanda Taýmazgulyň (39/10)

Köne köwşün şarkylladyp / Çüýräp giden hasasyny (42/4)

Çagşap başlan köne dünýäň / Baýhatyny Mamýşbibi (45/3)

Alla taňrym Alla taňrym / Diýip köne goşgujygmy (47/12)

Goltugyna bir düwünçek / Köne geým alyp geldi (68/6)

Egnimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/33)

Öl çägäni sowrup gelýär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/11)
Diýip köne tesbisini / Ýetişdigine sanaşdyryp (83/23)
Goşdy bizi il hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/32)
Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäň depesinden (89/22)
Köne jaryň läbigine / Gamyşlygyň arasynda (90/22)
Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/28)
Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrlyr aýan boldy (101/6)
Itgyzganlyk köne ýaba / Imansyzmyş Partiýnymyş (102/22)
Onsoň ýaňky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/32)

könel-: Eskimek.

Juwanlykdan mamalyga / Könelmejek ýadygärdir (94/29)

köňül: Gönül.

Gyýylma ynjama sabr eýle köňlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/27)

köp: Çok.

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürledip (12/11)
Seniň başdaş adaglyň men / Köp gepletme mundan aňry (14/20)
Kimmişin sen oňlan diýdi / Köp görlendir seniň ýaljak (31/34)
Gülđi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/7)
Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/21)
Taňryň günü köp le diýdi / Ýöne hanha böwediňi (93/28)
Gurumyny kakyp durdum / Bular näme köp eglendi (101/23)
Belli bolar Aý gün köp le / Aý Taýmazhan gijä galdyň (105/16)
Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/15)

köp gör-: Çok görmek.

Köpüräjik gören ýaly / Edil eşegiň gulagna (12/20)

köpel-: Çoğalmak.

Şu gün içmek haram bolsa / Has köpelsin şeýle haram (69/18)

köpet-: Dikmek, teyellemek.

Köpetdag hem gerek bolmaz / Diýip menem ýarymtürki (72/2)

köpre-: Terden köpüklenmek, çok terlemek.

Dik başaşak agdararyn / Gaty bijaý köprüdirin (14/16)

köpün: Kefen.

Ak köpünli Çepbe ýatyr / Her ýumrugy palta ýaly (108/33)

Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagyndan (123/3)

Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/16)

kör: Kör.

Ýeke ýalňyz hemsyrdaşym / Kör düýämem idebilmän (10/30)

Kör düýämiň owsaryny / Depesinde bulaýlamda (11/20)

Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürläp (12/10)

Kör düýämiň gapdalyndan / Gözüme çarhlap serederdim (19/3)

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi ikindinler (26/34)

Şu güne çen kör ekenik / Kör kimdigi şir kimdigi (105/14)

Şu güne çen kör ekenik / Kör kimdigi şir kimdigi (105/15)

Haýran galdym Arçynymyz / Annamyrat Köre meňzeş (110/16)

körek: Pamuk kapçığı.

Her gijede näçe diýseň / Körek artmak biziň bile (95/10)

Köreklije bedireler / Yz yzyna boşap otyr (95/15)

körpe: Yavru.

Gökbogmalı körpejigin / Bagra basyp uzynly gün (55/14)

körük: Körük.

Şolar bizi halas etdi / Zulmyetiň körüginde (76/14)

kösük: Bakla tanesi.

Kösük ýaly barmaklary / Sypaşdyryp oýnaşdyryp (30/18)

Kösük ýaly barmak bilen / Gaşajagy şu kelledir (61/33)

köşek: Deve yavrusu.

Gara gözli köşejigi / Harabada ýelmik gözläp (120/26)

köw-: Kazmak.

On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/12)

köwüş: Ayakkabı.

Kakam bendäň köwüş tikip / Iki şaýa gözün dikip (40/4)

Köne köwüşün şarkylladyp / Çüýräp giden hasasyny (42/4)

Köwüşlerin kümüş naly / Kim nan tapmaz iýmäge (47/3)

Bir taý köwüşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/19)

köý-: Yanmak.

Şo deýýuslaň boýnundaky / Köýüp ýatan arymyzy (28/35)

On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/33)

köydür-: Yakmak.

Ýetim galdy çagajygy / Hunumyzy köydürmeris (86/13)

Köydürmeris hunumyzy / Nanymyzy iýdirmeris (86/14)

Şo zeýilli ynanjaňlar / Köydürýärler öz zürýadyn (87/22)

köýnek: Gömlek.

Ýuwaşjadan ýelpedi de / Ak mytgaldan köýnegini (9/17)
Öz köýnegniň ýakasy da / Damagyny çaljak diýip (10/11)
Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/17)
Lowurdatdy gidiberdi / Taýmaz begem biz köýnegin (62/28)

köz [kö:z]: Küçük kor parçası.

Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/30)
Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary ýoly (45/30)
Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/26)
Ketenili Ogulla gyz / Meňzäp barýar gyzyl köze (63/17)
Lebin lebe goýan ýarym / Köz keteniň yokarsyndan (123/30)

kulak: Fakir işçileri sömüren varlıklı kişi.

Ýylan yürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/31)
Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/28)
Göýä diýrsiň kulaklaryň / Tüýnüklerin sandyratdy (89/25)
Taýmazdan öň orta çykan / Kulaklaryň gözün çekers (113/8)

kurgun: İyi.

Salam Taýmaz kurgunmysyň / Armaweri Nu kak delo (107/19)

kuşay et-: Kuşatmak.

Kuşay eden gök otlarmy / Hol baýyrda üýşürseňiz (71/37)

kuwwat: Kuvvet.

Ýene de bir kuwwatyna / Ura ura towarişti (70/27)

küçen: Hayvanın sırtını yaralamamak için hamutun iç tarafına dürülüp koyulan keçe yada ona benzer yumuşak eşya.

Men bir dulda / Düyrlendik de küçen ýaly (36/8)

küde ~ küdä: Yığın, demet.

Otladylar fermamyzyň / Otuz sekiz küdesini (86/25)

Ala sygrym myş myş edip / Küdamizi yklap ýatyr (96/22)

Küde boldy saçagymyz / Ekizleri goýduk welin (120/8)

kükä-: Güzel koku vermek.

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/29)

kükrä-: Bağlamak.

Suamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/9)

Kolhozlarna haýbat atyp / Kükräp durlar iner ýaly (106/7)

kükürt: Kibrit.

Özi duýman mynjyratdy / Elindäki kükürt gabyn (90/37)

Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/9)

Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/26)

kül: Kül.

Agdardy da küle gaçan / Gakylyk dek gözlerini (14/23)

Suwly huma boýlaşdyrды / Gözlerime kül gapdyryp (20/25)

Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/28)

külbe: 1. Kulübe

Akrap girdi külbejigme / Geleweri akrap diýip (20/16)

2. Ev.

Külbelerde müňläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/28)

külbikä: Elin ve ayağın en küçük parmağı.

Külbikäni basar ýaly / Ön hatarda şir sypatly (85/13)

küle: Kuyruğu kesik.

Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyň yşky bilen (56/15)

kül külüne: Bir şeyi yapmayı kafasına koymak.

Otly köýnek geýen ýaly / Şol zemzeniň kül külüne (87/16)

kümşüldet-: Ön dişlerle çiğnemek.

Kendirigmi ýalaşdyryp / Dodaklaryn kümşüldetdi (14/26)

kümüş: Gümüş.

Diýip ykjam basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/15)

Altyn kümüş kânleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/22)

Kümüş ýaly gülbüretdim / Sakgalymy çürte çürte (26/19)

Beýle kümüş manatlary / Düşünde de görmedik gyz (29/21)

Köwüşleriň kümüş naly / Kim nan tapmaz iýmäge (47/3)

Silkinjiräp şagyrdatdy / Zer kümüşli döşlerini (54/12)

Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyna (55/30)

Depesinde şowurdatdy / Kümüş gamçyň seçegini (64/4)

Kümüş gupba ak bilek gyz / Gelmäşine gujaklady (81/6)

kümüşçi: Gümüşçü, gümüş satan kişi.

Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/29)

kündä: Karasaban.

Ola indi kündäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmyş (83/9)

Indi asyl öňkiň ýaly / Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/9)

künjara: Susam çekirdeği.

Künjarany sogurdym da / Saňa da müň şükür diýip (16/15)
Wah bu dişler diş wagtynda / Künjarady gemirýäni (18/8)

küpe: Arka, sırt.

Baş örküjiň küpesinden / Bütün dünýäň depesinden (72/22)
Gujaklady turbasyndan / Öpdi onuň küpesinden (82/23)

küren: Köy.

Altmyş öýli küren obaň / Gözenegin syryp geçdi (82/26)
Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/20)

kürsöp gir-: Sokulmak.

Kürsöp girdi yzy bile / Hem de diýdi Ýoldaş başlyk (90/6)
Aşagyndan lomy saldy / Kürsöp girdik (100/1)
Ýüwrüp öýden çykdy daýym / Çepbelere kürsöp girip (101/3)
Kürsöp girdi tutdy meni / Yzyna ber arzamyzy (105/4)
Ýaşmagyny arkan atyp / Kürsöp girdi öz Abady (111/26)

kürsöp ur-: Sokulmak.

Gözi ýok dek kürsöp urdy / Arçyn Kempin kel mürzesi (31/1)
Ýorganymyň aşagyna / Kürsöp urdy Mamys gelin (47/26)
Eý waý şeytan gelýär diýip / Sygyr dölä kürsöp urdy (83/4)
Syçrap düşdi ýektaýyna / Ýola düşdüm Kürsöp urdum (104/15)

kürt: Kürt.

Dördünjisi Kürt müjewür / Başinjisi Suhan kary (109/15)
Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşiň ýaly (116/19)

kürtdür-: Aniden durmak.

Dogrusyny dogry diýjek / Kürtdürenmi duýman galdym (11/27)

kürte ~ kürtä: Elbise.

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädýär (8/14)

Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/21)

Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/16)

Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/2)

Gyzyň eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/12)

Asmanymyň başyndaky / Golçur goçak kürtesinden (71/28)

küş: Satranç.

Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/32)

küti: Kalm, hacimli.

Kesmek baglan ýagyrnysy / Aýamdan da kütüräkdí (10/2)

Göçüp gelýän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdí (99/29)

küý: Düşünce, fikir.

Her göremde lak ataýmak / Elmydama küýümdedi (19/26)

küýzegula: Güğüm, küp.

Küýzegula dykyberdik / Şeýdip garyp ojagy da (39/6)

kyn [ky:n]: Zor.

Garyp işi asanlaşyp / Baý gününüň kyn ýylydy (44/20)

Ýöne welin ol simruğa / Duzak gurmak indi kyndy (121/33)

kyrk: Kırk sayısı.

Kyrk çilläniň baş aýynda / Barlyň keýpi hoş aýynda (10/23)

Kempir birden galdyrdy da / Kyrk garyn dek gabagyny (13/9)

Kyrk gulaçlyk guýa gaçyp / Iki gözün açyp gitdi (19/15)

Kyrkdan aňryk ätlese de / Entek entek hyýallydy (45/7)

Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/1)

Kyrka ýetmän dişin döküp / Bilin бүкүп gara günde (107/31)

kyrk müň: Kırk bin sayısı.

Kyrk müň arza gelenmişin / 25 müň arza derek (76/35)

kyrky: Davarların yün veya kıllarını kırkmaya yarayan makasa benzer araç.

Dokuz aýlap ýatyp geldi / Gyrkylygnyň kyrkysynam (20/13)

kyssa: Kısasa, öykü.

Bu kempirem gussa goşup / O kyssalaň üssesine (12/31)

Baş perdeden zowladyp dur / Aýdyşykly kyssasyna (12/29)

kyýamat: Kıyamet.

Kim diýerdi Bu gowgalar / Kyýamatyň nyşanydyr (36/28)

Ýatlamasaň kyýamaty / Ýolly diýdi Çepbe diýdi (103/6)

labyr: Demir.

Gämi bilen çalymdaşdy / Labyrny atjak ýeri (59/24)

lak ataýmak: Konuşmak, söz etmek, bahis açmak, konuşmaya başlamak.

Laf atmak, sataşmak.

Her göremde lak ataýmak / Elmydama küýümdedi (19/25)

lamluk at-: Çabucak hapur hupur yemek.

Petiri de lamluk atdym / Aýagymda täze dolak (25/4)

lal: Dilsiz.

Düşdün garyp oraçama / Lalmysyň sen (13/3)
Ýollusynyň sözlerine / Boglup gezdik lal hatarna (85/24)
On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/17)

lampa: Aniden.

Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/9)

laý: 1. Takım elbise.

Çalşyrgyjy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/37)

2. Çamur.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/31)
Suwamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/8)
Laýly pilin ýuwan bolup / Jeren gyza söz gatýardy (92/9)

leb: Dudak.

Peşhordaň yzlaryna / Ýaňy lebim basdym weli (30/25)

lebin lebe goý:- Öpmek, buse almak.

Lebin lebe goýan ýarym / Köz keteniň ýokarsyndan (123/29)

lenin ýoly: Lenin yolu.

Lenin ýoly kolhozyna / Diýip daýym partýaçeýka (77/15)
Diýilýänden oba göçdi / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/6)
Hasaplandyk nol hatarna / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/30)
Döwlet agaň Taýmazyna / Döwlet berdi Lenin ýoly (121/11)
Döwlet berdi Lenin ýoly / STZ ämi gije gündiz (121/12)

leňkebut: Örümcek.

Aýaklaryn göre atan / Leňkebut dek gury satan (14/32)

leňneç: Yengeç.

Batanyndan tä dogýança / Terse gitdiň leňneç ýaly (112/22)

leňta: Kurdele.

Al leňtany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/14)

lerzan ur-: Sarsılmak, ürpermek.

Diýen sesleň gaýtgynyndan / Äpişgeler lerzan urdy (88/19)

läbik: Çamur.

Köne jaryň läbigine / Gamyşlygynyň arasynda (90/22)

Gara läbik syrygyardy / Başlygmyzyň agras ýüzi (90/28)

Ussaweli dymyp durdy / Jogap ýerne gara läbik (91/32)

läş: Ölü.

Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/35)

Ertir onuň haram läşin / Gurtlukölden taparsyňyz (88/30)

likbez: Büyüklere ve küçüklere okuma yazma öğreten mektep.

Sarman suwçyn Ogulbagty / Likbez okuwyndan çykyp (87/28)

lom: Kazma.

Aşagyndan lomy saldy / Kürsäp girdik (99/34)

lowla-: Yanmak.

Abat daýza çydap bilmän / Lowlap durran ýüregine (116/6)

lowurda-: Parlamak.

Lowurdaýan gyzyly baýdak / Kaklyşanda gözümize (66/13)

Çykdy günň ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/17)

lowurdat-: Parlatmak.

Lowurdatdy gidiberdi / Taýmaz begem biz köýnegin (62/27)

Guş burunly gyrçuw kişi / Lowurdadyp pyçagyny (64/2)

Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/11)

lukma: Bir parça.

Ýanagymyň her ýüzünden / Bir lukmany taýlap aldy (47/30)

lukman: Lokman hekim.

Gaýşyp otyr Saşa daýym / Bir ýanynda Asýa lukman (85/16)

luw: Balık.

Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/8)

Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/25)

lykyrdaş-: Gürültü yapmak.

Böwrün tutup kikirdeşýär / Suwkädi dek lykyrdaşýar (58/28)

magadyna ýet-: Enine boyuna araştırmak, iyice incelemek, bir şeyi bütün yönleriyle öğrenmek.

Ogullarym, ýetmek üçin / Bu zatlaryň magadyna (37/25)

magrup: Batı.

Döze döze gelendirin / Magrupdan maşryga çenli (36/2)

magşuk: Aşık, sevgili, maşuk.

Otuzkisi synan kempir / Aşyklykdan magşuklykdan (16/34)

Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magsuk gözel (92/28)
Toýmuz haçan Ýa da wada / Magsuk gözel ýelýyrtannyň (93/23)
Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magsuk gözel (100/9)

magta-: Övmek.

Neneň onsoň Asmanymy / Magtamasyn gyzył tagta (95/20)

mahal: Zaman, dönem.

Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boris atly (65/19)
Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyndan (119/13)

mahmal: Kadife elbise.

Keşdelenen ýeňsaply / Gyzył mahmal geýen gelin (60/21)
Başyndaky gök mahmalyn / Beýläk atdy Abat gelin (111/33)

mahrum: Yoksun, mahrum.

Bu dünýäden mahrumsyň sen / Mahrummydyr (17/12)
Bu dünýäden mahrumsyň sen / Mahrummydyr (17/13)
Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz diýip duran (49/8)

maksat: Maksat.

Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/5)

mal: 1. Mal, mülk, varlık.

Ýygyp ýygjan haram maly / Ýere göge syganokdy (9/28)
Egnindäki mallaý çabdyň / Tirsekleri süzülipdir (22/3)
Synlaşdyryp azylarny / Malyň ysyn alman ýatan (39/3)
Ýeriň suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/23)
Süýthor Tilki meni soýup / Baýnadymy maldan doýup (125/2)
Ýygan malyň maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/3)

2. Hayvan.

Mal deregne ulanýarlar / Doganmyzy ärimizi (28/32)

Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/26)

Öten tomus ownuk mallan / Guýusyna awy döken (113/1)

maly dünýä sygman:[D] Dünya kadar malı olmak, çok zengin olmak.

Maly dünýä sygman durka / Iýýän çöpi selme baýdy (9/32)

mama: Yaşlı kadınlara hitap şekli.

Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/3)

Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (12/38)

Şo gelensoň dat gününe / Dat gününe hökür mama (17/21)

Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (33/37)

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyny (81/21)

Juwanlykdan mamalyga / Könelmejek ýadygärdir (94/28)

mama dişä-: Vücutta ve özellikle yüzde çiçek hastalığının izi kalmak.

Ýadygärlik açylýardy / Çep dulugyn mama dişän (73/11)

manadüşmez: Anlamayan.

Diňe seniň manadüşmez / Çagajyklaň ýaş dökerdi (112/33)

manat: Para.

Beýle kümüş manatlary / Düşünde de görmedik gyz (29/21)

mandal: Yelkenbezi.

Gök mandala jalbarynyň / Uçguryna haýbat berip (31/7)

maňa galsa: Herhangi birinin kanısınca.

Wah asuwam az la dogan / Maňa galsa oň geregi (117/9)

maňlaý: 1. Ön.

Maňlaýyma tabak bilen / Geýdirjeg oz bu ýa diýip (13/12)

2. Alın, kafa.

Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/17)

Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/12)

Nepýagjyk da ýokuşdyrdym / Üfleý üfleý maňlaýymy (20/35)

Emaý bilen ýeňim eltip / Maňlaýymda dörän dere (23/10)

Garbap alyp öwran öwran / Maňlaýyma basypdyryn (24/35)

Şokurdatdy öwran öwran / Maňlaýymda ýyljyraklap (34/11)

Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boris atly (65/20)

Maňlaýraga geýen bolup / Nagyşlyja elýaglygnyň (93/2)

Ogulla jan Ogulla jan / Diýip onuň manlaýyny (97/14)

Giň maňlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/35)

maňlaýyňa ýazyl-: Alnına yazılmak, kismetinde olmak, bir şey kaderi olmak.

Meni seniň maňlaýyňa / Ebedilik ýazdy taňry (13/31)

Meni seniň maňlaýyňa / Ebedilik ýazdy taňry (14/18)

maňyz: Çekirdek.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňlän porsy çigüt (54/20)

maslahat: Toplantı.

Oýluk onuň possunydy / Maslahaty jemledik biz (57/3)

maslyk: Ceset.

Göreş edýär uly ömür / Beýle ömrüň maslygy da (109/1)

maşryg: Doğru.

Döze döze gelendirin / Magrupdan maşryga çenli (36/2)

mata: Kumaş.

Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/13)

matal: Bilmece.

Ýapa degýän matal otar / Götersenem göter weli (103/30)

matam: Matem, yas.

Matamlaryň in elhenji / Basdy şeýdip üstümüzizi (100/16)

mawla-: Miyavlamak.

Men Taýmaz däl tuf ýüzüme / Mawlap Dogry diýýän ýaly (106/17)

maw maw et-: Miyavlamak.

Pişijegim maw maw edip / Bir çemçejik diläp otyr (51/7)

maý: Mayıs.

Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/18)

Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik agaçlaryn (79/20)

maý wagty: Mayıs zamanı.

Monjuk düzyän aý wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/2)

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/22)

maýa: 1. Maya

Kendirikde maýa gatap / Saçaklaryň boş aýynda (10/27)

2. Bir deve türü.

Orta çykdy batyp dere / Maýa ýaly bu gaýtarma (28/11)

Maýalykdan dönüp nere / Bu çişigem ýuwaş ýuwaş (28/12)

Goşulýardyň şagalaňa / Kejebeli gyzyl maýa (59/20)

maý berme-: Fırsat vermeme, imkan tanımama.

Eýle beýle biýjek bolsam / Geplemäge maý berenok (31/20)

Oturmaga gürleşmäge / Maý bermedi Çepbe çopan (56/29)

maýsa: Tarla.

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/23)

maýyl bol-: Sıcak olmak.

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/4)

mazam ber-: Zevk vermek.

Towsan ýaly kämillige / Eginlerne mazam berip (94/13)

mazar: Mezar.

Ýagyş deşen mazar ýaly / Ah wah edip gobsundy da (17/6)

Aňryk geçdik Doňup galdyk / Garap Çepbän mazaryna (108/16)

Uly depe çägesöw gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/18)

Dogrudanam jaýlan ýerňiz / Şu mazarmy (108/22)

mazarlyk: Mezarlık.

Aýmançaly ak esgili / Mazarlyga girip gitdik (107/28)

Ýene biri gelip ýetdi / Mazarlygyň gaýrasyndan (110/18)

Mazarlygyň çep ýüzünden / Şybyrdadyp çagyl ýoly (110/21)

Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan dört dönügiň (115/20)

mazarystan: Mezarlık.

Mazarystan Ýarygije / Bu nä waka Bu nä geň syr (110/7)

mazut: Mazot.

Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagyndan (123/4)

medet ber-: Güç vermek, güçlenmesine yardımcı olmak.

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/30)

mekan: 1. Yurt, ülke.

Ýer gaty da ýol uzakdy / Görülmedik mekan goýman (32/34)

2. Ev.

Harabanyň ortasyndan / Adaglyma mekan belläp (124/11)

mekdep: Mektep, okul.

Ýüreginiň örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/19)

Bina bolan mekdep zaly / Hyň berýärdi Boş ýer ýokdy (85/11)

Bu gün üç gün / Mekdebimiziň (109/6)

mekejin: Domuz.

Mekejiniň ýagyndanmys / Çüýşesiniň syýasy hem (103/20)

Mekejinden derman ýasýan / Düne döräp geçen dälär (104/2)

mele: Esmer.

Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/24)

Mele gelniň dyzlaryna / Alma ýaly ýañakdaky (30/22)

Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/2)

On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/4)

Melhem eýle / Mele gelniň ýüregine (60/11)

meleşe: Sarıca.

Bir meleže taý bile / Taýy batga batanda (50/4)

melhem eýle-: Merhem olmak, derdine derman olmak.

Melhem eýle / Mele gelniň ýüregine (60/10)

meñze- ~ meñzä-: Benzemek.

Alkymyma dykyljyrap / Uçjak gaza meñzeýärdiň (40/24)

Ýüzüm ýüze meñzäberdi / Sözüm söze meñzäberdi (41/21)

Ýüzüm ýüze meñzäberdi / Sözüm söze meñzäberdi (41/22)

Gözüm göze meñzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/25)

Tüssesi de ite meñzäp / Depämizden üýrüp barýar (52/22)

Ketenili Ogulla gyz / Meñzäp barýar gyzyl köze (63/17)

meñzeş: Benzer.

Uzagrakdan seredeňde / Ekiz ýaly meñzeşdiler (107/8)

Pilleri de bara meñzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/13)

Haýran galdym Arçynymyz / Annamyrat Köre meñzeş (110/16)

merdiwan: Merdiven.

Onýança da aýagymdan / Badak saldy bir merdiwan (97/2)

merhum: Rahmetli, merhum.

Ýöräp ýören merhumsyň sen / Seniň bagtyň o dünýäde (17/10)

Merhummydyr / O tarapyn menden sora (17/14)

mermer: Mermer.

Mermer sekiň daşlaryny / Ol kerpiçleň galypyny (72/32)

Mermer diňiň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/18)

mert: Mert, doğru.

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/32)

mes: Şişman, semiz.

Galyň galyň mes heleýler / Çeýnäp barýar Ogullany (60/34)

mesge: Tereyağı.

Ynha gaýmak ynha mesge / Ynha bu da toklyň budy (46/27)

mesi: Çarık.

Mesilerin geýişdiler / Her kim bir söz tapan bordy (37/21)

Çakanlaryň karylaryň / Mesisine bukuljyrap (122/22)

mesirgä-: Kapris yapmak, nazlanmak.

On başine ýetip ýetmän / Eýýägaçan mesirgänmiş (53/24)

meşik: Tulum, kırba.

Diwana bir suw hödürlän / Gara gylly meşigñizden (30/29)

Wah meşigi bar bolsun da / Bar keýpimi alyp gitdi (30/30)

Üç bedewi saýlap seçip / Guýy suwly meşigmizden (57/13)

metjit: Mescit.

Metjidimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/14)

metr: Metre.

On baş metr gyzył elwan / Üstesine ekiz ogul (120/4)

meý: İçki.

Ogullanyň içmän goýan / Gyzył meýli kâsesine (70/9)

meýit: Ceset.

Jynazasyz Çepbän meýdi / Zyňlypdyr görden diýip (116/9)

mähir: Sevgi.

Ogul mährin görkezmediň / Samyrdadym däli ýaly (108/5)

Sünki meňki diýmedim men / Oň mähriniň öz mährimden (120/21)

Sünki meňki diýmedim men / Oň mähriniň öz mährimden (120/21)

mähkam: Sağlam.

Essiň aýlyp ýykylar sen / Gözüň mähkam ýumgul indi (64/33)

mähnet: Büyük, iri.

Onuň mähnet ýumruklary / Ýekedaban çekiç ýaly (88/32)

mähriban: İyi kalplilik.

Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şýdip (98/26)

mäkäm: Muhkem, sağlam, sıkı.

On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/13)

mälä-: Bağırmaq.

Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/17)

märeke ~ märekä: İnsan sürüsü, kalabalık.

Märekäniň ortasynda / Toýuň görki Taýmaz aga (8/3)

Agyp ýatyr ezenegi / Märekäniň ýaraşygy (27/11)

Birdenikä suw guýlan dek / Märekäniň sesi ýatdy (89/28)

Märekäniň şowhunyndan / Äpişgeler endirýärdi (91/21)

Märekesen hyryn dykyn / Dymyp durdy giden eýwan (98/33)

Märeleden jygył mygył / Gözüň bilen görüp durkaň (102/26)

mäşirik: Yün iplikler için kullanılan bir tür çekiç.

Mäşirigne saraşdyrды / Asman pälwan howlukmawer (9/8)

mätäç: Muhtaç.

Uzynly gün nälet okap / Mätäçligiň dünýäsine (24/1)

Saklap ýatan Mätäçlikdi (42/10)

mirap: Tarlaları sularken suyu kontrol eden görevli.

Garşylady mirap dostum / Garşylady başlyk dostum (84/10)

Ýolly dostum täze başlyk / Täze mirap Çepbe Çary (84/15)

Miraplygyň daşyndan da / Partýaçeýkaň sekretary (84/16)

Ýaňy dogan şapak ýaly / Çepbe mirap böküp turdy (88/23)

Gapdalymda Çepbe mirap / Jöwenlige suw tutýardy (92/7)

miras goý-: Miras bırakmak.

Maşat agsak söwdagäriň / Miras goýan aýalydy (45/6)

mis: Bakır.

Bir seretsem başyn goýup / Ot kerçelýän misden jama (11/1)

Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/19)

misli: Benzer.

Gelenleriň elin gysyp / Böküp otyr misli çaga (8/6)

Garyp çatmaň her dulunda / Misli dal dek bükülişip (17/25)

Atylypdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/4)

Giň maňlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/35)

mizemez: Sağlam.

Öz mizemez mülki bile / Segsen süri goýun bile (38/27)

mojuk: Kötü, fena.

Gaty mojuk taýdyrars / Ine şýdip düw düw edip (105/24)

mola-: Böğürmek.

Sygyr ýaly molap galdy / Edil bile biten ýaly (62/19)

molla: Alim, medrese hocası.

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/11)

Boljak zadam görýämişin / Soňabaka molla müfti (37/12)

Ganda görä suwgurakmy / Hä iýiber Galkan molla (40/34)

Ogulla gyz adaglymyş / Çolpy mollaň ogly bile (54/2)

Görmejegim mollaň ogly / Diýýärmüşin haram tula (54/3)

Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/5)

Ömrün haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/7)

Aşyklara nika gyýdy / Papaklyja Taýmaz molla (69/12)

Hünürdedi molla Çakan / Demir atyň işi ýokdy (83/25)

Çakan molla ilgözüne / Indi dogra duz satanok (87/1)

Hapalýarlar kolhoz adyn / Mollaň diýenin edýärler (87/24)

Tüf tüf taňrym Toba toba / Çakan mollaň töweregi (102/25)

Özüň gora Özüň gora / Çakan molla äşgär kylyň (103/3)

Haý äteňet sen diýdi de / Molla Çakan dymyp gitdi (104/9)

Diýerdi le Arçyn bile / Ýöne dälidir molla Çakan (113/34)

Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/29)

Näme beýle aşak bakýaň / Bärlik seret Çakan molla (116/2)

Maňa ilden çykan diýip / Özi ilden çykan molla (116/4)

Barmagyny tas dürtüpdi / Çakan mollaň garagyna (116/8)

Molla eltdim Döwlet jany / Öňki ýaly Eti seňki (120/18)

Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (120/34)

Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (121/1)

monjuk: 1. Boncuk.

Monjuk düzýän aý wagtynda / Iýun iýul maý wagtynda (5/1)

2. Gözyaşy.

Abat daýzaň ýañagyndan / Goşa monjuk titräp gitdi (113/24)

mönsüre-: Hiç birşey bilmiyormuş gibi davranmak.

Mönsüreme Taýmaz Döwlet / Öz ýazdyran arzajygña (105/8)

mugjuzet: Mucize.

Bu dünýäniň goltugynda / Näçe näçe mugjuzet bar (58/9)

mugt: Parasız.

Bir patyşa döräpmişin / Ýigrenýäni mugt iýen (37/6)

mukaddes: Mukaddes.

Mukaddesdir ýañky posa / Gödek bolsun näzik bolsun (94/22)

mundan aňry: Bundan sonra, artık.

Seniň başdaş adaglyň men / Kän gepletme mundan aňry (13/33)

Seniň başdaş adaglyň men / Köp gepletme mundan aňry (14/20)

murt: Bıyık.

Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli hor diýseň de (4/9)

Üzümlere hurma paýlap / Murt oturdan aý wagtynda (7/20)

Taýmaz baba murtun towlap / Iki ujun biz dek çowlap (8/31)

Murtlarynyň çowlaryna / Gaýta gaýta ganat berip (31/9)

Taýmaz bolsa agzyn towlap / Murtjagazyn ýaglaberdi (38/18)

Suwap ýatan saýasynda / Porsap duran nasly murtun (80/7)

murt taba-: Bıyığı terlemek, bıyığı yeni yeni çıkmaya başlamak, erginlik çağına gelmek.

Menem nāme murty taban / Ýigdekçedim şo döwürde (18/21)

murtu towlu: İşleri yolunda, neşesi yerinde.

İşlerimiz şowlujady / Murtlarymyz towlujady (65/12)

musallat: Musallat.

Eý musallat kim sen diýip / Penjeledim sakgalymy (36/11)

muzd: Karşılık, ücret.

Şol çäýnegiň muzdy üçin / Bir hekaýat diňläň diýdi (8/27)

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/17)

müçenek: Pense.

Müçenegme mykrazyma / Öl çägäni sürte sürte (26/17)

müfti: Müftü.

Boljak zadam görýämişin / Soňabaka molla müfti (37/12)

müjerret: Yalnızlık.

Näçe näçe bimyratlyk / Ýene şonça müjerret bar (58/11)

müjewur ~ müjewür: Mezarlık bekçisi.

Kim ol Nāme atylanmyş / Wah Çepbe le Müjewürmiz (102/19)

Göz önümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/35)

Müjewürmiz aglap otyr / Öňlerinde uzyn süýnüp (108/31)

Dördünjisi Kürt müjewür / Başınjisi Suhan kary (109/15)

Müjewürin ýolbarsy hem / Yzlaryndan üýrüp gitdi (110/1)

Bizem barars bärden diýip / Müjewüre ýantlap aýdan (116/14)

Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşiň ýaly (116/19)

mülk: 1. Mülk, servet.

Öz mizemez mülki bile / Segsen süri goýun bile (38/27)

Ýeriň suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/23)

2. Malikane, yurtluk.

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzäň mülk ýerinden (79/25)

Başlygymyz ýolly Goçdy / Tilki baýyň mülk ýerinde (85/10)

mün-: Binmek.

Ogulla gyz dünýä diýseň / Gel arkama müngül indi (64/31)

Mündüm ýañkyň söbügine / Sapajaklap ýetäýende (90/20)

Böküp mündi onlap çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/19)

mündür-: Bindirmek.

Asman bolsa Döwletjigmi / Meň egnime mündürýärdi (91/24)

müň: Bin sayısı.

Künjarany sogurdym da / Saňa da müň şükür diýip (16/16)

Müň hyýala başym goşup / Batdym pikir derýasyna (23/33)

Eýeläp dur gözenegi / A men bolsam müň gözelden (27/15)

Ol gölleri çitýän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/25)

25 müň işçi gerek / Zawodlardan fabriklerden (75/33)

Kyrk müň arza gelenmişin / 25 müň arza derek (76/36)

Müň ýanylyp öçülýändir (81/20)

Derläbirsini ýagşy ýigit / Wah şeýle dä müň ýuwsañam (118/3)

Külbelerde müňläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/28)

müňkürlen-: Şüphelenmek.

Töweregmi garanjaklap / Bir azajyk müňkürlendim (24/25)

müñze- Dayanmak, yaslanmak, yüklenmek.

Häli gyzpyz diýilende / Ýaman öňe müñzeýärdiň (40/22)

mürze ~ mürzä: Tahsildar.

Gözi ýok dek kürsöp urdy / Arçyn Kempin kel mürzesi (31/2)

Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzäň (39/27)

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/18)

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/19)

Iki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/24)

Arçynmyzyň mürzejigin / Ine şeýdip çakypdy ol (56/18)

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzäň mülk ýerinden (79/25)

Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzäň (80/5)

Mürze çyzyk çyzyp otыр / Familiýasy ady diýip (104/18)

Gabaklaryn süzüp otыр / Mürze dostum pişikleri (104/23)

Käsesinden suw berýärdi / Hawa biziň bu mürzämiz (104/27)

Synlap otыр mürzämizi / Onýança da iki kişi (105/2)

Ýöne weli ertirki gün / Şaýadyňyz mürze bolsun (106/11)

Niredesiň gonamçylyk / Mürze bile ýola düşdük (106/22)

Sandyrady mürzäň dyzy / Onýança da gyzganlykdan (108/25)

Pişikçimiz mürze Meňli / Saşa daýym oňa degip (118/18)

Bir syçanyň ysın duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/23)

müşgil: Zor.

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/31)

müşk: Misk.

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/29)

Polat ussaň gyzy bilen / Dünýäň yşkyn dünýäň müşkün (123/34)

mydam: Her zaman.

Howlugardan ir le häli / Sabyr käsäñ mydam doly (9/11)

myhman ~ myman: Misafir, konuk.

Ak sakgalyn daraşdyrды / Myhmanlary esli salym (9/3)

Gul aga da öýne myman / Gije gündiz goýundady (19/21)

Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/28)

Ýada myhman geljegini / Aňdyňmy sen ozalyndan (67/17)

Aşgabadyň köçeleri / Durşy bilen del myhmanly (76/12)

Gelip düşdi alty myhman / Ak gujagyn açyp otyr (76/27)

Nädip ýetsin dört baş myman / Bölek bölek bolaýmasak (78/13)

Giýew hakda gürrüň berdi / Gelýän myman sygyşmady (79/35)

myhman bol-: Bir yerde konuk olarak karşılanıp gerekli ilgiyi, izzet ve ikramı görmek.

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/23)

myžžyk: Islak.

Ýandak bilen çakyşdyrdym / Emma welin myžžyk ýandak (20/37)

Dolanmaga oturberdim / Häki myžžyk dolagymy (21/19)

mykraz: Küçük makas.

Müçenegme mykrazyma / Öl çägäni sürte sürte (26/17)

mylaýym: Güzel, hoş, sıcak.

Baraweriň Taýmaz diýdi / Mylaýymja seda bile (21/33)

mynjyrat-: Parçalamak, ezmek, çiğnemek.

Özi duýman mynjyratdy / Elindäki kükürt gabyn (90/36)

myrat: Murat, istek, arzu.

Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/32)

Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/16)

myrada ýet-: Muradına ermek, istediği olmak.

Hak myrada ýetenimiz / Ýany dälmi özüme (98/29)

myrat ber-: Murat vermek.

Aşyklara myrat bermek / Düşdi ykbal paýyňyza (67/5)

myrta-: Mırıldamak.

Burçak burçak derläpdirin / Pişik ýaly myrlapdyryn (96/2)

myssa: Belli belirsiz, hafiften.

Rast aýdýan jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/6)

myssyk: Esnekliğini kaybetmiş.

Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/24)

myş myş: Dedikodu.

Diýen myş myş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/19)

Ýollyň söýýän gyzy hakda / Eşdilerdi şeýle myş myş (44/26)

Bu nä myş myş bu nä ahwal / Jardan geçip gola düşdük (106/23)

Ýeke demde gürrüň berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/24)

myş myş et-: 1. Dedikodu yapmak.

Baýry aýaly / Myş myş edip zomap geldi (29/10)

2. Ses çıkarmak.

Ala sygrym myş myş edip / Küdämizi yklap ýatyr (96/21)

myşyla-: Horlamak.

Ony hakyt öňňin gördüm / Myşylap ýör sygyr ýaly (59/6)

mytdyl mytdyl: Yavaş yavaş.

Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/18)

mytgal: Kumaş.

Ýuwaşjadan ýelpedi de / Ak mytgaldan köýnegini (9/17)

nabat: Kristalleşmiş şeker.

Agtyjagnyň depesinden / Nogul nabat seçilip dur (7/36)

naçar: Çaresiz.

Daragt dek başyn egdi / Gök kürteli naçar gelin (32/16)

Şu gijelik bizde bolaý / Men naçara garaşyk et (46/10)

O naçaryň ähli erki / Şu haramhor gelindedi (48/23)

nadan: Cahil.

Ömrüň haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/7)

nagma: Name.

Uzyn gije nagma diňläp / Öz adagly gyzym bile (17/30)

nagyş: Nakış.

Ýylgyryp dur halk Serdary / Ol daşlaryň her nagşynyň (72/25)

Maňlaýraga geýen bolup / Nagşlyja elýaglygnyň (93/3)

nahar: Yemek, aş.

Indi welin her naharna / Berre guzy iýdirseň de (18/11)

Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz diýip duran (49/7)

Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoýun peje (67/32)

nahar wagty: Yemek vakti.

Süýr günortan nahar wagty / Sygrym üçin ot ýygýardym (92/25)

nakyl: Atasözü.

Goşdy bizi il hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/32)

nal: 1. Ökçe.

Köwüşleriň kümüş naly / Kim nan tapmaz iýmäge (47/3)

2. Nal.

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/33)

Demir bedew inip gelýär / Palta palta polat naly (82/9)

nama: Mektup.

Elogludyr näme diýseň / Gazal dessan nama diýseň (5/18)

Jynazanyň deregine / Bir namany zowlatdym men (124/27)

namart: Namert.

Öňi bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/9)

namart ogly namart bol-: Namert olmak.

Namart ogly Namart bolsun / Seniň dostuň Çepbän ady (63/14)

namys: Namus.

Dosty üçin jandan geçjek / Namys üçin ganyn seçjek (54/34)

Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/16)

nan: Ekmek.

Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/25)
Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/2)
Köwüşleriň kümüş naly / Kim nan tapmaz ýmäge (47/4)
Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasýan da Ogullady (48/34)
Köýdürmeris hunumyzy / Nanymyzy iýdirmeris (86/15)
Iýdirmeris nanymyzy / Kolhoz üçin gerek bolsa (86/16)
Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/19)
Çeýnäp duran nanymyzy / Agzymyzdan kakjak boldy (122/25)

narpyz: Nane.

Burnun göge tutup gelýän / Narpyz baryn satyp gelýän (55/23)

nas: Tütün.

Nas reňkli dişleriniň / Hoňkartdy da gädigini (31/3)
Pürkenmişin gök nasyny / Çöp düýbünde döränleriň (55/32)
Nas bolarmyş emi ýomy / Üç wagtyňa ýalat şony (55/34)
Atylypdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/5)
Suwlap ýatan saýasynda / Porsap duran nasly murtun (80/7)
Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/7)

nas et-: Pestilini çıkarmak, adamakıllı dövmek.

Ýumruklaryn düwdi gaýym / Nas ederis Garsaklary (89/14)
Nas ederis Çakanlary / Besdir indi ýüzläp ýyllap (89/15)

naýza: Kargı, mızrak, süngü.

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/1)

nazar al-: Hedeflemek.

Ýer gyratlap uçup barýas / Nazar alyp Aşgabady (65/18)

nazy: Çeşitli.

Nazy nygmat bişirberdi / Obamyz da ýuwaş ýuwaş (39/8)

nebit: Petrol.

Nebit bile ýörýämişin / Içi doly gyzyl otmuş (83/11)

nejis: Alçak, mendebur.

Atlandym men bu nejisiň / Tirsek boýly hökürine (34/20)

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/7)

nelzya: Yasak.

Diýdi daýym Öpmek nelzya / Bu ýañaklar Ýolla gerek (67/30)

nemlä-: Islatmak.

Çöpjagazy nemläp geçýär / Tüsse bolsa aç garnyma (21/8)

nepýag: Gaz yağı.

Nepýagjyk da ýokuşdyrdym / Üfleý üfleý maňlaýymy (20/34)

Ede ede şükür diýdim / Nepýaglyja tüňňürimi (34/31)

neressä: Küçük çocuk.

Barlylaryň zulumyndan / Neressäniň bagry gandy (54/30)

nesihat: Nasihat, öğüt.

Nesihaty wagzy bile / Iki gulaç agzy bile (87/5)

nesip: Nasip.

Emma şo gün toýa barmak / Nesibämde ýok ekeni (26/24)

nesip bol-: Nasip olmak.

Nesip bolsa şu harmanda / Getirerin oraçama (17/18)

Çykaralyň haý bile / Nesip bolsa şu gyşy (50/7)

Nesip bolsa hä diýmäkän / Ýeter dostlaň yzyň bile (63/10)

nesip et-: Allah nasip etsin, firsat versin, eriştirsin.

Gutly bolsun polat atyň / Nesip etsin Taýmaz diýip (84/7)

Oglumyza gyzymyza / Nesip etdi Watanymyz (98/32)

neuželi: Gerçekten.

Bälçirýärdim bolar bolmaz / Neuželi Taýmaz diýşip (72/5)

näbelet: Tanınmayan.

Güler ýatar / Ikän ýekän näbeletler (6/12)

nägehan: Ansızın.

Owşanaklap öýden çykdy / Bu nägehan dulumyzy (42/9)

nähak: Boş, nafile, beyhude.

Pälä nähak satan ýeri / Artelmiziň başlygynyň (39/30)

nälet oka-: Lanet okumak, beddua etmek, kargış etmek.

Uzynly gün nälet okap / Mätäçligiň dünýäsine (23/35)

Nälet okap aglap galdy / Ine şeýdip Meýdan bile (32/21)

närse: Bir şey.

Gök çay bilen agaran hem / Gelişmejek närse däl le (41/2)

nät-: Yapmak.

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/12)

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädýär (8/14)
Maňa aga diýýänlere / Seresap bol diýseň nädýär (8/16)
Kör düýämiň dabany da / Garaz nätjek köp gürledip (12/11)
Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/15)
Şirin şirin düýşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/17)
Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/20)
Bu nätdigiň alla taňrym / Kesewiden uk bormy (47/7)
Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/14)
Işige de taýak germäp / Zagyrdyklap ýatsam nätjek (48/16)
Diýip goýan bolsa nätjek / Munuň ýaly aýy çäýy (70/12)
Ýeri nädip uralara / Guwanmasyn Taýmaz ýetim (71/1)
Nädip ýetsin dört baş myman / Bölek bölek bolaýmasak (78/13)
Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/7)
Uzadanda gyza garşy / Aýu oylan nädýäň diýip (93/9)
Nädäýerkäň ýez zit diýip / Saldym weli piliň sapyn (96/25)
Oglum Çepbäm Nätdiň bizi / Emma indi giçdi sowal (100/12)
Şonuň damakganyndanmyş / Ýeri nädip şu zatlara (103/23)
Nädäýdi kä diýip gelen / Mamys baýyň doganjygy (115/12)
Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/32)

näz: Naz.

Mamys dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/5)

näz çekdir-: Naz yapmak.

Bir gijelik baraýaýyn / Çekdirmäýin artyk näzi (46/18)

näzik bol-: Nazik olmak.

Mukaddesdir ýañky posa / Gödek bolsun näzik bolsun (94/23)

nika gyý-: Nikah kıymak.

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/12)

Aşyklara nika gyýdy / Papaklyja Taýmaz molla (69/11)

Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/31)

nogul: Bir tatlı türü.

Agtyjagnyň depesinden / Nogul nabat seçilip dur (7/36)

Okarasy nogully gyz / Gabaklarnyň aşagyndan (50/18)

Ýylgyrdy da Ýolly Goça / Ak nogully okarany (50/21)

Silkdi weli saçagyna / Akja nogluň arasyndan (50/25)

Remezançy çagalara / Paýlaşdyryp ähli nogly (50/33)

nol: Sıfır.

Eger ikiň arkasyndan / Ýelmäýmeseň goşa noly (7/12)

Hasaplandyk nol hatarna / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/29)

nur: Işık.

Ýyldyrym dek süýnüp gitdik / Alnymyzda günüň nury (64/22)

Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/7)

Nurun gatdy goşa güne / Agzym basdym daş diwaryň (73/20)

Ulanmaly öz elini / Diýýän ýaly Lenin nury (74/1)

nur ber-: Işık vermek.

Garagyna nur berýänler / Damaryna gan berýänler (122/7)

nury didäm: Göz nuru.

Geleweri geleweri / Nury didäm ýegen janym (48/10)

nygmat: Yemek.

Nazy nygmat bişirberdi / Obamyz da ýuwaş ýuwaş (39/8)

nyşan: Alamet.

Kim diýerdi Bu gowgalar / Kyýamatyň nyşanydyr (36/28)

oba: Köy.

Kim bolupsyň Tanaňokmy / Men şu obaň komsomoly (7/16)
Gara gözün çyglap galdy / Bütün oba arçyn Kempä (32/20)
Diýen myşmyş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/19)
Nazy nygmat bişirberdi / Obamyz da ýuwaş ýuwaş (39/9)
Obamyzyň görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/20)
Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/10)
Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/29)
Hozanaklap hyzmat edýär / Obaň atly perizady (46/26)
Hünürdisin pessaýladyp / Obaň için syryp gitdi (52/13)
Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňşy oba (53/32)
Toý obasy heniz daşdy / Dört aýakly bu gämini (59/25)
Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/1)
Geçsin biziň obamyzda / Göz üstünden ýassyk berip (75/21)
Obalardan ýitirmäge / Beýik işi bitirmäge (75/29)
Ýañlandyrdy depe goly / Ýetimleri obasyňa (77/24)
Salam obam / Ilat bary (78/1)
Bize ýör de bize ýördi / Taýmaz ýetim obasynda (78/10)
Bir ädimem aňryk ötme / Bütün obaň ortalygy (78/22)
Goňşy obaň her taýyna / Bir aýagyn atyp durdy (81/27)
Altmyş öýli küren obaň / Gözenegin syryp geçdi (82/26)
Menem indim obamyza / Şol inişden şol depeden (84/4)
Diýilýänden oba göçdi / Kolhozymyz Lenin ýoly (85/5)
Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/21)
Diýip obaň çagalary / Töweregmi guşap otыр (95/13)
Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/20)
Göýä diňe obam däl de / Bütün ülkäm dünýäm ýasdy (100/20)
Ýatan ýeriň ýagty bolsun / Obaň ilki kommunisti (100/23)
Obamyzy weýran etdi / Hüjramizi yşgol edip (103/12)
Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/16)
Salyh bilen Atakişi / Biri obaň dükançysy (105/29)
Ýeke demde gürrüň berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/24)
Bilýänsiňiz obamyzyň / Şol suw ýykan brigadiri (109/13)

Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/1)
Bir obadan taparyn men / Ak telpekliň ellisini (111/17)
Obamyzdan günüň günü / Degirmene gelýän galla (119/11)
Bir obany üpjün etjek / Telpegimiň gerdi ýokam (119/17)
Obamyzdan saplanýança / Aýrylmady öňümüzden (122/9)
Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütün oba (123/24)

oba oba: Köy köy.

Aýlansaň da oba oba / Taýmaz ýaly bälçik baba (4/1)

od [o:d]: Ateş.

Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/24)

oda biş-: Acı çekmek, üzülmek.

Düşdüm oda bişdim oda / Eý sen dagyň tez jereni (93/20)

oda düş-: Sıkıntıya düşmek.

Düşdüm oda bişdim oda / Eý sen dagyň tez jereni (93/20)

ogarlan-: Sıralanmak.

Gözjagazyn ýumdy weli / Ýene beýläk ogarlandym (95/34)

oglan: Oğlan.

Kimmiş sen oglan diýdi / Köp görlendir seniň ýaljak (31/33)

Daýzaa diýen oglan sesi / Depe saçym düýrüp gitdi (48/1)

Aşyk oglan haly harap / Iki ýana gowsunýardy (92/17)

Uzadanda gyza garşy / Aýu oglan nädýän diýip (93/9)

Şol juwazçy ýetim oglan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/34)

oglan bol-: Çocuk olmak, çocukça davranmak.

Oglan bolma Taýmaz diýip / Aldym berdim edip barýar (47/31)

oglanlyk: Çocukluk.

Ol her kimde diňe birdir / Oglanlykdan babalyga (94/27)

ogru ~ ogry: Hırsız.

Öňündäki ogrusyna / Ketenisin baýdak ýaly (62/25)

Şowurdatdy gidiberdi / Ogrymyzam kowgymyzam (62/30)

ogryn: Gizli.

Onýança da göz astyndan / Dolagyma ogryn garap (23/14)

ogryn ogryn: Gizli gizli.

Ogryn ogryn bakysýarlar / Berekella aldyň diýşip (27/26)

ogşa-: Benzemek.

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/7)

ogşaş-: Okşamak.

Ogşaşjakmy Sona gelin / Gelin bary jak jak güle (59/15)

ogul: 1. Yiğit.

Jygyl jygyl owazyny / Ýöredipdim ogullarym (10/20)

Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/7)

Basyberdim basyberdim / Sen han ogul bu käriňden (35/31)

Getiripjik gabadyna / Ogullarym ýetmek üçin (37/24)

Ogullarym bir çen boldy / Ýatar wagtam golaýlaýar (38/1)

Azylaryn gazaşdyrды / Ogullarym şu gülkini (41/12)

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/9)

2. Erkek evlat.

Guluň ogly Meýdan bile / Gögermeli arçynkyda (31/13)

Oglum hakda Asman hakda / Kolhoz hakda daýhan hakda (44/8)
 Tahýajygyn bagra basyp / Uka gitdi Goçuň ogly (50/35)
 Ogulla gyz adaglymyş / Çolpy mollaň ogly bile (54/2)
 Görmejegim mollaň ogly / Diýýärmüşin haram tula (54/3)
 Mollaň ogly enäň duzy / Gapsa gerek gözlerini (54/5)
 Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim diýip gelýär (63/6)
Oglumy ýa atasymy / Kim ýeňerkä diýşen bolup (84/28)
Oguljygy aýrylypdyr / Käbiriňiz nämüçindir (87/37)
 Güle güle gök daş bolduk / Döwletjigim oguljygym (95/26)
 Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/31)
Oglumyza gyzymyza / Nesip etdi Watanymyz (98/31)
Ogul mährin görkezmediň / Samyrdadym däli ýaly (108/5)
 Hawa senem hoşlaşardyň / Ogluň bile gyzyň bile (112/28)
 On baş metr gyzyl elwan / Üstesine ekiz ogul (120/5)
 Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/15)
 Molla boldy oglumyza / Molla boldy gyzymyza (120/34)
 Diňe ogul gyzymyz дәl / Sapak berýär özümize (121/2)

3. Yaşlı kimselerin genç erkeklere söylediği bir seslenme sözü.

Derin syrды ýeňi bile / Ogullarym o döwürde (55/5)
Ogullarym häzirlikçe / Gülkiňizi goýuň diýdi (68/7)
 Onsoň ine ogullarym / Tutulyja takyr dulda (69/9)
Ogullarym garşyňyzda / Gerinýänje Taýmazyňyz (74/11)
 Asal goşdy çaýymyza / Rugsat ber ogullarňa (75/10)
 Hoşlaşdyk biz şäher bile / Ýene geliň ogullarym (77/20)
 Beýle sowal berme ogul / Bu permany allaň özi (102/28)

4. Erkek cinsten olan genç kimseler için kullanılan hitap sözü

Çepbe Çepbe Oýansana / Oglum saňa näme boldy (99/31)
Oglum Çepbäm Nätdiň bizi / Emma indi giçdi sowal (100/12)

ojak [o:jak]: Ocak.

Şykgyldadyp ýugurdym da / Ojagymda şapbat ýaljak (16/20)

Onýançada sönen ojak / Tozap gitdi gys ýeline (21/20)
Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/16)
Küýzegula dykyberdik / Şeýdip garyp ojagy da (39/7)
Işikdäki ojagmyzda / Unly suwy bulap otyr (51/5)
Ojakdaky gaty töňne / Ýuwaş ýuwaş öçüp barýar (51/9)

ojar: Kumlu, çöl gibi yerlerde yetişen bir ağaç.

Tas burulyp ýykylypdym / Uzyn gije ojar aýryp (26/30)
Ojar geldi kömür geldi / Galkynmaly garyp diýip (41/31)
Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/24)

ok: Kurşun, mermi.

Kisämdäki sapaňamdan / Üç dört oky güwletdim men (124/25)

oka-: Okumak.

Aýtjak zadyn okajak dek / Dakyndy da äýnegini (9/18)
Ýasyn okap duran ýaly / Meniň bolsa (12/22)
Kellelerin ýaýkalaşyp / Ýasyn okap ah çekişip (37/14)
Aýal okap kaza döndi / Galyň galyň çişik baýlar (85/33)

okara: Yemek yenilen kap.

Okarasy nogully gyz / Gabaklarnyň aşagyndan (50/18)
Ýylgyrды da Ýolly Goça / Ak nogully okarany (50/21)

okla-: Sallamak, atmak, fırlatmak.

Süýşdüm weli golaý golaý / Tahýajygy oklady da (51/32)
Yzomyza çapan bolduk / Telpegmizi göge oklap (57/21)
Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/17)

oklan-: Yüklenmek.

Çyg wagona oklandym men / Menä indi menle weli (32/11)

okuw: Okul.

Ors okuwna bermän diýip / Gapy gapy söküp ýörmüş (87/11)

Sarman suwçyň Ogulbagty / Likbez okuwyndan çykyp (87/28)

olja: Yağma malı, ganimet.

Oljajygmyz agyrjady / Ýüregimiz suwlujady (65/13)

oltaň: Ayakkabının altına yamayan deri parçası, pençe.

Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/21)

on: On sayısı.

İndi meniň galan ömrüm / Dört on bilen başjagazmy (7/10)

On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/31)

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/5)

On ýaşyndan ýylkybandy / Hekaýatym şolar hakda (43/15)

Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/28)

Bilezikli mele gelin / On barmagy kökenlenen (60/3)

On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/4)

Diýip onuň tarypyny / Eşidýärdik on ýyl bäri (66/20)

Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/21)

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzyn (79/17)

on alty: On altı sayısı.

On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/18)

on baş: On beş sayısı.

On baş ýyllap / Ýatdan belläp (10/17)

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/5)

On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/29)

On başıne ýetip ýetmän / Eýýägaçan mesirgänmiş (53/23)
On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/32)
On baş ýyllap aýaz iýip / *On baş* ýyllap güne köýüp (56/33)
Saçym sübse elim kesew / *On baş* ýyllap elewredim (112/6)
On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/17)
Sözledikçe şaýat gelin / *On baş* düýe ak bugdaýy (114/22)
On baş ýylmy her haýsyna / Özüm bolsam torba salyp (117/18)
On baş metr gyzył elwan / Üstesine ekiz ogul (120/4)
On baş gulaç gabyr köwüp / İçine de mäkäm çöwüp (124/12)

onki: On iki sayısı.

Meniň bolsa halym gaçyp / *Onki* damar onki ýerden (16/10)
Meniň bolsa halym gaçyp / Onki damar *onki* ýerden (16/10)
Onki agzyn birden açyp / Aldym berdim edip barýar (16/11)
Gyzyp duran *onki* toýnak / Göterildi yza tarap (67/7)

onlap: Onlarca.

Hatar hatar *onlap* saçak / Onlap ýerden açylyp dur (7/33)
Hatar hatar onlap saçak / *Onlap* ýerden açylyp dur (7/34)
Papaklyja başymyzy / *Onlap* eller onlap ýerden (78/6)
Papaklyja başymyzy / Onlap eller *onlap* ýerden (78/6)
Onlap sapar zyýarata / Baryp gaýdan aýmançamyň (108/11)
Böküp mündi *onlap* çaga / Gök kartalaň gapdalyndan (123/19)

onlap onlap: Onlarca.

Onlap onlap artelleri / Suw boýuna düzüp geçdi (74/27)

onnaň: O zaman.

Gaýratyňy bir synaýyn / Çawuşyňy *onnaň* çak la (29/14)

onsoň: Ondan sonra.

Hezil edip bir gerindim / *Onsoň* ýene kempir bile (16/24)

Hawa onsoň ýaňky kempir / Süýnüp ýatyr gap böwürde (18/19)
Sabry ýetmän galdy ýerden / Ýeri onsoň Taýmaz aga (41/18)
Näme habar o kempirden / Hawa onsoň ýuwaş ýuwaş (41/20)
Ýuwaş ýuwaş güýzäberdi / Ine onsoň häki kempir (42/3)
Onsoň ine ogullarym / Tutulyja takyr dulda (69/9)
Biler bolsaň şujagaz tam / Ine onsoň hemmä deňlik (78/24)
Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/34)
Neneň onsoň Asmanymy / Magtamasyn gyzył tagta (95/19)
Onsoň daýym / Ýetdi biziň dadymyza (99/8)
Hawa şaýat Öwez Garry / Aýdyberin onsoň näme (109/30)
Onsoň ýaňky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/31)
Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/25)

onyňa: Doğru.

Onyňa däl diýip bilmen / Ynsan dünýä inen günü (35/8)

onyança: O zaman.

Onýança da sönen ojak / Tozap gitdi gys ýeline (21/20)
Onýança da göz astyndan / Dolagyma ogryn garap (23/13)
Onýança da arçyn Kempiň / Sygyr ýaly (29/7)
Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/36)
Il bagtyna rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/16)
Onýança da akbaý agsak / Gözenekden üýrüp gitdi (47/35)
Onýança da ýolly geldi / Gaýşardypjyk döşlerini (49/27)
Mamys dulaň agsak iti / Onýança da göterildi (50/13)
Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/1)
Onýança da arka ýüzden / Çepbän eli peýda bolup (64/13)
Iki dostum Boris Meýdan / Onýança da Barnauldan (76/26)
Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/16)
Onýança da gürp tarp boldy / Ýyldyrym dek ylgap çykdy (96/11)
Onýança da aýagymdan / Badak saldy bir merdiwan (97/1)
Synlap otyr mürzämizi / Onýança da iki kişi (105/3)

Sandyrady mürzäň dyzy / Onýança da gyzganlykdan (108/26)

Getiräýsek neneň borka / Onýança da yzymyzdan (118/29)

Barjak ýerme belet atym / Onýança da (124/5)

oň: İyi, güzel, yararlı.

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/37)

oňar-: Düzeltmek.

Şo Garsagy özüň oňar / Diýsediniňiz kalam agyz (88/28)

oňat: İyi, güzel.

Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/9)

oňuş-: İyi geçinmek, uyuşmak.

Şondan ozal bilýän ýokdy / Her niçikdir oňuşjak la (102/5)

ora-: Sarmak, dolamak.

Hüžžük saçyn aýlap aýlap / Goşaryma oradym da (34/23)

Kim diýerdi Ola eýýäm / Kellesine gyňaç orap (37/2)

oraça: Alçak keçe çadır.

Essim aýlyp soňky demde / Zordan atdym oraçama (10/34)

Düşdün garyp oraçama / Lalmysyň sen (13/2)

Nesip bolsa şu harmanda / Getirerin oraçama (17/19)

Oraçamdyr olaň öýi / Bir jaranyň boýundady (19/19)

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim aғsamara (24/8)

Ýene geldim oraçama / Salamymy ilki alan (33/35)

Oraçama süýnüp sarkyp / Mamyş geldi ýassynara (45/17)

orak: Orak.

Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oraqyny ýere dürtüp (93/33)

oran-: Bir şeyin etrafını sarmak, dolamak, çevirmek.

Elindäki sabynyny / Gahar bilen orandy ol (94/19)

oraza: Ramazan ayının adı.

Sypdyrmaryn diýip gitdi / Oraza geldi haý bile (50/3)

orta: 1. Ara, iç.

Märekäniň ortasynda / Toýuň görki Taýmaz aga (8/3)

Aşyklary kerebadyň / Ortasyna iterdi de (69/28)

Kolonnamyz geçip barýar / Swobodaň ortasyndan (71/26)

Gyrçuw baglaň ortasynda / Atgaýtarym ilat bary (72/20)

Üç kolhozyň ortasynda / Arkan ýüzin gaýşan bolup (84/26)

Harabanyň ortasyndan / Adaglyma mekan belläp (124/10)

2. Orta derecede.

Orta boýly gara gözli / Bir gaýtarma gyzy bardy (18/27)

Goşa biten hoz ýalydy / Orta ýaşan Asmangülüm (121/17)

3. Herkesin görebileceği yer.

Çagyl ýoluň ortasynda / Atdy itin atan ýaly (33/15)

Iti weli daýaw kilwan / Düýphalynyň ortasyna (78/28)

Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/18)

4. Başlangıçla sondan veya etraftaki yerlerden aynı uzaklıkta kabul edilen yer

Orta ýolda duruzmaga / Gelnalyjyň depesinde (59/27)

5. Kendi türünden şeylerin arasında yer alan.

Dargap barýar ilat bary / Bizem barýas Ortamyzda (118/17)

orta at-: Ortaya atmak, ileri sürmek, söylemek, dile getirmek.

Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/4)

Ahyrsoňy orta atdy / Gizläp duran sözlerini (46/5)

orta çyk-: İleri atılmak, kendini göstermek için halkın önüne çıkmak.

Orta çykdy batyp dere / Maýa ýaly bu gaýtarma (28/10)

Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/12)

Taýmazdan öň orta çykan / Kulaklaryň gözün çekers (113/7)

ortalyk: Her taraf.

Bir ädimem aňryk ötme / Bütün obaň ortalygy (78/22)

Ortalykda gemesatan / Bagtsyz heleý men dälmidim (113/21)

ortara: Bir şeyin ortası.

Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/23)

orun: Yer.

Külbelerde münläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/29)

orununa: Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.

Gözlerimiň owasyndan / Gan paýrady ýaş ornuna (100/5)

ot: 1. Ot, bitki.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şaýa sepe baý wagtynda (7/23)

Bir seretsem başyn goyup / Ot kerçelýän misden jama (11/1)

İçi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/9)

Ukraina Orset diýmän / Çagyl ýolmy otly ýoly (32/36)

Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/6)

Kuşaý eden gök otlarmy / Hol baýyrda üýşürseňiz (71/37)

Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/29)

Süýr günortan nahar wagty / Sygrym üçin ot ýygýardym (92/26)

2. Ateş, od.

Ellerinde oýnaklatdy / Ot bişirýän tabagymy (13/11)

Ýöne weli içimizä / Durşy bile jazsyz otdur (46/2)

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/32)

Nebit bile ýörýämişin / Içi doly gyzyt otmuş (83/12)

Ýumrugymyz bomba bolup / Ot çykarar gara ýerden (89/8)

Annamyrat senden ýana / İçim otdur günüm ýasdyr (112/2)

Aklygymyň dereğine / Ot uzatdyň men göwredim (112/8)

otlap at-: Etrafindakilere gün yüzü göstermemek.

Agajygyň agzyn dykyp / Ýüreginden otlap atan (113/16)

ot gorsa-: Canla başla çalışmak, var gücüyle çalışmak.

Ot gorsayar dek ýatanok / Aýal saçly darbalaklaň (87/7)

otly köýnek geý-: Ateşten gömlek giymek; korkuya kapılmak, endişelenmek, ne yapacağını şaşırarak.

Otly köýnek geýen ýaly / Şol zemzeniň kül külüne (87/15)

otag: Oda.

Baş otagly jaýy boldy (40/16)

otar: Çayır, mera.

Ýapa degýän matal otar / Götersenem göter weli (103/30)

otar-: Hayvanları otlatmak.

Geçiberme aş a beter / Otarsañam otar weli (103/29)

Geçiberme aş a beter / Otarsañam otar weli (103/29)

otla-: Yakmak.

Otladylar Agajygy / Garlawaç dek agzyn açyp (86/10)

Otladylar fermamyzyň / Otuz sekiz küdesini (86/24)

otluçöp: Kibrit.

Otluçöpden bir til ýolup / Synçgalady dişlerini (18/5)

Endik eden eli bile / Otluçöpüň tili bile (41/10)

otur-: Oturmak.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat gopaýmarsyň (4/5)

Sen han ogul dyzaberme / Arkaýynja otur diýdi (14/8)

Tutaklaşyp oturmaýyn / Ýalbarybam bir göreýiň (15/4)

Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/9)

Dolanmaga oturberdim / Häki myžžyk dolagymy (21/18)

Janlaryna ýakýan ýaly / Çagalardan pes oturman (27/25)

Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz begiň şu oturan (40/15)

Oturanlar guwanç bilen / Seretdiler Asman ejä (40/17)

Siz oturyň häzir gelýän / Diýip Ýolly sanaçjygyn (49/33)

Oturмага gürleşmäge / Maý bermedi Çepbe çopan (56/28)

Saşa daýyň garşysynda / Ýüzüm sallap oturypdym (65/34)

Gopgun gowur ýatyşýança / Penalanyp oturmakdy (66/8)

Irkiljiräp oturman da / Giriň kamys tama diýdi (69/29)

Oturdy da dyza çöküp / Süýnüp ýatan ellerini (98/9)

Şu oturan takyr kelläň / Özi aýtsyn beýlesini (111/5)

Mazarlykdan haşlap gelen / Şu oturan dört dönügiň (115/21)

Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/21)

oturt-: 1. Yerleşirmek.

Oturtmakam tünçä derek / Gyňajyňy gönelt diýip (51/29)

2. Oturtmak.

Howlusynda oturtdylar / Onuň ähli dermanlary (103/18)

otuz: Otuz sayısı.

Otuz günläp çay nahardan / Mahrumsyňyz diýip duran (49/7)
Ýitigsije aý görüňdi / Otuz günläp aç gezyňiň (49/10)
Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyňe (49/12)
Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/17)
Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/8)
Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyndan (119/13)

otuzkisi syn-: Yaşlanmak.

Otuzkisi synan kempir / Aşyklykdan magşuklykdan (16/33)

otuz sekiz: Otuz sekiz sayısı.

Otladylar fermamyzyň / Otuz sekiz küdesini (86/25)

otuz ýedi: Otuz yedi.

Gapymyzdan ädimlände / Otuz ýedi ýeňiş ýyly (119/8)

ow-: Okşamak.

Kä kellämi owjak bolup / Ömür boýy meniň bilen (35/18)

owal: Önce.

Gujak açyp gülmejegme / Owalyndan belet ýaly (20/19)
Gidipdiler üç gün owal / Bu gün bolsa her haýsynyň (105/36)

owaz: Ses.

Jygyl jygyly owazyny / Ýöredipdim ogullarym (10/19)
Bir azajyk ymyzgandym / Eşekleriň owazyna (47/18)
Neneň sesim goşmaýyn men / Rusoiýanyň owazyna (77/12)
Bärik diýip / Owaz çykdy gara ýerden (124/7)

owkala-: Ovuşturmak, ovalamak.

Käte gysyp tirseğini / Owkalaýar Asýa daýzam (98/14)

Diýip hortap ellerini / Owkalady sud başlygy (109/28)

owkalaş-: Ovuşturmak.

Ak ellerin owkalaşyp / Bu gün erte günbatardan (37/15)

owkat et-: Hayatını sürdürmek, geçinip gitmek, geçinmek, yaşamak için gerekeni sağlamak.

Owkat eden günlerimiz / Gülberjigin baglaberdi (38/13)

owlak: Oğlak.

Bizem gitjek jaýlaşmaga / Gapdalyma owlak ýaly (123/18)

ownuk: Küçük, ufak.

Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/1)

owsar: Yular.

Kör düýämiň owsaryny / Depesinde bulaýlamda (11/20)

owsun: Bir kişinin ya da herhangi bir şeyin gücü, etkisi.

Çepbesine gyýa garap / Tawus ýaly owsunýardy (92/16)

owsun at-: Tehdit etmek, gözdağı vermek, üstüne yürümek.

Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary ýoly (45/29)

owşanakla-: Bacaklarını genişçe açarak yürümek.

Owşanaklap öýden çykdy / Bu nägehan dulumyzy (42/8)

oýa bat-: Düşünceye dalmak.

Böwrün diňläp oýa batar / Şolar üçin örän hatar (6/13)

oýan-: Uyanmak.

Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/34)

Şirin ukýň arasynda / Alasarmyk oýandym men (96/4)

Çepbe Çepbe Oýansana / Oglum saňa näme boldy (99/30)

oýan buýan: Orada burada.

Don Kihoty bolduň diýip / Gezmeledim oýan buýan (96/34)

oýka-: Ovmak, sürtmek.

Daşyndaky gündagjygna / Böwürlerin oýkaşýarlar (18/18)

Wah menem bir göreşsedim / Döşleriňe bagrym oýkap (30/11)

oýluk: Soğuktan korunmak için omuza atılarak kullanılan keçeden yapılmış bir giyecek.

Kepbän güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/31)

Bar gazanan baýlygyny / Oýluk onuň düşegidi (56/35)

Oýluk onuň ýassygydy / Oýluk onuň saçagydy (56/36)

Oýluk onuň ýassygydy / Oýluk onuň saçagydy (57/1)

Oýluk onuň possunydy / Maslahaty jemledik biz (57/2)

Şol oýlugyň arkasynda / Çyn dost üçin gerek bolsa (57/4)

oýna-: 1. Elinde evirip çevirmek, orasını burasını ellelemek.

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/15)

Ätişgirim oýnap otyr / Nirde näme iýen bolsam (34/12)

2. Müziğin gerektirdiği uyumlu hareketleri yapmak.

Güýçleriniň yetdiginden / Oýnap barýar Ogullany (60/37)

3. Kımıldamak, hareket etmek.

Howlap ýatan saýasynda / Keljesiniň elin oýnap (80/11)

4. Savaşmak.

Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/16)

5. Vakit geçirme, eğlenme, oýalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak.

Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/24)

oýnaklat-: 1. Elinde evirip çevirmek, orasını burasını ellemek.

Ellerinde oýnaklatdy / Ot bişirýän tabagymy (13/10)

Sorapmyşyn garyp ene / Ellerinde oýnakladyp (55/29)

2. Kımıldamak, hareket etmek.

Kirpiklerin oýnakladyp / Sypalady gaşlaryny (18/3)

Ak gaşlaryn oýnaklatdy / Sen nireden geldiň diýip (34/4)

Oňardyňow Taýmaz diýip / Oýnaklatdy gözlerini (46/4)

oýnal-: Vakit geçirme, eğlenme, oýalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak.

Ýaşyl tüsse süýnüp gelyär / Top oýnalýan ak inişden (82/7)

oýnam: Dört sayısının adı.

Ini boýy oýnam sere / Tilki baýyň keýwanysyn (28/4)

oýnaşdyr-: Kımıldamak, hareket etmek.

Kösük ýaly barmaklary / Sypaşdyryp oýnaşdyryp (30/19)

Gökje gaşyn oýnaşdyrdy / Toý diýlene garramak ýok (93/26)

oýun: 1. Herkes tarafından seyredilen hüner gösterisi.

Gurt oýunuy turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/29)

2. Hile, düzen.

Walla kessin şu ýagdaýda / Oýun düşýär seň ýadyňa (60/15)

oýun sal-: Şakaya vurmak.

Oýun salýaň aç başyma / Seniň ýaly pis açany (17/2)

ozal: Önce.

Kim ozaldan belet bolsa / İçin tutar (6/9)

Ozalu giç / Ogullam hiç (11/28)

Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/33)

Ýada myhman geljegini / Aňdyňmy sen ozalyndan (67/18)

Gara gözli Jeren ýokdy / Çepbesine üç ýyl ozal (79/1)

Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzäň (80/5)

Bir ýylgyrdy Saşa daýym / Ozal daýzam (99/7)

Beýle gözýaş reňkli gözýaş / Görmändim men şondan ozal (100/7)

Şondan ozal bilýän ýokdy / Her niçikdir oňuşjak la (102/4)

öç-: Sönmek.

Ojakdaky gaty töňne / Ýuwaş ýuwaş öçüp barýar (51/10)

öçül-: Söndürmek.

Müň ýanylyp öçülýändir (81/20)

ögä- [ö:gä-]: Öğürmek.

Ogullamyz ögäp otyr / İç işikde Ýolly başlyk (97/9)

ökje: Topuk, ökçe.

Artyp ýatyr saçağymdan / Ökjelerem edil yöne (12/9)

Biri Çepbe biri Ýolly / Gamak ýaly ökjeleri (71/22)

Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oragyny ýere dürtüp (93/32)

ökjeleri ýere degmän git-: Sevinçten uçmak, ayakları yere

değmemek, çok sevinmek.

Dolagyma garşy garşy / Ökjelerim ýere degmän (26/38)

ökün-: Pişman olmak.

Bu sözleriň öz agzyndan / Çykanyna ökünen dek (23/20)

Ýedi ýylda başje günem / Ökünmändi dullugyna (45/10)

öküz: Öküz.

Garynjygy tyňzaberdi / Goş öküziň deregine (41/28)

Tuwak gepçi ýetip gelýär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/29)

öl [ö:]: Islak.

Gatap ýatan sübsämizden / Öl ýandagyň aşagyna (20/31)

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygyrtlaryn (21/27)

Näme beýdip öl dolagy / Dolanýaňyz Taýmaz diýdi (23/17)

Öl dolagma gözi düşüp / Haýpy gelen jenan hakda (23/31)

Aýaklarym öl dolakly / Galp galp edip men biçäre (24/6)

Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/29)

Öl dolagy dazyrdatdym / Täzejesin dolandym da (25/2)

Müçenegme mykrazyma / Öl çägäni sürte sürte (26/18)

Öl durlugy iki ýana / Emaý emayı çeke çeke (28/24)

Öl çägäni sowrup gelýär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/10)

öl-: Ölmek.

Men adaglyň diýip dursa / Ölermisiň ýitermisiň (14/34)

Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/35)

Eljagazyň göter diýdi / Meni beýdip öldürýänçäň (35/33)

Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/12)

Baýdan bize jennet ýokdur / Öläýsek de böke böke (49/24)

Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä haram ölmüş diýip (50/15)

Döredipdir şu Jereni / Görüp ölsem armanym ýok (79/9)

Ýüzlerini görmän diýip / Çagaňzy ölseňizem (87/10)

Ölen wagtyň (94/34)

Giň maňlaýy misli demir / Ärler ölyär Şondan soňam (108/36)

Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä gany ölä gany (115/25)

Ölenden soň diriläýdi / Diýmejeň belli diýmän (122/3)

ölmäweri eşejigim ýaz hem geler: Sakın ölme eşekciğim yaz gelir.

Ölmäweri eşejigim / Ýaz hem geler diýen ýaly (36/16)

öl suw et-: Islatmak.

Asman eje öl suw etdi / Gyňajynyň bir çowuny (33/23)

ölüm: Ölüm.

Öňi bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/9)

Bir azajyk garaşsaň / Bolmadymy zalym Ölüm (108/4)

ömür: Ömür.

İndi meniň galan ömrüm / Dört on bilen başjagazmy (7/9)

Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpysyny (40/9)

Ömrüň haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/6)

Bir ýygryp bakmadyň sen / Indi seniň galan ömrüň (75/20)

Göreş edýär uly ömür / Beýle ömrüň maslygy da (108/37)

Göreş edýär uly ömür / Beýle ömrüň maslygy da (109/1)

ömrümize ömür gel-: Ömre ömür gelmek.

Ömrümize ömür geldi / Ýöräp başlan bagtym ýaly (41/35)

ömür boýy: Ömür boyu, sürekli, daima, her zaman.

Kä kellämi owjak bolup / Ömür boýy meniň bilen (35/19)

Eliň ýetmez ömürboýy / Hawa öz ä şýleräkdir (117/24)

öň: 1. Önce.

Öň hem ýetik gaharymy / Öz üstüne syrykdyrды (12/34)
Öňem ençe bogulypdym / Hemmesinden (35/12)
 Häli gyzpyz diýilende / Ýaman öňe münzeýärdiň (40/22)
 Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/27)
 Aýdaýyn men öňi bile / Diýip Taýmaz özi duýman (55/2)
 Iliň öňün başlap geldi / Daýzamyz hem yzy bile (97/17)
Öňi bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/8)
 Kekejinden syýa ýasýan / Senden öňe geçen dälđir (104/7)
 Sekretary mundan öňem / Görüpdim men baş on ýola (107/15)
 Taýmazdan öň orta çykan / Kulaklaryň gözün çekers (113/7)
Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyzdan (119/13)

2. Ön taraf.

Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/23)
 Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/17)
 On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/5)
 Has irräki Adamsynyň / Ýogalmaznyň öň ýanydy (45/16)
 Bir seretsek öňümüzden / Tozanladyp takyr ýoly (52/26)
 Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyna (55/31)
 Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyňa çal (56/11)
 Açyp eýmenç holtumyny / Öňümüzde garaşýardy (61/18)
Öňündäki ogrusyna / Ketenisin baýdak ýaly (62/25)
 Sypmarsyňyz öňümüzden / Diýen bolup gykuw salyp (62/35)
 A men bolsam özüm duýman / Öň hatara dykylypdym (70/32)
Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/31)
 Külbikäňi basar ýaly / Öň hatarda şir sypatly (85/14)
Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/11)
 Göz öňümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/34)
 Müjewürmiz aglap otyr / Öňlerinde uzyn süýnüp (108/32)
Öňlerini başlap gelen / Pillerini çaryklary (115/22)
 Obamyzdan saplanýança / Aýrylmady öňümüzden (122/10)
Öňün başlap gaýşyp gelyär / Adaglymdan üstün çykyp (123/27)

öňbarak: Dügününde belirlenen finalde düzenlenen at yarişı.

Welsepitli gelýärdim men / Öňbaraga gaýdan ýaly (110/24)

öňden: Önceden, eskiden beri.

Ýaz özüniň birje günün / Öňden gizläp goýan ýaly (25/36)

öňki ~ öňkü: Önceki, evvelki.

Dar ýüregmi öňküden de / Beterräjik darykdyrды (12/32)

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/6)

Indi asyl öňkiň ýaly / Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/8)

Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/31)

Molla eltdim Döwlet jany / Öňki ýaly Eti seňki (120/19)

öňňin: Önceki gün.

Ony hakyt öňňin gördüm / Mysýlap ýör sygyr ýaly (59/5)

öňürti: Daha önce.

Saşa daýym öňürtiläp / Kakdy meni dyzy bile (113/29)

öp-: Öpmek.

Her haýsymyz bir jam içip / Ýuwaş ýuwaş öpüşdik de (57/15)

Üç ýetimiň ýaňagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/27)

Diýdi daýym Öpmek nelzýa / Bu ýaňaklar Ýolla gerek (67/30)

Gaýşartmasyn döşlerini / Goýberseler öpjek baryp (72/31)

Gujaklady turbasyndan / Öpdi onuň küpesinden (82/23)

Şeýtan bile öpüşerem / Seniň ýaly ýoldan çykan (83/21)

Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýaňakdan bir öpdi de (93/31)

örän: Çok.

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/8)

Şeýle adam bar diýseň de / Örän azdyr örän azdyr (4/8)

Böwrün diňläp oýa batar / Şolar üçin örän hatar (6/14)

öräý-: Kaplamak.

Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/30)

örboýuna gal-: Yerinden hızlıca kalkmak.

Örboýuna galdy biri / Wah doganlar bəri geliň (108/27)

öri: Otlak.

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/24)

örk: İp, bağ, yular.

Ýüreginiň örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/18)

örküj: Hörgüç.

Örküjine atyp geldi / Ýüpden boşan däli ýaly (20/14)

Baş örküjiň küpesinden / Bütün dünýäň depesinden (72/22)

Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik agaçlaryn (79/20)

örme: Örme.

Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/24)

örüp örüp: Örmek.

Örüp örüp goýan özüm / Ynha ýoldaş injinarlar (73/4)

öt-: 1. Gitmek, geçmek.

Ol a depäň aňyrsymyş / Işikdenem ötmek diýdi (16/8)

Birden ötäýtmeksin diýip / Başga ýana sowdum gepi (23/3)

Gara günün keşgin çekip / Hallan atyp öten ýeri (40/3)
Bir ädimem aňryk ötme / Bütün obaň ortalygy (78/21)
Uly ýola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/30)

2. Geçmek; bitmek.

Gyýylma ynjama sabr eýle könlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/28)
Ömrün haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/6)
Häzir munuň gyradusy / Segsendenä durman öter (91/20)
Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/31)

öten: Geçen, geçmiş.

Edenmişler bassyr ýussur / Öten agşam goňsy oba (53/32)
Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/21)
Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/7)
Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/34)
Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten agşam (87/26)
Gidipdiler öten gije / Birden meniň gözüm düşdi (101/30)
Ýogsa dagy öten tomus / Hoşlaşjakdym özüň bile (112/25)
Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/1)
Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/2)

öw: Ev.

Dänämiziň sakçysyny / Öw saklaýan harmanynda (86/9)

öweý: Üvey.

Öweý hakda gürrüň berdi / Yzymyzdan kowlap giden (79/32)

öwez: Ödünleme, tazminat.

Emma dogañ öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/3)

öwlýä: Mezarlık.

Öwlyäkessin meň üçinä / Kem şeker däl ýaremezan (49/29)
Hoňkarylyp ýatanmyşyn / Öwlyä ony götermänmiş (102/15)
Ol a häli öwlyä gitdi / Öwlyä gitdi Hä çynmyşmy (104/32)
Ol a häli öwlyä gitdi / Öwlyä gitdi Hä çynmyşmy (104/33)

öwlyälik: Mezarlık.

Büküdikläp dört pyýada / Öwlyälige girip gitdi (109/34)

öwran öwran: Defalarca.

Gowka ýaly dodaklaryn / Öwran öwran şapbyldadyp (13/17)
Garbap alyp öwran öwran / Maňlaýyma basypdyryn (24/34)
Şokurdatdy öwran öwran / Maňlaýymda ýyljyraklap (34/10)

öws-: Esmek.

Gyzyl öwsüp biri gelyär / Bäri gelyär bäri gelyär (80/26)

öwsaýy: Hiçbir şey bilmeyen, herşeyden habersiz.

Boşatjakdy çişik heleş / Öwsaýynyň bozukdygy (30/6)

öwür-: Çevirmek.

Tes tegelek jylawyny / Bärlik bärlik öwürüp gelyär (82/15)
Şatyrdaydally sallançagmyz / Dört baş kilä öwrenen ýüp (120/11)

öý: Ev.

Tilki baýyň ýeke dikrar / Hütçük ýaly öýi bardy (9/25)
Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/18)
Taýak salym ilersinde / Gul çopanlaň öýi bardy (18/26)
Şondan bäri tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/18)
Oraçamdyr olaň öýi / Bir jaranyň boýundady (19/19)

Gul aga da öýne myman / Gije gündiz goýundady (19/21)
Öýe girdi eda bile / Şu sähetde gelin alýas (21/30)
 Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulan tutýan (27/2)
 Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/9)
 Zürrük öýüň eşiginden / Üzüginiň ebşidinden (27/18)
 Jahyllaryň arasyna / Atam bilen ýaşdaş öýüň (27/31)
 Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/14)
 Dogan ýaly ýoldaşymdy / Öýlerinden çykanda da (33/8)
 Ok bagryndan geçensoň hem / Öýne tarap iki ätläp (33/18)
 Arçyn Kempiň öýnüň ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/21)
 Owşanaklap öýden çykdy / Bu nägehan dulumyzy (42/8)
 Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/23)
 Ýetimleriň gözde ýaşy / Bu ak öýüň ähli zady (46/30)
 Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/32)
 Biçäreleň gözýaşyny / Bägül edip düýrýän öýüň (46/34)
 Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/18)
 Taýmaz begem ýelk ýasaýdy / Tärimsizje uk öýüne (48/20)
 Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçygyn (50/23)
 Burum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/15)
 Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/16)
 Taýmaz dogan aman gaýtsaň / Öýe bargyn diýipdi ol (65/28)
 Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/6)
 Gözleriniň kökün gyryp / Agşam ýene öýe baryp (73/31)
 Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/19)
 Altmyş öýli küren obaň / Gözenegin syryp geçdi (82/26)
 Düýe sagyp öýlerine / Girip barýan Bossan eje (83/5)
 Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/31)
 Ýüwrüp öýden çykdy daýym / Çepbelere kürsöp girip (101/2)
 Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/12)
 Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/14)
 Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/10)
 Heleýniziň çöregine / Gyrmazy gün öýne girip (117/1)
 Hezil berdi öýe çenli / Sekiz aýlap bile işläp (118/20)
 Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/20)

öýer-: Evlendirmek.

Hä Meýdany öýerjekmi / Bagty bile gelewesin (22/11)

öýke kine et-: Kırıklık etmek.

Erteki gün adaglyňdan / Öýke kine etme diýdim (124/19)

öýkelän-: Hiddetlenmek.

Öýkeläniň duýaýdygy / Degen bolar has da beter (6/5)

öýlen-: Evlenmek.

Öýlenäýmek hyýalym bar / A sen bolsaň boýdan başa (16/31)

Meýdan üçin agyr degdi / Düýn öýlenen garyp ýigit (32/14)

öýlän ~ öýleň: Öğlen.

Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/6)

Garyp öýleň ýokarsyndan / Günbatara süýnüp barýar (52/20)

Hawa hawa şu gün öýlän / Aparýalar ärsek gyzy (53/17)

Gelnaljyňyz ertir öýlän / Gelsin diýip aýdypdyrlar (53/37)

öýt-: Düşünmek, sanmak, zannetmek.

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/31)

Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/13)

özbaşyna: Tek başına, bağımsız.

Diýip Çepbe özbaşyna / Baýdak bilen gürleşýärdi (66/25)

öz bitini özi iý-: İşini yapmak.

Öz bitini özi iýýän / Tüýs ýerinden gelme baýdy (9/34)

özün ber-: Kendini kaptırmak.

Ýüreklerimiz ol holtuma / Özün bermän göreşýärdi (61/20)

özün bil-: Kendini bilmek.

Keli ýolda ýatyr bile / Özün bilen adam üçin (61/24)

özün dürsä-: Kendine gelmek.

Gara saçlaň tolkunyna / Özün dürsäp telpejigin (93/1)

özün tutabilmän: Sağlığı düzelmek, iyileşmek.

Başyn ýaýkap gidýädejik / Ýene özün tutabilmän (21/3)

paçak: Kavun, karpuz gibi ürünlerin sert dış kabuğu.

Garrygyzyň paçagyndan / Aýaklaram dyzdan beýläk (12/6)

pagta: Pamuk.

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/18)

Pagtamyzy dulda serip / Gök çay süzdük (95/21)

pakyrdyny ber-: Topluca kahkaha atmak.

İki gazan duşdy diýşip / Pakyrdyny beriberdi (28/19)

palas: Döşek.

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/2)

palçyk: Balçık, çamur.

Ähli sözleň palçygyny / Öz elinde eýlän ýaly (5/37)

Taryhyna belet Taýmaz / Ol kerpiçleň palçygynyň (72/27)

palla-: Esnemek.

Dodaklaryn ýalaşdyryp / Pallady da uly uly (31/16)

palta: Balta.

Bar onyň a ýabakmysyn / Paltajygňam getir diýdi (14/10)

Tilki baýyň ýer çekeni / Agyr paltan aşagynda (26/28)

Ak köpünli Çepbe ýatyr / Her ýumrugy palta ýaly (108/34)

palta palta: Balta balta.

Demir bedew inip gelýär / Palta palta polat naly (82/9)

papak: Şapka.

Egnimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/34)

Aşyklara nika gyýdy / Papaklyja Taýmaz molla (69/12)

Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/17)

Doly çäýnek gyzgyn çäýy / Papagyny çykardy da (81/13)

Papaklyja başymyzy / Onlap eller onlap ýerden (78/5)

Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/12)

parad: Tören.

Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/15)

parça: Kumaş.

Altyn kümüş känleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/23)

parh: Fark.

Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwlap suwlap (25/32)

Çoýun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/6)

parowoz: Lokomotif.

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara saçly parowozyň (32/24)

partiýa: Parti.

Agzalyga çekeňokmy / Ýa da olaň partiýada (105/33)

partiýny: Parti üyesi.

Itgyzganlyk köne ýaba / Imansyzmyş Partiýnymyş (102/23)

partýaçýka: Parti üyesi.

Lenin ýoly kolhozyna / Diýip daýym partýaçýka (77/16)

Miraplygyň daşyndan da / Partýaçýkaň sekretary (84/17)

paş-: Başarıya ulaşmak, sonuçlanmak.

Kellesini goýup ýatan / İşlermiz ä paşdy diýip (115/31)

patarraky: Boş söz, gevezelik.

Aýdyp duran ähli gepiň / Patarraky boýdan başa (111/12)

patyşa: Padişah.

Ak patyşa ýykyljakmyş / Baýlaň başy kakyljakmyş (10/5)

Ak patyşaň buýrugyna / Ýa özüni daňdyrypjyk (31/25)

Sen jögülik edýän diýip / Bir patyşa generaly (33/14)

Bir patyşa döräpmişin / Ýigrenýäni mugt iýen (37/5)

paý: Pay.

Jarymdan da paý ýetmedi / Tilkiň weli howlusynda (20/4)

Haýsy ýerden berjek paýy / Diýip bizem üç dost bolup (49/13)

Aşyklara myrat bermek / Düşdi ykbal paýyňyza (67/6)

Asyl hâlden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/11)

paýla-: Bölüştmek.

Üzümlere hurma paýlap / Murt oturdan aý wagtynda (7/19)

paýlaşdyr-: Paylaştırmak.

Remezançy çagalara / Paýlaşdyryp ähli nogly (50/33)

paýra-: Dökülmek.

Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegin iýen ýaly (21/12)

peçan bol-: Maskara olmak, gülünç olmak.

Süzüberdi batyr heleý / Toba ile peçan bolduk (51/34)

pej: Soba.

Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoýun peje (67/33)

Çoýun pejiň gapdalynda / Parhyma däl dünýäň gyşy (95/5)

Ýygmanyşdyk agşam üste / Peji ýakdyk Hiç çekenok (100/27)

Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/34)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/19)

Gijesine peji ýanap / Şaýyn ýakan sen dälmidin (116/17)

pelle ~ pellä: Son, final, bitiş.

Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/6)

Aşyp barýa pellesinden / O tahýany aljak bolsaň (51/25)

pelte: Fitol.

Tutaşdyrlyk dykyşdyrdym / Gara çyraň peltesinden (20/33)

pena: Barınak, sığınak, korunak.

Ýeňiýoluk Taýmaz bilen / Pena istäp menem gelýän (66/24)

Seň penaňa gaçyp atdyk / Şerigatyň gazabyndan (67/15)

penalan-: Korunup saklanmak.

Gopgun gowur ýatyşýança / Penalanyp oturmakdy (66/8)

penjek: Erkeklerin giydiği kısa bir üst giyeceği.

Egnimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/33)

penjele-: Tutmak, kavramak.

Eý musallat kim sen diýip / Penjeledim sakgalymy (36/12)

penje sal-: Pençelemek.

Çal sakgallyn ýeňsesinden / Bürgüt ýaly penje salyp (64/16)

per: Tüy.

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/21)

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/21)

perde: Perde.

Baş perdeden zowladyp dur / Aýdyşykly kyssasyna (12/28)

Äpişgeleň perdesini / Ýyrtyp barýar şowhun gülki (69/7)

perizat: Çok güzel.

Hozanaklap hyzmat edýär / Obaň atly perizady (46/26)

Indiden soň elden bersek / Arkaňdaky perizady (63/13)

perman: Ferman.

Beýle sowal berme ogul / Bu permany allaň özi (102/29)

pert: Kesin.

Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (54/35)

perwana: Pervane.

Ýolly dostum yşka köýüp / Perwanady şo ýyllarda (44/22)

pes: Kısa.

Käte ýoluň pesi bile / Hüňürdini gykylygy (83/31)

pessaýlat-: Azaltmak.

Hüňürdisin pessaýladyp / Obaň için syryp gitdi (52/12)

pessaý pessaý: Yavaş yavaş.

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/2)

peşhorda: İnsanın vücudunda çıkan, uzun süre iyileşmeyen ağrısız yara.

Çep ýañakda hal deregne / Peşhordaň yzy bardy (18/30)

Peşhordaň yzlaryna / Ýañy lebim basdym weli (30/24)

peşgeş: Hediye.

Sandyrawklyk peşgeşini / Berip garyp ellerime (22/23)

petir: Mayasız pişirilen ekmek.

Çanagynda düýe çaly / Saçagynda ýagly petir (5/26)

Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/17)

Topulanmy özüm duýman / Dolagy da petiri de (24/33)

Petiri de lakluk atdym / Aýagymda täze dolak (25/4)

Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz begiň şu oturan (40/14)

peýda bol-: Ortaya çıkmak.

Onýança da arka ýüzden / Çepbäh eli peýda bolup (64/14)

päki: Saç sakal kesmeye yarayan keskin alet.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdí (10/4)

päl: Tabur.

Diýdi Ertir ikiňiz de / Daňdan pälä ugramaly (31/18)

Pälä nähak satan ýeri / Artelmiziň başlygynyň (39/30)

päle-: Tanışmak.

Bir mahallar päledekäm / Giň maňlaýly boriş atly (65/19)

pälelik: Atölye.

Pälelikden gaýdyşsynym / Wesetini bitiripdim (65/31)

pälwan: Pehlivan.

Mäşirigne saraşdyrды / Asman pälwan howlukmawer (9/9)

Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/11)

Hemmejesi özümüzden / Çepbe pälwan Tutuň diýip (62/32)

Wazlap gitdi Taýmaz pälwan / Görüşmäge gelýänleriň (78/29)

Öz bolşuma özüm gülüp / Diýdim Haý haý Taýmaz pälwan (96/30)

Başagaýdy Asman pälwan / Asman dokap ýetişdigi (119/23)

Sowgat berdi Asman pälwan / Pişmemisiň çelpekmesiň (120/6)

pidul: Içi kara insan.

Topar topar dargap gitdi / Pidullary ýedi kesip (117/5)

pikir: Fikir.

Dürli hyýal pikir bile / Galyberdim hökür bile (17/26)

Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/26)

pikir derýasyna bat-: Düşünceye dalmak.

Müň hyýala başym goşup / Batdym pikir derýasyna (23/34)

pikir dörä-: Düşünmek.

Diýen pikir döräp mende / Bolýa daýza diýip gitdim (46/19)

pikir gel-: Karara varmak.

Elimi bir batyrmaýyn / Diýen pikir gelip maňa (15/7)

pikirlen-: Düşünmek.

Bir dem salym pikirlendim / Näme beýdip öl dolagy (24/28)

pil: Kürek.

Ekinçilik brigadiri / Eli pilli Sarman suwçy (90/5)

Laýly pillin ýuwan bolup / Jeren gyza söz gatýardy (92/9)

Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/13)

Nädäýerkäň ýez ziti diýip / Saldym weli pilliň sapyn (96/26)

Pilleri de bara meňzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/13)

Ýarygije ýüwrüp gelen / T Taýmaz p pilliň sapy diýip (115/7)

Öňlerini başlap gelen / Pillerini çaryklarny (115/23)

Pillermizi ýalpyldadyp / Sojap bardyk ýerli ýerden (124/8)

pilä: İpek kozası.

Bulaşdyran piläňizden / Uç çykaryp özüňizi (116/31)

pille: Vakit, devir.

Wah häzirem bir pille le / Diýip döşi ýanlyk ýaly (61/25)

Häzir şu da bir pilledir / Ýöne welin Ogullanyň (61/31)

pis açan: Kötü kadın.

Oýun salýaň aç başyma / Seniň ýaly pis açany (17/3)

pisint etmän: Önem vermemek.

Jylawmyzy dogry tutup / Pisint etmän başga zady (65/16)

pişek: Koltuk deňeği.

Gürrüňleşip bir pişekli / Geçip barýar köçe bile (77/9)

pişik: Kedi.

Bir tünekde galyberdik / Pişik bilen syçan ýaly (36/10)

Pişijegin maw maw edip / Bir çemçejik diläp otыр (51/7)

Burçak burçak derläpdirin / Pişik ýaly myrlapdyryn (96/2)

Bir zat bir zat düzüp otыр / Stolunda gara pişik (104/21)

Gabaklaryn süzüp otыр / Mürze dostum pişikleri (104/23)

Senem haýran menem haýran / Gözün süzüp gara pişik (105/1)

Diňe o däl şu pişigem / Şaýat bolar hak sözüme (106/12)

Gözlerime bakdy pişik / Arzalaryn peje atdy (106/18)

Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/23)

Ýatyraýsak neneň borka / Ýa ýeriňe başga pişik (118/27)

pişikçi: Kedici, kedi satan kişi.

Pişikçimiz mürze Meňli / Saşa daýym oňa degip (118/18)

pişiksöýer: Kedisever.

Pişiksöýer ýaş ýigitdi / Salam (104/28)

pişme: Açılıp yağda pişirilen hamurdan hazırlanan bir yiyecek.

Sowgat berdi Asman pälwan / Pişmemisiň çelpekmesiň (120/7)

plan: 1. Maymun.

Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/30)

2. Plan, tasarı.

Bitdi şo ýyl hemme plan / Taýmazbegem baýrak aldy (120/2)

plan çek-: Yapacağı işi önceden planlamak.

Ertir üçin plan çeken / Annamyrat sen dälmiđiň (113/11)

pol: Taban, yer.

Aslyşdy da eňeginden / Pola gaçyp pytrap gitdi (113/26)

polat: Çelik.

Demir bedew inip gelýär / Palta palta polat naly (82/9)

Gutly bolsun polat atyň / Nesip etsin Taýmaz diýip (84/6)

Esgi dünýäň deregine / Polat dünýä gurup ýörüs (84/33)

Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/2)

porsa- : Pörsümüş.

Suwapl ýatan saýasynda / Porsap duran nasly murtun (80/7)

porsy: Pis kokulu.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňlän porsy çigit (54/20)

pos: Pas.

Gökde goýsam pos bor diýip / Gunduz ýaly dolagymy (25/22)

Çemçe torbaň bir çetinde / Posa batyp igläp giden (26/16)

Kisesinde posly hanjar / Gözlerinde gan göründi (122/17)

posla-: Paslanmak.

Garbap aldym dulda duran / Poslap giden ýabagymy (13/15)

Hasyr husur nahar goýup / Poslap giden çoýun peje (67/33)

posa: Öpücük.

Goşulyşdy posa sesi (70/20)

Duşuşagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/3)

Eçilmändi kesir Jeren / Ýöne weli bu posanyň (94/5)

Bu ilkinji posada gyz / Göýä birden sallançakdan (94/8)

Mukaddesdir ýaňky posa / Gödek bolsun näzik bolsun (94/22)

Ýeke täkdir ilki posa / Ol hiç haçan gaýtalanmaz (94/24)

Ilki posañ degen ýeri / Çüýremezmiş (94/32)

possun: Kürk.

Oýluk onuň possunydy / Maslahaty jemledik biz (57/2)

Hüjrelige ýeten wagty / Kellesine possun бүрәп (87/30)

Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/28)

pökgi: Top.

Pökgi ýaly gapan bolduk / Gijä galan atbaşçylar (57/22)

prokuror: Savcı.

Baş zömmek telpeklisi / Raýonyň prokurory (107/4)

Prokurordan kem çykmady / Hawa la gyz şo geplände (118/6)

pukara: Fukara.

Pukaranyň gözýaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/25)

Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/12)

pul: Para.

Şagyrdatdy saçlarynyň / Şir suratly pullaryny (29/20)

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/18)

Jübüjigä pullumyşyn / Wah sen onuň puly bile (59/13)

Jübüjigä pullumyşyn / Wah sen onuň puly bile (59/14)

purgunçy: Faytoncu.

Beýlekisem purgunkeşi / Dükançyny purgunçyny (105/31)

purgunkeş: At arabasını kullanan adam.

Beýlekisem purgunkeşi / Dükançyny purgunçyny (105/30)

put: Ağırlık ölçüsü.

Her ertekiň muzdy üçin / Halta girdi bir put pagta (95/18)

Çydamady ýarym puta / Bir atadan ýeke Taýmaz (120/12)

pürk-: Saçmak.

Pürkenmişin gök nasyny / Çöp düýbünde döränleriň (55/32)

pyçak: Bıçak.

Pyşdyla tüý biter diýdi / Munuň ýaljak pyçaklara (35/35)

Pyçaklaryn güjeňleşip / Jylawlaryn çekdi birden (63/24)

Jan gerekmi pyçak diýşip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/26)

Guş burunly gyrçuw kişi / Lowurdadyp pyçagyyny (64/2)

pyntyk: Tomurcuk.

Dömüp gelýän pyntyklaryn / Göroglynyň Pyragynyň (74/4)

pysyrdaş-: Fısıldaşmak.

Ganatlaryn döwjek bolýan / Janhowulna pyşyrdasyýan (121/27)

pyşdyl: Kaplumbağa.

Pyşdyla tüý biter diýdi / Munuň ýaljak pyçaklara (35/34)

pyşyrda-: Fısıldamak.

Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/22)

Ýoldaşlarna bir zat bir zat / Pyşyrdady üçüň biri (63/29)

Pyşyrdady Saşa daýy / Çepbe birden keçä dökdi (81/10)

Ýetiň diýip pyşyrdady / Iki eli goşardady (97/25)

pytra-: Dağılmak.

Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňañ gary (112/13)

Aslyşdy da eňeginden / Pola gaçyp pytrap gitdi (113/26)

Göýä ähli bagtsyzlygy / Pytrap gitdi yzy bile (113/28)

pyýada: 1. İnsan.

Ynha şo gyz diýýänimä / Şu ak gyňaç pyýadadyr (40/26)

Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/12)

Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/30)

Sarman ýaly pyýadanyň / Suwun ýykan özüň bolma (91/15)

Baş pyýada dat edýärdi / Biri arçyn (109/9)

Büküdikläp dört pyýada / Öwlýälige girip gitdi (109/33)

2. Yaya olarak savaşan askerlerin oluşturduğu sınıf.

Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygryp gelyän pyýadalar (63/21)

Gynlaryndan jöwherlerin / Sogrup gelyän pyýadalar (63/23)

3. Yaya.

Kolhozçylar ganatlydy / Tamakinler pyýadady (121/35)

pyýala: Fincan.

Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/5)

pyz-: Vurup itmek, iteklemek, sürmek.

Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/23)

Şeýderdejik pyzar goýbär / O nämüçin O nähili (102/32)

pýanlyga sal-: Sarhoş olmak.

Pýanlyga salan bolup / Entireklän bolan bolup (69/25)

rast: Doğru, gerçek.

Rast aýdýañ jora diýip / Inçemik gyz myssa güldi (29/5)

Ýagşyzada geregmiz ýok / Rast aýdýañ (88/15)

Rast aýdýañ / Wagşyzada geregmiz ýok (88/16)

rastdyr rastdyr: Doğrudur doğrudur.

Hawa hawa o sözüňe / Şekim bolmaz Rastdyr rastdyr (77/6)

raýkom: Komite.

Uly ýola bakyp durdum / Bu wakany raýkoma (101/25)

Diýişdik biz Ak atlysy / Raýkomyň sekretary (107/2)

Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/19)

raýon: Bölge.

Başy zömmek telpeklisi / Raýonyň prokurory (107/4)

reforma: Reform.

Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kân ýylydy (44/17)

rehnet gör-: Rahat etmek.

Ýer üstünde rehnet görmän / Bükülişip gezipdirler (107/33)

remezançy: Ramazancı.

Remezançy çagalara / Paýlaşdyryp ähli nogly (50/32)

reňbe reň: Alaca, rengarenk.

Reňbe reň atgulagyn / Dakdy onuň depesinden (82/20)

reňk: Renk.

Nas reňkli dişleriniň / Hoňkartdy da gädigini (31/3)

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/7)

Gan reňkli gyrmyzy Gün / Ganly zülpün ýaýyp çykdy (99/24)

Beýle gözýaş reňkli gözýaş / Görmändim men şondan ozal (100/6)

rowaç al-: Nasip etmek.

Il bagtyna rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/15)

rugsat ber: İzin vermek.

Asal goşdy çayymyza / Rugsat ber ogullarňa (75/10)

Rugsat ber daýy diýdik / Dogdy indi pukaranyň (75/11)

rysk: Rızık.

Ak ýolundan sowjak bolýan / Agzyndaky rysgyn alyp (121/25)

sabyr: Sabır.

Menden beter sabyrsyzdy / Bir zatjagaz bahanalap (92/31)

sabr eýle-: Sabretmek, dayanmak.

Gyýylma ynjama sabr eýle könlüm / Gelipdir bir zaman öter
garyplyk (32/27)

sabry ýet-: Sabırlı olmak, sabır göstermek, dayanmak.

Sabry ýetmān galdy ýerden / Ýeri onsoň Taýmaz aga (41/17)

sabyr kāsesi dol-: Sabrı taşmak, sabrı tükenmek, sabrı kalmamak, dayanamaz duruma gelmek.

Howlugardan ir le häli / *Sabyr kāsāñ* mydam *doly* (9/11)

sabyn: Sabun.

Diýdi Derrew *sabyn* çalyň / Sakgalňyza saçyňyza (68/13)

Bir çowuny çeyneşdirdi / *Sabyn* ýokly ýüzüginň (93/25)

Taýmaz başyn yrap galdy / Iki eli *sabynly* gyz (93/35)

Elindäki *sabynyny* / Gahar bilen orandy ol (94/18)

saç: Saç.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan *saçy* laýa batan (11/31)

Şagyrdatdy *saçlarynyň* / Şir suratly pullaryny (29/19)

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara *saçly* parowozyň (32/24)

Hüžžük *saçyn* aýlap aýlap / Goşaryma oradym da (34/22)

Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal *saçym* (42/1)

Daýzaa diýen oğlan sesi / Depe *saçym* düýrüp gitdi (48/2)

Ogullanyň Topugyny / Ýapyp duran ajdar *saçy* (49/2)

Haram *saçy* kesilmişden / Gije gündiz dümtünjiräp (52/2)

Sakgal *saçym* ütselerem / Menä çekmen diýýän Ýolly (54/15)

Diýdi Derrew sabyn çalyň / Sakgalňyza *saçyňyza* (68/14)

Duw ak *saçly* bir pyýada / Gök matany beýläk syryp (73/12)

Gurruk guýa atypdyrlar / *Saçyn* gyrkyp elin çapyp (86/37)

Ot gorsaýar dek ýatanok / Aýal *saçly* darbalaklaň (87/8)

Gara *saçlaň* tolkunyna / Özün dürsäp telpejigin (92/35)

saçym sübse elim kesew [bol-] : Sıkıntılı günlere katlanmak, sıkıntı içinde yaşamak.

Saçym sübse elim kesew / On baş ýyllap elewredim (112/5)

saçak: Sofra örtüsü, masa örtüsü.

Çanagynda düýe çaly / *Saçagynda* ýagly petir (5/26)
Hatar hatar onlap *saçak* / Onlap ýerden açylyp dur (7/33)
Kendirikde maýa gatap / *Saçaklaryň* boş aýynda (10/28)
Kendirigmi düşek edip / *Saçagymam* ýapynypdyr (11/11)
Ýöne munuň *saçagymy* / Ýapynmasy nämedenkä (11/14)
Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/22)
Artyp ýatyr *saçagymdan* / Ökjelerem edil ýöne (12/8)
Wah çal beýni ýigit diýip / *Saçagymy* gujaklady (14/4)
Saçagynda mele myssyk / Gatbar gatbar nanlary bar (15/24)
Saçagmyzy tegeledik / Eýesine gargap ýören (38/33)
Silkdi weli *saçagyna* / Akja nogluň arasyndan (50/24)
Oýluk onuň ýassygydy / Oýluk onuň *saçagydy* (57/1)
Küde boldy *saçagymyz* / Ekizleri goýduk welin (120/8)

saçyl-: Saçılmak.

Çar tarapa *saçylýardy* / Bu gün Lenin atamyza (73/8)

sadaka: Sadaka.

Hem agzyma hem burnuma / *Sadakasyn* emläp geçýär (21/11)

sag: Sağ taraf.

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/23)

sag bol: Sağ ol.

Alty sany galtamana / Bir *Sag bola* ýarag satan (113/18)

sagy soly: Sağı solu.

Ägirt ýarym halkasyna / Ýerleşdirip sagy soly (82/17)

sag-: Sağmak.

Düýe sagyp öýlerine / Girip barýan Bossan eje (83/5)

sagat: Saat, süre.

Tanalypjyk seçilýändir / Şondan ötri her sagatda (81/19)

sagat bol-: Sağlıklı olmak.

Sagat bolup sanda däldik / Hassa bolup donda däldik (85/27)

saglyk: Sağlık.

Hä Taýmaz jan gurgunjamyň / Işdaş hemme saglykmydyr (45/34)

Ýeri onsoň saglyk niçik / Goýun dersin geýen böri (90/34)

sagry: Sağrı.

Dordepeliň sagrysyna / Ogulla gyz düşüberdi (62/21)

Sypaşdyrdyk sagrysyny / Ýallarynyň tellerini (66/31)

sahylyk: Cömertlik.

Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/15)

sakçy: Bekçi.

Dänämiziň sakçysyny / Öw saklaýan harmanynda (86/8)

sakga: Aniden.

Işgimizden ädip ätmän / Sakga aýak çekipdirin (24/11)

Atlarmyzy sakga durzup / Jylawlary burduk yza (63/18)

Arlap barýar polat atym / Birdeni kä sakga durdy (124/3)

sakgal: Sakal.

Sakgal murty gar diýseň de / Agaç etli hor diýseň de (4/9)
Ak sakgallyn daraşdyrды / Myhmanlary esli salym (9/2)
Kümüş ýaly gülbüretdim / Sakgalymy çürte çürte (26/20)
Eý musallat kim sen diýip / Penjeledim sakgalymy (36/12)
Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal saçym (42/1)
Sakgal saçym ütselerem / Menä çekmen diýýän Ýolly (54/15)
Çal sakgallyn ýeňsesinden / Bürgüt ýaly penje salyp (64/15)
Ynha saňa gelin diýip / Sakgalyndan aýlap çekdi (64/18)
Diýdi Derrew sabyn çalyň / Sakgalňyza saçyňyza (68/14)
Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar diýdi goja (68/17)
Eňegimiz käşir ýaly / Sakgalymyz ýerde ýatyr (68/24)

sakgaldaş: Yaşlary eşit olan, yaşıt, akran.

Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/1)
Bu nämäniň alamaty / Sakgaldaş jan boljagyňdyr (103/5)
Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/21)

sakla-: 1. Saklanmak.

Janyň gynap bu ýaşıňda / Gaty duly saklap ýatma (15/29)
Saklap ýatan Mätäçlikdi (42/10)

2. Korumak.

Çaga guş dek sakladyň sen / Gujak gerdiň Balam diýip (75/15)

3. Sahiplik etmek.

Dänämiziň sakçysyny / Öw saklaýan harmanynda (86/9)

saklan-: 1. Kendine hakim olmak.

Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/8)

2. Saklanmak, gizlenmek.

Saklanmysyn uly ýoly / Günbatardan ýetip gelýän (55/16)

sal-: 1. Koymak, yerleşirmek.

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/1)

Irden iýjek tötegmi de / Sanajyna salyp gitdi (30/35)

Donumyzy telpegmizi / Ýerzemine salyp geldi (68/4)

2. Sallamak.

Ýumrugymy daş dek düwläp / Saldym welin bykynyndan (32/4)

Nädäýerkäň ýez zit diýip / Saldym weli piliň sapyn (96/26)

3. Yayılmak.

Diýen myşmyş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/20)

4. Atmak, fırlatmak.

Senä edil Saşa daýyň / Ýelharaza gylyç salýan (96/32)

5. İçeri almak, sokmak.

Aşagyndan lomy saldy / Kürsäp girdik (99/34)

6. Hazırlamak.

On bäş ýylmy her haýsyna / Özüm bolsam torba salyp (117/19)

salam: Selam.

Gyzyl elwan degre daşy / Salam saňa alabahar (64/28)

Salam saňa ýazyň başy (64/29)

Salam obam / Ilat bary (78/1)

Pişiksöýer ýaş ýigitdi / Salam (104/29)

Salam / Hany arçyn (104/30)

Salam Taýmaz kurgunmysyň / Armaweri Nu kak delo (107/19)

Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/3)

Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/3)

salam al-: Selam almak.

Ýene geldim oraçama / Salamymy ilki alan (33/36)

salga-: Sallamak.

Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/14)

salkyn: Serin.

Işikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/2)

salla-: Sallamak, indirmek.

Sallap gaýtjak Han guýsuna / Sakgaldaş jan Han guýudan (117/20)

Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/14)

sallah: Bekar.

Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylypdyr (11/12)

Daşlaşaryn diýip ýörkäm / Sallahlygym bilenjik de (20/1)

Bu topragyň arkasynda / Ah çekip ýör näçe sallah (58/7)

sallançak: Salıncak.

Bu ilkinji posada gyz / Göýä birden sallançakdan (94/9)

Şatyrday sallançagmyz / Dört baş kilä öwrenen ýüp (120/10)

sallanjyra-: Yüzünü sarkıtıp yürümek.

Juwazymyň işiginden / Sallanjyrap geçen wagty (18/34)

salym: An, vakit, lahza.

Ak sakgalyn daraşdyrды / Myhmanlary esli salym (9/3)

sammyk: Aptal.

Bizden beter özüň belet / Seniň sammyk warsakyňa (105/11)

samsyklyk et-: Aptallık etmek.

Taýmaz dogan sen bagyşla / Biz samsyklyk edipdiris (118/35)

samyrdä-: Sayıklamak.

Ogul mährin görkezmediň / Samyrdadym däli ýaly (108/6)

san: 1. Sayı, adet, miktar.

Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/17)

Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/19)

Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/19)

Iki sany dostum bardy / Birinjisi Ýolly Goçdy (43/11)

Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/4)

Alty sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/17)

Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sany üçe baryp (120/15)

Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/16)

2. Nüfuz, etki, güç.

Sagat bolup sanda dældik / Hassa bolup donda dældik (85/27)

sana-: Saymak.

Özümden de belediräk / Ýeke ýeke sanap otyr (34/17)

Haram Çakan sen dälmiđ / Gündizine tesbi sanap (116/16)

sanaç ~ sanaj: Torba.

Irden iýjek tötegmi de / Sanajyna salyp gitdi (30/35)

Siz oturyň häzir gelýän / Diýip Ýolly sanaçygy (49/34)

Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçjygyn (50/22)

Agdardy gyz boş sanaja / Öýe gelip sanaçjygyn (50/23)

Garry mama giňden açyp / Sanajynyň bujagyny (81/22)

sanaş-: Tartışmak.

Deň sanaşar güler otyr / ýürejiňni biler otyr (5/13)

sanaşdyr-: Tartışmak.

Diýip köne tesbisini / Ýetişdigine sanaşdyryp (83/24)

sanawaj: Bazı düğün gösteri oyunlarında oyundan önce baş ebeyi kimin çıkıp kimin kaldığını belli etmek için ahenkli söylenen sözler. Tekerleme.

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/11)

sandan çyk-: Kötüleşmek.

Irels gaçdy aýagyma / Çep uýlugym sandan çykdy (33/32)

sandyk: Sandık.

Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmäh (122/1)

sandyra-: Titremek.

Edil özi / Sandyrady meniň dyzym (108/24)

Sandyrady mürzäh dyzy / Onýança da gyzganlykdan (108/25)

sandyrat-: Titremek, sarsılmak.

Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/35)

Göýä diýrsiň kulaklaryň / Tüýnüklerin sandyratdy (89/26)

sandyrawklyk: Titreklik.

Sandyrawklyk peşgeşini / Berip garyp ellerime (22/23)

sanj-: Batırmak.

Naýza bolup sanjyp barýar / Gatbar gatbar palas haly (47/1)

sap: Sap.

Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäh ön ýanyna (55/30)

Elindäki ak saplyny / Açbykyna boýlap çekdi (64/19)

Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja äýnegini (85/20)

Dulda duran pil sapyny / Ellerimde salgap çykdy (96/13)

Nädäýerkäh ýez zit diýip / Saldym weli piliň sapyn (96/26)

Ýarygije ýüwrüp gelen / T Taýmaz p piliň sapy diýip (115/7)

sap-: 1. Başlamak.

Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan horoşdygyn (81/16)

2. Bir şeyi bir başka şeye geçirmek.

Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/5)

sapajakla-: Hile yapmak, oyun yapmak.

Mündüm ýañkyň söbügine / Sapajaklap ýetäýende (90/21)

sapak ber-: Ders vermek, okutmak, eğitmek.

Diňe ogul gyzymyz däl / Sapak berýär özümize (121/3)

sapan: İki ucuna lastik ve bu lastiğin ortasına genişçe bir meşin parçası bağlanmış olan, ağaç dalından yapılmış Y biçiminde çatal.

Atylypdyr misli sapan / Nasyň güýçli derman bolsa (56/4)

sapança: Tabanca.

Kisämdäki sapañçamdan / Üç dört oky güwletdim men (124/24)

sapar: Sefer.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geleý topar topar (5/3)

Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/5)

Onlap sapar zyýarata / Baryp gaýdan aýmançamyň (108/11)

saplan-: Tamamlamak.

Obamyzdan saplanyança / Aýrylmady öňümüzden (122/9)

sara-: Sarmak, dolamak.

Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/3)

saral-: Sarılmak.

Ýüplük ýaly saralypdyr / Şu gün bolsa alty aýlyk (87/35)

saraşdyr-: Sarmak.

Mäşirigne saraşdyrdy / Asman pälwan howlukmawer (9/8)

sarat-: Sarmak, dolamak.

Saradypjyk gitmekçimiň / Buýrugmyza däl diýerçe (31/31)

saraý: Saray.

Saray ýaly howlusyna / Kerwen tutup süýşüp geldik (7/27)

sargyt: Görev, iş.

Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/13)

sark-: Sarkmak.

Oraçama süýnüp sarkyp / Mamyş geldi ýassynara (45/17)
Galyň heleý uz ýaşynyp / Süýnüp sarkyp eräp barýar (58/22)

sarnaşdyr-: Fısıldamak.

Diýişdirip gaýta gaýta / Ýetişdigme sarnaşdyrdym (22/14)

sars-: Sarsılmak.

Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/21)
Geçdi gyzyň alkymyna / Ägirt göwre sarsyp gitdi (92/34)

sarsdyr-: Sarsmak.

Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrdy toýnak sesi (30/37)

sary [sa:ry]: Sarı.

Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary ýoly (45/30)
Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtyk balagyma (48/5)
Sary gaşlaň aşagyndan / Doganym dek bakýar olar (72/8)

sat-: 1. Kendinde olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek, taslamak.

Edermenlik satyberdim / Bärini bak garry kempir (16/27)
Emma dogan öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/4)

2. Bir çıkar karşılığında bir şeyi gözden çıkarmak, feda etmek.

Pälä nähak satan ýeri / Artelmiziň başlygynyň (39/30)
Gara şaýa satýan eller / Göz önümden geçdi meniň (73/26)
Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/19)

3. Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/30)
Iki tokga kerpiç çäýa / Mamyş baýa satan eken (44/36)
Burnun göge tutup gelýän / Narpyz baryn satyp gelýän (55/23)

Çakan molla ilgözüne / Indi doga duz satanok (87/2)
Alty sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/18)

4. Döneklik, hainlik etmek.

Indi sizden ýoldaş bolmaz / Satdyňyz siz ýoldaşlygy (109/26)

sawçy [sa:wçy]: Dünürçü.

Sawçymysyň Gedaýmysyň / Ýa garyba howandarmyň (13/6)

saýa: Gölge.

Bu gün seniň giň saýaňa / Garyp bile Senem gelýär (66/21)
Işikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/2)
Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzän (80/4)
Suwlap ýatan saýasynda / Porsap duran nasly murtun (80/6)
Towlap ýatan saýasynda / Heleýiniň gün ýaşarna (80/8)
Howlap ýatan saýasynda / Keljesiniň elin oýnap (80/10)
Aýnap ýatan saýasynda / Altmyş ýaşan görgülini (80/12)
Gynap ýatan saýasynda / Garyplaryň gylyç bile (80/14)
Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/16)

saýgyç: Yün için çubuk.

Saýgyç ýaly aýaklaryň / Kendirigme tapbyldadyp (13/18)

saýlan: Nakış.

Özi guýup özi ýasap / Degerlisin saýlan ýaly (6/2)

saýlan-: Uzaklaşmak.

Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (34/36)

saýlap seç-: Seçmek.

Üç bedewi saylap seçip / Guýy suwly meşigmizden (57/12)

saz [sa:z]: İyi, düzgün.

Jahyl kimin keýpi sazdyr / Agşamara çay wagtynda (4/11)

sçastliwçik: Şanslı.

Käbir käbir rus dostlam / Sçastliwçik Taýmaz diýşip (71/32)

seç-: Saçmak.

Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/2)

seçek: Püskül, saçak.

Üstündäki seçekleri / Biri galman üzülipdir (22/1)

Depesinde şowurdatdy / Kümüş gamçyň seçegini (64/4)

seçil-: 1. Saçılmak.

Agtyjagnyň depesinden / Nogul nabat seçilip dur (7/36)

2. Ayırt edilmek, fark edilmek.

Tanalypjyk seçilyändir / Şondan ötri her sagatda (81/18)

seda: Seda, ses.

Baraweriň Taýmaz diýdi / Mylaýymja seda bile (21/33)

segsen: Seksen sayısı.

Öz mizemez mülki bile / Segsen süri goýun bile (38/28)

Häzir munuň gyradusy / Segsendenä durman öter (91/20)

sek: Basamak.

Mermer sekiň daşlaryny / Ol kerpiçleň galypyny (72/32)

sekiz: Sekiz sayısı.

Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/17)

Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/18)

Görüpmedi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçmaň (25/11)

Mermer diňiň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/18)

Mermer diňiň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/19)

Mermer diňiň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/19)

Duşuşagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/2)

Hezil berdi öýe çenli / Sekiz aýlap bile işläp (118/21)

sekretar: Sekreter.

Miraplygyň daşyndan da / Partýaçeýkaň sekretary (84/17)

Diýişdik biz Ak atlysy / Raýkomyň sekretary (107/2)

Sekretary mundan öňem / Görüpdim men baş on ýola (107/15)

Ilki gezek tanyşamda / Sekretardy komsomola (107/18)

Raýkomyň sekretary / Ak atyndan böküp düşdi (108/19)

sekunt: Saniye.

Ýarym sekunt geçip geçmän / Ýolly eýýäm daşardady (97/27)

selme: Ot.

Maly dünýä sygman durka / Iýýän çöpi selme baýdy (9/33)

Egrip gezdik dal hatarna / Selme iýdik mal hatarna (85/26)

semawar: Semaver.

Semawarda gaýnan çäýy / Özi demlär özi getir (5/23)

senagat: Sanayi.

Geçip durdy / Ura ura a senagatyň (70/26)

sep: Çeyiz.

Pukaranyň gözyaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/26)

ser-: Sermek.

Pagtamyzy dulda serip / Gök çay süzdük (95/21)

serdar: Leninin hükümranlıgını simgeleyen beş kıta üzerine oturtulmuş beş deveyi anlatır.

Ýylgyryp dur halk Serdary / Ol daşlaryň her nagşynyň (72/24)

sere: Kariş.

Ini boýy oýnam sere / Tilki baýyň keýwanysyn (28/4)

seresap bol-: Dikkatli olmak.

Maňa aga diýýänlere / Seresap bol diýseň nädýär (8/16)

seret-: 1. Bakmak.

Kä seretseň emedekläp / Kä seretseň ýüzüp barýar (6/29)

Kä seretseň emedekläp / Kä seretseň ýüzüp barýar (6/30)

Bir seretsem başyn goýup / Ot kerçelýän misden jama (10/35)

Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/7)

Kör düýämiň gapdalyndan / Gözüme çarhlap serederdim (19/4)

Wah bir seredäýdä diýip / Ýürejigmi erederdim (19/5)

Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/35)

Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulan tutýan (27/3)

Durlugynyň deşiginden / Çagajyklar seredýärler (27/21)

Seredemde akly haýran / Sen nireden gelen bolsaň (34/6)

Bir seretsek gapymyzdan / Ogullanyň ejeligi (51/11)

Garbap aldy kellesinden / Bir seretsem haýýarsyrap (51/24)
Seretsene haram tulaň / Jigim diýýän guljagazyn (52/8)
 Bir seretsek önümüzden / Tozanladyp takyr ýoly (52/26)
 On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/5)
 Bärík seret Sarman batyr / Gyzymyz hem gyzdyr weli (79/12)
 Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/25)
 Üzülyärdik gülki bile / Bir seretsek depämizden (82/5)
 Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/17)
 Gabyrdadyp basdym weli / Bir seretsem astymdaky (90/25)
 Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/23)
 Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelýär (106/31)
 Uzagrakdan seredeňde / Ekiz ýaly meñzeşdiler (107/7)
 Näme beýle aşak bakýaň / Bärík seret Çakan molla (116/2)

2. Seyretmek.

Oturanlar guwanç bilen / Seretdiler Asman ejä (40/18)
 Toşap bile ýag garýardy / Seredýärdi daýymyza (80/21)
Seredýärdi garyp bary / Iki gözi goşa tamda (80/22)

sergezdan: Başıboş, işsiz, gücsüz.

Günmüşin sen / Sergezdanmyň Galandarmyň (13/5)

seril-: Serilmek.

Dört serileň esgä döndi / Ogullanyy (53/11)

sermä-: Yoklamak.

Käte käte zerli göwsün / Sermäp duran Mamyş gelin (45/26)

serp-: Açmak, açyp bırakmak.

Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/22)
 Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/6)

serwi: Servi ağacı.

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi boýly garyp ýara (17/17)

ses: 1. Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşim.

Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn günleş sesi bilen (13/25)

Güldi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/6)

Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelýär tetjal diýşip (37/19)

Daýzaa diýen oğlan sesi / Depe saçym düýrüp gitdi (48/1)

Mamys baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/7)

Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/18)

Ýuwdup barýar sesi bile / Baş aý geçdi (83/33)

Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/6)

2. Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün.

Azan sesi eşdilýänçä / Ýañkalaşyp çekeleşip (17/22)

Bir ses geldi işgimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/26)

Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/37)

Tigirlerne ses goşusyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/25)

Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kän ýylydy (44/18)

Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/18)

Goşulyşdy posa sesi (70/20)

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/22)

Degirmeniň günleş sesin / Öz demine sorup geçdi (82/24)

Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/20)

Diýen sesleň gaýtgynyndan / Äpişgeler lerzan urdy (88/18)

Ýerden ses bar / Ondan ses ýok (91/29)

Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/4)

3. Haber.

Ýerden ses bar / Ondan ses ýok (91/30)

ses goş-: Sesini duyurmak.

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/11)

Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/36)

Sesin goşdy serpuhowly / Sesin goşdy moskwaly (76/1)

Sesin goşdy serpuhowly / Sesin goşdy moskwaly (76/2)

Neneň sesim goşmaýyn men / Rusoiýanyň owazyna (77/11)

sesi ýat-: Sesi kesilmek.

Birdenikä suw guýlan dek / Märekäniň sesi ýatdy (89/28)

Itiň sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijäň ýary (110/5)

ses seza: Ses seda.

Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/19)

seýalka: Tohum ekme makinası.

Ýaşyl depä çykyp barýan / Seýalkanyň deregine (123/22)

seýislen-: Kendine iyi bakmak.

Haýhatly gyş ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/11)

seýran et-: Gezinmek.

Seýranjagaz etmekçimiň / Ýa eliňi arkajygňa (31/29)

säher: Sabah.

Arza berdi säher bile / Golumyzy bulap bulap (77/17)

sähet: Bir işin yapılmasının dinen uygun olduğu saat.

Öýe girdi eda bile / Şu sähetde gelin alýas (21/31)

sähediňiz haçan bolýar: Nasılsınız.

Sähediňiz haçan bolýar / Elindäki ýowşan çöpi (23/5)

sähet pähet: Saat maat.

Ýygnaň diýip gaýdypdyrlar / Sähet diýmän pähet diýmän (53/36)

silk-: Silkmek.

Silkdi weli saçagyna / Akja nogluň arasyndan (50/24)

silkinjirä-: Sallamak.

Silkinjiräp şagyrdatdy / Zer kümüşli döşlerini (54/11)

silkme: Şapka.

Ülkeremä Ýatyň diýip / Silkmesini bulaýlaýar (38/4)

simrug: Bir kuş türü.

Keramatly simrug ýaly / Bereketden berekete (121/20)

Äkidýärdi kolhoz ýoly / Emma weli ol simrugy (121/23)

Ýöne welin ol simruqa / Duzak gurmak indi kyndy (121/32)

siň-: Saklanmak.

Daşly ýabyň boýy bile / Siňip gitdik Aşgabada (67/12)

Bäşisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/28)

siňekdenem: Sinek kadar.

Siňekdenem dem çykady / Taýmaz bile Saşa daýyň (118/8)

sogur-: Koparmak.

Künjarany sogurdym da / Saňa da mün şükür diýip (16/15)

Baraýdygym damagyňdan / Soguraryn diljagazyň (52/11)

Gynlaryndan jöwherlerin / Sogrup gelýän pyýadalar (63/23)

soja-: Nefes nefese kalmak.

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap ylgap geldi (26/26)

Daňdan bile Kürt müjewur / Sojap geldi diýşiň ýaly (116/20)

Pillermizi ýalpyldadyp / Sojap bardyk ýerli ýerden (124/9)

sojap sojap: Nefes nefese.

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/25)

sok-: İçine veya arasına girmesini sağlamak.

Agyzjygña emzik sokup / Gundaglapjyk goýaýarys (8/19)

Galkan goja gantdyr öýdüp / Elin sokdy çally gaba (40/32)

Elin sokup kisesine / Birden onuň gözi düşdi (70/6)

soka: Soku taşı.

Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/29)

Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzyň (39/16)

soku ~ soky: 1. Havan.

Ýanyndaky eýmenç sokyn / Erňeginden ýapyşdy da (13/22)

Üç ýüz göwräň garşysynda / Sokulara gap nirede (91/6)

2. Giysi.

Adam boýly sokusyny / Toba toba Taňrym diýip (51/15)

sokul-: Sokmak, iğnesini batırmak.

Ýer astyndan ýer üstünden / Gömülgen dek sokuljyrap (122/24)

sol: Sol taraf.

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/24)

soň: 1. Sonra.

Gidenden soň / Duýdurmanjyk (19/9)
Almytjygňy aldyň diýip / Ilden soňam elim çarpdym (29/36)
Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/10)
Indiden soň elden bersek / Arkaňdaky perizady (63/12)
Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/31)
Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/32)
Iýiljek zat iýlenden soň / Ýüregňiziň atygypjyk (69/33)
Durandygy duýlandan soň / Indikiňiz näme diýdi (69/35)
Elim agza ýetenden soň / Gurup gaýdan aýmançamyň (108/9)
Giň maňlaýy misli demir / Ärler ölýär Şondan soňam (108/36)
Ondan soňam şundan beýläk / Ýoldaş diýmäň Ýurtdaş diýiň (109/23)
Ölenden soň diriläýdi / Diýmejegini belli diýmäň (122/3)

2. Son.

Diýip aýy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/22)
Öni bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/8)

soňabaka: Son zamanlarda, sonunda.

Boljak zadam görýämişin / Soňabaka molla müfti (37/12)

soňky: Son, sonuncu.

Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/6)
Agzyndaky soňky dişin / Gaňryp aldyk bet kempirden (122/31)
Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişiň syndy bu gün (125/6)

soňky demde: Son anlarında, ölümün hemen öncesinde, ölüm anında, son nefeste.

Essim aýlyp soňky demde / Zordan atdym oraçama (10/33)
Taşlaýjakmy giň jahany / Ýaňy dälmi soňky demde (98/28)

soňky ýola ugrat-: Son yolculuğuna uğurlamak; birinin cenaze törenine katılmak.

Soňky ýola ugratdyk biz / Gapak döşli dostumyzy (100/18)

sopy: Sofu.

Topulypdyr *sopy* Garsak / Geçen gije Çepbe bile (87/31)

sor-: Sindirmek, içine almak.

Degirmeniň güňleç sesin / Öz demine *sorup* geçdi (82/25)

Şybygyndan bir *sordy* da / Yza bakdy Saşa daýy (89/1)

sora-: Sormak.

Gaýtaladym sowalymy / *Soraýamyň* soramýamyň (12/17)

Gaýtaladym sowalymy / Soraýamyň *soramýamyň* (12/17)

Merhummydyr / O tarapyn menden *sora* (17/15)

Sorapmyşyn garyp ene / Ellerinde oýnakladyp (55/28)

Dogtorhana *sorap* barsak / Ýüzi ak tam bolup ýatyr (87/33)

Üçinini hakdan *sora* / Waý allajan toba tagsyr (102/34)

sorag: Soru.

Aýtjak bolýan ähli gepim / Bu *soraglaň* zyndady (22/20)

sorag ber-: Soru sormak.

Daşa *sorag beren* ýaly / Hele hüle haýbatlary (12/18)

sotsializm: Sosyalizm.

Sotsializme iki ýylda / Elter bizi kolhoz ýoly (114/7)

sow-: 1. Yöneltmek.

Birden ötäýtmesin diýip / Başga ýana *sowdum* gepi (23/4)

2. Döndürmek, çevirmek.

Ak ýolundan sowjak bolýan / Agzyndaky rysgyn alyp (121/24)

sowa-: Soğumak.

Taýmaz baba sowan çayyn / Jyňkytdy da jürnüginden (17/36)

Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/4)

sowal: Soru.

Gaýtaladym sowalymy / Soraýamyň soramýamyň (12/16)

Saňa birje sowalym bar / Neneň görýäň şu harmanda (16/29)

Sowalynyň jogabyna / Durmaga da çekinen dek (23/21)

Oglum Çepbäm Nätdiň bizi / Emma indi giçdi sowal (100/13)

sowal ber-: Soru sormak.

İki agyz sowal bersem / Üçünjisin diýdirenok (31/21)

Beýle sowal berme ogul / Bu permany allaň özi (102/28)

sowgat: Hediye.

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/22)

Bu gün bize dört balasyn / Sowgat berdi daýhan halky (69/4)

Sowgat berdi Asman pälwan / Pişmemisiň çelpekmesiň (120/6)

sowjak: Soğuk.

Daş çykardyk Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/11)

sowuk: Soğuk.

Bu gün saňa sowuk ýokdur / Hezil edip gezmeledi (70/4)

sowul-: Dağılmak.

Başýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/2)

sowur-: Savurmak.

Öl çägäni sowrup gelýär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/10)

soý-: Soymak.

Süýthor Tilki meni soýup / Baýnadymy maldan doýup (125/1)

söbük: Taban.

Basyp barsyň söbügine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/21)

Mündüm ýañkyň söbügine / Sapajaklap ýetäýende (90/20)

söhhbet: Sohbet.

Geçenimi ýada salyp / Aşyklaryň sohbetinden (92/24)

sök-: Sökmek.

Turbalaryň söküşdirdik / İn ýokarky gök turbadan (100/32)

Turbalary sökdi daýym / Bü de şeýle Dykylpydyr (101/4)

Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/21)

sön-: Sönmek.

Onýança sönen ojak / Tozap gitdi gys ýeline (21/20)

söwdagär: Tüccar.

Maşat agsak söwdagäriň / Miras goýan aýalydy (45/5)

Topaz gysyk söwdagäriň / Keywanysy Oguldurdy (83/1)

söweş: Savaş.

Susumyzy basmarlaýan / Ganyň ysy gelýän söweş (61/16)

Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/15)

söý-: Sevmek.

Ýollyň söýýän gyzy hakda / Eşdilerdi şeýle myşmyş (44/25)

Beterräjik söýdi seni / Ýakma beyle (60/8)

Şol şumlary söýýärsiňiz / Ýagşyzada dil ýetirmek (88/2)

Kaprylaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/33)

söýdür-: Sevdirmek.

Şoňa özün söýdüreni / Söýdüreni görjek bolsaň (79/10)

Şoňa özün söýdüreni / Söýdüreni görjek bolsaň (79/11)

söýe: Kapının iki tarafındaki ağaç.

Söyesinden sypyp gelyär / Derrew baryp çöwşiň ýandan (27/36)

söýel-: Yaslamak.

Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/16)

söýgi: Sevgi.

Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/30)

Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (43/17)

Söýgi üçin gerek güni / Ajalyň hut agzyna da (57/8)

söz: 1. Doğruluğu kesinlik kazanmamış haber, söylenti, rivâyet.

Ähli sözleň palçygyny / Öz elinde eýlän ýaly (5/37)

2. Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan sözcükler yâhut cümleler dizisi.

Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/4)

Görýäňizmi bu ýigidiň / Tapan bolýan sözlerini (7/6)

Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/16)
 Şeý diýdi de gaýtalady / Ýene başky sözlerini (14/22)
 Bu sözleriň öz agzyndan / Çykanyna öküen dek (23/19)
 Mesilerin geýişdiler / Her kim bir söz tapan bordy (37/22)
 Ýüzüm ýüze meňzäberdi / Sözüm söze meňzäberdi (41/22)
 Ýüzüm ýüze meňzäberdi / Sözüm söze meňzäberdi (41/22)
 Şu sözleri gaýtalardy / Şol üçünji gürpe girýän (43/9)
 Ahyrsoňy orta atdy / Gizläp duran sözlerini (46/6)
 Düşünmedi sözümize / Haram baýlaň kellesini (49/19)
 Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülýän ýokdy (52/30)
 Tuwak şumçy gutardy da / Dabaraly sözlerini (54/8)
 Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (54/35)
 Ilki duşan gyr atlynyň / Diýen sözi bitmelidi (55/11)
 Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/3)
 Öz göwnüne gyz gelinler / Sözjagazy duz gelinler (58/24)
 Özüň ýetiş diýen sözler / Gulagyndan beýnä ýetip (62/7)
 Hawa hawa o sözüňe / Şekim bolmaz Rastdyr rastdyr (77/5)
 Ýollusynyň sözlerine / Boglup gezdik lal hatarna (85/23)
 Tamamyz hem şoldur diýip / Ýolly sözün dowam etdi (86/23)
 Diýip Ýollyň sözlerine / Söz sugşurdy kimdir biri (86/30)
 Diýip Ýollyň sözlerine / Söz sugşurdy kimdir biri (86/31)
 Emma dogan öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/4)
 Boş söz bilen ýallap ýallap / Süňňümüzizi ýakanlary (89/17)
 Tasap gelyän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (102/1)
 Diňe o däl şu pişigem / Şaýat bolar hak sözüm (106/13)
 Aklawçynyň derläýşine / Aklamaga söz tapmasaň (118/1)

söz gat-: Bişeyler söylemek.

Laýly pilin ýuwan bolup / Jeren gyza söz gatýardy (92/10)

sözle-: Konuşmak.

Sözledikçe şaýat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/21)

stol: Masa.

Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzyl baýdak (39/32)

Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/21)

sud: Mahkeme.

Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/7)

Diýip hortap ellerini / Owkalady sud başlygy (109/28)

Gözlerini gyrpyldatdy / Sud başlygy Ýuwaş ş diýip (115/17)

Emma ähli hiläňizden / Şura sudy baş çykardy (116/30)

Aýy goýdy deregine / Sud hökmünden hoşal ilat (117/3)

Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/27)

sudýa: Hakim, yargıç.

Baş günäkär baş tarapdan / Gygyrýardy Ýoldaş sudýa (109/18)

Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/15)

sugşur-: Söylenen sözün üzerine söz söylemek.

Diýip Ýollyň sözlerine / Söz sugşurdy kimdir biri (86/31)

supra: Sofra.

Bir dost bardyr supraňdaky / Nanyň aşyň dosty bolar (43/1)

surat: 1. Resim.

Şagyrdatdy saçlarynyň / Şir suratly pullaryny (29/20)

2. Yüz, çehre, surat.

Ýanja gelen Tokmakdaky / Tilki baýyň suratyna (81/34)

sus-: Susmak.

Içjek diýse suwuny da / Susup berýän Ogullady (48/30)

sussu: Sessizlik.

Sussumyzy basmarlaýan / Ganyň ysy gelýän söweş (61/15)

suw: 1. Su.

Suwly huma boýlaşdyrды / Gözlerime kül gapdyryp (20/24)
Göwşülräk gyrmaköwşi / Ýagyş suwna ezilipdir (21/35)
Içi suwly tüňçämi de / Şo barmana döküpdirin (24/14)
Diwana bir suw hödürläň / Gara gylly meşignizden (30/28)
Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/20)
Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kän ýylydy (44/17)
Içjek diýse suwuny da / Susup berýän Ogullady (48/29)
Işikdäki ojagmyzda / Unly suwy bulap otyr (51/6)
Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/28)
Endam jany suw bolsa da / Bizden oňa haraý ýokdy (60/26)
Ýeriň suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/23)
Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/2)
Tuwak gepçiniň tamdyr suwun / Çöp çalama garyp geçdi (82/30)
Birdenikä suw guýlan dek / Märekäniň sesi ýatdy (89/27)
Sarman ýaly pyýadanyň / Suwun ýykan özüň bolma (91/16)
Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýañakdan bir öpdü de (93/30)
Käsesinden suw berýärdi / Hawa biziň bu mürzämiz (104/26)
Bilýänsiňiz obamyzyň / Şol suw ýykan brigadiri (109/14)
Dodagyna suw damdyrdym / Akbilegiň ýalagyndan (123/1)

suw tut-: Sulamak.

Gapdalymda Çepbe mirap / Jöwenlige suw tutýardy (92/8)
Düýn geçemde Sarman dagy / Albaşymdy Suw tutýardy (110/32)

2. Akarsu.

Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/32)
Üç bedewi saýlap seçip / Guýy suwly meşigmizden (57/13)

Onlap onlap artelleri / Suw boýuna düzüp geçdi (74/28)

suwa-: Sıvamak.

Suwamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/8)

suwçy: Sucu.

Sarman suwçyn Ogulbagty / Likbez okuwyndan çykyp (87/27)

Ekinçilik brigadiri / Eli pilli Sarman suwçy (90/5)

Ýanja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrды (90/11)

Bu zatlardan habarsyzdy / Çepbe suwçyn dili gijäp (92/30)

suwgurak: Sulu.

Ganda görä suwgurakmy / Hä iýiber Galkan molla (40/33)

suwkädi: Su kabağı.

Böwrün tutup kikirdeşýär / Suwkädi dek lykyrdaşýar (58/28)

suwla-: Sulamak.

Yzyn üzmän suwlasa da / Meniň üçin dogrujasy (25/30)

Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwap suwlap (25/33)

Suwap ýatan saýasynda / Porsap duran nasly murtun (80/6)

suwlan-: Islanmak.

Agzyndaky ýaşyl ýaşmak / Durdugyça suwlanýardy (60/25)

suwluktorba: Çanta.

Gyz gerekli bardyr diýip / Suwluktorba atan eken (44/34)

Suwluktorba başçak dykyp / STZ äme zynjyr dakyp (123/7)

suwulgan: Kertenkele.

Suwulgan dek iki heleý / Hasam beter aýnaýardy (61/1)

sübsä: Süpürge.

Gatap ýatan sübsämizden / Öl ýandagyň aşagyna (20/30)

südürle-: İtip, çekip yürütmek.

Südürledi üçün biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/2)

sülçi: Sorgu hakimi.

Sülçi gaýry getirmäge / Daýym bilen kilwanymyz (101/28)

süm-: Girmek.

Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/12)

sümül-: Sokulmak, girmek, aradan geçmek.

Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/20)

sümür-: 1. Bir kerede yiyip- içip bitirmek.

İçi otly bulamakdy / Gördüm etmän sümürýäni (18/10)

2. Bir kimseden veya bir şýyden haksız ve süreklî çýkarlar saęlamak.

Dabanmyzyň azabyny / Eşek ýaly sümürşip ýör (28/31)

süňk: Kemik.

Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/5)

Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbän ýanna guma garşy (54/23)

Menem urdum gezligimi / Süňke degip tyrpyp gitdi (64/8)

süňklek: Kemikli.

Saşa daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/4)

süňňü: Kemik.

Boş söz bilen ýallap ýallap / Süňňümizi ýakanlary (89/18)

süňňüni gemir-: Pestilini çikarmak, haşat etmek, fena halde hırpalamak, çok eziyet vermek, büyük sıkıntı çektirmek, zulmetmek.

Galyň galyň haramhorlar / Süňňümizi gemirşip ýör (28/29)

süpük: Üstü başı perişan.

Başçaklygna asyp goýsaň / Ol beýleki dört süpügiň (117/17)

süpür-: Süpürmek.

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/29)

sür-: 1. İleri doğru gitmek, götürmek.

Sürüp barýan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/2)

2. Toprağı işlemek.

Gatap ýatan ýerimizi / Özi sürjek özi ekjek (83/18)

süre süre: Sürterek.

Gap böwürä süre süre / Dulda duran dünderilgi (28/14)

süri: Hayvan sürüsü.

Öz mizemez mülki bile / Segsen süri goýun bile (38/28)

On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/29)

sürme çek-: Sürme çekmek, sürme çekip güzelleşmek.

Şonuň ýaly şeytan tapsak / Gözüme sürme çekjek (83/20)

sürt-: Sürtmek.

Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/12)

sürte sürte: Sürterek.

Müçenegme mykrazyma / Öl çägäni sürte sürte (26/18)

sürün-: Hareket etmek, sürünmek.

Kim göreşe gelsin diýip / Sürünýänje Taýmazyňyz (74/16)

sütün: Sütun, direk.

Ýüz gözümüz tütün ýaly / Doňup galdyk sütün ýaly (100/15)

süý-: Sündürmek.

Sapajygyn süýen bolup / Şu ýaglygam haçan görseň (93/4)

süýji: Güzel, hoş.

Diýen süýji hyýallarda / Hyrçym dişläp başym ýaýkap (30/12)

süýn-: 1. Uzanmak.

Gap böwürde süýnüp ýatyr / Bir aýylganç garry mama (11/2)

Hawa onsoň ýaňky kempir / Süýnüp ýatyr gap böwürde (18/20)

Oraçama süýnüp sarkyp / Mamyş geldi ýassynara (45/17)

Garyp öýleň ýokarsyndan / Günbatara süýnüp barýar (52/21)

Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/6)

Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/24)

Gara dag dek süýnüp ýatyr / Waý ýetişiň ilim günüm (97/11)

Oturdy da dyza çöküp / Süýnüp ýatan ellerini (98/10)

Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/17)

Müjewürmiz aglap otyr / Öňlerinde uzyn süýnüp (108/32)
Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/2)

2. Kaymak.

Gepleşem ä kem ýakmady / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/11)
Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/12)

süýnüp sarkyp erä-: Kendini naza çekmek, naz etmek, nazlanmak.

Galyň heleý uz ýaşynyp / Süýnüp sarkyp eräp barýar (58/22)

süýre- ~ süýrä-: Sürümek.

Hany şundan goşuň süýre / Daşyrakda heňkir diýdim (13/36)
Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmazy Aý (101/12)
Öz ady hem Mätäçmama / Ony nirä süýräp barýaň (123/14)

süýş-: 1. Toplanmak.

Saraý ýaly howlusyna / Kerwen tutup süýşüp geldik (7/28)
Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/17)
Atgaýtarym süýşüp gelýär / Şir sypatly Saşa baba (123/25)

2. Yanaşmak.

Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/36)
El çarpanma bagry tütäp / Süýşdi bäräk (30/2)
Süýşdüm weli golaý golaý / Tahýajygy oklady da (51/31)
Çykarýarlar / Süýşdük oňa golaý golaý (53/14)
Taýmaz süýşdi Çepbä tarap / Ýolly süýşdi gyza tarap (67/9)
Taýmaz süýşdi Çepbä tarap / Ýolly süýşdi gyza tarap (67/10)

süýthor: Çıkarıcı.

Süýthor Tilki meni soýup / Baýnadymy maldan doýup (125/1)

süz-: Süzme.

Süzüberdi batyr heleý / Toba ile peçan bolduk (51/33)
Ýollusyna çawuş çakyp / Kakow çayyn süzüp otыр (68/28)
Pagtamyzy dulda serip / Gök çay süzdük (95/22)

süzül-: Yırtılmak.

Egnindäki mallaý çabdyň / Tirsekleri süzülipdir (22/4)

syçan: Fare.

Bir tünekde galyberdik / Pişik bilen syçan ýaly (36/10)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/7)
Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/22)

syçra-: Sıçramak.

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/32)
Syçrap düşdi ýektaýyna / Ýola düşdüm Kürsöp urdum (104/14)

syg-: Sıgmak.

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (27/38)

sygyr: Sığır.

Onýança da arçyn Kempin / Sygyr ýaly (29/8)
Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/4)
Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtık balagyma (48/5)
Ony hakyt öňňin gördüm / Myşylap ýör sygyr ýaly (59/6)
Sygyr ýaly molap galdy / Edil bile biten ýaly (62/19)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/7)
Eý waý şeytan gelyär diýip / Sygyr dölä kürsöp urdy (83/4)
Ýandyrdylar çayhanany / Sygyrlaryň bedesini (86/27)
Süýr günortan nahar wagty / Sygrym üçin ot ýygýardym (92/26)
Ala sygrym myş myş edip / Küdämizi yklap ýatyr (96/21)
Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganyım ölä ganyım (115/24)

sygyr-: Islık çalmak.

Äpişgämi takyrdadyp / *Sygyr'ardy* Haýdar daýy (95/4)

sygyş-: Sıĝmak.

Giýew hakda gürrüň berdi / Gelýän myman *sygyşmady* (79/35)

syka syka: Sıkmak.

Başym gözüm aýlaşdyrды / Dolagymy *syka syka* (20/27)

syl- [sy:l-]: Sürmek, değdirmek.

Syldyk ony ýüzümize / Ýöne weli aý biçäre (49/17)

Gören ýaly täze aýy / *Syldyk* ony ýüzümize (66/16)

syn-: Kırılmak.

Döwlet bize döndi bu gün / Soňky dişiň *syndy* bu gün (125/6)

syna-: Sınamak, denemek.

Gaýratyňy bir *synaýyn* / Çawuşyňy onnaň çak la (29/13)

synçga-: Karıştırmak.

Otluçöpden bir til ýolup / *Synçgalady* dişlerini (18/6)

synla-: Bakmak, gözden geçirmek.

Guşap aldy daşymyzy / Geňirgenip *synladylar* (78/4)

Synlap otyr mürzämizi / Onýança da iki kişi (105/2)

synlaşdyr-: Gözden geçirmek.

Synlaşdyryp azylarny / Malyň ysyn alman ýatan (39/2)

synyp: Bir toplumda, aynı görevi yapan, aynı yararı sağlayan, aynı şatlarda yaşıyan büyük insan grubu, klas.

Ýaşı işçi synpy diýip / Saşı daýy çalyar çapak (69/1)

Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/6)

syp-: Kurtulmak.

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/31)

Söýesinden sypyp gelýär / Derrew baryp çöwşin ýandan (27/36)

Aman sypdym / Eneň ataň ikisi de (35/14)

Sypmarsyňyz öňümüzden / Diýen bolup gykuw salyp (62/35)

Balyk ýaly sypyp gitdi / Töweregin garanjaklap (93/16)

sypa-: 1. Okşamak.

Ogullanyň ýañagyndan / Sypady da taýly gezek (67/29)

2. Sıvazlamak.

Aşygynyň elin sypap / Arkan gaýtdy magşuk gözel (100/8)

sypala-: Sıvazlamak, okşamak.

Kirpiklerin oýnakladyp / Sypalady gaşlaryny (18/4)

sypaşdyr-: Sıvazlamak.

Sypaşdyryp dolagymy / Temen bilen ýörmeşdirip (25/16)

Kösük ýaly barmaklary / Sypaşdyryp oýnaşdyryp (30/19)

Mamyşbibi geçip barýar / Sypaşdyryp başyndaky (51/14)

Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrды gaşlaryny (54/10)

Gaşlaryny sypaşdyryp / Iki ýana tovlanýardy (60/22)

Sypaşdyrдык sagrysyny / Ýallarynyň tellerini (66/31)

sypat: Yüz, kılık ve dış görünüş.

Külbikäni basar ýaly / Ön hatarda şir sypatly (85/14)

Atgaýtarym süýşüp gelýär / Şir sypatly Saşa baba (123/26)

sypdyr-: 1. Serbest bırakmak.

Tanaňokmy meni diýdi / Sypdyrmaryn seni diýdi (13/27)

2. Elinden kaçırmak.

Sypdyrmaryn diýip gitdi / Oraz geldi haý bile (50/2)

sypyr-: Sıyırmak.

Ýetip ýetmän atdan düşüp / Sypyrdyk biz jullaryny (66/30)

syr: Sır.

Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrly aýan boldy (101/7)

Mazarystan Ýarygije / Bu nä waka Bu nä geň syr (110/8)

syrly syrly: Gizli gizli.

Syrly syrly garap galdy / Şoňa çenli Çepbe bile (93/36)

syr-: 1. Dolanmak, gezmek.

Hühürdisin pessaýladyp / Obaň için syrlyp gitdi (52/13)

Ýandaklygyň içi bilen / Käriz boýun syrlyp gitdik (107/26)

2. Silmek.

Derin syrly ýeňi bile / Ogullarym o döwürde (55/4)

Ýañja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrly (90/11)

3. Sıyırmak.

Duw ak saçly bir pyýada / Gök matany beýläk syrlyp (73/13)

4. Hafifçe dokunarak geçmek.

Altmyş öýli küren obaň / Gözenegin syrp geçdi (82/27)

syrat: Görünüş, biçim, suret.

Göreninde arlap gelýän / STZ äniň syratyny (82/33)

syrça: Sırça.

Syrça haly guşagyna / Göz önümden geçdi meniň (73/22)

syrtnak sal-: Düğümlemek.

Aýagyna syrtnak salyp / Maşat jerçiň güjüminden (117/14)

syryk-: Yavaşça akmak.

Öň hem ýetik gaharymy / Öz üstüne syrykdyrды (12/35)

Gara läbik syrygyardy / Başlygmyzyň agras ýüzi (90/28)

syý: Elbise.

Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/13)

syýa: Mürekkep.

Mekejiniň ýagyndanmyş / Çüýşesiniň syýasy hem (103/21)

Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (103/34)

Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (104/1)

Kekejinden syýa ýasýan / Senden öňe geçen dälidir (104/6)

şa: Şah.

Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/25)

şadyýan: Mutlu, şad.

Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülýän ýokdy (52/31)
Şadyýana gülýän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/2)

şagalaň: Tören, eýgence, şenlik.

Goşulýardy şagalaňa / Kejebeli gyzył maýa (59/19)

şagyrdat-~ şakyrdat-: Şıkırdatmak.

Bilindäki gaýyş çekiň / Tokasyny şakyrdatdy (13/21)
Şagyrdatdy saçlarynyň / Şir suratly pullaryny (29/19)
Silkinjiräp şagyrdatdy / Zer kümüşli döşlerini (54/11)
Gyrkylygyn şakyrdadyp / Dübleýärdi ýanwar aýy (95/1)
Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/7)

şah: Boynuz.

Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtyk balagyma (48/5)

şakyrda-: Şıkırdamak.

Üzeňňisi şakyrdady / Dogry aýdýaň weli gelin (61/29)

şamçyrag: Mum.

Çykdy günň ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/17)

şaňla-: Uğuldamak.

Täji baýlaň guýlary bar / Şaňlap duran sekiz sany (15/17)
Arçyn Kempin öýnň ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/22)

şapak: Şafak.

Ýaňy dogan şapak ýaly / Çepbe mirap böküp turdy (88/23)

şapbat: Elin ayası, tokat, şamar.

Şykgyldadyp ýugurdym da / Ojagymda şapbat ýaljak (16/20)

şapbylda-: Şapırdatmak.

Gowka ýaly dodaklaryn / Öwran öwran şapbyldadyp (13/17)

Dükanmyzdan halwa alyp / Şapbyldaşyp iýşip durduk (81/32)

şarkyllat-: Gıcırdamak, tıkırdamak.

Köne köwşün şarkylladyp / Çüýräp giden hasasyny (42/4)

şarpyldat-: Şakırdatmak.

Gamçysyny şarpyldatdy / Aýna gonçly ädigine (31/5)

şatlan-: Mutlu olmak.

Bir azajyk şatlanmasak / Halys diri ütdüler le (29/3)

şatlyk: Mutluluk.

Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwlap suwlap (25/33)

Dostluk hakda söýgi hakda / Şatlyk hakda gaýgy hakda (44/1)

şaty: Öfke, şiddet, gazap.

Kän şatylar görseň gerek / Börügiňe suw dolduryp (51/27)

Her kesegne her daşyna / O ýerleriň şatysyny (76/22)

şatyrda-: Çatırdamak.

Şatyrday sallançagmyz / Dört baş kilä öwrenen ýüp (120/10)

şay: Kıymetli takı.

Kakam bendän köwüş tikip / Iki şaya gözün dikip (40/5)

Gara şayá satýan eller / Göz önümden geçdi meniň (73/26)
Gijesine peji ýanap / Şayyn ýakan sen dälmiň (116/18)

şay sep: Çeyiz.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şayá sepe baý wagtynda (7/24)

şayat: Şahit.

Ýöne weli ertirki gün / Şayadyňyz mürze bolsun (106/11)
Şayadyňyz Öwez Garry / Çypdyryp dur Ýalan áydýa (109/19)
Hawa şayat Öwez Garry / Aýdyberň onsoň näme (109/29)
Bu şayadyň şayat däl de / Töhmetçiňem kerwenbaşy (111/21)
Bu şayadyň şayat däl de / Töhmetçiňem kerwenbaşy (111/21)
Ýene birin tapalarys / Halamasaň bu şayady (111/24)
Sözledikçe şayat gelin / On baş düýe ak bugdaýy (114/21)

şayat bol-: Tanık olmak.

Diňe o däl şu pişigem / Şayat bolar hak sözüme (106/13)

şehit: Şehit, din uğruna vatan uğruna canını ortaya koyan kimse.

Ýa atam jan / Şehit atam (62/6)

şek: Şüphe.

Hawa hawa o sözüňe / Şekim bolmaz Rastdyr rastdyr (77/6)

şeker: Şeker.

Öwläkessin meň üçinä / Kem şeker däl ýaremezan (49/30)

şemal: Rüzgar.

Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/4)
Daş çykardyň Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/11)

şemdan: Mumluk, şamdan.

Mermer diňň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/19)

şenbe: Cumartesi günü.

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/4)

şepe: Dost, yoldaş manasında kullanılan söz.

Bu akgaýma tahýajygy / Neneň görýäň Taýmaz şepe (50/29)

şer: Tehlike, bela, felaket.

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/12)

şerigat: Şeriat.

Seň penaňa gaçyp atdyk / Şerigatyň gazabyndan (67/16)

şerray: İsterik.

Indi gel gel Ogulla da / Şu şerrayyň elindedi (48/22)

şetdaly: Şeftali.

Biri şetdaly kakyp duran / Ýanagyňa akyp duran (56/8)

şeyt-: Şöyle yapmak.

Ine şeydip dulda ýatan / Utanjyny arka atan (14/29)

Nälet okap aglap galdy / Ine şeydip Meýdan bile (32/22)

Küýzegula dykyberdik / Şeydip garyp ojagy da (39/7)

Arçynmyzyň mürzejigin / Ine şeydip çakypdy ol (56/19)

Hüwdüläli aýamyzda / Şeydip boýun burup durkak (75/24)

Eger şeydip hemme bolup / Ýumrugmyzy düwsek birden (89/5)

Hak dostumyň huşy hany / Mähriban dost indi şeydip (98/26)

Matamlaryň iň elhenji / Basdy şeydip üstümüzizi (100/17)
Şeyderdejik pyzar goýbär / O nämüçin O nähili (102/32)
Gaty mojuk taýdyrars / Ine şeydip düw düw edip (105/25)
Ýene şeydip dowam eder (109/4)

şeytan: Şeytan.

Eý waý şeytan gelýär diýip / Sygyr döle kürsöp urdy (83/3)
Diýdi A gyz Ogulurdy / Şeytan küje heýjan küje (83/6)
Diýdi Ýene näçe bolsa / Gelibersin şeýle şeytan (83/16)
Şonuň ýaly şeytan tapsak / Gözüme sürme çekjek (83/19)
Şeytan bile öpüşerem / Seniň ýaly ýoldan çykan (83/21)

şeytdir-: Böyle yapmak, şöyle yapmak.

Çapak çaldy bir gul diýip / Heleýini şeytdirenden (39/22)

şäher: Şehir.

Bu gün biziň şähermizde / Goşa baýram goşa parad (72/14)
Hoşlaşdyk biz şäher bile / Ýene geliň ogullarym (77/19)
Şäher ýaly uly jaýa / Bäräk diýip gol bulady (79/36)

şir: Aslan.

Şagyrdatdy saçlarynyň / Şir suratly pullaryny (29/20)
Külbikäni basar ýaly / Ön hatarda şir sypatly (85/14)
Şu güne çen kör ekenik / Kör kimdigi şir kimdigi (105/15)
Atgaýtarym süýşüp gelýär / Şir sypatly Saşa baba (123/26)

şirin: Şirin.

Çigildemden ýüküm tutup / Şirin uka batypdyryn (17/33)
Diýen şirin arzuw bile / Dölämiziň tümmegine (26/11)
Daýza diýen dilleriňe / Gurban bolsun şirin janym (48/12)
Şirin ukyň arasynda / Alasarmyk oýandym men (96/3)

şirin şirin: Tatlı tatlı.

Şirin şirin düşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/16)

şokurdat-: Şıkırdatmak.

Şokurdatdy öwran öwran / Maňlaýymda ýyljyraklap (34/10)

şolaň: O zaman.

Şolaň çişik heleýinden / Üzülipjik delil bile (29/1)

Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/6)

sonça: Onca, o denli.

Näçe näçe bimyratlyk / Ýene sonça müjerret bar (58/11)

Ýigdimiz hem sonça bardyr / Çepbe häzir delil tapsa (79/14)

şor: Çorak.

Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/14)

şowhun: Gürültü, patırtı, çığlık.

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/23)

Diýen myşmyş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/20)

Äpişgeleň perdesini / Ýyrtyp barýar şowhun gülki (69/8)

Çakyşdyrды Saşa daýy / Şowhun gülkiň arasynda (70/17)

Märekäniň şowhunyndan / Äpişgeler endirýärdi (91/21)

şowhun et-: Mutlu olmak.

Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/20)

şowla-: Uğuldamak.

Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzäň (80/4)

şowlu: Başarılı.

İşlerimiz şowlujady / Murtlarymyz towlujady (65/12)

şowly bol-: Doğru olmak.

Garyp işi şowly boldy / Hakjagazym hesipleşdim (38/23)

şowurdad-: Uğuldatmak.

Şowurdadty gidiberdi / Ogrymyzam kowgymyzam (62/29)

Depesinde şowurdadty / Kümüş gamçyň seçegini (64/3)

şu gün: Bugün.

Eçil şu gün Taýmaz baba / Eçil şu gün diýşip geldik (7/29)

Eçil şu gün Taýmaz baba / Eçil şu gün diýşip geldik (7/30)

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/11)

Haw gelinbaý senem şu gün / Gök kürtäni geýseň nädýär (8/13)

Şu gün ýaly bolaýsady / Gara gyşyň hemme günü (26/7)

Obamyzyň görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/21)

Hawa hawa şu gün öýlän / Aparýalar ärsek gyzy (53/17)

Şu gün içmek haram bolsa / Has köpelsin şeýle haram (69/17)

Ýüplük ýaly saralypdyr / Şu gün bolsa alty aýlyk (87/36)

Şu güne çen kör ekenik / Kör kimdigi şir kimdigi (105/14)

Çydam käsäm şu gün doldy / Mundan artyk gezebilmen (112/15)

şullu ~ şully: Akıntılı ve ağırlı göz rahatsızlığı olan.

İki gözi şully mürze / Garlawajyn gorgunladyp (55/24)

İki gözem şullumyşyn / Şuly bile nämişiniz (59/11)

İki gözem şullumyşyn / Şuly bile nämişiniz (59/12)

şum: Kötü, fena.

Ýollyň gyza aşykdygyn / Bilenokdy bu şum heleý (53/16)

Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleýden dynyp barýar (65/10)
Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/1)
Şol şumlary söýýärsiňiz / Ýagşyzada dil ýetirmek (88/2)
Şadyýana gülýän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/3)

şumçy: Dedikoducu.

Tuwak şumçy gutardy da / Dabaraly sözlerini (54/7)
Tuwak şumçyň gykylygy / Durman ýetýär yzymyzdan (106/27)

şura: Meclis.

Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/22)
Näçe işçi äkitdikä / Şuralaryň demir ýoly (76/34)
Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/16)
Emma ähli hiläňizden / Şura sudy baş çykardy (116/30)
Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/26)

şuwla-: Uğuldamak.

Dört tarapdan şuwlasa da / Uzyn gije dişin gyjap (25/26)

şübhe: Şüphe.

Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/25)

şükür: Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Künjarany sogurdym da / Saňa da müň şükür diýip (16/16)

şükür et- : Şükür etmek.

Ede ede şükür diýdim / Nepýaglyja tünňürimi (34/30)

şybyk: Çubuk, tütün.

Şybygyndan bir sordy da / Yza bakdy Saşa daýy (89/1)

şybyrdat-: Hışırdamak.

Mazarlygyň çep ýüzünden / Şybyrdadyp çagyl ýoly (110/22)

şykgylat-: Şıkırdatmak.

Şykgyladyp ýugurdym da / Ojagymda şapbat ýaljak (16/19)

şyltak ýap-: İftira atmak.

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/10)

şypal: Buğday.

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/29)

şypşyp et-: Şıpşıp etmek.

Şypşyp edip damyp durdy (91/33)

şyrdak: Yün şapka.

Diýip ýolly gamçy bile / Şyrdagyna jaýlap urdy (61/36)

Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/20)

şytyr şytyr et-: Çıtır çıtır etmek.

Şytyr şytyr edýädejik / Guşuň dili ýaljak ýalyn (20/38)

tabak: Tabak.

Ellerinde oýnaklatdy / Ot bişirýän tabagymy (13/11)

Maňlaýyma tabak bilen / Geýdirjeg oz bu ýa diýip (13/12)

tabyň: Zorla boyun eđdirilmiş olan, esaret altında.

Gyzgynym bar diýýädiň le / Aýdyp otur Niçik tabyň (91/2)

tagma: Damga, işaret.

Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/13)

tagsyr: Günah.

Üçinini hakdan sora / Waý allajan toba tagsyr (103/1)

tagta: Tahta.

Neneň onsoň Asmanymy / Magtamasyn gyzyl tagta (95/20)

tahýa: Takke.

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/26)

Bu akgaýma tahýajygy / Neneň görýän Taýmaz şepe (50/28)

Tahýajygyn bagra basyp / Uka gitdi Goçuň ogly (50/34)

Men görgüli duýýadym la / Diýip ýollyň tahýasyny (51/22)

Aşyp barýa pellesinden / O tahýany aljak bolsaň (51/26)

Süýşdüm weli golaý golaý / Tahýajygy oklady da (51/32)

Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana diýen bolup (52/4)

Onuň tiken tahýasyny / Mamyşbibi düýnünň özi (53/27)

takyk: Doğru.

Ýylky koý bijiň takyk / It doňuz boldy tamam (74/9)

takyr: 1. Boş.

Bir seretsek önümüzden / Tozanladyp takyr ýoly (52/27)

Onsoň ine ogullarym / Tutulyja takyr dulda (69/10)

2. Saçsyz.

Şu oturan takyr kellän / Özi aýtsyn beýlesini (111/5)

takyrda-: Vurmak, takırdamak.

Nä günäm bar diýýän ýaly / Takyrdady köne gapy (96/28)

takyrdat-: Tıkırdatmak.

Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn günleç sesi bilen (13/24)

Äpişgämi takyrdadyp / Sygyrýardy Haýdar daýy (95/3)

talaban: İşçi.

Özüm ýaly talabandy / Ikinjisi Çepbe Çary (43/13)

tam [ta:m]: Ev, dam.

Irkiljiräp oturmaň da / Giriň kamys tama diýdi (69/30)

Giriň kamys tama diýdi / Ýöne weli ýorganymyz (69/37)

Seredýärdi garyp bary / Iki gözi goşa tamda (80/23)

Tamymyzyň depesinde / Çybşyldy bar Böküp turdum (96/7)

Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/15)

Onsoň ýaňky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/32)

Başaçyklaň bagyr ýüzi / Agardylan tama döndi (111/28)

Arçynsumak sen dälmidin / Tamdyr ýaly içki tamda (115/27)

tama: Umut, istek.

Tamamyz hem şoldur diýip / Ýolly sözün dowam etdi (86/22)

tamakin: Beklenen, umut edilen.

Huşlarynda elin serip / Olar şondan tamakindi (121/31)

Kolhozçylar ganatlydy / Tamakinler pyýadady (121/35)

tamam: Tamam.

Salam Taýmaz salam diýip / Çykdy senden tamam diýip (119/4)

Bäşýyllygy bäşe goýman / Dörtde etdiň tamam diýip (119/6)

tamam bol-: Tamam olmak.

Ýylky koý bijiň takyk / It doňuz boldy tamam (74/10)

tamam et-: Tamamlamak.

Alyp gaçan Ogullamyz / ŽPT äni tamam edip (120/33)

tamamla-: Tamamlamak.

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/6)

tamdyr: Tandır, yere çukur kazılarak yapılan fırın.

Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/28)

Tuwak gepçin tamdyr suwun / Çöp çalama garyp geçdi (82/30)

Arçynsumak sen dälmidin / Tamdyr ýaly içki tamda (115/27)

tana-: Tanımak.

Kim bolupsyň Tanaňokmy / Men şu obaň komsomoly (7/15)

Tanaňokmy meni diýdi / Sypdymaryn seni diýdi (13/26)

Wah o keli bu ýakada / Tanamayan jandar barmy (59/2)

Aýna bakyp özümüz hem / Tanamadyk özümüzizi (68/30)

Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/11)

tanal-: Bilmek.

Tanalypjyk seçilýändir / Şondan ötri her sagatda (81/18)

tanamýandan bolup bar-: Tanıyamaz olmak.

Emma welin hiç zat aýtman / Tanamýandan bolup bardym (6/20)

tanap: Halat, ip, urgan.

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/1)

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/30)

tanyş-: Tanışmak.

Ilki gezek tanyşamda / Sekretardy komsomola (107/17)

taňry: Allah, Tanrı.

Meni seniň maňlaýyňa / Ebedilik ýazdy taňry (13/31)

Meni seniň maňlaýyňa / Ebedilik ýazdy taňry (14/18)

Adam boýly sokusyny / Toba toba Taňrym diýip (51/16)

Taňryň günü köp le diýdi / Ýöne hanha böwediňi (93/28)

Tüf tüf taňrym Toba toba / Çakan mollaň töweregi (102/24)

tap: Durum, hal.

Wah adamlar indi munda / Tap niredéye ýap niredé (91/4)

tap-: 1. Arayarak veya rastgele bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak.

Tapaymarsyň / Tapaymarsyň (4/3)

Tapaymarsyň / Tapaymarsyň (4/4)

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/24)

Asyp goýdum gabsamyzdan / Süpürmäge keçe tapman (20/29)

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (27/38)

Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/5)

Köwüşleriň kümüş naly / Kim nan tapmaz iýmäge (47/4)

Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/5)

Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/6)

Şonuň ýaly şeytan tapsak / Gözümise sürme çekjek (83/19)

Öten agşam gum içinden / Getirdiler läşin tapyp (86/35)

Ertir onuň haram läşin / Gurtlukölden taparsyňyz (88/31)

Bir obadan taparyn men / Ak telpekliň ellisini (111/17)

Ýene birin taparys / Halamasaň bu şaýady (111/23)

Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/26)

Towzasyna gap tapmady / Kilwanymyz Şemsiguly (119/9)

2. Seçmek.

Görýäňizmi bu ýigidiň / Tapan bolýan sözlerini (7/6)

Mesilerin geýişdiler / Her kim bir söz tapan bordy (37/22)

Aklawçynyň derläýşine / Aklamaga söz tapmasaň (118/1)

3. Erişmek.

Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/27)

Ýigdimiz hem şonça bardyr / Çepbe häzir delil tapsa (79/15)

4. Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfetmek

Tilkilerem tapyp bilmez / Bulaň tapan hilesini (111/3)

Tilkilerem tapyp bilmez / Bulaň tapan hilesini (111/4)

tapawut: Ayrım, fark.

Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam eltdi (120/22)

tapba: Birden, aniden.

Itiň sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijäň ýary (110/5)

tapbyldat-: Takırdatmak.

Saýgyç ýaly aýaklaryn / Kendirigme tapbyldadyp (13/19)

tapgyr: Grup.

Şu haýwanlaň baş tapgyryn / Geçirendir öz başyndan (74/17)

tapyl-: Bulunmak.

Diýdim Sallah başym bardy / Bir ene hä tapylpydyr (11/13)

Ýelmik gözläp aglap ýörkä / Harabadan tapylpmyş (44/28)

Bälçiklik hem tapylýardy / Çokaýymyň burny bilen (59/33)

Ýa tapylyar ýa tapylmaz / Mundan beter hassaweli (91/11)

Ýa tapylyar ýa tapylmaz / Mundan beter hassaweli (91/11)

tapyrdat-: Takırdatmak.

Sizem mundan atlandyňyz / Tapyrdadyp çagyl ýoly (116/22)

tarap: 1. Yön, yan, doğrultu.

Ok bagryndan geçensoň hem / Öýne tarap iki ätläp (33/18)

Gün dogjak hem diýişdiler / Dag tarapdan batlyrajyk (37/18)

Aýagynyň ikisinem / Bir tarapa atıp gelýän (55/21)

Hä ýenede arzyň bamy / Ýylkylaryn guýa tarap (56/1)

Kepbäň güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/30)

Üç tarapdan topulýardy / Şo ýagdaýda niredendir (59/31)

Gyzyp duran onki toýnak / Göterildi yza tarap (67/8)

Taýmaz süýşdi Çepbä tarap / Ýolly süýşdi gyza tarap (67/9)

Taýmaz süýşdi Çepbä tarap / Ýolly süýşdi gyza tarap (67/10)

Saşa daýyň tarapyna / Uzalaýdy gyzyň eli (69/15)

Çar tarapa saçylýardy / Bu gün Lenin atamyza (73/8)

Baş günäkär baş tarapdan / Gygyrýardy Ýoldaş sudýa (109/17)

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/29)

Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/1)

2. Özellik.

Merhummydyr / O tarapyn menden sora (17/15)

tarlat-: Gürlemek.

Tarlatsam da az ýalydy / Gowaçamyň gozalary (121/14)

tarsa: Birden, aniden, ansızın.

Birden baba tarsa turup / Gypdy bize gözlerin (7/3)

Üşýän bolma Taýmaz diýip / Tarsa turdy Mamys gelin (47/22)

taryh: Tarih.

Ajy günleň taryhyndan / Assa assa başlaberdi (9/20)

Taryhyna belet Taýmaz / Ol kerpiçleň palçygynyň (72/26)

taryp: Övgü.

Diýip onuň tarypyny / Eşidýärdik on ýyl bäri (66/19)

tas: Hemen hemen, neredeyse.

Heýjanelek yrdym diýip / Tas kakypdym gursagyma (15/33)

Tas burulyp ýykylypdym / Uzyn gije ojar aýryp (26/29)

Tribuna garaý garaý / Tas бүдүрәп ýykylypdym (70/34)

Hummur kazyň gorkany hiç / Tas bozupdy täretini (82/35)

Diýip biziň üstümizi / Tas gömüpdi gyllygyndan (114/14)

Barmagyny tas dürtüpdi / Çakan mollaň garagyna (116/7)

tasa-: Ürküp kaçışmak.

Tasap gelýän Tuwaktäje / Hawa ondan hoş söz eşdip (101/32)

tasma: İnce uzun deri parçası.

Bilek ýaly tasma kesip / Ýagyrynyndan gulagyndan (122/33)

taşla-: 1. Bırakmak.

Adaglymy munda taşlap / Başga gapa gitmen diýdi (16/5)

Çilimiňi taşla diýip / Gulak etim iýýän Ýolly (54/13)

Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keýpiniň in kök wagtynda (79/6)

Taşlaýjakmy giň jahany / Ýany dälmi soňky demde (98/27)

2. Çıkarmak, soymak.

Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/19)

3. Atmak, fırlatmak.

Sygyr dölä taşlap gelen / Dirä ganyň ölä ganyň (115/24)

tawus: Tavus.

Çepbesine gyýa garap / Tawus ýaly owsunýardy (92/16)

taý: 1. Yön, istikamet, taraf.

Ygyş taýdan ýaplanjyrap / Göz gezdirdim juwazyma (26/13)

Mermer diňň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/18)

Mermer diňň sekiz taýy / Sekiz şemdan sekiz taýdan (73/19)

Goňşy obaň her taýyna / Bir aýagyn atyp durdy (81/27)

Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja äýnegini (85/19)

Bir taý köwşün taşlap geldi / Asýa daýzam gelmäşine (97/19)

2. At.

Bir meleže taý bile / Taýy batga batanda (50/4)

Bir meleže taý bile / Taýy batga batanda (50/5)

Çykdy günň ekiz taýy / Şamçyrag dek lowurdady (73/16)

taýy bol-: Dengi olmak.

Bolabilmez taýy diýip / Daýysynyň gulagyna (80/36)

taý-: Kaymak.

Kelläň bile gaýdyrars / Taýmazlygña buýsanmagyn (105/23)

taýak: Baston, deňnek.

Bagrym diräp taýagyma / Görmedigim görde galyp (33/33)

Işige de taýak germäp / Zagyrdyklap ýatsam nätjek (48/15)

taýak salym: Baston boyu; yakın olduğunu anlatmak için kullanılır.

Taýak salym ilersinde / Gul çopanlaň öýi bardy (18/25)

taýdyr-: Kaydırmak.

Gaty mojuk taýdyrars / Ine şeýdip düw düw edip (105/24)

taýdyrt-: Kaldırmak.

Assa assa tyrkyldadyp / Taýdyrtmadyň Taýmaz diýip (42/7)

taýla-: Eşitlemek.

Ýanagymyň her ýüzünden / Bir lukmany taýlap aldy (47/30)

taýly gezek: İki kere.

Ogullanyň ýañagyndan / Sypady da taýly gezek (67/29)

taýpy: Parıltı.

Taýpy ýaly eñejigmi / Taýzardypjyk işe gitdim (26/21)

Eñegmizi taýpy ýaly / Taýzardypjyk goýdy goja (68/15)

taýýar: Hazır.

Kerpiç taýýar diýen özüm / Şol kerpiçleň nury bu gün (73/6)

taýzart-: Sakal, bıyığı kesmek.

Taýpy ýaly eñejigmi / Taýzardypjyk işe gitdim (26/22)

Eñegmizi taýpy ýaly / Taýzardypjyk goýdy goja (68/16)

tazy: Tazı.

Awa gitjek taza döndi / Emma häzir şol tazylar (85/35)

Awa gitjek taza döndi / Emma häzir şol tazylar (86/1)

Ýañja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrды (90/10)

tebip: Yasa dışı doktorluk yapan kimse.

Moskwadan emir geldi / Tebip ýerne dogtor döräp (41/34)

Ömrün haýyp ötmelidi / Açgöz molla nadan tebip (55/7)

Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň diýşi ýaly (55/13)

tegele-: Halka oluřturmak.

Saçagmyzy tegeledik / Eýesine gargap ýören (38/33)

tegelek: Yuvarlak.

Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/17)

Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/19)

tes tegelek: Tamamiyle.

Tes tegelek jylawyny / Bärık bärık öwrüp gelyär (82/14)

Menem onuň kömekçisi / Tes tegelek üç aý bəri (84/19)

tel: Tel.

Sypaşdyrdyk sagrysyny / Ýallarynyň tellerini (66/32)

telek et-: Yanlıř yapmak.

Gülüp bakdym garapäle / Wah ene jan telek edýän (15/11)

telpek: Şapka.

Her gowaça iki telpek / Sowgat beren maý wagtynda (7/21)

Haýbatlandy has da beter / Ak telpegin gyşyk geýip (9/1)

Her haýsynyň kellejigne / Altyn telpek geýdirseň de (18/14)

Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpeginin ters ýylydy (44/16)

Yzmyza çapan bolduk / Telpegmizi göge oklap (57/21)

Donumyzy telpegmizi / Ýerzemine salyp geldi (68/3)
Her ýan döşi gapak ýaly / Telpeginin depeligi (88/21)
Telpeginin tüýi bile / Ynha ýaňy ýuwaş ýuwaş (90/12)
Gara saçlaň tolkunyna / Özüň dürsäp telpejigin (93/1)
Bellisini etdi Çepbe / Hyňk edäýseň telpegiňi (105/19)
Başy zömmek telpeklisi / Raýonyň prokurory (107/3)
Pilleri de bara meňzeş / Ak telpeklä gözüm düşdi (110/14)
Bir obadan taparyn men / Ak telpeklin ellisini (111/18)
Hökman arçyn bolmalymy / Ak telpekli bolsa başy (111/20)
Bir obany üpjün etjek / Telpeginiň gerdi ýokam (119/18)

telpek goý-: Karşı tarafın üstünlüğünü kabul etmek, şapka çıkarmak, saygı duymak.

Men ä walla Taýmaz baba / Telpek goýdum size diýdi (6/36)
Çakymyzdan galarak la / Bizä walla telpek goýduk (117/29)
Garalawjyň gürläýşine / Hawa menem telpek goýdum (117/31)

temen: Büyük iğne.

Sypaşdyryp dolagymy / Temen bilen ýörmeşdirip (25/17)
Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/5)

temmäki: Tütün.

Diýip aýy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/21)
Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/22)

ters: Ters.

Ýüregime gysypdyryn / Ellerimiň tersi bilen (25/1)
Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpeginin ters ýylydy (44/16)
Batanyndan tä dogýança / Terse gitdiň leňneç ýaly (112/22)
Ters yzyny çözläp ýören / Taýmaz bile öz yzyny (114/27)

tesbi: Tesbih.

Diýip köne tesbisini / Ýetişdigine sanaşdyryp (83/23)

Haram Çakan sen dälmi diň / Gündizine tesbi sanap (116/16)

teşne: Susayan.

Duşuşagda sekiz keren / Teşnesine birje posa (94/3)

tetjal: Deccal.

Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelyär tetjal diýşip (37/20)

Eşek sesi eşdiläýse / Tetjal gelyär tetjal diýşip (37/20)

On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/32)

tez: Ürkek, insana alışmamış.

Düşdüm oda bişdim oda / Eý sen dagyň tez jereni (93/21)

tezek: Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş sığır dışkısı.

Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasýan da Ogullady (48/33)

täley: Kader.

Arkasynda Ogulla gyz / Şum täleyden dynyp barýar (65/10)

täret: Temizlenme.

Hummur kazyn gorkany hiç / Tas bozupdy täretini (82/35)

tärim: Yol.

Tärimleri alty ýandan / Gysýar meni gysaç ýaly (46/35)

Taýmaz begem ýelk ýasaýdy / Tärimsizje uk öýüne (48/20)

täze ~ täzä: 1. Kısa süre önce.

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/12)
Dünýä täze inen ýaly / Iki ýana zowzuldadym (25/14)
Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/20)

2. Yeni.

Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/19)
Öl dolagy dazyrdatdym / Täzejesin dolandym da (25/3)
Petiri de lakluk atdym / Aýagymda täze dolak (25/5)
Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/10)
Gören ýaly täze aýy / Syldyk ony ýüzümize (66/15)
Gujaklady gyz gelini / Gujaklady täze dünýäň (74/3)
Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/27)
Garşylady täze ykbal (77/27)
Ýolly dostum täze başlyk / Täze mirap Çepbe Çary (84/14)
Ýolly dostum täze başlyk / Täze mirap Çepbe Çary (84/15)
Goşdy bizi il hatarna / Köne nakyl täzä döndi (85/32)
Ýeke demde gürrüň berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/24)
Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/20)
Täze dünýä açdy maňa / Ogulladyr Saşa daýym (121/6)
Adaglymyň täze öýnüň / Çür başynda oturdym da (124/20)

tigir: Teker, tekerlek.

Tigirlerne ses goşuşyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/25)

tik-: Dikmek, örmek.

Kakam bendäň köwüş tikip / Iki şaýa gözün dikip (40/4)
Bir tahýajyk tikýädi le / Jigim jana diýen bolup (52/4)
Onuň tiken tahýasyny / Mamyşbibi düýnüň özi (53/27)

tiken: Diken.

Demir tiken geýen ýaly / Endam janym çümşüldetdi (14/27)

til: Parça.

Otluçöpden bir til ýolup / Synçgalady dişlerini (18/5)

Endik eden eli bile / Otluçöpüň tili bile (41/10)

tilki: Tilki.

Kepmijikler tilkijikler / Kirpijegin çyglaberdi (38/15)

Gürleş ynha özi bile / Şu ikaýak tilkijigi (90/9)

tirek: Kavak ağacı.

Kelemesin öwrüp gelen / Tirek ysly güpbüsini (115/9)

tirkeşikli: Birbirine bağlı.

Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/17)

tirkä-: Bağlamak.

Tirkäp barýan zadyň näme / Familiýasy Taýmazowa (123/11)

tirsek: Dirsek.

Diýdim weli gözün süzüp / Bir daýandy tirsegine (15/31)

Egnindäki mallaý çabdyň / Tirseklere süzülipdir (22/4)

Atlandym men bu nejisniň / Tirsek boýly hökürine (34/21)

Diýip Taýmaz Galkan gojaň / Tirsegine kakdy weli (41/4)

Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/14)

Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/6)

Käte gysyp tirsegini / Owkalaýar Asýa daýzam (98/13)

titrä-: Titremek.

Hiý eşitmän ýatmak bormy / Jeren gyz hem titräp gitdi (99/17)

Abat daýzaň ýaňagyndan / Goşa monjuk titräp gitdi (113/24)

tiz: Çabuk.

Çapar ýollap hasyr husur / Ogullany tiziräjik (53/34)

tizä-: Hızlanmak.

Ädimim de tizäberdi / Düşüp başlan sakgal saçym (41/37)

toba: Tövbe.

Süzüberdi batyr heleý / Toba ile peçan bolduk (51/34)

Üçinini hakdan sora / Waý allajan toba tagsyr (103/1)

toba toba: Tövbe tövbe.

Adam boýly sokusyny / Toba toba Taňrym diýip (51/16)

Tüf tüf taňrym Toba toba / Çakan mollaň töweregi (102/24)

togala-: Yuvarlamak.

Ýumurtgajyk togaladyk / Ýerine de bugdaý ekip (38/31)

togarlan-: Yuvarlanmak.

Bolýa oglum bolýa diýip / Gapdalyna togarlandym (95/32)

tohum: 1. Tohum.

Çöp düýbünde tohum alyp / Çöp düýbünde doglan diýdi (31/35)

Döläňizde tohum alan / Öz çöpdüýbi gyzyňa çal (56/16)

2. Soy.

Baý tohumy gonçalaryna / Gor guýlan dek boluberdi (36/21)

Täze habar tapyp geldi / Diýdi Kulak tohumyny (75/28)

Baý tohumy ýetişdigne / Kelemesin öwrüp ýördi (92/3)

toka: Toka.

Bilindäki gaýyş çekiň / Tokasyny şakyrdatdy (13/21)

tokga: Topak.

Iki tokga kerpiç çaýa / Mamys baýa satan eken (44/35)

Gözyaş seçen Ogullamyzy / Iki tokga kerpiç çaýa (120/29)

tokgalan-: Yuvarlaklaştırmak.

Tokgalanan gara keçe / Hyrçyny bir dişledi de (100/36)

tokly: Bir yaşını dolduran kuzu.

Ynha gaýmak ynha mesge / Ynha bu da toklyň budy (46/28)

tokmak: Tokmak.

Ýanja gelen Tokmakdaky / Tilki baýyň suratyna (81/33)

Tüýs özi dä diýşip durduk / Garyp dosty Tokmagmyzy (82/1)

tolkun: 1. Ses dalgası.

Diýen sesleň tolkunyndan / Bütün oba sarsyp gitdi (86/20)

2. Saç dalgası.

Gara saçlaň tolkunyna / Özün dürsäp telpejigin (92/35)

tomaşa: Gösteri.

Meniň gurjak tomaşama / Dört baş günden bakyň diýen (115/2)

tomus: Yaz mevsimi.

Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/21)

Bagtymyzyň bakjasyny / Öten tomus gör nätdiler (86/7)

Ýogsa dagy öten tomus / Hoşlaşjakdym özüň bile (112/25)

Öten tomus ownuk mallaň / Guýusyna awy döken (113/1)

Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňsyrypdyk (114/2)

top: Top.

Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/7)

topar topar: Grup grup.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geley topar topar (5/4)

Topar topar dargap gitdi / Pidullary ýedi kesip (117/4)

topar tut-: Sürü haline gelmek.

Gütürdeýär bahar gary / Topar tutup ýomak atyp (118/15)

topaz: Mal heveslisi.

Topaz gyşyk söwdagäriň / Keýwanysy Oguldurdy (83/1)

toprak: Toprak.

Bu topragyň arkasynda / Ah çekip ýör näçe sallah (58/6)

Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/14)

topuk: Topuk.

Ogullanyň Topugyny / Ýapyp duran ajdar saçy (49/1)

topul-: Saldırmak.

Gele gelmän gap böwürä / Topulmasy nämedenkä (11/17)

Topulanmy özüm duýman / Dolagy da petiri de (24/32)

Üç tarapdan topulýardy / Şo ýagdaýda niredendir (59/31)

Topulypdyr sopy Garsak / Geçen gije Çepbe bile (87/31)

torba: Torba.

Hoşlaşardyň torbaňdaky / Haram iýýän duzuň bile (112/29)
On baş ýylmy her haýsyna / Özüm bolsam torba salyp (117/19)
Torbam bilen başçak sallap / Goý sahylyk menden galsyn (124/14)
Köpünsiz bir gitme diýdim / Bar torbamam seňki bolsun (124/17)

toşap: Hoşaf.

Toşap bile ýag garýardy / Seredýärdi daýymyza (80/20)

towk ~ towuk: Tavuk.

Edil towuk guzlaýmaly / Gözüniň her hanasynda (12/2)
Emma weli / Towk pohundan derman ýasap (104/5)

towla-: Eğirmek, çevirmek, döndürmek, burmak.

Taýmaz baba murtun towlap / Iki ujun biz dek çowlap (8/31)
Taýmaz bolsa agzyn towlap / Murtjagazyn ýaglaberdi (38/17)
Towlap ýatan saýasynda / Heleýiniň gün ýaşarna (80/8)

towlan-: Eğirmek, çevirmek, döndürmek, burmak.

Gaşlaryny sypaşdyryp / Iki ýana towlanyardy (60/23)

towlaşdyr-: Buruşturmak.

Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp (16/26)

towşan: Tavşan.

Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/8)
Basyp barsyň söbügine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/22)
Towşan ýaly kämillige / Eginlerne mazam berip (94/12)

towus-: Zıplamak.

Diýip Ýolly diriň diriň / Towsuberdi tüýnükýüpe (50/31)

towza: Değirmencinin öğüttüğü buğdaydan aldığı pay.

Towzasyna gap tapmady / Kilwanymyz Şemsiguly (119/9)

Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/16)

toý: Düşün.

Bu gün oň hem galpak toýy / Goşa baýram açylyp dur (7/37)

Märekäniň ortasynda / Toýuň görki Taýmaz aga (8/4)

Toýlaryna guwansam da / Gözüň gyzyň özündedi (22/17)

Şeýle toýy Taýmaza da / Ýetirsin dä allah özi (22/31)

Toýa baryň Taýmaz diýip / Garyp göwnüm awlan hakda (23/29)

Garyplary toý günü bir / Horlamaýyn diýen ýaly (26/1)

Emma şo gün toýa barmak / Nesibämde ýok ekeni (26/23)

Gönüläýdim toýa garşy / Ýetenimi duýman galdym (26/39)

Ýetne ýütne toýlaryna / Diňe düýn däl bu agşam hem (27/4)

Toý baýramyň hozanagy / Gelin gyzlar bakjaklaşyp (27/12)

Edil dürbä bakýan ýaly / Bu toý şowhun jahyllaň da (27/23)

Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/16)

Tigirlerne ses goşuşyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/26)

Obamyzyň görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/21)

Ýaz ederin toý bile / Art aýagyn ýere diräp (50/8)

Tuwak daýza nirä barýaň / Toýa barýan Toýa toya (53/6)

Toý obasy heniz daşdy / Dört aýakly bu gämini (59/25)

Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/17)

Goşa arzuw goşa myrat / Toýdan toýa geçilýärdi (72/17)

Toý wadasyn beren ýokdy / Jeren hakda Sarman bälçik (79/2)

Toýmuz haçan Ýa da wada / Magşuk gözel ýelýyrtannyň (93/22)

Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/27)

toýa toýa: Düşüne düşüne.

Tuwak daýza nirä barýaň / Toýa barýan Toýa toýa (53/6)

toý et-: Dügün yapmak.

Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/22)

toý tutul-: Dügün yapmak.

Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/9)

toýnak: Toynak.

Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/37)

Gara ýerden ot syçradyp / Toýnaklaryň demir naly (63/33)

Gyzyp duran onki toýnak / Göterildi yza tarap (67/7)

toz: Toz.

Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/11)

toza-: Savrulmak.

Onýançada sönen ojak / Tozap gitdi gyş ýeline (21/21)

tozanlat-: Tozutmak.

Bir seretsek önümüzden / Tozanladyp takyr ýoly (52/27)

tozdur-: Eskimek, yıpranmak.

Harmanmyzda görünyärler / Ahmal bolsak tozdurjaklar (86/5)

töhmet: İftira.

Siz kommunist Emma weli / Gözlegiňiz gybat töhmet (114/12)

Suhan kary sen dälmidin / Suhan kary Töhmet diýip (115/15)

töhmetçi: İftiracı.

Bu şaýadyň şaýat däl de / Töhmetçiňem kerwenbaşy (111/22)

töñňe: Kütük.

Ojakdaky gaty töñňe / Ýuwaş ýuwaş öçüp barýar (51/9)

tör [tö:r]: Evin baş köşesi, konuğun oturtulduğı yer.

Giň dalbaryň dört törüne / Dört tarapdan geçilip dur geçilip dur (8/1)

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/21)

tötek: Ekmek.

Irden iýjek tötegmi de / Sanajyna salyp gitdi (30/34)

töwellany al-: Nasihat dinlemek.

Höre köşe etdik weli / Ol hem aldy töwellany (68/22)

töwerek: Etraf, çevre.

Töweregmi garanjaklap / Bir azajyk münkürlendim (24/24)

Töweregimiz hatar hatar / Ýüň çäkmenli gyrgy bolup (38/11)

Balyk ýaly sypyp gitdi / Töweregini garanjaklap (93/17)

Diýip obaň çagalary / Töweregmi guşap otыр (95/14)

Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/15)

Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/19)

Öz yerinde akyl huşy / Töweregne halka bolup (98/22)

Tüf tüf taňrym Toba toba / Çakan mollaň töweregi (102/25)

Äjit mäjit dar balaklar / Garry orsuň töweregne (103/9)

töwereklä-: Çevrelemek.

Gelnalyjyň duşy bile / Ýene birden töwerekläp (57/19)

tranşey: Kanal.

Rusetiň çöllüğinden / Tranşeyler gazyp barýar (6/28)

tribuna: Tribün.

Tribuna garaý garaý / Tas бүдүрәп ýykylypdym (70/33)

Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/12)

tula: Yoldan çıkan kadın.

Seretsene haram tulaň / Jigim diýýän guljagazyn (52/8)

O nä boluş Náme gep bar / Aý o tulaň gepi känmiş (53/22)

Görmejegim mollaň ogly / Diýýärmişin haram tula (54/4)

tulum: Şişman.

Gelin bary mäläp galdy / Elti boljak tulum heleý (62/18)

tur-: Ayağa kalkmak.

Birden baba tarsa turup / Gypdy bize gözlerin (7/3)

Üşýän bolma Taýmaz diýip / Tarsa turdy Mamys gelin (47/22)

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on kagyzy (79/16)

Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/11)

Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/12)

turba: Boru, baca.

Gujaklady turbasyndan / Öpdi onuň küpesinden (82/22)

Turbalaryn söküşdirdik / İn ýokarky gök turbadan (100/32)

Turbalaryn söküşdirdik / İn ýokarky gök turbadan (100/33)

Turbalary sökdi daýym / Bü de şeýle Dykylypdyr (101/4)

Daş işige çykyp durdum / Turbalary söküşdirip (101/21)

turuz-: Durdurmak.

Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/29)

tut: Dut ağacı.

Işikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/3)
Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/18)

tut-: 1. Elde bulundurmak, elle kavramak.

Kim ozaldan belet bolsa / İçin tutar (6/10)
İçin tutup güle güle / Ýañky ýigdiň gurby gaçyp (6/33)
Ýa ebşitläp ýakasyndan / Tutarmysyň (15/1)
Gul agalaň öýlerine / Bir seretsem bulaň tutyň (27/3)
Tutan ýerim gopup gelýär / Işigi de dyzabersen (27/34)
Ak goşardan tutsam nätjek / Başym goýup gök kürteli (30/20)
Aç bykynyn tutan ýeri / Meýdan bilen men ýetimi (39/28)
Böwrün tutup kikirdeşýär / Suwkädi dek lykyrdaşýar (58/27)
Bogazymdaň jaýlap tutdy / Geçisakgal gojaň eli (64/11)
Jylawmyzy dogry tutup / Pisint etmän başga zady (65/15)
Taýmaz begem bir baýdagyň / Dessesinden tutup barýar (71/14)

2. Kabul etmek, benimsemek.

Köne dawa tutuberdim / Agzym burnum towlaşdyryp (16/25)
Kem etmesin dynçlyk bolsun / Lenin babaň tutan ýoly (41/14)

3. Örtmek, kaplamak.

Daglap geçdi dulugymy / Uzyn gije tüssä tutup (20/21)
Älemgoşar giň asmanyň / Deň ýaryny tutup durdy (81/26)
Göz önümi tutdy duman / Ol müjewür aýdyp gitdi (104/34)

4. Yöneltmek.

Burnun göge tutup gelýän / Narpyz baryn satyp gelýän (55/22)

5. Ele geçirmek, yakalamak.

Hemmejesi özümüzden / Çepbe pälwan Tutuň diýip (62/32)
Ýañja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrды (90/10)
Kürsäp girdi tutdy meni / Yzyna ber arzamyzy (105/4)

Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/13)

6. Kapatmak, sarmak.

Üsgürmäge ejap edip / Agzyn tutdy yzda biri (112/12)

tutaklaş-: Tutuşmak.

Tutaklaşyp oturmaýyn / Ýalbarybam bir göreýiň (15/4)

tutaşdyrlyk: Çıra.

Tutaşdyrlyk dykyşdyrdym / Gara çyraň peltesinden (20/32)

tutdur-: Tutuşturmak.

Diýip onuň ellerine / Daş tutdurýar Çepbe wäşi (91/28)

tutul-: Yakalanmak.

Onsoň ine ogullarym / Tutulyja takyr dulda (69/10)

tutuş: Tümüyle, baştan başa.

Şondan bäri tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/17)

tuty: Örtü, perde.

Saşa daýy kamys tutyň / Bir çetini gösterdi de (69/23)

Eşdilende käse sesi / Kamys tutyň aňyrsyndan (70/19)

tuz: Toz.

Kartlarynyň tuzy gelýär / Görer bolsaň ho gelýän gyz (80/32)

tüm: Karanlık.

Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/14)

tümen: Para birimi.

Ol gölleri çitýän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/25)

tümmek: Tümmek.

Diýen şirin arzuw bile / Dölämiziň tümmegine (26/12)

tünek: Ev.

Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (34/36)

Bir tünekde galyberdik / Pişik bilen syçan ýaly (36/9)

Tüneginde bogul diýip / Arçyn Kempin heleýiniň (39/24)

tüňçä: Çaydanlık.

İçi suwly tüňçämi de / Şo barmana döküpdürin (24/14)

Oturtmakam tüňçä derek / Gyňajyňy gönelt diýip (51/29)

tüňňür: Fıçı.

Ede ede şükür diýdim / Nepýaglyja tüňňürimi (34/31)

tüsse ~ tüssä: Duman.

Daglap geçdi dulugymy / Uzyn gije tüssä tutup (20/21)

Çöpjagazy nemläp geçýär / Tüsse bolsa aç garnyma (21/9)

Tüsse berlen Tilki bile / Hawa ol hem hesipleşdi (38/25)

Burum burum gök tüsseli / Ak öýüne girip gitdi (52/14)

Tüssesi de ite meňzäp / Depämizden üyrüp barýar (52/22)

Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/6)

Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/24)

Yza urýar ajy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/28)

tüsselä-: Tütmek.

Garagörnüm gündogarda / Tüsseläp dur çopan goşy (64/26)

Akja jaýyň tüsseläp dur / Aýnaň açyk gapyň açyk (67/19)

tütün: Duman.

Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/17)

Ýüz gözümüz tütün ýaly / Doňup galdyk sütün ýaly (100/14)

tüwdüril-: Dönmek, vazgeçmek.

Tüwdürlipdi gullugyndan / Hakykatyň ýumagyny (114/17)

tüý: Tüy.

Garry aýyň tüýi ýaly / Iki gözi deşip gelýär (11/32)

Pyşdyla tüý biter diýdi / Munuň ýaljak pyçaklara (35/34)

Köne tüýün düşürberdi / Baş salnanda Taýmazgulyň (39/10)

Telpegiň tüýi bile / Ynha ýaňy ýuwaş ýuwaş (90/12)

tüýkülik: Tükürük.

Ak öýüne sümüp gitdi / Tüf bigaýrat Tüýküligim (104/13)

tüýlek: Kıllı.

Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/6)

tüýnük: Tavan.

Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/16)

Göýä diýrsiň kulaklaryň / Tüýnüklerin sandyratdy (89/26)

tüýnükýüp: Tavandan asılan ip.

Diýip Ýolly diriň diriň / Towsuberdi tüýnükýüpe (50/31)

tüýs: Belli vakit, tam vaktinde.

Keýpiniň tüýs jaý wagtynda / Ylaýta da giň dalbara (4/13)

Bir gün agşam çaý wagtynda / Keýpiniň tüýs jaý wagtynda (7/18)

Tüýs irikgä edýän diýip / Asman eje ýüplüginini (9/6)

Öz bitini özi iýýän / Tüýs ýerinden gelme baýdy (9/35)

Tüýs özi dä diýşip durduk / Garyp dosty Tokmagmyzy (81/35)

tyg: Kılıç.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdí (10/3)

tyňza-: İçí ağzına kadar, patlayacak gibi dolmak.

Garynjygy tyňzaberdi / Goş öküziň dereğine (41/27)

tyrkyldat-: 1. Titretmek.

Assa assa tyrkyldadyp / Taýdyrtmadyň Taýmaz diýip (42/6)

2. Tıkırdatmak.

Gök galamyn tyrkyldatdy / Ertesi gün gijän ýary (115/18)

tyrp-: Kaymak.

Menem urdum gezligimi / Süňke degip tyrpyp gitdi (64/8)

tyrsylla-: Kımıldamak.

Köýnek tapan don isleýär / Tyrsyllayan ak goşara (93/13)

uç ~ uj [u:ç]: Uç.

Taýmaz baba murtun towlap / Iki ujun biz dek çowlap (8/32)

Iki uçly dagy dälđi / Ýassynara gaydamda da (30/7)

Jöwherimiň ujun goýup / Dyzym bilen iki böwrün (35/26)

Bulaşdyran piläňizden / Uç çykaryp özüňizi (116/32)

uç-: Uçmak.

Alkymyma dykyljyrap / Uçjak gaza meñzeýärdiň (40/24)

Kowan bolýar yzymyzdan / Edil göge uçsaňyz da (62/34)

Ýer gyratlap uçup barys / Nazar alyp Aşgabadý (65/17)

Asýa daýzam öýlerine / Uçup gitdi ak guş ýaly (97/32)

uçgur: Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ.

Gök mandala jalbarynyň / Uçguryna haýbat berip (31/8)

uçma: Cennet.

Görüpmedi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçman (25/11)

uçuk uçuk: Uçuk, dudak kabartısı.

Dodaklary uçuk uçuk / Bir seretsem gözem açyk (11/6)

ugar: Alnında akı olan.

Kömür Ugar Nāme nāme / Düşünmedim beýhuş ýaly (97/29)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/24)

Bärik çekdi Ýollyň dilin / Kömür kömür Ugar Ugar (97/24)

ugra-: 1. Uğramak.

Diýdi Ertir ikiňiz de / Daňdan pälä ugramaly (31/18)

Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbäň ýanna guma garşy (54/23)

2. Yola çıkmak.

Diýip zaryn hiňlendik de / Ugraberdik (32/30)

ugur: Uğur, yol.

Ýüregimiň aýtjak zadyn / Öz ugruna goýanokdy (22/26)

Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/26)

ujuz syp-: Ucuz atlatmak, zor veya tehlikeli durumdan az zararla sıyrılmak.

Yžraýkoma habar berip / Çepbe bile ujuz sypdyk (114/4)

uk: Evin çatısını inşa etmekte kullanılan uzun ince ağaç.

Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/23)

Bu nätdiň alla taňrym / Kesewiden uk bormy (47/8)

Taýmaz begem ýelk ýasaýdy / Tärimsizje uk öýüne (48/20)

uky: Uyku.

Şirin ukyň arasynda / Alasarmyk oýandym men (96/3)

uka bat-: Uykuya dalmak.

Çigildemden ýüküm tutup / Şirin uka batypdyryn (17/33)

Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/15)

Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/14)

uka git-: Uykuya dalmak, rahat ve derin bir şekilde uyumak.

Tahýajygyn bagra basyp / Uka gitdi Goçuň ogly (50/35)

ukla-: Uyuklamak.

Aňk taňk boldum Ýüzün tutup / Hor hor edip uklap ýatyr (11/5)

Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/20)

ulal-: Büyümek.

Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/14)

ulaldyl-: Büyütülmek.

Uldyldan kölgesi dek / Gapydaky ýarak itiň (52/18)

ulam: Önemli.

Şondan ulam dileg bormy / Diýip Ýaşlyk güldi lahlah (58/4)

ulan-: Kullanmak, bir şeyden yararlanmak.

Mal deregne ulanýarlar / Doganmyzy ärimizi (28/32)

Ulanmaly öz elini / Diýýän ýaly Lenin nury (73/34)

ullakan: 1. Önemli, yararlı.

Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (58/1)

2. Büyük.

Bir ullakan kerpiç jaýyň / Howalaly depesinden (66/11)

ulu ~ uly: 1. Büyük.

Ulumyň sen / Kiçimiň sen (5/5)

Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/24)

Saklanmyşyn uly ýoly / Günbatardan ýetip gelýän (55/16)

Şäher ýaly uly jaýa / Bärlik diýip gol bulady (79/36)

Uly ýola bakyp durdum / Bu wakany raýkoma (101/24)

Uly ýola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/29)

Uly depe çägesöw gum / Böwşäp ýatyr Mazar boşdy (108/17)

2. Yetişkin.

Göwnüň biler diliň tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/10)

Göwnüň biler diliň tapar / Uly bolsaň uly ýaly (5/10)

3. Niceliği çok olan.

Diýen myşmyş obamyza / Uly şowhun salyberdi (36/20)

Göreş edýär uly ömür / Beýle ömrüň maslygy da (108/37)

uly uly: Koca koca.

Dodaklaryn ýalaşdyryp / Pallady da uly uly (31/16)

un [u:n]: Un.

Un üwtmäge baranlary / Gyzyl gyran gülüşdiýrdi (10/13)

Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/18)

Işikdäki ojagmyzda / Unly suwy bulap otыр (51/6)

unut-: Unutmak.

Kim unudar özi hakda (44/12)

ur-: 1. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla indirmek.

Toý gazanna uruberdi / Gelin gyzlar öňe süýşüp (28/16)

Diýip ýolly gamçy bile / Şyrdagyna jaýlap urdy (61/36)

Onýança da Ogulla gyz / Gök kürtäni aýlap urdy (62/2)

Menem urdum gezligimi / Süňke degip tyrpyp gitdi (64/7)

2. Duyulmak, hissedilmek.

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/30)

3. Etkisi bir yere kadar uzanmak.

Yza urýar ajy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/28)

uru: Buğday, arpa vb. tahılların saklandığı çukur.

Gömmäge de jaý ýetmedi / Hatar hatar urularyn (20/7)

urun-: Çırpınmak.

Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/2)

ussa: Usta

Çepbän guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/34)

Polat ussaň gyzy gelýär / Utulmagna az galypdy (80/30)

Polat ussaň gyzy bilen / Dünýäň yşkyn dünýäň müşkün (123/33)

uşlyb: Bağlantı.

Çaý kölüni ýapdy Çepbe / Gürrüniň uşlybyny (81/15)

ut-: Yenmek, galip gelmek.

Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/16)

Gum depäňden indi bu gün / Taýmaz seni utdy Kempir (125/8)

utanj: Utanç.

Ine şeýdip dulda ýatan / Utanjyny arka atan (14/30)

Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/29)

utanjaňlyk: Utangaçlık.

Emma gany utanjaňlyk / Badak atyp dillerime (22/21)

utul-: Kazanmak, galip gelmek.

Polat ussaň gyzy gelýär / Utulmagna az galypdy (80/31)

uwla-: Ulumak.

Böri bolup uwlasa da / Burkut baba dik depämden (25/28)

Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwlap suwlap (25/33)

Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalarna uwlap giden (79/31)

uýa: Kız kardeş.

Bagryn daglap daglap galdy / Uýasy da bulap elin (32/18)

Özüňize el ýetirýär / Gelniňize uýaňyza (88/7)
Biri edil uýam ýaly / Beýlekisi atam ýaly (121/8)

uýal-: Utanmak.

Namysyndan uýaldy gyz / Bir gapdala oklady da (94/16)

uýluk: Bacak.

Irels gaçdy aýagyma / Çep uýlugym sandan çykdy (33/32)
Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/5)

uz [u:z]: Güzel.

Galyň heleý uz ýaşynyp / Süýnüp sarkyp eräp barýar (58/21)
Pukaranyň gözýaşyndan / Sepin düzän uz gelinler (58/26)
Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/19)

uzagrak: Biraz uzak.

Uzagrakdan seredeňde / Ekiz ýaly menzeşdiler (107/7)

uzak: Uzak.

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara saçly parowozyň (32/23)

uzal-: Uzanmak.

Saşa daýyň tarapyna / Uzalaýdy gyzyň eli (69/16)

uzat-: 1. Yönelmek.

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygyrtlaryn (21/26)

2. Bir şýýi vermek için birine yöneltmek; vermek.

Uzadanda gyza garşy / Aýu oglan nädýän diýip (93/8)
Aklygymyň deregine / Ot uzatdyň men göwredim (112/8)

Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/32)

uzyn: 1. İki ucu arasında fazla uzaklık olan, maksi, kısa karşıtı.

Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/17)

Saşa daýyň süňklek eli / Uzyn garagözelek gyz (81/5)

Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/24)

Müjewürmiz aglap otyr / Öňlerinde uzyn süýnüp (108/32)

Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/9)

2. Başlangıcı ve bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren.

Törüm giňdir diýýän ýaly / Uzyn çykan gudok sesi (77/22)

uzyn gije:

Uzyn gije nagma diňläp / Öz adagly gyzym bile (17/30)

Daglap geçdi dulugymy / Uzyn gije tüssä tutup (20/21)

Dört tarapdan şuwlasa da / Uzyn gije dişin gyjap (25/27)

Tas burulyp ýykylypdym / Uzyn gije ojar aýryp (26/30)

Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/22)

uzynly gün:

Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/31)

Uzynly gün nälet okap / Mätäçligiň dünýäsine (23/35)

Gökbogmalı körpejigin / Bagra basyp uzynly gün (55/15)

üç: Üç sayısı.

Şondan bäre tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/17)

Üç juwazy çykardym da / Kör düýämi ikindinler (26/33)

İki agyz sowal bersem / Üçünjisin diýdirenok (31/22)

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy häli häli (33/11)

Üçünjisi süňk dostudyr / Gara başyň dosty bolar (43/5)

Şu sözleri gaýtalardy / Şol üçünji gürpe girýän (43/10)

Üç oltaňly çokaýymy / Gowallaňlap geýip gitdim (46/21)

Haýsy ýerden berjek paýy / Diýip bizem üç dost bolup (49/14)
 Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/20)
Üç bedewi saýlap seçip / Guýy suwly meşgimizden (57/12)
 Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/30)
 Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/30)
Üç tarapdan topulýardy / Şo ýagdaýda niredendir (59/31)
 Arlap gelýär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/3)
 Ýoldaşlarna bir zat bir zat / Pyşyrdady üçün biri (63/29)
 Kellän gerek kellän diýşip / Üçüsi de eňdi bäre (63/31)
Üç ýetimiň ýaňagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/26)
 Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/5)
 Zakaspiniň çöllerinde / Üç ýyl ädik geýen daýym (71/6)
 Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/33)
 Bilmen näçe sapar geldi / Ahyrsoňy üç dost bolup (75/6)
 Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/18)
 Gara gözli Jeren ýokdy / Çepbesine üç ýyl ozal (79/1)
 Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzän (80/5)
 Menem onuň kömekçisi / Tes tegelek üç aý bäre (84/19)
Üç kolhozyň ortasynda / Arkan ýüzin gaýşan bolup (84/26)
 Jürmen agaň gyzy bolsa / Diri ýitdi üç aý bäre (86/33)
 Açyk gapyň daş agzynda / Haşlaşyp dur üç pyýada (89/30)
 Südürledi üçün biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/2)
 Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/19)
 Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/16)
 Gidipdiler üç gün owal / Bu gün bolsa her haýsynyň (105/36)
 Bu gün üç gün / Mekdebmiziň (109/5)
 Baş ýok asyl üç ýaşyndan / Ol arçyna özüm belet (114/9)
 Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/32)
 Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/15)
 Zordan geçen Ogullamyz / Üç dost bolup kejebeden (120/31)

üç dört: Üç dört.

Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/21)
 Kisämdäki sapaňamdan / Üç dört oky güwletdim men (124/25)

üç wagtyna: Üç öğün.

Nas bolarmyş emi ýomy / Üç wagtyna ýalat şony (55/35)

üç ýüz: Üçyüz sayısı.

Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/11)

Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäň depesinden (89/21)

Birden inen / Üç ýüz yumruk (89/24)

Üç ýüz göwräň garşysynda / Sokulara gap nirede (91/5)

üflä-: Üflemek.

Guradanja dolagymy / Bir üflände ukdan pyzyp (20/23)

üfleý üfleý: Üfleye üfleye.

Nepýagjyk da ýokuşdyrdym / Üfleý üfleý maňlaýymy (20/35)

ülker: Yıldız.

Ülkeremä Ýatyň diýip / Silkmesini bulaýlaýar (38/3)

ülkä: Ülke, memleket.

Göýä diňe obam däl de / Bütün ülkäm dünýäm ýasdy (100/21)

ümür: Sisli, puslu hava.

Bulut göçüp ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/3)

Bäşýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/2)

ümüş tamyşlyk: Alacakaranlık, tan yeri aňarip karanlıgyn çekilmeye başladığı an.

Diýdi Ertir daňdan bile / Ümüş tamyş garaňkyda (31/12)

ündä-: Çağırarak olmak.

Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze ýoly (112/20)

üpjün et-: Bir iş için gerekli olan her şeyi hazırlamak, hazır etmek.

Bir obany üpjün etjek / Telpegimiň gerdi ýokam (119/17)

üsgür-: Öksürmek.

Birden bokurdagym gijäp / Üsgürdim men yzyzyna (47/20)

Üsgürmäge ejap edip / Agzyn tutdy yzda biri (112/11)

üssesine ~ üstesine: Ondan başka, yine.

Bu kempirem gussa goşup / O kyssalaň üssesine (12/31)

On baş metr gyzyl elwan / Üstesine ekiz ogul (120/5)

üst: 1. Vücut, beden.

Öň hem ýetik gaharymy / Öz üstüne syrykdyrды (12/35)

Matamlaryň in elhenji / Basdy şeýdip üstümizi (100/17)

Diýip biziň üstümizi / Tas gömüpdi gyllygyndan (114/13)

2. Bir şeyin dış yüzü, yüzey.

Üstündäki seçekleri / Biri galman üzülipdir (22/1)

3. Bir şeyin görülen yüzü, yanı.

Çawuş çakdym gulagyna / Hol gök düýäň üstündäki (60/1)

4. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanını, üzeri, fevk, alt karşıtı.

Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/24)

üstün çyk-: Üstün gelmek, yenmek.

Öňün başlap gaýşyp gelýär / Adaglymdan üstün çykyp (123/28)

üst üstüne: Üst üste.

Dört keçäni daş eýwanda / Gatbarladym üst üstüne (98/2)

üşe-: Üşümek.

Üşyän bolma Taýmaz diýip / Tarsa turdy Mamys gelin (47/21)

Menem üşyän Taýmaz diýip / Ýagyrnymdan jaýlap aldy (47/27)

üt-: Bir şeyi, tüylerini yakmak için ateşten geçirmek.

Sakgal saçym ütselerem / Menä çekmen diýyän Ýolly (54/15)

üwt-: Öğütmek.

Un üwtmäge baranlary / Gyzyly gyran gülüşdiýrdi (10/13)

üýr-: Ürümek, havlamak.

Gapysyndan garyp barsa / Guduz it dek üýrýän öýüň (46/32)

Onýança da akbaý agsak / Gözenekden üýrüp gitdi (47/36)

Tüssesi de ite meñzäp / Depämizden üýrüp barýar (52/23)

Müjewürin ýolbarsy hem / Yzlaryndan üýrüp gitdi (110/2)

üýş-: Toplanmak.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geläý topar topar (5/4)

Taýmaz babaň altmyş ýaşyn / Gutlamaga üýşüp geldik (7/26)

Ilal bary üýşen eken / Görsem maňa baş salynýan (27/6)

Kuşaý eden gök otlarmy / Hol baýyrda üýşürseñiz (72/1)

Bizem şonda çayhananyň / Eýwanynda üýşüp durduk (81/30)

Üýşüp otyr deň duşy / Emma weli jan inimiň (98/23)

Üýşüp ýören har gulaklar / Adam baryn azdyryşyp (103/10)

üýşen-: Korkmak, çekinmek, ürkmek.

Barypýatan ýabanyda / Üýşenenmi kän bildirmän (12/13)

üýtgä-: Değişmek.

Aýyň günüň dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/34)

üz-: Ayırmak.

Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/32)

üze üze: Keserek.

Üze üze gelendirin / O bir dulda (36/5)

üzeňni: Üzengi.

Üzeňnisi şakyrday / Dogry aýdýaň weli gelin (61/29)

üzük: Keçe.

Zürrük öýüň eşiginden / Üzüginiň ebşidinden (27/19)

üzül-: 1. Dökülmek.

Üstündäki seçekleri / Biri galman üzülipdir (22/2)

2. Ödeşmek.

Şolaň çişik heleýinden / Üzülipjik delil bile (29/2)

Üzülýärdik gülki bile / Bir seretsek depämizden (82/4)

üzüm: Üzüm meyvesi.

Üzümlere hurma paýlap / Murt oturdan aý wagtynda (7/19)

Şo tarapda üzüm bagly / Elli tanap haýat bardy (110/29)

wada: Vaat, söz.

Toýmuz haçan Ýa da wada / Magşuk gözel ýelýyrtannyň (93/22)

wada ber-: Söz vermek.

Toý wadasyn beren ýokdy / Jeren hakda Sarman bälçik (79/2)

wagon: Vagon.

Çyg wagona oklandym men / Menä indi menle weli (32/11)

wagşy: Acımasız.

Sürüp baryan Çepbe çopan / Ini digläp wagşy sözden (56/3)

wagşyzat: Acımasız şey.

Rast aýdýaň / Wagşyzada geregmiz ýok (88/17)

wagt: 1. Vakit.

Bir öräýse bulut ýaly / Gün wagtynda doganokdy (9/31)

Wah bu dişler diş wagtynda / Künjarady gemirýäni (18/7)

Juwazymyň işiginden / Sallanjyrap geçen wagty (18/34)

Tanapyny çarha salyp / Pessaý pessaý çeken wagty (19/2)

Ýaşy bolsa diýen wagty / Ýigriminiň keyindedi (19/23)

Hezil wagty duşan eken / Toý tutulýan garyp öýüň (27/8)

Güldi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/7)

Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/30)

Gaşan wagtyň dyrnagyňa / Hyna bormuş keliň gany (61/11)

Görmänime köp wagt boldy / Eziz atam (67/21)

Gyzyl wagtyň mise satma / Şu işikden sümül hany (78/19)

Beýläk taşlap hudaý bir gün / Keyýiniň in kök wagtynda (79/7)

Hüjrelige ýeten wagty / Kellesine possun büräp (87/29)

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/30)

Medet berer aglan wagtyň / Bezeg berer gülen wagtyň (94/31)

Ölen wagtyň (94/34)

Itiň sesi tapba ýatdy / Wagt bolsa gijäň ýary (110/6)

2. Çağ.

Bahar gyzy gök otlaryň / Şaýa sepe baý wagtynda (7/24)

3. Zaman anlatan sözcüklere belirtilen durumunda geldiğinde “iken” anlamı veren bir söz.

Elimizi wagty bile / Goýbermedi Çepbe çopan (56/26)

wagyz: Vaaz.

Nesihaty wagzy bile / İki gulaç agzy bile (87/5)

waka: Olay, vaka.

Aman esen geçen ýaly / Wakalaryň irniginden (18/2)

Haýran galdym Bu ne waka / Mamyş nire Taýmaz nire (45/19)

Uly ýola bakyp durdum / Bu wakany raýkoma (101/25)

Mazarystan Ýarygije / Bu nä waka Bu nä geň syr (110/8)

wakajyk: Küçük olay.

Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (55/1)

walla: Vallahi, yemin ifadesi.

Men ä walla Taýmaz baba / Telpek goýdum size diýdi (6/35)

Galkan molla walla şu gün / Täze nika gyýsaň nädýär (8/11)

Çakymyzdan galarak la / Bizä walla telpek goýduk (117/29)

Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/15)

walla kessin: Yemin ederim.

Walla kessin şu ýagdaýda / Oýun düşýär seň ýadyňa (60/14)

Beýle zady haçan gördi / Walla kessin hemmãñize (78/12)

Oňardyň ow wallakessin / Herki zadyň çaky ýagşy (103/26)

warsaky: Boş sözler.

Bizden beter özüň belet / Seniň sammyk warsakyňa (105/11)

watan: Vatan.

Haýsy ýerden gelen bolsaň / Güm bol gelen watanyňa (35/3)

Oglumyza gyzymyza / Nesip etdi Watanymyz (98/32)

wazla-: Vızlamak, hızlıca gitmek.

Wazlap gitdi Taýmaz pälwan / Görüşmäge gelýänleriň (78/29)

Südürlädi üçüň biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/3)

Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/16)

wekil: Vekil.

Asyl hälden bilmändiris / Muny asyl wekil paýy (70/11)

wekillik: Vekillik.

Ogulla gyz wekilligi / Kime berýän diýdim weli (69/13)

welsepit: Bisiklet.

Welsepitli gelýärdim men / Öňbaraga gaýdan ýaly (110/23)

Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/2)

wepa: Vefa.

Bolmaz eken gorky sende / Dostluk üçin Wepa üçin (57/7)

weset: Vasiyet.

Pälelikden gaýdyşynym / Wesetini bitiripdim (65/32)

wessalam söz tamam: “İş tamam, hepsi bu kadar, bitti, tamamlandı” anlamında.

Wessalam söz tamam / Diýip meniň ýagyrnymdan (78/25)

weýran et-: Viran etmek.

Obamyzy weýran etdi / Hüjramizi yşgol edip (103/12)

wäşi: Şirin.

Ebşitledi wäşi kilwan / O zatlara haýran bolup (78/17)

Diýip onuň ellerine / Daş tutdurýar Çepbe wäşi (91/28)

Kakan bordy wäşi kilwan / Uzyn gije gulaç dokap (119/21)

wokzal: Gar, terminal.

Aşgabadyn ak wokzaly / Günün güni baýram ýaly (76/3)

Aşgabadyn ak wokzaly / Hoş geldiňiz saratowly (76/29)

wyždan: Vicdan.

Wyždanyny pohasatan / Diýip duran men dälmidim (115/38)

wysal beslä-: Kavuşmak istemek.

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/19)

ygyş: Korunak.

Ygyş taýdan ýaplanjyrap / Göz gezdirdim juwazyma (26/13)

yjraýkom ~ yžraýkom: İç komite.

Yjraýkoma ýetirmäge / Barlag yzlag ideg üçin (101/26)

Wah bizem ä aňşyrdyk la / Yžraýkom la diri ýakan (113/36)

Yžraýkoma habar berip / Çepbe bile ujuz sypany (114/3)

yk-: Dolaşmak.

Taýmaz jigi bir hepdelik / Gala gitdi ykm Maşat (46/8)

ykbal: 1. Kismet, talih, yazgı.

Aşyklara myrat bermek / Düşdi *ykbal* paýyňyza (67/6)

2. Hayat, durum.

Garşylady täze *ykbal* (77/27)

ykjam: Sağlam, berk.

Diýip *ykjam* basyrdy da / Kümüş bagly çäýnegini (9/14)

Gazap donun geýip gelýär / *Ykjam* düşüp yzymyza (63/5)

ykla-: Rüzgardan korunmak.

Ala sygrym myş myş edip / Küdämizi *yklap* ýatyr (96/22)

yklym: Alem, dünya.

Biziňkidir daýy diýip / O gözeliň şu *yklymda* (80/35)

ylaýta: Özellikle.

Keypiniň tüýs jaý wagtynda / *Ylaýta* da giň dalbara (4/14)

ylga-: Koşmak.

Birden dula *ylgap* baryp / Bir içimi çekipdirin (24/13)

Kakam derrew gelsin diýýär / Diýip sojap *ylgap* geldi (26/26)

Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/16)

Basyp barsyň söbügine / *Ylgap* geçdi towşan ýyly (74/22)

Bäri geliň bäri bäri / *Ylgap* bardyk Arçyn bilen (108/30)

Iň betereň gözün sykyp / Kim *ylgardy* yzyň bile (112/32)

Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/30)

ymyzgan-: Uyuklamak.

Bir azajyk ymyzgandym / Eşekleriň owazyna (47/17)

ynam et-: İnanmak.

Ynam edip ýör ekenik / Aldanypdyrs Ýaňy bildik (105/12)

ynan-: İnanmak.

Entek wagt kän gerekdi / Kime ynanjagyn bilmän (37/28)

ynanjaň: Saf, safdil, kolay inanan.

Şo zeýilli ynanjaňlar / Köýdürýärler öz zürýadyn (87/21)

ynja-: İncinmek, gücenmek.

Gyýylma ynjama sabr eýle köňlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/27)

ynkylap: İnkılap.

Nirä barsak eşidýänmiz / Ynkylaply gürrüň bordy (36/24)

ynsan: İnsan.

Onyňa däl diýip bilmen / Ynsan dünýä inen güni (35/9)

yns jyns: Hiçkimse, hiçbir şey.

Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/16)

ynraljyra-: Ara sıra inlemek.

Ynraljyrap habar gatdy / Meňem gelip durşum diýip (34/2)

yr-: İnandırmak, ikna etmek.

Heýjanelek yrđym diýip / Tas kakypdym gursagyma (15/32)

yra-: Sallamak, silkelemek.

Asyl görsem bu kempiri / Yraýardan irräk eken (15/35)

Taýmaz başyn yráp galdy / Iki eli sabynly gyz (93/34)

yрак: Uzak.

Ýer gaty da ýol yrakdy / Görülmedik mekan goýman (32/33)

yrđymla-: İnandırmak.

Heýjanelek yrđymlarym / Hakykatdan bärräk eken (16/1)

yrsaraş-: Sebepsiz yere çykyşmak.

Yrsaraşan bolan bolup / Kellelerin ýaýkaşýarlar (18/15)

yrswa: Boş, gereksiz.

Gözlerini alartdy da / Yrswa işi etmen diýdi (16/4)

ys [y:s]: Koku.

Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/21)

Kelemesin öwrüp gelen / Tirek ysly güpbüsini (115/9)

Bir syçanyň ysyn duýman / Pişik mürze bolaýşyňa (118/22)

yssy: Sıcak.

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/22)

ysy: İyi.

Synlaşdyryp azylarny / Malyň ysyn alman ýatan (39/3)

Ýüplermize dakyberdik / Ýagyň ysyn bilmän ýatan (39/5)

Müşk anbaryň ysy kükäp / Burnumyza urup geçýär (71/29)

yşgol et-: İşgal etmek, ele geçirmek.

Obamyzy weýran etdi / Hüjramizi yşgol edip (103/13)

yşk: Aşk.

Mamys dulaň gyzy hakda / Yşky hakda näzi hakda (44/5)

Dörän çaga gerek bolsa / Küle kazyň yşky bilen (56/15)

Polat ussaň gyzy bilen / Dünýäň yşkyn dünýäň müşkün (123/34)

yşk ody: Aşk ateşi, aşk acısı, aşkın verdiği ıstırap.

Ýürekde de yşkyn ody / Taýmaz ýetim dogup döräp (25/8)

yşka köý-: Aşk ateşine düşmek.

Ýolly dostum yşka köýüp / Perwanady şo ýyllarda (44/21)

yz [y:z]: 1. Bir şeyin dokunmasıyla geride kalan belirti.

Çep ýañakda hal deregne / Peşhordaň yz bardy (18/30)

Peşhordaň yzlaryna / Ýañy lelim basdym weli (30/24)

2. Son.

Aýtjak bolýan ähli gepim / Bu soraglaň yzyndady (22/20)

Hä sen seniň yz näme / Senn jagazyň etmeli sä (104/10)

3. Arka.

Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yz (22/36)

Ýüregim de yz bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/25)

Kellesini yz gaňryp / Görejine Garadym da (34/24)

Bu hezzetleň yznda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/15)

Damakgan dek gözüňe çal / Öňüňe çal yzyna çal (56/11)

Atlarmyzy sakga durzup / Jylawlary burduk yz (63/19)

Gyzyp duran onki toýnak / Göterildi yza tarap (67/8)
 Şybygyndan bir sordy da / Yza bakdy Saşa daýy (89/2)
 Gyz çekildi yza garşy / Birin tapan on isleýär (93/10)
 Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/11)
Yza urýar ajy tüsse / Demgajyny gapagyny (100/28)
 Tuwak şumçyň gykylygy / Durman ýetýär yzymyzdan (106/28)
 Üsgürmäge ejap edip / Agzyn tutdy yzda biri (112/12)
 Iň betereň gözün sykyp / Kim ylgardy yzyň bile (112/32)
 Göýä ähli bagtsyzlygy / Pytrap gitdi yzy bile (113/28)
 Getiräýsek neneň borka / Onýança da yzymyzdan (118/29)
 Adaglymy dakyp barýan / Yzym bile bütin oba (123/24)

4. Devamı.

Öňki gezek hekaýamyň / Bitmän galan yzy hakda (44/7)
 Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/31)

5. Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare.

Yzymyza çapan bolduk / Telpegmizi göge oklap (57/20)
 Kowan bolýar yzymyzdan / Edil göge uçaňyz da (62/33)
 Nesip bolsa hä diýmäkäň / Ýeter dostlaň yzyň bile (63/11)
 Ynha indi kowguçylar / Yzlabersin yzymyzy (68/32)
 Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/18)
Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/25)
 Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/33)
 Geçen günler aýlar hakda / Aşgabada yzymyzdan (79/29)
 Öweý hakda gürrüň berdi / Yzymyzdan kowlap giden (79/33)
 Kürsäp girdi yzy bile / Hem de diýdi Ýoldaş başlyk (90/6)
 Iliň önün başlap geldi / Daýzamyz hem yzy bile (97/18)
 Müjewüriň ýolbarsy hem / Yzlaryndan üýrüp gitdi (110/2)
 Geçen yzyn düzläp ýören / Birisi gün Tapars diýip (114/25)
 Ters yzyny çözläp ýören / Taýmaz bile öz yzyny (114/27)
 Ters yzyny çözläp ýören / Taýmaz bile öz yzyny (114/28)
 Günäñizi alla ýapyp / Düzlediñiz yzyňyz (116/24)

Beýläk çapyp / Gizlediňiz yzynyzy (116/28)

Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/11)

yzyna ber-: Takip etmek.

Kürsöp girdi tutdy meni / Yzyna ber arzamyzy (105/5)

yzyna dog-: Peşine düşmek.

Dog yzyna arzamyzy / O nämäniň arzasymyş (105/6)

yzyna düş-: Takip etmek.

Gazap donun geýip gelýär / Ykjam düşüp yzmyza (63/5)

yzyn bakman git-: Kaçarcasına gitmek.

Ýüzi birden ak tam bolup / Yzyn bakman çykdy gitdi (23/24)

yzyn üzmän: Ardı arkası kesilmemek.

Bir aýylganç gülki bilen / Yzyn üzmän jak jaklady (14/6)

Yzyn üzmän suwlasa da / Meniň üçin dogrujasy (25/30)

yzysüre: Ardından.

O çişigiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/8)

Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/29)

yz yzyna: Ardı ardına.

Adamlaram yz yzyna / Geler otyr geler otyr (5/15)

Birden bokurdagym gijäp / Üsgürdim men yz yzyna (47/20)

Köreklije bedireler / Yz yzyna boşap otyr (95/16)

yzla-: Takip etmek.

Ynha indi kowguçylar / Yzlabersin yzmyzy (68/32)

yzgar: Nem.

Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/14)

ýab: Kanal.

Daşly ýabyň boýy bile / Siňip gitdik Aşgabada (67/11)

ýaba: Duvar askısı.

Itgyzganlyk köne ýaba / Imansyzmyş Partiýnymyş (102/22)

ýabak: Ot, çöp vs. toplamak için kullanılan uzun saplı alet.

Garbap aldym dulda duran / Poslap giden ýabagymy (13/15)

Ýogsa da şu demir ýabak / Işsiz ýatyr mende diýdim (13/38)

Bar onyň a ýabakmysyn / Paltajygňam getir diýdi (14/9)

Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/8)

ýaban: Yaban.

Barypýatan ýabanyda / Üşşenenmi kän bildirmän (12/12)

ýada düş-: Hatırlamak, hatırına gelmek.

Walla kessin şu ýagdaýda / Oýun düşýär seň ýadyňa (60/15)

Birden biziň wäh diýlen dek / Çepbe düşdi ýadymyza (99/11)

ýada sal-: Hatırlamak.

Ýada salyp / Diri köýüp (47/13)

Geçenimi ýada salyp / Aşyklaryň söhbetinden (92/23)

ýadygär: Yadigar, armağan, hediye.

Juwanlykdan mamalyga / Könelmejek ýadygärdir (94/29)

ýadygärlik: Hediye.

Bu gün Lenin atamyza / Ýadygärlik açylýardy (72/19)
Ýadygärlik açylýardy / Çep dulugyn mama dişän (73/10)

ýag [ýa:g]: Yağ.

Ýüplermize dakyberdik / Ýagyň ysyn bilmän ýatan (39/5)
Toşap bile ýag garýardy / Seredýärdi daýymyza (80/20)
Mekejiniň ýagyndanmys / Çüýşesiniň syýasy hem (103/20)

ýagdaý: Durum.

Üç tarapdan topulýardy / Şo ýagdaýda niredendir (59/32)
Walla kessin şu ýagdaýda / Oýun düşýär seň ýadyňa (60/14)

ýagla-: Yağlamak.

Taýmaz bolsa agzyn towlap / Murtjagazyn ýaglaberdi (38/18)

ýaglak: Yağlı.

Guma garyp ýaglak eti / Sanawaja sesin goşýar (50/10)

ýagly: Yağlı.

Çanagynda düýe çaly / Saçagynda ýagly petir (5/26)
Ojagyma söýelgi dur / Bir tegelek ýagly petir (24/17)
Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/7)
Haram ýagly gapyrgasyn / Atagzy dek gowrup gysyp (29/27)
Egnimizde köne penjek / Başymyzda ýagly papak (68/34)
Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagyndan (123/4)

ýaglyk: Eşarp, baş örtüsü.

Sapajygyn süýen bolup / Şu ýaglygam haçan görseň (93/5)
Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akyllý gyz (94/20)

ýagşy: İyi, güzel.

Bu hezzetleň zyznda bir / Çöp bolmasa ýagşy diýip (47/16)
Siz nireli ýagşy ýigit / Ikimizem astrahanly (76/9)
Oňardyň ow wallakessin / Herki zadyň çaky ýagşy (103/27)
Derläbirsiniň ýagşy ýigit / Wah şeýle dä mün ýuwsaňam (118/2)

ýagşyzat: İyi şey.

Şol şumlary söýýärsiňiz / Ýagşyzada dil ýetirmek (88/3)
Ýagşyzada geregmiz ýok / Rast aýdýaň (88/14)

ýagtylan-: Işımak, ıskılanmak.

Çözleýärdi Abat gelin / Zalyň içi ýagtylanýar (114/20)

ýagyr: Sırt.

Halym agyr / Gara günden gerşim ýagyr (12/25)

ýagyryny: Sırt, arka.

Kesmek baglan ýagyryny / Aýamdan da kütüräkdi (10/1)
Menem üşýän Taýmaz diýip / Ýagyrynyndan jaýlap aldy (47/28)
Ýagyrynma kakýar olar / Gülüp keýpden çykýar olar (72/6)
Wessalam söz tamam / Diýip meniň ýagyrynyndan (78/26)
Bilek ýaly tasma kesip / Ýagyrynyndan gulagyndan (122/34)

ýagyş: Yağmur.

Ýagyş deşen mazar ýaly / Ah wah edip gobsundy da (17/6)
Göwşüliräk gyrmaköwşi / Ýagyş suwna ezilipdir (21/35)
Edil bahar ýagşy ýaly / Geçip giden myman hakda (23/27)
Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/3)

ýak-: 1. Yakmak.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdí (10/3)
Boş söz bilen ýallap ýallap / Süňňümüzizi ýakanlary (89/18)
Ýygnanyşdyk agşam üste / Peji ýakdyk Hiç çekenok (100/27)
Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/31)
Gijesine peji ýanap / Şaýyn ýakan sen dälmidin (116/18)

2. Acı çektirmek.

Beterräjik söýdi seni / Ýakma beýle (60/9)

ýaka: 1. Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü.

Öz köýnegniň ýakasy da / Damagyny çaljak diýip (10/11)
Ýa ebşitläp ýakasýndan / Tutarmysyň (14/35)
Ýyrtyberdi ýakasyny / Bolasy bir zygyr zygyr (51/17)
Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/6)

2. Taraf.

Wah o keli bu ýakada / Tanamaýan jandar barmy (59/1)

ýakyn: Yakın.

Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/30)

ýal (I) Köpek için hazırlanan yiyecek, yal.

Men ýalyny gizläýmeli / Duluklary ýasalan dek (12/4)
Arçynmyzyň büzmek gözi / Ýal guýulýan jama döndi (111/30)

ýal (II) [ýal]: Yele.

Sypaşdyrдык sagrysyny / Ýallarynyň tellerini (66/32)

ýala-: Yalamak.

Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/11)

ýalak: Hayvanların su içtiği, taştan veya ağaçtan oyulmuş kap.

Ýarpy ýalta ýeňlederd / Men ýalaklaň emgegini (26/10)

Dodagyna suw damdyrdym / Akbilegiň ýalagyndan (123/2)

ýalan: Yalan.

Ýa ýalandan gaharlanyp / Bilgeşlinden haýbat atar (6/7)

Emma dogañ öwezine / Ýalan sözi az satanok (87/4)

Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/8)

Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/8)

Şaýadyňyz Öwez Garry / Çypdyryp dur Ýalan aýdýa (109/20)

Ýalandygnyň dogrudygnyň / Kesgidini bize goýuň (109/21)

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/10)

ýalaň: Yalın.

Daş eýwanda reňki gaçyk / Aýak ýalaň başy açyk (97/8)

ýalaşdyr-: Yalamak.

Kendirigmi ýalaşdyryp / Dodaklaryn kümşüldetdi (14/25)

Dodaklaryn ýalaşdyryp / Pallady da uly uly (31/15)

ýalat-: Yalatmak.

Nas bolarmyş emi ýomy / Üç wagtyňa ýalat şony (55/35)

ýalbar-: Yalvarmak.

Tutaklaşyp oturmaýyn / Ýalbarybam bir göreýiň (15/5)

Meni duldan kowjak bolup / Kä ýalbaryp kä gygyryp (35/17)

ýaldyra-: Parlamak.

Çaklaňyrak börüginde / Gyzyly egme ýaldyrap dur (22/6)

ýalkym: Işık, parıltı.

Göreçleri gamaşypdy / Ak alkymyň ýalkymyna (60/33)

ýalkym at-: Işık saçmak.

Asmanymam gapdalymdan / Köçä ýalkym atyp barýar (71/16)

ýalla-: Köpeğe yiyecek vermek.

Itler bilen bile ýallap / Gezen günleň ötdi Kempir (124/30)

ýallap ýallap: Beslemek.

Boş söz bilen ýallap ýallap / Süňňümüzizi ýakanlary (89/17)

ýalman-: Yalanmak.

Ynha ak öý Ortarada / Ýalmanyp dur ojar ody (46/24)

ýalmaşdyr-: Yalamak.

Dili bile ýalmaşdyrды / Alyndişin gädigini (53/3)

ýalňyz: Yalnız.

Dogrudanam şu biçäräň / Gorkýandyram ýalňyz özi (46/16)

ýalpyldat-: Işıldamak.

Pillermizi ýalpyldadyp / Sojap bardyk ýerli ýerden (124/8)

ýalyn: Yalın.

Şytyr şytyr edýädejik / Guşuň dili ýaljak ýalyn (21/1)

ýama ýama: Yama yama.

Ylgap çykdy Ogulla gyz / Ýama ýama gök köýnekli (50/17)

ýaman: 1. Çok, fazla, pek çok.

Häli gyzpyz diýilende / Ýaman öňe münzeýärdiň (40/22)

2. Kötü, fena.

Ýaman işdir diýýärsiňiz / Olar bolsa diňe dil däl (88/4)

ýan [ýa:n]: 1. Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/8)

Ýanyndaky eýmenç sokyň / Erňeginden ýapyşdy da (13/22)

Juwazymyň öň ýanynda / Uly örme guýy bardy (18/23)

Birden ötäýtmesin diýip / Başga ýana sowdum gepi (23/4)

Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/18)

Dünýä täze inen ýaly / Iki ýana zowzuldadym (25/15)

Söýesinden sypyp gelýär / Derrew baryp çöwşin ýandan (27/37)

Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/23)

Öl durlugy iki ýana / Emaý emayı çeke çeke (28/24)

Has irräkdä Adamsynyň / Ýogalmaznyň öň ýanydy (45/16)

Tärimleri alty ýandan / Gysýar meni gysaç ýaly (46/35)

Ugradyk biz süňk dostumyz / Çepbän ýanna guma garşy (54/24)

Kümüş saply gamçysyny / Garyp enäň öň ýanyna (55/31)

Gaşlaryny sypaşdyryp / Iki ýana tovlanýardy (60/23)

Aýnaň ýanna baryňdajyk / Şu zatlary geýiň diýdi (68/9)

Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzän mülk ýerinden (79/24)

Ýañja gelen Tokmakdaky / Tilki baýyň suratyna (81/33)

Gaýşyp otyr Saşa daýym / Bir ýanynda Asýa lukman (85/16)

Bir ýanynda Asmanbaýym / Hawa Asman nirde bolsa (85/17)

Bir ýanynda menem taýyn / Ak saplyja äýnegini (85/19)

Her ýan döşi gapak ýaly / Telpeginiň depeligi (88/20)

Südürlädi üçüň biri / Ýollyň ýanna wazlap düşdi (90/3)

Ýanja tutdum tazy bile / Sarman suwçy derin syrды (90/10)

Ýolly daýyň ýanyndaky / Hol durana zyň şu daşy (91/25)

Aşyk oglan haly harap / Iki ýana gowsunýardy (92/18)

Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/14)
Eç jeň ýanda ýatma diýip / Dirin dirin böküp otur (95/29)
Ýanyndaky gaýyş bile / Jylawlanan goňur itdi (107/13)
Annamyrat senden ýaña / İçim otdur günüm ýasdyr (112/1)

2. Üstte, altta, arkada veya önde olmayan.

Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtk balagyma (48/5)
Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä haram ölmüş diýip (50/14)
Temenime kendir sapyp / Ýan ýakasyn kökledim men (123/6)

ýan ber-: Gücsüzleşmek, yenik düşmek.

Agyr derde çydaý çydaý / Ahyrsoňy ýan beripdi (65/24)

ýan-: Yanmak.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de baryp ýanyyp başlan (21/7)
Juwazymyň dölesinde / Ýanyyp bişip aýlandym men (24/3)
Gijesine peji ýanap / Şaýyn ýakan sen dälmiň (116/17)

ýanawuç: Avuç.

Maňlaýyma degirdim de / Bir ýanawuç una goşup (16/18)

ýandak: Yakmak ve ilaç için kullanılan dikenli küçük yapraklı bir bitki.

Gatap ýatan sübsämizden / Öl ýandagyň aşagyna (20/31)
Ýandak bilen çakyşdyrdym / Emma welin myžžyk ýandak (20/36)
Ýandak bilen çakyşdyrdym / Emma welin myžžyk ýandak (20/37)
İçi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/30)

ýandaklyk: Dikenli bitki.

Ýandaklygyň içi bilen / Käriz boýun syryp gitdik (107/25)
Alyp gelýär özi bilen / Ýandaklykdan ýandaklyga (124/1)
Alyp gelýär özi bilen / Ýandaklykdan ýandaklyga (124/1)

ýandyr-: Yakmak.

Birden ähli utanjymy / Ýandyran dek söýgiň közi (22/30)

Ýandyrdylar çayhanany / Sygyrlaryň bedesini (86/26)

Ýandyrşalar bizem olaň / Ýandyrdyk la dedesini (86/28)

ýanlyk: Tulum.

Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/31)

Wah häzirem bir pille le / Diýip döşi ýanlyk ýaly (61/26)

ýantlap aýt-: Cevap vermek.

Bizem barars bärden diýip / Müjewüre ýantlap aýdan (116/14)

ýanwar: Ocak ayı.

Gyrkylygyn şakyrdadyp / Dübleýärdi ýanwar aýy (95/2)

Goýalýardy ýanwar buldy / Saşa daýym çygar gapyň (99/32)

ýanyl-: Yanmak.

Müň ýanylyp öçülýändir (81/20)

ýañadandan: Yeniden.

O kempiriň ýüregine / Ýañadandan jan berýänler (122/6)

ýañak: Yanak.

Çep ýañakda hal deregne / Peşehordaň yzy bardy (18/29)

Akrap ogşan ýañaklary / Çygly gül dek buldurap dur (22/7)

Mele gelniň dyzlaryna / Alma ýaly ýañakdaky (30/23)

Ýañagymyň her ýüzünden / Bir lukmany taýlap aldy (47/29)

Biri şetdaly kakyp duran / Ýañagyňa akyp duran (56/9)

Üç ýetimiň ýañagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/26)

Ogullanyň ýañagyndan / Sypady da taýly gezek (67/28)
Diýdi daýym Öpmek nelzýa / Bu ýañaklar Ýolla gerek (67/31)
Suw äkitdi Çepbe diýdi / Her ýañakdan bir öpdi de (93/31)
Abat daýzaň ýañagyndan / Goşa monjuk titräp gitdi (113/23)

ýañja: Azıcık.

Wah ýeý ertir gersiň öýdüp / Ýañja uka batsam nätjek (48/14)

ýañkalaş-: Tartışmak.

Azan sesi eşdilýänçä / Ýañkalaşyp çekeleşip (17/23)

ýañky: Biraz önceki, biraz önce.

Ýañky dostum ýüzün sallap / Nämüçindir dymdy ilki (6/23)
İçin tutup güle güle / Ýañky ýigdiň gurby gaçyp (6/34)
Hawa onsoň ýañky kempir / Süñüp ýatyr gap böwürde (18/19)
Ýaş aýlanyp birden dymdy / Hawa ýañky Meýdan bolsa (33/6)
Mündüm ýañkyň söbügine / Sapajaklap ýetäýende (90/20)
Mukaddesdir ýañky posa / Gödek bolsun nâzik bolsun (94/22)
Onsoň ýañky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/31)

ýañlandyr-: Yankılanmak.

Ýañlandyrdy depe goly / Ýetimleri obasyna (77/23)

ýaňy: 1. Şimdi.

Ýaňy dogan şapak ýaly / Çepbe mirap böküp turdy (88/22)

2. Biraz önce, demin.

Ynam edip yör ekenik / Aldanypdyrs Ýaňy bildik (105/13)
Haýkyrypdy aldygyndan / Ýaňy bolsa bir aýlykda (114/16)
Ýaňy biten donumyzy / Gyňajyna dakjak boldy (122/27)

ýap: Derin olmayan su arkı, kanal.

Wah adamlar indi munda / Tap niredéye ýap niredé (91/4)

Gök çaýyrlý ýap boýuna / Eşik baryn getiren gyz (92/11)

Ýapa degýän matal otar / Göterseňem göter weli (103/30)

ýap-: 1. Yapmak.

Şeýle gorkan adam däldim / Ýapan saçy laýa batan (11/31)

Ýapaýynmy ýaş başyma / Diýdim weli agzyn açyp (17/4)

Ogullanyň Topugyny / Ýapyp duran ajdar saçy (49/2)

Çaý kölüni ýapdy Çepbe / Gürrüňiniň uşlybyny (81/14)

2. Örtmek.

Günäňizi alla ýapyp / Düzlediňiz yzyňyzy (116/23)

ýaplan-: Yaslanmak, dayanmak.

Ygyş taýdan ýaplanjyrap / Göz gezdirdim juwazyma (26/13)

ýapyl-: Kapamak.

Emmä gapyň ýapylýsy / Açylardan gatyraşdy (99/26)

ýapyn-: Örtünmek.

Kendirigmi düşek edip / Saçagymam ýapynypdyr (11/11)

Ýöne munuň saçagymy / Ýapynmasy nämedenkä (11/15)

ýapyş-: Tutunmak

Ýanyndaky eýmenç sokyň / Erňeginden ýapyşdy da (13/23)

Ýapyşsam da niresine / Çüýräp giden gamyşyndan (27/32)

Çepbe Çepbe / Ýapyşamda goşaryna (100/3)

ýar: Sevgili.

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi boýly garyp ýara (17/17)
Taýmaz begiň şondan başga / Ýary baryn bilmedim men (19/28)
Dillerimde ýaryň ady / Garnymda da ýagly çörek (25/6)
Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/21)
Lebin lebe goýan ýarym / Köz keteniň ýokarsyndan (123/29)
Begres çabyt geýen ýarym / Egnin egne deňläp gelýär (123/31)
Şol juwazçy ýetim oğlan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/34)

ýar- [ýa:r-]: 1. Yarmak.

Al leňtany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/14)
Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/29)
Tilki baýlaň tamdyr külün / Dag ýaran dek ýaryp geçdi (82/29)

2. İnletmek.

Gülki sesi dag ýaryýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/18)

ýarag: Silah.

Alty sany galtamana / Bir Sag bola ýarag satan (113/17)

ýarak: Saldırgan.

Ulaldylan kölgesi dek / Gapydaky ýarak itiň (52/19)

ýaraşyk: Güzellik.

Agyp ýatyr ezenegi / Märekäniň ýaraşygy (27/10)

ýaremezan: Ramazanda çocukların dolaşarak okudukları maniler.

Öwlyäkessin meň üçinä / Kem şeker däl ýaremezan (49/30)

ýarpy: Yarım, yarı.

Gapy ýarpy açylanda / Gözüme düşdi gyz eline (21/22)

Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpyssyny (40/9)

ýarpy ýalta: Yarı yarıya, yarıya yakın.

Ýarpy ýalta ýeňlederd / Men ýalaklaň emgegini (26/9)

ýarty: Yarım.

Ýarty bulgur kakow çayyn / Düwnüp düwnüp içipdim men (66/3)

ýary: Yarım.

Irýa edip bolmaz diýip / Deň ýarynam meňkä guýup (70/15)

Älemgoşar giň asmanyň / Deň ýaryny tutup durdy (81/25)

ýary gije: Gece yarısı.

Ýary gije öýe baryp / Daňdan uka batsam nätjek (30/14)

Mazarystan Ýarygije / Bu nä waka Bu nä geň syr (110/7)

Dänämiziň harmanynda / Ýarygije gapyl ýatan (113/14)

Ýarygije ýüwrip gelen / T Taýmaz p piliň sapy diýip (115/6)

ýarym: Yarım.

Ägirt ýarym halkasyna / Ýerleşdirip sagy soly (82/16)

Ýekdir ýarym gidýän de bar / Kapyrlyga berer ýaly (87/18)

Ýarym sekunt geçip geçmän / Ýolly eýýäm daşardady (97/27)

Ýassyk ýassyk ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/4)

Kömek berip ýetişýärdi / Kolhozymda esse ýarym (120/1)

Çydamady ýarym puta / Bir atadan ýeke Taýmaz (120/13)

ýas [ýa:s]: Yas, matem.

Göýä diňe obam däl de / Bütün ülkäm dünýäm ýasdy (100/21)

Annamyrat senden ýana / İçim otdur günüm ýasdyr (112/2)

ýasa-: Yapmak.

Özi guýup özi ýasap / Degerlisin saýlan ýaly (6/1)
Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasyýan da Ogullady (48/34)
Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (104/1)
Mekejinden derman ýasyýan / Düne döräp geçen däldir (104/2)
Emma weli / Towk pohundan derman ýasap (104/5)
Kekejinden syýa ýasyýan / Senden öňe geçen däldir (104/6)
Daşyna da köpün ýasap / Mazut ýagly balagymdan (123/3)

ýasal-: Yapılmak.

Men ýalyny gizläýmeli / Duluklary ýasalan dek (12/5)

ýassan-: Sarınmak.

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/24)

ýassyk: Yastık.

Geçileri koýlary bar / Perli düşek perli ýassyk (15/21)
Oýluk onuň ýassygydy / Oýluk onuň saçağydy (56/36)
Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/4)

ýassyk ýassyk: Yastık yastık.

Ýassyk ýassyk Ýarym demden / Ýassyk geldi iki sany (98/3)

ýassynara: Yatsı zamanı.

İki uçly dagy däldi / Ýassynara gaydamda da (30/8)
Oraçama süýnüp sarkyp / Mamyş geldi ýassynara (45/18)

ýasyn: Yasin.

Ýasyn okap duran ýaly / Meniň bolsa (12/22)
Kellelerin ýaýkalaşyp / Ýasyn okap ah çekişip (37/14)

ýaş (I) [ýa:ş]: Yaş, ömür.

Taýmaz babaň altmyş ýaşyn / Gutlamaga üýşüp geldik (7/25)
Bu çatma bir garyp çatma / Janyň horlap bu ýaşyňda (15/13)
Janyň gynap bu ýaşyňda / Gaty duly saklap ýatma (15/28)
Ýaşy bolsa diýen wagty / Ýigriminiň keýindedi (19/23)
On ýaşyndan ýylkybandy / Hekaýatym şolar hakda (43/15)
Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/28)
Ketenisi köz gelinler / Juwan ýaşyň dälileri (57/27)
Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/21)
Işikdäki salkyn saýa / Altmyş ýaşan goşa tuduň (80/3)
Aýnap ýatan saýasynda / Altmyş ýaşan görgülini (80/13)
Bäş ýok asyl üç ýaşyndan / Ol arçyna özüm belet (114/9)
Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/32)
Goşa biten hoz ýalydy / Orta ýaşan Asmangülüm (121/17)

ýaş (II) [ýa:ş]: Genç.

Ýapaýynmy ýaş başyma / Diýdim weli agzyn açyp (17/4)
Onuň äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdaň ýaş ýigitdi (19/14)
Bir garybyň ýaş aýaly / Tebipleriň diýşi ýaly (55/12)
Gözi ýaşly ýaş gözeller / Bagyrlary baş gözeller (73/28)
Ýaş kolhozlaň goltugyndan / Ata bolup götermäge (75/31)
Pişiksöýer ýaş ýigitdi / Salam (104/28)
Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/12)

3. Gözyaşy.

Gözlerimden ýaş paýrady / Burç göbegin iýen ýaly (21/12)
Ýetimleriň gözde ýaşy / Bu ak öýüň ähli zady (46/29)
Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/2)
Gözi ýaşly ýaş gözeller / Bagyrlary baş gözeller (73/28)
Gözlerimiň owasyndan / Gan paýrady ýaş ornuna (100/5)

ýaş dök-: Ağlamak.

Diňe seniň manadüşmez / Çagajyklaň ýaş dökerti (112/34)

ýaşyň ýetsin ýüze: Yaşın yüze kadar ulaşsın.

Kiçi dilden aýtdygym däl / Ýaşyň ýetsin ýüze diýdi (7/2)

ýaş-: Güneşin batması.

Towlap ýatan saýasynda / Heleýiniň gün ýaşarna (80/9)

ýaşa-: Yaşamak.

Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/8)

ýaşdaş: Yaşıt.

Jahyllaryň arasyna / Atam bilen ýaşdaş öýüň (27/31)

ýaşlyk: Gençlik.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/21)

Ýaşlygynyň ýumagyny / Çöşläberdi çöşläberdi (9/22)

Taýmaz Çepbe Ýolly aşyk / Ýaşlygmyza ýüzlendik de (57/29)

Diýdik Bizi golda Ýaşlyk / Senden özge diregmiz ýok (57/30)

Şondan ulam dileg bormy / Diýip Ýaşlyk güldi lahlah (58/5)

Dargursaklyk etme Ýaşlyk / Hemmesine kömek (58/14)

Ikisi de del adam däl / Baryp ýatan ýaşlyk dostum (84/13)

ýaşmak: Yaşamak; başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü.

Agzyndaky ýaşyl ýaşmak / Durdugyça suwlanýardy (60/24)

Ýaşmagynyň bir çowuny / Dişledi de Ajapsoltan (83/13)

Ýaşmagyny arkan atyp / Kürsöp girdi öz Abady (111/25)

ýaşyl: Yeşil.

Agzyndaky ýaşyl ýaşmak / Durdugyça suwlanýardy (60/24)

Sagymyzda gömgök maýsa / Solumyzda ýaşyl öri (64/24)

Ýaşyl baýryň depesinden / Aşgabada inip barýar (65/7)

Ýaşyl tüsse süýnüp gelýär / Top oýnalýan ak inişden (82/6)

Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/24)

Ýaşyl depä çykyp barýan / Seýalkanyň deregine (123/21)

ýaşyn-: Kendinden büyüklere, kayınlara saygı göstermek amacıyla yaşamakla ağzını kapamak.

Galyň heleý uz ýaşynyp / Süýnüp sarkyp eräp barýar (58/21)

Gülki sesi dag ýarýardy / Öý eýesi uz ýaşynyp (80/19)

ýaşyrakka: Daha genç.

Goýunlarny guzularny / Haýsy ýaşyrakka diýip (39/1)

ýat [ýa:t]: Yabancı.

Saňa dostlar maňa duşman / Maňa ýatlar saňa dostdur (112/4)

ýat-: 1. Yatmak.

Güler ýatar / Ikän ýekän näbeletler (6/11)

Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/23)

Ine şeýdip dulda ýatan / Utanjyny arka atan (14/29)

Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/14)

Bir oýansam gün günorta / Ölen ýaly ýatypdyryn (17/35)

Dokuz aýlap ýatyp geldi / Gyrkylygnyň kyrkysynam (20/12)

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/24)

Şirin şirin düýşler görüp / Hezil edip ýatgsam nätjek (30/17)

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy häli häli (33/11)

Tünegimden saýlan diýdim / Bir çen boldy ýatanyňa (35/1)

Güldi eýmenç sesi bilen / Ýatanyma köp wagt boldy (35/7)

Ülkeremä Ýatyň diýip / Silkmesini bulaýlaýar (38/3)

Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzän (39/26)

Keşdiň çekip ýatyp bormy / Kelim kelim ketir bile (61/21)

Keli ýolda ýatyr bile / Özüň bilen adam üçin (61/23)
Ýatýan ýeri daş gözeller / Her kim indi özi üçin (73/32)
Ot gorsaýar dek ýatanok / Aýal saçly darbalaklaň (87/7)
Eç jeň ýanda ýatma diýip / Dirň dirň böküp otýr (95/29)
Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/24)
Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/28)
Kellesini goýup ýatan / Işlerimiz ä paşdy diýip (115/30)
Heleý uzat küşdi diýip / Maşat kakyn iýip ýatan (115/33)
Ätişgiri gyzdyrsag a / Kem bolmazdy diýip ýatan (115/35)

2. Boş yere bekleme, durmak.

Ýogsa da şu demir ýabak / Işsiz ýatyr mende diýdim (13/39)
Ýanynda da kamys ýaly / Bir täzeje dolak ýatyr (24/19)
Dulda ýatan daşsyz soka / Gütüledip basdy weli (29/29)
Gözüm göze meňzäberdi / Gysyr ýatan çuwallarmyň (41/26)
Eňegimiz käşir ýaly / Sakgalymyz ýerde ýatyr (68/24)

3. Belli bir süreyi cezaevinde geçirmek.

Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/20)

4. Ölü gömülmüş olmak.

Hoňkarylyp ýatanmyşyn / Öwlýä ony götermänmiş (102/14)
Ynha ýatyr käbäm enem / Gapdalynda kakam bende (107/29)
Ak köpünli Çepbe ýatyr / Her ýumrugy palta ýaly (108/33)

ýatan ýeri ýagty bolsun: Nur içinde yatmak, hayırla anılan ölümler için söylenir.

Ýatan ýeriň ýagty bolsun / Obaň ilki kommunisti (100/22)

Ýatan ýeri ýagty bolmuş / Çepbe balam aňan eken (113/31)

ýatak: Ahr.

Ýatagynda çökerdim de / Her ädimden bir gaňrylyp (26/35)

ýatar wagty: Ölüm zamanı.

Ogullarym bir çen boldy / Ýatar wagtam golaýlaýar (38/2)

ýatdan bellä-: Hatırda tutmak.

On baş ýyllap / Ýatdan belläp (10/18)

ýatla-: Hatırlamak, anımsamak.

Ahyrkyja deminde de / Täze alan gelnin ýatlap (33/20)

Ýatlamyzda aşygyny / Saşa daýym ýüwrüp baryp (99/18)

Ýatlamasaň kyýamaty / Ýolly diýdi Çepbe diýdi (103/6)

Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/7)

ýatyr-: Yatırmak.

Ýatyrýsak neneň borka / Ýa ýeriňe başga pişik (118/26)

Çep gulakly kepjejigmi / Gujagymda ýatyrady da (124/23)

ýatyş-: 1.Yatışmak, durulmak.

Gopgun gowur ýatyşýança / Penalanyp oturmakdy (66/7)

Ala daňdan ýagyş diňip / Ýatyşanda şemal sesi (97/4)

2. Yatmak.

Bir ýatyşy Süýnüp ýatyr / Ak keçäniň ortasynda (98/17)

ýaý [ýa:ý]: Yay.

Bir gün agşam günbatardan / Kirişsizje ýaý görüldi (49/6)

ýaý-: Yaymak.

Gyňajynyň çowun oýnap / Garlawaç dek gaşyn ýaýdy (23/16)

ýaz [ýa:z]: İlkbahar.

Ýaz özüniň birje günün / Öňden gizläp goýan ýaly (25/35)

Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/10)

Salam saňa ýazyň başy (64/29)

Hekaýaty başlapdym men / 26- yň ýaz başyndan (74/20)

Ýaz örküji maýyň başy / Alma erik ağaçlaryn (79/20)

Ol güwäniň yssysyndan / Ýaza döndi gyş howasy (84/23)

ýaz et-: Yaza ulaşmak.

Ýaz ederin toý bile / Art aýagyn ýere diräp (50/8)

ýaz-: 1. Sermek.

Kepbän güneş tarapynda / Ýazdy derrew oýlugyny (56/31)

2. Göndermek.

Ýazyň meni ýollaň meni / Taýmazlaryň kolhozyna (77/13)

3. Kıvrılan kırışan, büzülen yerleri düzeltmek.

Öňe çekip yza çekip / Käte epläp käte ýazyp (98/12)

ýazdyr-: Yazmak.

Mönsüreme Taýmaz Döwlet / Öz ýazdyran arzajygňa (105/9)

ýazyksyz [ýa:zyksyz]: Suçsuz, günahsız.

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/9)

ýazyl-: Yapışmak.

Ýüzinlign ýazlyp gitdi / Zat galmady kakynyndan (32/5)

ýazyşdyr-: Uzatmak.

Taýmaz baba gurşup giden / Aýaklaryn ýazyşdyrdy (41/8)

ýedi: Yedi sayısı.

Ýedi ýylda başje günem / Ökünmändi dullugyna (45/9)

Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/34)

Topar topar dargap gitdi / Pidullary ýedi kesip (117/5)

Ýedi gezek dograp gitdi / Atuw Atuw Ol nejise (117/6)

ýegen: Yeğen.

Sargyt etdik Ertä çyksam / Ýegenjigim gumdan geljek (46/14)

Geleweri geleweri / Nury didäm ýegen janym (48/10)

Ýegenjigin alyp girdi / Alty ganat ak öýüne (48/17)

ýek: Bir, tek.

Ýekdir ýarym gidýän de bar / Kapyrlyga berer ýaly (87/17)

ýeke: Tek.

Tilki baýyň ýeke dikrar / Hütçük ýaly öýi bardy (9/24)

Çalşyrgyzy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/37)

Ýogsa menä çola dulda / Ýeke janym gorkup öljek (46/12)

Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/3)

Ýeke demde gürrüň berdim / Obaň täze myş myşyndan (107/23)

Şo gijede ýeke ädim / Çykmandym men öýden daşa (111/13)

Çydamady ýarym puta / Bir atadan ýeke Taýmaz (120/13)

ýeke täk: Eşsiz, yegane.

Ýeke täkdir ilki posa / Ol hiç haçan gaýtalanmaz (94/24)

ýeke ýalňyz: Yapayalnız.

Ýeke ýalňyz hem syrdaşym / Kör düýämem idebilmän (10/29)

ýeke ýeke: Tek tek.

Onuň çakan çawuşyny / Eşitdim men ýeke ýeke (28/27)

Özümden de belediräk / Ýeke ýeke sanap otyr (34/17)

Kakaýmasak ýeke ýeke / Aýdan bize jennet ýokdur (49/21)

Atdan düşüp biziň bile / Ýeke ýeke elleşdiler (107/10)

ýekedaban: Çekiç, balyoz.

Onuň mähnet ýumruklary / Ýekedaban çekiç ýaly (88/33)

ýektaý: Gömlek.

Syçrap düşdi ýektaýyna / Ýola düşdüm Kürsöp urdum (104/14)

ýel: Rüzgar, yel.

Onýançada sönen ojak / Tozap gitdi gyş ýeline (21/21)

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/25)

Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/32)

Boşadýardy ähli ýelin / Bizem bärden gülen bolup (59/17)

Gara ýele gaýdyrars / Gaty gitseň içindäki (105/20)

ýelgin: Rüzgarın şiddetli anı.

Başýyllygyň ýelgininden / Ümür sowlup duman gaçdy (85/1)

ýelharaz: Yel değirmeni.

Senä edil Saşa daýyň / Ýelharaza gylyç salýan (96/32)

ýelk ýasa-: Hızlıca gitmek, hiç beklemeden gitmek, oyalanmadan gitmek.

Taýmaz begem ýelk ýasaýdy / Tärimsizje uk öýüne (48/19)

ýelmik: Ot.

Ýelmik gözlöp aglap ýörkä / Harabadan tapylypmyş (44/27)

Gara gözli köşejigi / Harabada ýelmik gözläp (120/27)

ýelmä-: Eklemek.

Eger ikiň arkasyndan / Ýelmäýmeseň goşa noly (7/12)

ýelpe-: Yellemek.

Ýuwaşjadan ýelpedi de / Ak mytgaldan köýnegini (9/16)

ýelýyrtan: Baş örtüsü, şal.

Toýmuz haçan Ýa da wada / Maşuk gözel ýelýyrtannyň (93/23)

ýene: Yine.

Şeý diýdi de gaýtalady / Ýene başky sözlerini (14/22)

Hezil edip bir gerindim / Onsoň ýene kempir bile (16/24)

Suwamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/9)

Başyn ýaýkap gidýädejik / Ýene özün tutabilmän (21/3)

Haýsy ýerden Kimden diýip / Ýene az-kem garaşdyrdym (22/16)

Ýene garyp oraçama / Gaýdyp geldim agşamara (24/8)

O çişigiň yzysüre / Ýene de bir baý heleýi (28/9)

Hany sen gyz pälwan bolsaň / Ýene de bir orta çyk la (29/12)

Dyzawergin ýene diýip / Güle güle aram tapdym (29/33)

Ýene de bir çenendim de / Dilim dişläp saklandym men (32/7)

Ýene geldim oraçama / Salamymy ilki alan (33/35)

Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (33/37)

Hä ýenede arzyň bamy / Ýylkylaryn guýa tarap (55/36)

Gelnalyjyň duşy bile / Ýene birden töwerekläp (57/19)

Näçe näçe bimyratlyk / Ýene şonça müjerret bar (58/11)

Derrew geýip geldik weli / Geçdi ýene daşymyza (68/12)

Geregiňiz sakgal bolsa / Ýene çykar diýdi goja (68/18)

Ýene de bir kuwwatyna / Ura ura towarişi (70/27)

Gözleriniň kökün gyryp / Agşam ýene öýe baryp (73/31)

Hoş geldiňiz moskwaly / Ýene näçe kolhozlara (76/32)
 Hoşlaşdyk biz şäher bile / Ýene geliň ogullarym (77/20)
 Diýdi Ýene näçe bolsa / Gelibersin şeýle şeýtan (83/15)
 Öz ýanyndan ulaldy gyz / Ýene birden bozýaz bolup (94/15)
 Gözjagazyn ýumdy weli / Ýene beýläk ogarlandym (95/34)
 Daş çykardyk Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/11)
 Eýläk beýläk çekişdirdik / Ýene ýakdyk Öňki bolşy (100/31)
 Iberýändir Ýene ibär / Jynazasyz kamnistiňi (102/30)
 Arzaňyzy erte birgün / Ýene alyp gelmeseňiz (106/15)
 Çepki daýym ol hem kilwan / Beý o kimkä ýene biri (107/6)
Ýene şeýdip dowam eder (109/4)
 Biri Çakan / Ussaweli ýene biri (109/12)
 Zyňdy ýene hasyr husur / Görüp galdym ellerinde (110/11)
Ýene biri gelip ýetdi / Mazarlygyň gaýrasyndan (110/17)
 Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/25)
 Çagyl ýoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/2)
Ýene birin tapaýarys / Halamasaň bu şaýady (111/23)
 Diýen bolup göge böken / Ýene agşam öýe gelip (113/10)
Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/28)
 Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/12)
 Olam gyryp ýetişýärdi / Ýene kowup ýetişýärdik (119/30)
Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/31)
 Ak ýüzlüje Äşejigi / Menem eltdim ýene de bir (120/25)
Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmäň (122/1)
 Ýene sandyk diýen ýaly / Ýene kempir geldi diýmäň (122/2)

ýeň: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı.

Emaý bilen ýeňim eltip / Maňlaýymda dörän dere (23/9)
 Derin syrды ýeňi bile / Ogullarym o döwürde (55/4)
 Kejebeden ilip galdy / Keteniniň bir ýeňini (62/14)
 Ogulla da aşak bakyp / Ýeňi bilen ýüzün bukup (68/26)
 Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/13)
 Köne güpbiň ýeňi bile / Ähli syrlar aýan boldy (101/6)

Käte tutdy syýnymyzdan / Käte çekdi ýeňimizden (122/14)

ýeň-: 1. Ortaya çıkmak.

Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/22)

2. Yenmek, galip gelmek.

Oglumy ýa atasymy / Kim ýeňerkä diýşen bolup (84/29)

ýeňiş: Zafer.

Gapymyzdan ädimlände / Otuz ýedi ýeňiş ýyly (119/8)

ýeňi ýoluk: Fakirlik içinde ýaşayan, çulsuz, varlıksız, fakir, yoksul.

Ýeňi ýoluk biri bilen / Gaçjak bolup ýörenmişin (53/25)

Ýeňiýoluk Taýmaz bilen / Pena istäp menem gelýän (66/23)

ýeňlet-: Azaltmak.

Ýarpy ýalta ýeňlederdi / Men ýalaklaň emgegini (26/9)

ýeňlä-: Bir sıkıntıdan kurtulmak, rahatlamak.

Ýeňläp gitdi agyr derdim / Onuň her bir bakyşyndan (107/21)

ýeňsapy: Kadınların elbiselerinin kenarına dikilen farklı kumaş.

Keşdelenen ýeňsapyly / Gyzyl mahmal geýen gelin (60/20)

ýeňse ~ ýeňsä: 1. Arka, geri.

Gözlem ýeňsä gidip barýar / Goltugymdan bir kesemen (16/13)

2. Ense.

Çal sakgallyň ýeňsesinden / Bürgüt ýaly penje salyp (64/15)

Hä girmezmiň haramzada / Diýip onuň ýeňsesinden (90/1)

ýer: 1. Yer, mekan.

Hatar hatar onlap saçak / Onlap ýerden açylyp dur (7/34)
Myhman bolsa gelip ýatyr / Giň howluda ýer tapanok (8/24)
Jogap gaýtar elhenç mama / Haýsy ýerden beýdip birden (13/1)
Iki adam bar ýerinde / Iki dürli pikir bardy (36/25)
Arçyn Kempiň öýnüň ýeri / Şaňlap duran howly boldy (38/21)
Aýlap aýlap ýykan ýeri / Arçyn Kempiň baýrysyny (39/14)
Daşsyz soka dykan ýeri / Balamyzyň çagamyzny (39/16)
Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzäň (39/26)
Pälä nähak satan ýeri / Artelmiziň başlygyny (39/30)
Gara günün keşgin çekip / Hallan atyp öten ýeri (40/3)
Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/6)
Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpysyny (40/8)
Gara ýere dykan ýeri / Aklym alan gaýtarmanyň (40/10)
Bagtym üçin duşan ýeri / Ak kamys dek dolak bilen (40/12)
Bir petiri joşan ýeri / Taýmaz begiň şu oturan (40/14)
Gizlenere ýer tapmady / Agaranly tüýlek eli (41/5)
Sabry ýetmän galdy ýerden / Ýeri onsoň Taýmaz aga (41/17)
Kim ýer tapmaz goýmaga / Kim ot tapmaz doýmaga (47/5)
Gämi bilen çalymdaşdy / Labyryny atjak ýeri (59/24)
Kelçikligiň gözün deşip / Goýar ýerde goýmaýardy (61/4)
Ýer gyratlap uçup barýas / Nazar alyp Aşgabady (65/17)
Ýatýan ýeri daş gözeller / Her kim indi özi üçin (73/32)
Haýsy ýerde jahyl bolsa / Görünýänje Taýmazyňyz (74/13)
Güjeňläp dur çar ýanymyz / Kelje mürzäň mülk ýerinden (79/25)
Başlygymyz ýolly Goçdy / Tilki baýyň mülk ýerinde (85/10)
Düzleşdirip Tilki baýyň / Ýurt ýerini haýatyny (91/35)
Syganokdy demi deme / Neme hawa Çepbän ýeri (102/13)
Dogrudanam jaýlan ýerňiz / Şu mazarmy (108/21)
Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/29)
Gije geçen ýeriňizden / Eýläk çapyp (116/25)
Barjak ýerme belet atym / Onýança da (124/4)

2. Bölge.

Öz bitini özi iýýän / Tüýs ýerinden gelme baýdy (9/35)
Haýsy ýerden Kimden diýip / Ýene az-kem garaşdyrdym (22/15)
Haýsy ýerden gelen bolsaň / Güm bol gelen watanyňa (35/2)
Ikisi de daş ýerden däl / Ikisi de özümüzden (71/19)
Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/36)
Bakdym onuň ak gaşyna / Beletdirin o ýerleriň (76/20)
Her kesegne her daşyna / O ýerleriň şatysyny (76/22)
Papaklyja başymyzy / Onlap eller onlap ýerden (78/6)
Bina bolan mekdep zaly / Hyn berýärdi Boş ýer ýokdy (85/12)
Metjidimzi hammam etdi / Dogtor diýip bir ýerlerden (103/15)

3. Yer, zemin.

Bir aýagmy ýere bassam / Beýlekisin ädebilmän (10/31)
Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/9)
Gaty ýerde beýdip ýatma / Hol depäniň aňyrsynda (15/14)
Basan ýerniň tozun ýalap / Maňlaýma da sürterdim men (19/11)
Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/8)
Daň atarna gyssandym men / Ýerde goýsam ys bor diýip (25/21)
Onýança da daş işikde / Ýer sarsdyrды toýnak sesi (30/37)
Ýer gaty da ýol yrakdy / Görülmedik mekan goýman (32/33)
Ýaz ederin toý bile / Art aýagyn ýere diräp (50/9)
Eňegimiz käşir ýaly / Sakgalymyz ýerde ýatyr (68/24)
Al leňtany gyrkan bada / Göýä birden ýeri ýaryp (73/15)
Indi asyl öňkiň ýaly / Kündäň ýerden taýmaz diýip (84/9)
Üstümüzde ýaşyl tüsse / Astymyzda ýeriň şasy (84/25)
Üç ýüz göwre ýerden turup / Garasar dek birden turup (89/11)
Çepbe gaýrak ökje goýdy / Oragyny ýere dürtüp (93/33)
Ýere gaçan ýaglygyny / Gatyrganma akyly gyz (94/20)
Ýerden gaty üzmän göter / Damakgansyz doňuzsyz hem (103/32)
Uzyn biri kükürt çakyp / Dümtünjiräp ýere bakyp (110/10)
Bäşisi de ýere bakyp / Gyzganlyga siňip gitdi (110/27)
Has dogrusy Duzak ýerde / Durna eýýäm howadady (121/36)

4. Kısım.

Meniň bolsa halym gaçyp / Onki damar onki ýerden (16/10)
Tutan ýerim gopup gelýär / Işigi de dyzaberseň (27/34)
Heläk eden senmi diýip / Kellesiniň çykan ýerne (35/25)
Gözün çarhlap bakan ýeri / Şol gaýtarmaň baý heleýin (39/12)
Aç bykynyn tutan ýeri / Meýdan bilen men ýetimi (39/28)
Haýsy ýerden berjek paýy / Diýip bizem üç dost bolup (49/13)
Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/6)
Taýmaz bolsa ýetişdigne / Olaň ýerin çöwrüp ýördi (92/6)
Ilki posañ degen ýeri / Çüýremezmiş (94/32)
Esli ýeri gögeripdir / Şor topragyň yzgaryna (108/13)
Nasly dişin şakyrdadyp / Arçynymyz galdy ýerden (111/8)

5. Konum

Aýyň günün dogýan ýerem / Bir bolşundan üýtgänokdy (37/33)
Stolunyň ýeri boldy / Depämizde gyzył baýdak (39/32)

6. Toprak.

Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kän ýylydy (44/17)
Ýerin suwuň maly mülküň / Hak dostuna gowşan ýyly (74/23)
Obamyza geliň diýip / Ýer suwuňyz alyň diýip (75/2)
Ýer alypdyr kilwanymyz / Gürrüň berdi Şemsi kilwan (79/26)
Gatap ýatan ýerimizi / Özi sürjek özi ekjek (83/17)
Ýerden ses bar / Ondan ses ýok (91/29)

7. Yer yüzü.

Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/15)

8. Durum

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/10)

ýer asty: Yer altı.

Habar berdi ýer astyndan / Hä Tuwak han eýgilikmi (102/8)

Ýer astyndan ýer üstünden / Gömülgen dek sokuljyrap (122/23)

ýer çeken: Yere batasıca, yere batsın, yok olsun.

Tilki baýyň ýer çekeni / Agyr paltan aşagynda (26/27)

ýere çal-: Ýtibar etmemek, önemsememek.

Aýlap aýlap çaldy ýere / Dogumsyrap elin çyzgap (28/6)

ýere göge sygmazlyk: Çok olma, bol olma.

Ýygyp ýygjan haram maly / Ýere göge syganokdy (9/29)

ýerli ýerden: 1. Hep beraber, bir ağızdan.

Jan gerekmi pyçak diýşip / Haýkyrdylar ýerli ýerden (63/27)

Ýerli ýerden gygyryşdyk / Hany Çepbe (99/12)

2. Her taraftan, dört bir yandan.

Pillermizi ýalpyldadyp / Sojap bardyk ýerli ýerden (124/9)

ýer sür-: Toprağı sürmek.

Ola indi kündäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmyş (83/10)

ýer üstü: Yeryüzü.

Şadyýana gülýän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/3)

Habar berse ýer üstünden / Bu gezekki bilgiçligi (102/6)

Ýer üstünde rehnet görmän / Bükülişip gezipdirler (107/33)

Ýer astyndan ýer üstünden / Gömülgen dek sokuljyrap (122/23)

ýer ýüzü: Yeryüzü.

Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/32)

ýerinde: İyi, yeterli.

Öz ýerinde akyl huşy / Töweregne halka bolup (98/21)

ýerine: Yerine, karşılık.

Ýumurtgajyk togaladyk / Ýerine de bugdaý ekip (38/32)
Moskwadan emir geldi / Tebip ýerne dogtor döräp (41/34)
Ola indi kündäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmyş (83/9)
Ussaweli dymyp durdy / Jogap ýerne gara läbik (91/32)
Ýatyraýsak neneň borka / Ýa ýeriňe başga pişik (118/27)

ýerleşdir-: Yerleştirmek.

Ägirt ýarym halkasyna / Ýerleşdirip sagy soly (82/17)

ýerli ~ ýerlik: Yerli.

Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/20)
Bir keselbent dostum bardy / Ýerligi hem aşgabatly (65/22)

ýerzemin: Evin altından toprağın kazılarak yapılan oda.

Donumyzy telpegmizi / Ýerzemine salyp geldi (68/4)

ýesir: Esir.

Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/19)

ýesir düş-: Esir düşmek, düşman tarafından esir edilmek, tutsak olmak.

Ogullamyş şu Mamyşa / Ýesir düşen bir gyrnakdy (48/26)

ýet-: 1. Bir yaşa erişmek, ulaşmak.

On başına ýetip ýetmän / Eýýägaçan mesirgänmiş (53/23)
On başına ýetip ýetmän / Eýýägaçan mesirgänmiş (53/23)
Kyrka ýetmän dişin döküp / Bilin büküp gara günde (107/31)

2. Yeterli gelmek.

Jarymdan da paý ýetmedi / Tilkiň weli howlusynda (20/4)

Gömmäge de jaý ýetmedi / Hatar hatar urularyn (20/6)
 Suwamaga laý ýetmedi / Iner ýaly kükräp ýene (20/8)
 Güýçleriniň ýetdiginden / Oýnap barýar Ogullany (60/36)
 Meniň çeken hupbatlarmy / Şu gökkürtä ýetjek bolup (71/36)
 Nädip ýetsin dört baş myman / Bölek bölek bolaýmasak (78/13)
 Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (103/34)
 Derman ýeter syýa ýeter / Damakgandan syýa ýasap (103/34)
 Bir tegelek nana ýetjek / Diýip akja şyrdagyny (119/19)

3. Ulaşmak, erişmek.

Haýhatly gys ýetip geldi / Dokuz aýlap seýislenip (20/10)
 Gönüläýdim toýa garşy / Ýetenimi duýman galdym (27/1)
Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/32)
 Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/6)
 Mamys baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/8)
 Tuwak gepçi ýetip gelýär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/28)
 Saklanmysyn uly ýoly / Günbatardan ýetip gelýän (55/17)
Ýetýär enäň deňesine / Gökbogmanyň dermanyny (55/26)
 Özüň ýetiş diýen sözler / Gulagyndan beýnä ýetip (62/8)
 Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/2)
 Ikä ýetdi gyzyň sany / Goltujagna harplyk berip (120/16)

4. Yetişmek, ulaşmak, gelmek.

Getiripjik gabadyna / Ogullarym ýetmek üçin (37/24)
 Nesip bolsa hä diýmäkäň / Ýeter dostlaň yzyň bile (63/11)
 Al baýdagyn lowurdadyp / Tribuna ýetip barýar (71/12)
 Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/18)
 Durup durup durup geçýär / Şu işçastýä ýetjek bolup (71/34)
 Taýmaza da / Bir at ýetdi emtepeden (84/3)
 Hüşrelişe ýeten wagty / Kellesine possun büräp (87/29)
 Eneýabyň boýy bile / Igdelige ýetdim weli (90/15)
 Mündüm ýañkyň söbügine / Sapajaklap ýetäýende (90/21)
 Daýym diýdi Taýmaz düşek / Keçe getir Ýet dessine (97/34)
 Tuwak şumçyň gykylygy / Durman ýetýär yzymyzdan (106/28)

Bir seretsek garşymyzdan / Dört baş atly ýetip gelýär (106/32)
Onsoň ýaňky diýşim ýaly / Ýetdim weli köne tama (109/32)
Ýene biri gelip ýetdi / Mazarlygyň gaýrasyndan (110/17)
Ylgap ýetdi iki kişi / Balagymyň kisesine (118/30)
Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/11)

5. Uzanmak.

Gyzyň eli Ýolla ýetdi / Başyndaky gök kürtesi (62/11)
Ýuwaş ýuwaş eli ýetdi / Ýeteni hem şoldy weli (93/14)
Ýuwaş ýuwaş eli ýetdi / Ýeteni hem şoldy weli (93/15)

6. Yardım etmek, yardımına koşmak.

Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim diýip gelýär (63/7)
Gargap ogul gyzymyza / Ýetdim ýetdim diýip gelýär (63/7)
Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygryp gelýän pyýadalar (63/20)
Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygryp gelýän pyýadalar (63/20)
Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygryp gelýän pyýadalar (63/20)
Waý doganlar ýetiň diýip / Çirkin çykdy aýal sesi (97/5)
Ýetiň diýip pyşyrdady / Iki eli goşardady (97/25)

7. Kavuşmak.

Şol juwazçy ýetim oğlan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/35)

ýetip ýetmän: Ulaşmadan.

Ýetip ýetmän atdan düşüp / Sypyrdyk biz jullaryny (66/29)

ýetik: Bildik.

Öň hem ýetik gaharymy / Öz üstüne syrykdyrды (12/34)

ýetim: Yetim.

Garyp gasar ýetim üçin / Keýpiň juda daş aýynda (10/25)
Ýürekde de yşkyň ody / Taýmaz ýetim dogup döräp (25/9)

Meniň ýaly ýetim ýesir / Ýerli boldy suwly boldy (38/19)
 Aç bykynyn tutan ýeri / Meýdan bilen men ýetimi (39/29)
 Taýmaz ýetim dogup döräp / Görüpmidi beýle gadyr (45/31)
Ýetimleriň gözde ýaşı / Bu ak öýüň ähli zady (46/29)
 Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/3)
Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (57/32)
 Üç ýetimiň ýañagyndan / Öpüp çykdy gaýym gaýym (67/26)
 Ýeri nädip uralara / Guwanmasyn Taýmaz ýetim (71/2)
 Ýañlandyrdy depe goly / Ýetimleri obasyňa (77/24)
 Bize ýör de bize ýördi / Taýmaz ýetim obasynda (78/10)
 Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/17)
 Şol juwazçy ýetim oğlan / Öz ýaryna ýetdi Kempir (124/34)

ýetim agzy aşa ýetse burny ganar: Yetim ağız ekmeğe ulaşsa burnu kanar.

Ýetim agzy aşa ýetse / Burny ganar diýen ýaly (106/4)

ýetim gal-: Yetim kalmak.

Ýetim galdy çagajygy / Hunumyzy köýdürmeris (86/12)

ýetir-: 1. Nasip etmek.

Şeýle toýy Taýmaza da / Ýetirsin dä allañ özi (22/32)

2. Ulaştırmak.

Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (57/32)

Bar maksadym aşyklary / Şolaň öýne ýetirmekdi (66/6)

Yjraýkoma ýetirmäge / Barlag yzlag ideg üçin (101/26)

3. Sıvamak.

Keteniniň iki ýeňin / Ak tirsege ýetiren gyz (92/14)

ýetiş-: 1. Ulaşmak, ermek, varmak.

Diýişdirip gaýta gaýta / Ýetişdigme sarnaşdyrdym (22/14)
Diýip köne tesbisini / Ýetişdigine sanaşdyryp (83/24)
Baý tohumy ýetişdigne / Kelemesin öwrüp ýördi (92/3)
Taýmaz bolsa ýetişdigne / Olaň yerin çöwrüp ýördi (92/5)
Erşin ýolup ýetişýärdi / Biz ä düwüp ýetişýärdik (119/27)
Erşin ýolup ýetişýärdi / Biz ä düwüp ýetişýärdik (119/28)
Olam gyryp ýetişýärdi / Ýene kowup ýetişýärdik (119/29)
Olam gyryp ýetişýärdi / Ýene kowup ýetişýärdik (119/30)
Ýene baryp ýetişýärdi / Garaz nätjek üç ýaşyndan (119/31)

2. Yardım etmek, yardımına koşmak.

Özüň ýetiş diýen sözler / Gulagyndan beýnä ýetip (62/8)
Jaýgözinde Hydyr ýaly / Ýetişýän dost asyl dostdur (77/4)
Gara dag dek süýnüp ýatyr / Waý ýetişiň ilim günüm (97/12)
Daş çykardyk Dadymyza / Ýetiş ýene sowjak şemal (100/11)
Kömek berip ýetişýärdi / Kolhozymda esse ýarym (119/33)

3. Vaktinde tamam olmak, bitmek, hazırlanmak, hazır olmak

Başagaýdy Asman pälwan / Asman dokap ýetişdigi (119/24)
Çuwal dolup ýetişýärdi / Baharjygman dokmamzyň (119/25)

ýetmekçil: Yetersiz.

Şu dünýäde ýetmekçil men / Serwi boýly garyp ýara (17/16)

ýetmiş: Yetmiş sayısı.

Her hepdede ýetmiş sapar / Üýşüp geley topar topar (5/3)
Ýetmiş esse köp le walla / Her gün düşýän towza hakam (119/15)

ýetne ýütne: Fakir fukara.

Ýetne ýütne toýlaryna / Diňe düýn däl bu agşam hem (27/4)

ýezzit: Düşman, zalim.

Nädäýerkäň ýezzit diýip / Saldym weli piliň sapyn (96/25)

ýigdekçe: Genç.

Menem näme murty taban / Ýigdekçedim şo döwürde (18/22)

Il bagtyna rowaç alsyn / Onýança da bir ýigdekçe (41/16)

ýigirmi: Yirmi.

Ýaşy bolsa diýen wagty / Ýigriminiň keyindedi (19/24)

ýigit: Genç insan, delikanlı.

İçin tutup güle güle / Ýañky ýigdiň gurby gaçyp (6/34)

Görýäňizmi bu ýigidiň / Tapan bolýan sözlerini (7/5)

Göwnüm geçer ýigit senden / Meň göwnüme deger ýaly (7/13)

Wah çal beýni ýigit diýip / Saçagymy gujaklady (14/3)

Endam jany azar ýaly / Diýdi Ýigit hatyrjem bol (17/9)

Onuň äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdaň ýaş ýigitdi (19/14)

Meýdan üçin agyr degdi / Düýn öýlenen garyp ýigit (32/14)

Ýene de şol elhenç mama / Hä geldiňmi ýigit diýip (34/1)

Başga gapa aýlan diýdim / Dogry aýdýaň ýigit diýip (35/5)

Diýip ajy temmäkiniň / Soňun kakdy aşyk ýigit (54/22)

Dogumlydy Müşgil işi / Asan edýän mert ýigitdi (54/32)

Aýdan sözi pert ýigitdi / Çepbe hakda bir wakajyk (54/35)

Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/30)

Aşyk ýigit kejebeden / Başga zady görenokdy (60/28)

Diýen bolup aşyk ýigit / Ýyldyrym dek süýnüp barýar (65/5)

Ak papakly iki ýigit / Ýetip gelýär yzymyzdan (71/17)

Siz nireli ýagşy ýigit / Ikimizem astrahanly (76/9)

Ýigdimiz hem şonça bardyr / Çepbe häzir delil tapsa (79/14)

Jöwenligiň bir çetinden / Aşyk ýigit magşuk gözel (92/28)

Gara gäzdir diýen bolup / Aşyk ýigit elýaglygyn (93/7)

Pişiksöýer ýaş ýigitdi / Salam (104/28)

Tanamadyk gyr atlymyz / Gök papakly ýaş ýigitdi (107/12)

Derläbirsiniň ýagşy ýigit / Wah şeýle dä münň ýuwsañam (118/2)

ýigitlik: Yiğitlik.

Bir gyz bilen üç ýigitlik / Artdy bizde işçi synpy (69/5)

ýigren-: Nefret etmek, iğrenmek.

Bir patyşa döräpmişin / Ýigrenýäni mugt iýen (37/6)

ýit-: Yitmek, kaybolmak.

Men adaglyň diýip dursa / Ölermisiň ýitermisiň (14/34)

Ýitip gidýär gürüm jürüm / İçin ýansyn diýýän ýaly (21/4)

Gapykilmiň bir ýan çeti / Ýitä haram ölmüş diýip (50/15)

ýitigsi: Çok küçük.

Ýitigsije aý görüldi / Otuz günläp aç gezyäniň (49/9)

ýitir-: Kaybetmek.

Obalardan ýitirmäge / Beýik işi bitirmäge (75/29)

Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan hoşdygyn (81/16)

ýitiräk: Keskin.

Hokga ýakaň kirden tygy / Päkimden de ýitiräkdä (10/4)

ýogal-: Kaybolmak, yok olmak.

Has irräkdä Adamsynyň / Ýogalmaznyň öň ýanydy (45/16)

ýogyn: 1. Kalın.

Gara daşyn takyrdatdy / Ýogyn günleş sesi bilen (13/25)

2. Şişman, iri.

Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpeginiň ters ýylydy (44/15)

ýok: 1. Yok.

Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/21)
Durmak üçin haky ýokmy / Diýip olar arza berip (10/34)
Sekiz ganat öýleri bar / Çörde san bar onda san ýok (15/19)
Çigit ýaly parhy ýokdy / Ol şatlygym uwlap suwlap (25/32)
Emma şo gün toýa barmak / Nesibämde ýok ekeni (26/24)
Gözi ýok dek kürsöp urdy / Arçyn Kempiniň kel mürzesi (31/1)
Çäre ýokdy / Arzy halyň kim diňlesin (32/31)
On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/32)
Kakaýmasak ýeke ýeke / Aýdan bize jennet ýokdur (49/22)
Baýdan bize jennet ýokdur / Öläýsek de böke böke (49/23)
Bu heleýden hoş söz eşdip / Şadyýana gülyän ýokdy (52/31)
Ýer ýüzünde bir gep bolsa / Şondan ozal bilýän ýokdy (52/33)
Diýdik Bizi golda Ýaşlyk / Senden özge diregmiz ýok (57/31)
Ýetimlere ýetir kömek / Ullakan bir dilegmiz ýok (58/1)
Endam jany suw bolsa da / Bizden oňa haraý ýokdy (60/27)
Bu gün saňa sowuk ýokdur / Hezil edip gezmeledi (70/4)
Çärämiz ýok Bizä haýran / Onýança da ezenekden (78/15)
Öňi bar da yzy ýokdy / Diňe olaň arasynda (78/31)
Çepbän guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/33)
Çepbän guba gazy ýokdy / Polat ussaň gyzy ýokdy (78/34)
Gara gözli Jeren ýokdy / Çepbesine üç ýyl ozal (78/35)
Toý wadasyn beren ýokdy / Jeren hakda Sarman bälçik (79/2)
Döredipdir şu Jereni / Görüp ölsem armanym ýok (79/9)
Hünürdedi molla Çakan / Demir atyň işi ýokdy (83/26)
Gürrüň bile gybat bile / Işi ýokdy bedde bile (83/28)
Bina bolan mekdep zaly / Hyň berýärdi Boş ýer ýokdy (85/12)
Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/3)
Janhowulna urunýarlar / Ekgende ýok dikgende ýok (86/3)
Arta süýşe çagamyz ýok / Diýip şowhun edýän de bar (87/19)

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/13)
 Ýagşyzada geregmiz ýok / Rast aýdýaň (88/14)
 Rast aýdýaň / Wagşyzada geregmiz ýok (88/17)
 Ýerden ses bar / Ondan ses ýok (91/30)
 Gökje gaşyn oýnaşdyrды / Toý diýlene garramak ýok (93/27)
 Tamymyzyň töweregne / Üç aýlandym Yns jyns ýokdy (96/16)
 Töwerekde ses seza ýok / Küren oba uklap ýatyr (96/19)
 Şadyýana gülýän ýokdy / Ýer üstünde şumluk bolsa (102/2)
 Şondan ozal bilýän ýokdy / Her niçikdir oňuşjak la (102/4)
 Oba şuraň ak jaýyna / Arçyn ýokdy Gümra bolup (104/17)
 Baş ýok asyl üç ýaşyndan / Ol arçyna özüm belet (114/9)
 Ol ugruna şübhe ýok la / Aý Beg aga şura sudy (117/26)

2. Hayır

Gir diýýäriň / Ýok girmerin (89/32)
 Gir diýýäriň / Ýok girmerin (89/34)

3. Leke.

Bir çowuny çeyneşdirdi / Sabyn ýokly ýüzüginini (93/25)

ýok bol-: Yok olmak, kaybolmak.

Ýok bol diýip kowlasam da / Men garypdan doýanokdy (22/27)
 Ähli baýlar ýok boljakmyş / Gowaljakmyş garyp haly (36/17)

ýok bor-: Yok olmak.

Gara ýürek ak bormy / Bu zalymlyk ýok bormy (47/10)

ýokarky: Yukarı.

Turbalaryň söküşdirdik / İn ýokarky gök turbadan (100/33)

ýokary ~ ýokaryk: 1. Yukarı.

Garyp öýleş ýokarsyndan / Günbatara süýnüp barýar (52/20)

Kimsiň diýip jogap istäp / Ýokaryma bakyp durdum (96/10)
Dik ýokaryk atanmyşsyn / Näme Näme Dik ýokaryk (102/16)
Dik ýokaryk atanmyşsyn / Näme Näme Dik ýokaryk (102/17)
Lebin lebe goýan ýarym / Köz keteniň ýokarsyndan (123/30)

2. Gökyüzü.

Süýräp barýar guýrugyny / Has ýokarda gyrmyzy Aý (101/13)

ýokuşdyr-: Kirletmek, pisletmek.

Nepýagjyk da ýokuşdyrdym / Üfleý üfleý maňlaýymy (20/34)

ýol [ýo:l]: 1. Gaye, uğur, maksat.

Uzynly gün iki gözüm / Suw ýolunda intizardy (18/32)
Saklanmyşsyn uly ýol / Günbatardan ýetip gelyän (55/16)
Ýar ýolunda üç dört çuwal / Temmäkini çeken Taýmaz (92/21)

2. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik.

Uzak ýola baş goşuşyp / Gara saçly parowozyň (32/23)
Ýer gaty da ýol uzakdy / Görülmedik mekan goýman (32/33)
Ýola şypal goýup ýörkäm / Görgä ýakyn gara janym (33/29)
Ähli ýollaň dogrusyna / Emaý emayı gysmyljyrap (62/23)
Alty aýlyk ýolga elteý / Keramatym görgül indi (65/3)
Arpa bile gök ot bile / Käte ýoluň beýgi bile (83/30)
Käte ýoluň pesi bile / Hünürdini gykylygy (83/31)

3. Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.

Ukraina Orset diýmän / Çagyl ýolmy otly ýoly (32/36)
Ukraina Orset diýmän / Çagyl ýolmy otly ýol (32/36)
Çagyl ýoluň ortasynda / Atdy itin atan ýaly (33/15)
Bir seretsek önümüzden / Tozanladyp takyr ýol (52/27)

Orta yolda duruzmaga / Gelnalyjyň depesinde (59/27)
 Keli yolda ýatyr bile / Özün bilen adam üçin (61/23)
 Alyp geldi çañly ak yol / Çañly bolsa bolubersin (77/25)
 Öl çägäni sowrup gelýär / Ýüzärlikli köne yoly (82/11)
 Uly yola bakyp durdum / Bu wakany raýkoma (101/24)
 Uly yola birigişdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/29)
 Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz yoly (108/8)
 Mazarlygyň çep yüzünden / Şybyrdadyp çagyl yoly (110/22)
 Çagyl yoldan oba tarap / Süýndi ýene welsepidim (111/1)
 Gün dogandan gün agýança / Ündän bolup täze yoly (112/20)
 Sizem mundan atlandyňyz / Tapyrdadyp çagyl yoly (116/22)
 Aýrylsa da dulumyzdan / Ýolumyzda kän görüldi (122/16)

4. Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik.

Kem etmesin dynçlyk bolsun / Lenin babaň tutan yoly (41/14)
 26 Bars ýylydy / Ýolumyzyň dürs ýylydy (44/14)
 Sotsializme iki ýylda / Elter bizi kolhoz yoly (114/8)
 Äkidýärdi kolhoz yoly / Emma weli ol simrugy (121/22)
 Ak yolundan sowjak bolýan / Agzyndaky rysgyn alyp (121/24)

5. Kumaşta bulunan çizgi.

Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary yoly (45/30)

6. Kez, defa.

Sekretary mundan öňem / Görüpdim men baş on yola (107/16)

ýola düş-: Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

Syçrap düşdi ýektaýyna / Ýola düşdüm Kürsäp urdum (104/15)

Niredesiň gonamçylyk / Mürze bile ýola düşdük (106/22)

ýoldan çyk-: Yoldan çıkmak, kötü yola sapmak, taşkınlıkta ileri gitmek.

Şeýtan bile öpüşerem / Seniň ýaly ýoldan çykan (83/22)

ýoluň haýyr: Hayırlı yolculuklar.

Giň gujakly älemgoşar / Ýoluň haýyr diýýän ýaly (82/19)

ýol-: 1. Koparmak.

Otluçöpden bir til ýolup / Synçgalady dişlerini (18/5)

Ýetip barýan myradymyň / Gap bilinden ýolup gitdi (30/33)

2. Kesmek, durdurmak.

Erşin ýolup ýetişýärdi / Biz ä düwüp ýetişýärdik (119/27)

ýolbars: Kaplan.

Müjewüriň ýolbarsy hem / Yzlaryndan üýrüp gitdi (110/1)

Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi dördün biri (110/3)

Ýolbars Ýolbars al gap diýip / Hümürdedi dördün biri (110/3)

ýoldaş: Yoldaş.

Dogan ýaly ýoldaşymdy / Öýlerinden çykanda da (33/7)

Ýoldaşlarna bir zat bir zat / Pyşyrdady üçün biri (63/28)

Örüp örüp goýan özüm / Ynha ýoldaş injinarlar (73/5)

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/13)

Ýoldaş başlyk o deýýusy / Gyssasaňam gyssa weli (91/7)

Ondan soňam şundan beýläk / Ýoldaş diýmän Ýurtdaş diýiň (109/24)

Indi sizden ýoldaş bolmaz / Satdyňyz siz ýoldaşlygy (109/25)

Indi sizden ýoldaş bolmaz / Satdyňyz siz ýoldaşlygy (109/26)

Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/15)

ýolla-: Yollamak, göndermek.

Çapar ýollap hasyr husur / Ogullany tiziräjik (53/33)

Ýazyň meni ýollaň meni / Taýmazlaryň kolhozyna (77/13)

Kowgy ýollan baýlar hakda / Gudalarna uwap giden (79/30)

ýomak at-: Atışmak.

Gütürdeýär bahar gary / Topar tutup ýomak atyp (118/15)

ýoňsuz: Büyük.

Indi görseň ýoňsuz ata / Ogul sanym üçe baryp (120/14)

ýorgan: Yorgan.

Ýorganymyň aşagyna / Kürsäp urdy Mamyş gelin (47/25)

Giriň kamys tama diýdi / Ýöne weli ýorganymyz (70/1)

Düşek saldyk / Bir ýorgana girdik weli (95/24)

ýorgança: Yorgan.

Ýorgançadan çykyp otyr / Gulagymdan çekip otyr (95/27)

ýowşan: Pelin.

Sähediňiz haçan bolýar / Elindäki ýowşan çöpi (23/6)

Içi janly demir geldi / Ýandak ýowşan deregine (41/30)

ýowuz: Yaman, kötü.

Öňi bile soňy bile / Namart duşman Ýowuz ölüm (101/9)

Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/8)

ýön: Yön, taraf.

Artyp ýatyr saçagyndan / Ökjelerem edil ýöne (12/9)

ýör-: Yürümek, gitmek.

Bize ýör de bize ýördi / Taýmaz ýetim obasynda (78/9)

Bize ýör de bize ýördi / Taýmaz ýetim obasynda (78/9)

Nebit bile ýörýämişin / Içi doly gyzyt otmuş (83/11)

ýöret-: Çalıştırmak.

Jygyl jygyl owazyny / Ýöredipdim ogullarym (10/20)

ýörä-: 1. Yürümek.

Ýöräp ýören merhumsyň sen / Seniň bagtyň o dünýäde (17/10)

Tirkeşikli otuz düýe / Mytdyl mytdyl ýöräp barýar (58/18)

2. Değişmek.

Ömrümize ömür geldi / Ýöräp başlan bagtym ýaly (41/36)

ýörmeşdir-: Dikmek.

Sypaşdyryp dolagymy / Temen bilen ýörmeşdirip (25/17)

ýugur-: Yoğurmak.

Şykgyldadyp ýugurdym da / Ojagymda şapbat ýaljak (16/19)

Tezek çöpläp hamyr ýugrup / Nan ýasýan da Ogullady (48/33)

ýukarak: İnce.

Bir azajyk ýukarakdyr / Aýyplaşma ýolly balam (70/2)

ýum-: Yummak, kapamak.

Gözjagazyn ýumdy weli / Ýene beýläk ogarlandym (95/33)

ýumak: Yumak.

Yaşlygynyň ýumagyny / Çöşläberdi çöşläberdi (9/22)

Iki ýumak ak hasany / Balasynyň başujunda (98/7)

Tüwdürlipdi gullugyndan / Hakykatyň ýumagyny (114/18)

ýumruk: Yumruk.

Ýumrugymy daş dek düwläp / Saldym welin bykynyndan (32/3)
 Gözlerimi çowlap gitdi / Ýumruk ýaly çişen gözler (62/4)
 Onuň mähnet ýumruklary / Ýekedaban çekiç ýaly (88/32)
 Gördüňizmi ýeke ýumruk / Endiretdi äpet jaýy (89/3)
 Eger şeýdip hemme bolup / Ýumrugmyzy düwsek birden (89/6)
Ýumrugymyz bomba bolup / Ot çykarar gara ýerden (89/7)
 Diýip goşa ýumrugyny / Göterende beýik daýym (89/9)
Ýumruklaryn düwdi gaýym / Nas ederiş Garsaklary (89/13)
 Gyýçak gyýçak üç ýüz ýumruk / Köne dünýäň depesinden (89/21)
 Birden inen / Üç ýüz ýumruk (89/24)
 Gaýralygna dazlap barýar / Ýumrugymy daş dek düwüp (90/19)
 Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/10)
 Ak köpünli Çepbe ýatyr / Her ýumrugy palta ýaly (108/34)
 Saşa daýyň diýşi ýaly / Ýumrugmyzy düwdük birden (122/30)

ýumrul-: Bükülmek.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňläň porsy çigit (54/19)

ýumşak: Yumuşak.

Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/6)
 Ýene possun geýip ýatan / Çakan mollaň ýumşak ýerne (115/29)

ýumurtga: Yumurta.

Ýumurtgajyk togaladyk / Ýerine de bugdaý ekip (38/31)

ýurt [ýu:rt]: Yer, vatan, memleket.

Kim diýerdi Kiriniski / Ýurt başyna geçenmişin (36/32)
 On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/30)
 Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/22)
 Düzleşdirip Tilki baýyň / Ýurt ýerini haýatyny (91/35)

ýurtdaş: Yurttaş.

Ondan soňam şundan beýläk / Ýoldaş diýmäň Ýurtdaş diýiň (109/24)
Ýoldaş wiý wiý ýurtdaş sudýa / Diýsem gepiň bellisini (111/15)

ýuw-: Yıkamak.

Ýuwup çorşuk geýmini de / Asyp berýän Ogullady (48/31)
Laýly pilin ýuwan bolup / Jeren gyza söz gatýardy (92/9)
Derläbirsini ýagşy ýigit / Wah şeýle dä mün ýuwsañam (118/3)

ýuwaş: Yavaş.

Ýuwaşjadan ýelpedi de / Ak mytgaldan köýnegini (9/16)
Onuň äri Matdak çopan / Bir ýuwaşdaň ýaş ýigitdi (19/14)
Döwüşdirip ýuwaşjadan / Biýrgün diýip bakdy ýere (23/7)
Gözlerini gyrpyldatdy / Sud başlygy Ýuwaşş diýip (115/17)

ýuwaş ýuwaş: Yavaş yavaş.

Baba bolsa ýuwaş ýuwaş / Gyzyp barýar gyzyp barýar (6/25)
Maýalykdan dönüp nere / Bu çişigem ýuwaş ýuwaş (28/13)
Gysaç ýaly gysyberdim / Jöwherimi ýuwaş ýuwaş (35/29)
Nazy nygmat bişirberdi / Obamyz da ýuwaş ýuwaş (39/9)
Näme habar o kempirden / Hawa onsoň ýuwaş ýuwaş (41/20)
Ýuwaş ýuwaş güýzäberdi / Ine onsoň häki kempir (42/2)
Ojakdaky gaty töňne / Ýuwaş ýuwaş öçüp barýar (51/10)
Her haýsyzmyz bir jam içip / Ýuwaş ýuwaş öpüşdik de (57/15)
Ýuwaş ýuwaş gysmyljyrap / Kejebäniň alkymyna (60/30)
Bizem jakjak gülen bolup / Gysmyljyryýas ýuwaş ýuwaş (61/14)
Telpeginiň tüýi bile / Ynha ýaňy ýuwaş ýuwaş (90/13)
Ýuwaş ýuwaş eli ýetdi / Ýeteni hem soldy weli (93/14)
Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/14)

ýuwha: Düşman.

Soňky pellä ýeten ýeri / Ýuwha ýaly şol kempiriň (40/7)

ýuwul-: Yıkanmak.

Depämizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi dört ýuwulyp (53/10)

ýuwut-: Söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söylememek.

Ýuwdup barýar sesi bile / Baş aý geçdi (83/33)

ýük: Yük.

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/12)

ýüküňi tut-: Her şeyi tamamlamak, eksik bir şey bırakmamak, bütün ihtiyaçlarını karşılamak.

Çigildemden ýüküm tutup / Şirin uka batypdyryn (17/32)

ýükçü: Yük taşıyan.

Ikisi de şol zawodyň / Iner ýaly ýükçüleri (71/24)

ýüklän-: Yüklenmek.

Arabama ýüklän özüm / Goşa ata gamçy çalyp (72/34)

ýülük: İlik.

Ýülügimi daglap gitdi / Ýolly gyzy gujaklady (62/9)

ýüň: Yün.

Töweregmiz hatar hatar / Ýüň çäkmenli gyrgy bolup (38/12)

Tilki baýlan ýüňün darap / Çañdan doýan Asman gelin (51/1)

ýüňdarak: Yün tarak.

Ýüňdaragyň agzyn sarap / Dulda goýan Asman gelin (51/3)

ýüp: İp.

Örküjine atyp geldi / Ýüpden boşan däli ýaly (20/15)

Ýüplermize dakyberdik / Ýagyň ysyn bilmän ýatan (39/4)

Tuwak gepçi ýetip gelýär / Ýüpden boşan öküz ýaly (52/29)

Şatyrdady sallançagmyz / Dört baş kilä öwrenen ýüp (120/11)

ýüpek: İpek.

Altyn kümüş kânleri bar / Ýüpek parça donlary bar (15/23)

Dört eplenen ýüpek tahýa / Böküp düşdi gujagyna (50/26)

Ýüpekleriň gowsun alyp / Jähegini çekýädi le (52/6)

Horjunlary pully mürze / Aty ýüpek jully mürze (55/19)

ýüplük: İplik.

Tüýs irikgä edýän diýip / Asman eje ýüplügin (9/7)

Ýüplük ýaly saralypdyr / Şu gün bolsa alty aýlyk (87/35)

ýürek: 1. Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül.

Ýüregimiň aýtjak zadyn / Öz ugruna goýanokdy (22/25)

Ýüregim de yzy bile / Dur dur diýip bökdi gitdi (23/25)

Ýüregime gysypdyryn / Ellerimiň tersi bilen (24/36)

Ýürekde de yşkyň ody / Taýmaz ýetim dogup döräp (25/8)

Ýüreginiň örki boldy / Akja mekdep akja ýasli (39/18)

Melhem eýle / Mele gelniň ýüregine (60/11)

Ýüreklerimiz ol holtuma / Özün bermän göreşýärdi (61/19)

Aşyk Çepbän ýüregine / Derman gelýär däri gelýär (80/28)

Agajygyň agzyn dykyp / Ýüreginden otlap atan (113/16)

Abat daýza çydap bilmän / Lowlap durran ýüregine (116/6)

O kempiriň ýüregine / Ýañadandan jan berýänler (122/5)

2. Herhangi bir şeyden çekinmeme, korkmama.

Iter eken ýürek seni / Ýylkylaryň arasyndan (57/10)

Gurt oýnuny turuzmaga / Üç ýigidiň üç ýüregi (59/30)

Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/31)

3. Kalp.

Iýiljek zat iýlenden soň / Ýüregñiziň atygyjyk (69/34)

ýüregine bas-: Yüregine basmak.

Ýüregine basdy Asman / Saşa daýym gykylyga (97/15)

ýüregiňden geçir-: Düşünmek.

Ýüregiňden geçirerin / Gop dulumdan gende diýdim (14/1)

ýüregiň ere-: Sakinleşmek, rahatlamak.

Wah bir seredäýdä diýip / Ýürejigmi erederdim (19/6)

ýüregi suwlu: Rahat.

Oljajygmyz agyrjady / Ýüregimiz suwlujady (65/14)

ýürejigñi bil-: Ciğerinin içini bilmek, çok yakından tanımak, ne düşündüğünü anlamak, amacını bilmek.

Deň sanaşar güler otyr / Ýürejigñi biler otyr (5/14)

ýürek et-: Acımak.

A gyz heýem soň gujagna / Ýürek edip girip bormy (59/4)

ýüwür-: Koşmak.

Ýatlamyzda aşygyny / Saşa daýym ýüwürüp baryp (99/19)

Ýüwürüp öýden çykdy daýym / Çepbelere kürsöp girip (101/2)

Ýarygije ýüwürüp gelen / T Taýmaz p piliň sapy diýip (115/6)

ýüz: 1. Yüz sayısı.

Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/8)
Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/10)
Diýip bizem goja bile / Çakyşdyrdyk ýüzje gram (69/20)

2. Yüz, çehre.

Saçagymy beýläk serpip / Ýüzüme bir bakdy weli (11/23)
Ýüzüme bir seretdi de / Gyz bir ädim süýşdi yza (22/35)
Ýüzüm ýüze meňzäberdi / Sözüm söze meňzäberdi (41/21)
Ýüzüm ýüze meňzäberdi / Sözüm söze meňzäberdi (41/21)
Syldyk ony ýüzümize / Ýöne weli aý biçäre (49/17)
Depämizden aşak iýndi / Ýollyň ýüzi dört ýuwulyp (53/10)
Kel kelläňe ýüzüňe çal / Biri aýa bakyp duran (56/6)
Gören ýaly täze aýy / Syldyk ony ýüzümize (66/16)
Ogulla da aşak bakyp / Ýeňi bilen ýüzün bukup (68/26)
Gara läbik syrygýardy / Başlygmyzyň agras ýüzi (90/29)
Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/5)
Ýüz gözümüz tütün ýaly / Doňup galdyk sütün ýaly (100/14)
Men Taýmaz däl tuf ýüzüme / Mawlap Dogry diýýän ýaly (106/16)
Başaçyklaň bagyr ýüzi / Agardylan tama döndi (111/27)
Ak ýüzlüje Äşejigi / Menem eltdim ýene de bir (120/24)

3. Kılıf.

Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzän (39/26)

4. Taraf.

Ýanagymyň her ýüzünden / Bir lukmany taýlap aldy (47/29)
Onýança da arka ýüzden / Çepbän eli peýda bolup (64/13)
Kart oýnaýar Çepbe Çary / Bir seretsek gaýra ýüzden (80/25)
Mazarlygyň çep ýüzünden / Şybyrdadyp çagyl ýoly (110/21)

ýüzi ak tam bol-: Yüzü solmak, beti benzi atmak.

Ýüzi birden ak tam bolup / Yzyn bakman çykdy gitdi (23/23)
Dogtorhana sorap barsak / Ýüzi ak tam bolup ýatyr (87/34)

ýüzlerini görmä-: Uzun süre görmemek.

Ýüzlerini görmän diýip / Çagaňzyzy ölseňizem (87/9)

ýüz müň: Yüzbin sayısı.

Wah sakgaldaş kyrk diýýäsiň / Ýüz müňe de ýetse gerek (77/2)

ýüz salla-: Utancından yere bakmak.

Ýañky dostum ýüzün salla / Nämüçindir dymdy ilki (6/23)

Saşa daýyň garşysynda / Ýüzüm salla oturypdym (65/34)

ýüzün tut-: Yönelmek, yüzünü belli bir yöne çevirmek.

Aňk taňk boldum Ýüzün tutup / Hor hor edip uklap ýatyr (11/4)

ýüz-: Yüzmek.

Kä seretseň emedekläp / Kä seretseň ýüzüp barýar (6/30)

Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/26)

ýüzärlik: Ot.

Öl çägäni sowrup gelýär / Ýüzärlikli köne ýoly (82/11)

ýüzinlik: Yüz, surat.

Ýüzinligne ýazlyp gitdi / Zat galmady kakynyndan (32/6)

ýüzlen-: Başvurmak.

Taýmaz Çepbe Ýolly aşyk / Ýaşlygmyza ýüzlendik de (57/29)

ýüzläp: Yüzlerce.

Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/35)

Çakylyga ýüzläp işçi / Sesin goşdy ýüzläp ýerden (75/36)

Nas ediris Çakanlary / Besdir indi ýüzläp ýyllap (89/16)

Ýüzläp gezek sowap galdy / Pyýalama guýan çayym (121/4)

ýüzük: Yüzük.

Kümüşçimiz bir obadan / Ýüzük satyp gelýän wagty (44/30)

On ýüzükli mele gelin / Seretsene ýolly gardaş (60/4)

Bir çowuny çeyneşdirdi / Sabyn ýokly ýüzügin (93/25)

ýyg-: Toplamak.

Ýygyp ýygjan haram maly / Ýere-göge syganokdy (9/28)

Süýr günortan nahar wagty / Sygrym üçin ot ýygýardym (92/26)

Ýygan malyn maňa goýup / Elin serip gitdi Kempir (125/3)

ýygyp ýygjan: Yığım yığım.

Ýygyp ýygjan haram maly / Ýere göge syganokdy (9/28)

ýygna-: Toplamak.

Baýhatynlyk harabadan / Ýygnapdyr bu garabagty (44/32)

Ýygnaň diýip gaýdypdyrlar / Sähet diýmän pähet diýmän (53/35)

ýygnak et-: Toplanmak.

Annamyrat sen dälmidin / Ertesi gün ýygnak edip (113/6)

ýygnanyş-: Toplaşmak.

Ýygnanyşdyk agşam üste / Peji ýakdyk Hiç çekenok (100/26)

ýygyrt: Buruşuk, kırış kırış.

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygyrtlaryn (21/27)

ýygyr-: 1. Yaklaşmak.

Ýetdim ýetdim ýetdim diýip / Ýygyr gelýän pyýadalar (63/21)

2. Kaldırmak.

Bir ýygryyp bakmadyň sen / Indi seniň galan ömrüň (75/19)

ýyk-: 1. Yıkmak, devirmek.

Aýlap aýlap ýykan ýeri / Arçyn Kempin baýrysyny (39/14)

Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/16)

Sarman ýaly pyýadanyň / Suwun ýykan özüň bolma (91/16)

2. Dağıtmak.

Bilýänsiňiz obamyzyň / Şol suw ýykan brigadiri (109/14)

ýykyl-: 1. Tahttan indirilmek.

Ak patyşa ýykyljakmys / Baýlaň başy kakyljakmys (10/5)

2. Düşmek.

Tas burulyp ýykylpydym / Uzyn gije ojar aýryp (26/29)

Obamyzyň görki boldy / Şu gün toýda ýykylamda (39/21)

Essiň aýlyp ýykylar sen / Gözüň mähkam ýumgul indi (64/32)

Tribuna garaý garaý / Tas бүдүрәп ýykylpydym (70/34)

3. Yıkılmak.

Ýykyl ýumrul gara dünýä / Maňzy heňläň porsy çigit (54/19)

ýyl: Yıl, sene.

On baş ýyllap / Ýatdan belläp (10/17)

Şondan bäri tutuş üç ýyl / Atasynyň öýündedi (19/17)

Üç ýyl garahassa ýatyp / Daýanmandy häli häli (33/11)

Hasam oňat görýämişin / Kim diýerdi ýüz ýyldan soň (37/10)

Adam bary janserekdi / Baş ýyl geçdi (37/30)

On ýyl geçdi / Eşek de tetjal da ýokdy (37/31)

On on baş ýyl öňe böküp / Tamamlaýyn hekaýaty (38/5)

Bars ýylydy / Ýolumyzyň dürs ýylydy (44/13)

Bars ýylydy / Ýolumyzyň dürs ýylydy (44/14)
 Galyň galyň ýogyn baýlaň / Telpeginiň ters ýylydy (44/16)
 Reforma Ýer suw Deňlik / Diýen sesleň kân ýylydy (44/18)
 Garyp işi asanlaşyp / Baý gününüň kyn ýylydy (44/20)
 Ýolly dostum yşka köýüp / Perwanady şo ýyllarda (44/22)
 Mamys baýyň gyzy diýip / Diwanady şo ýyllarda (44/24)
 Indi eýýäm nije ýylyň / Dul hatyny Mamysbibi (45/1)
 Ýedi ýylda başje günem / Ökünmändi dullugyna (45/9)
 Jennet bolsa barjak jaýy / Otuz ýyllap aç gezyäne (49/12)
 Gara tamda üç ýyl ýatyp / Öten tomus çykypdy ol (56/20)
 On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/32)
 On baş ýyllap aýaz iýip / On baş ýyllap güne köýüp (56/33)
 Diýip onuň tarypyny / Eşidýärdik on ýyl bäri (66/20)
 Bir ýyl geçdi On ýaşyny / Toý edýärdi Şura ýurdy (70/21)
 Zakaspiniň çölllerinde / Üç ýyl ädik geýen daýym (71/6)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/7)
 Basyp barsyň söbügine / Ylgap geçdi towşan ýyly (74/22)
 Ýeriň suwuň maly mülkün / Hak dostuna gowşan ýyly (74/24)
 Yzy bilen luw ýyly da / Assa assa ýüzüp geçdi (74/25)
 Yzysüre gülüp geldi / İn ilkinji plan ýyly (74/30)
 Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/32)
 Şu üç ýylda yzymyzdan / Ýedi gezek çapar geldi (74/33)
 Atalygy hakladyň sen / Üç ýyl boldy gabagyňy (75/18)
 Ýylky ýyly çapyp geldi / Moskwanyň gujagyndan (75/25)
 Gara gözli Jeren ýokdy / Çepbesine üç ýyl ozal (79/1)
 Şowlap ýatan saýasynda / Üç ýyl ozal Kelje mürzäň (80/5)
 Nas ederis Çakanlary / Besdir indi ýüzläp ýyllap (89/16)
 Gysmyljyrap garry tuda / Çepbe diýdi Indi üç ýyl (93/19)
 Dem salymda ýatlap çykdy / Otuz ýyllyk ýowuz ýoly (108/8)
 Saçym sübse elim kesew / On baş ýyllap elewredim (112/6)
 On baş ýyldyr dilim laldy / On altynja dözebilmen (112/17)
 Sotsializme iki ýylda / Elter bizi kolhoz ýoly (114/7)
 On baş ýylmy her haýsyna / Özüm bolsam torba salyp (117/18)
 Gapymyzdan ädimlände / Otuz ýedi ýeňiş ýyly (119/8)

Öň mahalda otuz ýylda / Ähli iýen gallamyndan (119/13)
Bitdi şo ýyl hemme plan / Taýmazbegem baýrak aldy (120/2)
Tapawudyn duýmadym men / Bir ýyl geçdi Ýollam eltdi (120/23)
Külbelerde münläp ýyllap / Gap böwürden orun belläp (124/28)

ýylan: Yılan.

Ýylan ýaly owsun atýar / Köz keteniň sary ýoly (45/29)
Ýyl başy syçan sygyr / Bars towşan luw ýylan (74/8)
Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/31)
Ýylan ýürek kulaklary / Dalap geçdi ýylan ýyly (74/32)

ýylan bol-: Yılan olmak.

Ýylan bolup çakan ýeri / Gül ömrümiň ýarpysyny (40/8)

ýyldyrym dek ylgap çyk- Yıldırım gibi gitmek, çok hızlı gitmek.

Onýança da gürp tarp boldy / Ýyldyrym dek ylgap çykdy (96/12)

ýyldyrym dek süýn- Yıldırım gibi gitmek, çok hızlı gitmek.

Ýyldyrym dek süýnüp gitdik / Alnymyzda günüň nury (64/21)
Diýen bolup aşyk ýigit / Ýyldyrym dek süýnüp barýar (65/6)

ýyldyz: Yıldız.

Gyzyl baýdak gyzyl ýyldyz / Garyplaryň hak hossary (66/17)
Geleşem ä kem ýakmady / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/11)

ýylgyr-: Gülümsemek.

Ýylgyrdy da Ýolly Goça / Ak nogully okarany (50/20)
Ýylgyryp dur halk Serdary / Ol daşlaryň her nagsynyň (72/24)
Bir ýylgyrdy Saşa daýym / Ozal daýzam (99/6)

ýyljyrakla-: Gülümsemek.

Şokurdatdy öwran öwran / Maňlaýymda ýyljyraklap (34/11)

ýylky: At.

On baş süri ýylky bile / Tilki baýyň ýurdun düzlän (38/29)

Hä ýenede arzyň bamy / Ýylkylaryn guýa tarap (56/1)

Iter eken ýürek seni / Ýylkylaryň arasyndan (57/11)

Ýylky koý bijň takyk / It doňuz boldy tamam (74/9)

Ýylky ýyly çapyp geldi / Moskwanyň gujagyndan (75/25)

ýylkyban: At sürüsü çobanı.

On ýaşyndan ýylkybandy / Hekaýatym şolar hakda (43/15)

Çepbe garyp öňem aýtdym / On ýaşyndan ýylkybandy (54/28)

ýyly: Sıcak, şefkatli.

Diýen habar ýaýran ýyly / Kilwanymyz Şemsiguly (10/7)

ýympyk: Tatsız.

Mamys baýyň ýympyk sesi / Durman ýetýär gulagyma (48/7)

ýyrt-: 1. Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak.

Ýüzün ýyrtyp ýatan ýeri / Ertesi gün kelje mürzän (39/26)

Ýyrtyberdi ýakasyny / Bolasy bir zygyr zygyr (51/17)

Äpişgeleň perdesini / Ýyrtyp barýar şowhun gülki (69/8)

2. Yok etmek, bastırmak.

Tümi ýyrtyp ýuwaş ýuwaş / Söweş gurýar Ýerde gökde (101/14)

ýyrtyk: Yırtık.

Sary sygryň bir ýan şahy / Ildi ýyrtyk balagyma (48/6)

zad ~ zat: 1. Şey, bir şey.

Eger bir zat diýäýdigiň / Bälçik sözün orta atar (6/3)
Emma welin hiç zat aýtman / Tanamýandan bolup bardym (6/19)
Ýaşlyk ýaly hezil zat ýok / Gözleýäniň gürrüň gülki (6/21)
Aýtjak zadyn okajak dek / Dakyndy da äýnegini (9/18)
Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/15)
Ýüregimiň aýtjak zadyn / Öz ugruna goýanokdy (22/25)
Allajanyň bu zatlary / Kim getirip biler diýip (24/26)
Görüpmedi beýle zady / Garyp çatmam sekiz uçmaň (25/10)
Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/22)
Bir zat bir zat pyşyrdady / Ýanyndaky jorasına (28/22)
Ýüzinligne ýazlyp gitdi / Zat galmady kakynyndan (32/6)
Boljak zadam görýämişin / Soňabaka molla müfti (37/11)
Hiýle bir zat aýdan ýaly / Sypaşdyrды gaşlaryny (54/9)
Her haýsysy bir zat diýip / Gabaýardy Ogullany (58/29)
Aşyk ýigit kejebeden / Başga zady görenokdy (60/29)
Jylawmyzy dogry tutup / Pisint etmän başga zady (65/16)
Aýnaň ýanna baryňdajyk / Şu zatlary geýiň diýdi (68/10)
Nikajygňyz gyýlandan soň / Diýiljek zat diýlenden soň (69/32)
Iýiljek zat iýlenden soň / Ýüregňiziň atygypjyk (69/33)
Beýle zady haçan gördi / Walla kessin hemmäňize (78/11)
Ola indi küňdäň ýerne / Ýer sürmäge gelen zatmys (83/10)
Görenoklar eden zadyn / Eşdensiňiz öten agşam (87/25)
Böwet ýykyp wazlap barýar / Bir seretsem bir gara zat (90/17)
Bu zatlardan habarsyzdy / Çepbe suwçyň dili gijäp (92/29)
Gara kömre dönüp ýatyr / Her zatdyrki Ogullanyň (98/20)
Bir gara zat gaçdy peje / Hasyr husur garbap alsak (100/34)
Şonuň damakganyndanmys / Ýeri nädip şu zatlara (103/23)
Oňardyň ow wallakessin / Herki zadyň çaky ýagşy (103/27)
Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/20)
Bir zat bir zat düzüp otyr / Stolunda gara pişik (104/20)
Dogrudanam bir zat baryn / Öten tomus aňşyrypdyk (114/1)

Kapyrlaryň söýýän zady / Daş kömürdir çekiň diýen (114/33)

2. Kişi.

Ähli arzuw edýän zadyň / Diňe ýüzje ýaşjagazmy (7/7)

Görsek asyl bireýýämden / Eçiljek zat eçilip dur (7/32)

Bu zatlaryň magadyna / Biziň ýaly batraklara (37/25)

Täze obaň ýazy hakda / Beýlekisem düşnükli zat (44/11)

Ýetimleriň gözde ýaşı / Bu ak öýüň ähli zady (46/30)

Näme diýer gören eşden / Bu zatlaryň gönezlige (52/1)

Birden bir zat uýlugymyň / Ýumşak ýerin serpip gitdi (64/5)

Ebşitledi wäşi kilwan / O zatlara haýran bolup (78/18)

Bir seretsem joýalykda / Uzyn süýnüp ak zat ýatyr (96/24)

Tirkäp barýan zadyň näme / Familiýasy Taýmazowa (123/11)

3. Eşya.

Çalşyrgyjy zady bolmaz / Ähli geými ýeke laýdy (9/36)

zagyrdykla-: Titremek.

Işige de taýak germäp / Zagyrdyklap ýatsam nätjek (48/16)

zal: Salon.

Bina bolan mekdep zaly / Hyň berýärdi Boş ýer ýokdy (85/11)

Degip jaýyň diwaryna / Sandyratdy giden zaly (88/35)

Giň zalynda sud gidýärdi / Ýalan aýdýar ýalan diýip (109/7)

Çözleýärdi Abat gelin / Zalyň içi ýagtylanýar (114/20)

zalym: Zalim.

Bir azajyk garaşsaň / Bolmadymy zalym Ölüm (108/4)

zalymlyk: Zalimlik.

Gara ýürek ak bormy / Bu zalymlyk ýok bormy (47/10)

zaman: Zaman.

Gyýylma ynjama sabr eýle köňlüm / Gelipdir bir zaman öter garyplyk
(32/28)

zaryn: Kederli, zavallı.

Diýip zaryn hiňlendik de / Ugraberdik (32/29)

zawod: Fabrika

Uraa aýna zawodyna / Profintern zawodyna (70/29)

Uraa aýna zawodyna / Profintern zawodyna (70/30)

Profintern zawodynyň / Baş işçisi men ahbetin (71/3)

Bu zawodyň iň ilkinji / Kerpijini goýan daýym (71/9)

Ikisi de şol zawodyň / Iner ýaly ýükçüleri (71/23)

25 müň işçi gerek / Zawodlardan fabriklerden (75/34)

zemzen: Sırtlan.

Otly köýnek geýen ýaly / Şol zemzeniň kül külüne (87/16)

zer: Altın.

Bagtymyzyň zeri boldy / Ejem bendäň gözýaş döküp (39/34)

Käte käte zerli göwsün / Sermäp duran Mamys gelin (45/25)

Silkinjiräp şagyrdatdy / Zer kümüşli döşlerini (54/12)

zähmet: Emek, zahmet.

Ol gölleri çitýän eller / Müň tümenlik zähmetini (73/25)

zährimar ~ zährimor: Zehirli yılan.

Zährimar dek çakanlary / Çylgam çylgam gaýa dönen (89/19)

Eý zährimor sen dälmidin / Ätişgir ä alaýmarsyň (115/36)

zoma-: Güç ile zorla gelmek.

Baýry aýaly / Myş myş edip zomap geldi (29/10)

zordan: Zar zor, güçlülükle.

Essim aýlyp soňky demde / Zordan atdym oraçama (10/34)

Daňa golaý zordan sypdym / Ertesi gün haýdaý haýdaý (26/31)

Şum habary zordan aýdyp / Gözde ýaşym seçipdim men (66/1)

Zordan gaçyp gutulanmyş / Kelemenläp düşenmişin (102/20)

Zordan geçen Ogullamyz / Üç dost bolup kejebeden (120/30)

zowla-: Uguldamak, vızıldamak.

Bogsy çözlen ýanlyk ýaly / Zowlap çykdy ähli ýeli (29/32)

Taýmaz ýetim zowlap çykyp / Sygyr dölä girip gitdi (48/3)

Gedem öýüň tüýnüginden / Zowlap çykýan uzyn tütün (52/17)

zowlat-: 1. Çıgılık atmak.

Baş perdeden zowladyp dur / Aýdyşykly kyssasyna (12/28)

2. Okutmak.

Jynazanyň deregine / Bir namany zowlatdym men (124/27)

zowzulda-: Telaşla koşturmak.

Dünýä täze inen ýaly / Iki ýana zowzuldadym (25/15)

zömmek: Sivri uçlu, keskin.

Gün dogdy da engamlady / Garyp öýleň zömmegini (26/6)

Başy zömmek telpeklisi / Raýonyň prokurory (107/3)

zulum: Zulüm.

Tigirlerne ses goşuşyp / Kimsäge toý baýram kimsäge zulum (32/26)

Nirä barsak zulum hile / Taýmaz babaň gözlerine (33/3)

Barlylaryň zulumyndan / Neressäniň bagry gandy (54/29)

zulumyet: Karanlık.

Şolar bizi halas etdi / Zulmyetiň körüginden (76/14)

zürrük: Koni şeklinde olan.

Zürrük öýüň eşiginden / Üzüginiň ebşidinden (27/18)

züryat: Evlat.

Şo zeýilli ynanjaňlar / Köýdürýärler öz züryadyň (87/22)

zygyr zygyr: Koşuşturmaca.

Ýyrtlyberdi ýakasyny / Bolasy bir zygyr zygyr (51/18)

zynjyr: Zincir.

Suwluktorba başçak dykyp / STZ äme zynjyr dakyp (123/8)

zyň-: Atmak, fırlatmak.

Ýabagymy zyňdym dula / Lampa ýerde oturdym da (15/8)

Ýolly daýyň ýanyndaky / Hol durana zyň şu daşy (91/26)

Zyňdy ýene hasyr husur / Görüp galdym ellerinde (110/11)

Hawa onsoň ýene biri / Kükürt çakyp zyňyp gitdi (110/26)

Aýna degip pytrap gitdi / Bir çaganyň zyňañ gary (112/14)

zyňyl-: Fırlamak.

Jynazasyz Çepbäň meýdi / Zyňylpydyr görden diýip (116/10)

zyýada: Fazla.

Güýçjagazy häli hälem / Seňkidenä zyýadadyr (40/28)

zyýarat: Ziyaret.

Onlap sapar zyýarata / Baryp gaýdan aýmançamyň (108/11)

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu tez çalışmasıyla Kerim Gurbannepesov'un "Taymaz Baba" adlı poemindeki söz varlığı tanıklarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, söz konusu eserdeki sözlüksel anlamı olan unsurların sayısal verileri tespit edilmiştir.

- Eserde geçen 45 sözcüğün Türkmence sözlüklerde anlamına rastlanmamış, bu sözcükler metinde yeni anlam kazanmıştır. Bu sözcükler şunlardır:

1. *äkit-* (79/18) "zamanın ilerlemesi" anlamında kullanılmıştır.

Äkidipdir maý başyndan / Bu gün has da eçilipdir (79/18)

2. *bar-* (21/7) "akmak" terin akıp gitmesi anlamında kullanılmıştır.

Öz alnymdan akýan derim / Bü de *baryp* ýanyp başlan (21/7)

3. *bas-* (117/12) "bulamak" anlamında kullanılmıştır.

Ajy duza *basyp* goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/12)

4. *bil-* (37/28) "bilmemek, şaşırmak, şaşkınlık içinde kalmak" anlamında kullanılmıştır.

Entek wagt kân gerekdi / Kime ynanjagyn *bilmän* (37/28)

5. *büküliş-* (107/34) kamburlaşmakla bağlantılı olarak "yaşlanmak" anlamında kullanılmıştır.

Ýer üstünde rehnet görmän / *Bükülişip* gezipdirler (107/34)

6. *çap-* (8/22) "aramak" anlamında kullanılmıştır.

Diýip Asman ejemiz de / Adamsyndan kem *çapanok* (8/22)

7. *çigit* (5/21) "yiğit" anlamında kullanılmıştır.

Göwnüň ýykmaz *çigit* ýaly / Häsin berseň aýdar otyr (5/21)

8. *çyk-* (25/18) eskimekle bağlantılı olarak "yrtılmak" anlamında kullanılmıştır.

Dyzy çykan balagymy / Garyp gyza wysal besläp (25/18)

9. *deg-* (8/8), (8/10) “sanmak” anlamında kullanılmıştır.

Garşy garşy bir gep atyp / Ýanyndaky goja degýär (8/8)

Gelin diýip adyn tutup / Käte Asman ejä degýär (8/10)

10. *deň* (63/2) (122/12) “arka” anlamında kullanılmıştır.

Arlap gelýär deňimizden / Emma weli üç bedewli (63/2)

Käte ýetdi yzymyzdan / Käte çykdy deňimizden (122/12)

11. *deşik* (27/38), (30/27) “ev” anlamında kullanılmıştır.

Kelläm sygjak deşik tapdym / Bakanym hem şoldy weli (27/38)

Bir ses geldi işigimizden / Bela çyksyn deşigňizden (30/27)

12. *dil-* (117/13) “yapmak” anlamında kullanılmıştır.

Ajy duza basyp goýsaň / Öz hamyndan tagma dilip (117/13)

13. *elt-* (85/21) doğru tutmak, yaklaştırmak ile bağlantılı olarak “takmak” anlamında kullanılmıştır.

Jebis eltip gözlerine / Gulak salýar Saşa daýym (85/21)

14. *gaç-* (96/5) “değmek” anlamında kullanılmıştır.

Ýüzüme bir kesek gaçdy / Tirsegime daýandym men (96/5)

15. *gamak ýaly* (71/22) kaymak gibi bembeyaz anlamıyla bağlantılı olarak “pürüzsüz ve beyaz” anlamında kullanılmıştır.

Biri Çepbe biri Ýolly / Gamak ýaly ökjeleri (71/22)

16. *ganly zülpün ýaýyp çyk-* (99/25) “Güneşin doğması” anlamında kullanılan bir ifadedir.

Gan reňkli gyrgyzy Gün / Ganly zülpün ýaýyp çykdy (99/25)

17. *gap* (21/26), (101/11) “kapı, dışarı” anlamında kullanılmıştır.

Gapa boýnum uzadamda / Öl dolagmyň ýygyrtlaryn (21/26)

Düwdüm goşa ýumrugymy / Gapa çykdyk Gara bulut (101/11)

18. *gapdyr-* (20/25) “saçmak” anlamında kullanılmıştır.

Suwly huma boýlaşdyrды / Gözlerime kül gapdyryp (20/25)

19. *gara* (105/20) “soğuk, şiddetli” anlamında kullanılmıştır.

Gara ýele gaýdyrарыs / Gaty gitseň içindäki (105/20)

20. *geç-* (36/32) “başa geçmek, yönetmek” anlamında kullanılmıştır.

Kim diýerdi Kiriniski / Ýurt başyna geçenmişin (36/32)

21. *gel-* (30/26) “işitilmek” anlamında kullanılmıştır.

Bir ses geldi işigimizden / Bela çyksyn deşignizden (30/26)

22. *gel-* (106/30) belirlemek, ortaya çıkmak ile bağlantılı olarak “görünmek” anlamında kullanılmıştır.

Uly ýola birigışdik / Gün guşlukdan ötüp gelýär (106/30)

23. *gelişdiýr-* (10/16) “çoğaltmak” anlamında kullanılmıştır.

Garaz her kim bir zat diýip / Söz baryny gelişdiýrdi (10/16)

24. *getir-* (88/12) “Sebeup olmak, ortaya çıkarmak” anlamında kullanılmıştır.

Düýe ýüki şer getirýär / Ýok ýoldaşlar şo tetelli (88/12)

25. *getirt-* (103/16) “sebeup olmak” anlamında kullanılmıştır.

Bir belany getirtdiler / Onam hanha ahun agaň (103/16)

26. *git-* (60/19) sohbetin ilerlemesi “konuşulmak” anlamında kullanılmıştır.

Hyşy wyşyň özi hakda / Gidýänini duýan gelin (60/19)

27. *goltuk* (58/8) “iç, alt” anlamında kullanılmıştır.

Bu dünýäniň goltugynda / Näçe näçe mugjuzet bar (58/8)

28. *gop-* (4/6), (5/7) ayrılmakla bağlantılı olarak “kalkmak” anlamında kullanılmıştır.

Bir otursaň gapdalyndan / Aňsat aňsat *gopaymarsyň* (4/6)

Gamak ýaly ýeňil *gopar* / Goýaý ýöne goýaý ýöne (5/7)

29. *gop-* (14/2) “gitmek” anlamlarında kullanılmıştır.

Ýüregiňden geçirerin / *Gop* dulumdan gende diýdim (14/2)

30. *göç-* (26/3), (99/28) “kaybolmak” anlamında kullanılmıştır.

Bulut *göçüp* ümür geçip / Maýyl boldy şenbe günü (26/3)

Göçüp gelyän gara bulut / Gurumdan da kütüräkdí (99/28)

31. *göz* (22/18), (121/18) “bakış” anlamında kullanılmıştır.

Toýlaryna guwansam da / *Gözüm* gyzyň özündedi (22/18)

Gözlerime gyz ýalydy / Ertekileň gahrymany (121/18)

32. *gözle-* (114/29) “aramak” anlamında kullanılmıştır.

Öz özüni *gözläp* ýören / Annamyrat sen dälmidin (114/29)

33. *in-* (89/23) “elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak” anlamında kullanılmıştır.

Birden *inen* / Üç ýüz ýumruk (89/23)

34. *kagyz* (79/17) takvim yaprağı ile bağlantılı olarak “24 saatlik zaman dilimi (gün)” anlamında kullanılmıştır.

Turup gitjek çay başyndan / Kalendar hem on *kagyzyn* (79/17)

35. *monjuk* (113/24) gözyaşı boncuğa benzetilmiş. “gözyaşı” anlamına gelmektedir.

Abat daýzaň ýaňagyndan / Goşa *monjuk* titräp gitdi (113/24)

36. *mälä-* (62/17) “bağırarak” anlamında kullanılmıştır.

Gelin bary *mäläp* galdy / Elti boljak tulum heleý (62/17)

37. *Otuzkisi syn-* (16/33) otuzikisi kırılmak deyimi dişi dökülmek ile bağlantılı olarak “yaşlanmak” anlamına geldiği açıktır.

Otuzkisi synan kempir / Aşyklykdan magşuklykdan (16/33)

38. *oýna-* (80/16) metinde “savaşmak” anlamında geçmektedir.

Oýnap utan saýasynda / Indi bu gün ýetimleriň (80/16)

39. *sap-* (81/16) “başlamak” anlamında kullanılmıştır.

Ýitirmäkä sapdy Çepbe / Wah daýy jan horoşdygyn (81/16)

40. *süýn-* (118/11), (118/12) “kaymak” anlamında kullanılmıştır.

Gepleşem ä kem ýakmady / Bir ýyldyzjyk süýnüp gitdi (118/11)

Süýnüp gitdi ýene biri / Çokaýmyzyň aşagynda (118/12)

41. *süzül-* (22/4) “yırtılmak” anlamında kullanılmıştır.

Egnindäki mallaý çabdyň / Tirsekleri süzülipdir (22/4)

42. *ýassan-* (25/24) “sarınmak” anlamında kullanılmıştır.

Ýatamda da ýassandym men / Akrap ýeli sojap sojap (25/24)

43. *ýeň-* (59/22) “ortaya çıkmak” anlamında kullanılmıştır.

Dyrmaşanda ak alaňa / Äpet gomy ýeňip barýan (59/22)

44. *ýer* (111/10) “durum” anlamına gelmiştir.

Sen han ogul ýazyksyza / Şyltak ýapma ýalan ýerden (111/10)

45. *zowlat-* (124/27) bağırarak, çığlık atmakla bağlantılı olarak “okutmak” anlamında kullanılmıştır.

Jynazanyň deregine / Bir namany zowlatdym men (124/27)

- Poemde en çok kullanılan tek anlamlı sözcük yapısındaki adlar: *iki* (47), *ýyl* (46), *daýy* (45), *ýene* (44), *gelin* (40) dir. Çok anlamlı sözcük yapısındaki adlar en fazla 8, en az 2 farklı anlamda kullanılmıştır. Sıklığı en fazla olan çok anlamlı sözcük yapısındaki ad 8 farklı anlamda kullanılan *ýer* (82)

sözcüğüdür. Söz öbeği yapısındaki adlar sadece tek anlamda tespit edilmiş, bunlardan en fazla tekrarlanan *bu gün* (18) sözcüğüdür. Eserde toplamda 1553 tek anlamlı ad tespit edilmiştir. Bu adların sıklıkları toplamı 4197'dir. Çok anlamlı sözcük yapısında 157 ad tespit edilmiştir. Bu adların sıklıkları toplamı 2191'dir. Söz öbeği yapısında 83 ad tespit edilmiştir. Bu adların sıklıkları toplamı 186'dır.

- Tek anlamlı sözcük yapısındaki (basit) eylemler en fazla 20, en az 1 kere tekrarlanmıştır. Bunlardan en çok tekrar edilenler *nât-* (20), *otur-* (17), *diyiş-* (16) eylemleridir. Çok anlamlı sözcük yapısındaki (basit) eylemler en fazla 14 en az 2 farklı anlamda kullanılmıştır. Sıklığı en fazla olan çok anlamlı sözcük yapısındaki eylem 14 farklı anlamda kullanılan *bol-* (77) eylemidir. Tek anlamlı söz öbeği (birleşik eylem) yapısındaki eylemler en fazla 5, en az 1 kere tekrarlanmıştır: *kürsâp gir-* (5), *kürsâp ur-* (4) birleşik eylemleri en fazla tekrar edilen birleşik eylemlerdir. Çok anlamlı söz öbeği (birleşik eylem) yapısındaki eylem sadece 2 farklı anlamda kullanılan *myş myş et-* (2) birleşik eylemidir. Tek anlamlı sözcük yapısında 693 eylem tespit edilmiştir. Bu eylemlerin sıklıkları toplamı 1225'tir. Çok anlamlı sözcük yapısında 128 eylem tespit edilmiştir. Bu eylemlerin sıklıkları toplamı 1759'dur. Tek anlamlı söz öbeği yapısında 48 eylem tespit edilmiştir. Bu eylemlerin sıklıkları toplamı 59'dur. Çok anlamlı söz öbeği yapısında 1 sıklıkta tek eylem tespit edilmiştir.
- Kalıp sözler; deyimler, ilişki sözleri, ikilemeler, atasözleri, dualar ve beddualar olarak incelenmiş ve bunların sıklıkları belirlenmiştir. Eserde 414 tane tek anlamlı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin sıklıkları toplamı 549'dur. Eserde 8 tane çok anlamlı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin sıklıkları toplamı 18'dir. Dikkatleri çeken bir husus da deyimlerin çok sayıda kullanılmasıdır. Deyimlerde en fazla *el* (8), *göz* (10) sözcükleri belirtilen sayıda ve farklı deyimlerde geçmektedir. Toplamda 422 farklı deyim 567 sıklıkta kullanılmıştır. Eserde toplamda 14 ilişki sözü 27 sıklıkta kullanılmıştır. Eserde 117 tane ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemelerin sıklıkları toplamı 174'tür. Eserde en fazla geçen ikileme *ýuwaş ýuwaş* (13),

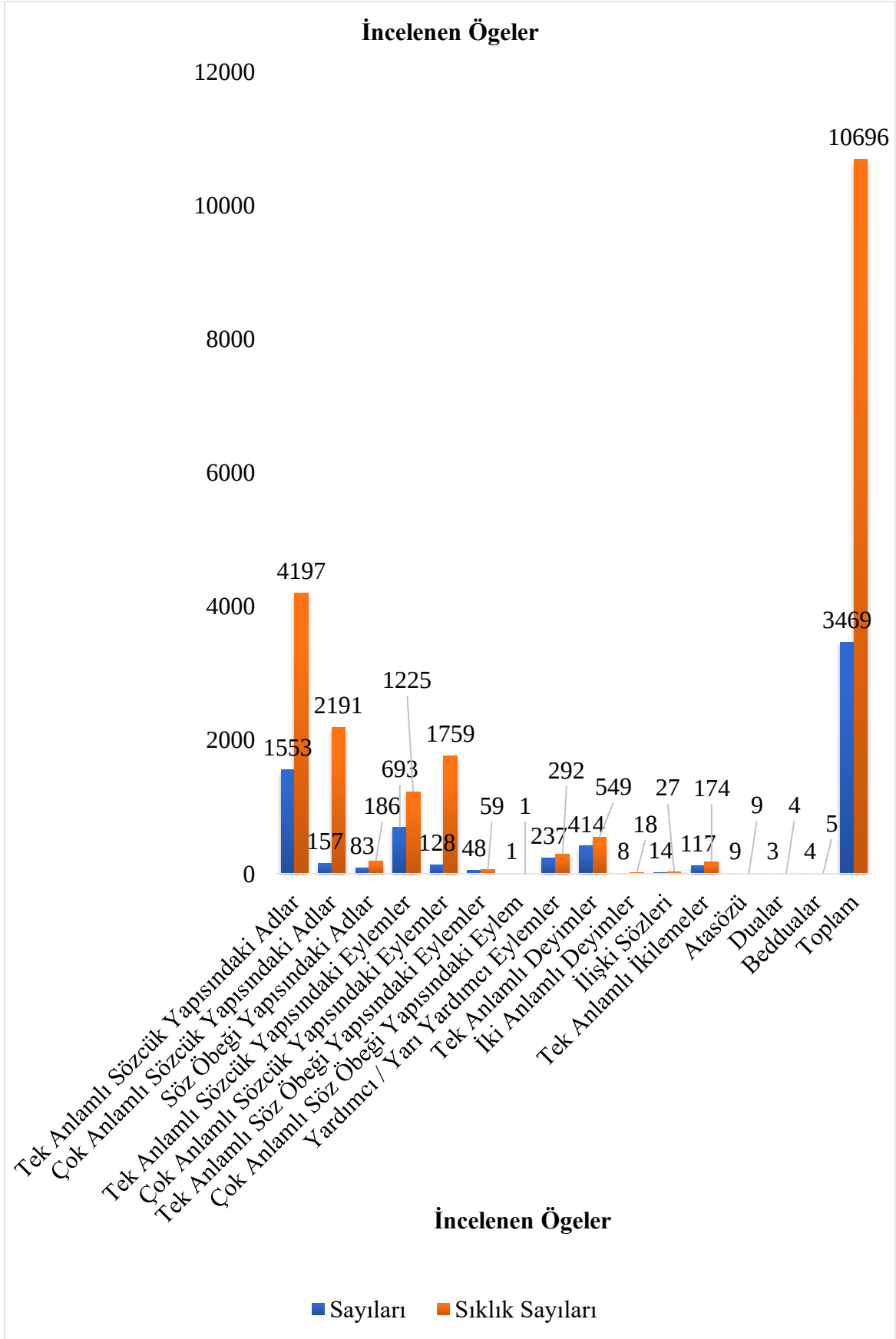
ikilemesidir. Eserde toplamda 9 atasözü tespit edilmiştir. Sıklık sayısı 9'dur. Toplamda 3 dua 4 sıklıkta, 4 beddua 5 sıklıkta kullanılmıştır.

- Eserde *deduşka, horoşaya, kak delo* gibi Rusça ifadeler toplamda 4 sıklıkta kullanılmıştır.
- Eserde konuşma dili ile yazılmış bazı sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcükler: *bamy, doý-, gowallañ, dürbä, kamnist* sözcükleridir.
- Eserin tamamına bakıldığında 1793 farklı ad ve 870 farklı eylem incelenmiştir. Bu adların sıklıkları toplamı 6574, eylemlerin sıklıkları toplamı ise 3044'tür. Kalıp sözler ise 569 defa farklı şekilde kullanılmış, kullanım sıklıkları toplamı ise 786'dır. Sonuç itibari ile 3469 farklı unsur 10696 sıklıkta kullanılmıştır.

Tablo 16. İncelenen Öğeler

İncelenen Öğeler	Sayıları	Sıklık Sayıları
Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	1553	4197
Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Adlar	157	2191
Söz Öbeği Yapısındaki Adlar	83	186
Tek Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	693	1225
Çok Anlamlı Sözcük Yapısındaki Eylemler	128	1759
Tek Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylemler	48	59
Çok Anlamlı Söz Öbeği Yapısındaki Eylem	1	1
Yardımcı / Yarı Yardımcı Eylemler	237	292
Tek Anlamlı Deyimler	414	549
İki Anlamlı Deyimler	8	18
İlişki Sözleri	14	27
Tek Anlamlı İkilemeler	117	174
Atasözü	9	9
Dualar	3	4
Beddualar	4	5
Toplam	3469	10696

Şekil 15. İncelenen Ögeler

Sonuç olarak 3469 sözcük 10696 sıklıkta incelenmiştir.

Bu alışma, daha sonraki yazarın eserleri üzerine yapılacak dil ve üslup çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H. (2010). Sözlüğün Tarihi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, XCVIII (699), 268-279.
- Akalın, Ş. H. (2010). Sözcük Bilimi ve Sözlükçülük. *Türk Dili*, 698, 162-169.
- Akpınar, Y. ve Ağca, F. (2012). *Çağdaş Türk Edebiyatları I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alan, N. (2019). Adlar. *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri* (ss. 13-39). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Allakow, J., Sadykow, T. ve Mustakow, R. (2014). *Türkmen Edebiyatı*, Aşgabat: Türkmen döwlet neşirýat gullugy.
- Arıkan, M. (2008). Kerim Gurbannepeşov'un Ölümünün 20. Yılı Anısına: Hayat Hikâyesi ve Şiirleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(1), 17-29.
- Asker, R. (2011). *Türkmen Şeiri Antologiyası*. Bakü: AMEA Folklor İnstitutu.
- Aşyrowa, D., Rejebow, D., Kyýasowa, G., Agaýew, A. ve Agyşowa, M. (2010). *Çagalar Edebiyatı we Labyzly Okuw*, Aşgabat: Ylym neşirýaty.
- Atanyýazow, S. (2004). *Türkmen Diliniň Sözköki (Etimologik) Sözlügi*. Aşgabat: Türkmen Döwlet Neşirýat Gullugy.
- Aydar, K. M. (Yapımcı). (9 Mart 2016). TRT Avaz Kerim Gurbannepeş- Adriyatik'ten Çin'e Tarih Yazarlar. [Televizyon Programı]. Ankara: TRT
- Bahadıroğlu, D. (2017). Bir Dil Uğraşırı Gözünden TEBDİZ. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 38-43.
- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Berdimuhamedow, G. (2016). *Türkmen Dilinin Düşündirişli Sözlügi*. Aşgabat: Türkmenistan'ın Ilımlar Akademiyası Magtumguly Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu.
- Bingöl, Z. (2006). Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*, 9(1), 196-206.
- Boz, E. (2011). "Yunus Emre Divanı'nın Bağlamsal Sözlüğü ve Dizini Üzerine Bir Deneme", *X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi ve Bilgi Şöleni Bildirileri (06-08 Mayıs 2010)*, 91-95.
- Boz, E. (2011). Leksikografi Teriminin Tanımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 9-14.
- Çetin, N. (2015). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çonoğlu, S. (2011). Türkmen Edebiyatı: Onsekizinci Yüzyıldan Bağımsızlık Dönemine. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 333-347

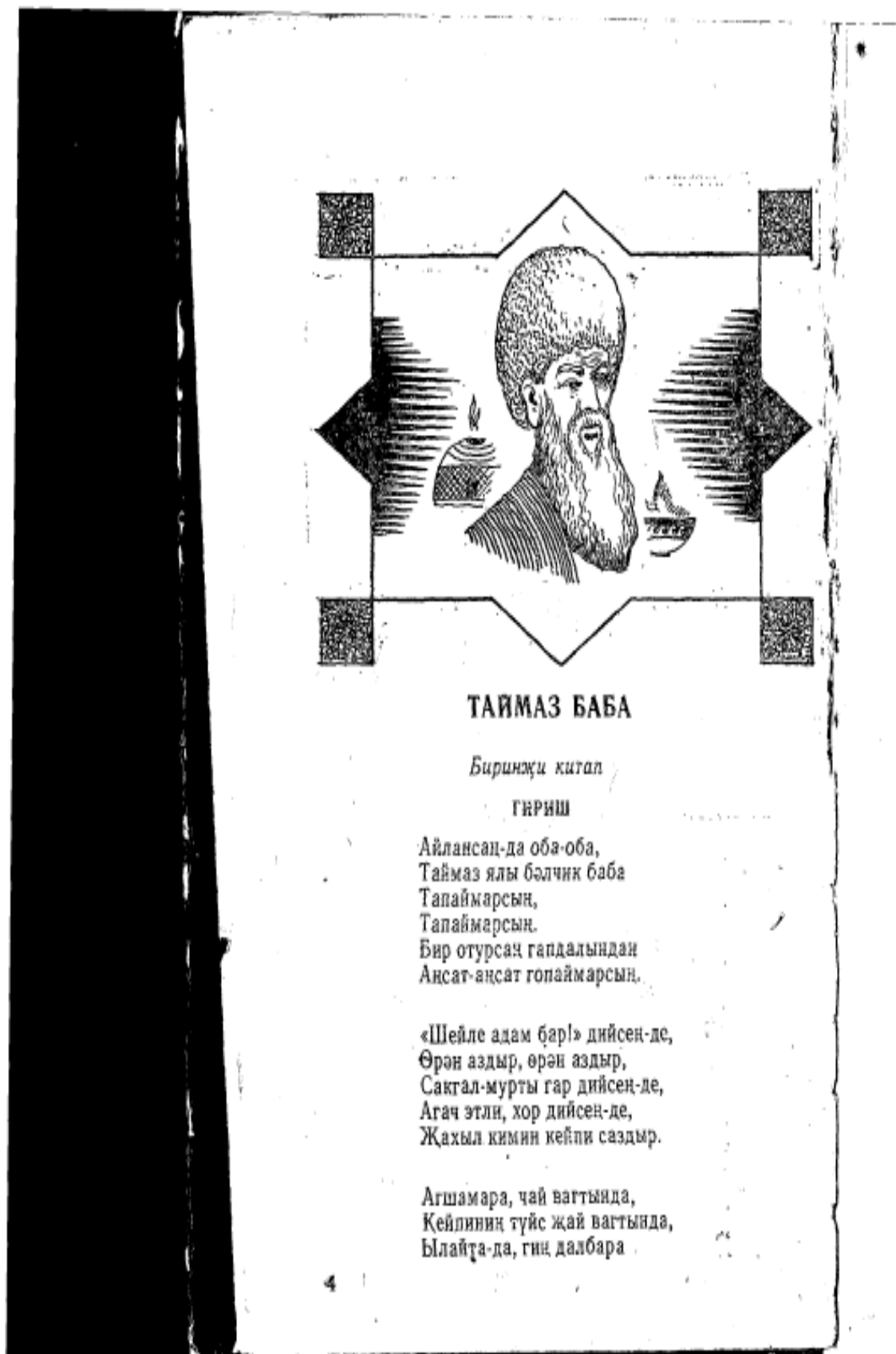
- Doğan, L. (2012). *Türkmen Atasözleri (Türkmen Halk Nakılları)*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Doğru, F. (2013). Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişimleri-Eylemler. *Electronic Turkish Studies*, 8(9). 1183-1222.
- Durdiyev, K., ve Kara, M. (1997). Yirminci Yüzyıl Türkmen Edebiyatı. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (3). 3-9.
- Eminoğlu, E. (2011). Sözlükçülük Geleneği İçinde Temel Türkçe Sözlük Düzenleme Yöntemleri. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4). 93-121.
- Ene Dilim, <https://enedilim.com/> (Erişim Tarihi: 22.10.2019).
- Gurbanepesov, K. (1995). *Oýlanma Baýry*. <https://enedilim.com/> (Erişim Tarihi: 11.02.2020)
- İlhan, N. (2009). Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri. *Electronic Turkish Studies*, 4(4). 534-554.
- Kahraman, M. (2016). Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 3288-3312.
- Kara, M. ve Karadoğan A. (2004). *Türkmen Türkçesi – Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Çağlar Yayınevi.
- Kara, M. (2012). *Türkmen Türkçesi Grameri*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kubbealti Lugati, <http://lugatim.com/> (Erişim Tarihi: 11.02.2020).
- Özer, F. (2018). Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamalı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü Sistemi (TEBDİZ). *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (86), 219-221.
- Sağlam, S. ve Biray, N. (2018). XX. Yüzyıl Türkmen Edebiyatı. *Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatları El Kitabı* (ss. 425-568). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sarykow A, “XX Asr Türkmen Edebiyatı Dersinden Lektsiýa Teksti”, Berdak Atyndaky Garagalpak Döwlet Üniversitesi, Nöküs, 2008
- Sarıyev, B. (2013). Türkmen Sözlükleri ve Sözlükçülüğü Üzerine Yapılan Araştırmalar Hakkında. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (1), 150-165.
- Tekin, M. (2018), *Roman Sanatı (romanın unsurları)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tekin, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z., Eker, S. (1995). *Türkmence – Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 18.
- Toz, H. (1999). *Türkmen Şairi Kerim Gurbanepesov -Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri-* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.10.2019).
- Türkmence Sözlük – Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, Türkmence Sözlük, <http://pauclt.com/tmtr/> (Erişim Tarihi: 22.01.2020).
- Türkmen Türkçesi T. Türkçesi 3700 Başlık, <https://turuz.com/> (Erişim Tarihi: 22.10.2019).
- Türkmenistan Türk Edebiyatı 10.-11. Ciltler (XIX. Asrın Sonu, XX. Asrın Başında Yaşamış Şairler), <https://ekitap.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.01.2020).

- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Yabancı Dil Yayınları.
- Yılmaz, E. (2016). *Mahtumkulu Eserlerinin Deyimler Sözlüğü (Türkiye Türkçesi-Türkmen Türkçesi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

EKLER

Ek 1: Orijinal Metinden Örnekler

Монжук дүзйән ай вагтында,
Июнь, июль, май вагтында.

Хер хепдеде етмиш сапар
Үйшүп геләй топар-топар,
Улумың сен,
Кичимиң сен,
Гамак ялы еңил топар,
Гояй йөне, гояй йөне,
Гөвнүң билер, дилиң тапар!

Улы болсаң улы ялы
Хабарыңы алар отыр.
Кичи болсаң кичи ялы
Ден санашар, гүләр отыр.
Йүрежигиң билер отыр.
Адамларам ыз-ызына
Гелер отыр, гелер отыр...

Елоглудыр нәме дийсен,
Газал, дессан,
нама дийсен,

Эртекилең дәвлүсими,
Дәвсүзими, нәме дийсен,
Гөвнүң йыкмаз чигит ялы,
Хәсин берсен, айлар отыр.
Семаварда гайван чайы
Өзи демләр, өзи гетир,
Чанагында дүе чалы,
Сачагында яглы петир.
Ким ажыкса, элин етир.

«Дан атды-ла, Таймаз!» дийип,
Гызыл хораз тыгырянча,
«Таймаз, бәрик әсет» дийип,
«Эртире-де геп герекир,
Бир чен болды, бес эт!» дийип,
Асман әже чагырянча,
Бурчак-бурчак дерләр отыр,
Чынын билен гулак салсаң,
Гүрләр отыр, гүрләр отыр...

Әхли сөзлең палчыгыны
Өз элинде әйлән ялы,

Өзи гуюп, өзи ясап,
Дегерлисин сайлан ялы,
Эгер бир зат дийәйдигин,
Балчик сөзүн орта атар.
Өйкеләнин дуяйдыгы,
Деген болар хас-да бетер.
Я яландан гахарланып,
Билгешлинден хайбат атар.
Ким озалдан белет болса,
Ичин тутар,
Гүлер ятар.
Икән-екән нәбелетлер
Бөврүн динләп, оя батар,
Шолар үчин өрән хатар...

* * *

Дынч гүнүмди... Таймазлара
Бир достумы алып бардым.
Таймаз бабан ол достума
Дегжегинем билип бардым,
Эмма велин, хич зат айтман,
Танамяндан болуп бардым.

(Яшлык ялы хезил зат ёк!
Төзлейәниц гүррүн, гүлки...)
Яңкы достум йүзүн саллап,
Нәмүчнидир, дымды илки.

Баба болса, юваш-юваш
Гызып баряр, гызып баряр.
Русьетия чөллүгинден
Траншейлер газып баряр.
Кә серетсен әмәдекләп,
Кә серетсен йүзүп баряр...

Таймаз бабан гүррүңине
Хайран галып, агзын ачып,
Ичин тутуп, гүле-гүле,
Яңкы йиҗдин гурбы гачып,

«Мен-ә, валла, Таймаз баба,
Телпек гойдум сизе» дийди.

«Кичи дилден айтдыгым дэл,
Яшын етсин йүзе!» дийди.

Бирден баба тарса туруп,
Гыпды bize гөзлерини:
— Гөрйөнизми бу йигидин
Тапан болян сөзлерини!
Әхли арзув эдйән задын
Дине йүзже яшжагазмы?
Инди мениң галан өмрүм
Дөрт он билеи бәшжагазмы?

Эгер икиң аркасындан
Едмәймесең гоша нолы,
Гөвнүм гечер, йигит, сенден!
Мең гөвнүме дегер ялы
Ким болупсың! Танаокомы?
Мен шу обаң комсомолы!

...Бир гүн агшам, чай вагтында
Кейпиниң түйс жай вагтында,
Үзүмлере хурма пайлап,
Мурт отурдан ай вагтында,
Хер говача ики телпек
Совгат берен май вагтында,
Бахар гызы гөк отларын
Шая-сепе бай вагтында,

Таймаз бабаң алтмыш яшын
Гутламага үйшүп гелдик,
Сарай ялы ховлусына
Көрвен тутуп, сүйшүп гелдик,
«Эчил шу гүн, Таймаз баба,
Эчил шу гүн!» дийшип гелдик.

Гөрсек, асыл биреййәмден
Эчилжек зат эчилип дур.
Хатар-хатар онлап сачак
Онлап ерден ачылып дур.
Агтыжагның делесинден
Ногоул-набат сечилип дур.
(Бу гүн оң хем галпак тойы!)
Гоша байрам ачылып дур...

Гиң далбарың дөрт төрүнө
Дөрт тарапдан гечилип дур,
гечилип дур...

Мәрекәнің ортасында
Тоюң төрки Таймаз ага,
Геленлерин элин гысып,
Бөкүп отыр мисли чага.

Гаршы-гаршы бир геп атып,
Яныдакы гожа дегйәр.
«Гелин» дийип адын тутуп,
Кәте Асман әжә дегйәр:

— Галкан молла, валла, шу гүн
Тәзе ника гыйсаң нәдйәр,
Хав, гелинбай, сенем шу гүн
Гөк күртәңи гейсең нәдйәр,
Маңа «ага» диййәнләре
«Сересап бол!» дийсең
нәдйәр?!

— Онда сана «ага» диймән,
Инди «чага» дийәерис.
Агызжыңа эмзик сокуп,
Гундаглапжык гоаярыс! —

Дийип, Асман әжемиз-де,
Адамсындан кем чапанок.
Мыхман болса гелип ятыр.
Гиң ховлуда ер тапанок...

Таймаз баба ардынжырап:
— Бир ажы чай демләң — дийди —
— Шол чәйнегин музды үчин
Бир хекаят дидләң! — дийди.

Алма гүлли алты чәйнек
Гөжүланда хатар-хатар,
Таймаз баба муртун товлап,
Ики ужун биз дек човлап,
Хайбатланды хас-да бетер.

Ek 2: ÖZ GEÇMİŞ

ÖZ GEÇMİŞ

Seda YÜCEER GÜZEL, 01.08.1994 yılında Ankara’da doğdu. İlköğretimini Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda tamamladı. Eğitim hayatına Selahattin Akbilek Anadolu Lisesi’nde devam etmiştir. 2012 yılında lisans eğitimi için Afyonkarahisar’a geldi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde lisans eğitimine başladı. 2016 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünden onur öğrencisi olarak mezun olmuştur. 2016 yılında “Pedagojik Formasyon Sertifika Programı”nı başarıyla tamamlamıştır. 2016- 2017 yıllarında özel kurumlarda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında, “Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı”nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2020 yılında yüksek lisans eğitimini başarıyla tamamlamıştır.